LINGUA LATINA

Moderna Methodus

BENIGNUS JUANES, S. J.

LINGUA LATINA

Moderna Methodus

Scriptum edi potest
Benedictus Blanco, S. J.
Censor Ordinis

Imprimi Potest
Víctor Iriarte, S. J.
Praep. Vicepr. Venez.
2, iulii, 1963 Caracae

Nihil obstat
Ildefonsus Giraldo, Pbro.
Censor Eccl.

Gubern. Eccl. Arquid. Metellinensis
Imprimi potest
Mons. Samuel Posada
Vic. Gral.
30 augusti, 1963

Impreso en los Talleres Tipográficos de la Editorial Bedout - Medellín, Colombia.

MODO DE PROCEDER EN EL ESTUDIO DEL LATIN SEGUN NUESTRO METODO

Base Psicológica:

Nuestro método se basa en varios principios que vienen dados por la práctica, la Psicología y la Metodología de las Lenguas:

1. El proceso del aprendizaje de una lengua se reduce al dominio del vocabulario y formas gramaticales morfológicas y sintácticas o estructuras. Pero no a través de la construcción de formas separadas, sino de frases o períodos; es decir, no de una unidad lexicográfica sino psicológica. Formulado este principio de otro modo diríamos: El dominio de una lengua consiste en dominar las diversas estructuras que forman la Lengua Latina (1). (*Se encarece la lectura de las notas por su importancia para la comprensión del método*).

2. El dominio de una lengua consiste en *la formación de hábitos mecánicos concretos del lenguaje a través de la práctica frecuente y ordenada,* conforme a la Metodología y la Psicología del aprendizaje (2).

3. La adquisición y ahorro en la formación de los hábitos lingüísticos está en relación con la recta aplicación de las leyes de la asociación de imágenes, de las leyes del olvido y de la psicología de la memoria.

4. El uso de las repeticiones, ordenadas conforme a las leyes psicológicas, son de capital importancia para reforzar y fijar las asociaciones, para la evocación y reconocimiento de la memoria y, en definitiva, para la formación de los hábitos automáticos (3).

5. Cuando hablamos una lengua o leemos un escrito, nuestra mente se mueve de un pensamiento a otro: no de una palabra a otra (4).

6. Los cuatro aspectos que entran en el aprendizaje de una lengua: hablarla, escribirla, entender lo que se oye, entender lo que se lee, se ayudan mutuamente. Por eso el método está concebido para llevar de frente estos cuatro aspectos simultáneamente (4').

7. Un dato principal de la psicología del aprendizaje indica que éste es una función de intensidad, esfuerzo y motivación. Estos principios son los que regulan el Método y cada una de sus lecciones (5).

MODO DE PROCEDER:

1. **En clase:**

1. Explicación de la *parte gramatical* (B) breve y claramente. Deben entenderla perfectamente. Puede usarse el encerado para mayor eficacia (6).

2. Lectura del vocabulario (C). (7).

3. Lectio (A)

a) Lectura de la Lectio por el profesor lenta y esmeradamente en cuanto a la pronunciación, acentuación, etc. Leerá o toda o parte de ella, dividiéndola, si le parece, entre los días que dure la lección.

b) Lectura de la misma por los alumnos. Exíjaseles una lectura limpia, correcta, con sentido. Tanto en ésta como en la anterior, los alumnos no deben atender sino a la materialidad de ella. No deben tratar de traducir mentalmente ni de recordar el significado de las palabras (8).

c) Lectura, por párrafos de sentido completo y traducción de los mismos por los alumnos. Repetir la traducción del párrafo si no ha salido limpia. Más que detenerse con cada uno de ellos un tiempo largo es preferible, tanto en este ejercicio como en los demás, que intervengan en cadena durante poco tiempo, pero frecuentemente (9).

d) Varias lecturas de toda la Lectio por los alumnos pero esta vez siguiendo mentalmente la idea (10).

4. Exercitia (D).

Norma general: Cada ejercicio y cada número de él debe ser hecho y repetido hasta que salga con limpieza y corrección (sin titubeos, pausas, repeticiones...) (11).

Los ejercicios se harán de palabra, oralmente *en clase.*

2. **En Privado:**

1. Repaso con una o dos lecturas de la parte gramatical. No se trata de que memoricen nada, sino de que lo vayan asimilando con las frecuentes repeticiones espaciadas, psicológicamente ordenadas y dirigidas.

2. Lectura del vocabulario. La primera vez tratando de hacerse presente el concepto del vocablo; la segunda, fijándose en la asociación que se da entre las palabras. (Cfr. lección cuarta, donde se indican los diversos modos de asociación en que están agrupadas) (12).

3. Lectura lenta de la Lectio siguiendo mentalmente la idea. Nueva lectura si se hubiere seguido la idea con dificultad. Utilizar el glosario solamente cuando no se pueda dar con el significado de la palabra después de haberlo intentado. A veces convendrá que la traduzcan cuando no está dominada de clase (13).

4. Composición o ejercicio de latín escrito. (Cfr. lo indicado para cada etapa). (14). Las etapas están señaladas al fin del Indice general.

5. *Hacer los ejercicios por escrito.* El profesor controlará, si puede aun diariamente, el cuaderno de ejercicios; señalará con lápiz rojo las faltas y, si fueren bastantes, se los hará repetir.

6. Preparar, a partir de la lección cuarta, la conversación a base de la Lectio tenida ya en clase. El alumno se hará la pregunta que va en "Responde his quæstionibus" y se contestará de varios modos. Este paso no debe hacerse sino después de tenida la Lectio en clase, no antes.

El ejercicio de conversación que se pone es como una guía para el profesor. Este puede variarlo con tal de que en él no se empleen formas y vocabulario nuevos. Se ejercitará preferentemente el vocabulario y las formas de la lección a que corresponde la sección (E). Cada frase puede dar de sí mucho más que la simple pregunta. Puede variar la persona, el caso... (15). El profesor no debe pasar adelante mientras no salga correcta la respuesta (16). En las preguntas el profesor empleará preferentemente aquellas palabras que más se usan en la conversación (17). Durante la conversación el alumno debe tener cerrado el libro. No se le permitirá ver el glosario. No debe bajar de la *mitad* del tiempo hábil de clase el que se dedique a la conversación.

Si el tiempo de que disponen no da para todo lo que se pide, abrevie el profesor lo que estime que está más dominado, v. g. escribir sólo la palabra que se ha de ejercitar, en el ejercicio escrito. Pero no se haga esto con frecuencia, pues el escribir toda la frase tiene su fin particular. De todo esto se da razón en las notas.

3. **En clase, al día siguiente:** (18).

1. Antes de comenzar con la nueva tarea repetir, si es posible, la del día anterior, preferentemente lo que haya quedado más flojo o sea más importante. Puede omitirse cuando la materia es fácil. Procederá de este modo:

2. Hacer oralmente los ejercicios. Esta vez se debe exigir al alumno aún más que la primera: limpieza, corrección y cierta fluidez. No pasar adelante en cada número mientras el anterior no salga con perfección. Este es el modo de adquirir hábitos de lenguaje automáticos y correctos.

Si hay tiempo, sería conveniente que leyeran, con reposo, al menos una vez, el vocabulario y sobre todo la Lectio, siguiendo mentalmente la idea.

NOTAS:

1. Estos pasos que se detallan se indican como meta casi ideal en el trato de las lecciones. Téngase en cuenta que una gran parte del éxito de un método está en observarlo con la mayor fidelidad posible. Las normas que se ponen en él suponen un estudio teórico y experimental concienzudo y no hay por qué alterarlas sin verdadera garantía de eficacia. Hay que conjugar prudentemente cierta libertad de iniciativa y personalidad del profesor y la observancia esencial y exacta de los recursos del método. La libertad que se da al profesor estará más en *el modo que en la sustancia del método.*

2. A cada lección se le dará el tiempo necesario para dominarla. No se han de tener ansias de pasar adelante dejando a medias lo anterior, ni se prefijará una tarea que quizás en la práctica sea excesiva; o, al contrario, escasa. Cada lección exige un tiempo que depende de la dificultad de la materia, de la capacidad de asimilación de los alumnos, de la importancia... Esto no supone que la lección se da por terminada definitivamente. Precisamente el Método emplea diversas y espaciadas repeticiones para asegurar la asimilación conforme a las leyes psicológicas de la asociación y de la memoria: en la clase, en el estudio privado, en la clase al día siguiente; a los cuatro días, más o menos, repetición; a los quince, de nuevo repetición. (Esto en el supuesto de que se tiene cada día una hora de clase y otra de estudio privado. En un cursillo intensivo estos días intermedios se abrevian, como es natural).

3. En la conversación hay que proceder muy gradualmente. Así se ha intentado hacer la formulación de las preguntas. El alumno debe sentir que puede con la dificultad de hablar latín y que avanza; y esto no lo conseguirá si no se le gradúa.

En la actuación del alumno hay que tender a exigirle una respuesta *directa, completa y automática* a todas las preguntas del texto (19). Si las respuestas son muy lentas o vacilantes debe repetir, hasta varias veces, la pregunta el profesor y dar otras tantas el alumno la respuesta.

4. Dentro de este Método cabe perfectamente el empleo de los medios audiovisuales modernos: el uso del magnetófono, el empleo de figuras y cuadros para presentar el vocabulario o preparar narraciones latinas, el uso del proyector y del franelógrafo para el mismo fin, etc. El profesor verá en qué estadio los usará o podrá permitir a los alumnos que los utilicen. Todos estos medios son *ayudas muy aceptables* porque incrementan y aseguran las asociaciones; pero lo esencial es la contextura y los ejercicios de cada lección, ordenados conforme a un plan unitario basado en la Psicología del aprendizaje.

5. Se ha procurado poner en la primera parte de la Sintaxis lo que parece imprescindible para poder construír períodos un poco más complejos. Dentro del Método se le dedica un tomo especial. En él se amplía y completa lo que ya se ha dado anteriormente. Este procedimiento tiene la ventaja de insistir sobre una materia de especial importancia dentro de una lengua y en la que el alumno suele encontrar particular dificultad.

6. Las explicaciones de la parte gramatical conviene hacerlas en la propia lengua, pero a partir de la Sintaxis, y aun antes, procuren darse en Latín breve, sencilla y sustancialmente (20), (21).

7. No se mezcle el método con otros. Dése tal como se propone. Es una observación fundamental. De no hacerse así, es mejor prescindir de él y emplear otro distinto.

(1) Consideramos de importancia y utilidad teórica y práctica estas notas aclaratorias al texto. Las ponemos separadas de él para dejarlo más despejado. En el "Modo de proceder" van incluídas también explicaciones o aclaraciones metodológicas y psicológicas.

Tan importante es la base psicológica en cualquier método de enseñanza que un psicólogo de la educación de tanta autoridad como J. B. Carrol (Universidad de Harvard) llega a afirmar: "El que estos métodos (se refiere a los conocidos con los nombres de "método de lectura" y "método directo") puedan ser planeados eficazmente depende de si se han seguido o no adecuados principios psicológicos de enseñanza".

Al dominio del vocabulario y de las formas gramaticales habría que añadir, además, el dominio de los sonidos, pero tratándose de la Lengua latina, cuya fonética es fácil para casi todos, omitimos enumerarla como uno de los determinantes del dominio de una lengua.

(2) *Este principio, verdadera bóveda clave de nuestro método, encierra la esencia del dominio de una lengua.* De él se derivan los demás y las aplicaciones psicológicas de que intentamos aprovecharnos.

Procuramos en nuestras notas de orientación evitar los términos técnicos que, en un trato más plenamente científico, nos impondrían la Metodología de las Lenguas, la Lingüística Descriptiva, la Psicología de la Educación, ciencias íntimamente relacionadas con el aprendizaje de las lenguas.

(3) Pero sería un error creer que la sola práctica o repetición puede llevar al dominio perfecto de una lengua. "La repetición conduce a un mejor aprendizaje si existen otros factores e influencias favorables. La práctica no hace necesariamente perfecto, *a menos que* se le motive al estudiante su aprendizaje, se le corrijan sus errores con prontitud y consiga una concepción nueva de su trabajo. Cualquier procedimiento en el aprendizaje de las lenguas que insista en la práctica de la repetición debe ser cuidadosamente planeado y controlado. No se le debe permitir al estudiante que se entregue a repeticiones sin fin alguno; al contrario, las repeticiones deben tener siempre un fin que las dirija". (Monograph Series on Languages and Linguistics, p. 22, September, 1951. The Institute of Languages and Linguistics School of Foreign Service, Georgetown University).

"La repetición es la base para la formación de todo hábito... Sin embargo, la mera repetición no es suficiente para asegurar una eficiente formación de hábitos. Para un rápido y permanente aprendizaje la repetición debe ser de tal naturaleza que proporcione al sujeto sentimientos de satisfacción. A veces el mero conocimiento de que se progresa es suficiente para proporcionarla; pero, especialmente con los niños, esta intrínseca satisfacción necesita, con frecuencia, que se la refuerce, por ejemplo, con la alabanza de los mayores, o con los sentimientos de superioridad que surgen de la competición. En el aspecto negativo, la repetición no debe causar espíritu alguno de resistencia. Ningún efecto duradero en la dirección deseada se producirá cuando la repetición se les impone a sujetos que la detestan. Por el contrario, el

adelantamiento del aprendizaje puede sufrir no poco daño causado por una resistencia tenaz" (*Learning and Teaching*, An Introduction to Psychology and Education, by A. G. Hughes and E. H. Hugues, p. 78. Longmans, London, 1954).

Una acertada motivación parece el modo más eficaz para que desaparezca esta resistencia.

(4) Llamamos la atención sobre lo siguiente: Se trata de un hecho perfectamente comprobado por la Psicología y de las consecuencias prácticas derivadas para el dominio de la lengua, sobre todo en su aspecto hablado: Cuando hablamos una lengua nos movemos *de un pensamiento a otro*, no de una palabra aislada a otra. Esta adquisición tan sencilla y aparentemente intrascendente, da nada menos que la clave del método que se ha de seguir para aprender a hablar una lengua extranjera. El progreso en hablar una lengua se ha de medir por la familiaridad y facilidad creciente en el uso de sentencias básicas o ejemplares; por ejemplo, sentencias básicas para expresar el tiempo, el lugar, la medida, el fin, el complemento directo, etc...; no por el número de palabras nuevas que se van acumulando. El secreto del avance en hablar estará, según el principio expuesto, en proporcionar las sentencias básicas o ejemplares y disponerlas en orden de creciente complejidad, pero de acuerdo con la parte gramatical de cada lección. Este el modo de dominar las *estructuras*, a base de las cuales están formadas las lenguas.

En realidad, dichas sentencias ejemplares no aparecen expresas en un apartado especial como algunos métodos modernos de lenguas vivas lo hacen; pero toda la parte de la sección (E), particularmente en el volumen primero, se ha dispuesto teniendo en cuenta este principio. De aquí que las sentencias básicas de las preguntas y respuestas sean paralelas. Sobre todo en el volumen primero el profesor debe tener constantemente presente esta regla y esforzarse para que el alumno, al contestar a la pregunta del profesor, lo haga de modo que en la frase ejercite la parte gramatical de esa lección en frase que realmente sea una sentencia básica; y esto trátese de formas morfológicas o sintácticas. En el volumen segundo será más difícil, ni se ha de exigir tanto, por la mayor libertad que debe darse al alumno. Pero, si se ha sido fiel en la serie de lecciones anteriores, dichas sentencias ejemplares estarán ya asimiladas, al menos sustancialmente.

Aun los mismos ejercicios en su forma oral y escrita ayudarán mucho a esto; precisamente en ellos se trata de ejercitar formas gramaticales a través de frases que, casi siempre, son sentencias ejemplares o módulos de lenguaje hablado.

(4^1) Pero teniendo en cuenta las exigencias de los dos aspectos; activo (hablarla, escribirla) y pasivo (entender lo que se oye, entender lo que se lee) en lo referente a la presentación del vocabulario, a los ejercicios y a la conversación.

Si no interesa el Latín hablado, basta con suprimir la conversación escolar y su preparación privada y seguir el Método en todo lo demás. Aun en

este caso el Método puede ser muy eficaz por eliminarse el aspecto que más ejercicio requiere, debido a la mayor dificultad que presenta por su misma naturaleza y sus exigencias.

(5) Se ha procurado dar al Método la mayor unidad posible en cada uno de los elementos que intervienen (Lectio, formas gramaticales, vocabulario, ejercicios, composición y conversación) tanto dentro de todo el conjunto del Método, como en cada una de las lecciones. Ninguno de ellos juega un papel individual, si no está en relación con los otros elementos. Cada uno tiene su fin peculiar, pero se ha procurado planearlos y realizarlos de modo que puedan aportar a los otros la mayor ayuda posible. Este modo de proceder se apoya en el hecho psicológico y lingüístico de la mutua relación que existe entre los diversos aspectos de una lengua.

En toda su contextura hemos intentado darle al Método, no sólo la apariencia, sino la realidad de un método realmente moderno y eficaz. Esto equivale a decir, entre otras cosas, que nos hemos esforzado por aprovechar las adquisiciones de las diversas ciencias que se relacionan con el aprendizaje de las lenguas. Que hemos revisado excelentes textos de lenguas vivas y nos hemos informado sobre los métodos empleados en los Laboratorios de Lenguas. Intentamos tratar la Lengua Latina como una lengua viva y aplicarle los recursos que han hecho eficaz el estudio de las lenguas modernamente.

(6) Respecto de la Gramática se ha seguido el procedimiento que impone la concepción que tenemos de su función en el aprendizaje de una lengua. Es práctica y eficaz: Mientras no se domine una lengua la Gramática no debe tener un fin cultural o formal, sino *funcional*. Es una *ayuda* necesaria para el dominio correcto y facilitado de la lengua, pero una ayuda, un medio.

Guiados por esta concepción de la Gramática la hemos procurado presentar de modo *sistemático y progresivo*; pero no sistemático conforme al orden que suele observarse ordinariamente. La ley que ha condicionado su presentación ha sido la mayor o menor facilidad de asimilación de las formas gramaticales; la relación con los demás elementos que entran en función en el Método. De aquí que se haya comenzado por las formas más asimilables y aparezcan mezclados en cada lección diversos elementos gramaticales. Los exigen la formación de oraciones en la lectio, los ejercicios y la conversación.

Se ha procurado hacer *resaltar* lo peculiar, lo variable de las diversas formas; se han *eliminado paradigmas;* se ha prescindido de las excepciones, al menos de la mayor parte, y, aun dentro de las reglas generales, éstas se han reducido a las imprescindibles. Como más psicológico para el estadio de aprendizaje en que se encuentran, se ha preferido el método deductivo de las reglas a base de ejemplos.

En esta misma apreciación del valor funcional de la Gramática se basa el comportamiento del profesor en clase respecto de ella: no seguimos el método de constante análisis gramatical sobre las palabras y las oraciones;

lo estimamos conveniente tanto cuanto sirva para aclarar dudas o cerciorarse de si el alumno ha captado las formas o las reglas. Con que se insista de vez en cuando, bastará. Confiamos mucho más en la asimilación de formas y reglas a través de la práctica frecuente, psicológica y metodológicamente ordenada. No despreciamos el análisis gramatical; lo consideramos como un medio que ayuda al dominio de la lengua y del que hay que usar con verdadera moderación.Es un medio, no un fin.

Hay que desechar la idea de que el gran mérito de la Lengua Latina está en la disciplina mental procurada a los alumnos, y que ha de estudiarse como si ese fuera el fin primordial. Sería una consecuencia lógica de tal concepción. El análisis constante, detallado vendría impuesto por esa visión. Nuestra opinión es muy distinta: Estudiamos el Latín para dominar la lengua, para poder expresarnos en ella; para poderla escribir y leer los autores con facilidad, exactitud, y corrección. Por su contextura, sobre todo sintáctica, ciertamente disciplina la mente, pero no es lo que primariamente se pretende. Ese es un fin secundario y de ningún modo se debe insistir en él con detrimento de los otros fines más importantes y específicos. Precisamente la decadencia de la Lengua Latina se debió en gran parte a esta concepción equivocada y terriblemente retardadora del dominio de la lengua. "La enseñanza de una lengua cuando se pone el énfasis principal sobre la Gramática puede tener solamente como fruto principal el dominio de sutilezas en las formas gramaticales. La facilidad en la lectura y en el hablar queda psicológicamente inhibida por tal método. Se le puede aplicar el cuento del ciempiés que manejaba perfectamente sus innumerables patas hasta que se le preguntó cómo se arreglaba para ello. Desde entonces quedó paralizado en una zanja al lado de la carretera, incapaz de obtener que sus patas se movieran en fácil coordinación. Existe un solo camino real para hablar una lengua y éste es hablarla, así como solamente hay una ruta segura para leerla con facilidad: leer" (N. Bossing. *Teaching in Secondary Schools* (3ª ed. Boston, 1952) pp. 201-202).

(7) Conforme al principio de que las impresiones son más fuertes y duraderas cuantos más sentidos afectan, y al hecho de las diversas modalidades de retener que se dan en los hombres, convendría presentar el vocabulario de una manera acústica y verbal a la vez. V. gr.: el profesor pronuncia la palabra despacio y da su significado; al mismo tiempo la escribe en el encerado. Después se la hace repetir en voz alta a los alumnos y dar el significado. El profesor vuelve a presentar el vocabulario, pero esta vez para insistir en el modo como están asociadas unas palabras con otras.

Si pareciere demasiado lento para el tiempo de que se dispone, al menos los alumnos deben fijarse en la palabra escrita del libro mientras el profesor la repite y da su significado. No se omita una segunda presentación con insistencia en el modo como están asociadas.

Es preferible, dar el significado de las palabras que puedan captar con facilidad, por medio de símbolos (v. gr., presentación del objeto significado por el concepto . . .), por medio de sinónimos, contrarios; por una explicación

sencilla y fácil; por el contexto. Se trata de eliminar el uso simultáneo de dos lenguas distintas: la latina y la materna, que impide la adquisición de hábitos de lenguaje peculiares al latín. En la asociación directa entre la expresión y el objeto, necesaria para poder formarse tales hábitos, no debe intervenir ningún elemento extraño, en cuanto sea posible. En nuestro caso el elemento perjudicial es la lengua propia.

La segunda presentación del vocabulario no debe omitirse. En realidad la primera presentación tiene un gran valor de orientación; la segunda lo tiene de fijación. Quizás la mayor ventaja, conforme a las últimas investigaciones, está en que tal modo de presentar el material lingüístico favorece un mayor esfuerzo y estimula una mayor actividad mental; es lo que especialmente condiciona la eficacia del aprendizaje.

No es indiferente, ni mucho menos, el fijarse conscientemente en la asociación de las palabras. El hecho de la asociación de las imágenes y sus leyes es indudable, así como las condiciones de las que depende la mayor o menor fuerza reproductora de una palabra respecto de la otra, evocada. Por eso la fuerza, la frecuencia con que ambos hechos psíquicos —el estudio consciente de ambos vocablos— hayan estado anteriormente asociados en el campo de la conciencia, influirá después en la rapidez y seguridad con que surja una de ellas al ocupar la otra la conciencia. Con todo, puede prescindir de esto si le pareciere complicar a los alumnos demasiado jóvenes para sacar provecho de este aspecto.

No se trata de que aprendan de memoria el vocabulario correspondiente a cada lección. Ni mucho menos. No estamos de acuerdo con el método que a veces se sigue de formar listas de palabras y repetirlas hasta que se aprendan. Las investigaciones hechas muestran que la asimilación del vocabulario en el contexto es mucho mayor: siete contra uno. Se trata solamente de una presentación necesaria de las palabras nuevas de la lección, palabras que estarán repitiendo en el contexto con una frecuencia regulada por las leyes de la memoria o del olvido.

En el vocabulario del volumen primero se han tenido en cuenta dos tipos de palabras: la mayor parte corresponden al vocabulario básico, es decir, son las palabras de uso más frecuente en los escritos de los autores latinos, conforme a la selección y a los estudios hechos por Mathy y sus colaboradores (*Vocabulaire de base du Latin*, Mathy, deuxième édition, Paris). Se han procurado repetir insistentemente en relación con su mayor frecuencia y aplicándoles, cuando se ha podido, las leyes de la memoria.

En el otro tipo de palabras se incluyen aquellas que se usan en la conversación ordinaria; entre éstas aparecen, no frecuentemente, palabras menos usadas por responder a objetos; v. gr., de tipo casero o a nuevos inventos científicos. Lo exige la modernidad y el aspecto de algo vivo y actual que se le ha querido dar al Método.

Las palabras que se encuentran entre paréntesis en el vocabulario indican que han salido; muy raras veces que aún no se han presentado. Se ponen,

sin embargo, porque son palabras primitivas o simples, que sirven de núcleo asociativo de las derivadas o compuestas o que se emplean para asociar a ellas otras semejantes u opuestas...

El alumno que ha asimilado nuestro vocabulario básico, se encuentra en posesión de unas 2.000 palabras fundamentales. Con este caudal está capacitado para emprender la lectura de cualquier autor medianamente difícil.

(8) Es una operación de orientación y despeje de las dificultades que le pueden salir al paso al alumno, cuando tenga que traducir, por tropezar en las mismas formas materiales escritas, en la puntuación, etc. En esto el alumno debe ser exigente consigo mismo y vencer la tentación de ir preparando la traducción a medida que va leyendo. Cada estadio del aprendizaje pide un comportamiento distinto. Más adelante, cuando dominen la traducción, quizá convendría que el profesor suprimiera su propia lectura, no la de los alumnos.

(9) La Pedagogía moderna recomienda la lectura recitada o en voz alta, que el alumno ha de hacer. Solamente cuando el discípulo esté *bien* entrenado en la traducción empleará el profesor la lectura en silencio: Les concederá un tiempo prudencial para que puedan darse cuenta de todas y cada una de las ideas. Para controlar la inteligencia de la lectio les mandará hacer resúmenes orales o les propondrá preguntas sobre lo leído. Esto ha de utilizarlo preferentemente en estadios más avanzados. En los últimos puede emplear también los resúmenes escritos. Se sugiere el método de prepararles papeles mimeografiados en que contesten preguntas básicas dando cuenta así de su lectura latina.

(10) Un ejercicio útil y práctico de la lectio puede ser el siguiente: Una vez que se ha interpretado y leído una o varias veces, procurando seguir la idea mentalmente, puede emplear el recurso del magnetófono: grabar de antemano la lectio y hacer que los alumnos la escuchen o en común, o, mejor, en particular varias veces, si se dispusiera de aparatos suficientes. Se les podría exigir, además, que resumieran en la lengua propia las ideas de la lectio a medida que van oyéndola. Mejor si este resumen se hace en latín, cuando ya están bastante impuestos en él.

El texto de la lectio se ha procurado hacerlo relativamente abundante. También en la lectura latina hay que formar hábitos. Es imposible formar un hábito de interpretación mental directo, rápido y seguro restringiéndose a la lectura de unas líneas sobre las que se machaca analíticamente hasta la saciedad. Esta era la práctica corriente de no hace mucho tiempo.

Por otra parte, el dominio del vocabulario, necesario para la interpretación de una lengua, depende en gran parte del contacto directo y repetido con él a través de la lectura. Y mal se puede tener con la frecuencia y abundancia necesarias, si la lectio se reduce a unas líneas diarias.

La lectio tiene en el Método su fin peculiar múltiple: ejercitar las formas gramaticales y presentar el vocabulario; primero las palabras que aparecen

en la lección del día, después las de las lecciones precedentes. Por eso hemos optado por confeccionar personalmente los temas: para poder graduar y presentar, de acuerdo con un plan previamente trazado, solamente las formas y el vocabulario que nos interesan. Hemos prescindido, en gran parte de nuestro Método, de las tan usadas Antologías, porque éstas ni gradúan las formas, ni la dificultad, ni el vocabulario básico, ni repiten ambas cosas de un modo a tono con las leyes de la memoria. Más adelante, cuando ya el alumno se encuentre dueño de las formas gramaticales y de un vocabulario básico relativamente abundante, presentaremos selecciones de los autores clásicos. Aun en este caso estaremos repitiéndolo sistemáticamente en los ejercicios que se ponen para la práctica de la parte gramatical.

En los temas elegidos se ha tenido en cuenta también el interés y la simpatía que puedan despertar en los alumnos por su novedad o por referirse a cosas o situaciones de la vida que vive, tal como se hace en los métodos de las lenguas modernas. De este modo se quita esa impresión de algo muerto y pesado que les produce el tener que enfrentarse, ya desde el principio, con autores y trozos que les resultan difíciles de dominar en el estudio en que se encuentran. Favorecen además la atención por el estado afectivo favorable que crean. La lectio ha de servir de temario para la conversación, y ésta, aun por los temas, debe acercarse, de ordinario, al modo de la conversación viva y corriente. Las experiencias respecto de las asociaciones y de la memorización dan que, cuando un hecho de interés penetra en nuestra conciencia, aun por una sola vez, es suficiente para que se imprima de una manera perdurable. En el sesgo y recursos que empleamos en la lectio también se ha tenido en cuenta este hecho psicológico.

Además, no hay por qué nos limitemos al modo de expresarse de dos o tres autores latinos. El fin principal de una lengua es ser instrumento de comunicación, conductora del pensamiento. Mientras un autor lo haga con exactitud, corrección y, al menos, con cierto arte, no parece que haya razón para desecharlo, aunque se estimen más y se prefieran otros. No tratamos, por ahora, de conquistar la cumbre más alta de la lengua: la elegancia, sino de sabernos expresar, escribir y captar el pensamiento de los autores con exactitud, facilidad y corrección. Precisamente este modo de proceder: de presentarle al alumno, ya desde el comienzo, a los supremos modelos del Latín, ha sido una de las causas de su desaliento y de esa impresión de meta inaccesible y cosa muerta, que se ha apoderado de muchos estudiantes y se lo ha hecho aborrecer y abandonar. A ningún maestro de pintura o de música se le ocurre enfrentar a sus alumnos desde el principio con Velázquez o Bach, cuando apenas dominan los rudimentos del arte. Hay que hacerles ascender gradualmente y presentarles una dificultad al alcance de un esfuerzo ordinario. Esto crea en el alumno un ambiente psicológico de optimismo al ver que avanza a través de dificultades fácilmente superables. Tener que emplear varios años para no llegar sino a traducir unos números de Cicerón, a fuerza de tiempo y de diccionario, es, ciertamente, una prueba heroica y un modo infalible de desacreditar cualquier lengua por bella y maravillosa que sea.

"Posiblemente nada crea mayor disgusto al estudiante que el asignarle tareas muy por encima de su posibilidad mental para entenderlas y realizarlas. Los psicólogos han encontrado también que en el estudiante, trabajar por debajo de sus posibilidades, da por resultado la pérdida de interés y conduce, con frecuencia, a una extrema antipatía y repugnancia por la obra" (N. Bossing, obra citada, p. 308).

Quizá llame la atención el predominio de oraciones principales en la lectio. Desde luego lo ha exigido muchas veces la gradación de la dificultad y la misma presentación de las formas gramaticales. A veces, aun sin exigirlo, lo hemos hecho a propósito para darle más movimiento y aspecto de modernidad. Dudamos seriamente, como a veces se dice, que la esencia de la lengua latina sea de una marcada preferencia por las oraciones subordinadas. Una cosa es que los autores lo hagan así y otra es la deducción que se extrae. Según este principio, ante los escritos de los autores españoles del siglo XVI y XVII podríamos sostener esta misma afirmación. Sin embargo, desde Azorín para acá se ha cambiado casi radicalmente de dirección. Una propiedad fundamental de cualquier lengua debe ser la flexibilidad, la capacidad de adaptación a la expresión externa que exija el pensamiento. Sería negarle a la Lengua Latina una virtud que hay que reconocer en cualquier lengua moderna. Además, aun en el mismo Cicerón existen modos de decir de todas las clases, aunque prevalezca el estilo periódico. Cada autor por formación, por influjo, por psicología tiene su modo de pensar y expresarse. Los estilos, por ejemplo, de Tácito y de Cicerón, cortado y periódico son diversísimos y responden a dos formaciones, a dos psicologías y a dos concepciones distintas de la lengua y del arte.

Si pretendemos, por otra parte, llegar a un dominio decente de la lengua hablada latina —recordemos que la lectio es la base para la conversación—, no son Cicerón ni los mejores maestros clásicos los modelos. Su Latín excelente como lengua escrita resultaría afectado si se quisiera emplear del mismo modo en la conversación. Muchas formas y aun vocablos que son perfectamente admisibles y aun recomendables, cuando se trata de un escrito, resultan antinaturales empleados en el movimiento y espontaneidad de la conversación.

(11) Los ejercicios de nuestro Método tienen una función múltiple: los consideramos *esenciales*. De ningún modo deben omitirse. Su fin peculiar es practicar la parte gramatical, pero sirven, además, para ejercitar el vocabulario tanto del día como el de las lecciones anteriores.

Este presentarlo de nuevo se hace teniendo en cuenta la dificultad mayor o menor del vocablo para ser asimilado: la calidad de las palabras: si pertenece al vocabulario básico o no, pues éste es el que especialmente nos interesa dominar. De los ejercicios nos valemos también para repetir las formas gramaticales de acuerdo con un plan de mayor importancia, dificultad...

Por otra parte, el hecho de estar constantemente el alumno sobre las frases, de captar, a medida que lee, la idea total del período, es un ejercicio

óptimo para adquirir el hábito de seguir el concepto de las oraciones sin tener que ir traduciendo mentalmente lo leído.

(12) Conviene tener presente que no basta pasar la vista por la palabra; es necesario dirigir y concentrar la atención sobre ella. Esto supone, por tanto, una actitud interna de asimilación del vocablo, para lo que ayudará el verlo con alguna detención.

No se trata de aprender nada de memoria. Este modo de presentar el vocablo es solamente el paso previo para su presentación en el contexto. A través de él es como hay que asimilarlo. La palabra, separada del contexto, es una unidad lexicográfica, no psicológica; es la que nos interesa en nuestro Método.

Cuanto se dice de la actitud respecto del vocablo o unidad lexicográfica, hay que aplicarlo a las formas gramaticales y a las frases o unidades psicológicas. Con la actitud interna de asimilación repele totalmente la que frecuentemente se da en el estudiante de aprender *para* un tiempo. No es infundada esta insistencia: el comportamiento de la memoria es distinto según sea una u otra la actitud interna de aprendizaje; el desinterés por lo aprendido lo echa más rápidamente de la conciencia y lo arroja más profundamente en el inconsciente.

(13) Sería conveniente que esta lectura fuera *recitada*, es decir, que el alumno se la repitiera a sí mismo en voz medianamente alta. Los experimentos hechos a este propósito demuestran que la recitación —una vez manejado el material varias veces—, economiza tiempo y hace que se grabe más durablemente en la memoria.

Subrayamos la palabra (*intentado*) porque las investigaciones sobre las leyes del olvido señalan las grandes ventajas que tienen, en orden a la retención, aquellas repeticiones consistentes en tentativas de recitación, en nuestro caso presente, de evocación del vocablo. El esfuerzo de reproducción, aunque no alcance su propósito, no es, ni mucho menos, inútil. La tentativa de reproducir, v. gr., un nombre, ha dado a éste mayor facilidad para ser evocado.

Hay que enseñar al alumno a emplear lo más posible su entendimiento en el aprendizaje de una lengua, aprovechándose de la ventaja que le da quizá su edad. (Esto hace que no se pueda seguir totalmente en su enseñanza el método que sigue un niño en la adquisición de su lengua materna). Aunque cada palabra tienda a asociarse especialmente con otra, es un hecho psicológico que todas muestran tendencias a unirse con una serie de ellas, y que, por tanto, irradian una tendencia a reproducirse en diversas direcciones. Así, por ejemplo, una palabra compuesta puede ser evocada por el recuerdo de su simple, o primitiva; por su contraria o semejante... Estos recursos debe saberlos y practicarlos el alumno. No complican nada el aprendizaje; bien explicados y entendidos, ahorran tiempo y aseguran su dominio.

El progreso y dominio de la lectura tiene su arte y dificultad. También en ella hay que adquirir hábitos correctos y facilidad. La palabra escrita,

como la hablada, nos transmite el pensamiento del autor. Para captar este pensamiento o mensaje pueden seguirse diversos métodos más o menos eficaces. El método tradicional de ir fijándose en cada una de las palabras y descifrando o traduciendo mentalmente su significado, es decir, asociándolo a la lengua madre, es un método muy lento y nada psicológico. Cada una de ellas está en función de un conjunto, de una oración. Es una unidad psicológica; y así es como debe enseñarse a leer al alumno: conforme a la naturaleza de la palabra hecha para actuar, no aisladamente, sino en un núcleo u oración. El alumno debe enfocar su atención no a la forma sino al contenido; debe ir tras el concepto expresado, no tras el objeto que lo expresa. Para esto conviene despejarle el camino de dificultades con la previa presentación del vocabulario y formas gramaticales y con la primera lectura puramente material del pasaje.

Insistimos: una vez que hayan traducido la lectio deben seguir mentalmente la idea y no ir traduciéndola interiormente a medida que van leyendo. Es la única manera de que al leer, se les vaya representando el concepto significado y no el objeto; el único modo de adquirir dominio de la lectura y de que se acerque, lo más posible, al modo como procedemos cuando leemos en nuestra lengua materna.

El vocablo y la frase deben evocar directamente las ideas, no el equivalente de la lengua propia o las nomenclaturas gramaticales. Este es un procedimiento laborioso que exige un dispendio de tiempo innecesario; muy poco conforme con la Psicología y alejado del modo como aprendemos la lengua materna. A éste procuramos acercarnos, cuanto es posible, en el aprendizaje lingüístico de un adulto.

De acuerdo con este procedimiento, hemos evitado, cuando hemos podido, el empleo de la nomenclatura gramatical, v. gr., perfecto de indicativo... Es mucho más eficaz que la palabra, por ejemplo, *laudavit*, se conecte directamente con la significación y, mejor aún, con el concepto expresado. Esto se dificulta si el alumno tiene que averiguar qué es gramaticalmente el vocablo. Por esta misma razón, no aconsejamos el método usual de preguntar: nombrar el caso, el tiempo o el modo para que el alumno lo halle y dé la palabra exigida. Desde luego, una vez dominada perfectamente la Morfología su respuesta será automática. Pero hasta conseguirse esto, tiene que haber precedido un ejercicio de estudio de paradigmas aislados. Preferimos llegar a este mismo resultado por otro camino: el ejercicio a través de oraciones; creemos que, psicológicamente, es más eficaz. No podemos desentendernos de la naturaleza de la palabra, cuyo papel se ha de realizar dentro de un núcleo u oración.

(14) Para el dominio del Latín escrito, vulgarmente llamado composición, se establecen diversas etapas, que van indicadas en el texto y que deben realizarse a través de todo el Método. Es necesario, para asegurar su eficacia, que el profesor controle las tareas de los alumnos, con la mayor frecuencia posible. No sería tan inusitado llevar una gráfica de la marcha del alumno en este aspecto del aprendizaje.

(15) De este modo el alumno va absorbiendo las formas verbales de un modo sencillo, fácil y agradable. Lo mismo debe hacer respecto de los tiempos que van saliendo y de los restantes accidentes gramaticales.

(16) La libertad de actuación del profesor tiene sus límites. No debe permitir que el alumno actúe por su cuenta sin restricciones de tema, vocabulario y formas gramaticales. Esta libertad le llevaría a una fluidez de expresión aparente y a frecuentísimas incorrecciones que ayudarían a adquirir hábitos de incorrección. Ambas cosas: corrección y fluidez se deben exigir, pero dentro del vocabulario y formas gramaticales que se van viendo en el Método. Los hábitos de corrección y fluidez se conseguirán a través del ejercicio intenso y controlado. La restricción que imponen el vocabulario y las formas gramaticales va disminuyendo poco a poco, a medida que otras nuevas aparecen. La misma libertad de temas y de recursos de conversación se va ampliando cada vez más, de un modo gradual hasta llegar a una completa libertad de expresión temática y gramatical. Tratamos de evitar la rutina fastidiosa y desalentadora. Por eso al profesor se le da beligerancia de invención dentro de la marcha esencial requerida por la etapa en que se halla el alumno.

Es de gran importancia que el profesor no monopolice la conversación. Los alumnos son los que deben ejercitarse. El profesor es el guía. Las dificultades que surjan resuélvalas empleando el mínimo de tiempo posible. El tiempo empleado en la explicación de la parte gramatical será solamente el que requiera su comprensión. Es un medio, no otra cosa. Dé a la clase variedad, optimismo, cree un ambiente de satisfacción para que los alumnos atiendan intensamente a la conversación mientras los compañeros responden en la collocutio. De este modo estarán practicando, por vía inconsciente, lo que los demás hacen conscientemente en su actuación. Parecidos consejos deben regular los ejercicios y aun la lectio.

(17) El aspecto activo o productivo de una lengua requiere menos vocabulario y más corto número de formas gramaticales que el pasivo o receptivo, pero exige mayor dominio y fluidez así como mayor corrección gramatical. En el pasivo basta con un "reconocimiento" del vocabulario o forma gramatical cuando se presenten en la conversación que se oye o en la lectura. Por eso la asimilación es más rápida y fácil de adquirir.

La insistencia, por tanto, ha de ser diversa en ambos aspectos tanto en el vocabulario como en las formas gramaticales. Las dos cosas procuramos tener presentes en nuestro Método. Dada, por consiguiente, la mayor dificultad del aspecto activo, el tiempo que debe emplearse en la conversación durante la clase no debería bajar de la mitad del tiempo hábil, si realmente se quiere llegar a dominar el Latín hablado. Para las lenguas modernas los psicólogos señalan hasta dos terceras partes.

No podemos olvidarnos de esto, insistimos, para no caer en el desánimo ni dejar de exigir al alumno: el *dominio hablado* de una lengua es difícil porque lleva consigo *corrección* gramatical, de vocabulario y de pronuncia-

ción; *fluidez* de expresión o espontánea aplicación de las formas gramaticales y del vocabulario. Por eso el profesor, ya desde el principio, debe tratar de que tenga las características de la conversación. Y las características de una conversación son la ausencia de duda y el uso espontáneo del vocabulario y de las formas gramaticales. Naturalmente, al principio esto tiene que darse en la sencillez y simplicidad de las expresiones usadas. No permite otra cosa el estadio de aprendizaje en que se encuentran.

Para esto es necesario que el alumno concentre su atención en dar la respuesta; que no se vea obligado a dividirla entre ella y el vocabulario o lo que ha de responder. Por eso la conversación se reserva para el fin, cuando el alumno ya está familiarizado con el tema de la lectio y con el vocabulario que puede salir en las respuestas. El esfuerzo mental exigido por la respuesta queda reducido así, al mínimo.

(18) No es, ni mucho menos, arbitraria una repetición colocada al día siguiente de haberla visto en clase. Las investigaciones realizadas sobre la memorización aportan el dato de que, el resultado de la memorización a un día de la recitación, es superior al que se obtiene repitiendo una o dos horas después. "A este extraño fenómeno puede darse la siguiente explicación: simultáneamente con la serie para aprender, se imprime una serie de otras representaciones derivativas del complejo estado en que nos encontramos por el hecho de aprender; ahora bien, en el recitar una serie surgen también esas otras representaciones que impiden, por lo tanto, el libre curso de la recitación; pero ambas series de representaciones, la principal y la secundaria, obedecen a la ley del olvido; puesto que las representaciones secundarias alcanzan pronto el punto cero, mientras que la de las principales permanece efectiva y activa" (Gemelli-Zunini. *Introducción a la Psicología*, pp. 245-46. Barcelona, Luis Miracle, 2ª edición. Traduc. Fernando Gutiérrez).

El distanciamiento, por tanto, de las repeticiones debe ser cada vez mayor, puesto que el material se ha ido grabando más honda y seguramente en la memoria y, en consecuencia, la evocación se hace más rápida. Pero no se deben distanciar mucho. Daría lugar a un olvido tal que fuera necesario emplear casi el mismo tiempo que se empleó en la primera repetición. Si están bien esparcidas las repeticiones se conseguirá reproducir más rápidamente el material con un dispendio de tiempo bastante menor. Esto es lo que hemos procurado al poner las repeticiones de nuestro Método: al día siguiente, a los 4 ó 5 días y a los 15 días, más o menos.

(19) De otro modo, ya lo indicamos antes, lo que hace es ejercicio mental de traducción y apenas avanzará en la adquisición de hábitos automáticos de lenguaje, puesto que el alumno seguirá mentalmente el mismo proceso que sigue cuando trata de poner en latín frases de su propia lengua. Por eso la conversación se tiene después de haber hecho la lectio, en la que se le da el material y las ideas. Por eso las preguntas son sencillas y al alcance del alumno en el estado de aprendizaje en que se encuentra. Esta advertencia es muy importante para el progreso del Latín hablado.

(20) La explicación de la parte gramatical en los primeros estadios se aconseja darla en la lengua propia para ahorrar tiempo y cerciorarse de su inteligencia. Fuera de este caso el profesor debe emplear siempre la Lengua Latina, pero usando un vocabulario y unas construcciones sencillas. La razón de esta exigencia ya se ha ido indicando en lo que precede.

Después de hechos los ejercicios, el profesor guiará al alumno para que él, mediante ejemplos, pueda *inducir* por sí mismo las reglas aparecidas en la lección. Esto es aplicable principalmente a la sintaxis. La exposición la hará en Latín.

(21) Conforme a las experiencias hechas, el tiempo que exige el estudio y dominio del Método completo se aproxima a los siguientes cálculos:

Con una hora de clase y otra, al menos, de estudio privado, en un curso regular de 8 a 9 meses y cinco días laborables a la semana, pueden verse con profundidad todas las lecciones del Método en el espacio de dos cursos.

Tratándose de un Cursillo intensivo, —tan frecuentes hoy en el aprendizaje de las lenguas modernas—, en el que se tengan 4 clases diarias y 3 horas de estudio privado o viceversa, bastarán unos cinco meses, para poder ver bien todas las lecciones. La semana sería de 6 días laborables.

Si se omitiera el aspecto lingüístico de la lengua *hablada*, serían suficientes tres meses. Menos aún, si solamente interesara el dominio de la versión.

ULTIMAS INDICACIONES DE IMPORTANCIA

Este Método supone dominio de la Gramática de la lengua propia. De no ser así, se recomienda vivamente retrasar su estudio y dedicar algún tiempo a la Gramática de la lengua materna. De otro modo bajará notablemente el rendimiento del Método y se consumirá poco eficazmente el tiempo.

El tono psicológico o *actitud general* del profesor es de un efecto notable en el aprendizaje: éste debe ser de *animar al alumno* y hacerle superar, por un optimismo racional, las crisis de desaliento que probablemente le asaltarán a lo largo del curso. Debe combatir, por todos los medios, el temor del alumno a la lengua y a su exagerada dificultad. Si el profesor tiene la habilidad de suscitar en sus discípulos el *interés con una motivación real y eficaz,* y, mejor, si les transmite el entusiasmo por el dominio del Latín, habrá creado un estado afectivo *sumamente favorable al aprendizaje.*

Nunca se ponderará suficientemente el influjo beneficioso que ejerce en el aprendizaje la alabanza *sincera, inmediata* del profesor a una buena actuación del alumno. Esta inmediata recompensa alcanzada por una repetición acertada de la forma gramatical es un elemento esencial en la *Ley del Efecto,* considerada por muchos psicólogos como la ley más importante en el aprendizaje.

Sería un error pensar que, aun bien visto este Método, los alumnos alcanzarán un dominio perfecto de la Lengua Latina en los cuatro aspectos que pretende ejercitar. Sí creemos que se puede conseguir con él un ahorro notable de tiempo y un dominio relativamente grande. Pero esto no les exime de continuar su cultivo, insistiendo especialmente en aquel aspecto que más le interese, v. g. lectura de autores.

Gran parte de la eficacia del Método depende de la clase: es decir que el número de alumnos sea corto, por ejemplo, yo propondría un máximum de diez y que, a ser posible, no haya grandes desniveles intelectuales entre ellos. Hemos de acomodarnos, aun en esto, al procedimiento de las lenguas modernas.

Si el Método se emplea en un Cursillo intensivo de varios meses se recomienda vivamente emplearlo al modo que se viene haciendo con fruto en las llamadas *English House* o *Maison francaise.* Es decir, siguiéndolo conforme a las explicaciones dadas, vivir en un ambiente completamente latino, de modo que las lecturas fueran en latín, la conversación única latina. Esto en el supuesto de que se pretende el dominio del Latín hablado.

Aún más que de la clase, depende del profesor. Un profesor sin entusiasmo, sin habilidad, sin dominio del método hará descender mucho su eficacia.

Creemos sinceramente que el Método ganaría no poco en eficacia empleando lo que modernamente se estila en el aprendizaje de Lenguas: *Laboratorio de Lenguas.* Puede usarse sin tener que cambiar para nada el procedimiento del Método. No nos detenemos en explicarlo para no alargar este extenso prólogo.

Doy gracias afectuosamente a los que con su ayuda moral, a veces la más apreciable, han contribuído a que este Método se haya compuesto e impreso. Cito solamente a algunos, porque la lista sería larga: Ceferino Ruiz, Daniel Baldor, Fernando Azcárate, Juan José Madariaga.

Mención especial y particularmente afectuosa merecen los PP. Manuel Garrido y Plácido Díez. El primero por su trabajo de corrección de pruebas de la primera edición mimeografiada; el segundo por su inapreciable ayuda como profesor excelente en las experiencias de varios años que precedieron a su publicación.

PARS PRIMA

MORPHOLOGIA

PRINCIPALIORA SYNTAXIS

LECTIO PRIMA

A

Schola

Hic habes aulam. Aula habet ianuam, fenestram et sellam. Magistra intrat in scholam. Alumna habet sellam et ibi sedet.

Ancilla apparet et intrat etiam in aulam. Ibi ea nunc parat operam; postea mundat portam et fenestram. Semper laborat et tacet. Domina videt et laudat ancillam; ea amat dominam.

Nunc apparet alumna. Intrat in aulam, visitat et salutat magistram; collocat sellam et sedet. Gaudet semper, sed parum studet.

Magistra aulam et scholam amat; ibi linguam docet. Hic alumna parat operam et exercet linguam. Hic etiam tu sedes, studes et paras paginam. Ego magistram video per fenestram et ianuam sed nunquam video alumnam. Domina vocat discipulam.

—Habes operam?

—Certe, respondet alumna. Hic habeo paginam, et monstrat.

—Parum laboras, monet magistra discipulam.

—Non, sed nunc exerceo linguam, respondet alumna; postea laboro et paro operam.

—Certe, satis gaudeo.

—Ego etiam lætitiam habeo.

B

1. Pronomen personale

Singularis			
Prima persona		N.:	ego
Secunda	”		tu
Tertia	”		

Pronomen demonstrativum "is", "ea", "id" potest inservire ut pronomen personale tertiæ personæ:

Is vocat magistram. - *Ea* monet alumnam. - *Id* placet.

2. Nomen substantivum

Prima declinatio

Singularis		
Nom.:	Ros	a
Acc. :	Ros	am

Sustantiva primæ declinationis = *genus feminimum.*
Sunt paucæ exceptiones.

3. Verbum

Infinitivus

a) am-are b) mon-ere

Præsens indicativi			
S.: am	o	mon	eo
am	as	mon	es
am	at	mon	et

Differentia:

1ª in *a*
2ª in *e*

Radix praesentis est am- mon- qua alia tempora efformamus.

Amare: *prima coniugatio.*
Monere: *secunda coniugatio.*

Magistra	vocat	alumnam
subiectum	verbum	complementum directum (vel obiectum)

Verbum cohaeret cum subiecto in numero (singulari vel plurali) *et persona.* (prima, secunda vel tertia).

C

occupare - sedere - sella
apparere - monstrare
parare - mundare
laborare - exercere
gaudere - placere
schola - aula
porta - ianua
respondere - tacere
docere - studere
magistra - discipula - alumna
domina - ancilla
certe - etiam - non
hic - ibi
nunc - postea
satis - parum
semper - nunquam
intrare - visitare - salutare
vocare - monere
habere - amare - collocare - lætitia - lingua
sed - et - in

Cfr. en la lección 4ª el modo como están asociadas las palabras del vocabulario.

Exercitium 1:
ego, tu, is, ea, id

1. ... amat scholam. 2. Docet ... et exercet linguam? 3. ... paras aulam? 4. ... video per fenestram et portam. 5. ... intrat in scholam et salutat magistram. 6. Mones ... ancillam? 7. Vocas ... alumnam? 8. ... sedeo et gaudeo. 9. Monstras ... nunc paginam? 10. ... parat operam et laborat ibi semper? 11. ... occupat sellam? 12. ... moneo alumnam. 13. non semper laboras sed nunquam taces. 14. Placet ...?

Exercitium 2:
Forma nominativum et accusativum numeri singularis.

1. Alumn- intrat in aulam. 2. Magistr- apparet. 3. Ancill- mundat ianu- et fenestr-. 4. Domin- videt schol- et parat oper-. 5. Alumn- salutat et collocat sell-. 6. Ego mundo port- et voco discipul- 7. Salutat discipul- magistram et sedet? 8. Lætiti- occupat alumn-. 9. Hic habes sell- sed ibi sedet magistr-. 10. Docet nunc lingu- et postea monstrat oper-? 11. Certe, alumn- respondet et non tacet. 12. Mundat ea sell- et sedet? 13. Laborat satis magistr-? 14. Placet salutare magistr-? 15. Domin- respondet sed discipul- tacet.

Exercitium 3:
Forma primam, secundam vel tertiam personam verbi.

1. Ego labor- 2. Labor- tu satis? 3. Ego visit- scholam et stud- ibi. 4. Vid- nunc ea magistram? 5. Par- ancilla aulam et postea colloc- sellam? 6. Salut- is semper magistram? 7. Ego voc- ancillam. 8. Ea mund- aulam et fenestram. 9. Stud- tu et respond-? 10. Magistra hab- lætitiam et visit- scholam. 11. Appar- alumna et monstr- paginam? 12. Doc- tu linguam et labor-? 13. Ea gaud- et visit- ancillam. 14. Doc- tu alumnam? 15. Nunc discipula respond- et postea tac-. 16. Tu doc-, is exerc- linguam et stud-.

LATIN ESCRITO (Composición)

Primera etapa: El mismo ejercicio escrito que se ha de hacer privadamente de las lecciones vistas en clase llena cumplidamente esta primera fase en que para el alumno todo es nuevo: vocabulario, formas gramaticales...

CONVERSACION:

En estas primeras lecciones la conversación latina debe ser *sumamente sencilla.* Puede reducirse a esquemas como éste, más o menos: el profesor toma un objeto, lo presenta al alumno y pregunta: *Quid habeo ego?* Y el alumno responde: *Habes sellam; habes...* O solamente le muestra el objeto y el alumno dice lo que es en una oración completa. O se recorre el aula y se va preguntando por las diversas partes que salen en el vocabulario, etc.... Se pueden utilizar figuras...

LECTIO ALTERA

A

Schola

Hodie magistra docet alumnas geographiam. Alumnæ manent prope ianuam. Magistræ apparent et intrant in aulam.

Discipulæ portant chartam et pennas. Eae satis amant scientiam et gloriam; sed aliquando parum laborant; tunc magistræ castigant discipulas.

Aula habet tabulam. Ibi magistræ bene docent geographiam et adhibent cretam. Supra pendet lucerna; infra, sellas habemus. Hic alumnæ sedent atque interrogant magistras. Eae etiam adhibent cretam et tabulam. Prope tabulam mensam videmus; prope mensam sedet magistra.

Magistra collocat chartam. Alumnæ occupant sellas et tacent. Eae amant magistras.

—Hic habetis Europam; infra Europam, videtis Africam; inter Europam et Africam, aquam. Terra et aqua occupant chartam. Vos habetis, hic patriam; et indicat terram ubi alumnæ nunc habitant. Ego etiam patriam habeo.

Magistra explicat etiam Asiam, Americam et Oceaniam. Postea indicat et vocat discipulam.

Ea apparet prope tabulam et salutat magistram. Domina discipulam interrogat. Bene respondet et docet amicas geographiam. Amicæ satis interrogant alumnam.

—Certe, tu habes scientiam et nunquam male respondes. Vos habetis constantiam, sed aliquando etiam pigritiam. Nos semper laudamus constantiam et condemnamus pigritiam. Vos hodie celebratis victoriam. Cras etiam scholam habemus.

B

1. Pronomen personale

Pluralis		
Prima persona	N.:	nos
Secunda ”		vos
Tertia ”		

Pronomen demonstrativum "ii", "eæ", "ea" potest inservire ut pronomen personale tertiae personæ:

Ii vocant magistras. - *Eæ* laudant alumnas. - *Ea placent.*

2. Nomen substantivum

Prima declinatio

Pluralis		
Nom.:	Ros	æ
Acc.	Ros	as

Substantiva primæ declinationis = *genus femininum.*
Sunt paucæ exceptiones.

3. Verbum

Infinitivus

a) am- are b) mon- ere

Præsens indicativi			
P.: am	amus	mon	emus
am	atis	mon	etis
am	ant	mon	ent

Differentia:

1ª in *a*
2ª in *e*

amare: *prima coniugatio*
monere: *segunda coniugatio*

Magistræ	vocant	alumnas
↓	↓	↓
subiectum	verbum	complementum directum (vel obiectum)

Subiectum cohæret cum verbo in numero (singulari vel plurali) *et persona,* (prima, secunda vel tertia).

C

laudare - condemnare - castigare
constantia - pigritia
aqua - terra
supra - infra
bene - male
hodie - cras
sæpe - aliquando

explicare - interrogare
habitare - patria
pendere - lucerna
victoria - gloria
geographia - scientia
charta - penna
tabula - creta
ubi - ad; inter - prope
Europa-Asia-Africa-America-Oceania

celebrare/portare/manere/adhibere/indicare
mensa/amica/atque (=et).

D

Exercitium 4:
Nos, vos, ii, eae, ea.

1. . . . intrant in scholam. 2. . . . monemus alumnas. 3. Non laboratis . . .? 4. . . . mundatis ianuam et fenestras. 5. . . . apparent. 6. . . . habemus hic sellas. 7. . . . ibi sedetis. 8. Ubi celebrant . . . hodie victoriam? 9. Adhibetis . . . cretam et pennas? 10. . . . laudamus constantiam. 11. . . . placent. 12. . . . parant scientias. 13. . . . condem-

namus pigritiam. 14. . . . interrogant discipulas. 15 . . . habitatis prope aulam. 16. . . . indicatis terram et aquam. 17. . . . manemus hic hodie. 18. . . . collocant chartam prope mensam.

Exercitium 5:

Forma nominativum et accusativum numeri pluralis.

1. Alumn- intrant scholam. 2. Magistr- monent et docent discipul- 3. Nos vocamus ancill-. 4. Discipul- apparent et salutant domin-. 5. Vos laboratis ad aul-. 6. Vos exercetis lingu- atque monstratis oper-. 7. Aul- habent tabul- et cret- 8. Sæpe videmus magistr- prope ianu- 9. Ancill- collocant sell- in aulam. 10. Dominæ aliquando monent ancill- 11. Hodie alumna docet amic- geographiam. 12. Habetis patri- ibi. 13. Supra alumn- pendent lucern-. 14. Hic habitant domin-. 15. Adhibemus chart- et penn- 16. Eæ interrogant amic- 17. Alumn- indicant tabul- 18. Sæpe videtis ancill- prope fenestr- 19. Inter Europam et Americam aqu- apparent.

Exercitium 6:

Comple terminationes verborum.

1. Magistra interrog- alumnas. 2. Dominæ aliquando castig- ancillas. 3. Vos hodie celebr- victoriam. 4. Ii condemn- prigritiam. 5. Magistræ explic- geographiam. 6. Aulæ hab- tabulas, cretam et mensas. 7. Ancillæ mund- sellas et fenestras. 8. Discipulæ indic- Asiam et Oceaniam. 9. Per fenestras nos vid- tabulam et lucernam. 17. Vos laud- dominas. 11. In aulam eæ adhib- cretam. 12. Supra Africam hab- vos Europam? 13. Magistræ discipulas chartam doc- prope tabulam. 14. Tu bene geographiam explic- sed male linguam exerc-. 15. Ego sæpe gaud-. 16. Eæ monstr- lætitiam. 17. Id plac-. 18. Ii indic- aulam. 19. Cras vos hab- etiam scholam.

LECTIO TERTIA

Repetitio lectionum 1 et 2

LECTIO QUARTA

A

Domus

—Ubi domicilium habetis?

—Domum habemus prope "Magnam" Viam. Debes videre ædificium et visitare familiam.

Pervenio domum. Hic Antonius habet domicilium. Propter amicitiam nos gaudemus cum domum visitamus.

Extra ædificium, amicum et sponsam invenio; intra domum, servum et ancillas. Familiam constituunt sponsus et sponsa, filius et filiæ, famulus et servæ. Etiam nunc hic habitant avus et avia. Avus interrogat: —Quis venit? Amicus Claudius venit, respondet femina. Saluto dominum et dominam. Avum et aviam etiam video et saluto.

Dominus puerum vocat et interrogat: —Cur non venis et salutas amicum? Puer nunc venit et salutat Claudium. Femina vocat etiam filias. Eae extra ædificium manent. Ego ibi pervenio et saluto puellas. Puer et puellæ gaudent et parant ludos.

Prope ædificium videmus hortum. Faber et operarius nunc ædificant murum. Ii adhibent petras. Maritus explicat operam. Nos, avus et feminæ attente audimus. Puer ludit et puella. Fabrum et operarium salutamus et laudamus quia ii bene laborant.

Pervenio ad ædificium. Famulus aperit et claudit postea ianuam. Intramus domum. Puer et puellæ extra ædificium manent. Serva mundat pavimentum, portam et fenestras. Domina ancillam vocat et interrogat; —Quid facis nunc?

Intramus aulam. Femina habitaculum monstrat et explicat. Nos dominam attente audimus.

B

1. Nomen substantivum

Dominus aperit ianuam. - *Faber* vocat puerum. - *Templum* habet sellas. - *Puer* amat *dominum.* - Monemus *fabrum.* - Operarius ædificat *templum.*

	Singularis						
Secunda declinatio	N.:	Domin	us	Puer		Templ	um
	A.:	Domin	um	Puer	um	Templ	um

Nomina in *-us* et -er = *genus masculinum.* In -us habent exceptiones.

Nomina in *-um* = genus neutrum.

Faber: accusativus = fabrum. Et sic omnia substantiva in *-er.*

Forma in *-us* et *-er* sunt distincta tantum in nominativo et vocativo singularis.

Omnia nomina *neutra* (substantiva, adiectiva, pronomina) habent *nominativum, vocativum* et *accusativum* eodem modo. (=).

In numero plurali finiunt in *-a.*

Exceptiones: *quæ* (pluralis a *quod*) et *hæc* (pluralis ab *hoc*).

2. Pronomen interrogativum

	Singularis		
	masc.	femin.	neutrum.
N.:	quis? vel qui?	quæ?	quod vel quid?
A.:	quem?	quam?	quod? vel quid?

Quis laudat servum? *Qui dominus* laudat servum?
Quæ interrogat puellam? *Quæ magistra* interrogat puellam?
Puer parat ludum; *quem* (*ludum*) parat puer?
Ancilla aperit aulam; *quam* (*aulam*) aperit ancilla?
Quod domicilium ædificas? *Quid* facis nunc?

3. Verbum

Infinitivus

a) leg- ere b) aud- ire

Præsens indicativi			
S.: leg	o	aud	io
leg	is	aud	is
leg	it	aud	it

legere: *tertia coniugatio*
audire: *quarta coniugatio*

Sunt aliqua verba quae finiunt in *io* sed coniugationem habent ut lego. V. g.: *facio.*

C

in + venire - invenire; per + venire - pervenire
domus - dominus - domicilium
(amare) - amicus - amicitia
ædificare - ædificium
vivere - vita
famulus - familia
ludus - ludere

aperire - claudere
avus - avia
sponsus - sponsa
maritus - femina
filius -filia
puer - puella
servus - serva
cur - quia
intra - extra

audire - attente
operarius - faber
murus - petra
habitaculum - pavimentum

constituere/debere/facere/hortus/via/cum (coniunctio)
propter

LAS PALABRAS DEL VOCABULARIO LAS DISTRIBUYO CONFORME A LAS SIGUIENTES ASOCIACIONES

Asociación por *semejanza*:
palabras *simples y compuestas;*
primitivas y derivadas;
sinónimas;

Asociación por *contraste*
palabras *opuestas;*

Asociación por *contigüidad* (ampliamente entendida):
espacial;
natural;
de acción (u otras, v. g. causa y efecto, género y especie, cuya denominación se ha preferido solamente por utilidad práctica). Al fin se ponen las palabras no asociadas con otras. Están separadas con este signo transversal: /.

D

Exercitum 7:
Comple casum substantivorum secundae declinationis.

1. Domin- habet domicili-. 2. Habemus dom- prope Viam. 3. Visitamus amic- et videmus aedifici-. 4. Extra dom- invenio spons-. 5. Serv- manet intra domum. 6. Salutamus domin- et av-. 7. Marit- explicat operam et ego domin- attente audio. 8. Amic- vocat puer-. 9. Prope aedifici- hort- videmus. 10. Fabr- et operari- salutamus. 11. Famul- aperit ianu-. 12. Serv- portam claudit. 13. Femina monstrat et explicat habitacul-. 14. Serva mundat paviment-. 15. Fili- extra ædifici- parat lud-. 16. Av- interrogat et marit- respondet. 17. Ancilla venit et parat habitacul-. 18. Faber in domum pervenit et interrogat domin-.

Exercitium 8:

a) **Adhibe pronomina interrogativa.**

1. Magistra pervenit domum; ... pervenit domum? 2. Amica feminam salutat; ... salutat amica? 3. Alumna chartam collocat prope mensam; ... collocat alumna prope mensam? 4. Magistra interrogat discipulam, ... interrogat magistra? 5. Supra pavimentum pendet lucerna; supra ... pendet lucerna? 6. Prope tabulam cretam videmus; ... videmus prope tabulam? 7. Puella parat operam et studet; ... parat operam et studet? 8. Domina castigat ancillam; ... domina castigat? 9. Femina puerum docet; ... docet femina? 10. Operarius ædificat murum; ... murum ædificat?

b) **Efforma interrogationes sic:**

Claudius salutat amicum:

a) quis salutat amicum?

b) quem (vel quam vel quid) salutat Claudius? (pronomen).

c) quem amicum (vel quam...) salutat Claudius? (adiectivum).

11. Dominus laudat fabrum. 12. Faber ædificat domum. 13. Familia habitat ibi. 14. Sponsa aviam vocat. 15. Filia invenit puerum. 16. Alumna portat pennam. 17. Infra tabulam invenis cretam. 18. Inter Africam et Europam, aquam vides. 19. Domina indicat habitaculum. 20. Amicus Claudius venit in domicilium. 21. Ancilla parat et mundat pavimentum.

Exercitium 9:

Comple terminationes verborum.

1. Quis aper- ianuas? 2. Cur claud- famulus fenestras? 3. Hodie Claudius ven- in domicilium. 4. Etiam famulus constitu- familiam. 5. Avus sæpe hic viv-. 6. Perven- tu cras domum? 7. Quid servus nunc fac-? 8. Puer lud- aliquando ad ædificium. 9. Ego inven- fabrum prope murum. 10. Is attente dominum aud-. 11. Tu sæpe male ianuam claud-. 12. Cur ea hic viv-? 13. Femina aper- portam. 14. Ego ven- in hortum et ibi fabrum inven-. 15. Maritus non perven- hodie quia operam fac-.

Responde his quæstionibus:

1. Habitatis nunc prope viam? 2. Quem invenis prope ædificium? 3. Quam salutas? 4. Quis familiam constituit? 5. Interrogat dominum avus? 6. Interrogat feminam avia? 7. Quis domum venit? 8. Visitas amicum? 9. Claudius et dominus habent amicitiam? 10. Puer salutat amicum? 11. Quam femina vocat? 12. Quem vides prope murum? 13. Cur salutamus fabrum et operarium? 14. Quid mundat serva? 15. Quæ ancillam interrogat? 16. Ubi intratis nunc? 17. Quid monstrat sponsa? 18. Puer et puellæ manent extra domum? 19. Quis aperit ianuas? 20. Quem attente audis?

CONVERSACION:

En esta segunda etapa las respuestas del alumno deben ser muy sencillas. Se reducen a repetir la frase del profesor afirmando o negando; substituyendo el pronombre interrogativo por un substantivo. Cuando la pregunta se hace por medio de *cur* la respuesta debe ser sumamente sencilla y obvia.

Sin embargo, a medida que las lecciones avanzan y con ellas el ejercicio de la conversación, es necesario emplear diversos recursos que vienen a coincidir en la *práctica de sentencias básicas o ejemplares*. Sugerimos diversos modos:

—Preguntar lo mismo a varios alumnos, pero exigir que cada uno conteste de distinto modo, conservando la igualdad en la sustancia de la respuesta, paralela a la "lectio".

—Variar las personas del verbo...; es decir, utilizar una misma pregunta pero variándola en sus componentes, de acuerdo con las formas vistas en las lecciones anteriores.

—Ir añadiendo paulatinamente palabras a la respuesta. V. g.: Magister docet discipulos; magister docet discipulos historiam; magister bene docet discipulos historiam in schola... Esta forma de responder es una de las que más se prestan al ejercicio de sentencias básicas.

—Apoyarse en la palabra anterior para continuar la respuesta: V. g:. Magister docet discipulos; discipuli student in schola; schola habet bibliothecam; in bibliotheca invenimus libros... Esto puede practicarse con mucho provecho cuando salgan a explicar láminas; pero debe hacerse de un modo natural.

Estos recursos indicados pueden practicarse en las contestaciones a las preguntas de "responde his quaestionibus" o collocutio.

Pueden también, sobre todo los recursos de adición y de apoyo, considerarse y practicarse *aparte*. Así, estos modos se emplearán más directamente para la formación y práctica de *sentencias básicas*, de

suma importancia en el aprendizaje. La collocutio se reserva para una forma de conversación sencilla, algo más libre; siempre, no olvidar esto, dentro de lo que permite el estadio en que se halla el alumno.

Debe evitarse el peligro en que fácilmente incurre el principiante: de lanzarse a una meta para la que no está preparado.

Lo repetimos por su importancia: Téngase presente, también para las restantes etapas de la conversación: se pretende practicar, sobre todo en el volumen primero, dos formas de conversación; ambas se completan y ayudan: la collocutio, "responde his quæstionibus" y la práctica de las sentencias básicas.

Las modalidades que se indican en la collocutio, para cada una de las fases, no intentan eliminar las preguntas y respuestas del "responde". Es un modo de especificar la collocutio; una modalidad de la misma; una parte de ella. Aun así, no debe omitirse la práctica del "responde" en manera alguna.

La collocutio y las sentencias básicas pueden ejercitarse en días alternos. Si se dispone de bastante tiempo en la clase, es preferible practicar ambas formas.

Se recomienda, y el profesor debe estar atento a esto: que los alumnos preparen privadamente menos respuestas al "responde", pero a fondo con las normas ya indicadas. Eviten pasar superficialmente por la mayor parte de ellas.

Si lo hacen en binas pondrán toda seriedad y empeño en ayudarse y exigirse plena corrección. Deben, por tanto, repetir las respuestas hasta que salgan con la perfección que exige la formación de hábitos correctos de lenguaje hablado. Para las sentencias básicas, cfr. tercera etapa.

LECTIO QUINTA

A

Domus

In aulam intramus; ibi invenimus sellas, scamna et subsellia. Pueri occupant scamna cum student; domini, feminæ et avi adhibent sellas. Sed cum familia exit in horrum solet adhibere subsellia.

—Hic recipimus amicos et familias. Hic etiam noctu manere solemus. Maritus laborar; sponsa operam parat et pueri ludunt vel officia ad scholam complent.

Hic etiam photographiæ apparent. Eæ avos, sponsos et liberos ostendunt. Supra, pendent lucernæ. Vespere et noctu habitaculum illuminant.

Nunc in cubicula pervenimus ubi liberi dormitoria habent.

—Hic pueri dormiunt, ibi puellæ. Prope cubicula, filii balnea habent. Ii mane balneum accipiunt. Munditiam et lectos laudamus.

Cubicula intramus. —Ibi invenitis instrumenta ad munditiam: lavacrum, speculum, mappam et peniculum. Puellæ etiam unguenta adhibent. Eæ ornant comas sed pueri componunt capillos.

Lavacra prope murum videmus; mappæ prope lavacrum et specula, propter munditiam, splendent.

—Quando pueri discumbunt?

—Pueri et puellæ non sero sed mature discumbunt, quia mature etiam in scholam debent exire. Ego lucernas exstinguo et claudo ianuas. Ii cito somnum capiunt; aliquando tamen somnia habent. Puellæ multum somnia timent. Mane cito surgunt; ego filios excito, accendo lucernas vel aperio fenestras et paro lavacrum et balneum.

B

1. Nomen substantivum

Domini aperiunt ianuas. *Fabri* ædificant *cubicula. Templa* habent sellas. *Pueri* inveniunt *dominos.* Monemus *fabros.* Filii accipiunt *balnea.*

		Pluralis					
Secunda declinatio	N.:	Domin	i	Puer	i	Templ	a
	A.:	Domin	os	Puer	os	Templ	a

Fabri: accusativus = fabros. Et sic omnia substantiva in *-er.*

2. Pronomen interrogativum

	masc.	femin.	neutr.
N.:	qui?	quæ?	quæ?
A.:	quos?	quas?	quæ?

Qui laudant servos? *Qui domini* laudant servos?
Quæ interrogant puellas? *Quæ magistræ* interrogant puellas?
Pueri parant ludos; *quos ludos* parant pueri?
Ancillæ aperiunt aulas, *quas aulas* aperiunt ancillæ?
Quæ domicilia ædificant fabri? *Quæ* faciunt nunc?

3. **Verbum**

Infinitivus

a) leg- ere   b) aud- ire

Præsens indicativi			
P.: leg	imus	aud	imus
leg	itis	aud	itis
leg	unt	aud	iunt

legere: *tertia coniugatio*
audire: *quarta coniugatio*

C

capere - *ac*cipere - *re*cipere
dormire - dormitorium - cubiculum
ungere - unguentum
illuminare - splendere - speculum
liberi - (filii)
scamnum - subsellium

accendere - exstinguere
surgere - discumbere - lectus
mature - sero
mane - vespere - noctu

ostendere - photographia
ornare - coma
componere - capillus
balneum - lavacrum - mappa
munditia - peniculus
urgere - excitare - somnus - somnium
exire/timere/officium/cito/quando/tamen/enim

D

Exercitium 10:

Comple terminationes substantivorum secundæ declinationis, numeri pluralis.

1. Pueri occupant scamn- cum sedent. 2. Domin- sellas adhibent. 3. Feminæ aliquando occupant subselli-. 4. Prope ædificium amci- recipimus. 5. Puer- offici- complent. 6. In cubicul- pervenimus. 7. Ibi liber- dormitori- habent. 8. Mane accipimus balne-. 9. Ii adhibent lavacr- et mappas. 10. Puellæ etiam adhibent unguent-. 11. Ornatis et componitis capill-. 12. Lavacr- et specul- splendent propter munditiam. 13. Noctu somn. capimus. 14. Vespere cito offic- paratis. 15. Mane fili- surgunt mature. 16. Sponsa fili- mane excitat. 17 Puellæ somni- timent.

Exercitium 11:

a) **Adhibe pronomina interrogativa.**

1. Fabri ædificant domum; ... ædificant domum? 2. Famulus aperit ianuas; ... aperit famulus? 3. Avi habitant prope viam; ... habitant prope viam? 4. Attente dominos audimus; ... attente audimus? 5. Sponsi familiam constituunt; ... constituunt familiam? 6. Lucernæ ædificia illuminant; ... lucernæ illuminant? 7. Servæ claudunt portas; ... servæ claudunt? 8. Femina venit in habitacula; in ... venit femina? 9. Avia Anna visitat hortos; ... visitat avia? 10. Filiæ ludunt prope domicilia; prope ... ludunt filiæ? 11. Operarii murum ædificant; ... murum ædificant?

b) **Efforma interrogationes sic:**

Pueri visitant dominos:

a) qui visitant dominos?

b) quos (vel quas vel quæ) visitant pueri? (pronomen)

c) quos dominos (vel quas...) visitant pueri? (adiectivum)

12. Mane cito surgimus. 13. Noctu filii mature discumbunt. 14. Sero in dormitorium venitis. 15. Lucernæ dormitoria illuminant. 16. Accendis lucernas et surgis. 17. Cubicula lectos et sellas habent. 18. Adhibemus peniculos et ungimus comas. 19. Puellæ capillos componunt. 20. Specula propter munditiam splendent. 21. Liberi vespere balnea accipiunt. 22. Ostendimus scamna et subsellia.

Exercitium 12:

Forma sententias et adhibe præsens indicativi; pone omnia in numero plurali.

1. Puer, amicitia, constituere. 2. Etiam, famulus, hic, bene, vivere. 3. Cito, ego, capere, somnus. 4. Tu, accipere, instrumentum, 5. Puella, componere, capillus, 6. Filia, ungere, coma. 7. Tu, discumbere, mature. 8. Ego, bene, dormire. 9. Puer, ad, schola, exire. 10. Servus, lucerna, exstinguere. 11. Sponsa, photographia, ostendere. 12. Tu, amicus, recipere. 13. Faber, domus, venire. 14. Ego, operarius, invenire. 15. Femina, audire, maritus. 16. Servus, officium, facere. 17. Familia, in, domicilium, pervenire. 18. Puella, extra, ædificium, ludere. 19, Tu, aperire, ianua. 20. Ego, claudere, fenestra.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quæ intra aulam invenitis? 2. Quæ occupant pueri cum sedent? 3. Quæ adhibent feminæ et avi? 4. Quid facit maritus, sponsa et puer? 5. Ostendunt photographiæ sponsos et liberos? 6. Quæ pendent supra? 7. Quid lucernæ noctu illuminant? 8. Habent cubicula lectos? 9. Quid ibi vides? 10. Quæ instrumenta adhibemus ad munditiam? 11. Adhibent etiam puellæ unguenta? 12. Quæ comas ungent et qui capillos componunt? 13. Ubi lavacra invenitis? 14. Adhibent specula puellæ? 15. Quando pueri surgunt? 16. Cur ii surgunt mature? 17. Quando filii discumbunt? 18. Capiunt ii cito somnum? 19. Quæ somnia timent? 20 Quæ filios mane excitat? 21. Quos mane vocat sponsa?

LATIN ESCRITO:

Segunda etapa: El alumno imitará, o tratará de exponer a su modo, la "lectio".

No debe separarse libremente de ella. Una vez dominada, cerrará el libro e intentará expresar eso mismo muy sencillamente. Es muy fructuoso el ejercicio. El profesor debe controlar y corregir constantemente lo escrito.

(Repetitio 4 et 5)

LECTIO SEXTA

Vide A et B in lectione 4ª et 5ª

D

Exercitium 13:

Comple terminationes secundæ declinationis.

1. Faber dom- ædificat. 2. Domin- mane ianuas aperiunt. 3. Amic- visitat familiam. 4. Pervenimus sero in domicili-. 5. Marit- et femina vivunt prope viam. 6. Venis ad habitacul- 7. Av- et avia hort- visitant. 8. Serv- mundant paviment-. 9. Operari- ædificant mur-. 10. Invenitis puer- extra ædificium. 11. Famul- noctu portam claudit. 12. Fili- in cubicul- dormiunt. 13. Debetis mundare dom- 14. Infra dormitori- habes balne-. 15. Supra lavacr- invenis specul-. 16. Cubicul- habent lect-. 17. Habitacul- ostendunt munditiam. 18. Fabr- video prope dom-; ii ibi laborant.

Exercitium 14:

Adhibe pronomina interrogativa.

1. Magistra alumnos interrogat; . . . interrogat magistra? 2. Discipulæ in scholam perveniunt; . . . perveniunt in scholam? 3. Amicus docet geographiam; ... scientiam docet amicus? 4. Faber operam ostendit; . . . ostendit operam? 5. Pueri mature discumbunt; . . . discumbunt mature? 6. Femina claudit cubicula; . . . claudit cubicula? 7. Ad ædificium liberi veniunt; ad ... liberi veniunt? 8. Famuli accipiunt instrumenta; . . . famuli accipiunt? 9. Ii subsellia capiunt; . . . capiunt ii? 10. Mane sponsa excitat filios; . . . mane sponsa excitat? 11. Magistra urget puellas;... urget magistra? 12. Attente officium facitis; . . . facitis attente? 13. Alumnus indicat tabulam, et chartam; ... tabulam et ... chartam indicat alumnus? 14. Operarii intrant in ædificium; in... ædificium intrant operarii? 15. Inter hortum et aulam pueri ludunt; inter ... hortum et ... aulam pueri ludunt. 16. Accipio speculum et mappam;... accipit speculum et mappam?

Exercitium 15:

Pone verba in præsente indicativi.

1. Nos mane *aperire* fenestras. 2. Noctu lucernas *accendere.* 3. Alumna Isabella in scholam *exire.* 4. Tu vespere lucernam *exsinguere.* 5. Ii cito *surgere* mane. 6. Nos in lectum *dormire.* 7. Domina alumnam *urgere.* 8. Vos in domicilium *venire.* 9. Faber instrumenta *recipere.* 10. Servae lectos *componere.* 11. Puellæ peniculum et mappam *capere.* 12. In cubicula nos sero *discumbere.* 13. Famuli noctu *claudere* ianuas. 14. Puer domum *venire* 15. Ego operam *ostendere.* 16. Feminæ officium *facere.* 17. Vos ad domicilium *pervenire.* 18. Pueri extra aulam *ludere.*

E

Responde his quæstionibus:

1. Ubi habitat dominus? 2. Quid facit Antonius cum domum visitamus? 3. Quos prope ædificium invenitis? 4. Quis dominum interrogat? 5. Quam vides et salutas? 6. Cur fabros et operarios laudatis? 7. Pervenitis in ædificium? 8. Quem attente audiunt? 9. Quæ invenimus prope aulam? 10. Quos ibi recipitis? 11. Quid filii et sponsi ibi faciunt? 12. Quid supra pendet? 13. Ubi pueri dormiunt? 14. Ubi balnea invenis? 15. Quæ instrumenta ad munditiam adhibemus? 16. Quæ capillos componunt? 17. Pueri mature discumbunt? 18. Surgitis mane cito? 19. Exstinguunt noctu lucernas? 20. Quæ filios mature excitat? 21. Quando fenestras aperiunt? 22. Quid mane accipimus? 23. Capitis somnum cito? 24. Quando in scholam exis? 25. Quando in aulam alumna pervenit?

LECTIO SEPTIMA

A

Convivium

Hodie iterum visitavimus Antonium. Is heri amicos invitavit ad cenam.

—Quæ prandia sumitis?

—Nos sumimus ientaculum, prandium et cenam. Ientaculum sumimus mane, prandium meridie, noctu cenam.

Pulchra sponsa et maritus prope ianuam convivas exspectant. Nos primum magna lætitia dominum, deinde etiam feminam læti salutavimus.

—Salve, domina.

—Salvete, etiam vos.

Pueri et puellæ ante ædificium læte convivas observant. Ii prope veniunt et salutant. Puellæ pulchre comas ornaverunt. Grata unguenta etiam adhibuerunt. Pueri neque unguenta adhibent neque cura capillos componunt et curant.

—Intramus in ædificium et triclinium. Dominus ancillam interrogat: —Paravisti mensam? —Certe, ego paravi et ornavi triclinium.

Post aulam, culinam domini ædificaverunt. Sponsa culinam visitat. Ibi cocus alimenta præparat. Supra mensam cibos videmus. Cocus magna peritia alimenta convivis præparavit. Dominæ id satis placuit. Ea peritum cocum laudavit. Pulchræ feminæ lætitiam observamus.

Sedemus. Famuli magnam amplamque mensam collocaverunt. Extra triclinium parvam et angustam, ubi prandium læti pueri habent. In ampla mensa multa domini paraverunt. Ibi mantellum et mappulas convivæ inveniunt. Mantella mensas ornant; mappula labia mundamus. Magna cura minister aquam, vinum, oleum et acetum collocavit. Parum aquæ convivæ, dum comedunt, bibunt, sed vinum. Vina saepe aqua miscemus. Maritus vel domina, dum comedimus, vina ministrant et bibimus. Ii in cena prope convivas gaudent.

B

1. Adiectiva

Lætus puer visitat amicum. - Visito *bonum amicum.*

Pulcher famulus paravit mensam. - Occupavimus *liberum subsellium.*

Pulchra puella ornat capillos. - Habemus *pulchram rosam.*

Adiectivum cohaeret cum substantivo in genere, numero et casu.

	singularis					
	masc.		*femin.*		*neutrum.*	
N.:	bon	us	bon	a	bon	um
A.:	bon	um	bon	am	bon	um
N.:	liber		liber	a	liber	um
A.:	liber	um	liber	am	liber	um
N.:	pulcher		pulchr	a	pulchr	um
A.:	pulchr	um	pulchr	am	pulchr	um

ut dominus, rosa, templum.

ut puer, rosa, templum.

ut faber, rosa, templum.

Læti pueri visitant amicos. - Visitamus *bonos amicos.*
Periti famuli paraverunt mensas. - Occupavimus *libera subsellia.*
Pulchræ puellæ ornant capillos. - Habemus *pulchras rosas.*

	Pluralis						
N.:	bon	i	bon	æ	bon	a	*ut domini, rosæ, templa.*
A.:	bon	os	bon	as	bon	a	
N.:	liber	i	liber	æ	liber	a	*ut pueri, rosæ, templa.*
A.:	liber	os	liber	as	liber	a	
N.:	pulchr	i	pulchr	æ	pulchr	a	*ut fabri, rosæ, templa.*
A.:	pulchr	os	pulchr	as	pulchr	a	

Adiectivum cohæret cum substantivo in genere, numero et casu.

2. Substantivum

Prima declinatio		
	Singularis	
	G.: Ros	æ
	D.: Ros	æ
	Ab.: Ros	a

Voc.: ut nominativus

Regula vocativi: *semper ut nominativus præter secundam declinationem in numero singulari.*

Genitivus: Constantiam laudamus. - Magistræ constantiam laudamus. Lætitiam observamus. - Pulchræ puellæ lætitiam observamus.

Dativus: Domina vinum ministrat. - Domina convivæ vinum ministrat.
Dominus photographias ostendit. - Dominus lætæ sponsæ photographias ostendit.

Ablativus: Magistra *magna constantia* pueros docuit...

Adiectiva: *declinationem habent ut substantiva*:
Gen.: bonæ feminæ; pulchræ rosæ; liberæ servæ.
Dat.: lætæ puellæ; pulchræ feminæ; liberæ ancillæ.
Abl.: ampl*a* mens*a*; pulchr*a* vi*a*; liber*a* patri*a*.

3. **Verbum**

Infinitivus

a) am- are b) mon- ere

Præteritum perfectum indicativi				
S.:	amav	i	monu	i
	amav	isti	monu	isti
	amav	it	monu	it
P.:	amav	imus	monu	imus
	amav	istis	monu	istis
	amav	erunt,	monu	erunt,
	amav	ere	monu	ere

Radix præteriti perfecti est: amav, monu

Vide appendicem II

TEMPORA FORMATA EX PRÆTERITO PERFECTO HABENT EASDEM TERMINATIONES IN QUATTOUR CONJUGATIONIBUS

C

(parare) - *præ*parare
(vivere) - *con*vivium - *con*viva
minister - ministrare
cura - curare
gratus - ingratus
peritus - peritia
lætus - læte
pulcher - pulchre
salvere - (salutare)
manducare - comedere
sumere - bibere

alimentum - cibus
cena - ientaculum - prandium
triclinium - vinum - oleum - acetum
culina - cocus
mappula - mantelum

magnus - parvus
amplus - angustus
ante - post
heri - (cras)
meridie - (vespere)
primum - deinde
neque - neque
que (enclit.) - (et)

exspectare/miscere/observare/invitare
labium/ita/iterum/in (praep. abl.)

Exercitum 16:
Quod genus, quem numerum et casum in adiectivis?

1. Heri visitavimus (bonus amicus). 2. (Pulchra puella) prope ædificium exspectaverunt convivas. 3. (Magna lætitia) amici habuerunt. 4. Filiæ (gratum unguentum) adhibuerunt. 5. (Læti convivæ) observavistis? 6. (Peritus famulus) triclinium præparant. 7. Supra (ampla mensa) cibos collocavistis? 8. Prope (angusta mensa) pueri manducant. 9. (Bona amica) convivium laudaverunt. 10. Parv- puer ministravit vinum. 11. Perit- cocus oleum et acetum miscet. 12. (Magna cena) habuistis. 13. Parv- ientacul- ante prandium sumitis? 14. Læt- conviv- non aquam sed vinum bibunt. 15. Ampl- mantell- ornaverunt. 16. Venimus in angust- triclini- ubi pueri manducant. 17. (Peritus cocus) domina laudavit. 18. (Pulchræ feminæ) ante ianuam sponsi recipiunt. 19. Eximus et pervenimus in pulchr- domicil-.

Exercitium 17:
Comple terminationes.

1. Pulchr- domin- lætitiam observavistis? 2. Magn- cur- minister præparat mensam. 3. Perit- coc- cibos conviv- ministrat. 4. Culin- pavimentum pulchre famulus mundavit. 5. Spons- mappulas ostendis. 6. Vina cen- conviv- placuerunt. 7. Fili- comas iterum componis? 8. Ad domin- habitaculum pervenitis. 9. Magistr- domum indicavistis. 10. Meridie prandium lætiti- sumimus. 11. Ancill- constantiam laudaverunt. 12. Avi- operam monstravimus. 13 Primum lingu- studui, deinde geographi-. 14. Penn- aperis fenestram? 15. Maritum femin- attente audiunt. 16. In viam parv- cur- exitis.

Exercitium 18:
Comple terminationes verborum.

1. Pueros mature dominus excitav-. 2. Lucernæ cubicula illuminav-. 3. Post balneum tu capillos ornav-. 4. Lucerna habitaculum splendu-. 5. Vespere et noctu officium curav- filii. 6. Lectos et dormitoria servæ parav-. 7. Per somnum pueri somnia habu-. 8. Ante lavacra mappam et peniculum vos sæpe collocav-. 9. Neque scamna neque subsellia nos adhibu- sed sellas. 10. Quando officia ad scholam vos facere debu-? 11. Prope lavacrum ego speculum collocav-. 12. Propter pigritiam puellas monu- magistræ. 13. Scholæ operam satis pueri timu-. 14. Filiæ photographias avia laudav-. 15. Prope viam tu aliquando habitav-. 16. Operarii domum feminæ indicav-.

E

Rsponde his quæstionibus:

1. Quis heri amicum invitavit? 2. Ad quid is convivas invitat? 3. Quæ prandia sumitis? Quando ientaculum et cenam sumitis? 4. Ubi Antonius et sponsa amicos exspectaverunt? 5. Quem primum tu salutavisti? 6. Quos pueri observarunt? 7. Quid ad comas adhibent puellæ? 8. Quis alimenta præparavit? 9. Quam mensam in triclinio famuli collocaverunt? 10. Quid ornant mantella? 11. Quæ mundatis mappula? 12. Quæ sumitis dum manducatis? 13. Misces aquam et vinum? 14. Cur non miscuerunt aquam et vinum? 15. Quis convivæ ministrat, dum comedit? 16. Gaudent sponsi in cena? 17. Ubi pueri manducaverunt? 18. Quam mensam ibi ponunt? 19. Ubi coci cibos præparaverunt? 20. Quæ adhibuistis, dum manducavistis?

LECTIO OCTAVA

A

Convivium

Lagenæ vina continent. Urceos ad aquam in mensa videmus. Dum manducavimus et potavimus domini convivis læte serviverunt. Dominus accipit lagenas et aperit vel aquæ urceos capit et ministrat. Vina nimis grata ponere curaverunt.

Ibi nigra vina et alba, nova et antiqua famuli ostenderunt. Nos attente dominum audivimus. Is alba vina feminis monstravit et explicavit.

Prope convivas pocula ancillæ collocant. Ex lagenis nos vina in pocula infundimus.

Domina sæpe dicit convivis:

—Nondum poculum finivistis. Fortasse ingratum invenitis. —Vix manducavistis. Et læte iterum epulas et vina ministrat. Feminæ pocula plena non vacua videre placet.

Ad dexterum locum habemus coclearium, et cultrum; ad sinistrum furculam. Coclearia parum adhibemus; satis cultrum. Furcula et culter secant et dividunt escas. Nec furculam nec cultrum aureum vel argenteum invenimus. Aurum et argentum ut metalla periti habent et adhibent.

Avus vix epulas sumit; aquam potat et aliquando oleum et acetum escis miscuit.

Pulchros et novos catinos famuli collocant. Intra catinos ii escas pulchre et perite ponunt. Nos libenter et læte epulas manducamus; vina nova et antiqua bibimus.

In cena nimis de familia, de novis scientiis dominum interrogamus. Is attente et libenter convivis respondet.

Convivium iam finivimus. Ancilla bellaria ostendit; ea convivis præparavit. Dominam lætitia plenam audivimus cum dicit: Nimis ingratam cenam paravimus.

Post prandium dominus læte gratum donum dat, tabacum. Nos libenter accipimus et fumamus.

Cui placet vinum? Cuius famuli convivis serviverunt? Qua lætitia sponsa amicas observabat? Quando convivium finivistis?

B

1. Substantivum

Prima declinatio

pluralis		
G.:	Ros	arum
D.: ↘ Ab.: ↗	Ros	is

Voc.: ut nominativus.

Genitivus: Constantiam laudatis. - Magistr*arum* constantiam laudatis. Operam finivimus. - Bon*arum* magistr*arum* operam finivimus.

Dativus: Dominus photographias ostendit. - Dominus conviv*is* photographias ostendit.
Dominus donum famulis dant.

Adiectiva: *declinationem habent ut substantiva*:
Gen.: bon*arum* femin*arum*; pulchr*arum* ros*arum*; liber*arum* serv*arum*.
Dat.: læt*is* puell*is*; nigr*is* com*is*; dexter*is* vi*is*.
Abl.: ampl*is* mens*is*; sinistr*is* vi*is*; liber*is* ancill*is*.

2. Pronomen interrogativum

	singularis		
	masc.	*femin.*	*neutr.*
G.:		cuius?	
D.:		cui?	
Ab.:	quo?	qua?	quo?

Cuius famuli convivis serviverunt? *Cuius dominæ* famuli escas puellis dant?

Cui vina placent? *Cui convivæ* vina placuerunt?

Qua lætitia operam finivisti? *Quo loco* domum operarii finiverunt?

3. Verbum

Infinitivus

a) leg- ere b) aud- ire

Præteritum perfectum indicativi				
S.:	leg	i	audiv	i
	leg	isti	audiv	isti
	leg	it	audiv	it
P.:	leg	imus	audiv	imus
	leg	istis	audiv	istis
	leg	erunt,	audiv	erunt,
	leg	ere	audiv	ere

→ = ←

C

dare - donum
metallum - aurum - aureus
argentum - argenteus
secare - dividere
potare - bibere
servire - (ministrare)
ponere - (collocare)
nondum - iam
ex - de

albus - niger
novus - antiquus
plenus - vacuus
gratus - ingratus
dexter - sinister
nimis - vix

infundere - poculum
fumare - tabacum
catinus - culter - coclearium - furcula
lagena - urceus
epulæ - esca - bellaria

dicere/continere/finire/locus/libenter
fortasse/ut/cum (coniunctio)

D

Exercitium 19:
Comple terminationes pluralis.

1. Ex lagen- vina in poculum infundimus. 2. Nigra et alba vina lagen- bibunt. 3. Famuli urceos femin- monstraverunt. 4. Urcei aquam conviv- continent. 5. Pulchr- mappul- labia mundatis. 6. Argente- furcul- escas divido. 7. Esc- grat- inveniunt. 8. Avus oleum et acetum epul- nimis miscet. 9. Lagen- aquam vix potavisti. 10. De famili- et scienti- in cena dominum interrogaverunt. 11. In angust- et parv- mens- pueri prandium accipiunt. 12. Spons- pocula plena videre placet. 13. Domina amic- grata dicit. 14. Ancillæ bellaria pulchr- puell- ostenderunt. 15.

Neque epul- neque vina finivimus. 16. Maritus tabacum post cenam conviv- dat. 17. Ancill- peritiam laudavistis. 18. Ex aul- in triclinium venitis. 19. Puell- mensas famuli mundaverunt.

Excercitium 20:
Quod pronomen interrogativum?

1. . . . lucernas accendit? 2. . . . instrumentum cubiculum illuminat? 3. In . . . aula discumbunt liberi? 4. . . . speculum das? 5. . . . mappa munditiam curant? 6. Filius dominæ somnia timuit. . . . filius timuit somnia? 7. Puellæ somnum mane mature excitant . . . somnum mane mature excitant? 8. Femina unguentum comis adhibuit. . . . femina comas ungit? 9. Magna lætitia amicus donum recipit. . . . lætitia amicus donum recipit? 10. Familiæ convivium præparaverunt. . . . convivium præparaverunt? 11. Subsellia et scamna aviæ monstravisti? . . . subsellia et scamna monstravisti? 12. Maritus sponsæ photographias ostendit. . . . maritus photographias ostendit? 13. . . . cubiculum habitavistis? 14. In . . . locum veniunt? 15. Puer peniculum adhibuit. . . . puer capillos componit? 16. Ex . . . aula exit? 17. Dominæ gratum donum inveniunt. . . . gratum donum inveniunt? 18. Femina amicæ urceos dat. . . . femina urceos dat?

Exercitium 21:
Forma præteritum perfectum.

1. Coci magna peritia convivis *servire.* 2. Gratum dominum in prandio vos *audire.* 3. Ante prandium servi lucernas *accendere.* 4. Post scholam pueri læti *comedere.* 5. Cuius maritum in cena nos *audire?* 6. Cui convivæ minister *servire?* 7. Qua cura puellæ *comedere?* 8. Quando operam tu *finire?* 9. Quid vos in triclinio *legere?* 10. Quando aureas lucernas nos *accendere?* 11. Cui amicæ femina donum *ostendere?* 12. Quando famulus officium *finire?* 13. Cur nondum feminis vos *servire?* 14. Cur alumni post prandium paginas non *legere?* 15. Quando filios aviæ tu *ostendere?* 16. Iterum meridie avus epulas non *comedere.* 17. Cum lætitia peritum amicum convivæ *audire.* 18. Ego intra domicilium vespere satis *legere.*

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid continent lagenæ? 2. Qui convivis serviverunt? 3. Quis ministravit dum comedimus? 4. Quid in mensis famuli ponere cura-

verunt? 5. Cui feminæ "salve" dicitis ante ianuas? 6. Cuius liberi prope ædificium dominum exspectant? 7. Quid nimis placuit sponsæ? 8. Quæ ad dextrum locum habuistis? 9. Quid ad sinistrum locum invenis? 10. Qua peritia epulas dividitis? 11. Quos catinos famuli collocant? 12. Sumitis coclearium et cultrum? 13. Habemus nova et antiqua vina in triclinio? 14. Cui angustam mensam præparavisti? 15. De quo in cena dominum interrogavi? 16. Quis bellaria præparat? 17. Quid domina amicis dicit? 18. Quando dominus tabacum convivis dat? 19. Quem in cena audivistis?

LECTIO NONA

Vide A et B in lectione 7^{a} et 8^{a}

amav-	*i*
monu-	*isti*
leg-	*it*
audiv-	*imus*
	istis
	erunt (*ere*)

D

Exercitium 22:

a) **Adhibe genitivum, dativum vel ablativum singularis primæ declinationis.**

1. (Lagena) acetum (esca) miscemus. 2. Alimenta in (cena) dividitis (furcula). 3. Cocus (conviva) præparavit convivium. 4. Ante culinam famuli (læta domina) cibos monstraverunt. 5. Vinum (grata cena) magna cura sumitis. 6. Propter (femina) peritiam ancillæ pulchre triclinium ornaverunt. 7. (Familia) lætitiam observavistis in prandio. 8. In (angusta mensa) pueri læte cibos manducaverunt. 9. Albam mappulam (avia) attente das. 10. (Furcula) argentum laudavi.

b) **Adhibe genitivum, dativum vel ablativum pluralis primæ declinationis.**

11. (Puella) catinos invenio parvos sed pulchros. 12. Ientaculum (nova esca) mane paravit. 13. Ex (lagena) aquam in argenteis urceis

infundimus. 14. Nondum famuli (conviva) servierunt. 15. Domina Maria (amica) primum, oleum ministravit; deinde, (filia) poculum dat. 16. Labia (alba mappula) mundavistis? 17. Vina (antiqua lagena) (conviva) placuerunt. 18. (In ampla mensa) catinos (epulæ) plenos collocaverunt. 19. Neque dextero neque sinistro loco (puella) cultrum invenis? 20. In (vacua culina) aurea metalla invenitis.

Exercitium 23:
Pone pronomen interrogativum loco verbi signati.

1. *Servæ* aurum dat dominus. 2. *Magna* cura bellaria secatis. 3. *Dominæ* peritiam convivæ laudaverunt. 4. Ex *aquæ* lagena potavimus. 5. Libenter *sponsæ* donum domini accipiunt. 6. Ex *conviva* novum donum recipitis. 7. Ex *sinistra* mensa in culinam catinos portant. 8. Tabacum *dominæ* famuli læti fumant. 9. Multa *convivæ* ministri dicunt. 10. Vinum *novæ lagenæ* biberunt. 11. Bona alimenta *ancillæ* curavi. 12. *Peritæ* servæ donum pulchrum sponsa iterum dat. 13. Famuli *dominæ* dona exspectaverunt. 14. In *ampla* culina cibos comedistis. 15. In *nigro* conviva lætitiam invenio. 16. Puer "salve" *familiæ* dicit cum in domicilium intrat.

Exercitium 24:
Forma sententias et pone verba in præterito perfecto indicativi.

1. Nos, prandium, nimis, sero finire. 2. Esca, culter, secare. 3. Ego, aqua, ex, sinistra, lagena, potare. 3. Vos, niger, urceus, observare. 4. Domini, tabacum, læte, fumare. 5. Ministri, ampla, mensa, præparare. 6. Famulus, cum, peritia, domina, servire. 7. Tu, epulæ, in, culina, manducare. 8. Pueri, aquam, et, vinum, miscere. 9. Vos, furcula, et, culter, adhibere. 10. Ego, avia, donum, exspectare. 11. Ex, argenteus, urceus, convivæ, bibere. 12. De, escæ, in, nova, culina, cocus, curare. 13. Noctu, tu, lucerna, accendere. 14. Post, cena, pueri, bene, dormire. 15. Filius, avia, donum, ostendere. 16. Triclinium, noctu, aurea, lucerna, splendere. 17. Vos, ante, convivium, familia, salutare. 18. Ego, avus, attente, audire. 19. Periti, famuli, cum, familia, habitare.

E

Responde his quaestionibus:

1. Quando sumitis ientaculum, prandium et cenam? 2. Quos prope portam salutavistis? 3. Cuius pueros invenis? 4. Ubi culinam ædifica-

verunt? 5. Quæ ibi coci præparant? 6. Cui placet culinam visitare? 7. Enumera instrumenta convivii. 8. Quæ domini faciunt dum convivæ manducant? 9. Cur extra triclinium puellis angustam mensam præparavistis? 10. Quæ lagenæ et urcei continent? 11. Quæ vina feminis placent? 12. Quomodo escas dividitis? 13. Quæ utensilia adhibetis? 14. Quod donum convivis dominus dat? 15. Cuius peritia cenam præparavit? 16. Cur famulos laudavistis? 17. Quos nunc invitamus? 18. Quæ prandia sumitis? 19. De qua familia dominum interrogamus? 20. Quid facitis post prandium mane, noctu?

LECTIO DECIMA

A

Bibliotheca

Hodie visitavimus bibliothecam. Satis altum ædificium est. Amplas et pulchras fenestras ubique invenimus. Sic commode legere et scribere possumus.

Magister ducit discipulos per bibliothecam. Adsunt multi alumni et absunt paucæ alumnæ.

—Hic pluteos habetis. Nunc fabri ex ferro pluteos faciunt. Ferrum enim, libros bene servat. Ante pluteos exiguam tabulam ex cupro supra videmus. Ibi magnae litterae apparent; sic statim libros officiarii aut officiariæ inveniunt. Ex pluteis ii libros educunt cum petimus. Sed antea parvam schedulam scribere et signare debemus. Postea, cum viri et feminæ ex bibliotheca exiverunt, officiarii intra pluteos libros reponunt.

Dum legitis neque verbum dicere neque signum facere potestis.

—Suntne pœnæ? Aliquando puerum vel virum officiarii puniunt et in bibliothecam non iterum intrare potest.

Tunc observavimus locum. Aula est pulchra et ampla. Ubique mensas et sellas videmus. Magnum aulæ locum schedularium occupat. Ibi schedulæ sunt.

—Nonne schedulas tractare possum?

—Certe, sed neque ex capsa primum educere et in mensam portare, neque schedulas deinde introducere potes.

Intra aulam multos viros et feminas sed paucos pueros invenimus. Ii student vel scribunt vel legunt. Supra mensas adsunt lucernæ. Noctu studii aulam illuminant. Studium placet dum commode laborare possumus.

Non verbum audivimus nec signum observavimus. Magnum silentium adest. Dum studio operam dant, silent.

Postea in schedularium ivimus. Magister aperit capsam.

—Hic schedulas invenitis. Parvæ et ex alba papiro sunt. In schedulis officiarii parum scribunt sed schedularum litteræ multa: librum et materiam de qua tractant, indicant.

Cum quo magistro placuit alumno bibliothecam visitare? Cur plutei ex ferro sunt? Cuius schedulas intra libros invenitis? Num feminæ sæpe ex bibliothecis absunt?

B

1. Substantivum

Secunda declinatio

	Singularis	
G.:	Domin	i
D.:, Ab.:	Domin	o

Puer, faber, templum ut dominus.

Voc: Domin*e*. Si nominativus finit in *ius*, voc = i: Ignat*ius, i.*

Genitivus: Magister librum habet. - Liber est magistr*i*.
Lætus discipulus librum habet. - Liber est læt*i* discipul*i*.

Dativus: Vir donum dat. - Vir fili*o* donum dat.
Magister librum ostendit. - Magister grat*o* alumn*o* librum ostendit.

Ablativus: Ab studi*o* abset. - In ampl*o* cubicul*o* pueri silent.

Adiectiva: *declinationem habent ut substantiva.*
Gen.: bon*i* domin*i*; pulch*ri* puer*i*; liber*i* ædifici*i*.
Dat.: parv*o* domin*o*; sinistr*o* pluteo; liber*o* cubicul*o*.
Abl.: alb*o* metall*o*; pulchr*o* libr*o*; grat*o* discipul*o*.

2. Verbum

Infinitivus

esse	*posse*

Præsens indicativi

S.:	sum
	es
	est
P.:	sumus
	estis
	sunt

pos	sum
pot	es
pot	est
pos	sumus
pot	estis
pos	sunt

ante consonam = s: pos -sum
ante vocalem = t: pot -est

3. Orationes interrogativæ simplices.

Quærunt aliquid vel de aliquo.
Unum membrum.
vel 1. Pronomina vel adverbia interrogativa (*quis*, . . . *ubi*. . .).
vel 2. Particulæ:

Nonne (+): certe.
Num (—): non, minime.
Ne (?): certe aut non; (vel sine particula).

Quis venit? *Ubi* est amicus magistri?
Nonne adest faber? Resp.: *Certe.*
Num ancilla abest? Resp.: *Non.*
Adest*ne* magister? Resp.: *Certe*; *non.*
Adest magister? Resp.: *Certe*; *non.*

C

esse - *ad*esse - *ab*esse - posse
ducere - *e*ducere - *intro*ducere
silere - silentium

signum - signare
(ponere) - *re*ponere
(studere) - studium
(officium) - officiarius, a
schedula - schedularium
ab - (ex, de)

magister - discipulus - alumnus
altus - exiguus
multus - paucus
commode - incommode
antea - (postea)
tunc - (nunc)
sic - ita

punire - pœna
tractare - materia
scribere - papirus - littera
bibliotheca - liber
pluteus - capsa
ferrum - cuprum

servare/petere/vir/dum/statim/ubique/vel.

D

Exercitium 25:
a) **Forma genitivum sic:**

Magister habet librum. - Liber est magistri.

1. Alumnus habet pennam. 2. Puer habuit cultrum. 3. Magistræ habent bibliothecam. 4. Habet dominus domum? 5. Habuit famulus aurum? 6. Alumnæ habuerunt papiros.

b) **Comple terminationes.**

7. Alumni perit- magistr- in bibliotheca adsunt. 8. Oficiari- schedulam scribo. 9. Ex alt- plute- libros educere non potes. 10. Magn- silenti- viri in bibliothec- student. 11. Studium alumn- antea satis placuit. 12. Liber- littere materiam indicant. 13. Ex ferr- vel ex cupr- pluteos nunc facimus. 14. Ex capsis schedulari- educere schedulas non pos-

sumus. 15. Papir- bene libros servatis. 16. Discipulus multa cura libr- paginas tractavit. 17. Nov- magistr- litteras scribitis. 18. Dum studuerunt neque puer- signum observavimus.

Exercitium 26:

Adhibe præsens indicativi.

1. Alumnæ in bibliotheca *adesse.* 2. Alumnæ fortasse ab officio *abesse.* 3. Schedulas vos signare *posse.* 4. Multi viri sed paucæ feminæ in aula studii *adesse.* 5. Ibi bibliotechæ officiariæ *esse.* 6. Ab studio nos libenter *abesse.* 7. Sic statim convivio vos *adesse.* 8. Neque signare neque ponere intra pluteos libros tu *posse.* 9. Dum studemus silentium *adesse.* 10. Officiarii etiam magna pœna viros punire *posse.* 11. Undique pueri veniunt et scholæ *adesse.* 12. Nondum libros petere tu *posse.* 13. Ego non *abesse* a ludo. 14. Vos in cubiculo *adesse.* 15. Magister scholæ iam *adesse?* 16. Officiarius ab officio *abesse.*

Exercitium 27:

Adhibe particulam interrogativam loco signi et responde.

1. (—) Continuerunt urcei vina? 2. (?) Dat dominus famulo aurum vel argentum? 3. (+) Domina multa convivis dicit? 4. (—) Dividunt pueri bellaria? 5. (?) Gratum convivium finivistis? 6. (+) Fumant ii novum tabacum? 7. (—) Infunditis aquam in album poculum? 8. (?) Ponis antiquos catinos in mensa? 9. (+) Potamus aquam ex aurea lagena? 10. (+) Secant ii escas furcula et cultro? 11. (?) Serviverunt commode famuli convivis? 12. (?) Fortasse pueri siluerunt dum comederunt? 13. (—) Reponunt ii iterum argentea metalla? 14. (+) Dant viri pueris dona? 15. (?) Videtis mensas epulis plenas?

E

Responde his quæstionibus:

1. Quem locum hodie visitavimus? 2. Quomodo est ædificium? 3. Quid ubique videtis? 4. Cur amplas fenestras amatis? 5. Quos ducit magister? 6. Nonne ibi discipuli adsunt? 7. Num absunt a bibliotheca alumnæ? 8. Quid ante pluteos videtis? 9. Cur tabulæ magnas litteras habent? 10. Quando officiarii libros educunt? 11. Cui libros ii dant? 12. Quando libros reponunt? 13. Possumus signa facere dum laboramus? 14. Suntne pœnæ ibi pueris et viris? 15. Ubi schedulæ sunt? 16. Qui

adsunt vel absunt ab aula studii? 17. Quomodo viro studium habere placet? 18. Cui schedulam scribis? 19. Quod silentium adest dum studemus? 20. Cui in aula viri operam dant? 21. Quo silentio scribitis vel legitis? 22. Cuius discipuli in schedularium veniunt? 23. Quid schedularum litteræ indicant? 24. Qua pœna officiarii exiguos pueros puniverunt? 25. Ex qua materia pluteos facimus? 26. Quo loco schedulas invenio?

LECTIO UNDECIMA

A

Bibliotheca

Officiarii magna cura libros ordinant in pluteis. Primum, loca apta inveniunt; deinde collocant et ordinant. -Nonne ibi magnos libros aspicitis? Periti enciclopedias vocant. Studiosi enciclopedias sæpe adhibent et sic prope studii mensas collocant. Hic locus aptus est ad studium; ineptus vero non placet.

—Quid numeri indicant? ego enim in primis librorum paginis numeros vel litteras reperio.

—Officiarii libros numerant vel litteris signant et ita statim pluteos scire possunt.

—Quibus modis scimus locum ubi historiæ libri adsunt?

—Multis modis scire potes; idque commode alumni faciunt. Vel officiarium interrogas vel tabulas aspicis. Eæ supra adsunt et librorum materiam indicant. Sic hic ante mensas geographiæ, post scientias historiæ libros habetis.

Mutavimus locum et cito historiæ pluteos reperire potuimus. Multa magister discipulis cum peritia explicavit. Is pridem historiam docuit sed nuper materiam mutavit.

Sane, viris historiæ populorum bella præsertim narraverunt, sæpe enim populi pugnas et prœlia iusta et iniusta habuerunt. Sic romani, dum Roma in mundo tenuit imperium, cum multis populis et provinciis pugnavit. Sine bellis nunquam mundus fuit.

—Quibus instrumentis tunc populi pugnaverunt?

Sed magister discipulo non respondet. Is librum ex pluteo educit et alumnis monstrat. —Hic typographum legitis et typographiam vel

prelum. Sic enim, locum ubi libros imprimimus, vocamus. Typum dicimus litteras; et imprimere, lingua latina, typis mandare studiosi dicunt.

Quibus verbis imprimere dicere potuistis? Quorum typis librum mandavistis?

1. Substantivum

	Pluralis			
Secunda declinatio	G.:	Domin	orum	*Puer. faber, templum*: ut dominus.
	D.: Ab.:	Domin	is	

Voc: ut nominativus.

Genitivus: Magistri libros habent. - Libri sunt magistr*orum*.
Læti discipuli libros habent. - Libri sunt læt*orum* discipul*orum*.

Dativus: Viri dona dant. - Viri fili*is* dona dant.
Magistri libros ostendunt. - Magistri grat*is* alumn*is* libros ostendunt.

Ablativus: Cum magistr*is* visitavimus aulam. - Mult*is* mod*is* libros invenimus.

Adiectiva: *declinationem habent ut substantiva.*

2. Pronomen interrogativum

pluralis			
	masc.	*femin.*	*neutr.*
G.:	quorum?	quarum?	quorum?
D.:		quibus?	
Ab.:			

Quorum famuli convivium serviverunt? *Quorum dominorum* famuli escas pueris dant?

Quibus vina placuerunt? *Quibus viris* vina placuerunt?

Cum *quibus* in bibliothecam ivit? *Quibus modis* operam faciunt?

3. Verbum

Infinitivus

	esse		*posse*		
S.:	fu	i	potu	i	*Perfectum indicativi*
	fu	isti	potu	isti	
	fu	it	potu	it	
P.:	fu	imus	potu	imus	
	fu	istis	potu	istis	
	fu	erunt, ere	potu	erunt, ere	

C

numerus - numerare
pugnare - pugna
Typus - typographus - typographia
reperire - (invenire)
bellum - prœlium

scire - nescire
verus - falsus
aptus - ineptus
iustus - iniustus
nuper - pridem
cum - sine
vero - (enim)

imprimere - mandare - prelum
narrare - historia - fabula
latinus - Roma - romanus
mundus - populus - provincia

aspicere/mutare/tenere/ordinare/imperium
enciclopedia/modus/præsertim.

D

Exercitium 28:

a) **Forma genitivum pluralis sic:**

Magistri habent libros. - Libri sunt magistrorum.

1. Officiarii habent pluteos. 2. Viri tenuerunt locos aptos. 3. Magistri habuerunt prelum. 4. Pueri habent parvos libros. 5. Studiosi pennas et papiros tenent. 6 Populi iusta bella habuerunt. 7. Alumni novam bibliothecam habent.

b) **Comple terminationes.**

8. Pulchr- typis librum mandaverunt. 9. Mult- modis prelum imprimit. 10. Plute- litteræ historiæ locum indicaverunt. 11. Cur studios- magistris enciclopediæ placent? 12. Quibus typi non placuerunt? 13. Cum quibus magistr- in aula adfuistis? 14. Multi viri scienti- student. 15. Histor- roman- libros sæpe lego. 16. Discipul- curam magister libenter accipit. 17. Mult- numer- paginam signavisti. 18. Sine pugn- mundus nunquam fuit.

Exercitium 29:

a) **Quod pronomen interrogativum? Adhibe numerum pluralem.**

1. In capsis libri fuerunt; in ... capsis libri fuerunt? 2. ... schedulam educis? 3. Magistrorum litteram scio; ... litteram scio?

4. Librorum loca nescimus; .... loca librorum nescimus? 5. Iniusta pœna pueros punivisti; ... iniusta pœna punivisti? 6. Fabrorum filii ex aula in bibliothecam veniunt; ... filii ex aula in bibliothecam veniunt? 7. Typis mandaverunt libros; ... libros mandaverunt?

b) **Efforma interrogationes:** qui ... quos ... (pronomen et adiectivum).

8. *Aptis* locis commode studuimus. 9. A *magistrorum* domiciliis abfuistis. 10. *Officiariis* schedulas scribis. 11. *Discipulos* in aulam introducit. 12. Incommode reponimus et servamus *libros.* 13. Pridem magistri *prela* tenuerunt. 14. *Puellis* fabulæ placuerunt. 15. *Magistrarum* litteram pulchram invenio. 16. *Alumni* siluerunt dum studuerunt. 17. *Veras* historias nuper legistis. 18. *Falsæ* fabulæ pueris præsertim placent. 19. Mutavimus *locum* et visitavimus domum cum *amicis.*

Exercitium 30:

Pone verba signata exercitii 26 in præterito perfecto indicativi.

E

Responde his quaestionibus:

1. Ubi officiariæ ordinant libros? 2. Quid ibi aspicitis? 3. Quomodo libros magnos vocamus? 4. Ubi enciclopedias reperitis? 5. Cur locus aptus ad studium placet? 6. Quibus officiarii locum librorum indicant? 7. Quibus modis librorum locum scis? 8. Qui est primus modus? 9. Qui est secundus modus? 10. Quam scientiam pridem magister docuit? 11. Quibus historia placet? 12. Cur fabulæ pueris præsertim placent? 13. Quæ narrant fabulæ et historiæ? 14. Ex quibus libris vera educitis? 15. Sine quibus mundus nunquam fuit? 16. Quibus modis populi bella pugnant? 17. Fuerunt prœlia in romanis provinciis? 18. Ubi imprimis libros? 19. Quæ multa in libris aspicere potuistis? 20. Qui libri viris præsertim placent?

LECTIO DUODECIMA

(Repetitio 10-11)

A

Romanus populus

Vitæ magistram studiosi historiam vocant. Et ita est. Historia enim, viris multa dicit eaque bene ducere vitam docet.

Magnorum virorum vitas historiæ mandavimus. Sane eæ, cum legimus, excitant lætitiam et indicant bonam atque iustam vitæ viam. Laudant viros officii studiosos et condemnant ineptorum pigritiam.

Neque aurum neque argentum ita curare debetis ut viam vitæ iustam et pulchram. Multi in mundo fuerunt viri et ii magna familiæ et patriæ facere potuerunt. Etiam pridem populi in terra adfuerunt magni. Inter antiquos populos fortasse romanus primus fuit, cuius historiam amamus.

Nos filii romanorum sumus; ex latino enim populo etiam nos venimus. Pulchra lingua multorum populorum ex latina vitam habuit. Nos romani imperii multa signa portamus. Romani viri magni in constantia fuerunt. Iustos et gloriæ studiosos invenimus. In bellis et prœliis peritos etiam habetis romanos. De quibus antiquis vel novis populis ita multa et pulchra dicere potuimus?

Romanus vitæ modus etiam nunc aliquando adest. Ii enim de populo magnam curam habuerunt idque in historia laudaverunt atque studio mandaverunt.

Roma ubique fuit et paucis locis abfuit. Ea magnum in mundo imperium constituit et tenuit. Romani viri per mundum imperii gloriam ducunt et populos etiam nunc docet. Quis studiosus non romanorum prœlia aliquando legit?

Roma multas provincias ubique constituit: in Europa, in Asia et Africa. Novum mundum, Americam, et Oceaniam romani viri nesciebant.

Ii provincias commode ordinaverunt. Aliquando tamen populis Romam iniustam invenis. Multa enim de provinciis educit et sumit nec de bona et grata provinciarum vita curam habet. Sed Romanorum gloria et historia certe magna fuit et hodie inter populos splendet.

B

Vide in lectionibus 10 et 11.

D

Exercitium 31:

Comple terminationes substantivorum et adhibe
a) **numerum singularem secundæ declinationis.**

1. Alumnus adfuit loc-. 2. Ex magistr- capsa libros sumitis? 3. In alba papir- discipulus litteras scribit. 4. Officiarii in plute- ex ferr- libros collocaverunt. 5. Studi- materiam magister alumn- signavit. 6. Fili- pœnam propter pigritiam sæpe das? 7. Pauca cura viri schedulas in schedulari- reponunt. 8. Invenis multa signa in pulchr- libr-? 9. Grat- silenti- pueri linguæ studuerunt. 10. Ab studi- ii heri abfuerunt. 11. E prel- librum educis. 12. A magistr- multas papiros petitis? 13. Magistr- donum nondum ostendistis. 14. In ædificii mur- chartas collocant.

b) **numerum pluralem.**

15. In apt- prel- libros imprimimus. 16. Nov- typ- papiros mandavistis? 17. Cum perit- typograph- numeros ordinavimus. 18. Libr- locum nesciverunt. 19. In latin- popul- multa bona inveniunt historiæ. 20. Ii bella in mult- loc- habuerunt. 21. Per provincias prœli- operam sæpe dant. 22. Roma aliquando iniust- mod- imperium tenuit. 23. In fabulis falsa de roman- reperitis. 24. Sine agricol- romani neque pugnaverunt neque commode bella finiverunt. 25. Antiqu- popul- ludos romani servaverunt. 26. In studi- pueri attente silent.

Exercitium 32:

Substitue nomen signatum pronomine interrogativo.

1. *Magistri* libros discipulis explicant. 2. Cum *amicis* de multis tractavistis. 3. Statim in *nova* cubicula venit. 4. *Puellarum* ludi feminis placuerunt. 5. *Famulis* donum præparavi. 6. Sine *filiis* dominus in domicilium intravit. 7. In *exiguis* habitaculis ancillæ vivunt. 8. E *bibliothecis* libros educimus. 9. In *albis* schedulis numeros scribit. 10. *Puerorum* pœnæ non magnæ fuerunt. 11. *Alumnis* magistri vera de antiquo imperio dicunt. 12. A *gratis* ludis pridem abestis. 13. *Feminarum*

peritia convivium curavit. 14. *Magistrorum* scientia docet alumnos. 15. In apt- prel- libros imprimus. 16. Nov- typ- papiros mandatis.

Exercitium 33:
Adhibe præsens et præteritum perfectum indicativi.

1. Pueri scholis *adesse.* 2. Magistri a ludis *abesse.* 3. Nos vespere in bibliotheca *esse.* 4. Ædificium bene observare tu *posse.* 5. Silentium alumnorum studiis multum *prodesse.* 6. Vos virorum ludis sæpe *adesse.* 7. Ego in pluteos libros introducere non *posse.* 8. Num Marcus in schola *esse*? 9. Famuli a convivio *abesse.* 10. Nos prope domi hortum *adesse.* 11. Puero vix somnus *prodesse.* 12. Vos operam bene scire *posse.* 13. Nonne amicus a domicilio *abesse?* 14. Cur domino ita alimentum *prodesse?* 15. Tu cum amicis in America *adesse.* 16. Fabri sponsam salutare ego *posse*?

E

Responde his quæstionibus:

1. Quomodo viri historiam vocant? 2. Cur sic de historia dicunt? 3. Quid eæ narrant? 4. Quid historia viris indicat? 5. Quid laudat et condemnat? 6. De quo nos præsertim curare debemus? 7. Quid de antiquis populis dicis? 8. Cuius populi nos filii sumus? 9. Quam linguam romani colunt? 10. Quid de romanis in bellis putatis? 11. Quorum romanos studiosos invenitis? 12. Ubi ii provincias constituerunt? 13. Cur eas in America non formaverunt? 14. Fuitne semper iusta Roma provinciis? 15. Cur non? 16. Adest etiam hodie romanus modus in multis? 17. Cur nos romanæ historiæ studemus? 18. Ex qua Europæ linguæ veniunt? 19. Quæ alumnos historia docet? 20. Quæ tractant fabulæ et historia? 21. Quas novas historias scis vel legisti? 22. Quando historiæ in schola studetis? 23. Cur nunc scientiarum studiosi de romanis scribunt? 24. Quomodo romanos inter antiquos populos putamus? 25. Quid ii litteris mandaverunt?

LECTIO TERTIA DECIMA
(Repetitio 1-6)

Es muy importante, dentro de la concepción de este método y para asegurar su eficacia, no omitir ninguna repetición, aun cuando parezca dominarse lo que en ellas se trata de conseguir.

Se repetirán las lecciones que, a su vez, son reptición de otras, v. gr., en ésta, las lecciones 3 y 4. A no ser que al profesor le pareciere repetir las lecciones 1-2 y 4-5.

Modo de proceder:

Parte gramatical: Leer dos o tres veces la teoría de la Gramática y repasar los esquemas de formas gramaticales. Primero de las lecciones 1-2.

Vocabulario:

Leer dos o tres veces (no para aprendérselo de memoria) el vocabulario tratando de representarse el concepto significado, no de recordar la palabra española correspondiente. En la segunda o tercera lectura del vocabulario, es conveniente que el alumno trate de fijarse en el modo como están asociadas las palabras. Si hay palabras compuestas o derivadas fijarse atentamente en este hecho. Con ello se irá formando el hábito de dominar no cada palabra aisladamente, sino en relación con otras. De ese modo se facilita la asociación y, por tanto, el recuerdo y se aprende el recurso de deducir, por dos palabras ya conocidas, una tercera desconocida. Echar mano del Glosario solamente en el caso de que no pueda reconocerse el vocablo. Se procederá primero con el vocabulario de las lecciones 1-2.

Ejercicios:

Se harán en clase oralmente y se repetirán después en el estudio privado por escrito. En el ejercicio oral no debe pasar el profesor a otra frase mientras cada una de ellas no haya salido con perfecta corrección. Se tendrá en cuenta también el que salga con más expedición que cuando se vieron por vez primera. Procédase primero con los ejercicios de la lección 3.

Conversación:

El profesor seguirá los ejercicios que se ponen en la sección E, pero puede él innovar, aumentar las preguntas... con tal de que se mantenga dentro del vocabulario, y las formas que se quieren repetir y lo exigido por la fase en que el alumno se encuentra. Exigirá una contestación directa y correcta y hará repetir cuantas veces sea necesa-

rio la frase. Debe conseguirse una contestación perfectamente correcta y más expedita que la primera vez. No debe olvidarse que tratamos de *formar hábitos* correctos de lenguaje.

Se procederá primero con los ejercicios de la lección 3. Una vez que se hubiere terminado con esta parte, se hará lo mismo con la parte gramatical y vocabulario de las lecciones 4-5. Lo mismo con los ejercicios y conversación de la lección 6.

Si el método se viera no en un curso normal de una hora de clase y otra de estudio privado, sino en un cursillo intensivo, quizá estas repeticiones habría que retrasarlas más: comenzar en la lección 20 y cada seis lecciones poner otra de este tipo, que en este caso sería de la 7 a la 12 procediendo conforme se ha indicado.

Es muy conveniente tener en cada una de estas lecciones de repaso un *examen* preferentemente escrito que abarque los diversos aspectos, menos la conversación.

LECTIO QUARTA DECIMA

A

Campus

Hodie campum petimus. Diu agricolas visitare cupivi. Itaque mane surgo et pauca præparo. Quæro amicos et magistrum. In locum statim pervenimus. Ex alta via agros et viros observavimus.

Agricolas omnino sani robusti viri sunt; vitam enim moderatam ducunt. Modus vitæ moderatus viris semper profuit dum immoderatus sæpe nocuit. Ii etiam sanos cibos domi sumunt.

—Nonne ab agricolis de multis quærere possumus?

—Sane. Agricolas petimus. Ii læti nos salutant.

Amplos et fecundos campos aspicimus. Termini aliquando agros separant et circum prædia veniunt.

—Cur ita terminos inter fundos collocavistis?

—Quia fundos multi domini possident. Ex agris alios ad pratum agricolæ parant; alios colunt, in aliis denique frugiferos hortos videmus.

—Cur multa in agris colitis? quærit ab agricola puer.

—Quia fundi alii sunt boni ad prata, alii non. Ibi herba bene crescit nec pæne curam habemus. Alios seminare et colere debemus ut vos semper studebatis. Id certe necessarium est si alumnus in suis studiis proficere et patriæ postea prodesse cupit.

—Quid ibi seminavistis? In arvis enim parvos calamos video.

—Triticum serunt agricolæ. Eæ terræ frugiferæ et valde aptæ ad triticum sunt. Triticum ex calamo et spica constat. Spicæ tritica producunt idque pueris omnino placet. Tritici farinam feminæ magna peritia aqua aliisque præparant. In furnis coquere solent et gratum frumentum pueris et viris habemus. Frumentum mane, meridie et vespere læte comeditis, sed nos hic multa cura in arvis laboramus. Agricolæ seminabant agros, prædia mundabant, spicas secabant, denique filiæ et sponsæ domi farinam præparabant. Sic vos læti ad mensam frumentum manducare potuistis.

B

1. Pronomina personalia

	singularis			
	1ª p.	2ª	3ª (reflex.)	
N.:	ego	tu		
Ac.:	me	te	se	(sese)
	pluralis			
N.:	nos	vos		
Ac.:	nos	vos	se	(sese)

se (*sese*) est pronomen reflexivum:

Amicus amat *se*; amici amant *se*.

Ut pronomen tertiæ p. potest inservire pron. demonstrativum *is, ea, id.*

	singularis		
	masc.	*femin.*	*neutr.*
N.:	is	ea	id
Ac.:	eum	eam	id
	pluralis		
N.:	ii, ei	eæ	ea
Ac.:	eos	eas	ea

2. Adiectiva possessiva

Ex *ego*:	meus	mea,	meum...	singularis.	*Unus possessor.*
	mei	meæ,	mea...	pluralis.	" "
Ex *nos*:	noster,	nostra,	nostrum.	singularis.	*Varii possessores.*
	nostri,	nostræ,	nostra...	pluralis.	" "
Ex *tu*:	tuus,	tua,	tuum...	singularis.	*Unus possessor.*
	tui	tuæ,	tua...	pluralis.	" "
Ex *vos*:	vester...				
	vestri...				
Ex *sui*:	(gen.) suus..				*Unus possessor vel varii possessores.*

Animadverte:

Possessivum *suus* ... tantum adhibere possumus cum se refert ad *subiectum orationis in qua est*: Romani *suam* historiam amant.

Aliter debemus adhibere *genitivum pronominis is, ea, id*: Audimus magistrum et *eius* sententiam. Audimus magistros et *eorum* sententias.

3. **Verbum**

Infinitivus

a) am- are b) mon- ere

Præteritum imperfectum indicativi				
S.:	am	abam	mon	ebam
	am	abas	mon	ebas
	am	abat	mon	ebat
P.:	am	abamus	mon	ebamus
	am	abatis	mon	ebatis
	am	abant	mon	ebant

Prima coniugatio in a Secunda coniugatio in e

C

ager + colere = agricola - agricultura
(ducere) - *pro*ducere
possidere - (habere)
seminare - serere - arvum
fundus - prædium
fecundus - frugifer
sanus - robustus
circa - circum
omnino - valde

quærere - (invenire)
prodesse - nocere
moderatus - immoderatus

separare - terminus - campus
coquere - furnus
calamus - spica - triticum

frumentum - farina
pratum - herba

cupere/constare/necessarius/alius/denique
si/diu/itaque/unde/pæne.

D

Exercitium 34:
Usurpa pronomen personale etiam reflexivum et "is"... vel substitue pronomine substantivum.

1. (*Ego*) agros diu colimus. 2. Alumni *agricolas* læte visitabant. 3. (*Tu*) agriculturam discipulos docebatis. 4. *Termini* arva omnino separabant. 5. (*Tu*) in campum pæne venitis. 6. Ab alumnis (reflex.) separaverunt. 7. *Viri* frugifera prædia possidebant. 8. Circum *agricolas* sani pueri fuerunt. 9. (*Ego*) in furno triticum coquimus. 10. (*Ego*) multa de pratis et arvis magister docebat. 11. (*Tu*) cupivistis fundos tritico serere. 12. (*Tu*) sæpe robustos invenimus. 13. Famuli post operam (reflex.) mundabant. 14. Puer *virum* studiosum de spicis interrogavit. 15. *Circa* fundum *famulos* numerabatis. 16. Alii domini etiam *prædia* possident. 17. *Pratum* herbis fecundum videre placet. 18. (Reflex.) dant agrorum operæ. 19. (*Tu*) peritum in agricultura habebant.

Exercitium 35:
Efforma adiectiva possessiva.

1. (*Ego*) ager fecundus est. 2. (*Nos*) prædia calamos et spicas producunt. 3. (*Vos*) arva (*nos*) valde delectabant. 4. (*Tu*) terminus prata separat. 5. Agricolæ (*suus*) campos sæpe dividunt. 6. (*Nos*) populus valde crescit. 7. (*Vos*) provinciarum terminos iterum collocavistis. 8. Audivistis virum et (*is*) sententias. 9. Numerabatis famulos et (*is*) campos. 10. Dominus venit in (*vos*) domicilium. 11. Nescimus de (*vos*) operis. 12. (*Nos*) familiam scivisti? 13. Quos invenitis in (*is*? *suus*?) ædificio? 14. Cui (*tu*) donum vespere das? 15. Dominus (*suus*? *is*?) famulum valde amabat. 16. (*Tu*) filios campum monstrabas. 17. (*Vos*) ædificium profuit amico. 18. (*Ego*) amici statim cum filiis veniunt. 19. (*Tu*) provincia prope (*nos*) adest.

Exercitium 36:
Comple terminationes verborum, et adhibe imperfectum indicativi.

1. Nos gratos libros am-. 2. Magistri typis papiros mand-. 3. Historia vera pueris narr-. 4. Vos provinciam mut-. 5. Officiariæ libros in bibliotheca numer-. 6. Roma imperium ten-. 7. Multa populorum historiæ narr-. 8. In pluteis libros nos ordin-. 9. Etiam vos prelo vestras papiros mand-? 10. Ego modum iustum dominorum laud-. 11. Populi inter se de imperio sæpe pugn-. 12. Fabulæ vera et falsa de multis misc-. 13. Alumni in aulis sil-. 14. Pueri in scholam venire tim-? 15. Vos noctu præsertim stud- historiæ. 16. Ineptum alumnum super magistri condem-.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quos mane quæris? 2. Quid ex alta via observabatis? 3. Quomodo agricolas invenio? 4. Cur ii sani et robusti sunt? 5. Quam vitam agricolæ ducunt? 6. Cur vita moderata viro profuit et immoderata sæpe nocuit? 7. Quos nunc aspicitis? 8. Quomodo agricolæ agros separabant? 9. Cur ita faciunt? 10. Ubi agricolæ triticum seminabant? 11. Quibus in campis bene herba crescit? 12. Quibus triticum constat? 13. Unde venit farina? 14. Ubi feminæ frumentum præparabant? 15. Quibus id nimis placet? 16. Quando frumentum sumimus? 17. Indica agricolarum curam de tritico. 18. Ubi tritici spica crescit? 19. Quibus vos, agricolæ, laboratis? 20. Cur in campum exire ita placet? 21. Quæ multa ibi invenitis? 22. Cum quibus in campum exivistis? 23. Quæ domi ad campum paravisti? 24. Quorum amicitiam quæris? 25. De quo agricolas pueri interrogabant? 26. Cur ii læti pueris respondent?

LECTIO QUINTA DECIMA

A

Campus

In campis multos aspiciebamus agricolas. Ii assidui arabant. Machinas per fundos assidue ducebant.

Ab agricola iterum quæro: —Quæ instrumenta adhibetis cum aratis?

Hodie machinas ex ferro adhibemus. Antiqui agricolæ aratra tantum cognoscebant. Cum industria terras colebant, sed tamen non multa obtinebant. Ii etiam bestiis indigebant. Sic opera imperfecta et dura antiquis agricolis fuit. Hodie vero nostræ machinæ operam reddunt perfectam et gratam. Tamen agricolarum vita semper duritia plena fuit.

Me multum et amicos is delectabat dum nos sua libenter docebat.

—Quæ facere soletis in agris cum arva vestra colitis? Mihi certe placet et amicis meis de agricultura scire. Id magnum etiam tibi delectamentum præbet.

—Primum, respondet peritus vir, machinarum aratris agrum removemus. Terram enim blandam invenire debemus; aliter neque aratrum bene intus penetrat neque triticum crescit. In humida terra grana cito germinant et foris apparent. Sed in siccis arvis id non accidit. Agricolis necessaria est pluvia. Ea campos rigat et aptam reddit terram.

—Ergo cupitis vitam vestram mutare?

—Non ita. Etiam nostra suam habet lætitiam ut tibi studium et opera delectamentum dat. Nonne? Bene sciebamus vitæ nostræ duritiam et tamen libenter sumimus.

—Quæ postea facitis?

—Potes observare agros.

Sane, assiduus agricola machinam tractabat et per blanda arva ducebat. Tritici grana ex machinæ capsa in agrum cadebant; aratrum terra grana operiebat.

—Postea cum triticum germinavit ex herbis sulcos mundamus; aliter calamus paucum crescit. Malæ herbæ nimis tritico nocent. Cum calamus altus est tunc apparet spica. Denique spicas, cum maturas esse putamus, læti recolimus et in area machinis terimus et triticum a palea separamus.

B

1. Pronomina personalia

	singularis		
	1a. p.	2a.	3ª (reflex.)
Ab.:	me	te	se (sese)
G.:	mei	tui	sui
D.:	mihi	tibi	sibi

Ut pronomen tertiæ personæ potest inservire *is*. . .

	mas.	*femin.*	*neutr.*
G.:		eius	
D.:		ei	
Ab.:	eo	ea	eo

Scribe: mecum, tecum, secum, non: cum me. . .

2. Verbum

Infinitivus

a) leg- ere b) aud- ire

Præteritum imperfectum indicativi				
S.:	leg	ebam	aud	iebam
	leg	ebas	aud	iebas
	leg	ebat	aud	iebat
P.:	leg	ebamus	aud	iebamus
	leg	ebatis	aud	iebatis
	leg	ebant	aud	iebant

C

(tenere) - *ob*tinere
(dare) - *re*ddere
(colere) - *re*colere
(movere) - *re*movere
(cadere) - *ac*cidere
(egere) - *in*digere
arare - aratrum
delectare - delectamentum
durus - duritia
assiduus - assidue

perfectus - *im*perfectus
maturus - *im*maturus
siccus - humidus
(bonus) - malus
multum - paucum
intus - foris

penetrare - sulcus
rigare - pluvia
germinare - terere - granum
industria - machina
area - palea
ergo - (itaque)
nam - (enim)

cognoscere/solere/operire/bestia
blandus/aliter/tantum.

Exercitium 37:
In quo casu. Adhibe numerum singularem.

1. (*Ego*) placebant campi et prata. 2. (*Tu*) capere spicas delectabat. 3. Dominus indiget (ego). 4. (*Tu*) multa de agro dicebam. 5. (*Ego*) machinam reddebatis. 6. (*Reflex.*) delectabat arvis et prædiis. 7. (*Tu*) egebamus in nostris operis. 8. Blanda terra (*tu*) maturas spicas producebat. 9. (*Ego*) delectamentum magnum fuit. 10. (*Tu*) victoriam laudabamus. 11. (*Reflex.*) recolebat frumentum. 12. Unde (*Tu*) peritia venit? 13. (*Ego*) multa ingrata in campis acciderunt. 14.

(*Tu*) cura omnino aptus ad studium fuisti. 15. (Reflex.) dominus duritia nocuit. 16. (Tu) studiosus puer fuit. 17. (Ego) magister scientiam docebat. 18. (*Tu* gen.) dominus egebat. 19. (*Ego*, gen.) indigebatis.

Exercitium 38:
Substitue pronomine "is", "ea", "id" substantivum. Adhibe numerum singularem.

1. *Faber* cognoscebat bene suum officium. 2. Obtines *magistro* novum librum. 3. Domi*næ* servi terram removebant. 4. Cum *magistro* venitis in campum. 5. Sine *amica* sponsa nunquam adfuit convivio. 6. *Agricolæ* filii assidue arva colebant. 7. Vester fundus multum *operario* placuit. 8. *Viri* duritia mihi non placebat. 9. Paucum de *avo* heri scivimus. 10. Dominus *filio* signum dabat. 11. *Filiam* femina operam docet. 12. *Operarii* modum perfectum putavistis?

Exercitium 39:
Comple terminationes verborum. Adhibe imperfectum indicativi.

1. Machinis farinam vos coqu-. 2. Terminos campi ego videre cup-. 3. Sicca prædia non multum triticum produc-. 4. Ergo in tuo officio profic-? 5. Ii assiduos agricolas de agris quær-. 6. In frugiferis arvis triticum nos ser-. 7. Grana in humidam terram cad-. 8. Immaturam herbam aratrum terra oper-. 9. Machinis triticum in arvis tu recol-. 10. Nos spicas in area ter-. 11. Ex quibus constare triticum magister dic-? 12. Quo agricolæ arare sol-? 13. Quam industriam domini in famulis reper-? 14. Inven- vos operam imperfectam? 15. Quo paleas a tritico separare vos sc-? 16. Quomodo in sulcis spicæ cresc-? 17. Quomodo operarii in operis profic-? 18. Cur tu assidue de agricultura magistrum quær-? 19. Cur ita sanos et robustos operarios vos inven-?

E

Responde his quæstionibus:

1. Quos in campis aspicitis? 2. Quid agricolæ faciebant? 3. Quibus ii arabant? 4. Quæ instrumenta vos hodie adhibetis? 5. Quibus nunc non indigetis? 6. Quam operam machinæ tibi reddunt? 7. Estne agricolarum vita grata? 8. Estne dura? 9. Cur blandam terram invenire

debent agricolæ? 10. Ubi cito grana germinant? 11. Quæ agris prodesse et nocere solet? 12. Quo campi indigent? 13. Cur pluvia sæpe egebant? 14. Unde grana in terram cadebant? 15. Quid denique aratrum faciebat? 16. Cur malæ herbæ spicis nocuerunt? 17. Quibus triticum constat? 18. Quando spicam apparere videbatis? 19. Quando spicas recolebatis? 20. Quando eas maturas putabas? 21. Unde recolitis triticum? 22. Cur in aream id portabatis? 23. Quibus instrumentis terimus spicas? 24. Cur separabamus triticum a paleis? 25. Quid eo faciebamus? 26. Ubi id coquebant? 27. Quando frumentum manducare soletis? 28. Quibus id multum semper placuit?

LECTIO SEXTA DECIMA

(Repetitio 14-15)

A

Romanus ager

Antiqui romani fuerunt agricolæ. Eos agricultura multum delectabat. Terram tamen parum fecundam inveniunt; sed ii multa peritia et constantia agros colunt atque frugiferos faciunt.

Primi romani pæne arva tantum colebant, nondum enim magna prata reperimus. Romani aratra et valde imperfecta instrumenta adhibent. Ii tamen multum in agricultura proficiunt, nam assidui campis operam dant. Romani terram per servos laborabant. Etiam hodie domini vix se in fundis occupant. Ii arvorum triticum per operarios obtinent. Nonne prædiorum dominos observasti? Aliquando laborare famulos vident dum ii multa cura operæ duritiam portant.

Primi romani tamen cum servis sæpe agros colebant. Dura aratra tractabant, et sulcis tritici grana mandabant. Agriculturæ satis studiosos invenimus. Idque semper sed tunc præsertim necessarium fuit.

Romani etiam prata herbis seminant, sed campos frumento præsertim dant. Primum multi viri parvos fundos possident ibique sibi et suæ familiæ agros serunt et assidue colunt. Deinde, quia triticum ex aliis locis Roman ducunt, agriculturæ modum mutaverunt. Sic prata ubique humidis herbis crescunt. Id etiam faciunt qui pauca cura egent.

Romanorum bella multum novo agriculturæ modo profuerunt sed nimis arvis nocuerunt. Romani enim viros ad bellum præsertim ex

campo sumere debuerunt; nam ii sani et robusti propter agrorum operam sunt. Etiam vitæ duritiam a pueris bene ducere sciunt. Itaque eos aptos ad prœlia habebant. Ergo omnino romano imperio necessarii fuerunt. Sic e suis campis exire et in novas terras et provincias pervenire debuerunt.

Romani bella in multas imperii provincias ducebant. Itaque agricolæ diu extra suam patriam et suos campos esse debebant. Sic cum bella finiverunt et iterum in agros pervenerunt aliorum dominorum prædia inveniebant vel eos agricultura non delectabat, nam prœliorum modus antiquos agricolas omnino mutaverat.

—Legebatis sæpe antiquam historiam? —Nos diu de Roma audire cupiebamus. Magister noster multa de romano imperio nos in schola docuerat.

B

Vide in lectionibus 14 et 15.

D

Exercitium 40:
Usurpa pronomen personale etiam reflexivum et "is"... vel substitue pronomine substantivum.

1. *Romanos* satis agricultura delectabat. 2. (*Ego*) magnum delectamentum fuit campos videre. 3. (*Tu*) necessarium est in arvis removere terram. 4. (Reflex.) vitæ duritia non nocuit. 5. (Reflex.) in agricultura peritum non inveniebat. 6. *Dominæ* aureum triticum arva producebant. 7. *Domini* peritia agricolæ proficiebant. 8. (Reflex.) constantia multum obtinebat. 9. (*Ego*, gen.) in campis non indigetis. 10. (*Tu*, gen.) hodie in prædio dominus eget. 11. Cum *operario* fundos visitabamus. 12. Sine *famulo* agros rigare et spicas terere potuistis? 13. (*Tu*) ut agricolam cognoscebam. 14. Ab *operario* de tritico quærebant. 15. *Domini* filius agros terminis separavit. 16. (*Tu*) ad operam indigebam. 17. (*Ego*) cura sanus et robustus fui. 18. (Reflex.) necessarium est vitam moderatam ducere. 19. *Operario* blandum et gratum frumentum dabamus.

Exercitium 41:

Efforma adiectiva possessiva.

1. (*Nos*) campos machinis arabamus. 2. (*Vos*) agri bonas spicas producunt. 3. In (*suus*) arvis agricola serit aurea tritici grana. 4. (*Nos*) operariis sanos cibos damus. 5. (*Tu*) domini prata visitavimus. 6. (*Suus*) filio agricola fundum monstrabat. 7. Cur in (*vos*) arvis ita assidue laboratis? 8. In (*ego*) furno frumentum coquebatis? 9. Calami (*ego*) campi multum crescunt. 10. (*Vos*) operariis grata dona paravistis. 11. (*Vos*) famuli (*nos*) agris multum nocuerunt. 12. Aratro (*suus*) arva operiebant.. 13. In (*tu*) areis operarii (*nos*) spicas terunt? 14. (*Tu*) prato satis pluvia profuit. 15. (*Ego*) domini fundus valde humidus est. 16. (*Suus*) frumentum agricola libenter comedit.

Exercitium 42:

Pone verbum in præterito imperfecto indicativi.

1. Aratro campos aramus. 2. Grana in blandam terram cadunt. 3. Te agris delectas. 4. Machinis arvis eges. 5. Parum tritici obtineo. 6. Aratro campum penetras. 7. Paleam a tritico in areis separatis. 8. Assidue terram humidam removent. 9. Tua prædia libenter colis? 10. De campis a magistro quærere cupis. 11. Operarii vix possident fundos. 12. In agricultura multum proficio. 13. Quærimus a te de tuis fundis. 14. Nescimus dominum tuum. 15. Reperitis assiduos in officio nostros famulos? 16. Scis multa de eo? 17. Pueri operarios de multis interrogant. 18. Magna cura campos aspicimus. 19. Cum peritia agricolæ instrumenta tractant.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid antiqui romani exercebant? 2. Quam terram ii laborabant? 3. Quomodo in agricultura proficiunt? 4. Quid præsertim colebant? 5, Quæ instrumenta in vestris campis hodie adhibetis? 6. Quæ romani adhibuerunt? 7. Quid in agrorum dominis sæpe observavimus? 8. Suntne multi domini suæ agriculturæ studiosi? 9. Cur romani prata herbis seminant? 10. Cui præsertim ii operam dabant? 11. Quibus fundi inter primos romanos fuerunt? 12. Quibus fundos colitis? 13. Cur agriculturæ modum mutaverunt? 14. Cur ubique prata colebant? 15.

Profuerunt agriculturæ romana bella? 16. Unde etiam hodie viros ad bellum præsertim sumimus? 17. Quam vitam in agris ducebatis? 18. Cur sani et robusti sæpe agricolæ sunt? 19. Quos aptos prœliis invenitis? 20. Unde agricolæ romani exire debebant? 21. Ubi prœlia pugnaverunt? 22. Manent diu extra patriam? 23. Quid faciunt cum bella finiunt? 24. Quomodo suos campos inveniunt? 25. Cur alii domini eorum agros possident? 26. Cur bellum ita eos mutabat? 27. Quid de romana agricultura putatis? 28. Possumus a romano populo officium discere? 29. Quæ de romano imperio sciebas? 30. Ubi de eo alia legebatis? 31. Cur ita romanam historiam amamus?

LECTIO SEPTIMA DECIMA

A

Marcus ægrotat

Nondum Marcus pervenit. Is plerumque primus adfuit; hodie tamen nimis sero est et nondum venit. Fortasse negotium subito habuit vel in morbum incidit. Heri tamen bene se habebat.

Itaque sponsam per telephonium interrogavi. Ego telephonii numerum bene sciebam nam sæpe Marcum vocaveram. —Certe is heri noctu ægrotaverat. —Nunc sumus in nosocomio. Sanum et lætum vespere videramus et subito male se habere incepit. Vix dormire potuit. Nunquam sic antea ægrotaverat.

Statim amicis nuntium communicavi.

—Venitis mecum in nosocomium?

—Nobis non modo placet visitare Marcum sed etiam nostrum officium est; ita dicunt amici.

Viam magnam pertransivimus et cito prope ædificium adfuimus. Ante nosocomium pulchrum est viridarium. In id infirmi descendere possunt. Etiam in aliis nosocomiis pulchra viridaria videramus. Undique in nosocomium viri et feminæ veniunt.

Pervenimus in officinam. Ibi puellam officiariam invenimus nobisque Marci numerum dedit. Post nos scalas vidimus; in tabulata ducebant. Etiam ascensorium habebamus. Hodie in nosocomiis pæne neque sani viri in tabulata per scalas ascendunt.

Ascensorii porta se sponte aperuit vixque intus penetraveramus cum iam descendere debuimus; cito enim nos ægroti in tabulatum duxerat.

Tabulatum invenimus amplum ac decorum. Pavimentum omnino mundum est. Ibi collocaverant valetudinarium et sacellum. In valetudinario chirurgici ægros tractabant. Ex tecto magna pendebat umbella. Infirmi locum ubi chirurgici secant illuminat. In muris electricæ ampullæ adsunt, nam ibi in capsis instrumenta collocant. Ubique alba et pulchra sed minime nota instrumenta videre potes.

Sacellum certe angustum invenio at decorum nec immundum. Intus pauci infirmi Deum orabant. Nobiscum in ægroti cubiculum infirmarius intraverat.

B

Pronomina personalia

	pluralis		
	1a. p.	2a. p.	3a. p. (reflex.)
G.:	nostrum nostri	vestrum vestri	sui
D.:	nobis	vobis	sibi
Ab.:	nobis	vobis	se (sese)

Nostri, vestri, sunt genitivi obiectivi; amor *nostri.*

Nostrum, vestrum sunt genitivi partitivi; unus *vestrum.*

Sui. . . est pronomen reflexivum et indicat etiam relationem reciprocam: *inter nos, inter vos, inter se*: amici amant *inter se.*

Scribe *nobiscum*. . .; non, cum nobis.

	masc.	*femin.*	*neutr.*
G.:	eorum	earum	eorum
D.:	eis iis	eis iis	eis iis
Ab.:	eis iis	eis iis	eis iis

2. Verbum

Infinitivus

a) am- are b) mon- ere

Præteritum plusquamperfectum indicativi				
S.:	amav	eram	monu	eram
	amav	eras	monu	eras
	amav	erat	monu	erat
P.:	amav	eramus	monu	eramus
	amav	eratis	monu	eratis
	amav	erant	monu	erant

→ = ←

3. Præterita et Supina

Præteritum:

Sic est: 1. Reduplicatio+i; cu-curri a curro.
2. Elongatio vocalis radicalis+i: leg-i a lego.
3. Litteræ radicales+.si(xi): carpsi a carpo.
4. Additio *vi* vel *ui*: ama-vi; mon-ui.

Supinum: Significat *finem*: *lect-um, audit-um.* Veni lectum, auditum.

Sic est: 1. *tum* addimus vocali radicali in verbis cum præterito in *vi*: amatum ab amavi.

2. i+*tum* addimus consonanti radicali in multis verbis cum præterito in *ui*: mon*itum* a monui.

3. *sum, xum* addimus præsertim verbis dentalibus (radicale in *d* vel *t*): ri*sum* a ridere omis*sum* ab omitto.

Participium præteriti: (vocis passivæ)

amat-us, a, um... monit-us, a, um... lect-us, a, um... audit-us, a, um...

amat- i, æ, a... monit- i, æ, a... lect- i, æ, a... audit- i, æ, a...

Enuntiatio verborum:

Praesens. 1ª *p.*	*Praes.* 2ª *p.*
amo	amas
moneo	mones
lego	legis
audio	audis

Infinitivus	*Praeter. perfect.*	*Supinum*
amare	amavi	amatum
monere	monui	monitum
legere	legi	lectum
audire	audivi	auditum

Hæc verba vocamus *exemplaria.* Sunt quæ coniugationem habent ut hæc; alia differunt in præterito vel supino vel in utroque.

Radix supini est amat - monit - qua participia præteriti et futuri efformamus.

C

(cadere) - *in*cidere
mundus - *im*mundus
(firmus) - *in*firmus - *in*firmarius, a
valere - valetudinarium
chirurgicus - chirurgice
decorus - decore

noscere - (scire)
viridarium - (hortus)
æger - ægrotus - ægrotare
minime - (non)
plerumque - (sæpe)
non modo . . . sed etiam . . .
ac - (et); at - (sed)

ascendere - descendere - tabulatum
ascensorium - scalæ

communicare - nuntius - telephonium
morbus - nosocomium
umbella - ampulla - electricus
orare - Deus - sacellum

incipere/pertransire/officina/tectum/undique/sponte

aperio	aperis	aperire	aperui	apertum
ascendo	ascendis	ascendere	ascendi	ascensum
do	das	dare	dedi	datum
descendo	descendis	descendere	descendi	descensum
dico	dicis	dicere	dixi	dictum
duco	ducis	ducere	duxi	ductum
íncido	íncidis	incídere	íncidi	incásum
incipio	incipis	incipere	incepi	inceptum
invenio	invenis	invenire	inveni	inventum
nosco	noscis	noscere	novi	notum
pendeo	pendes	pendere	pependi	pensum
seco	secas	secare	secui	sectum
valeo	vales	valere	valui	Sine supino
venio	venis	venire	veni	ventum

Exercitium 43:

Adhibe pronomen personale etiam reflexivum et "is" . . . vel substitue pronomine substantivum.

1. (*Nos*) placuerat visitare infirmum. 2. Unus (*vos*) in morbum incidit. 3. *Virorum* morbus minime (*nos*) lætitiæ fuit. 4. Alius (*nos*) in nosocomio ægrotaverat. 5. Plerumque ægrotus male (reflex.) habebat. 6. Subito (reflex.) accidit morbus. 7. Amici inter (reflex.) nuntios de ægro communicaverant. 8. *Feminarum* valetudinarium decore ornatum invenistis. 9. *Valetudinarii* ascensorio in primum tabulatum descendebant. 10. *Infirmis* in viridarium descendere multum placebat. 11. Non modo chirurgici sed etiam infirmariæ ægri curæ omnino (reflex.) dederant. 12. Sine (*nos*) infirmus e cubiculo per (reflex.) incepit exire. 13. *Chirurgicorum* peritiam laudaveratis. 14. Aliqui (*vos*) per telephonium ad officinam vocaverant. 15. *Aegrotorum* multi in sacellum veniunt. 16. (*Nos*) in nosocomio egebant. 17. De *infirmis* multa familiæ diximus. 18 Aeger iam (reflex.) monstrabat omnino lætus ac decorus. 19. (*Vos*) novimus cum in nosocomio valebatis.

Exercitium 44:

Comple terminationes verborum. Adhibe plusquamperfectum indicativi.

1. Antiqui tantum bestiis et aratro campos arav-. 2. Pluvia sulcos paucum rigav-. 3. In area grana et paleas remov- operarii. 4. Vitæ duritia agricolis valde nocu-. 5. Nos in arvis triticum seminav-. 6. Cum industria farinam a tritico separav- servi. 7. Aratra blandam et humidam terram penetrav-. 8. Vos herbam pratis mandav-. 9. Agricolæ operam esse perfectam putav- ego. 10. Domini operariorum officia assidue ordinav-. 11. Vos vestros campos pridem tenu-. 12. Tu filii negotium servav-. 13. Pueri in agrorum ludis magnum delectamentum habu-. 14. Dum agricolæ alumnos docu- ii attente silu-. 15. Assidue famulus instrumenta tractav-. 16. Operariis aquam ancillæ ministrav-. 17. Ii etiam vinum aqua miscu-.

Exercitium 45:

Exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. In ægroti tabulatum *ascendere* filii. 2. In viridarium nosocomii infirmi *descendere.* 3. In morbum amicus *incidere.* 4. Porta sponte se *aperire.* 5. Tu infirmo nuntium gratum *dare.* 6. Meæ familiæ de negotio vix *dicere.* 7. In officinam virum puella *ducere.* 8. Marcus noctu ægrotare *incipere.* 9. Nos ægrum in nosocomio *invenire.* 10. Tabulatum ægroti bene ego *noscere.* 11. Magna umbella e tecto *pendere.* 12. Chirurgici cultro infirmum *secare.* 13. Infirmus heri bene *valere.* 14. Nos in nosocomium cito *venire.*

Exercitium 46:

Enuntia verba supra indicata.

E.

Responde his quaestionibus.

1. Cur Marcus nondum venit? 2. Quam per telephonium vocavisti? 3. Cur telephonii numerum sciebas? 4. Quid vobis sponsa dixit? 5. Quis nostrum in nosocomium venit? 6. Quis amicorum eius iam eum visitaverat? 7. Quid ante nosocomium vidistis? 8. Quibus viridarium est? 9. Unde infirmi veniunt in nosocomium? 10. Qui cubiculi numerum nobis dedit? 11. Quibus modis in tabulatum ascendere potestis?

12. Quis vestrum per scalas ascendebat? 13. Quando ex ascensorio descendimus? 14. Quomodo tabulatum invenisti? 15. Quid ibi collocaveratis? 16. Ad quid valetudinarium chirurgici adhibuerant? 17. Quo id illuminant? 18. Quibus ægrotum secuerant? 19. Cur electricas ampullas collocaveras? 20. Suntne nota vobis instrumenta? 21. Ubi sacellum adest? 22. Quos intus invenistis? 23. Quid ibi faciunt? 24. Quem nos oramus? 25. Describe breviter valetudinarium. 26. Quis vestrum in cubiculum penetraverat? 27. Sibi delectamentum ægrotus accepit? 28. Quis nobiscum intravit? 29. Quos ex eius familia ibi invenistis?

LECTIO DUODEVICESIMA

A

Marcus ægrotat

Medici circumdabant lectum. Cito Maria, sic enim sponsa se appellabat, eos vocaverat. Ii in nosocomio iam diu medicinæ se dederant et suam operam ægrotis præbuerant.

Periti medici ægrum attente observabant. Ego vehementer eos interrogare cupivi. Infirmarius medicinam accepit et magna cura et studio dedit ægroto. Cum bene infirmum periti medici tractaverant ac simul observaverant, statuerunt inter se de Marci morbo consulere. Nos e cubiculo exivimus. Sponsa et filii etiam nobiscum exierunt, nam medici suam sententiam sponte exponere cupiebant, nec coram ægroti familia dicere solent. Medici igitur tantum in habitaculo cum infirmo remanent.

Filiæ præsertim amare plorant. Eæ enim vehementer Marcum amant eique timent. Etiam sponsa amaras lacrimas effundit nec ex me nec ex amicis solatium admittit. Magna tristitia eam afficit. Sic vitam frequenter invenimus lacrimis plenam. Tamen eam tolerare debemus. Cum patientia et in Deo fiducia mala et infortunia sustinere patienter et læte possumus. Multa enim sacrificia nobis sæpe imponit vita.

Cum sententiam medici exposuerant ac inter se de Marci morbo consuluerant iterum in cubiculum intravimus. Tunc ii liberis et sponsæ dixerunt: —Certe, nunc periculum abest, sed nostris præceptis, consiliis et remediis omnino ægrotus obœdire debet. Aliter, periculum ite-

rum ei adesse potest Medicamenta Marco præcepimus. Nostris medicinis multum proficit ægrotus isque modum in eis habet; et infirmario schedulam scriptam monstraverunt.

Medici nos salutaverunt et exierunt e cubiculo.

Ego me ad Marci lectum appropinquavi eumque diu aspexi. Vix me Marcus cognovit. Prope se amicos habuit nec tamen verbum eis dixit. Is enim morbo captus se habebat.

Ego filiis et sponsæ multum solatii præbui; nam magnam fiduciam cum iis semper habueram.

Certe Marcus obœdientia medicorum præceptis morbum superavit. Eumque iterum sanum aspeximus. Apud Marcum sæpe fuimus et ei multa de morbo explicavimus.

Tunc magnum gaudium eius familiam et amicos affecit.

B

1. Verbum

Infinitivus

a) leg- ere b) aud- ire

Præteritum plusquamperfectum indicativi				
S.:	leg	eram	audiv	eram
	leg	eras	audiv	eras
	leg	erat	audiv	erat
P.:	leg	eramus	audiv	eramus
	leg	eratis	audiv	eratis
	leg	erant	audiv	erant

2. Orationes coordinatæ

	I	II	III
	Apellavi Marcum	*et*	is cito ven't.
	Magister	*vel*	castigavit discipulum *vel*. . .
	Nunc historiam explico	*sed*	antea scientias docebam
	Heri domi mansisti	*nam*	ægrotaveras
	Triticum recoluimus	*ergo*	arvum seminavimus
(Utrum)	Venis	*an*	manes?
	Venisne	*an non*?	
	Venis	*necne*?	

1. Sunt orationes *compositæ*: duo vel plura *verba.*
2. Verba sunt inter se *independentia.*
3. *Particulæ* (coniunctiones) sunt *coordinatæ.*
4. *Modus* et tempus: ut orationes simplices vel *ut in hispano* sermone. *Enim, igitur*: secundo loco.

3. Præpositiones ablativi

(aliquæ)

a vel ab, ex vel e, de; cum, sine; in; sub; pro; coram

UBI est is?

in + *ablativus*:	Germania	(locus *maior*)	
" "	agro	(" *communis*)	
"	Barcinone	(" *minor*)	
"	Athenis	(" ")	
"	Parisiis	(" ")	
genitivus:			
	Romae	(" ")	Sed singularis 1æ decl.
	Londinii	(" ")	Sed singularis 2æ decl.

Sed *domi, domi Marci; in pulchra domo.* (Id est: possessio et non possessio).

Sic etiam cum verbo *rus.* Sunt aliæ exceptiones.

Cum nominibus personæ *apud* + *accusativus*: *apud Marcum.*

UNDE *is venit?*

a vel *ab*; *ex* vel *e*; *de* + *ablativus*: Germania (locus *maior*).
a vel *ab*; *ex* vel *e*; *de* + *ablativus*: agro (locus *communis*).
a vel *ab*; *ex* vel *e*; *de* + *ablativus*: Roma (locus *minor*).
Etiam *domo, Marci domo*; *ex pulchra domo.* Sic *etiam rus.*

Venisti *cum* amico?
Faciunt id *cum* silentio.
Interrogo eum *de* historia?
Abest ægrotus *a* nosocomio?
Faciunt cultrum *ex* auro.
Dixit is *coram* populo?

Veniemus domum *sine* amicis.
Faciunt id magno silentio.
Accipio libros *ex* cubiculo patris
De Helvetia in Italiam veniet.
Is dixerat *pro* Marco.
Lucerna est *sub* tecto.

C

circum + dare - circumdare
(manere) - *re*manere
(facere) - *af*ficere
(fundere) - *ef*fundere
(mittere) - *ad*mittere
(ponere) - *im*ponere - *ex*ponere

præcipere - præceptum
consulere - consilium
obœdire - obœdientia
medicina - medicus - medicamentum
patientia - patienter
periculum - periculosus
amarus - amare

sustinere - tolerare
præbere - (dare)
appellare - (vocare)
solatium - gaudium
malum - infortunium
frequenter - (sæpe)
igitur - (ergo)
plorare - lacrima

statuere/appropinquare/superare/remedium
sacrificium/fiducia/vehementer/simul/pro
coram/apud/sub.

afficio	afficis	afficere	affeci	affectum
admitto	admittis	admittere	admisi	admissum
circumdo	circumdas	circumdare	circumdedi	circumdatum
consulo	consulis	consulere	consului	consultum
effundo	effundis	effundere	effudi	effussum
expono	exponis	exponere	exposui	expositum
impono	imponis	imponere	imposui	impositum
præcipio	præcipis	præcipere	præcepi	præceptum
sustineo	sustines	sustinere	sustinui	sustentum
remaneo	remanes	remanere	remansi	remansum
statuo	statuis	statuere	statui	statutum

D

Exercitium 47:
Comple terminationes verborum; adhibe plusquamperfectum indicativi.

1. Aegrotus medicorum præceptis obœdiv-. 2. Medici inter se consulere statu-. 3. Nosocomii viridarium nos pertransiv-. 4. Vehementer cupiv- filii apud amicum remanere. 5. Tristiam Marci et in fortunium sciv- amici? 6. Ego infirmi periculum nesciv-. 7. Medici infirmarium puniv- propter periculosum remedium. 8. Cum patientia medicamenta ægrotus finiv-. 9. Famulus infirmo patienter serviv-. 10. Is medicinam frequenter bib-. 11. Ægri magno solatio dormiv-. 12. Cum lacrimis filiæ e nosocomio exiv-. 13. Medicorum consilia nos læte audiv-. 14. Coram vobis de infirmo nuntios ii leg-. 15. Solatium et gaudium sponsæ propter bonos nuntios vos sciv-? 16. Cum sacrificio et obœdientia medicorum consiliis iterum sanum nos eum inven-. 17. Ego lætus e cubiculo in domicilium exiv-.

Exercitium 48:
Construe sententias sic:

Aegrotavi. Multum laboraveram (*nam*). - Aegrotavi nam multum laboraveram.

1. In tabulatum ascendimus. Videre infirmum egebamus (*nam*). 2. Amicis nuntios communicavistis. Ii sic vobis dixerant (*enim*). 3. Marcus in morbum incidit. Statim valuit (*sed*). 4. Medicum in nosocomium cito venit. Amici morbum sciverat (*igitur*). 5. In officinam vos pervenistis. Cubiculi numerum vobis dederunt (*itaque*). 6. Per scalas nos descendimus. Adhibere ascensorium potuimus (*tamen*). 7. Eius negotium noveras. Quis tibi de eo dixerat (*ergo*). 8. Amicus bene se habebat. Nondum laborare potuit (*at*). 9. Filii in cubiculum infirmi remanserunt. Filiæ exierunt (*vero*). 10. In sacello nos Deum oramus. Eo multum semper egemus (*nam*).

Exercitium 49:
Efforma interrogationes cum adverbis "unde", "ubi".

1. Pueros non invenisti in agro. 2. Matriti pulchrum librum legi. 3. Roma exivi heri noctu. 3. Ex Germania in Americam venit. 4. Romæ magna et pulchra ædificia visitaveramus. 5. Londinii amico donum propter scientiam dederunt. 6. Apud Marcum diu manserunt. 7. De

Germania in Africam exivistis? 8. Ab Asia Oceaniam venire cupiebant. 9. Ex agro in domicilium venimus. 10. Parisiis heri medici nosocomia visitaverant. 11. Amici domo sero exiveramus. 12. Athenis antiqua ædificia alumni visitaverunt.

Exercitium 50:
Responde ablativi præpositionibus vel sine his.

1. Ubi magister tuus habitabat? (*in*, campus, Londinium, Africa). 2. Unde venistis? (*ex*, ager, domus, Germania). 3. Ubi heri fuerunt? (*in*, America, Athenæ, arvum). 4. Unde pueri pervenerunt? (*de*, domicilium, Matritum, domus). 5. Ubi librum invenisti? (*in*, pulchra domus, cubiculum, Bogotá). 6. Unde abfuistis? (*a, ab,* nosocomium, Germania, schola). 7. Ubi pueri ludebant? (*in apud*, Marcus, sua domus, ampla domus). 8. Ubi linguæ latinæ studueratis? (*in,* Caracæ, Londinium, aula). 9. Quomodo puellæ operam faciunt? (*cum*, silentium, magna industria, magnum silentium).

Exercitium 51:
Exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. Magnum gaudium filium *afficere.* 2. Medici remedium infirmus *admittere.* 3. Nos ædificium *circumdare.* 4. Medici de Marci morbo inter se *consulere.* 5. Filia amaras lacrimas *effundere.* 6. Chirurgici suam sententiam *exponere.* 7. Ii ægroto suis præceptis obœdientiam *imponere.* 8. Vos eius malo ingrata medicamenta *præcipere.* 9. Nos cum fiducia libenter sacrificium *sustinere.* 10. Tu noctu cum infirmo *remanere.* 11. Ego medicos appellare *statuere.*

Exercitum 52:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Qui lectum infirmi circumdabant? 2. Quos sponsa vocaverat? 3. Cui ii suam operam diu dederant? 4. Quid medici in valetudinario faciebant? 5. Quid vehementer cupiveram? 6. Quid fecit infirmarius? 7. Quando inter se consulere statuerant? 8. Unde vos exivistis? 9. Qui alii vobiscum exiverant? 10. Cur neque filii neque sponsa intus per-

manserant? 11. Cur eæ plorant? 12. Quando in cubiculum intravistis? 13. Quid ii dixerunt? 14. Quid infirmis præcipitis? 15. Cur remedia eis præcipimus? 16. Quid infirmario monstravistis? 17. Unde medici exierunt? 18. Ubi ii adesse solent? 19. Ad quem ego me appropinquavi? 20. Quos ægrotus prope se habebat? 21. Cur non eis verbum dixit? 22. Cur Marcus morbum superavit? 23. Quibus in morbo obœdire debemus? 24. Unde Marcus exivit cum sanus fuit? 25. Apud quem amici fuimus? 26. De quo multa ei dixeratis?

LECTIO UNDEVICESIMA

(Repetitio 17-18)

A

Romanorum prandia

Romani nimis dediti epulis fuerunt. Ii familiam vel amicos invitabant et convivia gratis epulis plena parabant. De iis multa legeramus in historiæ romanæ libris. Quis nostrum non tabulam de romanorum conviviis aliquando vidit?

Ibi convivæ sedent; servi assidue atque decore eis ministrant dum dominus et invitati læti blandos et bene paratos cibos manducant.

Antiqui romani certe vitam duram nec gratam duxerant; ii enim farinam ex tritico comedebant. Feminæ domi mane parabant eamque in furno coquebant. Sed postea præsertim sub imperio nimis epularum studiosos romanos invenimus.

Servi triclinium iam antea paraverant. Ibi adsunt lecti nam convivæ dum manducant commode discumbunt. Pulchræ tabulæ, fortasse Athenis eductæ, ubique magnam aulam ornant. Etiam lucernas sub tecto vel in muris collocatas aspicere potestis. Eæ triclinium illuminant nobisque id valde lætum ac decorum ostendunt. Quis vestrum de romanorum modo non aliquando audivit?

Ii mensas habent omnino mundas nam servi ante prandium eas sæpe mundare debent; romani enim non mantellis mensas operiunt et ornant, at certe semper mappulas adhibent. In eis post prandium convivæ domum dona portant.

Romani vix furculam usurpabant nam cocus ante convivium cibos in culina secuerat cultro. Quæ ex iis antea in historiæ romanæ libris legeratis? Certe gratum nobis est romanum modum in eorum prandiis cognoscere.

Ii mane mature surgebant et cum ientaculum domi sumpserant officiis et negotiis se dabant. Vespere vero simul cum familia prandium in triclinio manducant. Dominus in lecto, fortasse ex argento facto, discumbit; circa eum sponsa, filii et convivæ adsunt.

Post prandium multi romani ludis, balneis et aliis operam dant. Sed operarii mane et vespere domi et in campis assidue laborant.

Cum domum domini noctu pervenerant cenam paratam accipiebant. Mature in lectum se recipiebant.

Iam nos de romano vitæ modo multa audiveramus et vobiscum a pueris in scholis studueramus. At antiquos romanorum libros iterum legere valde nobis placet.

B

Vide in lectionibus 17 et 18.

amav- monu- leg- audiv-	*eram* *eras* *erat* *eramus* *eratis* *erant*

D

Exercitium 53:

Responde quæstionibus et adhibe in responsis pronomina personalia; etiam reflexivum et "is"... Uurpa numerum pluralem.

1. Obœdivistis *medicorum* præceptis? -Certe, nos... 2. Placuerunt (*tu*) remedia? -Non, ... 3. (Reflex.) appropinquaverunt ad ædificium? -Certe, ii... 4. (*Tu*) fiducia infortunia superavistis? -Certe, ... 5. In nosocomium cum *amicis* pervenistis? -Non, ... 6. *Filiis* negotium

exposuerant? -Non, ... 7. Quis (*ego*) infirmi periculum non viderat? 8. (*Ego*) sacrificio malum sustinere potuimus? -Certe, ... 9. *Filiarum* gaudio ægrotus (reflex.) delectabat? -Certe, ... 10. Medici *ægris* amara medicamenta dederant? -Non, ... 11. Pueri dona ex *magistris* accipiunt? -Non, ... 12. Nonne *famulorum* opera domino fuit solatio? -Certe, ... 13. Domi (*ego*, abl. gen.) egebant? -Certe, ... 14. (Reflex.) dedit officio patienter? -Certe, ... 15. Qui (*tu*) infirmo medicinas præceperant? 16. *Amicarum* pueri frequenter in vestrum domicilium veniunt? -Non, ... 17. Cum *alumnis* in bibliothecam sæpe pervenimus? -Certe...

Exercitium 54:
Forma sententias et adhibe præteritum plusquamperfectum indicativi.

1. Marcus, subito, domus, ægrotare. 2. Sponsa, nos, nuntius, communicare. 3. Noctu, ægrotus, se male habere. 4. Mane, nos, omnino, valere. 5. Amici, statim, medicus, appellare. 6. Infirmi, in, nosocomium, patienter, se præbere. 7. Vos, aedificium, nondum, scire. 8. Nos, infortunium, bene, tolerare. 9. Filius, amare, propter, domini, morbus, plorare. 10. De, periculum, vix, ego, audire. 11. Tuæ litteræ, sæpe, filius, legere. 12. In, sacellum, tu, intrare, ibique, orare. 13. Per, scalæ, in, tabulatum, medici, ascendere. 14. Intra, ædificium, silentium, pueri, servare. 15. Is, cito, opera, finire. 16. Tu, domus, amicus, ostendere.

Responde quæstionibus ablativi præpositionibus vel sine iis.

1. Coram quibus sententiam tuam exposuisti? (*coram*, populus, amici). 2. Pro quo heri dixerunt? (*pro*, dominus, famulus). 3. Unde nuntius venerat? (*ex*, officina, domus, ager). 4. Ubi heri vespere fuisti? (*in,* campus, Matritum, Parisii). 5. Unde libros sumitis? (*ex,* bibliotheca, vestra domus, ampla domus). 6. Sub quo lucernam invenis? (*Sub*, tectum, pluteus). 7. A quo abfuistis? (*a*, *ab*, domicilium, pulcher locus, Londinium). 8. *Unde* perveneratis? (*de,* Germania, Roma, Bruxelæ). 9. Cum quibus mane exivi? (*cum,* amici, magister, tu). 10. Sine quibus ludis adfui? (*sine,* vos, discipulus, tu). 11. Ubi pridem fuistis? (*in*, America, Athenae, amici domus). 12. Unde magister tuus venit? (*ex*, Africa, schola, domus). 13. A quo donum accipis? (*a*, *ab*, tu, dominus, avus). 14. Ubi amicum Robertum invenerunt? (*apud,* Antonius, ego). 15. Ubi heri dixit is? (*apud*, populus, Marcus). 16. Ubi discipuli fuerunt? (*in*, aula, decorus locus, sua domus). 17. Unde venitis? (*a*, *a*b, hortus, cubiculum, triclinium).

Exercitium 56:
Repete exercitia 45 et 51.

Exercitium 57:
Enuntia verba lectionis 17 et 18.

E

Responde his quæstionibus.

1. Quibus dediti fuerunt romani? 2. Quos ad convivia invitabant? 3. Quae de iis legeratis pridem? 4. Ubi romanorum prandia sæpe vidimus? 5. Describe breviter dominos et famulos.. 6. Quam vitam antiqui romani duxerant? 7. Quid ii manducabant? 8. Qui et ubi praeparabant prandium? 9. Quando alimentorum modum mutatum invenimus? 10. Quæ subsellia romani adhibuerunt? 11. Quæ nos hodie adhibemus? 12. Quæ alia in triclinio reperimus? 13. Describe triclinium ornatum. 14. Cur ita pulchras et mundas mensas romani habebant? 15. Ad quid convivæ mappulas post prandium sæpe adhibebant? 16. Cur romani vix cultros in mensa usurpabant? 17. Quis et ubi cibos paraverat? 18. Ubi possumus multa de iis hodie legere? 19. Quæ prandia vos adhibitis? 20. Quæ etiam romani habebant? 21. Ubi dominus discumbebat et quos circa eum inveniebat? 22. Cui vespere operam dant? 23. Quibus etiam famuli et servi se dabant? 24. Cur inter dominos et servos differentiam invenimus? 25. Quid noctu accipiebant? 26. Cur mature romani in lectum se recipiunt? 27. Quibus multi vespere et noctu hodie suam operam dant? 28. Quando multa ex iis legeramus? 29. Ubi romani mane et vespere vivunt? 30. Unde noctu domum veniunt? 31. Apud quos ii sæpe manducare et ludere solent? 32. In quibus locis vespere invenitis eos?

LATIN ESCRITO:

Tercera etapa: Continuar empleando el recurso señalado para la etapa anterior. El profesor debe estar al tanto de la marcha del alumno y exigirle una mayor corrección, dar más cabida a formas y vocabulario; es decir, no reducirse a un núcleo de giros y formas constantemente repetidas.

LECTIO VICESIMA

Repetitio 7-11

Vide lectionem 13

LECTIO UNA ET VICESIMA

A

Oppidum

—Quo imus nunc? —In oppidum, quoniam vehementer illud visitare cupivi. Exieram enim a puero ex eo nec unquam iterum rediveram.

Itaque ampla via properamus. Dum ambulamus aperta loca attente observabamus. Non procul a nobis dominorum villæ in campo erant. Has decore architecti construxerant. Intus præsertim multorum abundantiam aliquando advertere potueram. Parva sed vera palatia eadem iudicaveram. Certe domini divitiis abundabant.

In agris sæpe arvis et pratis circumdatos pagos reperimus. Ibi agricolæ habitant. In illis aliquando vixi illudque omnino gratum inveni. Prope oppidum miseri vici aderant. Exigua ædificia ex paucis habitaculis constabant. Nec commoda nec munda cubicula erant. Ibi operariorum familiæ habitabant. Ab amico igitur quæsivi.

—Cur illi ita misere in tuguriis vivunt?

—Ista incommoda ædificia habitant non quia pigri fuerunt sed quia divitiis carent, sic ego existimo. Hi ut mercenarii in campis laborant vel in fabricis operæ se dant.

Ego vehementer hanc miseriam levare cupivi cum eorum infortunia didici et intellexi.

In oppidum pervenimus. Hoc lente pertransivimus. Certe valde mutatum mihi apparuit. Hæc inter alia animadvertere potueram: Oppidum nova et ampla fora ubique habebat. Per hæc noctu præsertim populus deambulat. Incolas enim post cenam domo exire et cum amicis per forum deambulare delectat, quod ii ab operis ita quiescunt. Plateas etiam aspeximus. Hæc amplæ viæ sunt et oppidum percurrunt. Per plateas vehicula viri velociter ducunt. Publicæ autorædæ, autocineta, plaustra motoria et birotæ amplas vias implent. Magnum periculum feminis et pueris has pertransire sæpe adest.

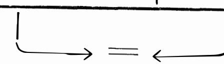
Vespere vehicula operariis plena erant. Ipsi publicas autorædas omnino implebant, quod ii in fabricis et officinis ab operis cessaverant.

Aedificia ubique magna novo modo construxerant. Sane oppidum multum profecerat idque me gaudio afficiebat quia semper illud vehementer amaveram.

B

1. Pronomina demonstrativa

	singularis pluralis								
	m.	*f.*	*n.*	*m.*	*f.*	*n.*	*m.*	*f.*	*n.*
N.:	hic	hæc	hoc	iste	ista	istud	ille	illa	illud
A.:	hunc	hanc	hoc	istum	istam	istud	illum	illam	illud
				pluralis singularis					
N.:	hi	hæ	hæc	isti	istæ	ista	illi	illæ	illa
A.:	hos	has	hæc	istos	istas	ista	illos	illas	illa

Amicus domum visitat,
hic faber est;
hunc læte saluto.

Salutavi magistras,
istæ libros portabant;
istas multum pueri amant.

Præparas habitaculum,
illud amplum et pulchrum est;
illud operarii ædificant.
(et sic in aliis casibus et in numero plurali)

Pronomina demonstrativa cohærent cum antecedente in genere et numero. Casus? Vide officium quod exercent in oratione.

2. **Verbum**

Infinitivus

esse posse

Præteritum imperfectum indicativi		
S.: eram	pot	eram
eras	pot	eras
erat	pot	erat
P.: eramus	pot	eramus
eratis	pot	eratis
erant	pot	erant

Præteritum plusquamperfectum indicativi			
S.: fu	eram	potu	eram
fu	eras	potu	eras
fu	erat	potu	erat
P.: fu	eramus	potu	eramus
fu	eratis	potu	eratis
fu	erant	potu	erant

3. **Orationes subordinatæ** CAUSALES

oratio principalis		*oratio subordinata*	
1.	Marcus heri convivio non adfuit	quia	ægrotavit.
2.	Magister puerum laudavit	quod	is bene studuerat.
3.	Amico donum dedisti	quoniam	eum multum amas.

Particulæ (aliquæ):
qui, quod, quoniam...

Modus et tempus:
ut in hispano sermone.

Sic orationes compositæ *ordinare* possumus:

1. (O. pr.): Marcus heri convivio non adfuit / quia ægrotavit (O. sec.)
2. (O. sec.): Quia ægrotavit / Marcus heri convivio non adfuit (O. pr.)
3. Marcus (ex o. pr.) quia ægrotavit (O. sec.) heri convivio non adfuit (ex o. pr.).

Ergo:

—vel primum o. principalis.
— " " o. subordinata.
— " miscemus duas orationes.

C

ire - *re*dire
ambulare - *de*ambulare
(colere) - incola
miser - misere - miseria
piger- (pigritia)

dicere - intelligere
existimare - (putare)
abundantia - divitiæ
(quia) - quod - quoniam
abundare - carere
palatium - tugurium
commodus - *in*commodus
velociter - lente
unquam - (nunquam)
(prope) - procul

architectus - construere
oppidum - vicus
pagus - villa
forum - platea
vehiculum:
autoræda publica; - privatus
autocinetum - plaustrum motorium - birota

properare / animadvertere / quiescere / implere
levare / mercenarius / fabrica

animadverto	animadvertis	animadvertere	animadverti	animadversum
careo	cares	carere	carui	S. S.
consto	constas	constare	constiti	constatum, stitum
construo	construis	construere	construxi	constructum
disco	discis	discere	didici	S. S.
impleo	imples	implere	implevi	impletum
intellego	intellegis	intellegere	intellexi	intellectum
quiesco	quiescis	quiescere	quievi	quietum
video	vides	videre	vidi	visum
vivo	vivis	vivere	vixi	victum

D

Exercitium 58:

Responde quæstionibus et adhibe primum "hic" ..., deinde "iste"..., postea "ille"...

1. Quis hodie te invitavit? 2. Quæ loca observabamus? 3. Quas villas in campo videbatis? 4. Qui has construxerant? 5. Qui divitiis

abundabant? 6. Prope quod oppidum vici erant? 7. Quæ familiæ ibi habitant? 8. Quos pagos aliquando visitaveramus? 9. Quam miseriam levare cupiveram? 10. Quæ fora lente pertransivimus? 11. Quos incolas salutavisti? 12. Quam plateam novam reperimus? 13. Quod vehiculum mercenarii vespere adhibebant? 14. Quem architectum laudavimus? 15. Quæ animadvertimus? 16. Quis autorædam publicam velociter ducit? 17. Quæ divitiis caret? 18. Qui fora implent et quiescunt? 19. Quos tunc novisti? 20. Quas ad prandium invitaveratis?

Exercitium 59:
Usurpa præteritum imperfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. Viridarium prope nosocomium *esse.* 2. Vos in mundum valetudinarium frequenter *esse.* 3. Nos morbum superare *posse.* 4. Infirmi iam in sacellum ire et Deum orare *posse.* 5. Aegroto magnum periculum *adesse.* 6. Medici a nosocomio *abesse.* 7. Id amarum remedium pueris *esse.* 8. Illud miserum solatium nobis *esse.* 9. Præcepta et consilia medicorum ægro multum *prodesse.* 10. Medicinas infirmo nos præbere *posse.* 11. Tristitia ab ægri filiis *abesse.* 12. Ego sæpe officinæ *adesse.* 13. Fiducia in Deum tibi multum *prodesse.* 14. Tu ab oppido frequenter *abesse.* 15. Tu birota ex foro domum redire *posse.* 16. Nos apud amicum noctu *esse.* 17. Incolæ vestræ domo heri *adesse.* 18. Famulus nec umquam ab opera *abesse.*

Exercitium 60:
Construe orationes causales et adhibe particulas "quia", "quod", "quoniam".

Sic: Magister puerumt laudavit: (*Is bene scientiis studere*). - Magister puerum laudavit *quia* is bene scientiis studuerat.

1. Operarius tugurium habitabat. (*Is divitiis carere*). 2. Nos autocinetum adhibebamus. (*Cito donum pervenire debere*). 3. Ambulabatis per fora. (*Sic vos post fabricæ operam quiescere*). 4. Scientias didicistis. (*Ad officium omnino eis indigere*). 5. Magister pigrum alumnum in scholam non admisit. (*Is eius præceptis non obœdire*). 6. Scientias bene intelligis. (*Multum domi studere*). 7. Velociter vehiculum duxeram. (*Subito amicus in morbum incidere*). 8. Procul a nobis vixit. (*Medicus ægroto id præcipere*). 9. Se ad ædificium appropinquaverunt. (*Sic bene illud aspicere posse*). 10. Statim ex ascensorio descendimus. (*Iam in nostrum tabulatum pervenire*). 11.

Noctu per plateas deambulatis. (*Amicos salutare vos cupere*). 12. Mature nostra domo exiveramus. (*Cito in officinam hodie pervenire debere*). 13. Minime palatium habitavit. (*Prope nos miserorum habitacula esse*). 14. Datis amicis dona libenter. (*Eos valde amare*).

Exercitium 61:
Exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. Multa in oppidi viis *animadvertere* nos. 2. Operarii divitiis *carere.* 3. Exigua ædificia ex cubiculis *constare.* 4. Arquitecti villas et palatia *construere.* 5. Autocineta et plaustra motoria forum *implere.* 6. A pueris linguas commode et libenter vos *discere.* 7. Alumni bene magistrum *intelligere.* 8. Nos ab opera *quiescere* dum dormimus. 9. Amicos eorumque filios nuper vos *videre.* 10. Diu in oppido ii *vivere.*

Exercitium 62:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus.

1. Cur vehementer oppidum visitare cupis? 2. Quando ex oppido exiveras? 3. Quæ observamus dum deambulamus? 4. Quorum villæ erant? 5. Quid intus animadvertere aliquando potueram? 6. Cur ea ut palatia putaveram? 7. Ubi pagos invenis? 8. Qui vicos habitant? 9. Describe hæc ædificia. 10. Cur ita exigua et incommoda erant? 11. Cur istam differentiam inter dominorum et operariorum ædificia reperimus? 12. Ubi mercenarii et operarii laborant? 13. Quid vehementer cupiveram? 14. Quomodo oppidum nunc invenis? 15. Quæ de foris animadverteramus? 16. Qua populus noctu deambulat? 17. Cur ita facit? 18. Quæ plateas et vias implent? 19. Enumera vehicula. 20. Quibus magnum periculum sæpe sunt? 21. Cur vespere publicæ autorædæ operariis plenæ erant? 22. Quæ vehicula adhibere soletis? 23. Quo operarii redeunt? 24. Quam differentiam invenis inter nova et antiqua ædificia? 25. Ex quibus ædificium constat? 26. Cur tibi gaudium erat oppidum visitare? 27. Quæ differentia est inter villam, et pagum? 28. Quæ inter vicum et oppidum?

LECTIO ALTERA ET VICESIMA

A

Cælum

—Adhuc nobis deest per campum noctu deambulare. Sine dubio gratum spectaculum erit.

—Sane, diu multum id desideraveram, sæpe enim ego puer cum lætitia cælos observaveram.

—Itaque hodie ab oppido aberimus; sic tuum desiderium penitus implere poteris.

Vias et fora multis electricis ampullis illuminata cito pertransivimus. Populus hæc lætus implebat. Quotidie enim in oppidi fora venit et de multis cum amicis tractat vel sedet ad mensam et ludit.

Eramus extra oppidum ibique sursum spectavimus. Supra nos cælum magnifice splendebat. Mane cæruleum aspeximus; vespere rubrum fuerat, nunc vero fere nigrum sed multis stellis ornatum apparebat.

—Mirum tibi hoc spectaculum procul dubio erit.

—Sane, nunquam sic antea stellas lucere videram. Easdem fixas existimamus sed ex scientiis multa hodie scimus: Velociter ac miro modo circum se movent. Magna spatia etiam occupant astra. Ipsam terram cum stellis vix comparare poterimus.

—Deus has, divina magnificentia, nobis creavit. Ipse sic firmamentum ornavit. Miram potentiam hoc manifestat nobis et declarat.

—Suntne astra terræ proxima?

—Minime, sed propter distantiam ita parvas aspicimus.

—Quomodo scientifici hæc noscere potuerint?

—Ii magna et perfecta adhibent instrumenta; telescopium scientiis dediti et docti hæc vocant, quia astra etiam a longe spectare possumus Multa hodiernis scientificorum instrumentis acquirere potuimus sed ipsi nondum stellarum multa mysteria aperuerunt. Quid igitur mirum si Dei sapientia nos magnifice ac vehementer afficit?

Tunc luna post nos apparebat et lente per cælum ascendebat. Tanquam argentum inter parvas stellas splendet. Luna circum terram velociter se movet nec eandem servat formam sed crescit et minuit.

Mirum sane spectaculum indoctis viris ubique fuit. Multi pulchros scripserunt libros. Vere ingratum est iterum deorsum aspicere cum cælos eorumque magnificentiam diu noctu spectavimus.

B

1. Pronomina demonstrativa

	singularis								
	m.		*f.*		*n.*		*m.*	*f.*	*n.*
N.:	is	(idem)	ea	(dem)	id	(em)	ipse	ipsa	ipsum
A.:	eum	(eundem)	eam	(eandem)	id	(em)	ipsum	ipsam	ipsum
	pluralis								
N.:	ii	(dem)	eæ	(dem)	ea	(dem)	ipsi	ipsæ	ipsa
A.:	eos	(dem)	eas	(dem)	ea	(dem)	ipsos	ipsas	ipsa

Pronomina demonstrativa cohærent cum antecedente in genere et numero.

Casus? Vide officium quod exercet in oratione.

Magister docuit historiam et *is* (idem, ipse) interrogavit alumnos.

Magistra docet linguas, et *ea* (eadem, ipsa) alumnas interrogat.

Magistra ostendit nobis templum et id (idem, ipsum) multum placuit.

Magistræ alumnos historiam docent et *ii* eas interrogant.

(Et sic in aliis casibus) Sed *me ipse* vel *me ipsum* laudo; *te ipse*...

IDEM ET IPSE: **Differentia:**

Idem: Identitas (hispane: "el mismo").

Ipse: Oppositio (hispane: "él, y ningún otro").
Etiam aliquando "hasta".

Magister legit librum, idem nos delectabat.

Magister vocat te, ipsum audivi.

Ipse amicus eum non laudavit.

2. **Verbum**

esse *posse*

Futurum imperfectum indicativi			
S.:	ero	pot	ero
	eris	pot	eris
	erit	pot	erit
P.:	erimus	pot	erimus
	eritis	pot	eritis
	erunt	pot	erunt

Futurum perfectum indicativi			
S.: fu	ero	potu	ero
fu	eris	potu	eris
fu	erit	potu	erit
P.: fu	erimus	potu	erimus
fu	eritis	potu	eritis
fu	erint	potu	erint

Præteritum perfectum subiunctivi.

Ut futurum perfectum indicativi. Sed prima persona numeri singularis: fuer*im*.

C

esse - *de*esse
(parare) - *com*parare
(quærere) - *ac*quirere
desiderare - desiderium
spectare - spectaculum
distare - distantia
(posse) - potentia
magnificentia - magnifice
(Deus) - divinus
(hodie) - hodiernus
(verus) - vere

manifestare - declarare
penitus - (omnino)
longe - (procul)
tanquam - (ut)
fere - (pæne)

figere - movere
minuere - (crescere)
doctus - *in*doctus
sursum - deorsum

cælum (pl. cæli) - spatium - firmamentum
astrum - stella - lucere - luna
scientificus - telescopium
ruber - cæruleus
dubium/forma/mysterium/sapientia/mirus
proximus/adhuc/quotidie.

acquiro	acquiris	acquirere	acquisivi	acquisitum
appareo	appares	apparere	apparui	S. S.
aspicio	aspicis	aspicere	aspexi	aspectum
cresco	crescis	crescere	crevi	cretum
disto	distas	distare	S. P.	S. S.
figo	figis	figere	fixi	fixum
luceo	luces	lucere	luxi	S. S.
ludo	ludis	ludere	lusi	lusum
minuo	minuis	minuere	minui	minutum
moveo	moves	movere	movi	motum
scribo	scribis	scribere	scripsi	scriptum
sedeo	sedes	sedere	sedi	sessum
splendeo	splendes	splendere	splendui	S. S.

D

Exercitium 63:
Adhibe pronomina "is"..., "idem"..., "ipse"...

1. (*Is*) visitare campos delectabat. 2. (*Ipse*) pueri libenter sæpe scientiis studuerant. 3. (*Idem*) oppida omnino mutata invenimus. 4. (*Is, pl*) cito pertransivimus. 5. (*Idem*) amicum iterum salutabamus. 6. (*Ipse*) cæli stellis valde splendebant. 7. (*Ipse*) Deus firmamentum creavit. 8. (*Idem*) stellas nos etiam vidimus. 9. (*Is, pl.*) aspicere lunam et astra delectat. 10. Non (*idem*) sapientiam et potentiam scientificus manifestat. 11. Telescopio, (*ipse*) lunæ formam spectare poteritis. 12. (*Idem*) spectacula quotidie nos excitabant. 13. (*Idem*) desiderium et (*idem*) gaudium ego (*ipse*) frequenter habueram. 14. (*Ipse*) scientifici stellarum mysteria nondum nobis declaraverunt. 15. (*Idem*) magnificentiam vere Deus in cælis ostendit. 16. Sursum mira spatia nos (*ipse*) spectabumus. 17. (*Idem*) dubia de stellarum distantia habuistis.

Exercitium 64:
Exerce futurum imperfectum et perfectum indicativi.

1. Fora viris ac feminis plena *esse.* 2. Operario vehiculum *deesse.* 3. *Prodesse* nobis pagos et vicos videre. 4. Vos a plateis noctu *abesse.* 5. Incolæ *esse* in oppido aut in campo. 6. Ego libenter tuo domicilio *adesse.* 7. In fabrica operarius *adesse.* 8. Misero viro divitiæ *deesse.* 9. Meæ domi hodie amici *esse.* 10. Dominus diu a villa *abesse.* 11. Vos post cenam deambulare et quiescere *posse.* 12. Famulus vespere in palatio *adesse.* 13. Nos in forum autocineto ire *posse.* 14. Amico Georgio consilium multum *prodesse.* 15. Femina intra ædificium cum pueris *esse.* 16. Tu ab spectaculo procul dubio *abesse.* 17. Ego quotidie scholæ *adesse.*

Exercitium 65:
Exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. Heri rubrum autocinetum nos *acquirere.* 2. Tunc oppidum penitus novum *apparere.* 3. Cæruleum firmamentum ii *aspicere.* 4. Divitiæ propter domini curam multum *crescere.* 5. In muris architecti lucernas *figere.* 6. Electricæ ampullæ magnifice in aula *lucere.* 7. Pueri mane et vespere in viridario *ludere.* 8. Luna heri *minuere.* 9. Infirmus vix in lecto se *movere.* 10. Amicis ex Germania litteras nos *scribere.* 11. In commodis subselliis ægroti *sedere.* 12. Triclinium aureis lucernis *splendere.*

Exercitium 66:
Enuntia verba supra indicata

E

Responde his quæstionibus.

1. Quid diu desideraveras? 2. Unde a puero aberas? 3. Quid sæpe observaveramus? 4. A quo hodie aberimus? 5. Quod desiderium tibi nunc erit? 6. Quo populus quotidie venit? 7. Ubi operarii antea fuerint? 8. Describe cælum. 9. Quomodo stellæ sursum apparent? 10. Quomodo se movent? 11. Cur stellas et terram comparare non poterimus? 12. Quis has creavit? 13. Cur ita parva astra in cælis apparent? 14. Quomodo scientifici multa de stellis scire potuerint? 15. Quæ instrumenta hodierni scientifici et docti adhibent? 16. Quando lunam et

stellas videre poterimus? 17. Quæ differentia adest inter lunam et astra? 18. Cur multa de stellis periti scripserunt? 19. Habetne luna semper eandem formam? 20. Compara lunam et terram. 21. Compara terram et stellas.

LECTIO TERTIA ET VICESIMA

(Repetitio 21-22)

A

Romanæ viæ

—Deambulavistis aliquando per romanas provincias? Transivistis Roma? Ubique vias magnas et amplas romanorum invenire potuistis. Non modo hodierni scientifici et architecti magna et pulchra construunt et ædificant sed etiam antiqui.

Hodie novæ viæ nos multum delectant. Per has autocineta et publicas autorædas læte aut velociter ducimus.

Romani pulchras et commodas vias construxerunt. Non tantum intra Romam sed etiam extra illam. Per magna oppida, per parvos vicos et pagos antiquæ viæ romanæ transiverunt. Eæ imperium romanum circumdabant; procul etiam veniunt; intra Asiam et Africam ducunt.

—Cur multas vias romani præparaverunt? Quia illi imperium bene exercere et servare statuerunt. Propter has romani ubique adfuerunt; magna imperii pericula superaverunt, commode et assidue istud ministraverunt. Sic etiam mature aptis locis in bellis frequenter adsunt. Prope vias ii oppida et domos ædificant.

—Sed quomodo istas vias ita amplas et commodas præparaverunt?

—Hoc historia et geographia bene nobis explicat. Pæne ut nos hodie præparare scimus. Sed illi novas et aptas machinas non habuerunt. Itaque assidui servi, operarii et periti fabri multum laborare debuerunt. Locos aptos architecti designant. Instrumentis terram et herbam movent. Postea magnas ponunt et supra illas parvas collocant petras. Sæpe etiam duras et albas supra figunt. Sic hodie illas ubique aspicere possumus. Hæc scientiam et constantiam ostendunt. Operam romanam vere vocamus.

Intra Europam multas vias reperire potestis. Romæ vidimus antiquas vias romanas et novas. Hæc laudamus et quotidie superare cupimus.

B

Vide in lectionibus 21 et 22.

D

Exercitium 67:

Responde quæstionibus et adhibe primum "hic"..., deinde "iste"..., postea "ille"...

1. Qui in fabricis quotidie laborant? 2. Quæ tuguria mercenarii habitabant? 3. Quam miseriam levare cupivimus? 4. In quæ palatia ire constituunt? 5. Quos heri novisti? 6. Quas salutavimus nuper? 7. Quæ in schola didiceras? 8. Quas plateas visitaverunt? 9. Quæ plaustra machinas portabant? 10. Qui divitiis caruerunt? 11. Quæ in foro animadvertere potuistis? 12. In quæ oppida incolæ properabant? 13. Quam diu doces? 14. Quem desideras? 15. Quid facere cupivit? 16. Quæ bene non intellexerunt? 17. Quid de amico meo existimavistis? 18. Quis me hodie vocavit?

Exercitium 68:

Adhibe pronomina "is"..., "idem"..., "ipse"...

1. (*Idem*) alumnos scientificus multa de cælis interrogavit. 2. (*Is*, pl. m.) hodiernis instrumentis stellas etiam a longe spectare potuerunt. 3. Nos (*ipse*) multa de scientiis acquisivimus. 4. (*Idem*) astra sed non (*idem*) cælorum magnificentiam aspicere potuistis. 5. (*Ipse*) magistrum de firmamento magna nobis declarare audivimus. 6. (*Idem*) lunæ forma ibi erat. 7. (*Is*, pl. f.) geographiam docent. 8. (*Ipse*) mysterium intelligere cupivit. 9. (*Idem*) de stellarum distantia interrogabamus. 10. Telescopio (idem) spectacula fere videre potui. 11. (*Is*, s. m.) in campum noctu duxeram. 12. Me (*ipse*) spectaculum excitabat. 13. (*Idem*) magistrum alumnus interrogavit. 14. Vos (*ipse*) doctum scientificum intellexistis. 15. (*Is*, s, f.) decore aulam ornabat.

Exercitium 69:

Construe sententias et adhibe a) præteritum imperfectum et perfectum indicativi, b) futurum imperfectum et perfectum indicativi.

1. Tu, diu, non, ab, oppidum, abesse. 2. Ego, frequenter, amici domus, adesse. 3. E, vicus, operarii, exire, posse. 4. Ager, infirmus,

multum, prodesse. 5. Litteræ, mea familia, scribere, non posse. 6. Cur is, a, forum, abesse? 7. Cur, domus, famulus, non, esse? 8. Ubi, nuntius, accipere, tu posse? 9. Ego, tuus liber, valde, prodesse. 10. Multi alumni, ab, schola, abesse. 11. Propter, morbus, magister, in, aula, non, adesse. 12. Bonus discipulus, litteræ, amicus, scribere, posse. 13. Tu, penna, et, charta, deesse. 14. Nos, in, studium, constantia, deesse. 15. Avus, donum, accipere, posse. 16. Ab, oppidum, diu, femina, abesse. 17. Prope, aula, multi alumni, adesse. 18. Quando, nos, lingua, studere, posse? 19. Meus amicus, domus, propter, ludus, non, esse.

Exercitium 70:
Repete exercitia 61 et 65.

Exercitium 71:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quas provincias visitavistis? 2. Qua transivistis? 3. Quas vias invenimus? 4. Qui magnas et pulchras vias construunt? 5. Qua autocineta velociter ducimus? 6. Ubi romani vias construxerunt? 7. Qua pertransiverunt romanæ viæ? 8. Cur multas vias illi præparaverunt? 9. Quæ romani propter suas vias facere potuerunt? 10. Cur magna pericula imperii superare potuerant? 11. Ubi ii oppida et domos ædificabant? 12. Ubi legimus de romanis viis? 13. Quomodo has romani præparaverunt? 14. Quas machinas nos hodie adhibemus? 15. Quæ instrumenta illi sibi habebant? 16. Qui in viis assidue laborabant? 17. Quid primum designant? 18. Quibus terram removent? 19. Quid postea faciunt? 20. Quid operam romanam vocamus? 21. Quæ Romæ vidistis? 22. Qua in nostrum oppidum pervenimus? 23. Estne magna differentia inter hodiernas et antiquas vias? 24. In quibus hæc differentia præsertim adest? 25. Cur hodie ita pulchras et commodas vias præparare possumus? 26. Quæ vehicula via ducimus? Quæ instrumenta romanis fuerunt? 28. In quibus illos superavimus? 29. In quibus proficere poterimus?

LECTIO QUARTA ET VICESIMA

A

Templum

Hodie visitavimus templum. Hunc locum ut sacrum et Deo consecratum habemus. In illo episcopi et alii ministri sacra conficiunt. Missam vel Sacrum quotidie celebrant; hic christiani Deum orant; huic vota faciunt eademque rite adimplebunt. Hic sancto sacrificio adsumus et sacramenta sancte recipimus. Hic denique Dominum Nostum Iesumchristum cum reverentia adoramus et colimus.

—Ergo magni momenti est decora templa possidere?

—Sane, nam nos erga Deum officia habemus illaque adimplere nobis necessarium est. Obœdientiam illius præceptis debemus multisque aliis officiis ipse nos adstrinxit. Hæc vincula nobiscum portabimus ubique terrarum erimus. Etiam extra templa nostra in Deum officia adimplere poterimus, sed locum omnino aptum templum nobis præbebit.

—Quis istud consecrat et benedicit?

—Ipse episcopus sacras cærimonias facit et cum is ædificium rite consecravit, tunc sanctum vel sacrum templum appellamus.

—Ergo sacris ædificiis idem verbum, scilicet templum, applicabimus?

—Nos sic hæc distinguimus: ecclesias, magna et ampla templa; sacellum vero, parvum dicimus. Denique sacrarium, vel habitaculum ubi minister sacra indumenta ante Missam se induit vel locum ubi Eucharistiæ sacramentum servamus. Episcoporum ecclesias, basilicas appellamus.

Ante portam eramus cum subito parochus pervenit. Ipse sponte se nobis præbuit.

—Ego ipse, si ita vobis placet, ecclesiam monstrabo nam hanc bene cognosco. Is huic parochiæ nunc præest.

—Templi muros ex albis petris fabri ædificaverunt, et has magna peritia elaboraverunt. Modum vel stylum hodiernum architecti eligunt. Ipsa pulchra forma et architectura animum sursum in Deum elevat.

Periti fabri statuas fecerant easdemque supra parvas columnas collocaverant. Ibi adsunt Iesuchristi et Sanctæ Mariæ statuæ. Sancta Maria elevat pulchros oculos in cælum; Iesuschristus populum benedicit.

Intramus in ecclesiam. Digitis aquam benedictam accipimus et nos reverenter signamus. Postea genuflectimus in subselliis et oramus.

—Templum pæne vacum invenitis nunc quia christiani domi vel alibi operæ se dant. At mane virorum et feminarum fere plenum quotidie videbitis.

B

1. Pronomina demonstrativa

	singularis								
	m.	*f.*	*n.*	*m.*	*f.*	*n.*	*m.*	*f.*	*n.*
G.:	——→	huius	←——	——→	istius	←——	——→	illius	←——
D.:	——→	huic	←——	——→	isti	←——	——→	illi	←——
Ab.:	hoc	hac	hoc	isto	ista	isto	illo	illa	illo

2. **Verbum**

Infinitivus

a) am- are b) mon- ere

Futurum imperfectum indicativi				
S.:	am	abo	mon	ebo
	am	abis	mon	ebis
	am	abit	mon	ebit
P.:	am	abimus	mon	ebimus
	am	abitis	mon	ebitis
	am	abunt	mon	ebunt

C

bene + dicere - benedicere
genu + flectere - genuflectere
præ + esse - præesse
(laborare) - *e*laborare
(implere) - *ad*implere
(facere) - *con*ficere
sacer:
sacrum - Missa; sacra.
sacramentum - sacrarium
(sanctio) - sanctus - sancte
reverentia - reverenter
Christus - christianus
induere - indumentum
parochus - parochia

adorare - templum - ecclesia
consecrare - Eucharistia
adstringere - vinculum - votum
episcopus - basilica - cærimonia
(videre) - oculus
statua - figura
stylus - columna

applicare/distinguere/eligere/animus/momentum
subditus/erga/alibi/scilicet/rite.

accipio	accipis	accipere	accepi	acceptum
adimpleo	adimples	adimplere	adimplevi	adimpletum
adstringo	adstringis	adstringere	adstrinxi	adstrictum
benedico	benedicis	benedicere	benedixi	benedictum
conficio	conficis	conficere	confeci	confectum
distinguo	distinguis	distinguere	distinxi	distinctum
eligo	eligis	eligere	elegi	electum
genuflecto	genuflectis	genuflectere	genuflexi	genuflectum
induo	induis	induere	indui	indutum

D

Exercitium 72
Adhibe pro substantivis pronomina demonstrativa "hic"..., "iste"..., "ille"...

a) **"hic", "hæc", "hoc".**

1. *Templum* Deo episcopi consecrant. 2. *Sacro* sæpe adestis? 3. *Deum* in ecclesia orabimus. 4. In *sacrario* sacramentum servant. 5. Erga *Ecclesiam* officia habemus. 6. In *Missa* ii Eucharistiam conficiunt. 7. *Templi* muros ornatos invenistis? 8. *Deo* vota adimplebimus. 9. *Statuæ* forma pulchra est. 10. In *statua* fabri laborarunt.

b) **"iste", "ista", "istud".**

11. *Parochiæ* præerat parochus. 12. *Officii* vincula in Deum adstringimus. 13. *Templo* frequenter adestis. 14. A *cærimonia* abfuisti? 15. In *sacellum* intramus. 16. In *ecclesia* Sacrum quotidie faciunt? 17. *Ministri* indumenta decora erant? 18. Cum *parocho* templum visitavimus. 19. In *columna* statuam collocaverunt. 20. Modus *styli* nobis omnino placuit.

c) **"ille", "illa", "illud".**

21. Ante portam *Christi* statuam benedicunt. 22. Quis *parochiæ* præfuit? 23. *Templi* muros rite episcopus benedixit. 24. In *stylo* huius fabri adest magna peritia. 25. Cum *amico* basilicam visitabimus.

26. Quod verbum *templo* applicabo? 27. Ubi *Eucharistiam* servabitis? 28. In officio sacrificium *Deo* præbebo. 29. Ex *ecclesia* exivimus sero. 30. *Statuæ* figuram multum laudaverunt.

Exercitium 73:

Comple terminationes verborum. Adhibe futurum imperfectum indicativi.

1. Desider- amicus tuam domum. 2. Nos telescopio lunam, astra et stellas spect-. 3. In mira opera scientificus sapientiam et potentiam manifest-. 4. Firmamentum noctu tanquam argentum vere luc-. 5. Vestram cum magistri scientia minime compar-. 6. Hodie luna ad sinistrum locum se mov-. 7. Quid magister cras nobis declar-? 8. Noctu oculos in cælum nos elev-. 9. Ego libenter vespere per campum deambul-. 10. Fortasse divitiis illi car- ad hoc. 11. Magistri præcepta vos adimpl-? 12. Quid de illo spectaculo discipuli existim-? 13. Nos mature ex oppido in campum exire proper-. 14. Tu domi hodie mane reman-. 15. Ego isto spectaculo valde me delect-. 16. Vos nostris instrumentis indig-. 17. Domum tuam puer procul dubio intr-. 18. Illius desiderium nonne tu impl-? 19. Nos domum mut-?

Exercitium 74:

Exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. Magna constantia officium meum *adimplere.* 2. Sacro voto cum Deo te *adstringere.* 3. Episcopi sancta templa rite *benedicere.* 4. Alumni operam perfecte *conficere.* 5. Nos ædificiorum stylum vere *distinguere.* 6. Vos doctos magistros ad studium *eligere.* 7. Viri cum in templum intrant reverenter *genuflectere.* 8. Domini quotidie novis indumentis se *induere.* 9. A magistro libenter donum nos *accipere.*

Exercitium 75:

Enuntia verba supra indicata:

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid sacrum locum vocamus? 2. Qui in illo sacra conficiunt? 3. Quas sacras cærimonias celebrant? 4. Cui vota facitis? 5. Cui sacrificio aderitis? 6. Quem in templis adoramus et colimus? 7. Cur magni momenti est decora templa habere? 8. Quæ officia erga Deum

nos adstringunt? 9. Cur semper nobiscum ubique portabimus haec? 10. Cur præsertim in templis orare poterimus? 11. Quando templum locum sacrum vel sanctum appellabimus? 12. Quas ecclesias vocabis? 13. Quæ loca sacella dicis? 14. Quid ministri in sacrario faciunt? 15. Quid in illo servare christiani solent? 16. Quas basilicas appellas? 17. Quis parochiæ præest? 18. Cur is se nobis sponte præbuit? 19. Cur ita bene ecclesiam cognoscit? 20. Quid primum ipse monstrat? 21. Ex quibus muros ædificaverant? 22. Quem stylum architecti elegerant? 23. Quos ædificiorum stylos distinguis? 24. Cur pulchram formam ecclesiis dare debemus? 25. Cur statuas christiani in suis ecclesiis collocant? 26. Cur illas colunt? 27. Quorum statuas prope portam vidistis? 28. Describe Sanctæ Mariæ statuam. 29. Describe Iesuchristi statuam. 30. Quid facitis cum ecclesiam intratis? 31. Cur in subselliis reverenter genuflectimus? 32. Quem tunc adoramus? 33. Cur templum pæne vacuum inveniunt? 34. Quando id fere plenum erit?

CONVERSACION:

En esta *tercera fase* continúese con el modo indicado en la etapa anterior.

En la collocutio se le irá dando al alumno una mayor libertad, muy paulatina y gradualmente.

Dentro de la modalidad de esta tercera fase aparecen dos particularidades:

Una, la *descripción* o narración. Suele indicarse en el "responde". Naturalmente, deben ser muy sencillas y en modo alguno deben rebasar las posibilidades del alumno en todo: formas gramaticales, vocabulario...

Otra es el *empleo de láminas*: Para estas fechas el alumno, si ha seguido y aprovechado en la práctica de los ejercicios anteriores, debe estar preparado para explicar de un modo sencillo láminas, preferentemente las utilizadas en las catequesis. Puede ejecutarse de este modo:

El profesor designa de antemano a dos alumnos. Les da tiempo especial de preparación de clase; una media hora. Eligen una lámina cada uno de ellos, de acuerdo con un tema que haya salido en clase, v. gr.: el campo, el convite... La interpretarán libremente; es decir, las figuras les darán la materia que ellos acomodarán al tema elegido para tratar. Evidentemente, esto tiene sus límites y no ha de permitirse la incongruencia, la rareza. El tiempo de exposición dependerá del empleado en su preparación. Unos 4 ó 5 minutos parece suficiente. La experiencia da ser uno de los recursos más fructuosos.

Para la formación y práctica de las *sentencias básicas*, sin dejar de ejercitar el modo propuesto anteriormente, será muy útil dar cabida *especial* al que ahora se indica:

Podría designarse con el nombre de "método de secuencias" y consiste sustancialmente en la asociación de una serie de operaciones.

Por ejemplo: Quiere practicarse la sentencia básica de una oración simple. Pues bien, puede para ello tomarse la acción de estudiar. Según el "método de secuencias" consistiría en ir expresando acciones asociadas entre sí, relacionadas con el estudio: Ponemos un ejemplo de cómo hacerlo:

Ego sedeo in commodo subsellio; accipio pulchrum librum et pono supra mensam; aperio paginam; denique studeo.

Este, naturalmente, es el modo de secuencias más simple. Puede desarrollarse y hacerse más complejo. V. gr., quiere practicarse la sentencia básica de una oración simple acompañada de complementos circunstanciales. Puede hacerse de este modo:

Ego sedeo in commodo subsellio; accipio pulchrum librum et pono prope me; aperio paginas magna diligentia; quaero materiam ad scholam; denique studeo per duas horas.

Este método es una introducción excelente a la conversación continua o sostenida. Es, al mismo tiempo, fácil y ameno si se lo relaciona con las actividades diarias. Las lecciones vistas anteriormente ofrecen materia abundante para este ejercicio. Dígase lo mismo de las que se han de ver.

La práctica frecuente de este modo ofrece, además, otras apreciabilísimas ventajas:

Al limitarlo a un núcleo, dado por la sentencia básica y por la estructura de las secuencias, no sólo se domina la sentencia practicada, sino el vocabulario limitado y relacionado entre sí.

La estructuración obvia va ofreciendo la materia del ejercicio y ésto hace que toda la atención se centre en el lenguaje.

Deben practicar este modo previamente en el estudio los alumnos, sobre un tema señalado de antemano por el profesor de un modo general, v. gr., el campo. Una vez entendido el *cómo*, les resultará muy fácil a los discípulos formarse ellos los núcleos específicos; v. gr., salida al campo, vista de los sembrados, conversación con los labradores...

Debe señalárseles *bien determinadamente* el fin que se pretende con la sentencia básica que se quiere practicar. V. gr., ejercitar un tiempo determinado; el lugar en donde, etc.

Esta fusión de las sentencias básicas con el "método de secuencias" es una de las adquisiciones modernas más eficaces de la Psicología y Pedagogía de las Lenguas.

LECTIO QUINTA ET VICESIMA

A

Templum

—Ad sinistrum locum baptisterium adest. In illo baptismum pueris sæpe administravi. Locum tabula ornabat. —Hæc Iesumchristum repræsentat dum baptismum recipit. Hoc initio vitæ publicæ accidit.

Nos templum percurrimus. Attente murorum picturas observavimus. Has vir vere peritus pinxerat. Illarum stylus hodiernus at moderatus erat, et optime cum ecclesiæ stylo cohærebat. Etiam fenestræ virorum ac feminarum figuris decoratæ erant. Hæ istius parochiæ sanctorum scenas vel facta repræsentant. Figuræ rubræ, albæ, nigræ et cæruleæ cum elegantia inter se immixtæ sunt.

Prope portam adest chorus. Illuc per scalas ascendimus. Novum organum parochus aperit et eleganter pulsat.

—Ego vehementer musicam amo. A puero assidue, sub perito magistro, musicæ studueram nec huius studium unquam reliqui. Etiam nunc inter parochiæ ministeria quotidie hanc libenter exerceo. Musicam christianis in sacris cærimoniis audire valde placet. Hæc animos sursum in Deum ex terra erigit. Puerorum chorum cito parabo et ego ipse illum dirigam. Ii dum sacra ministri conficiunt canent in festis.

In presbyterium venimus. —Istud cancellis ab ecclesia separatum videtis. Presbyterium spatium vere amplum occupat, idque necessarium est nam hic sacras cærimonias facimus.

Sacrarium optime confectum invenio. Pulchras angelorum figuras in ipsa sacrarii ianua sculpserant eæque ad Eucharistiæ sacramentum christianos invitabant. Hoc etiam nostri pueri optime sciunt. Christus frumentum ex farina factum et vinum ex uvarum racemis in cena consecravit. Eucharistiæ sacramentum, ipse sciebat, christiani reverenter accipient, idemque presbyteri ad aram rite in missis peragent.

Prope sacrarium cerei adsunt. —Hos quotidie accendimus cum Sacrum incipimus. In parochiæ festis præsertim templum exornamus. Ipsi christiani libenter multoties in operis adiuvant me, nam vere suam ac filiorum domum ecclesiam existimant. Hic in matrimonio se iungunt et pueris baptismum administro. Hic de peccatis a Deo veniam implorant hisque Dei ministri parcunt; et cum ipsi decedunt, pro illis christiani orant. Præcipua igitur nostræ vitæ facta in ecclesia accidunt.

B

1. **Pronomina demonstrativa.**

				Pluralis					
	m.	f.	n.	m.	f.	n.	m.	f.	n.
G.:	horum	harum	horum	istorum	istarum	istorum	illorum	illarum	illorum
D.: Ab.:	→	his	←	→	illis	←	→	istis	←

2. Verbum

Infinitivus

a) leg- ere b) aud- ire

Futurum impefectum indicativi				
S.:	leg	am	aud	iam
	leg	es	aud	ies
	leg	et	aud	iet
P.:	leg	emus	aud	iemus
	leg	etis	aud	ietis
	leg	ent	aud	ient

(ministrare) - *ad*ministrare
(miscere) - *im*miscere
(plorare) - *im*plorare
(cadere) - *de*cedere
(agere) - *per*agere
(ornare) - *ex*ornare - decorare
(præsentare) - *re*præsentare
(regere) - *e*rigere - *di*rigere

presbyter - presbyterium
(baptizare) - baptismum - baptisterium
elegantia - eleganter
peccare - peccatum
(facere) - factum

iungere - matrimonium
parcere - venia
sculpere - (statua)
pulsare - organum
canere - musica - chorus
uva - racemus
ara - cereus
multoties - (sæpe)

adiuvare/relinquere/initium/scena/cancelli
festum/præcipuus/illuc/optime.

adiuvo	adiuvas	adiuvare	adiuvi	adiutum
cano	canis	canere	cecini	cantum
decedo	decedis	decedere	decessi	decessum
dirigo	dirigis	dirigere	direxi	directum
erigo	erigis	erigere	erexi	erectum
immisceo	immisces	immiscere	immiscui	immistum, ixtum
iungo	iungis	iungere	iunxi	iunctum
parco	parcis	parcere	peperci, parsi	parsum, parcitum
perago	peragis	peragere	peregi	peractum
pingo	pingis	pingere	pinxi	pictum
relinquo	relinquis	relinquere	reliqui	relictum

D

Exercitium 76:
Adhibe pro substantivis pronomina demonstrativa "hic"..., "iste"..., "ille"...

a) **"hic", "hæc", "hoc".**

1. In baptisterio *pueris* baptismum administrant. 2. *Tabulis* locum ornatum inveni. 3. *Murorum* picturas attente observabitis. 4. *Picturarum* stylus hodiernus erat. 5. *Virorum* figuris fenestræ decoratæ erant. 6. In *scenis* sanctorum facta repræsentaverunt. 7. Per *scalas* in chorum ascendemus. 8. *Digitis* organum pulsat. 9. Musicam audire *christianis* valde placet. 10. Cum *amicis* visitavimus templum. 11. *Cærimoniis* multoties adestis. 12. *Animos* musica in Deum erigit.

b) **"iste", "ista", "istud".**

13. *Puerorum* chorum ego ipse dirigam. 14. Sub *magistris* musicam didicerunt. 15. *Festis* multoties adfuimus. 16. *Ecclesiarum* aræ in presbyterio sunt. 17. In *basilicis* sacrum episcopi conficiunt. 18. *Angelis* sacrarii ianuam exornavimus. 19. *Presbyteri* locum præcipuum in ecclesiis occupant. 20. Cum *pueris* sæpe in choro canitis. 21. *Ministeriis deditum* frequenter parochum invenimus. 22. Prope *aras* cereos ponam.

c) "ille", "illa", "illud".

23. *Christianorum* reverentiam animadverto. 24. Quotidie mane *viri* templa implent. 25. *Ecclesiarum* picturas optime pingebat. 26. Cum elegantia *ministri* sacras cærimonias peragebant. 27. Illuc cum *filiis* ascendunt. 28. *Votis* Deo se sponte adstringunt. 29. In matrimonio cum *feminis* se iungunt. 30. *Statuarum* forma decora erat. 31. *Indumentorum* elegantia nos valde delectabat. 32. Ab *amicos* nos sero separavimus.

Exercitium 77:

Comple terminationes verborum et adhibe futurum imperfectum indicativi.

1. Magistri optime sua officia fac-. 2. Ii aulæ tabulas ping-. 3. Instrumenta scholæ magistræ acquir-? 4. Ab opera ego noctu quiesc-. 5. Illius præceptis nos bene obœd-. 6. Tuum amicum ii cognosc-? 7. Oppidum hodie vos relinqu-? 8. Cur illi iterum domum non ven-? 9. Ab amicis mane vos ipsi disced-? 10. Ego vobis statim litteras scrib-. 11. Vos ipsi donum ab illo accip-? 12. Nos nuntios a te vespere aud-. 13. Tuæ amicæ filii mane perven-? 14. Sine dubio filium ægrotum domi inven- dominus. 15. Hoc loco libenter nostra familia viv-. 16. Ab illis de amicis ego ipse quær-. 17. Avus procul dubio hoc ædificium elig-. 18. Pueros magister in operis dirig-? 19. Mane vestram domum operarii ven-.

Exercitium 78:

Exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. Multoties nos te in opera *adiuvare.* 2. Pueri in ecclesiæ festis *canere.* 3. Quando tuus amicus *decedere?* 4. Ego diu officinam *dirigere.* 5. Perito scientifico in oppido statuam incolæ *erigere.* 6. In decoratis fenestris virorum ac feminarum figuras fabri *immiscere.* 7. Ipse magna peritia tabulam *pingere.* 8. Sub magistro mea officia bene ego *peragere.* 9. Pueri hodie mane mature domum *relinquere.* 10. Amicus tuus Paulus in matrimonio pulchræ feminæ se *iungere.* 11. Dominus sui filii peccatis *parcere.*

Exercitium 79:

Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Ubi adest baptisterium? 2. Quid in illo parochus facit? 3. Quem tabula picta repræsentat? 4. Qua in scena? 5. Quando hoc Iesuchristo accidit? 6. Quid in muris et fenestris animadvertistis? 7. Quas scenas in illis repræsentaverunt? 8. Quæ figuræ immixtæ sunt? 9. Quo postea ascendemus? 10. Cui a pueris studuistis? 11. Quid in cærimoniis christianis multum placet? 12. Quid parabis et quis pueros diriget? 13. Quando ii in ecclesia canent? 14. Cur cancellos in presbyerio posuerunt? 15. Quid sacrarium vocatis? 16. Quid in illo christiani servant? 17. Quas figuras sculpserunt ibi? 18. Quid illis repræsentare fabri cupierunt? 19. Quid presbyteri cras ad aram peragent? 20. Quid christiani accipient? 21. Cur accendis cereos? 22. Quando hos accendetis? 23. Quando templum præsertim exornabitis? 24. Cur ita libenter christiani te adiuvant in ministerio? 25. Quid ii in parochiæ ecclesia peragunt? 26. Quibus sua peccata manifestant? 27. Quando vos pro illis Deum orabitis? 28. Quæ facta christianis in ecclesia accidunt? 29. Quæ multa beneficia nostro templo debemus?

LECTIO SEXTA ET VICESIMA

(Repetitio 24-25)

A

Romana templa

—Etiam romani periti in architectura fuerunt?

—Certe, sed illos græci superaverunt. Initio cum populus romanus nondum sibi imperium obtinuerat iam publicam architecturam habebat. Huius architecturæ stylus optime cum romanorum vita cohærebat.

A græcorum ædificiorum elegantia multum distat quia romani architecturæ non ita vehementer ut illi se dederunt. Horum tamen studium et constantiam etiam in hoc, animadvertimus et laudavimus. Magnificentiam et potentiam præsertim romana ædificia optime nobis manifestabunt.

Sub imperio multi viri romani eique valde periti in Græciam venient. Ibi publica ædificia spectabunt illisque assidue studebunt.

Postea hi architecti Romæ vel aliis imperii locis ædificia ad modum græcorum contruere curabunt. Tamen romanus stylus in architectura fuit et magni architecti etiam nova invenerunt.

—Quæ sunt præcipua ædificia?

—Hæc, ut ego existimo: Templa. Initio parva esse animadvertes, postea ampla et magnifice ornata. Hic eorum dii habitant, et propter hoc ipsa ædificia sancta vel sacra apud romanos erunt.

Ii multos deos colebant; sic antiqua et hodierna historia nos docet. Illuc deorum statuas portabant ibique easdem supra columnas collocabant. Non modo viri, feminæ ac liberi sed etiam servi deorum templa visitant; minime tamen romani intus simul suos deos orabant. Privata in domo cum familia hos colunt.

Circum fora romani templa plerumque ædificant idque magnum ac decorum spectaculum ipsis erat. Pulchra ædificia, fora, ubi incolæ deambulant, eleganter circumdant. Hæc quotidie pueri romani aspiciunt; hæc de eorum imperio ac de diis illis dicunt. Hoc modo iam a pueris romani reverentiam in deos simulque sui imperii magnificentiam discent. Cur nos istius modi sapientiam romanorum non laudabimus?

—Erant romanæ basilicæ templa diis consecrata?

Minime; hæc ædificia loca erant ubi iustitiam exercebant. Hic etiam romani ludis se dant; inter se de multis publicis et privatis tractant vel lente post prandium deambulant.

Ab istis magna nostra templa basilicas vocamus. Ipsam formam ex antiquis basilicis acceperunt sed in multis ab illis magna differentia est. In his enim Deum, Iesumchristum et sanctos colimus, nec ad aliud illa adhibere possumus.

B

Vide in lectionibus 24 et 25.

D

Exercitium 80:
Substitue pronomine demonstrativo substantivum.

1. *Templi* (hic) architectura vere pulchra erat. 2. *Angelorum* (ille) statuas vir peritus confecerat. 3. Prope *presbyterium* (ille) cancellos collocaveramus. 4. In *baptisterio* (iste) pueris baptismum paro-

chus administrat. 5. In *festis* (hic) præsertim eleganter ecclesiam exornabimus. 6. *Sanctorum* (iste) tabulas optime magister pinget. 7. *Christianis* (ille) musicam audire multum placet. 8. Pueri in *choro* (iste) multoties canent. 9. In *ministeriis* (hic) presbyterum ii libenter adiuvabant. 10. Pulsabis organum hodie in *ecclesia* (ille)? 11. Cur cereos ad *Sacrum* (hic) accenditis? 12. Quis *peccatis* (ille) pepercerat? 13. *Initio matrimonii* (iste) musicam audiveramus. 14. *Picturis* (hic) templum abundabat. 15. Ex *racemis* (ille) vinum ad Eucharistiam educimus. 16. Se *voto* (iste) sponte adstrinxerat. 17. In *cærimoniis* (hic) pulchra indumenta vos induitis. 18. Quæ verba *templis* (iste) applicatis? 19. Estne *sacellum* (ille) domi benedictum? 20. *Columnarum* (hic) stylus penitus hodiernus est.

Exercitium 81:
Pone verba exercitiorum 36 et 39 in futuro imperfecto indicativi.

Exercitium 82:
Adhibe futurum imperfectum indicativi.

1. Famulus suum officium assidue adimplere. 2. Nuntiorum momentum filii distinguere. 3. Ipse puerorum chorum eligere. 4. Magistri columnas novo stylo elaborare. 5. Quod factum hæc pictura repræsentare? 6. Quem in templo nos adorare? 7. Cuius remedium is implorare? 8. Cuius amicum ego hodie cognoscere? 9. Quod factum nos ibi scire? 10. Quorum præceptis subditi obœdire? 11. In quid vos peccare cum patriam non colitis? 12. Cuius indumenti elegantiam ipsæ eligere? 13. Cur operam cras vos non finire? 14. Cui hæc nos manifestare? 15. Quæ amici domi ego animadvertere? 16. Quando ab opera nos quiescere? 17. Cur domi vespere vos remanere?

Exercitium 83:
Repete exercitia 74 et 78.

Exercitium 84:
Enuntia verba lectionum 24 et 25.

E

Responde his quæstionibus:

1. Habebatne populus romanus iam ab initio architecturam? 2. Quem stylum in hac invenimus? 3. A quorum elegantia distat? 4. Quorum studium et constantiam animadvertistis? 5. Quid nobis romana ædificia manifestabunt, elegantiam an potentiam? 6. Qui in Græciam venient? 7. Cur illuc pervenient? 8. Cui ii student? 9. Quo stylo postea ædificia construent? 10. Quæ sunt præcipua ædificia romana? 11. Quibus ista erexerant? 12. Cur templa sancta vel sacra vocabant? 13. Quos deos romani colebant? 14. Qui templa visitabunt? 15. Ubi deos romanus colet? 16. Ubi eorum templa ædificata videmus? 17. Quæ pueri romani quotidie spectabunt? 18. Quid hoc modo illi discent? 19. Estne differentia inter templum et basilicam? 20. Quibus romani basilicas adhibent? 21. De quibus in his tractant? 22. A quibus nostræ basilicæ formam adhibuerunt? 23. Quos in illis colimus? 24. Quæ differentia est inter sacellum et ecclesiam?

LECTIO SEPTIMA ET VICESIMA

Repetitio 14-19.

Vide lectionem 13.

LECTIO DUODETRICESIMA

A

Litteræ, acta diurna, commentarii

Nos diversa media usurpamus cum nuntios ad familias vel ad amicos mittere cupimus. Sine dubio litteras adhibueris nam profecto medium usitatum est.

Dum epistolam scribitis non stylum sed pennam usurpabitis. In alba papiro, ac non fœdis sed venustis litteris, nuntios illis scribes. Cum epistolam castigaveris illam subsignare debes; sed hæc non sufficiunt. Sæpe nobis necessarium erit domi exemplum eiusdem servare. Præterea nisi debita sigilla in involucro collocaveris litteræ ad locum optatum non pervenient.

—Cui postea litteras dabimus?

—Has in officinæ tabellariæ capsam iniciemus. Ex illa enim has tabellarius accipiet ipseque in autorædam publicam vel in aliud vehiculum diligenter portabit. Tabellariorum cura est epistolas inter eiusdem oppidi incolas distribuere, nam his destinatæ sunt.

—Quos alios modos ad nuntios adhibere poterimus?

—Hodie frequenter telephonium, telegraphiam vel radiophonium usurpamus. Ex his tamen radiophonium et telephonium non modo nuntios velociter transmittunt sed etiam ipsum filium vel amicum audire possumus. Telegraphia vero signis nostra verba communicat.

—Quo alio modo nuntios mittere et recipere vel de scientiis et litteris scire possum?

—Diariis. Multoties hæc ego agere potui: Quotidie mane ad officinam, ubi pridem laboro, propere tendo. Tunc diaria vel acta diurna vel simpliciter diurna, nam istis modis idem dicere possumus, multis locis reperio. Ex his unum accipio et dum ambulo, illud oculis cito percurro. In prima pagina acta præcipua, magnis litteris scripta, leges. In aliis scientificos vel litterarios articulos et commentaria de politicis, de ludis, et sic etiam de multis, invenies. Acta diurna magni momenti multas paginas nuntiis dicant. Si igitur domo vel famulo vel alio eiusmodi indiges has paginas legere potes.

Commentariis, hos etiam ephemerides vel periodica appellare possumus, scientifica et litteraria scripta mandamus. Eosdem attente legimus quia in studiis proficere vehementer cupimus. His enim multa et magni momenti scripta scientiis dediti tradunt.

Alium commentariorum locum bibliographiæ dicant, ubi libros de diversis materiis confectos invenimus. Hos in scientia peritus vir iudicat, scilicet magna diligentia legere curat et cum legerit suum iudicium de illis dicit. Idque nobis cum peritia simulque iustitia plerumque præbet. Hoc modo de nostra vel de alia materia præcipuos libros cognoscere poterimus.

B

1. **Pronomina demonstrativa**

	singularis					
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
G.	⟶	eius (dem)	⟵	⟶	ipsius	⟵
D.:	⟶	ei (dem)	⟵	⟶	ipsi	⟵
Ab.:	eo (dem)	ea (dem)	eo (dem)	ipso	ipsa	ipso

2. Verbum

Infinitivus

a) am- are b) mon- ere

Futurum perfectum indicativi			
S.: amav	ero	monu	ero
amav	eris	monu	eris
amav	erit	monu	erit
P.: amav	erimus	monu	erimus
amav	eritis	monu	eritis
amav	erint	monu	erint

C

mittere - *com*mittere - *trans*mittere
(signare) - *sub*signare
(dare) - *tra*dere
eiusmodi - (is + modus)
(ius) - iudicare - iudicium - iustitia
radiophonia - radiophonium
propere - (properare)
diligentia - diligenter

agere - (facere)
optare - (cupere)
sufficere - (satis esse)
usitatus - (adhibitus)
profecto - (certe)
diarium - acta diurna - diurnum, a - folium diurnum
commentarii (a) - ephemerides - periodicum

venustus - fœdus

epistola - tabellarius
sigillum - involucrum
destinare - inicere - distribuere
scriptum - articulus - litterarius - politicus

tendere/dicare/medium/telegraphia
exemplum/præterea/simpliciter

ago	agis	agere	egi	actum
cognosco	cognoscis	cognoscere	cognovi	cognitum
distribuo	distribuis	distribuere	distribui	distributum
inicio	inicis	inicere	inieci	iniectum
mitto	mittis	mittere	misi	missum
pervenio	pervenis	pervenire	perveni	perventum
proficio	proficis	proficere	profeci	profectum
recipio	recipis	recipere	recepi	receptum
reperio	reperis	reperire	reperi	repertum
tendo	tendis	tendere	tetendi	tensum, tentum
trado	tradis	tradere	tradidi	traditum

D

Exercitium 85:

"Is"..., "idem"..., "ipse"... Adhibe numerum singularem.

1. (*Ipse*) tabellario litteras dedistis? 2. (*Idem*) medium ad nuntios adhibuerint. 3. In (*ipse*) involucro sigilla ponebamus. 4. (*Is*) epistolam tradideram. 5. Cum (*is*) in tabellariam officinam venimus. 6. (*Idem*) epistolam heri receperant. 7. Inter (*idem*) oppidi incolas tabellarius litteras distribuet. 8. (*Ipse*) vestra scripta dicaveritis? 9. Ab (*is*) nuntios radiophonio receperam. 10. Cum (*ipse*) Augustino in periodico vel commentariis multoties articulos litterarios scripserant. 11. (*Idem*) modo diarium vel acta diurna ad amicos mittent. 12. (*Is*) meum iudicium de (*is*) scripto communicavi. 13. Exemplum (*idem*) politici articuli diligenter domi servaveritis? 14. Profecto magna diligentia ac iustitia (*ipse*) scripta iudicaveris. 15. Sæpe (*ipse*) radiophonio vel telegraphia nuntios ad amicos transmiseramus. 16. Cur (*is*) meæ litteræ non placuerunt? 17. Cur (*idem*) hæc non sufficient? 18. (*Idem*) domino diversa exempla destinavimus.

Exercitium 86:

Comple terminationes verborum et adhibe futurum perfectum indicativi.

1. In eius festo domum famuli decorav-. 2. Picturis magistræ aulam exornav-. 3. Ipse magister organum in choro pulsav-. 4. Fe-

nestræ sanctorum facta, magna elegantia repræsentav-. 5. Quis templum consecrav-? 6. Is indumentis caru-? 7. Quæ instrumenta ad suam operam magister adhibu-? 8. Tu officinæ locum ei indicav-. 9. Vos domini ædificium penetrav-? 10. Patris negotium ipse obtinu-? 11. Campis pluviæ nocu-? 12. Nos de amico nuntios habu-? 13. Tu latinam linguam hodie exercu-? 14. Magistræ alumnarum operam laudav-? 15. Pueri in schola silu-? 16. De quo negotio cum iis operarii tractav-? 17. Quid vos in via observ-? 18. Quos tu in oppido visitav-? 19. De quo magistrum alumni interrogav-?

Exercitium 87:
Exerce præteritum perfectum, plusquamperfectum et futurum perfectum indicativi.

1. Nos negotium cum diligentia *agere.* 2. Ipse domino eius scripta *tradere.* 3. Ego amicum tuum heri *cognoscere* dum deambulabam. 4. Quo pueri post scholam *tendere?* 5. Virum domi tu *reperire* quia ægrotabat. 6. Quia assidue studuistis multum in studiis *proficere.* 7. Heri noctu domum sero ego *pervenire.* 8. Quos nuntios ad tuam familiam *mittere?* 9. Ex America litteras ab amico nos iam *recipere.* 10. In officinæ tabellariæ capsam incolæ epistolas *inicere.* 11. Tabellarii inter oppidi domos litteras aceptas *distribuere.*

Exercitium 88:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quæ media ad nuntios usurpamus? 2. Quæ ex his magis usitata sunt? 3. Quod instrumentum, dum epistolam scribimus, adhibemus? 4. Quomodo hanc scribere debetis? 5. Quid facies cum litteras castigaveris? 6. Quid aliud tibi necessarium erit? 7. Cui postea litteras dabimus? 8. In quem locum epistulas inicient? 9. Quomodo hæ in locum designatum pervenient? 10. Inter quos tabellarius distribuerit has? 11. Quo alio medio nuntios mittere potero? 12. Quæ ex his nuntios velociter transmittunt? 13. Cur hæc hodie magis usitata sunt? 14. Quibus modis diarium dicere possumus? 15. Quæ in prima pagina invenis? 16. Quos articulos sæpe in actis diurnis legeris? 17. Ubi nuntios de domo, de famulo et eiusmodi reperiam? 18. Quos commentarios

vocamus? 19. De quibus tractare solent? 20. Quam differentiam inter periodica et diaria invenimus? 21. Quæ scripta præsertim commentariis mandaveritis? 22. Quid de bibliographia dicis? 23. Quomodo iudicium de libris præbere solemus? 24. Quos libros de scientiis vel litteris legeris? 25. Qui præsertim tibi placuerint? 26. Cur libros et commentarios nobis necessarium erit legere? 27. Cui materiæ libenter studetis?

LECTIO UNDETRICESIMA

A

In Italiam

Nuper Italiam visere constitui. Multa et præclara de illa audiveram. Itaque meum amicum Marcum invitavi, nam is etiam olim idem cupiverat.

—Quæ ad hoc faciemus? Is quæsivit a me.

—Primum nostram tractoriam disponemus et cum iam hanc paratam habuerimus tesseras educemus.

Mane mature accedimus ad officinam ubi tesseræ veneunt.

—Qua, Antoni, in Italiam tendemus?

—Multæ profecto ac diversæ viæ sunt, sed earundem mihi magis aerea placebit. Hanc omnino commodam et tutam semper inveni, meque ipsum penitus securum existimavi.

—Forte tamen me illa terrebit, nam periculum ibi adest.

—Non ita; et nobis ipsis magnum delectamentum erit velociter per Galliam, Massillia, Mediolano transire et Romam cito advenire. Ego ob mercaturas et commercia aeroplano hanc viam feci: Mane Matrito exivi, pridie tamen Cæsaraugustæ fueram; meridie Parisios perveni, vespere autem Londini e velivolo descendebam. Inde postridie Berolinum, Vindobonam et Maguntiam iterum aeroplanum conscendi ibique ante prandium sine periculo aderam. Cum Romam advenerimus illud ex nostri ipsorum experientia intelliges.

Accedimus, dicebam, ad officinam. Ante ædificium alii viri exspectabant. Intra illud multi sedebant vel prope officiariorum mensas sua

præparabant. Officiarius comiter curam de nobis egit. Ipse amicitiæ officia optime nobis præstitit. Multa hodie requirimus cum in alienam patriam abire debemus, sed is hæc nobis confecit.

Cras supra Galliam volaverimus. Præter nos alii hanc viam hora septima adesse debetis. Propter eius peritiam et benevolentiam tesseras obtinuimus et in aeroplano locum tenebimus. Ei igitur libenter gratias egimus et salutavimus.

Ante nos aderat charta geographica. Ubisque has videmus. Multi accedunt et signant viam suam. Ibi circa Italiam adsunt Gallia, Helvetia, Austria; Anglia et Neerlandia non procul absunt. Circum illam adest magnus oceanus. Italia pæne est insula et sic pæninsulam vocant. Ubique pulchros et frugiferos campos invenimus. Prope hos olim romani præclaras pugnas et dura prœlia pugnaverunt et sæpe in illis vicerunt. Inter agros antiqua et nova oppida observare potuimus.

Cras supra Galliam volaverimus. Præter nos alii hanc viam libenter etiam egerint. Procul dubio ante cenam Romam pervenerimus.

B

1. **Pronomina demonstrativa**

	Pluralis					
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
G.:	eorum (ru*n*dem)	earum (ru*n*dem)	eorum (ru*n*dem)	ipsorum	ipsarum	ipsorum
D.: / Ab.:	→ eis (dem) iis (dem)		←——	——→	ipsis	←——

2. Verbum

Infinitivus

a) leg- ere b) aud- ire

Futurum perfectum indicativi				
S.:	leg	ero	audiv	ero
	leg	eris	audiv	eris
	leg	erit	audiv	erit
P.:	leg	erimus	audiv	erimus
	leg	eritis	audiv	eritis
	leg	erint	audiv	erint

Præteritum perfectum subiunctivi.

Ut futurum perfectum indicativi præter primam personam singularis: amaver*im*; monuer*im*; leger*im*; audiver*im*.

3. Præpositiones accusativi.

(aliquæ)

in, ad;
per;
inter; prope; trans; ante, post;
intra, extra; supra, infra;
circa, circum; propter, ob;
erga, praeter.

QUO tendimus?

in + accusativus: Germaniam (locus *maior*) (*dentro de*)
in + accusativus: agrum (locus *communis*) (*dentro de*)
accusativus: Romam (locus *minor*) (*dentro de*)

Sed: domum, domum meam; in *pulchram* domum. (Id est, *possessio* et *non possessio*). Sic etiam *rus*.

ad + *accusativus*: Germaniam (hasta, cerca de).
ad + *accusativus*: agrum (hasta, cerca de).
ad + *accusativus*: Romam (hasta, cerca de).
Ergo etiam cum nominibus loci *minoris* adhibemus *ad*.

QUA tendimus?

per + *accusativus*: Germaniam (locus *maior*).
per + *accusativus*: campum (locus communis).
ablativus: Roma (locus minor) Etiam cum *per* + *accus.*
Via, terra, ager et alia substantiva: = ablativus sine præpositione: Pervenimus Magn*a* Vi*a*.

UBI sunt?

inter campum et oppidum.
prope ædificium.
trans Apeninum.
ante me; *ante* cenam visito amicum (quando).
post me; *post* cenam visito amicum (quando).
intra muros sunt ædificia.
extra muros sunt pagi.
supra lunam sunt stellæ.
infra lunam est terra.
circa forum sunt templum et domus.
circum oppidum sunt muri.

---

propter morbum non venerunt (causa).
ob pigritiam puerum magister castigavit (motivum).
erga, (*in*) patriam officia habemus.
in, ad statuam pecuniam dederunt (finis).
præter me non alius venit.
per servum illud dominus fecerat. (medium *sed persona*).

C

(ponere) - *dis*ponere
(cadere) - *ac*cedere
(stare) - *præ*stare
(quærere) - *re*quirere

vincere - (victoria)
volare - *veli*volum
(aer) - aereus - *aero*planum - *aero*dromus
insula - *pæn*insula
(alius) - alienus

visere - (visitare)
tractoria - tessera
benevolentia - gratia
mercatura - commercium
tutus - securus
comiter - (attente)
forte - (fortasse)

advenire - abire
pridie - postridie

terrere/conscendere/venire (veneo)/hora/experientia
oceanus/præclarus/olim/inde.

accedo	accedis	accedere	accessi	accessum
advenio	advenis	advenire	adveni	adventum
conscendo	conscendis	conscendere	conscendi	conscensum
dispono	disponis	disponere	disposui	dispositum
educo	educis	educere	eduxi	eductum
obtineo	obtines	obtinere	obtinui	obtentum
præsto	præstas	præstare	præstiti	præstatum, itum
quæro	quæris	quærere	quæsivi, sii	quæsitum
requiro	requiris	requirere	requisivi	requisitum
vinco	vincis	vincere	vici	victum
viso	visis	visere	visi	visum

D

Exercitium 89:
Adhibe pronomina demonstrativa in numero plurali.

1. (*Is*) mecum venient in Italiam? 2. (*Idem*) viarum aeream amicus elegerit. 3. (*Ipse*) alumnis aeroplano viam facere placebat. 4. Cum (*is*) nuper in Angliam pervenimus. 5. Quando (*idem*) viris nuntios dederint? 6. Qua hora in (*ipse*) aerodromum advenerint? 7. Qua benevolentia officiarius de (*is*) curam egerit? 8. Ad (*ipse*) officinas mature

accedemus. 9. Abivimus ex Austria et cum (*idem*) amicis velivolum conscendimus. 10. Cur postridie (*is*) nuntios non misistis? 11. (*Ipse*) tesseras diligenter dispositas habebamus. 12. (*Idem*) de nostra via per Galliam et Mediolano dixeram. 13. (*Is*) experientia tutam viam obtinere potueritis. 14. Pridie cum (*idem*) Berolinum et Maguntiam propere visimus. 15. (*Is*) comiter, dum volabamus, officiarius amicitiæ officium præstitit. 16. Forte heri Cæsaraugusta exiverit et cum (*ipse*) filiis erit Bogotæ. 17. Propter (*is,* f) peritiam tractoriam paratam cito invenimus. 18. (*Is*) ob magnam diligentiam gratias egisti. 19. Nobis (*ipse*) litteras ex Neerlandia miserint. 20. (*Idem*) cura statim tesseras obtinueratis.

Exercitium 90:
Comple terminationes verborum. Adhibe futurum perfectum indicativi.

1. Leg- tu hodie acta diurna? 2. Quos articulos litterarios vel politicos in commentariis vos iam leg-? 3. Quæ in diariis vel periodicis heri ii animadvert-? 4. Unde magistri rediv-? 5. Quando epistolam ego finiv-? 6. Tabellarius optime incolis serv-. 7. Scriptum sine dubio ex officina iam exiv-. 8. Litterarum involucrum tibi ipse ostend-? 9. De tuo iudicio in diariis alumni audiv-? 10. Quo medio folia diurna tabellarii distrib- 11. De tuis scriptis quis audiv-? 12. Magistrum et scientificum tu procul dubio sciv-. 13. Ob pigritiam in officio magister alumnum puniv-. 14. Libros in commentariis positos cras ego leg-. 15. Litteras amico communicare vos vehementer cupiv-. 16. Epistolæ exemplum et sigilla tu tabellario ostend-? 17. Quid radiophonio vel telephonio de hodiernis nuntiis ii audiv-? 18. Postridie nos Italiam mane exiv-.

Exercitium 91:
Efforma interrogationes cum adverbiis "quo", "qua", "ubi".

1. *Inter* campos et oppida ædificaverant pagos. 4. *Circum* fora domos incolæ construxerunt. 5. *Via aerea* Romam et Massilliam ego tetendi. 6. *In* oppidum *per* agros redivit operarius. 7. In pulchram domum intravimus. 8. *Ad* Vindobonam noctu in aeroplano pervenerat. 9. Maguntia advenisti? 10. *Trans* Helvetiam Austria adest. 11. *Ad* peninsulam vos ipsi accessistis? 12. *Mediolano* in Galliam venisti? 13. *Prope* Neerlandiam adest Helvetia? 14. Domum tuam noctu mature rediveram. 15. *Per* Angliam in Galliam advenero. 16. *Intra* plateas fœda et venusta ædificia immixta erant. 17. *In* alienam domum sine domini venia intravistis?

Exercitium 92:
Responde accusativi præpositionibus vel sine his.

1. Quo ire constituisti? (*in,* Italia, Roma, campus). 2. Qua in Germaniam tendimus? (*per,* Gallia, aerea via, Vindobona). 3. Ubi luna est? (*supra,* terra; *infra,* stellæ) 4. Quo epistolæ advenerunt? (*in,* oppidum, Matritum, Neerlandia). 5. Quo vos accesseratis? (*ad,* Mediolanum, agrum, domum). 6. Qua redivistis in patriam? (*per,* terra, Cæsaraugusta, ager). 7. Ubi amicos invenisti? (*inter,* prope, trans, ædificium, campus, domus). 8. Quo autorædæ nunc pervenerint? (*ad, in,* Roma, Helvetia, Marci domus). 9. Qua in Austriam iverint? (*per,* Anglia, Massillia, Maguntia). 10. Ubi vestræ domi sunt? (*Circa, circum,* forum, templum, officina). 11. Quo puer intravit? (*in,* ecclesia, pulchra domus, sua domus). 12. Qua pertransivistis? (*per* Mexicum, Athenæ, Hispania, magna via). 13. Ubi est officina? (*ante, post,* hoc ædificium, viridarium). 14. Erga quos officia habemus? Officia habemus *erga, in* (patria, filii, Deus...). 15. Quis in officina hodie fuit? (*præter...*). 16. Cur magister alumnum castigavit? (*propter, ob...*). 17. Per quos dominus epistolas misit? (*per...*).

Exercitium 93:
Exerce præteritum plusquamperfectum et futurum perfectum indicativi.

1. Inde olim secura via ad Romam nos *accedere.* 2. Propere amicus usitato medio domum *advenire.* 3. Is sine cura aeroplanum *conscendere.* 4. Ego cras vespere tuam domum *pervenire.* 5. Per radiophonium vel telegraphiam vos viæ tesseras *obtinere.* 6. Meam tractoriam propter tuam diligentiam ex officina *educere.* 7. De via in Romam ab officiario tu forte *quærere?* 8. Cibos et capsas ad viam famulus *disponere?* 9. Quis illud officium vobis *præstare?* 10. Quæ hodie officiarii *requirere* ad tesseras? 11. Quando vos Helvetiam et Neerlandiam *visere?* 12. Quis in magnis bellis antiquis præsertim *vincere?*

Exercitium 94:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid visere constitui? 2. Cur optaveras hoc? 3. Cui illud communicavisti? 4. Quid de hoc Marcus iudicavit? 5. Quid primum disposueritis? 6. Quo mane tenditis? 7. Quam viam eliges? 8. Quæ nobis ad viam sufficiunt? 9. Cui officiarius suam operam in officina dicat? 10. Qua in Italiam imus? Per Galliam, Vindobona, Helvetiam? 11. Quam viam aliquando velociter fecistis? 12. Harum viarum eritne aerea periculosa? 13. Cur nobis ipsis hæc valde placebit? 14. Cur dicis: eo *in* Germaniam et Romam simpliciter? 15. Cur dicitis: tendimus *in* agrum et domum, meam domum, *in* pulchram domum? 16. Cur dicimus: *per* Helvetiam tendimus in Galliam, et Berolino in Neerlandiam? 17. Cur ponimus aliquando *per* cum accusativo et aliquando simpliciter ablativum? 18. Enumera aliquas præpositiones cum accusativo. 19. Quæ differentia est inter, propter et ob? 20. Cur dicis: feci illud *per* servum et tamen, feci illud vehiculo? 21. Cur dicis: via transivi, et per campum transivi? 22. Quo amici tetenderint? (dic diversa oppida... et pone hæc cum vel sine præpositione). 23. Describe officinam, officiarium et eiusdem modum in officio. 24. Quo accessistis postea? 25. Quid ibi videbitis? 26. Enumera aliqua ex his. 27. Cur pæninsulam Italiam vocatis? 28. Quid in ipsis campis romani aliquando egerunt? 29. Ubi antiqua oppida aspicitis? 30. Qua redire in patriam cupitis? 31. Unde in Hispaniam veniemus? (enumera diversa oppida... et pone hæc cum vel sine præpositione).

LECTIO TRICESIMA

(Repetitio 28-29).

A

Bellum punicum

Procul dubio multi ex vobis iam de punicis bellis audiveritis. Hæc iterum repetemus: Magna et periculosa bella inter romanos et pœnos olim fuerunt. Hæc bella punica dicimus. Magni momenti eadem iudicamus, populus enim romanus penitus cadere potuit.. Viri ex Africa pæne romanum imperium omnino vicerunt. Propter peritiam, potentia eorum multum creverat et diu tenuit victoriam.

His bellis, ita multi existimant, mercaturæ negotium initium dedit. Romani agricolæ præsertim erant; sed græci, -ii multum mercaturam exercebant-, in insula Sicilia habitabant. Hiero præerat tunc oppido Syracusano et Messanam capere constituit. Messana magnum oppidum erat et divitiis abundabat. Hunc pœni ob amicitiam adiuvant.

Hic græci pridem habitant et magno studio mercaturam et diversa negotia extra oppidum optime ducunt. Oppidi incolæ de periculo ad romanos nuntios miserunt. Ii statim illud a pœno liberum facere existimant, quia populus romanus minime amabat pœnos in Italiam videre. Præter romanos non alius populus poterat adiuvare Messanam.

Pœni commercium in Mediterraneo exercebant et romano imperio periculum creabant. Insula Sicilia sub pœno nimis periculosa erat. Itaque populus romanus græcos adiuvare constituit et multi viri Messanam ampla via tetenderunt. Cum romani sub Appio Claudio oceanum inter Siciliam et pæninsulam effussum pertranseunt, tunc bellum initium habet.

In campis, prope pagos ii vehementer in punicis bellis pugnaverunt. Non modo intra Italiam sed etiam extra pæninsulam bella diu duxerunt. Fortasse multa de his prœliis in libris historiæ legeritis. Sane, nos cum ipsis magistris de eisdem frequenter tractavimus in scholis. Magnis viis romanis, agris, per campos, per ipsa etiam oppida in belli locum pertranseunt, ibique pro suorum populorum vita pugnant.

Cur pœni ac romani in hoc durum bellum inciderunt? Non idem de his populis dicere possumus. Mercaturæ imperium pœni amabant, ad politicum imperium Roma pervenire cupiebat. Omnino diversi populi erant. Nimis prope se inveniebant. Iisdem magna potentia in alium periculum creabat.

Primo bello punico romani pœnos superaverunt, sed tantum post longa et ingrata prælia victoriam obtinuerunt.

Multas pugnas easque periculo plenas sustinuerunt. Præclari pœni et romani pugnaverunt. In historia legimus prælia; a pueris sine dubio audiverimus a magistro. In Primo bello hæc prœlia præsertim in oceano locum habuerunt. Sic pugna sub Duilio et illa prope Ecnomeum atque Drepanum.

Pœni necessarium iudicant bellum finire. Ad populum romanum viros mittunt quia illud removere amabant. Pœni insulam Siciliam Romæ tradunt, ibique remanere ipsi possunt. Ita Sicilia prima romana provincia fuit.

B

Vide in lectionibus 28 et 29.

amav- monu- leg- audiv-	*ero* *eris* *erit* *erimus* *eritis* *erint*	amav- monu- leg- audiv-	*erim* *eris* *erit* *erimus* *eritis* *erint*

D

Exercitium 95:

a) **Responde quæstionibus et adhibe pronomen "is", "ea", "id" pro interrogativis.**

1. *Qui* tuum filium ad convivium invitaverint? 2. *Quibus* meus articulus in commentariis scriptus placuerit? 3. *Quibus* egeritis ad vestram operam hodie? 4. *Quarum* epistolam receperatis? 5. *Quos* radiophonio vel telephonio vocaverat? 6. *Cuius* scripta iudicaverint diaria? 7. *Cui* tabellarius tradidit involucrum? 8. Ad *quam* litteras destinaverit amicus? 9. Ad *quos* acta vel folia diurna miserunt? 10. *Quorum* nuntios domino communicavisti? 11. De *quibus* in periodico iudicium dedit?

b) **Adhibe "idem", "eadem", "idem" pro adiectivis vel ubi verba subsignata invenis.**

12. Cum *quo* exire e domo optaveras? 13. *Cui* articuli exemplum destinaverit? 14. *Filiis* venustum librum scientificus dicavit. 15. *Quo medio* nuntios Vindobonam transmittitis? 16. In *publicam* capsam epistolas inicietis. 17. Acceperunt sigilla et subsignaverunt *suas* litteras? 18. Ex Hispania in *pulchram* Helvetiam aerea via volavimus. 19. Ob *suorum* negotiorum momentum propere Berolino dominus abiverat. 20. *Vestrum* magistrum aeroplanum terrabat? 21. Ubi *necessariæ* tesseræ veneunt? 22. Magistri in aerodromum cum *lætis* alumnis venerint? 23. *Quarum* feminarum litteras reperiunt? 24. *Cuius* donum erat? 25. De *quibus* libris in commentariis egerunt?

c) **Substitue "ipse", "ipsa", "ipsum" pro substantivis, vel ubi verba subsignata habes.**

26. Viam cum *amico* faciemus. 27. Ob *pueri* morbum ex Gallia in Neerlandiam transivimus. 28. Propter *officiariarum* benevolentiam propere in Angliam perveni. 29. *Magnum* velivolum securum medium in Austriam existimamus. 30. *Tuo* filio Massillia nuntios discipuli miserunt. 31. *Pulchrarum* domorum stylum observavistis? 32. Cum *puellis* Mediolanum percurrent. 33. *Sponsæ* gratia amicis placuit?

Exercitium 96:
Repete exercitia 44 et 47 sed adhibe futurum perfectum indicativi.

Exercitium 97:
Responde his quætionibus et elige accusativi præpositiones aut non.

1. Quo hac via tendemus? (*in, ad, per,* America, Maguntia, insula, domus). 2. Quo se appropinquant? (*per, ad circa,* Cæsaraugusta, Oceania, Helvetia, aliena patria). 3. Qua in pæninsulam veniemus? (*ad, trans, per, ob,* oceanus, via, Athenæ, arvum, ager). 4. Ubi ædificium invenistis? (*per, erga, prope,* campus, Vindobona, via). 5. Quo intrare constituerant? (*ad, supra, in, inter, per,* aula, tutum aeroplanum, domus, Parisii, Antonii domus, Londinium, venusta domus). 6. Quo accedere cupiebas? (*inter, in, circum, ad, præter,* palatium, nosocomium, Athenæ, insula, Massillia, ager). 7. Qua Romam advenietis? (*infra, in, per, ad, ante,* terra, vicus, Helvetia, ampla via, Europa, oceanus, ager). 8. Ubi scalæ sunt? (*inter, in, circum,* ædificium, oppidum, forum). 9. In quem locum amici pervenerint? (*ad, trans, circa, prope, inter, in,* Asia, Maguntia, Anglia, Marci domus, tua domus, valetudinarium, templum, Matritum, proxima domus, Africa, Athenæ). 10. Qua in patriam rediverunt magistri? (*in, supra, extra, per, post,* pæninsula, usitatus locus, præcipua oppida, terra, Parisii, fora, longæ viæ, albi campi, America, Berolinum, sicci agri).

Exercitium 98:
Repete exercitia 87 et 93.

Exercitium 99:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quætionibus:

1. Quid olim accidit inter romanos et pœnos? 2. Quomodo hæc bella apellamus? 3. Cur momentum horum bellorum ita magnum est? 4. Cur ipsorum pœnorum potentia sic creverat? 5. Ubi pœni habitabant? 6. Ubi adest Sicilia? 7. Cur hanc, insulam dicitis? 8. Cui se dant romani et cui græci? 9. Cur Messanam pœnus capere statuit? 10. Quibus græci periculum nuntiant? 11. Cur romani oppidum a pœnis liberare cupiebant? 12. Quibus pœni circum Mediterraneum se dant? 13. Cur Sicilia erit periculosa sub pœnis? 14. Qua viri romani tetenderunt? 15. Quando initium ipsius belli fuit? 16. Ubi pœni et romani in punicis bellis pugnaverunt? 17. Fortasse de his librum legeritis? 18. Qua in locum ipsius prœlii pertranseunt? 19. Cur illi in dura bella inciderunt? 20. Compara pœnos et romanos et indica differentias eorum. 21. Quis vicit in primo bello? 22. Ubi locum habuerunt prœlia huius primi belli? 23. Cur pœni viros Romam miserunt? 24. Quibus insula Sicilia erit?

LECTIO PRIMA ET TRICESIMA

A

Iter

Mane mature surreximus et stationem petivimus. Ibi aeroplanum conscendemus. Nobiscum fere tota familia in aerodromum venit. Magnus enim amor adest inter nos. Pater et mater, ipse parvus nepos et avi nobis valedicere cupiunt.

—Ego etiam tecum in aerodromum tendam. Mea soror exclamat, quæ hodie ab schola libenter aberit.

Intramus in stationem, quam ubique multitudo implet. Huius multitudinis magna pars amicis, filiis vel parenti valedicet. Statim ad officiarium accedimus, cui comiter nostras tesseras ostendimus. Is sedulus complet quæ in illis deerant. Sarcinas ipse pendit. Sarcinarum pondus nimium est; hac de causa aliquid amplius ei solvere debemus. Ab eo aliqua de itinere quæsivi, quibus is sedulo respondit.

Ante nos adest tabula; in hac quotidie horam qua diversa aeroplana ab aerodromo exeunt solliciti officiarii signant. Etiam legimus illorum numerum et ianuam per quam in campum aviationis exire debemus. Itineri igitur nostro iam nos paratos invenimus.

Interdum exspectamus dum nostrum numerum nuntiant. Soror, quam ego valde semper amavi, quædam pulchra dona ei ex Italia a me petit. Tandem numerum audimus et surgimus.

—Scribetis et nuntios ad nos mittetis, nonne? Pater meus a nobis quærit. Salutavimus familiam, matrem nostram præsertim. Fratri meo, cuius tristitiam animadverti, aliquod donum promitto.

Ad ianuam accedimus. Ibi in ordine stamus.

Per scalas velivolum conscendimus. Ad portam mulier, quæ in aeroplano de viatore curam habebit, læte nos recipit.

—Vidistis vestrum numerum? Ibi locum habetis, quem, ut existimo, gratum et commodum invenietis. Si forte quid desideratis ego ipsa vobis illud præbebo.

Sane officiosa ac sollicita hæc mulier nobiscum se præbuit.

Homines, qui aeroplanum ex Hispania in Italiam ducunt, etiam illud conscendunt. Ii omnino tranquilli ac læti se monstrant. Ipsi de nostris vitis diligenter curabunt. Hos ex officio aviatores dicimus. Hora octava aeraplanum ex campo se elevat. Primum per aerodromum paulisper percurrit, deinde cito in aerem ascendit, postea velociter, tranquille ac secure per spatium volat. Removemus a nobis balteum quo initio nos cingimus, et per fenestras aspicimus.

B

1. Substantivum

Tertia declinatio

	singularis			
	masc. et fem.		*neutris*	
N.:	labor		fulgur	
G.:	labor	is	fulgur	is
D.:	labor	i	fulgur	i
A.:	labor	em	fulgur	
Ab.:	labor	e	fulgur	e

Prima classis.

Voc.: ut nominativus.

Ad hanc classem pertinent:

substantiva *imparisilaba* quæ habent *unam consonam* ante terminationem *is* genitivi. V. gr., labo*r* *-is*. Sunt exceptiones. v. gr., pater *-tris.*

2. Pronomina relativa et indefinita

	Pronomen relativum			*Pronomen indefinitum*		
	singularis					
	m.	*f.*	*n.*	*m.*	*f.*	*n.*
N.:	qui	quæ	quod	quis vel qui	quæ vel qua	quod vel quid
G.:	→	→		cuius	←	←
D.:	→			cui	←	←
A.:	quem	quam	quod		←	vel quid
Ab.:	quo	qua	quo		←	←
	pluralis					
N.:	qui	quæ	quæ		←	vel qua
G.:	quorum	quarum	quorum	quibus	←	←
D. Ab.:	→					
A.:	quos	quas	quæ		←	vel qua

Cfr. pronomen interrogativum

3. Orationes subordinatæ RELATIVÆ
(indicativi)

	Oratio principalis	*Oratio subordinata*	
1.	Magistri laudaverunt pueros	qui	præmia obtinuerunt.
2.	Venerunt ii	quos	vocaveratis.
3.	Scholæ assiduus est puer	cuius	magistrum salutabamus.
4.	Bene obœdiam ei	**qui**	verum dicit.
5.	Invitant eos	quibus	musica multum placet.

Relativi: *qui*... et composita

Modi et tempora: Si sunt orationes *mere relativæ*, in *indicativo*; plerumque *ut in hispano sermone.*

C

vale + dicere - valedicere
(clamare) - *ex*clamare
(ducere) - *ad*ducere
(mittere) - *pro*mittere
(nuntius) - nuntiare
(stare) - statio
pendere - pondus - sarcina
(via) - viator
(cura) - securitas - secure
(multus) - multitudo
(officium) - officiosus
tranquillus - tranquille
sedulus - sedulo - sollicitus

tandem - (denique)

pater - mater - parens
frater - soror
homo - mulier
nepos - (avus)
totus - pars

solvere/amor/causa/iter/ordo/nimius
amplius/interdum/paulisper.

adduco	adducis	adducere	adduxi	adductum
cingo	cingis	cingere	cinxi	cinctum
ostendo	ostendis	ostendere	ostendi	ostensum
pendo	pendis	pendere	pependi	pensum
percurro	percurris	percurrere	percurri percucurri	percursum
peto	petis	petere	petivi, ii	petitum
promitto	promittis	promittere	promisi	promissum
removeo	removes	removere	removi	remotum
respondeo	respondes	respondere	respondi	responsum
solvo	solvis	solvere	solvi	solutum
surgo	surgis	surgere	surrexi	surrectum
valedico	valedicis	valedicere	valedixi	valedictum

D

Exercitium 100:
Forma casum:

1. Quem (homo) invitavisti? 2. Quando (iter) incipiet? 3. Pervenistis mature in (statio)? 4. Habetis inter vos (magnus amor)? 5. Vidistis in aerodromo (pater et mater)? 6. Quid (soror) promiseras? 7. Qua (securitas) velivola per (aer) volat? 8. Qua (multitudo) plena erat statio? 9. Quis sarcinarum (pondus) pependit? 10. Cur ante ianuam (ordo) servabatis? 11. Quid in (frater) animadverteras? 12. Quæ (mulier) intra aeroplanum de (viator) curat? 13. Qui est locus (aviator)? 14. Quam (pars) is intus agit? 15. Quid a (tuus parens) quæsivisti? 16. Estne (iter) delectamentum magnum? 17. Quando ex campo (aviatio) exiverant? 18. Quando ab (statio) abiistis? 19. Cui (homo) valedicebant? 20. Cur in (ordo) multitudo stabat? 21. Cum (amor) (soror) valedixisti. 22. (Ipsa mater) cum lætitia salutavimus.

Exercitium 101:
Usurpa pronomen indefinitum.

1. (*Aliquis*) de itinere tuo nuntium dedisti. 2. (*Quis*) hoc iter sine dubio non placuerit. 3. (*Quidam*) ex meis amicis itineris causam is explicaverat. 4. Cum (*aliquis*) securitate balteos cinximus. 6. Interdum officiarius (*aliquis*) viatoris sarcinam pendebat. 6. (*Aliquis*) amplius propter sarcinarum pondus solvere debebitis. 7. (*Quis*) in statione adiuvavi. 8. (*Quis*) hominibus in ordine stare non placet. 9. (*Aliquis*) fratrum amor magnus est inter se. 10. (*Aliquis*) dona tibi ex Italia adducam. 11. (*Quis*) partem in negotio habebis. 12. (*Quidam*) amici donum gratum mihi fuerat. 13. (*Quis*) de causa pater meus non adfuit aerodromo. 14. (*Quis*) mulier in aeroplanum curam de vobis habebit. 15. (*Aliquis*) sollicitus dona promiseram. 16. (*Aliquis*) de causis amici non advenerunt in stationem.

Exercitium 102:
Quem casum adhibebis in relativo?

1. Amicus (qui) vidisti mecum iverat in Angliam. 2. Ex Austria nobis scripserunt de (qui) pridie tibi dixeram. 3. Propter benevolentiam eorum (qui) Matriti videras potuimus Berolinum iter facere. 4. Pos-

tridie tutum iter habuerant cum iis (qui) familiam cognoscebant. 5. Cæsaraugusta commercii causa exivimus sine amicis (qui) hoc iter valde placet. 6. Hora (qui) dixerant in aerodromo cum familia aderant. 7. Officiariis gratias sedulo egimus ob curam (qui) de nobis habuerunt. 8. Inde in insulas (qui) a longe videras ex Helvetia pervenimus. 9. Periculum (qui) in aereo itinere esse putabat ipsum terrebat. 10. Homo (qui) patrem in Gallia novisti meus amicus est. 11. Scitis horam (qui) aeroplana Vindobona in Neerlandiam vel Massilliam exeunt? 12. Qua via mercatura (qui) indigemus adveniet? 13. Feminas (qui) filii nobiscum student vidimus in statione. 14. Sigilla (qui) in epistola posuisti non sufficiebant. 15. Puer (qui) donum magister dederat in ludis vicit.

Exercitium 103:
Forma orationes relativi.

1. ... operam non (conficere) domum redire non poterunt. 2. Alumnos ... tu (invenire) olim scientias docui. 3. ... magister propter eorum pigritiam (castigare) in scholam manebunt. 4. Hora ... autocinetum ex oppido (exire) nondum ego in statione eram. 5. Visitavimus amicum ... filius ægrotus (esse). 6. Barcinone pater donum adduxit ... multum mihi (placere). 7. Iter ... tecum (agere) nobis magnum delectamentum præbuit. 8. Quæsiveram ab eo viam ... (redire) Maguntiam. 9. Autocineta exeunt ab statione horis ... tabulæ (indicare). 10. In Galliam pervenit cum amicis de ... frater tibi (dicere). 11. Hodie mater nostra festum celebrat ... tota familia (adesse). 12. Sedulus tabellarius litteras adduxit in ... ad iter nos (invitare). 13. Paulisper tabulas spectavi ... itineris numerum (habere). 14. Tandem in statione inveni feminas ... filii nobiscum (venire). 15. Sarcinam ... pondus nimium (esse) aerea via secure misimus. 16. Ex Colombia fratri donum ... (promittere) adduxit. 17. Aderimus ludis ... populus in publico foro (celebrare). 18. Parisiis epistolam vestro patri scribetis in ... de itinere ei (dicere).

Exercitium 104:
Exerce præteritum plusquamperfectum et futurum perfectum indicativi.

1. Ex Italia tibi amicus donum (adducere). 2. Propter securitatem balteum in itinere nos (cingere). 3. Comiter officiario tesseram et tractoriam tuam (ostendere). 4. Nostram sarcinam ipse dominus in

statione (pendere). 5. Aeroplano spatium inter Hispaniam et Italiam velociter ego (percurrere). 6. Aliquid novum soror a patre (petere). 7. Vos donum ex Helvetia nobis adducere (promittere). 8. Balteum a nobis cito (removere). 9. Mulier quæ de viatore curam habet sedulo nostris verbis (respondere). 10. Ob nimium pondus vestræ sarcinæ aliquid amplius (solvere). 11. Hora nobis indicata mature ad iter (surgere). 12. Amici nostri in statione nobis (valedicere).

Exercitium 105:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Cur mature hodie surrexistis? 2. Unde in Italiam vehiculum exit? 3. Cur tota vestra familia in statione aderit? 4. Qui alii tecum iter etiam facient? 5. Quos in statione invenistis? 6. Ad quem ibi accedetis? 7. Quæ ipse facit? 8. Cur tesseras portabamus? 9. Quod iter nostrum erit? 10. Cur aliquid amplius solvere debuistis? 11. Quod iter tabula indicat? 12. Cui adducere dona promisi? 13. Quid a me pater meus petiverat? 14. Quibus ex nostra familia valediximus? 15. Cur in ordine prope ianuam viri exspectaverint? 16. Qua in aeroplanum conscendistis? 17. Cuius est ante portam viatorem exspectare? 18. Qui aeroplanum Romam ducent? 19. Quos domini ad hoc elegerint? 20. Quorum vitam ii in itinere servabunt? 21. Quibus mulieris cura in aeroplano indigemus? 22. Quas ad hoc officium eligunt? 23. Quomodo locum invenisti? 24. Describe modum quo volare incepisti. 25. Cur balteum cinxeratis? 26. Quando illum a se viator removerit? 27. Describe stationem. 28. Narra illa quæ ante vestrum iter in statione feceratis.

LECTIO ALTERA ET TRICESIMA

A

Iter

Circiter hora decima supra Romam volabamus. Nullam enim moram in itinere fecimus. Aliquoties tamen Neapoli per dimidiam horam aeroplanum stitit.

Dum ad aerodromum appropinquabamus aviator aereæ navis velocitatem paulatim minuebat. Ipsi qui velivolum ducunt ex statione, nuntiis signa adhibente, ordinem transmissum recipiunt. Nos balteos iterum cingimus. Sic vitabimus illa ingrata quæ nobis accidere possunt.

Iter quidem breve, felix ac velox fuit. Non umquam sic antea illud facile et commodum mari egeram. Ipsa tempestas placida erat, nec ulla nubes in toto cælo aderat. Sæpe tempestatis aer iter difficile reddidit.

Composuimus breviter vestem et descendimus.

—Quid nunc faciemus? Quo tendemus? A me vetus amicus quærebat.

—Exspecta paulisper dum ego de officinæ loco quæro. Ibi enim nostras sarcinas aperire illasque patefacere officiariis debemus. Etiam tesseras ostendemus, nam sic ubique populus facit cum ad alienam nationem pervenit.

Cito civem inveni qui se mihi sponte præbuit.

—Hac via recte ambulate; intrate per ianuam quæ ad sinistrum locum aspicitis.

Minime difficile nobis fuit hæc gerere. Præterea italianam linguam omnino similem hispanæ reperimus. Quod viatorem vere adiuvat cum primum vel secundum in ignotam urbem advenit. Lingua quæ ex latina venit non multum nostræ dissimilis est.

—In officina igitur tesseram ostende; postea quæ intra sarcinas portas libenter patefacies.

Officiarius qui de hoc curam habuit optime nobiscum se gessit. Vere prudentem et urbanum nec acrem eum inveni.

Post hæc foras exivimus. Ibi ingentem multitudinem spectavimus salutantem eos qui tunc Romam pervenerant. Forte præclari viri ii erant.

—Nunc diversorium invenire debemus. Itaque iterum autocinetum intravimus et percurrimus Magna Via quæ in Italiæ caput cito nos ducet.

Ad portam famulus pulchra veste indutus nos exspectabat. Ipse gaudens sarcinas in ascensorium portavit. —Intrate cubiculum. Commodos lectos, aquam currentem multaque alia instrumenta ordine collocata vidi. Sed nimis prope forum cubiculum erat.

—Hæc occupate quæ procul ab illo sunt. —Tunc telephonio, familiæ nostræ exspectanti nuntios, aliqua de itinere breviter diximus. Famulus, qui nullo modo imprudens se præbuit, exivit. Is diu serviverat viris qui huc ex toto orbe quotidie veniunt.

B

1. Substantivum

		singularis			
		masc. et fem.		*neutris.*	
Tertia declinatio	N.:	civ	is	mar	e
	G.:	civ	is	mar	is
	D.:	civ	i	mar	i
	A.:	civ	em	mar	e
	Ab.:	civ	e	mar	i

Secunda classis

Voc.: ut nominativus.
Ad hanc classem pertinent:

1. Substantiva *parisyllaba,* v. gr., civis, mare.

2. Substantiva *imparisyllaba* quæ habent *duas* vel *plures* consonas ante terminationem *-is* genitivi, v. gr., mons, mo*nt*is.

3. Substantiva *neutra* quæ finiunt in *-al* et *-ar,* v. gr., tribun*al,* tribunalis; calc*ar*, calcaris.

Nominativus masculini et feminini aliquando est *-es*; aliquando *-is*, v. gr., nub*es*, civ*is*.

Differentiæ inter nomina primæ et secundæ classis adest in genitivo pluralis (*-um*, *-ium*): labor*um,* fulgur*um*; civ*ium,* mar*ium.*

Aliqua nomina habent accusativum in *-im*, v. g., sitis, sit*im.*
Aliqua nomina habent ablativum in -i, v. g., mare, mar*i*; Neapolis, Neapol*i.*

2. Adiectiva

	singularis					
	m.	*f.*	*n.*	*m. et f.*	*n.*	*m. f. n.*
N.:	acer	acr- is	acr- e	brev- is	brev- e	felix
G.:		acr- is		brev- is		felic- is
D.:		acr- i		brev- i		felic- i
A.:		acr- em	acr- e	brevem	brev- e	felic- em felix
Ab.:		acr- i		brevi		felic- i (vel *e*)

Voc.: ut nominativus in omnibus.

1. *Tertia declinatio*:

   a) *er, is, e*: acer, acris, acre (tres terminationes).
   b) *is, e*: brevis, breve (duæ terminationes).
   c) *una forma*: felix, (vetus, prudens...).
   d) *or, us* (2 terminationes) comparativis: brevi*or*, brevi*us*.

2. *Declinationem habent*: ut substantiva tertiæ declinationis.
   Ablativus singularis:

   a) *Parisyllaba*: in -i: acri, brevi.
   b) *Imparisyllaba*: 1. quæ habent *unam* consonam ante -is genitivi in -e vetus, veter*e* (Etiam in *-or*, -us: brevior, us: breviore). 2. quæ habent duas consonas ante *-is* genitivi in *-e* vel *-i*: Si se refert ad *rem animatam* in *-e*; aliter in *-i*: *A viro sapiente*; *constanti opera.* (Sunt aliquæ exceptiones).

3. **Verbum**

Infinitivus

a) am- are — b) mon- ere

		Imperativus				
Præs.:	S.: 2ª pers.	am	a	mon	e
”	P.: 2ª ”	am	ate	mon	ete
Futur.:	S.: 2ª pers.	am	ato	mon	eto
”	” 3ª ”	am	ato	mon	eto
”	P.: 2ª ”	am	atote	mon	etote
”	” 3ª ”	am	anto	mon	ento

Participium præsens

am- ans, antis — mon- ens, entis

Ablativus: in *-e* cum adhibemus illud ut participium. Aliter ut 2. V. g. Exivi cum puero vocant*e* matrem. Ardent*i* studio laborabat.

Participium æquivalet sæpe orationi relativi: Audivi mulierem *exclamantem* (quæ exclamabat).

C

(patere + facere) - patefacere
currere - (*per*currere)
prudens - *im*prudens
felix - *in*felix
similis - *dis*similis
facilis - *dif*ficilis
(stare) - sistere
civis - civitas
velox - velocitas
brevis - breviter
(Italia) - italianus

gerere - (facere)
acer - placidus
vetus - (novus)
primum - secundum
ullus - nullus
huc - (illuc)
foras - (foris)
aliquoties - (sæpe)

componere - vestis
natio - caput
orbis - urbs
tempestas - nubes
navis - mare

vitare/tangere/ignoscere/mora/diversorium
ingens/circiter/paulatim/recte/quidem/huc.

Compono	componis	componere	composui	compositum
curro	curris	currere	cucurri	cursum
gero	geris	gerere	gessi	gestum
ignosco	ignoscis	ignoscere	ignovi	ignotum
patefacio	patefacis	patefacere	patefeci	patefactum
reddo	reddis	reddere	reddidi	redditum
sisto	sistis	sistere	stiti	statum
tango	tangis	tangere	tetigi	tactum
transmitto	transmittis	transmittere	transmisi	transmissum

D

Exertitium 106:
Forma casum substantivi:

1. Ex Hispania (Neapolis) tetendimus. 2. Primum aerea (navis) iter fecistis? 3. Hora decima supra (urbs) aeroplanum volabat. 4. Ex toto (orbis) populus Romam visitat. 5. In via parate diligenter (vestis). 6. Fecisti (mare) iter in Galliam? 7. Inveniam (civis) qui in diversorium nos ducet. 8. Cur non sistitis paulisper (Neapolis)? 9. Quod est præcipuum (urbs) Romæ? 10. Ex qua (natio) iter in (navis) confeceras? 11. Consilium illius (civis) multum mihi Romæ profuerat. 12. Italiæ (caput) magnam (urbs) invenerunt. 13. (Civis) gratias egerunt ob illius benevolentiam. 14. Ex (navis) amicis valedixi. 15. Indigebas (vestis) ad iter quod agere cupiebas? 16. (Civis) patefeci quæ in sarcinam portabamus. 17. Navis se movebat nimis in (mare). 18. Huic (urbs) ludi sine dubio multum placebunt, nonne?

Exercitium 107:
Comple terminationes adiectivorum et substantivorum. Adhibe numerum singularem.

1. Facimus iter brev- et facil- Romam. 2. Maris viam invenit difficil- et incommodam. 3. In placida tempestate null- nub- cælum operiebat. 4. Infelic- civ- aer nocuit in via. 5. Ignoveras ingent- civitat-? 6. In itinere vitate imprudent- velocit-. 7. Sine ulla mora viam percurrimus felic- ac veloc- modo. 8. Veter- amic- multum quidem diversorium placuit. 9. Italianam linguam simil- nostræ inveni. 10. Paulatim ingent- urb- aerodromum tetigit velivolum. 11. Aliquoties mari iter ingratum et acr- egeram. 12. Estne latina lingua nostræ dissimil-? 13. Præbuit se famulus prudent- an imprudent-? 14. Huc hora circiter decima advenit felic- et veloc- via. 15. Ambulate recte brev- via quæ in diversorium ducit. 16. Prudent- officiari- patefecimus sarcinas. 17. Secundum exivi foras ingent- porta. 18. Felic- itin- nuntios nostris familiis misimus telephonio.

Exercitium 108:
a) **Adhibe imperativum singularem et pluralem præsentis.**

1. Amico iter statim nuntiatis. 2. Viæ periculum vitas. 3. In ordine prope ianuam statis. 4. Meæ capsæ curam habes. 5. Comiter officiarias monetis. 6. Nuntios tuæ familiæ communicabis. 7. Filio

donum dicabis. 8. Illis felix ac breve iter optabatis. 9. Dum dominus sarcinas parat vides chartam in officina. 10. Hanc mensam occupas in diversorio. 11. Post iter famulum attente salutabatis.

b) **Adhibe imperativum singularem et pluralem futuri.**

12. Amabis præsertim patrem et matrem. 13. Libenter amicos salutat. 14. Vestem sedulo ad iter parabitis. 15. In aeroplano tranquille et secure sedebas. 16. Interdum alumnos geographiam docet. 17. Famuli verbis comiter respondetis. 18. Cum venis statim parentem visitas. 19. Dum venit paulisper intus exspectabat.

Exercitium 109:
Muta orationes relativi in participium, sic:

Audivi virum qui te vocabat, - Audivi virum te vocantem.

1. Promisi donum fratri meo qui illud de me optabat. 2. Salutavi patrem amici qui mihi iter explicabat. 3. Agite gratias famulo qui sarcinas nostras parat. 4. Respondebo mulieri quæ me de itinere interrogat. 5. Curabas de puero qui matrem amare vocabat. 6. Mittimus nuntios ad matrem quæ hos vehementer exspectat. 7. Percurri via quæ magnam distantiam a civitate habet. 8. Visitabit matrem hominis qui eum a periculo liberavit. 9. Aviator, qui stat in aeroplano, valde peritus est. 10. Mulier, quæ me salutabat, mea soror est. 11. Viatorem qui me vocat, adiuva. 12. Feminæ, cui linguæ placent, librum promisisti? 13. Magistrum, qui ad me litteras misit, hodie tandem respondebis. 14. Multitudo, quæ viatorem salutabat, stationem implebat. 15. Qui ordinem servat hic amplius laborabit.

Exercitium 110:
Exerce præteritum plusquamperfectum et futurum perfectum indicativi.

1. Ego sedulus vestem ad iter (componere). 2. Magna securitate per urbem (currere) qui autocinetum ducebat. 3. Officiarius, qui sarcinas vidit, optime nobiscum se (gerere). 4. Huius itineris causam etiam meus pater (ignoscere). 5. Quæ intus portabant comiter (patefacere) officiariis. 6. Dominus sedulo tesseram mihi (reddere). 7. Neapoli aliquoties in statione viator paulisper (sistere). 8. Tu Romam Primum felice itinere (tangere). 9. Nuntios familiæ nostræ de nobis (transmittere).

Exercitium 111:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Qua hora volabatis supra Romam? 2. Ubi aliquoties moram faciebant aeroplana? 3. Quid agit aviator cum ad aerodromum vos appropinquatis? 4. Cur velocitatem minuit? 5. Quando in aviationis campum descenderunt? 6. Cur balteum iterum cingo? 7. Cur præsertim vobis hoc iter placuit? 8. Feceras antea iter ita velox ac felix ut hoc? 9. Quam, cum descendebatis, iterum ante portam vidistis? 10. Quid a te amicus tuus quæsiverat? 11. Quæ facis cum ex aeroplano descendis? Enumera illa. 12. Cur debemus sarcinas ostendere officiariis? 13. Estne facile an difficile facere hæc? 14. Cur lingua italiana similis nostræ est? 15. Quæ linguæ hodiernæ ex latina veniunt? 16. Quid prudenti et urbano officiario egistis? 17. Cur debemus linguas discere? 18. Quid facimus cum linguam nationis nescimus? 19. Quomodo breviter linguam italianam didicisti? 20. Quam multitudinem videras in statione? 21. Quid diversorium vocas? 22. Qua Romam petit viator ex aerodromo? 23. Quem ad diversorii portam vides? 24. Cur illud cubiculum elegerint? 25. Quæ multa intra cubiculum invenisti? Enumera illa. 26. Cur ex toto orbe Romam veniunt? 27. Ex qua natione et qua via illuc veneras? 28. Cur cito nostris familiis nuntios misimus? 29. Cur viro prudenti multum proderit visere nationes?

LECTIO TERTIA ET TRICESIMA

(Repetitio 31-32)

A

Bellum punicum

Hannibal, ob animum omnino alienum a romanis, novi et acris belli causam quærebat. Sic igitur secundum bellum punicum initium habuit:

Hannibal Saguntum, Hispaniæ oppidum, cepit; illud libenter sub romanis se constituerat. Itaque hanc infelicem partem Hamilcaris filius gessit:

Romani viros Carthaginem mittunt eique a pœnis Saguntum petunt.

—Date nobis oppidum, nostrum enim est. Hæc civitas sponte sub romano imperio pridem se collocavit. Iustitiam servate, quod facietis

si Romæ Saguntum tradideritis. Vitate novum bellum; id ingens et omnino imprudens erit.

Sed pœni romanis viris quod ab ipsis petebant minime solverunt.

—Sane, quid mirum a nobis nuntiavistis. Antea quidem hoc oppidum Roma possidebat; nunc autem nostræ nationis est. Recte illud cepimus. Potestis Romam redire. Nuntiate populo romano hæc: Urbs Carthago non umquam Saguntum nobis tradet.

Tunc novum bellum, scilicet secundum bellum punicum, initium habuit.

Hannibal multos præclaros viros elegit et cum ipsis per Alpes in Italiam descendit. Sane, aliquid mirum ii confecerunt, nunquam enim alius homo iter ita difficile et periculosum terra percurrerat.

Apud Trebiam et Trasumenum Hannibal in acri pugna romanos vicit. Velox ac securus subito in illos sæpe cadebat.

Tunc populus romanus Quintum Fabium Maximum in Hannibalem mittit. Is belli modum omnino mutavit, et sua mora Carthaginem aliquoties vicit. Per ingrata loca, is romanos ducebat; quotidie pœnos castigabat et tantum parvis prœliis aderat.

Hannibal in Apuliam pervenit quæ Italiæ pars satis prope Romam erat. In eum statim miserunt Paulum Æmilium et Terentium Varronem hominem vere ineptum qui magnum infortunium populo romano iniecit.

Is exiguas victorias obtinuit, quod eius animum nimis imprudentem excitavit.

Apud locum quem Cannas appellabant romani in prœlium se disponunt. Hannibal prope eos adest suosque studiosus collocat. Tunc Terentius Varro infelix consilium habuit: pugnam in pœnos incipere. Quod prudentem Paulum vehementer terruit et Varroni falsam eius sententiam patefecit. Bene illum sciebat; timebat non Hannibalem sed amicum qui scientia et peritia semper caruit.

—Vita prœlium cum Hannibale sustinere; ipsum enim optime paratum iudico.

At Terentius pugnæ signum dedit et prœlium incepit. Romanos pœni penitus superaverunt. Paulus Æmilius pro vita et romano imperio in pugna cecidit, sed ipse civem Romam mittere potuit qui hunc nuntium portavit: Penitus, sed ut romani, sub pœnis cecidimus. In Romam, imperii nostri caput, Hannibal veniet. Illum superabitis si duram pugnam et acrem in ipsum duxeritis.

B

Vide in lectionibus 31 et 32

D

Exercitium 112:
Quem casum adhibebis?

1. De (Hannibal) multa in historiæ libris sine dubio legeritis. 2. Ipse (Hamilcar) filius fuerat. 3. (Carthago) puer in Hispaniam eduxerat. 4. Quem (pater) is habuit? 5. Magna (multitudo) Hannibal in Italiam descendit. 6. (Difficilis iter) Alpes percurrit. 7. Cuius (natio) Neapolis civitas est? 8. Quo (ordo) is suos in prœlium parabat? 9. Ubi (frater) Hannibal reliquit? 10. Duxit secum (mulier et mater)? 11. Estne facile iter (mare) in (navis) facere? 12. Fuit Hannibal prope (urbs)? 13. Qua (velocitas) Cannas advenerat? 14. Quæ audivistis de (Hannibal) prœliis? 15. De peritia et (securitas) huius viri aliqua sciebamus. 16. Cui (natio) Fabius victoriam quærebat? 17. Cuius (natio) Roma caput est? 18. Exercuit Roma imperium in (totus orbis)? 19. Non (tempestas) causa sed peritia Hannibal victoriam obtinuerat. 20. Misit Paulus Æmilius (civis aliquis) Romam post prœlium? 21. Cur (magnus amor) nostram patriam amamus?

Exercitium 113:
Efforma sententias.

1. In, aeroplanum, iter, felix, habebitis. 2. Neapolis, aliquoties, brevis, mora, feceram. 3. In, diversorium, prudens, famulus, inveneris. 4. Vetus, amicus, nuntius, de, parens, dedisti? 5. Velox, autocinetum, sarcina, in, statio, portavisti? 6. Cum quis, viator, Helvetia, stiterant? 7. Mutaveris, vestis, cum, descendisti, ex, aeroplanum. 8. Imprudens, velocitas, pæne, aviator, infortunium, accidit. 9. Ingens, multitudo, in, aerodromus, aspeximus. 10. Iter, mare, aliquoties, difficilis, inveneritis? 11. Italiana, lingua, similis, an, dissimilis, nostra, putatis? 12. Acer, famulus, nec, ullus, donum, dederunt. 13. Facilis, via, in, urbs, breviter, pervenerint. 14. Cum, amor, in, patria, post, longus, iter, rediverint. 15. Soror, donum, ex, Italia, adducere, promisit? 16. Infelix, civis, nobiscum, in, autocinetum, duxeramus. 17. Prudens, ac, sollicita, mulier, cura, multum, nos, adiuvavit, in, iter. 18. Post, brevis, ac, felix, iter, tandem, Roma, tetigi. 19. Exiveram, ex, vestra, natio, hora, decima. 20. Aeroplanum, abivit, ex, aerodromus, placidus, aer.

Exercitium 114:
Construe orationes relativi.

1. Epistolam . . . scripseras, nondum receperunt. 2. Iter . . . nobiscum fecit, breve sed felix fuit. 3. Urbem in . . . vixeras, secundum vidimus. 4. Tuus frater cum . . . huc adveneram, circiter hora decima exivit. 5. Pueri . . . in viridario ludebant, comiter nos salutaverunt. 6. Mei amici . . . heri noveras, ex hac civitate in Galliam abiverunt. 7. Soror . . . donum promiseram, ad me litteras misit. 8. Interdum visitavi hominem . . . primum Londinii videram. 9. Magister . . . pater vos docuerat scientias, nostras tesseras eduxit. 10. Alumni . . . magister nobiscum iter faciebat, in stationem advenerint. 11. Diarium... legebas, de nostro itinere forte aliquid dicebat. 12. Puellas... salutavi, filiæ mei amici sunt. 13. Tesseras et tractoriam . . . indigetis, sine dubio paratas habebitis. 14. . . . fecerint hæc, pulchrum donum præbebimus. 15 . . . malum est, vitate semper diligenter.

Exercitium 115:
Repete exercitium 108:

Exercitium 116:
Repete exercitia 104 et 110.

Exercitium 117:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quis animus erga romanos Hannibali erat? 2. Quid is vehementer cupiebat? 3. Quis erat Hannibal? 4. Cuius erat filius? 5. Habuitne Hannibal præclarum fratrem? 6. Ubi ille vicerat? 7. Unde et quo puer venerat? 8. Quæ causa initium acri bello dedit? 9. Quam civitatem Hannibal cepit? 10. Quid viri romani pœnis dixerunt? 11. Quid eis pœni responderunt? 12. Quid tunc accidit? 13. Narra illa quæ Hannibal gessit. 14. Apud quæ loca is romanus superabit. 15. Quam partem habuit is in victoriis? 16. Quæ præclara bella antiqua et hodierna novisti? 17. Quos libros de his sine dubio legeritis? 18. Quibus præsertim prœliorum historiæ semper placuerunt? 19. Narra illa quæ populus romanus in Hannibalem fecit. 20. Quæ differentia adest inter

Paulum Æmilium et Terentium Varronem? 21. Quid Varro disposuerat? 22. Quod consilium ei Paulus dedit? 23. Quid is timebat? 24. Quid de Hannibale ipse iudicabat? 25. Quomodo se gessit Terentius? 26. Quam partem habuit Paulus Æmilius in prœlio? 27. Quo nuntio is civem Romam mittit? 28. Quid de Paulo et de Varrone existimas? 29. Compara Hannibalem cum aliquo ex præclaris viris quos novisti.

LECTIO QUARTA ET TRICESIMA

Repetitio 21-26
Vide lectionem 13

LECTIO QUINTA ET TRICESIMA

A

Facimus excursionem

Hodie mane Roma mature exivimus. Per hebdomadam urbem cum aliquibus amicis accurate viseramus. Intra magnifica templa, in foris, ante publica et privata ædificia diu stetimus. Sane miram artem et pulchritudinem hæc includebant. Hodie tamen excursionem faciemus.

—Cognoscite alias Italiæ regiones et civitates quæ egregia fama gaudent. Quædam familia, cuius domum frequenter visitaveramus, nos rogavit.

—Venite mane nobiscum in campum.

Itaque mature autocinetum conscendimus. Intus erat dominus, qui vehiculum ducebat; eius uxor, prope ipsum, et filia aderant. Post eos eorumdem filius, egregia forma, et nos hospites sedebamus.

Familia, quæ comiter nos ad excursionem invitaverat, cibos paravit. Abundantem et tenerum panem, rubrum quoque vinum in caupona emerat; nam in his excursionibus acuta fames et ardens sitis frequenter viatores premere solet.

Dum tranquille at magna velocitate viam percurrebamus illarum regionum pulchritudo augebat. Mons excelsus a longe, arboribus circumdatus, apparebat. Eiusdem nomen uxor dixit cui addidit:

—Aliquibus anni temporibus etiam nix eius cacumen pulchre exornat et operit. Mihi semper multum placuit montis nivem spectare;

ac præsertim cum totus campus et arbores ipsa quoque ædificia nive induta apparent, spectaculum oculis et animo profecto mirum est.

Tandem post aliquas horas, quas in pulchro ac læto itinere impendimus, sistimus non procul a fluminis ripa.

Sane locum tranquillum elegerant. Uxor iterum nobis explicavit quæ inde circunspiciebamus.

—Aspicite ad sinistram partem. Ibi amplum et famosum flumen Tiberis defluit, quod aquas aliorum rivorum recipit. Ipsum mare adit cuius ora et litus longe a nobis sunt.

Attente audiebamus feminam dicentem et docentem nos illa quæ ipsa sæpe cum filiis et sponso visitaverat. Sic mane tempus læte impendimus. Tota familia sollicita et officiosa aderat explicans loca et narrans fabulas et historias quas de antiquis romanis populus sæpe immiscere solet.

Cum prandii hora pervenir supra herbam commode sedimus. Filia et sponsa epulas e capsa educunt et sedulo easdem nobis ministrant, dum coniux vina in pocula inicit. Etiam aquam fontis potavimus ex alta rupe manantis.

Vespere percurrimus campos, et ascendimus montem. Ibi tranquille quievimus, quod omnino gratum post deambulationem erat. Vix sol via nos oppresserat.

Etiam urbem visitare potuimus de qua dominum multa nobis dicentem audiveramus.

Cum vix solis lux aderat Romam redivimus, quam multis luminibus iterum læti spectavimus.

B

1. **Substantivum**

		pluralis				
		masc. et fem.		neutris		
Tertia declinatio	N. A.:	labor	es	fulgur	a	Prima classis
	G.:	labor	um	fulgur	um	
	D. Ab.:	labor	ibus	fulgur	ibus	

Voc.: ut nominativus

2. Verbum

Infinitivus

a) leg- ere b) aud- ire

Imperativus						*esse*	
Præs.:	S.: 2ª pers.	leg	e	aud	i	es	te
”	P.: 2ª ”	leg	ite	aud	ite	es	to
Futur.:	S.: 2ª ”	leg	ito	aud	ito	es	to
”	S.: 3ª ”	leg	ito	aud	ito	es	tote
”	P.: 2ª ”	leg	itote	aud	itote	es	sunto
”	P.: 3ª ”	leg	unto	aud	iunto		

Dic, duc, fer, fac: In his omittimus *e;* etiam in compositis sed non a facio: profic*e.*

	Participium præsens	posse
leg- ens, entis;	aud- iens, entis;	pot- ens, entis

Ex compositis "sum", tantum *præsum, absum* et *possum* habent part. præsentis.

C

premere - *op*primere
(dare) - *ad*dere
(ire) - *ad*ire
(pendere) - *im*pendere
(claudere) - *in*cludere
(deambulare) - deambulatio
fama - famosus

uxor - coniux
excelsus - egregius
quoque - (etiam)

emere - (venire)
fames - sitis
mons - vallis
lux - lumen

ardere - sol
manare - defluere - fons
flumen - rivus - ripa
(mare) - ora - litus
cacumen - rupes
silva - arbor
ars - pulchritudo
panis - caupona
annus - tempus - hebdomada

circumspicere / augere / hospes / nix / regio
Tiberis / tener / acutus.

addo	circumspexi	addis	ardere	additum
ardeo	ardes	auxi	circumspicere	arsum
augeo	auges	arsi	augere	auctum
circumspicio	circumspicis	addidi	addere	circumspectum

defluo	defluis	defluere	defluxi	defluxum
doceo	doces	docere	docui	doctum
emo	emis	emere	emi	emtum, emptum
impendo	impendis	impendere	impendi	impensum
includo	includis	includere	inclusi	inclusum
operio	operis	operire	operui	opertum
opprimo	opprimis	opprimere	oppressi	oppressum
premo	premis	premere	pressi	pressum

D

Exercitium 118:
Comple terminationes. Adhibe numerum pluralem.

1. Hodie aliq- Italiæ regio- et civitat- cognoscemus. 2. Illar- regio- et civitat- fama egregia apud nos est. 3. Amici nostri suas uxor- secum duxerant in excursionem. 4. Optime vos gessistis cum vestr- hospit-. 5. Acuta fames et ardens sitis frequenter viator- premit. 6. Nix aliquibus anni tempor- montis cacumin- operit. 7. Non procul a flumin- ripis viator- moram fecerunt. 8. Flumin- semper in mare defluunt. 9. Maris litor- longe a nobis erant. 10 Arbor- circumdatum videbamus montem excelsum. 11. In excursion- artem quoque civitat- spectare solemus. 12. Scis capit- Galliæ et Helvetiæ? 13. Pulchritudo nation- in Europa quotidie auget. 14. Homin- in ali- nation- adire hodiern- tempor- multum placet. 15. Fratr- et soror- pulchrum donum promisi. 16. Lunæ et stellarum luc- nondum apparuerant in cælo. 17. In civitate lumin- accens- invenistis? 18. Amicis eorumque coniug- valedicite. 19. Fortasse iterum per flumin- ali- excursion- facietis.

Exercitium 119:
a) **Adhibe imperativum singularem et pluralem præsentis.**

1. Educitis tesseras ad iter. 2. Neapoli paulisper sistes. 3. Vestes sedulo domi componetis. 4. Post hebdomadam in urbem redibis. 5. In navi breve ac felix iter facies. 6. Eligitis locum placidum ac facilem. 7. Circiter hora decima meam domum venies. 8. Familiæ vestræ nuntios de itinere mittetis. 9. Emis in caupona panem tenerum ad deambulationem. 10. Invenitis silvam in qua quiescere poterimus.

b) **Adhibe imperativum singularem et pluralem futuri.**

11. Oram et litus maris cognoscitis? 12. Advenies iterum huc proximo anno. 13. Paulatim in montis rupem ascendent. 14. Cum hospes venerit statim ianuam aperies. 15. Adducitis mihi aquam e fonte. 16. Nimia velocitate autocineto curritis. 17. Cum nimis arserit sol caput operiet. 18. A cive quæres de diversoriis huius civitatis. 19. Cum tempestas placida fuerit laborare in campis incipies. 20. In urbe tempus diligenter impendent. 21. Officiario solvitis quod debetis.

Exercitium 120:

Adhibe imperativum verbi esse (etiam in compositis); primum præsens, deinde futurum.

1. Es vir prudens. 2. Adestis secundum huic convivio. 3. Aberint primum a nostra excursione. 4. Estis grati amici. 5. Ii civitati præerint. 6. Hospitibus officiosi semper eritis. 7. Aliquoties festo ades. 8. Nunquam ab officio abestis. 9. Securi cum viris eritis in itinere. 10. Interdum officinæ præes. 11. In itinere tranquilli ac tuti estis. 12. Hora decima stationi aderis. 13. A negotio absunt. 14. Sponsi felices sunt. 15. Diligenter ac comiter parochiæ præsunt.

Exercitium 121:

Exerce præteritum perfectum subiunctivi et plusquamperfectum indicativi.

1. Mulier grata et moderata verba *addere.* 2. Ego flumina et rivos huius regionis vos forte *docere.* 3. Nos montem et vallem sæpe *circumspicere.* 4. Flumen Tiberis in mare tranquille et lente *defluere.* 5. Pulchritudo regionis, dum deambulamus, *augere.* 6. In nostra excursione sol nimis *ardere.* 7. Ego meæ sorori aliqua dona *emere.* 8. In foris civitatis nos tempus *impendere.* 9. In vestris sarcinis multa dona ex Italia vos *includere.* 10. Ardens sitis via nimis nos *premere.* 11. Propter arbores silvæ sol viatores non *opprimere.* 12. Aquæ fluminis ripam omnino *operire.*

Exercitium 122:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quando Roma exivistis? 2. Quid per hebdomadam in civitate feceratis? 3. Quid de romanis ædificiis iudicant amici tui? 4. In quo hodie tempus impendemus? 5. Cur excursionem facitis? 6. Quis vos invitaverat? 7. Quem ordinem in autocineto servavistis? 8. Enumera eos qui excursioni aderant. 9. Enumera illa quæ familia emit. 10. Cur panem et vinum in caupona emerunt? 11. Describe iter. 12. De quibus inter vos dicebatis? 13. Quæ addit uxor ? 14. Quid ei multum placuerat? 15. Describe excursionem quam fortasse aliquando cum amicis fecisti. 16. Ubi tandem stitimus? 17. Describe locum quem elegeratis. 18. Quod flumen aspiciebant? 19. Cur ita famosus fuit Tiberis? 20. Narra aliqua quæ ibi acciderint. 21. Quæ differentia adest inter flumen et rivum? 22. Quibus applicabo nomen ripam et oram? 23. Quomodo nobiscum se gessit familia? 24. De quibus uxorem dicentem audiebas? 25. Describe prandium. 26. Unde aquam, quam bibimus, accepistis? 27. Quomodo vespere tempus viatores impenderunt? 28. Ubi hospites quieverunt? 29. Cur sol non nimis in itinere vos oppressit? 30. Quæ egisti post hæc? 31. Quid de hac regione putatis? 32. Quomodo Romam vespere hospes invenit?

LECTIO SEXTA ET TRICESIMA

A

In patriam redimus

—Salvete, dilectissimi amici.

—Salvete, vos quoque. —Ave etiam tu, Antoni.

Is filius erat amici cuius domum frequenter Romae visitaveramus. Ipse gratissimus ac prudentissimus comes in urbe nobis fuerat, quemque tunc multum diligebamus.

—Itaque statuistis in patriam redire?

—Certe, fortasse iam nimis temporis extra hanc impendimus. Familiæ nostræ, sine dubio, illud longissimum fuit; nobis autem, brevissimum et felicissimum.

—Ergo optime Romæ valuistis?

—Sane, quod vobis præsertim debemus, qui nobis hospitibus officiosissime ac diligentissime vos exhibuistis.

—Mutavistis itineris modum, nonne?

—Certe, ita amico placuit qui in nave iter facere cupit. Aliquid temporis amittemus, quia velivola celeriora navibus sunt sed hæ illis securiores. Ipsa autocineta velociora quam naves habemus.

—Eduxistis iam vestras tesseras?

—Nondum, sed, ita existimo, facilius nobis erit locum invenire; nam hinc frequentissime naves in Galliam vel in Hispaniam exeunt.

—Ita est. Ignoscite mihi, vos rogo. Ego ipse vobiscum officinas petere non potero: subito enim negotium mihi est. Filius meus Antonius illuc nostros dilectissimos hospites libentissime ducet, si vobis molestum non erit. Fac, quæso, hoc, Antoni.

—Nobis non ullam molestiam creabit sed quidem sua diligentia multum nos adiuvabit. Sane, comes sollicitus es nec ullum te officiosiorem et diligentiorem umquam invenimus.

Tandem officinas societatis navigationis petivimus cuius olim socius ille fuerat.

—Ignosce mihi, domine. Da his hospitibus, si tibi placet, duas tesseras secundæ classis.

—Quo tenditis?

—In Hispaniam.

—Optime. Locum habebitis.

Officiario tractoriam ostendimus et illa omnia quæ a nobis quæsivit, libentissime complevimus.

—Vestrum cubiculum ad navis puppim invenietis. Ibi cubicularius aderit qui ipsum vobis monstravit.

—Cum iam omnia parata habebamus, Antonio valediximus.

—Itaque, vale, Antoni, in crastinum mane. Salutem dic parentibus tuis.

—Valete vos quoque.

Cubicularius mane mature nos excitavit. Novas vestes induimus ac celerius nostra paravimus. Aderat ad ianuam vehiculum quod in portum sarcinas vehet. Hora octava, post longius iter, pervenimus. Ibi iam tunc amicissimam familiam reperimus. Ipsa magna comitate nobis salutem dixit. Dum exspectavimus, ad proram ascendimus et navis ducem salutavimus. Ipse nobis sponte se præbuit et navem ostendit diligentissime.

—Portus navigiis et malis omnino plenus est, ut videtis. Non omnia eiusdem generis sunt; aliæ naves transatlanticæ, aliæ bellicæ vel onerariæ sunt.

—Quando hæ naves ad portum appulerunt?

—Fere omnes hac hebdomada.

—Quantum tempus in ancoris stabunt?

—Nescio; sed non omnes simul vela dabunt. Diversam velocitatem habent, cito tamen ad suum locum advenient. Antiquitus nautæ remos adhibebant, quod multo tempore indigebat. Hodie naves ingentibus machinis statim ad portum appellunt. Tamen non illa celeritate qua velivola gaudent. Ascendite in aliud tabulatum. Hic locus rectoris est. Navis rector est qui gubernaculum tenet; ipse navem dirigit et gubernat. Officium magni momenti est.

—Estne in his navibus naufragii periculum?

—Non. Sæpe ingentium procellarum potentia in navem ruit. Undæ ventis agitatæ, montibus similes apparent, omnia tabulata celeriter implent. Sed hæ naves etiam magnas procellas et celeres ventos superare possunt. Tamen navium ducum prudentium erit illas periculis non exponere, sed felicissimum ac brevissimum iter viatoribus parare.

Tandem hora adfuit. Navis transatlanticæ dux suum locum occupavit. Nos gratias amicis egimus eisdemque valediximus.

—Felix iter habete.

—Gratissimum nobis erit vos quoque domi hospites habere.

Paulatim navis locum reliquit. Ipsam nautæ lente at secure deduxerunt. Post horam in alto mari magna velocitate navigabamus. Tunc ex tabulato rubrum cælum spectabamus vel pisces natantes prope navem aspiciebamus.

B

1. **Substantivum**

Tertia declinatio

	pluralis			
	masc. et fem.		neutris	
N. Ac.:	civ	es	mar	ia
G.:	civ	ium	mar	ium
D. Ab.:	civ	ibus	mar	ibus

→ Secunda clasis

Voc.: ut nominativus.

2. Adiectiva

I

	positivus					
	m. et f.	neutr.	m. et f.	neutr.	m. et f.	neutr.
N. Ac:	acr- es	acr- ia	brev- es	brev- ia	felic- es	felic- ia
G.:	acr- ium		brev- ium		felic- ium	
D. Ab.:	acr- ibus		brev- ibus		felic- ibus	

Voc.: ut nominativus.

Vetus, veteris (1 term.) et alia pauca habent terminationem genitivi pluralis in *-um*: veter*um* . . .; non in *-ium* ut hæc. Etiam comparativa: brevior*um*. Declinationem ut *labores* et *fulgura.*

II

	positivus	comparativus	superlativus
1.	longus, (gen.) long- i	long- ior long- ius	long- *issimus, a, um*
2.	brevis, (gen.) brev- is	brev- ior brev- ius	brev- *issimus, a, um*
	felix, (gen.) felic- is	felic- ior felic- ius	felic- *issimus, a, um*
3.	prudens, (gen.) prudent- is	prudent- ior prudent- ius	prudent- *issimus, a, um*

a) **Gradus adiectivorum:**

1. *positivus*: iustus, "justo".
2. *comparativus*: iustior, "más justo" (que otro).
3. *superlativus*: iustissimus, "muy justo", "justísimo", "el más justo".

b) **Efformatio comparativi et superlativi regularis:**

1. *Comparativum* efformamus sic: addimus terminationem *-ior* (masculino et feminino), *-ius* (neutro), radicali adiectivi positivi. Hoc obtinemus si omittimus *-i* vel *-is* in genitivo singularis, et addimus terminationes.

2. Superlativum efformamus si addimus, eodem modo, terminationem *-issimus, -issima, -issimum.* Quod obtinemus si omittimus *-i* vel *-is* et addimus terminationes.

III

Comparatio

	primus terminus	Secundus terminus
1.	Cicero est sapientior Invenio Ciceronem sapientiorem	quam Antonius quam Antonium
2.	Cicero est sapientior Invenio Ciceronem sapientiorem	Antonio Antonio
3.	Facilius est dicere Ciceronem diligo magis	quam facere quam Cæsarem

1. Secundum terminum comparationis ponimus ut primum terminum cum particula *quam.*

2. Secundum terminum comparationis ponimus *in ablativo et omittimus particulam* (Hoc tantum facere possumus cum primus

terminus est in nominativo vel in accusativo). Sunt aliquæ exceptiones.

3. Aliquando secundus terminus comparationis est integra sententia. Aliquando comparamus res et non adest adiectivum comparativum. Tunc ponimus *ut in hispano sermone* et: *magis quam, minus quam, plus quam*...

3. Adverbia

	positivum		comparativum	superlativum
2ª decl.	long- i	LONG-E	long-*ius*	long-*issime*
	pulchr- i	PULCHR-*E*	pulchr-*ius*	pulcher-*rime* (irreg.)
3ª decl.	felic- is	FELIC-*ITER*	felic-*ius*	felic-*issime*
	brev- is	BREV-*ITER*	brev-*ius*	brev-*issime*
	prudent- is	PRUDEN-*TER*	prudent-*ius*	pudent-*issime*

Efformatio adverbiorum:

a) **Positiva:**

—Ex adiectivis *secundæ declinationis* efformamus adverbia si addimus litteram *e* radicali, (vel si omittimus *i* genitivi singularis et ponimus *-e*).

—Ex adiectivis *tertiæ declinationis* efformamus adverbia si addimus radicali terminationem *-iter* vel *-ter* (vel si omittimus *-is* in genitivo singularis).

b) **Comparativa:**

Sunt ut neutrum singularis adiectivi comparativi.

c) **Superlativa:**

Sic efformamus: ponimus *-e* loco *-i* genitivi singularis adiectivi superlativi.

C

habere - *ex*hibere
(mittere) - *a*mittere
(ducere) - *de*ducere
(regere) - rector
legere - *di*ligere - *di*ligens - *di*lectus
gubernare - gubernator
(ducere) - dux
socius - societas
comes - comitas
(cubare) - cubiculum - cubicularius
(moles) - molestia - molestus
(navis) - navigare - nauta - navigium - navigatio
celer - celeritas - celeriter
(officiosus) - officiose
(cras) - crastinus
ave - (salve)
rogare - quæsere
salutem dicere - (salutare)
appellere - (vela dare)
prora - puppis
hinc - (inde)
(hodie) - antiquitus

ruere - ventus
natare - piscis
procella - naufragium
malus - velum
ancora - remus
(navis) - transatlantica - bellica - oneraria

vehere/unda/quantus/omnis/(portus, us).

amitto	amittis	amittere	amisi	amissum
appello	appellis	appellere	appuli	appulsum
compleo	comples	complere	complevi	completum
deduco	deducis	deducere	deduxi	deductum
diligo	diligis	diligere	dilexi	dilectum
exhibeo	exhibes	exhibere	exhibui	exhibitum

quæso	quæsis	quæsere	quæsivi, si	S. S.
ruo	ruis	ruere	rui	rutum
salveo	salves	salvere	S. P.	S. S.
sto	stas	stare	steti	statum
veho	vehis	vehere	vexi	vectum

D

Exercitium 123:
Comple terminationes. Adhibe numerum pluralem.

1. Romæ civ- comitatem egregiam animadvertimus. 2. Per mar- undas iter agere cupiebant. 3. Amicus nunquam in magn- nav- pertransiverat mar-. 4. Ad viam nov- vest- viatores se induent. 5. Sollicit- civ- ex nave libentissime valedicebamus. 6. Ingentem pisc- multitudinem prope navem natantem videbamus. 7. Undæ maris mont- similes erant. 8. In mari nautis rup- periculum aderit. 9. Ex nave urb- ædificia vix aspiciebant nautæ. 10. In pupp- nav- sæpe sunt gubernacula. 11. Ex prora pisces natantes spectabant pueri. 12. In mar- sæpe ingentes procellæ adsunt. 13. Multitudo nub- procellæ periculum nobis nuntiat. 14. Pan- et aqua font- excursionem in mont- feceratis? 15. Quæ velociora existimas, aeroplana an nav-? 16. Mult- Italiæ urb- spectare potuimus. 17. Ipsi civ- solliciti nobis fuerant. 18. Cum domum pervenerimus nostr- vest- mutavimus.

Exercitium 124:
Comple terminationes adiectivorum et substantivorum. Adhibe numerum pluralem.

1. Officiarii diligent- viatores se exhibent quotidie. 2. Omn- civ- in stationem ruunt. 3. Litteras veter- amic- cito recipietis. 4. Veloc- aeroplan- magis quam nave viatores amant. 5. Prudent- rector- navium est procellas vitare. 6. Ingent- aquæ mont- in navem ruebant. 7. Difficil- offic- vobis dominus imposuerat. 8. Omn- salutem dux navis impruent- pericul- exposuit. 9. Dissimil- mod- nostra itinera faciemus. 10. Infelic- naut- celeriter adiuvate. 11. Cur interdum acr- procell- accidunt in maribus? 12. Urb- quas vidistis nostris simil- erant? 13. Sine dubio felic- excursion- per regionem feceritis? 14. Pæne omn- urb- cum diligent- amic- visitaverant. 15. Omn- viator- ducis comitas vere placebat. 16. Facil- itin- hodie navigationis societates nobis parant. 17. Multitudinem civ- ruent- in stationem ex navis puppi aspiciebatis?

18. Nav- in portum appellent- spectabimus. 19. Naut- navem e loco deducent- laudavimus.

Exercitium 125:

Exerce:

1. *comparativum et superlativum adiectivorum.*
2. *adverbium formatum ex adiectivis.*
3. *comparativum et superlativum adverbiorum.*

1. Brevis. 2. Securus. 3. Felix. 4. Amplus. 5. Infelix. 6. Augustus. 7. Tutus. 8. Plenus. 9. Prudens. 10. Sanctus. 11. Imprudens. 12. Famosus. 13. Velox. 14. Studiosus. 15. Ingratus. 16. Diligens. 17. Tranquillus. 18. Felix. 19. Præclarus. 20. Siccus. 21. Dilectus. 22. Sapiens. 23. Gratus. 24. Ingens. 25. Iucundus. 26. Aptus. 27. Acutus. 28. Infirmus. 29. Iniustus. 30. Robustus.

Exercitium 126:

Construe sententias et adhibe comparationem:

1. *Cum particula "quam".*
2. *Sine particula "quam" et in ablativo. Usurpa primum numerum singularem, deinde pluralem.*

1. Pater, prudens, esse, quam, filius. 2. Habebamus, operarius, diligens, quam, servus. 3. Aeroplanum, velox, esse, quam, navis. 4. Agricola, invenietis, felix, quam, faber. 5. Navis rector, peritus, habete, quam, nauta. 6. Iter, facile, esse, quam, labor. 7. Mater, pulchra, iudicabant, quam, filia. 8. Difficile, esse, navem, deducere, quam, appellere. 9. Breve, putavimus, iter, quam, excursio. 10. Amplum, esse, templum, quam, sacellum. 11. Studiosus, existimant, frater, quam, soror. 12. Sapiens, esse, magister, quam, alumnus. 13. Gratum, habebant, deambulare, quam, domi, manere. 14. Aptus, esse, faber, quam, operarius. 15. Prudens, habete, vir, quam, puer. 16. Facile, esse, dicere, quam, laborare. 17. Pater, magis, diligo, quam, amicus.

Exercitium 127:

Exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi et præteritum perfectum subiunctivi.

1. Dum exspectavimus autocinetum non (amittere) tempus in statione. 2. Hora decima navis (appellere). 3. Plaustra motoria sar-

cinam in navem (vehere). 4. Nautæ e loco navem diligenter (deducere). 5. Operariorum multitudo in publicas autorædas (ruere). 6. Naves in ancoris per hebdomadam (stare). 7. Omnia quæ a nobis quæsivit officiarius (complere). 8. Amicus diligens et officiosus se (exhibere). 9. Navis dux secure et velociter hanc (dirigere). 10. Ego hospitem, qui me multum adiuvit, vehementer (diligere).

Exercitium 128:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quomodo salutatis amicos? 2. Quomodo ii vobis respondent? 3. Quis erat Antonius? 4. Cur statuistis in patriam redire? 5. Quomodo hospites valuerant Romæ? 6. Quibus præsertim hoc illi debuerunt? 7. Quomodo se præbuerunt vobiscum romani amici? 8. Quid velocius esse existimas: aeroplanum an navem? 9. Quid tamen securius erit? 10. Estne velocius autocinetum quam navis? 11. Estne securius aeroplanum autocineto? 12. Cur facilius erit invenire locum in nave? 13. Qua de causa pater non potuit petere officinas nobiscum? 14. Quomodo rogas alium? 15. Quibus modis amico valedicere potes? 16. Quomodo tesseras obtinuistis? 17. Describe illa omnia quæ fecistis mane mature ante iter. 18. In navi quem peritiorem habetis, nautam an ducem? 19. Estne sapientior viator navis rectore? 20. Est securior terra quam mare? 21. Quid vobis ostendit navis dux? Enumera hæc. 22. Quomodo vocas diversa navigia? 23. Quæ est differentia inter antiquas et hodiernas naves? 24. Quid facit gubernaculi rector? 25. Quando adest vitæ periculum in navibus? 26. Describe procellam. 27. Cur hodiernæ naves ingentes procellas superant? 28. Quod est ducum prudentium officium? 29. Quomodo vobis amici valedixerunt? 30. Quomodo vos ipsis respondebatis? 31. Quid faciunt tunc dux, rector, et nautæ? 32. Ex quo loco exivistis et in quem tenditis nunc? 33. Compara itinera quæ fecisti aeroplano et nave. 34. Narra breviter iter in aeroplano. 35. Describe breviter iter in navibus ab initio.

LECTIO SEPTIMA ET TRICESIMA

(Repetitio 35-36)

A

Bellum punicum

—Multa alia eaque magni momenti de bellis punicis, procul dubio, addere debes.

—Sane, et hæc vobis rogantibus dicam libentissime.

Hannibalis victoria apud Cannas omnis populus romanus periculum urbi et civibus impendens videbat. Hannibal regionem quæ circa Romam est, cito capiet. Postea flumen Tiberim, quod prope urbem defluit, navibus percurret. Carthaginienses igitur ad Romæ portas, victoria ardentes, romanus aspiciet.

—Quomodo ex hoc bellico naufragio suum imperium ipsumque orbis caput romani salvabunt?

—Publii Cornelii Scipionis arte et peritia. Is enim multis romanorum ducibus egregiorem et peritiorem se exhibuit. Ipse acri ac famosissimo prœlio apud Ticinum adfuerat ibique pro Romæ imperio et salute patriæ diligentissime pugnavit.

Post Carthaginiensium victorias in Italia populus romanus Scipionem in Hispaniam mittere cupiebat. Vix Romæ duces remanserant; multi enim eique prudentissimi apud Cannas vitam pugnantes amiserant. Eos qui tunc aderant hoc officium molestiis et periculis plenum misere terrebat. Tunc Scipio in patrum tribunal ascendit. Is vix vicesimum quintum annum agebat. Viri qui foro præsentes aderant in eum oculos iniciebant; omnium animi ex illo pendebant. Nunquam neque antiquitus neque hodiernis temporibus quid simile huic viderant.

Ipse tribunalis dux circunspexit eum et dixit: —Dic nobis quæ habes.

Tunc Scipio de bello multa et præclariora populo, magno silentio audienti, brevius dixit.

—Omnes igitur belli ducem eum constituerunt? Nam ipse prudentiorem et securiorem aliis se exhibuerat.

—Certe; Scipionem coram civibus populus ducem creavit.

Scipio cito Hispaniam petivit, ibique in Asdrubalem, Hannibalis fratrem, durissimum bellum duxit. Hic aliquas Hispaniarum regiones

carthaginiensibus occupaverat. Illa loca, altissimis montibus et agitatis maribus circumdata, viris ad bellum aptissimis simulque diversis metallis abundabant. Scipio igitur has regiones capere cupiebat, ac præsertim carthaginienses in Africam inicere.

Itaque cito bellum præparavit statimque magnis itineribus in Asdrubalem petivit. Ipse pane et fontium aquis famem et sitim exstinguere debuit, vel rivos et flumina, nivibus augentia et ubique irruentia, cum suis comitibus transivit. Agris, per oppida et urbes acribus pugnis in mare brevissimo tempore illum victum duxit. Denique in Africam Asdrubal transivit.

Scipionis victoria Roma gaudio non caruit. In urbem Scipio redivit ibique ob suam bellicam artem et peritiam, excelsam gloriam sibi acquisivit. Illum lumen et salutem imperii et ipsius civitatis ingens multitudo vocabat.

—Sed nondum bellum finivit, nonne? Nam Hannibal adhuc intra Italiam manebat.

—Tunc Scipio prudentissime, sed magna celeritate, bellum duxit in Africam. E Sicilia, quam provinciam ipse officiosissime gubernaverat, in Africam navigavit. Asdrubal in Scipionem carthaginienses disposuit. Romanos Masinissa, numidarum dux, multum adiuvit, sicque omnes, simul in unum iuncti, pœnos superaverunt. Hæ victoriæ populum carthaginiensem vehementissime terrent et Hannibalem ex Italia vocant. Carthaginiensium duro et imprudenti consilio is obœdivit.

Apud Zamam, quæ urbs multum a Carthagine abest, in acri prœlio pugnaverunt. Scipio romanorum dux insignissimam in carthaginienses victoriam obtinet qua quidem, bella punica non finiunt sed eorumdem finem brevi tempore videbitis.

Scipionem ob eius victorias in Africa populus romanus africani nomine appellavit.

B

Vide in lectionibus 35 et 36.

D

Exercitium 129:
Quem casum adhibes:

1. Quod flumen prope (urbs) defluit? 2. Quos (mons) (carthaginiensis) pertransient? 3. Qua (ars) Scipio peritissimus fuit? 4. Quis præerat (tribunal)? 5. Ipse de bello coram (civis) dixit. 6. Is (mons) altos (nix, pl.) opertos pertransiverat. 7. Oras videritis undis (mare, pl.) agitatas. 8. Magnis (iter) Scipio Hispaniam percurrerat. 9. Quomodo ii (sitis) exstinxerunt? 10. Etiam ipsum ducem (fames) sæpe tenuerat. 11. In navis (puppis) me collocavi. 12. Prope (navis) (piscis) multitudinem spectabamus. 13. Ex cacumine (rupes) viri vehementius pugnabant. 14. Nostris (civis) et (urbs) belli periculum impendebat. 15. (Navis) ad portum lente appellebant. 16. In (urbs) (civis) belli (tempus) escis carebant. 17. Celeritas nostrorum (comes) (civitas) salvaverat. 18. Navis (rector) non malis sed gubernaculo perite et celeriter eandem gubernat. 19. Prope (litus) nautarum (uxor) sollicitæ (navis) spectabant. 20. Per (vallis) (Asdrubal) viri (regio) pertransiverant.

Exercitium 130:
Efforma sententias.

1. In, ancoræ, oneraria, navis, diu stabunt. 2. Ingens, celeritas, aeroplanum, superat, velocitas, navis. 3. Navigia, prudens, rector, dirigent, gubernacula. 4. Adhibebitis, etiam, hodie, remi, et, mali, in, veloces, naves? 5. Ventus, navis, celerius, per, undæ, navigant. 6. In, prora, navigatioes, molestiæ, vitabis. 7. Velum, navis, naufragium, vitabit. 8. In, mare, sitis, viator, premebat. 9. Urbes, ædificia, ex, puppis, aspiciebamus. 10. In, difficile, cacumen, malus, nautæ ascenderint. 11. In crastinum, prudentes, comites, valedicebant. 12. Navis, mali, similis, sunt, arbor, mons. 13. Prora, ruens, mare, procella, nauta, superaverit? 14. Celer, ventus, navis, ad, litus, rupes, dirigebant. 15. Felix, navigatio, molestia, comites, viatores, in, lætitia, mutavit. 16. Velocius, iter, socius, uxor, ex, statio, nuntius, miserat. 17. Diligens, dux, et, rector, navis, gratiæ, agite. 18. Adveniemus, cras, in, nostra, ingens, civitas? 19. Lux, luna, urbs, pulchrior, hospites, apparebat.

Exercitium 131:
Repete exercitium 119.

Exercitium 132:
Repete exercitium 125.

Exercitium 133:
Construe sententias et adhibe comparationem.

1. *Usurpa particulam "quam".*
2. *Sine particula "quam" et in ablativo. Adhibe primum numerum singularem, deinde pluralem.*

1. Iter, breve, fuerat, quam, excursio. 2. Autocinetum, velox, putamus, quam, navis. 3. Antiqua, sunt, navis, quam, machina. 4. Linguarum studiosus, inveniunt, puer, quam, puella. 5. Sapiens, se, præbuit, magister, quam, alumnus. 6. Aptus, erat, navis, dux, quam, rector. 7. Dilectus, nobis, sunt, amicus, quam, alienus. 8. Ampla, reperietis, platea, quam, via. 9. Prudens, se, exhibebat, dominus, quam, hospes. 10. Famosus, fuit, pater, quam, avus. 11. Felix, habetis, faber, quam, operarius.

Exercitium 134:
Repete exercitia 121 et 127.

Exercitium 135:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid accidit post victoriam Hannibalis apud Cannas? 2. Quam regionem carthaginienses capient? 3. Cur ipsi Tiberim flumen pertansire debent? 4. Quis Publius Cornelius Scipio fuit? 5. Quomodo se exhibuit in vita? 6. Cui prœlio is adfuerat? 7. Quo populus romanus Scipionem mittere cupiebat? 8. Remanserant Romæ multi duces post pugnam cannensem? 9. Quid accidebat ducibus in foro tunc stantibus? 10. Cur Scipio in patrum tribunal ascendit? 11. Cur viri et patres patriæ ita Scipionem aspiciebant? 12. Dixitne Scipio verba præclarissima de bello an imprudentissima? 13. Describe populum Scipionem audientem. 14. Quid cives post Scipionis verba constituerant? 15. Quid Asdrubal in Hispania egerat? 16. Describe brevius geographiam Europæ. 17. Quibus Hispania abundabat? 18. Quas regiones capere cupiebat Scipio?

19. Cur is carthaginienses in Africam inicere cupit? 20. Quid dux ad bellum in Asdrubalem parat? 21. Describe breviter hoc bellum. 22. Cui excelsam gloriam romani dabunt? 24. Describe festum quod populus romanus celebravit cum Scipio primum post victoriam in urbem intravit. 25. Quo modo postea Scipio bellum geret in Hannibalem? 26. Cur is e Sicilia in Africam navigat? 27. Quem peritiorem et prudentiorem in bello habebis, Hannibalem an Scipionem? 28. Fuit diligentior Asdrubal Hannibale? 29. Quis Masinissa fuit? 30. Quas partes in bello punico geret? 31. Cur patres carthaginienses Hannibalem in Africam vocant? 32. Quas urbes praeclariores carthaginiensium novistis? 33. Quam insignem victoriam romani e carthaginiensibus obtinuerant? 34. Quo nomine Scipionem romani appellabunt?

LECTIO DUODEQUADRAGESIMA

A

Hominis corpus

—Quid nos hodie docebis?

—De homine aliqua explicabimus, de quo nihil antea vobis dixeram. Consulto ego de hoc non tractavi quia cupiebam in hac materia magis temporis impendere.

—Pulcherrimam quidem elegisti. Utinam hæc cura antea nobis fuisset.

Magister miram chartam, hominis corpus repræsentantem, educit, explicat; nam sedulo plicatam habebat, et ante discipulos in pariete collocat. Sic enim facillimum nobis reddit lectionem suam intelligere.

Tunc ipse nos læto aspectu interrogat:

—Quis vestrum hanc pulcherrimam tabulam explicabit?

—Ego ipse; nuper enim homini studui.

—Incipe igitur.

—In tabula, quæ ante vos pendet, hominis pictura adest. Homo ex anima et corpore constat. Anima spiritualis est, corpus autem materiale. Hanc spiritualem recte vocatis quia spiritu gaudet. Vi spiritus homines simillimi Deo sumus ipsoque in natura nos præsertim constituimus. Hanc igitur partem præcipuam ac magnificentissimam sapientes

et egregii viri afirmarunt. Sed imprudentes vel immoderati hæc vera esse negarunt. Stultissimum mendacium illud vos iure putaveritis.

—Ex quot partibus hominis corpus constare asserebas? Quas sententias falsas et mendacissimas affirmabas? Quomodo stultitia homines plenos refutabis?

—Duas partes esse asserui, quas statim vobis enumerabo. Caput præcipuum corporis membrum putamus, nam ibi illa quæ nos organa vocamus, insunt.

—Cui organo noster auditus inest?

—Visus, auditus, gustus, odoratus et tactus in diversis organis insunt.

Visus sensus est quo obiecta percipimus. In cerebro quasi sedem habet. Homo, cuius est omnia cupere scire, oculis indiget sine quibus neque formas neque colores distinguere poterimus. Cæcorum hominum infortunium animadverteris quorum cæcitas in vitæ noctem eos iniecit. Ipsi quasi in umbris, melius, in tenebris vitam agunt.

—Ergo magnum solatium et lætitiam hominibus oculi præstant?

—Certe, his enim vultus formam spectare potes, cælos stellarum lucibus nocte splendentes aliaque eisdem simillima aspicere valebis. Oculis omnium pulcherrimorum delectamento nos gaudemus. Et, quod vobis suavissimum erit, his dilectissimos parentes, fratres et liberos sæpe libentissime spectare poteritis.

—Præterea, quod a matre mea aliquando audivi, oculi quasi spiritualem pulchritudinem vultui præbent; per hos enim, tanquam per speculum, hominis animi se nobis manifestant. Puer his innocentem spiritum patefaciet; dum viri sæpe nocentem et in multa eaque sanctissima peccantem per ipsos animum ostendent.

—Itaque maxime idoneus homo laboribus, sanis oculis, est; quia multa gerere potest quæ aliter non valet complere.

—Quid auditu percipimus?

—Sonos. Hoc musicam audire et sentire poteris. Suaves et acriores sonos miscemus quibus sonitum gratissimum producimus. Hæc omnia in aures pervenient, quæ auditus organa externa sunt, nam alia interna organa habemus.

In aliis lectionibus, si vobis placebit, mira de hominis corpore etiam explicabimus.

B

1. Substantivum

		singularis			
		masc. et fem.		neutris	
Quarta declinatio	N.:	fruct	us	gen	u
	G.:	fruct	us	gen	us
	D.:	fruct	ui	gen	ui
	A.:	fruct	um	gen	u
	Ab.:	fruct	u	gen	u

Voc.: ut nominativus.

2. Adiectiva
Comparativa et superlativa
irregularia

	positivum	comparativum	superlativum
1.	facilis	facil- *ior*	facil- *limus*
	gracilis	gracil- *ior*	gracil- *limus*
	humilis	humil- *ior*	humil- *limus*
	similis	simil- *ior*	simil- *limus*
	(et composita)		
2.	pulch*ER*		pulcher- *rimus*
		pulchr- *ior*	
3.	male*DICUS*	maledic- *entior*	maledic- *entissimus*
	magni*FICUS*	magnific- *entior*	magnific-*entissimus*
	bene*VOLUS*	benevol-*entior*	benevol- *entissimus*
4.	idoneus	magis idoneus	maxime idoneus

1 et 2 habent comparativa regularia.

3 addunt radicali *-entior, -entius* . . .

4 adiectiva positiva in *-us*, quæ habent vocalem ante terminationem hanc, carent comparativo et superlativo. Adhibent *magis* in comparativo; *maxime* in superlativo.

Superlativum

construe sic: ↗ genitivo / → INTER et accusativ. / ↘ EX et ablativ.

Isabella est *pulcherrima* ↗ *sororum* / → *inter sorores* / ↘ *ex sororibus*

3. **Verbum**

Præteritum infinitivi

fu- isse   potu- isse

Præteritum plusquamperfectum subiunctivi			
S.: fu	issem	potu	issem
fu	isses	potu	isses
fu	isset	potu	isset
P.: fu	issemus	potu	issemus
fu	issetis	potu	issetis
fu	issent	potu	issent

Vide suffixa in appendice II

C

(esse) - *in*esse
(ducere) - *pro*ducere
plicare - (*ex*plicare)
(audire) - auris
(videre) - visus - visio
(spirare) - spiritus - spiritualis - materialis
mendax - mendacium
stultus - stultitia
cæcus - cæcitas

asserere - probare - refutare
distinguere - percipere - sentire
anima - (animus)
paries - (murus)

affirmare - negare
nocens - innocens
internus - externus
(aliquid) - nihil
aut - (vel)

sensus:
visus - auditus - gustus - odoratus - tactus
vultus - aspectus
nox - umbra - tenebræ
sedes - cerebrum

membrum / color / natura / vis / suavis / cæterus
quot / quasi / saltem / utinam / consulto.

assero	asseris	asserere	asserui	assertum
constituo	constituis	constituere	constitui	constitutum
distinguo	distinguis	distinguere	distinxi	distinctum
percipio	percipis	percipere	percepi	perceptum
produco	producis	producere	produxi	productum
sentio	sentis	sentire	sensi	sensum

D

Exercitium 136:
Quem casum adhibebis? Usurpa numerum singularem.

1. Quæ videre possumus (visus)? 2. Habetne homo (spiritus)? 3. Cui organo (auditus) sensus inest? 4. Amisit amicus tuus (visus)? 5. (Tactus) obiecta percipitis. 6. Sine (visus) colores distinguere non poteris. 7. (Gustus) et (odoratus) magnum momentum in vita præbemus. 8. Musicæ (sonitus) nos vehementer delectamus. 9. Oculi (vultus) novam pulchritudinem præbent. 10. (Aspectus) (sensus) animæ ostendere valebimus. 11. Propter (spiritus) nos sentimus et intelligimus. 12. Estne perfectior (auditus) sensus (visus)? 13. Habetis (gustus) etiam in lingua? 14. Suavis (odoratus) necessarius nobis erit in viridario. 15. (Sonitus) per aures in cerebrum venit. 16. (Tactus) per corpus distributum homines habent. 17. Vim (auditus) omnino amiserat pater meus. 18. Oculi sunt organa (visus).

Exercitium 137:
Forma comparativum et superlativum adiectivorum.

1. Facilis. 2. Pulcher. 3. Ardens. 4. Gracilis. 5. Acer. 6. Cæcus. 7. Humilis. 8. Tener. 9. Acutus. 10. Maledicus. 11. Dissimilis. 12. Difficilis. 13. Idoneus. 14. Benevolus 15. Brevis. 16. Similis. 17. Magnificus. 18. Suavis. 19. Liber. 20. Celer. 21. Velox. 22. Tutus. 23. Piger. 24. Nimius. 25. Vacuus. 26. Humidus. 27. Æger. 28. Dester. 29. Præcipuus. 30. Opulentus. 31. Exiguus. 32. Ingens. 33. Sacer. 34. Miser. 35. Mundus. 36. Necessarius. 37. Antiquus. 38. Sanus.

Exercitium 138:
Forma sententias. In adiectivis adhibe comparativum et superlativum.

1. Facile, iter, per, mons, fecimus. 2. Per, difficilis, procella, rector, vexit, navigium. 3. Cum, idoneus, dux, iter, molestiæ, et, naufragium, in, navigatio, vitaverint. 4. Benevolus, et, diligens, socius, solatium, iter, debuimus. 5. Nimis, comitas, nobiscum, se, exhibuerunt, comes. 6. Hinc, in, pulchra, ac, celera, navis, navigabitis. 7. Simile, hic, vestrum, cubiculum, erat. 8. Magnificus, rector, per, tenebræ, nox, navis, gubernabat. 9. Ex, navis, æger, nauta, deduximus. 10. Diligens, sed, molestus, socius, se, exhibet. 11. Veloces, venti, navis, in, ancoræ, stare, non, poterunt. 12. Antiquitus, miser, nauta, indigebant, vela, et, remi. 13. Celeres, et, difficilis, undæ, vix, natare, poterant. 14. Præcipuum, et, necessarium, vobis, erit, emere, tesseræ, ad, iter. 15. Salus, nostra, pendet, ex, securus, et, aptus, dux. 16. In, pulchra, sed, humilis, navis, iter, facietis.

Exercitium 139:
Repete exercitium 59. Sed usurpa præteritum plusquamperfectum subiunctivi.

Exercitium 140:
Exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. Propter oculorum cæcitatem neque colores neque cætera cæci *distinguere.* 2. Auribus suaves aut acriores sonitus nos optime *percipere.* 3. Pulchri colores et grati soni sæpe in nobis magnum delectamentum *producere.* 4. Cur homines anima vel spiritu etiam pulcherrima et difficillima *sentire?* 5. Animam esse materialem aliqui eique mendaces *asserere.* 6. Cur amici urbem adire *constituere?*

Exercitium 141:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. De quo hodie nobis dices? 2. Cur non antea de hoc in schola tractaveratis? 3. Quam materiam eliges? 4. Quomodo magister lectionem intelligere facilius vobis reddet? 5. Cur pulcherrimam tabulam explicare cupis? 6. Ex quot hominem constare affirmavisti? 7. Cur alia materialia et alia spiritualia vocatis? 8. Quam partem hominis maxime præcipuam ac magnificentissimam putamus? 9. Quomodo nos Deo simillimos reddimus vel constituimus? 10. Quid omnium stultissimum vel mendacissimum est? 11. Cui organo visus inest? 12. Cur maxime necessarium hominibus est sanos oculos habere? 13. Enumera aliqua quæ oculis percipere potes. 14. Quam differentiam invenimus inter hominem cæcum et illum qui visione gaudet? 15. Quam vitam homines cæci agunt? 16. Quid a tua matre aliquando audivisti? 17. Cur oculi quasi spiritualem pulchritudinem vultui praebent? 18. Quid innocentis pueri vultus nobis sæpe ostendit? 19. Quid vero vultus viri nocentis? 20. Describe hominem cæcum. 21. Quem alium sensum habetis? 22. Quis sensus magis necessarius nobis est? 23. Quomodo hoc probabis? 24. Refutet alius discipulus hæc quæ comes dixerit. 25. Enumera aliqua quæ auditu percipere homines possunt. 26. Cur musica gratissima spiritui est? 27. Quæ organa externa et interna vocamus? 28. Quem fructum musicæ inesse existimas?

LECTIO UNDEQUADRAGESIMA

A

Hominis corpus

—Itaque perge in lectione de hominis corpore quæ nos maximo gaudio afficit. Amici mei vehementer cupiunt ut illis officiosus sis.

—Quod ego libentissime faciam de reliquis sensibus. Pergam igitur sed me ipsum admonui ut brevior et clarior essem quam in postrema lectione fortasse fui. Timeo enim ne obscurus fuerim et pessima molestia vos affecerim.

Tactu obiecta tangimus; calida aut frigida, blanda aut dura aliaque inter se dissimilia percipimus. Nimius calor et frigus tactus causa in nostro corpore percipimus; quo carebimus cum casu acciderit ut illum amiserimus.

—Maximi momenti ergo est sanum hunc habere; tamen non tam utilem putamus ut cæteros sensus, nimirum, visum et auditum; sed minime inutilem, nonne?

—Recte dixisti, quod etiam experientia singulis momentis confirmat. Instanter ego vos rogo ne de sensuum vestrorum cura negligentes sitis.

—Gustu ciborum saporem sapitis.

—Ubi gustus sensus inest?

—In lingua saltem inesse vos liber docuerat. Plurimi præterea affirmant nos etiam palato sapores percipere quod verum est. Vobis persuadebo ut ipsi ultro huius gnari sitis, et acriorem aut suaviorem ciborum et potus saporem maiore vi et delectamento gustabitis.

—Etiam epularum odorem naso percipere possumus?

—Non, in naso enim odoratus sensus non inest, sed naribus. Hoc proprio verbo(nimirum, olere exprimimus. Libenter vos omnes invito ut meo viridario adsitis. Heri forte acciderat ut ibi cum hospitibus essemus, gratissimum plurimorum florum odorem tunc florentium suavissime percipiebamus. Mihique multum postea placuisset ut amici mei adfuissent illi pulcherrimo loco.

—Curabimus ut horum omnium ignari non simus; sic sensus more hominum sapientium adhibebimus.

—In summo capite capillos aspicimus. Hos comam vocamus cum capitis ornatum exprimere cupimus sicque de mulieribus et forte etiam de iuvenibus, nullo modo de natu maximis, dicimus.

Non dedecus esset vel vitium hoc capillorum ornamento carere. Non modo plurimos seniores sed iuvenes etiam videritis qui comam amiserunt. Decus et virtutem in aliis altioribus stare scitis.

—Certe, sed longe abest ut aliqui ex nostris comitibus crediderint te; lex enim et consuetudo hominum est sibi suadere ut vix bonum sit quod displicuerit.

—Cum capillos tondere cupimus tonstrinam petimus. Ibi adest tonsor adhibens novissima instrumenta quibus cito comam tondebit. Postea caput tuum lavabit et pectet. Cum illud pectine pexerit, forte unguentis suaviter redolentibus capillos unget. Sed eum roga ut moderatus sit; nam nimis mulierem redolebit vir qui nimium capitis ornatum

et cultum amat. Hoc multis viris suaserim ego: ne tonsoribus permiserint ut fuerint illis inmoderati.

Singuli homines proprio capillorum colore gaudent. Sic dum pueri vel iuvenes sitis, nigrum vel aureum colorem capilli vestri habent. Postea cum seniores eritis eidem albeunt. Capillorum color iuvenum et seniorum per hominis caput magnam pulchritudinem effundit.

At, iterum repetam, decus hominis a virtutibus præsertim proveniet.

B

1. **Substantivum**

		pluralis			
		masc. et fem.		neutris	
Quarta declinatio	N. Ac:	fruct	us	gen	ua
	G.:	fruct	uum	gen	uum
	D. Ab.:	fruct	ibus	gen	ibus

Voc.: ut nominativus.

2. **Adiectiva**

Comparativa et superlativa irregularia

5.	bonus	melior	optimus
	malus	peior	pessimus
	magnus	maior	maximus
	parvus	minor	minimus
	multus	plus (n)	plurimus
	multi	plures	plurimi
6.	dives	ditior, divitior	ditissimus divitissimus
	ferus	ferocior	ferocissimus
	nequam	nequior	nequissimus
	iuvenis	iunior	(natu minimus)
	senex	senior	(natu maximus)
	sacer	sanctior	sacerrimus
	novus	recentior	novissimus, recentissimus

7. (extra)	exterior	extremus
(infra)	inferior	infimus, imus
(intra)	interior	intimus
(post)	posterior	postremus
(præ)	prior	primus
(prope)	propior	proximus
(supra)	superior	supremus, summus
(ultra)	ulterior	ultimus

3. **Verbum**

Præteritum infinitivi

fu- isse potu- isse

Præsens subiunctivi
et
Præter. imperf. subiunctivi

S.: sim	– essem	pos	sim	– sem
sis	– esses	pos	sis	– ses
sit	– esset	pos	sit	– set
P.: simus	– essemus	pos	simus	– semus
sitis	– essetis	pos	sitis	– setis
sint	– essent	pos	sint	– sent

4. Orationes subordinatæ COMPLETIVAE

a) Subiunctivi

		oratio principalis	oratio subordinata	
1.	Tempus *primarium*	Rogo, rogabo, rogavi, (he rogado) rogavero, rogem, roga eum	ut, ne *adsit* convivio	Actio *simultanea* vel *posterior*
2.	Tempus *secundarium*	rogavi, (rogué) rogabam, rogaveram eum	ut, ne *adesset* convivio	Actio *simultanea* vel *post.*
3.	Tempus *primarium*	opto, optabo, optavi, (he deseado) optavero, optem, opta	ut, ne is *adfuerit convivio*	Actio *anterior*
4.	Tempus *secundarium*	optavi, (deseé) optabam, optaveram	ut, ne is *adfuisset* convivio	Actio *anterior*

1. In genere considera primaria, tempora *præsentia*; secundaria, *præterita.*

2. Plerumque adhibe *EADEM TEMPORA* in oratione secundaria *AC IN COMPLETIVIS HISPANIS.*

3. Verba sub c) et similia postulant infinitivum cum idem subiectum est pro or. pr. et subord.

(De Sintaxi tantum generaliora ponimus; omittimus exceptiones plerumque. Hæc *nunc* sufficiunt alumno).

Verba quæ postulant SUBIUNCTIVUM: (Aliqua)
a) Verba quæ *imperare* significant et similia. Particulæ: ut, ne.
b) Verba quæ *rogare* significant et similia. Particulæ: ut, ne
c) Verba quæ *optare* significant et similia. Particulæ: ut, ne
d) Verba quæ *obtinere* significant et similia. Particulæ: ut, ne
e) Verba quæ *timere* significant et similia. Particulæ: ne, ut
f) Verba quæ *accidere* significant et similia. Particulæ: ut, ut non

suadere - *per*suadere — olere - olor - *re*dolere
(monere) - *ad*monere — (premere) - *ex*primere
(placere) - *dis*plicere — (venire) - *per*venire
(mittere) - *per*mittere — (firmare) - *con*firmare
flos - florere — sapor - sapere
albus - albere — (potus) - potare
(suavis) - suaviter — pectere - pecten
tondere - tonsor - tonstrina
(ornare) - ornatus - ornamentum

mos - consuetudo - lex
capillus - coma — ultro - (sponte)

decus - dedecus — virtus - vitium
calor - frigus — calidus - frigidus
gnarus - ignarus — clarus - obscurus
utilis - inutilis

gustare - palatus — nasus - nares

pergere/negligere/credere/instrumentum
singuli/proprius/instanter.

admoneo	admones	admonere	admonui	admonitum
albeo	albes	albere	albui	S. S.
credo	credis	credere	credidi	creditum
exprimo	exprimis	exprimere	expressi	expressum
floreo	flores	florere	florui	S. S.
negligo	negligis	negligere	neglexi	neglectum
oleo	oles	olere	olui	S. S.
pecto	pectis	pectere	pexi, pexui	pexum, pectitum
pergo	pergis	pergere	perrexi	perrectum

permitto	permittis	permittere	permisi	permissum
sapio	sapis	sapere	sapivi, ui	S. S.
suadeo	suades	suadere	suasi	suasum
tondeo	tondes	tondere	totondi	tonsum

D

Exercitium 142:
Comple terminationes. Usurpa numerum pluralem.

1. Auribus sonit- audimus. 2. Digitorum tact- obiecta percipietis. 2. Quot sens- homines habent? 3. Estne differentia inter corpora et spirit-? 4. Cur maximum momentum sens- medici præbent? 5. Aspectus vult- puerorum pulcher apparebat. 6. Lingua gratos aut ingratos gust- ciborum distinximus. 7. Multi affirmant cerebrum esse sens- hominis sedem. 8. Vis et momentum spirit- maior est quam corporum. 9. Mulierum est nimis capillorum ornat- curare. 10. Musica ex sonit- constat. 11. Color pot- erat obscurus. 12. Cæcorum vis- omnino inepti sunt et inutiles. 13. Qui sens- carent neque obiecta percipere possunt neque pulchra sentire. 14. Sanis odorat- suaves odores olemus. 15. Quos fruct- operarii obtinuerunt? 16. Fruct- studiorum nunc suaviter percipiunt alumni. 17. Puellæ sedulo ornat- parant. 18. Iuvenum aspect- multum parentes se delectabant.

Exercitium 143:
Efforma comparativum et superlativum adiectivorum.

1. Bonus. 2. Dives. 3. Malus. 4. Iuvenis. 5. (Extra). 6. Gracilis. 7. Magnus. 8. Senex. 9. Humilis. 10. (Infra). 11. Maledicus. 12. Parvus. 13. Novus. 14. (Intra). 15. Miser. 16. Multus. 17. Similis. 18. (Post). 19. Sacer. 20. Ferus. 21. (Præ). 22. Nequam. 23. Benevolus. 24. Multi. 25. Dissimilis. 26. (Prope). 27. Facilis. 28. (Supra). 29. Idoneus. 30. (Ultra). 31. Difficilis.

Exercitium 144:
Construe sententias iuxta hoc exemplum:

Bonus esse: amicus meus, frater meus, mater mea.
Amicus meus bonus est, frater meus melior est, pater meus optimus est.

1. *Iuvenis esse*: amicus tuus, soror mea, filius tuus. 2. *Infra esse*: domus, arbor, vallis. 3. *Nos divitem existimare*: fabrum, dominum,

ducem. 4. *Supra esse*: mons, luna, cælum. 5. *Multi adesse*: pueri, feminæ, viri. 6. *Vos invenire novum*: forum, templum, ædificium. 7. *Ego difficile reperire*: iter in Helvetiam, in Germaniam, in Africam. 8. *Intra adesse*: cubiculum, vestis, sacrarium. 9. *Parvus esse*: calamus, spica, triticum. 10. *Visitare urbem cum malis comitibus*: Antonius, tuus amicus, meus frater. 11. *Prope esse*: mare, flumen, civitas. 12. *Ii non deambulare*: *vacua*: fora, plateas, vicos, 13. *Ultra abesse*: fontes, rivi, montes. 14. *Ipsi castigare nequam*: puellas, pueros, iuvenes. 15. *In bibliotheca officiarii collocare multos*: libros, diaria, ephemerides. 16. *Post esse*: pater, mater, filius. 17. *Ego magna lætitia*: studere, quiescere, ludere. 18. *Homines sacra habere*: domicilia, templa, sacraria. 19. *Extra ego reperire*: plateas, vicos, pagos. 20. *Nos adesse pulchris* ludis, spectaculis, cærimoniis. 21. *Bonum vos invenire*: amicum, avum, patrem.

Exercitium 145:

Forma orationes completivas subiuncitivi.

1. Puer patrem rogat . . . *adesse* ludis. 2. Mater optabit (neg.) . . . puellæ noctu *deambulare.* 3. Ipsa optaverat . . . nos *abesse* a convivio. 4. Alumni timebant . . . magister scholæ *inesse.* 5. Instanter ab eo postulabo . . . *præesse* cærimoniis. 6. Optavit . . . *posse* hospes urbem visitare. 7. Pater meus timet . . . filius iam *incidere* in morbum. 8. Accidit (perf.) amici *esse* extra domum. 9. Procul dubio obtinebimus (neg.) . . . ab oppido *abesse* dominus. 10. Timebas (neg.) . . . heri litteræ domum *esse.* 11. Accidit (præs.) . . . primus *pervenire* pater. 12. Suadebamus amicis (neg.) . . . ludis *deesse.* 13. Optavit pater noster . . . nos scholæ *adesse.* 14. Permisit magister . . . alumni heri excursionem habere *posse.* 15. Mater singulis filiis imperat (neg.) . . . ab urbe *abesse.* 16. Roga patrem tuum . . . nobiscum *posse* venire. 17. Postulaveram ab eo (neg.) . . . puer domi *adesse.* 18. Acciderat (neg.) . . . *posse* invenire heri libros nostros. 19. Timebatis (neg.) . . . hospes iam domo *abesse.*

Exercitium 146:

Repete exercitium 59 et adhibe præsens et præteritum imperfectum subiunctivi.

Exercitium 147:

Exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. Pater filios *admonere* ne ludis adessent. 2.Ob magnam eius scientiam omnes sapientem eum *credere*. 3. Ignarus de quo magister egisset, stultis et mendacibus verbis propriam sententiam *exprimere* alumnus. 4. Viri aliquando capillorum cultum *negligere*. 5. Ego pueris *permittere* ut horti fructus gustare possent. 6. Tu *suadere* amicis ne ab urbe abessent. 7. Capitis comæ iam ei *albere*. 8. Florum odorem nos naribus *olere*. 9. Saporem ciborum et potus non naso sed lingua et palato vos *sapere*. 10. Duro pectine mater pueri comas *pectere*. 11. Tonsor novis instrumentis capillos in tonstrina *tondere*. 12. Virtus et vitium, decus ac dedecus nunquam simul *florere*. 13. Magister in suis lectionibus iterum *pergere*.

Exercitium 148:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid amici mei cupiunt? 2. De quibus tractabis? 3. Quid te ipsum admonuisti? 4. Quid igitur times? 5. Quæ tactu percipimus? 6. Quando hæc non percipiemus? 7. Quos sensus utiliores putamus? 8. Quid vos de sensibus rogo? 9. Quid gustu percipitis? 10. Ubi gustus sensus inest? 11. Quid vobis persuadere cupio? 12. Naso an naribus odores distinguimus? 13. Quid nobis heri acciderat? 14. Quid mihi multum placuit? 15. Ad quid amicos meos invitavi? 16. Quid vos sedulo curabitis? 17. Cur hæc facere optabitis? 18. Ubi præsertim crescunt capilli? 19. Quando comas eosdem vocant? 20. Quibus præsertim hoc applicabunt? 21. Quid neque vitium neque dedecus esse putamus? 22. Quos sine comis sæpe videris? 23. Cur dicis: longe abest ut aliqui te crediderint? 24. Quo tendes cum capillos tondere cupies? 25. Describe breviter hoc. 26. Quid tonsorem rogare debemus? 27. Quid viris suaseris? 28. Estne omnibus idem color capillorum? 29. Cur hanc differentiam inter iuvenes et seniores invenimus? 30. Repete breviter quæ de capillis diximus sed propriis verbis.

CONVERSACION:

Cuarta fase: El profesor animará y dará paulatinamente más libertad al alumno para que en las respuestas ponga en juego su iniciativa; es decir, para que vaya ampliando la frase, sin hacerla larga ni, mucho menos, complicada.

Dos modalidades nuevas, que ejercitará el alumno, sin abandonar las anteriores, son:

Breves repeticiones de parágrafos de la lectio, al modo, v. gr., como se indica en la pregunta 30.

El diálogo que más adelante se pide en las preguntas. Puede sostenerlo uno solo o repartirse entre dos.

LECTIO QUADRAGESIMA

(Repetitio 38-39)

A

Bellum punicum

Publium Scipionem Aemilianum adhuc puerum Polybius græcas litteras docuerat, quo in studio multum profecit et suavissimos linguæ fructus gustare valuit. At is virtutum ornatu florere præsertim studuit. Non vitæ solatia neque sensuum gustum usurpabat, quod ei facillimum fuisset; difficiliorem enim sed securiorem viam scientiæ et iustitiæ ardenti animo intravit.

Is, quod qui de eius vita scripserunt vehementer affirmant, non potibus deditus fuit ac nimium corporis cultum neglexit. Comitate tamen spiritum, musicæ sonitibus aures delectabat. Forte non alium ducem magnificentiorem ac superiorem Publio Scipione tunc Romæ viventem inveneritis. Quos mores ultro ad postremum vitæ tempus diligentissime servavit, idque, ita plurimi eique egregii viri existimant, pulcherrimus Publii Scipionis spiritus flos nobis fuit.

Audite igitur hæc de Publii Scipionis opera tertio bello punico, qui ferocissimis prœliis adfuit quique pæne maximas et postremas victorias ex carthaginiensibus obtinuit. Sic illa molestissima ac misserrima bella finiverunt.

Hic sapientissimus romanorum dux, adhuc iuvenis, obtinet ut in Hispania sub Lucullo difficillimis pugnis adsit. In quibus omnibus ut verus romanus coram ducibus et comitibus semper se exhibuit. Magnum etiam periculum superavit in urbe quam tunc romani capere cupiebant. Nam ipse primus omnium muros conscenderat ac propria virtute et ipso corpore viam aliis aperuit. Ob hæc præclarissima facta Lucullus egregiis et publicis verbis Scipionem laudavit.

Eum Romam advenientem, quia iam maximum nomen apud romanos Publio Scipioni erat, in Consulatum elegerunt, et Africam provinciam obtinuit ut ei præesset. Quod cum pœni de illo experientiam habuerunt omnes ne umquam ibi adfuisset optaverunt.

—Audivistis aliqua de Catone dicere?

—Cum primis temporibus linguæ et litteris latinis studebamus multa nobis magister de illo narravit. Sed hæc vel tua oratione repetes vel alia pulcherrima dices.

—Sub Catonis consilio, qui vehementer optaverat ut neque carthaginiense nomen esset, romani pœnos omnino opprimere statuerunt. Hic a carthaginiensibus alienissimus creverat, quia Carthaginis virtute et vi, ita ipse iudicabat, Roma minime secura erit.

His seniorum consiliis Publius Scipio bellum duxit; prudentius ac diligentius quam alii priores duces pugnavit et acerrimos carthaginienses superavit. Denique is Carthaginis civibus imperat ut cito ab urbe absint; si qui intra illam manere constiterint timeant ne simul cum ædificiis in maximum infortunium ruant.

Sane, ferocissimam sententiam ac pessimum sibi dedecus pœni hæc Scipionis verba iudicarunt. Ipsi neque romanum ducem rogaverunt ut illis benevolentior esset. Itaque omnes simul manere elegerunt, quod eis gratius erat quam vitam extra patriam, propter iniustissimam sententiam, servare.

Cives omnia quæ secum habebant ad bellum diligentissime portaverunt. Viri ac mulieres, pueri quoque et ancillæ sua libentissime præbent.

Publius Scipio Aemilianus suos viros ducit et prope urbis muros collocat, hancque premere incipit. Magna vi cives pro urbe pugnaverunt, sed peritia et bellicis instrumentis romani pœnos superabant. Ita accidit ut civitas stare non posset. Tota arsit urbs ac pauco tempore simul cum civibus penitus ruit.

Ditissima et olim famosa apud omnes Carthago fuit. Publius Scipio Aemilianus post victoriam Romam redivit. Populus romanus ut Publium Cornelium Scipionem, Africanum etiam appellavit. Sed eosdem hoc modo distinxit: illum africanum maiorem, Aemilianum vero africanum minorem vocavit.

B

Vide in lectionibus 38-39

D

Exercitium 149:
Usurpa primum numerum singularem in sententiis, deinde pluralem. Quem casum?

1. Estne homini (spiritus)? 2. Cui organo (visus) sensus inest? 3. Quid (tactus) percipimus? 3. Poteris colores distinguere sine (visus)? 4. (Gustus) et (odoratus) magnum momentum præbeo. 5. Estne perfectior (auditus) sensus quam (visus)? 6. (Sonitus) per aures in cerebrum venit. 7. Propter (spiritus) homo sentit et intelligit. 8. Cur musicæ (sonitus) te vehementer delectas? 9. Quot (sensus) homines habent? 10. Aspectus (vultus) pueri pulcherrimus apparebat. 11. Lingua dulcem aut acrem (gustus) ciborum distingues. 12. Puella nimis amat capillorum (ornatus) curare. 13. Invenis differentiam inter corpus et (spiritus)? 14. Eratne color (potus) obscurus an clarus? 15. Qui (sensus) caruerit non multa pulchra sentire poterit. 16. Sanus (odoratus) suaves odores olemus. 17. Qui (fructus) ex tuis (sensus) obtines? 18. Filiorum (aspectus) parens multum se delectat.

Exercitium 150:
Forma comparativum et superlativum adiectivorum.

1. Facilis. 2. Idoneus. 3. Bonus. 4. Multi. 5. Gracilis. 6. Pulcher. 7. Miser. 8. Malus. 9. Multus. 10. Difficilis. 11. Similis. 12. Maledicus. 13. Vacuus. 14. Dives. 15. Ferus. 16. (Extra). 17. (Ultra). 18. Humilis. 19. Dissimilis. 20. Magnificus. 21. Acer. 22. Æger. 23. Magnus. 24. Parvus. 25. (Infra). 26. (Supra). 27. Novus. 28. Sacer. 29. Benevolus. 30. Antiquus. 31. Nequam. 32. Iuvenis. 33. (Intra). 34. (Prope). 35. Senex. 36. (Post). 37. (Præ). 38. Ardens. 39. Tener.

Exercitium 151:
Construe sententias iuxta hoc exemplum:

Magna est: Roma, Berolinum, Londinium.
Roma est magna, maius est Berolinum, maximum est Londinium.

1. *Pulchram existimatis*: musicam, decus, virtutem. 2. *Malam putaveris*: stultitiam, mendacium, vitium. 3. *Obiecta non bene aspicimus in obscura*: umbra, nocte, tenebris. 4. *Bonus et utilis est*: gustus, auditus, visus. 5. *Dives sed nequam est*: puer, iuvenis, senex. 6. *Nihil decoris est mendacibus et feris*: iuvenibus, viris, feminis. 7. *Nihil de hoc fecit ignarus et inutilis*: tonsor, nauta, dux. 8. Neapolis, Vindobona, Matritum: *est magna et pulchra urbs.* 9. Meæ matri, vestris sororibus, tuæ aviæ: *novæ et magnificæ vestes placet.* 10. Hæc puella, nostra amica, eius uxor: *erat gracilis et ægra*: 11. *Humilibus et benevolis præbemus*: comitatem, fiduciam, amorem. 12. *Magistri idoneos et antiquos libros tradiderunt*: pueris, alumnis, filiis. 13. *Supra aspicitis*: lunam, solem, stellas. 14. *Prope est*: litus, ora, ripa.

Exercitium 152:
Construe orationes completivas subiunctivi. Pone orationem principalem et subordinatam iuxta indicationes.

1. Dominus *imperare* (t. pr.) famulo . . . *adesse* operæ (a. p.) 2. Dominus *imperare* (t. s.) famulo . . . *adesse* operæ (a. p.) 3. Nos *optare* (t. pr.) (neg.) . . . is *posse* (a. a.) confirmare sententiam. 4. Nos *optare* (t. s.) (neg.) . . . is *posse* confirmare sententiam (a. a.) 5. Alumni *postulare* a magistro (t. pr.) . . . ab schola *abesse* (a. p.) 6. Alumni *postulare* (t. s.) a magistro . . . ab schola *abesse* (a. p.) 7. Accidit (t. pr.) . . . amicus *deesse* in convivio (a. sim.). 8. Accidit (t. s.) . . . amicus *deesse* in convivio (a. sim.). 9. Aegrotum *terrere* . . . medicina (t. pr.) periculum *esse* alicui membro (a. sim.) 10. Aegrotum *terrere* (t. s.) . . . medicina periculum *esse* alicui membro (a. sim.) 11. Mater tua *desiderare* (t. pr.) (neg.) . . . pater domum nostram *visitare* (a. a.). 12. Medicus *timere* (t. pr.) . . . infirmus propter cæcitatem oculorum visionem penitus *amittere* (a. a.). 13. Vos *obtinere* (t. s.) . . . remedium *prodesse* ægroto (a. sim.). 14. Senex iuveni *persuadere* (t. pr.) (neg.) . . . spectaculo *adesse* (a. p.). 15. Senex iuveni *persuadere* (t. s.) (neg.) . . . spectaculo *adesse* (a. p.). 16. Hospes multum *timere* (t. pr.) (neg.) . . . dominus domum *venire* (a. a.).

Exercitium **153:**
Repete **exercitia 140 et 147.**

Exercitium **154:**
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid Polybius Publium Scipionem docuerat? 2. Profecit in suis studiis Scipio? 3. Cui tamen præsertim studuit? 4. Quem vitæ modum sibi elegerat? 5. Quid de potibus ac corporis cultu Scipionis dicis? 6. Quibus spiritum et aures delectabat? 7. Quid ipse de romanis obtinet? 8. Fac narrationem de vita Publii Scipionis in Hispania et in bellis ibi habitis. 9. Cur in Consulatum eum eligunt roman ? 10. Quid carthaginienses obtaverunt? 11. Quis erat Cato? 12. Quos mores habebat? 13. Cur alienissimus fuerat a carthaginiensibus. 14. Quid de Carthagine iudicabat? 15. Describe iter Scipionis in Africam. 16. Quæ carthaginiensibus ipse imperat? 17. Quid de illis pœni senserunt? 18. Quomodo prudentiores et optimi viri hæc iudicaverint? 19. Cur pœni Publium non rogaverunt ut eis benevolentior esset? 20. Quomodo cives carthaginienses se exhibuerunt? 21. Describe postremum bellum inter romanos et carthaginienses prope Carthaginis urbem. 22. Quid in civitate accidit? 23. Quid terruit præsertim romanos? 24. Quo nomine eum populus romanus vocabit? 25. Cur hoc nomem ei dedit? 26. Quomodo distinguis Publium Cornelium Scipionem et Publium Scipionem Aemilianum? 27. Quomodo Roma Publium Scipionem recepit? 28. Repete breviter hanc lectionem propriis verbis. 29. Explica amplius quæ tibi magis placuerint.

LECTIO PRIMA ET QUADRAGESIMA

Repetitio 28-33

Vide lectionem 13

LECTIO ALTERA ET QUADRAGESIMA

A

Hominis corpus

—Hactenus de hominis sensibus tractavisti. Hoc die ad tuam lectionem redi sed aliquid de reliquis corporis membris vel organis addere debes.

—Certe, ita facere cupio, quia postremo die vobis promisi me de alia re tractaturum esse. Hæc consulto præterea vehementer opto ne accusetis et condemnetis amicum, si vestram spem vel fidem fraudaverit. Vere quis in fraudem incidit cum quæ aliis promiserit negligit. Liceat mihi me ipsum defendere meisque verbis esse fidelem.

—Perge itaque, si tibi ita placet.

—In capite velut totius corporis ornamentum frontem habemus.

—Aliquos hanc cogitationum sedem vocasse audivi.

—Re vera falsum est intellectum et cogitationes hominis huic rei inesse, nam non fronte sed mente cogitamus et intelligimus. Nihilominus apud omnes certum est eandem quid decoris manifestare, quia sæpe spiritus affectus in fronte atque facie nostra patefacimus. Cum tristes aut læti sumus, cum ridemus aut flemus, cum dolemus amicos nostros perivisse, hi animi sensus nos afficiunt et extra, velut in superficiem, veniunt.

Lingua in buccam inest. Hanc me ipsum persuadeo ut omnium corporis membrorum utilissimum habeam. Hac enim verba exprimitis et voces efformatis; hac ideas manifestamus quibus cæteri homines nostras cogitationes cognoscere possint.

Prope os labia habemus, quæ velut buccæ ianua sunt.

—Quibus his indigemus? Nam nihil utilitatis eadem habere, præter pulchritudinem faciei, forte cui asserere liceat.

—Quod minime verum esse intellego. Nam his egemus ut verba efformemus et exprimamus. Nobis quoque necessaria illa esse existimo ut manducemus et bibamus.

Fortasse hoc spectaculum, quod omnium pulcherrimum et suavissimum est, in vestra familia spectavisse memores estis: Forte filium vel amicum domum venientem post multum temporis vidistis quo neque patres neque fratres vel amicos aspexerat. Mater lætitia et amore capta filii faciem observat, ipsius genas suavibus digitis tangit et labiis osculum

in illis imprimit. Re vera ipsa natura labia amori matrum penitus necessaria esse ostendit.

Intra buccam dentes portamus qui magnæ utilitati homini esse quotidie sentimus.

—Estne præter hoc aliquod maximi momenti membrum in corpore?

—Esset quis huius rei immemor vel ignarus? Hoc mihi respondere liceat: Peto a te ut visites aliquando hominis, qui perierit vel quem occiderint, cadaver. Eius cor videbis velut mirum horologium quod subito stetit. Idque accidere solet cum ægrotus supremum spiritum emiserit.

—Ergo vita e totius corporis membris fugit nec aliquam rem facere valet nec ulla vitæ spes manet?

—Ita est. Cor enim, quod pectori nostro inest, vitæ fontem habemus.

Ipse diversas cordis partes ostendit et explicat ac felicissimo vultu addit hæc verba: Credo nos visuros esse hodie lectionem et recte intellecturos esse totam rem.

—Has venas esse dicitis. Per has sanguis corpus usque ad imam partem membrorum percurrit et defluit rigans ossa, carnem, pellem, musculos et textilia. Hoc miro apparatu, cui microscopium nomen dederunt, aspicere potuissemus.

—Sed quomodo illud accidit? Cura ut explices nobis, nam scio nos tibi gratos futuros esse omnes. Tunc ipse sedulo alumnos hæc docuit. Quæ nos bene intellexisse existimo, quia magister lente et accuratissime explicare assuescebat.

1. **Substantivum**

Quinta declinatio

	Singularis	
masc.	et	femin.
N.:	di	es
G.:↘ D.:↗	di	ei
A.:	di	em
Ab.	di	e

Voc: ut nominativus

2. Verbum

Futurum infinitivi

S. N.: amaturus,	a, um	esse	moniturus,	a, um	esse
Ac.: *amaturum,*	am, um	esse	*moniturum,*	am, um	esse
P. N.: amaturi,	æ, a	esse	monituri,	æ, a	esse
Ac.: *amaturos,*	as, a	esse	*monituros,*	as, a	esse

Esse

S. N.:	futurus,	a,	um	esse
Ac.:	*futurum,*	*am,*	*um*	*esse*
P. N.:	futuri,	æ,	a	esse
Ac.:	*futuros,*	*as,*	*a*	*esse*

vel fore

Præsens subiunctivi			
S.: am	em	mon	eam
am	es	mon	eas
am	et	mon	eat
P.: am	emus	mon	eamus
am	etis	mon	eatis
am	ent	mon	eant

Futurum infinitivi etiam habet formam *fuisse* pro esse. Sed hanc adhibemus in stylo indirecto, in forma *ría,* hispana.

V. g. Dixit aliam sententiam se dicturum *fuisse*... que *habría* dicho...

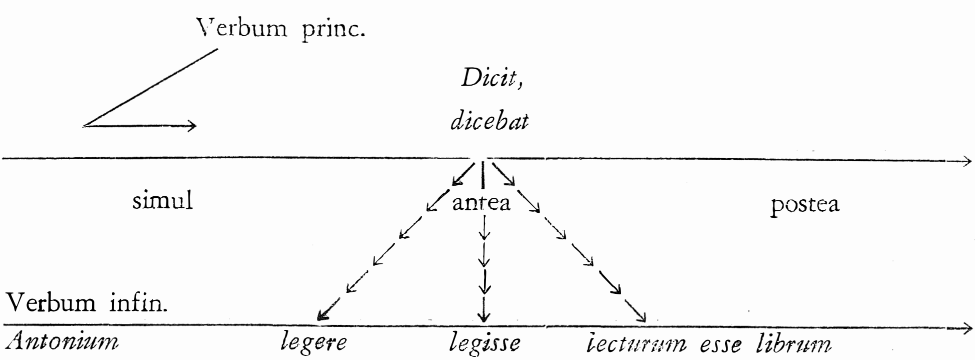
Fut. infinitivi efformamus ex supino amat- monit- *urus*...

TEMPORA QUÆ FORMAMUS EX SUPINO HABENT EASDEM TERMINATIONES IN QUATTUOR CONIUGATIONIBUS

3. Orationes subordinatæ COMPLETIVÆ

b) **Infinitivi**

	Oratio princ.	*Oratio subordinata*	
1.	Dicit, dicebat...	se *venire*	Actio *simultanea*
	Audio, audiebam...	te *laborare*	” ”
	Scis, sciebas...	*eum* domi *esse*	” ”
2.	Dicit, dicebat...	se *venisse*	Actio *anterior*
	Audio, audiebam...	te *laboravisse*	” ”
	Scis, sciebas...	eum domi *fuisse*	” ”
3.	Dicit, dicebat...	se *venturum esse*	Actio *posterior*
	Audio, audiebas...	te *laboraturum esse*	” ”
	Scis, sciebas...	eum domi *futurum esse*	” ”

1. Cum subiectum infinitivi est *pronomen personale tertiæ personæ*:
Si pronomen *est* subiectum verbi principalis: *se*
Si pronomen *non est* subiectum verbi principalis: *eum, eam...*
V.g.: Antonius dicit *se* sapientem esse; sed magister dicit *eum* sapientem non esse.

2. Orationes subordinatæ infinitivi latino sermone, hispane duas formas habent: *In infinitivo*, v. gr., "puedo ver el campo". *In indicativo vel subiunctivo* cum particula "*que*", v. g., "dice *que vendrá*". Primam formam construe *ut in hispano sermone.* Alteram iuxta regulas indicatas.

3. *Subiectum* subordinatæ in orationibus completivis infinitivi, ponimus in *accusativo.* Tantum exprimimus illud cum diversum est in duabus orationibus. Sed cum verbis *intellectus, sensus* et *linguæ* exprime *semper.*
V. g.: Licet *te* facere hoc. - Licet (me) facere hoc. - Sciebas *te* facturum esse hoc.

4. *Prædicatum* ponimus in eodem casu ac *subiectum.*
V. g.: *Puer* potest esse *utilis.* - Scio *puerum* esse *utilem.*

Verba quæ postulant INFINITIVUM: (aliqua)

a) Verba *intellectus, sensus* et *linguæ*: intelligere, cogitare, scire...; sentire, audire, videre...; dicere, affirmare, narrare...

b) Verba *voluntatis*: velle, cupere, iubere... Sed in aliquibus ut velle, optare, cupere... tantum cum *idem est subiectum.*
V. g.: Cupio visitare domum amici. - Cupio ut amicus visitet domum meam.

c) Verba *afectuum*: gaudere, dolere... (Etiam admittunt *quod et indicativum*).
V. g.: Mater dolet suos filios *perivisse.* Mater dolet *quod* sui filii *perierunt.*

d) *Verba impersonalia*: oportet, licet, decet... et expressiones æquivalentes: necesse est, mos est... adesse festo.

e) *Expressiones impersonales* quas efformamus adiectivis et verbo copulativo: V. gr., falsum est, verum est eum scripsisse librum.

f) Verba *posse, debere...*

C

mittere - *e*mittere - *præ*mittere
(ponere) - *im*ponere
(cædere) - *oc*cidere
(facere) (afficere) - *af*fectus
(cura) - *ac*curate
fraus - fraudare
(finis) - finire
(utor) - utilis - utilitas
(hora) - horologium

intellectus - mens — nihilominus - (tamen)
velut - (tanquam) — haud - (non)

accusare - (condemnare) - defendere
ridere - flere — memor - immemor
dies - (nox) — pellis - caro - os

cogitatio - idea — perire - cadaver
observare - superficies
facies - genæ — vox - bucca - dens
pectus - cor — sanguis - vena
apparatus - microscopium — cellula - textile - musculus.

fugere/rapere/assuescere/frons/res/spes
alimentum/tristis/hactenus/hucusque.

assuesco	assuescis	assuescere	assuevi	assuetum
defendo	defendis	defendere	defendi	defensum
divido	dividis	dividere	divisi	divisum
fugio	fugis	fugere	fugi	fugitum
imprimo	imprimis	imprimere	impressi	impressum
indigeo	indiges	indigere	indigui (raro)	S. S.
iubeo	iubes	iubere	iussi	iussum
maneo	manes	manere	mansi	mansum
occido	occidis	occidere	occidi	occisum
rapio	rapis	rapere	rapui	raptum
rideo	rides	ridere	risi	risum

D

Exercitium 155:
Comple terminationes. Adhibe numerum singularem.

1. Estne calid- di-? 2. De qua (*res*) aget hodie magister? 3. Cur homo trist- faci- ostendit? 4. Famulus nostr- sp- fidelis semper stetit. 5. Vestr- fid- amicus nunquam fraudavit. 6. Animi affectus in vultum et os velut in spiritus superficie- veniunt. 7. Cur ad (hic) di- lectionem prætermisisti? 8. Puer venust- faci- sæpe ridet aut flet. 9. (Hæc) (*res*) magnum momentum præbui. 10. Amicis fid- da. 11. Summa sp- iuvenis in officina laborare incepit. 12. (Hic) di- ludos ardenti desiderio exspecto. 13. (Hæc) (*res*) causa accusaverunt et condemnaverunt eum. 14. Mater læt- faci- filium instanter observabat. 15. Cur de patris salute sp- amisitis? 16. Optim- fid- senex domino quotidie ministrat.

Exercitium 156:
Usurpa præsens subiunctivi.

1. Utinam ei *licere* se defendere coram omnibus. 2. Pater filium *admonere* de nimio ornatu sui ipsius. 3. Fortasse vos *suadere* domino ne molesta officia famulo imponat. 4. Ii *negare* iuvenes dixisse illa nequissima verba. 5. Forte tibi *displicere* puerum suum magistrum risisse. 6. Sapiens *refutare* quod falsum esse sentiat. 7. Utinam magistri te *iubere* ab schola abire. 7. Alumnus se *exhibere* prudens ac diligens domi. 8. Forte ego *vitare* periculum quod adest in itinere. 9. Utinam tu *rogare* patrem tuum ut tibi nobiscum venire permittat. 10. *Imperare* is operario nostram domum autocinetum vehere. 11. Fortasse vos avo *persuadere* ne exeat hodie domo. 12. Magistri *observare* et *castigare* alumnorum operam. 13. Famulus dominum *vocare* hora septima. 14. Ego *valere* tuam familiam cras vespere visitare. 15. Fortasse tu *manere* domi propter frigus. 16. Mater mea *adhibere* novas et calidas vestes ob frigidam tempestatem. 17. Officiarius nuntios domino ex officina cito *communicare.* 18. Pater puero propter eius diligentiam aliquod donum *dare.*

Exercitium 157:

Construe orationes completivas infinitivi in hunc modum:

Domi audivi. Amicus hodie veniet.
Domi audivi amicum hodie venturum esse.

1. Tabellarius affirmavit. Tu litteras a patre recepisti. 2. Diu dixi. Non obtinebis illud ab eo. 3. Magister iussit alumnis. Historiæ lectioni studeant. 4. Mater multum gaudet. Filium iterum sanum invenit (perf.). 5. Vehementer doluisti. Pater subito perivit. 6. Fortasse oporteat nostræ saluti. Nos absumus ab excursione et itinere. 7. Illud falsum fuit. Iuvenes scholæ heri abfuerunt. 8. De sorore hunc nuntium sciveram. Ea adveniet domum postridie. 9. Epistola idem de hospite nostro confirmavit. Is clarus et dives fuit. 10. Instanter hoc ego cupiveram. Urbem Romam saltem cum amico visitavi. 11. Magna tristitia eum affecit. Ferus et nequissimus iuvenis suam sororem Agnetem occidit. 12. Hic mos apud cives erat. Diem festum singulis annis magnificis ludis celebrant. 13. Hæc vera sunt. Nostræ cogitationes non a fronte vel cerebro sed ab intellectu vel mente proveniunt. 14. Ei illud decet. Fugiat accurate a periculosis ludis. 15. De famulo multa bona semper audivi. Is fidelis et domini memor fuit. 16. Pater nobis nuntium dedit. Vester frater Ignatius noctu in civitatem pervenit. 17. Ultro magister discipulis promiserat hoc: Vos in flumen et montem cras excursionem habebitis.

Exercitium 158:
Exerce præteritum plusquamperfectum et futurum perfectum indicativi.

1. Vir vitio et potui omnino *assuescere.* 2. Consulto iuvenem magister *defendere.* 3. Mater tenerum osculum in pueri genis suaviter *imprimere.* 4. Corpus ad vitam ære et cor sanguine *indigere.* 5. Is os et carnem dentibus *dividere.* 6. Soror rei ignara domi *manere.* 7. Famulus domo *fugere* propter pœnam quam ei dominus *imponere.* 8. Puer patris microscopium quo cellulas et textilia observabat, *rapere.* 9. Magistri haud dubio ideas quas de scientiis expressistis *ridere.* 10. Cultrum pectori iniciens immemor amicitiae nequam *occidere* amicum.

Exercitium 159:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. De quo hactenus tractavi? 2. Quid in hac lectione addere debes? 3. Cur aliquid novum dicere cupiebas? 4. Quid de amicis tuis vehementer optaveras? 5. Quando quis in fraudem incidit? 6. Unde ideæ nostræ proveniunt? 7. Quam sententiam de hoc falsam esse existimatis? 8. Quid veri nihilominus in ipsa invenimus? 9. Cur animi affectus in facie et ore hominis apparent? 10. Indica aliquos affectus quos habemus. 11. Cum de lingua dicis, de qua re te ipsum persuasisti? 12. Enumera quæ hac facere poterimus. 13. Quid utilitatis labia hominum habent? 14. Cur sine illis vix voces efformare possemus? 15. Narra spectaculum matris filium osculum imprimentis. 16. Ubi dentes insunt et quibus utilissimi nobis sunt? 17. Quid de momento cordis affirmare posses? 18. Cur hominis cadaver ullam vitam habet? 19. Cur cum horologio comparavimus cor? 20. Cur vitæ fontem cor esse dicitis? 21. Quæ verba magister vester addidit? 22. Ubi venæ adsunt? 23. Qua sanguis noster deffluit? 24. Quæ sanguis rigat dum deffluit? 25. Ex quibus diversis corpus constare medici affirmant? 26. Quomodo vocas apparatum quo cellulis studere possumus? 27. Quid de lectione, quam illis magister explicavit, iudicant alumni? 28. Ex quibus virtutibus optimi magistri lectionem constare credis?

LATIN ESCRITO:

Cuarta etapa: Puede continuarse con el recurso anterior o introducirse otro nuevo. Se sugieren, por ejemplo, breves descripciones o narraciones a que pueden dar lugar pasajes de la lectio.

Pueden simultanearse ambas cosas para darle variedad y atractivo a la tarea.

En la imitación de la lectio el alumno pondrá en juego, cada vez más, su personalidad. Es decir, siguiendo la línea fundamental bastante de cerca, procure irse desprendiendo y dar entrada con moderación a su imaginación.

En cualquiera de los modos que se adopten tendrá presente el recurso tan recomendado para la collocutio: expresar de diversos modos la misma cosa. Es muy conveniente no limitarse a una forma única de decir. Para esto vaya empleando las nuevas formas y usando el vocabulario más reciente.

LECTIO TERTIA ET QUADRAGESIMA

A

Hominis corpus

—His diebus ab studio et labore cessare me necessitas magnopere coegit. Opus enim facere debui quod a me amicus instanter rogaverat. Res quas a nobis aliquando exigunt maximum momentum secum habent, nec facile sinunt ut has intermittamus vel ad aliud tempus relinquamus. Præterea me cito finem operi impositurum esse amico asserueram. Sed nunc ad lectionem nostram redimus. Licet nobis audaces esse in scientia.

Hominis corpus ex brachiis constare videmus in quorum extremis manus et digiti adsunt.

—Istorum ergo quot magna existimes beneficia fortasse nobis explicare audeas.

—Manibus obiecta apprehendimus et sine illis nihil retinere valebimus. Ii qui hæc amiserint membra sæpissime sentient ipsa eis utilissima fuisse.

—Ergo illis ad obiecta accedimus eademque tangimus et apprehendimus?

—Certe. Præterea formam et figuram rerum nobis quoque præbent. Cum brachia vel manus in magnum vitæ discrimen hominem inducunt illa celerrime abscindimus. Sic in arbore cum quid ipsius vitæ periculum creat cito scindimus hoc. Sed manibus infirmis vel abscissis a multis nos abstinere necesse erit.

Digitis obiecta indicare et laboris instrumenta capere potes.

—Nec minoris momenti æstimo artis beneficia qua nos facillime gaudemus. Digitis enim musicam exercebis quam egregii viri in imo corde et animo se sensisse dixerunt.

—Nonne etiam in societatis et familiarum consuetudinibus eisdem etiam homines egent?

—Ita profecto existimo. Sæpius accidit ut filius domum accedat aut ab illa negotiorum vel studiorum causa discebat. Ipse cum salutem dicit aut parentibus et fratribus valedicit brachia diligentissime extendet quibus amplexibus animi gaudium et amorem erga familiam benevolentissime patefaciet.

—Itaque multis carere necesse est cui manus, brachia et digiti miserrime desint.

—In extrema digitorum parte ungues insunt. Unguibus natura digitos protexit eosdemque aptiores laboribus reddit.

—In superioribus lectionibus aliqua principaliora membra omiseras; cur ita egisti?

—Hoc consulto feci; cupiebam enim non nimis novis ideis mentes alumnorum obruere. Officium magistri est res quas explicat intellectui alumni maxime accommodare.

—De istis igitur membris quæ restant a te quæso ut tractes.

—Humeris gravia aut levia pondera sustinemus atque portamus. Prope humeros adesse terga scitis. Latiorem corporis partem recte esse dicitis.

In stomacho alimenta ope succorum coquimus. Hic hæc apta reddimus sicque in nostrum sanguinem maxime idonee mutare et propriam carnem eadem efficere poterit homo.

Hepar succum producit quo magnopere stomachus indiget. In ipso multas easque summi momenti mutationes adesse huius rei gnari asserere audent.

—Quod renum opus est quibus medici semper maximum momentum tribuere consueverunt?

—Ii e sanguine illa impura quæ corpori nocent, separant. Eorundem ope singulis momentis sanguinem purum efficimus; quibus rebus ii qui careant vitam omnino servare non poterunt.

Venter magnum corporis spatium occupat eo quod viscera contineat.

—Nondum de cruribus ac pedibus dixisti.

—His igitur me lectionem hodiernam finiturum esse promitto et vos nihil novi magistrum interrogaturos ex vestra etiam parte promittetis. Crura velut corporis columnas quis vestrum rectius putabit. Quod verum est. Nam eadem reliquas hominis partes fulciunt. Si quis ex vobis. crura non fortia sed infirma vel debilia senserit, haud dubio, multa agere non intendet. Sic neque deambulabitis neque pedibus longum iter conficere audebitis. Sed nos firmis cruribus montes ascendemus et aliquid temporis singulis diebus ludemus. A quibus omnibus vos abstinere debebitis. Itaque sanum gerere cor non vobis sufficiet; necesse quoque erit firmis et sanis cruribus ac pedibus gaudere.

B

1. Substantivum

	pluralis		
	masc. et feminini		
Quinta declinatio	N. Ac.:	di	es
	G.:	di	erum
	D. Ab.:	di	ebus

Voc.: ut nominativus.
G.D. et *Ab.* pluralis raro adhibemus præter *species*, *res*, *dies.*

2. Verbum

Futurum infinitivi

S.N.: lecturus, a, um esse — auditurus, a, um esse.
Ac.: *lecturum, am, um esse* — *auditurum, am, um esse.*
P.N.: lecturi, æ, a esse — audituri, æ, a esse.
Ac.: *lecturos, as, a esse* — *audituros, as, a esse.*

Præsens subiunctivi				
S.:	leg	am	aud	iam
	leg	as	aud	ias
	leg	at	aud	iat
P.:	leg	amus	aud	iamus
	leg	atis	aud	iatis
	leg	ant	aud	iant

3. Adverbia

Comparativa et superlativa irregularia.

a) *Efformatio*: Cfr. lect. 36, 3.

positivum	*comparativum*		*superlativum*	
1. Facile	facil-	ius	facil-	lime
2. Pulchre	pulchr-	ius	pulcher-	rime
3. Benevole	benevol-	entius	benevol-	entissime
4. Idonee	magis idonee		Maxime idonee	

b) *Aliquæ efformationes speciales*

Bene	melius	optime
Magnopere	magis	maxime
Parum (Vel paulum)	minus	minime
Diu	diutius	diutissime
Sæpe	Sæpius	sæpissime

C

tegere - *pro*tegere
scindere - *ab*scindere
(mittere) - omittere - *inter*mittere
(tendere) - *ex*tendere - *in*tendere
(agere) - *co*gere - *ex*igere
(tenere) - *abs*tinere
(facere) - *ef*ficere - *suf*ficere
(ruere) - *ob*ruere
(stare) - *re*stare
(audere) - audax
(necesse) - necessitas
(benefacere) - beneficium
(mutare) - mutatio

sinere - (permittere) — tribuere - (præbere)
labor - opus — discrimen - (periculum)

discedere - (accedere) — debilis - fortis
firmus - (infirmus) — gravis - levis
latus - (angustus) — purus - *im*purus

brachium - manus — (digitus) - unguis
humerus - tergum — succus - hepar - renes
venter - viscus — crus - pes

cessare/apprehendere/æstimare/accommodare
fulcire/stomachus/ops/amplexus.

abstineo	abstines	abstinere	abstinui	abstentum
apprehendo	apprenhendis	apprenhendere	apprenhendi	apprehensum
cogo	cogis	cogere	coegi	coactum
discedo	discedis	discedere	discessi	discessum
extendo	extendis	extendere	extendi	extensum
fulcio	fulcis	fulcire	fulsi	fultum
obruo	obruis	obruere	obrui	obrutum
resto	restas	restare	restiti	restatum
scindo	scindis	scindere	scidi	scissum
sino	sinis	sinere	sivi	situm
sufficio	sufficis	sufficere	suffeci	suffectum
tego	tegis	tegere	texi	tectum

Exercitium 160:
Quem casum? Adhibe numerum pluralem.

1. De (quæ *res*) eum accusabant? 2. Prætermittite laborem (hæc *dies*). 3. Microscopio cellulas (diversa *species*) alumni observant. 4. Suo opere patris (*spes*) penitus fraudavit. 5. Manibus pueri tegebant (*facies*) dum flebant. 6. Aquarum (*superficies*) ubique latissimæ erant. 7. Cur non intenditis finem imponere (vestra *res*)? 8. Suntne (diversa *species*) sanguinum, textilium ac ossium? 9. Cur iussistis famulos (hæc *dies*) laborem omittere? 10. (Nostra *spes*) augent dum rem apprehendimus et labori assuescimus. 11. Mulierum (*facies*) unguentorum ope sæpe magnas mutationes secum habent. 12. Necessitas (*res*) fidelem famulum coegit (aliquis *dies*) ab opere omnino cessare. 13. (Hæc *dies*) labores vobis licet intermittere.

Exercitium 161:
Comple terminationem verborum. Usurpa præsens subiunctivi.

1. Is defend- amicum si eundem condemnent. 2. Alumni divid- inter se opus quod eis magister imposuerit. 3. Cum te magis exercueris forte vocem puriorem et graviorem emitt-. 4. Fortasse e civitate fugi- qui virum occiderit. 5. Curam habe de puero ne per-. 6. Utinam medicus ab infirmo brachium abscind-. 7. Indic- alumnis ubi sint hepar, renes et cor. 8. Ne morbus ægris in vitæ discrimen induc-. 9. Curabo ne obru- intelectus et mentem alumnorum multitudine rerum. 10. Proteg- mater puerum debilem a frigore. 11. Explic- alumni de corporis organis, de cruribus scilicet, stomacho et ventre quod rest-. 12. Fortasse vos cito ab opere disced-. 13. Utinam nos effici- ut amici nostri domum ven-. 14. Magistri exig- ab alumnis quod iis oporteat. 15. Retin- pueri libros dum opus suum confici-. 16. Adduc- ii dona pueris ex urbe. 17. Forte ego acced- ad domum tuam vespere. 18. Quiesc- operarii a laboribus quos confecerunt.

Exercitium 162:
Efforma positivum, comparativum et superlativum adverbiorum in exercitiis 137, 143, 150.

Exercitium 163:
Construe orationes completivas infinitivi iuxta modum exercitii 157.

1. Re vera ego illud nescivi. Tu heri domum venisti. 2. Filios pater iussit. Ii a ludis cras se abstineant. 3. Audivimus de tuo fratre hoc. Is ultro discedet ex urbe. 4. Soror Anna amare flebat. Pater haud dubio cordis morbo perivit. 5. Nonne illud nobis omnino decet? Amici omnes festo adsumus. 6. Certum est. Tu multum æstimavisti comitis beneficium. 7. Puer confirmavit nuntium. Pater meus e civitate cras mane discedet. 8. Videram iuvenem. Opus summopere neglexit. 9. Faber cupit hoc. Discit faciliorem operam. 10. Optaverat mater multa de filiis. Ii præsertim domi manent (ut). 11. Puella ridet. Soror eius cecidit. 12. Oportebat istud magistro. Is intellectui alumnorum lectionem accommodat. 13. Pulchrum illud visui est. Alumnæ aulam in festo decorant.

Exercitium 164:

Exerce præteritum plusquamperfectum indicativi.

1. Aegrotus propter dentium morbum a carne se sæpius *abstinere.* 2. Medici levibus cultris ægro brachium dexterum *abscindere.* 3. Digitis et unguibus manus obiecta facilius *apprehendere.* 4. Ob oppidi festum famulus hodie mature a labore *cessare.* 5. Consulto nequam iuvenis servum tergo gravia pondera portare *cogere.* 6. Quando pater tuus ab urbe *discedere?* 7. Necessitate coacti vos multas mutationes domum *inducere.* 8. Ego *efficere* ut die festo pueri abessent ab schola. 9. Dominus *exigere* ab hospite ei solvere quod debebat. 10. Magister chartam geographicam ante discipulos *extendere.* 11. Crura, pectus, humeros, totum scilicet corpus *fulcire.* 12. Magistri alumnorum mentes multis novis ideis *obruere.* 13. Tantum nobis *restare* lectiones de venis et sanguine. 14. Quando operarii arbores *scindere?* 15. Medici *sinere* ut amici infirmo adessent? 16. Vobis *sufficere* vidisse et salutavisse ægrotum. 17. Propter nimium frigus pueri genas *tegere.*

Exercitium 165:

Enuntia verba supra indicata:

E

Responde his quæstionibus:

1. Quibus diebus a labore cessare debuistis? 2. Cur ita fecistis? 3. Cur in alium diem non opus prætermittis? 4. Describe brachia. 5. Dic nobis quæ horum ope facere possitis. 6. Quid manibus conficimus? 7. Quando manus vel brachia medici abscindunt? 8. Quid digitis exercemus? 9. Quid de musica viri egregii senserint? 10. Quomodo affectus erga parentes exprimimus? 11. Quid osculis et amplexibus manifestare solemus? 12. A quibus se abstinere debent qui manibus vel brachiis careant? 13. Quod existimas esse magistri officium? 14. Cur stomachus succis indiget? 15. Quo apparatu multa ex his potes aspicere et observare? 16. Cum qua re crura comparare poterimus? 17. Cur similia columnis crura esse asseritis? 18. A quibus rebus se abstinere debebit qui infirma vel debilia crura habeat? 19. Dic nobis multa ex his quæ facit iuvenis cum firmis cruribus gaudet. 20. Quid pelle tegimus? 21. Quæ differentia inest inter cadaver et hominem vivum? 22. Quæ utilitas adest in aere, in sanguine, in dentibus?

LECTIO QUARTA ET QUADRAGESIMA

(Repetitio 42-43)

A

Gracchi

—Sane nos multa de Gracchis fratribus audiveramus. Sed hæc omnino inter se dissimilia sunt. Nam dum alii ultra iustitiam illos laudant, alii vel eosdem parum æstimare dicunt vel de multis vitiis ipsos accusare audent. Ego autem, dum eorum vitam narrare intendo, me futurum esse iustum fratribus Gracchis simpliciter assero. Faciam quod possim cum audax virorum tunc temporis præclarissimorum opera vobis explico.

—Quod ergo iudicium de his fratribus nobis præbes?

—Hi Corneliam feminam simul pulcherrimam ac virtutibus egregiam, matrem habuerunt. Adhuc iuvenes bonis artibus et magna omnium spe floruerunt. Legere potui Corneliæ matris epistolas in quibus apparet non modo ipsam filios officia in patriam et virtutes maxime docuisse sed etiam litteras et linguæ latinæ elegantiam, in qua multos alios eosque præclaros vicerunt.

—Sæpissime romanæ feminæ hunc morem sibi maxime idoneum esse putabant.

—Quod ego verum esse sentio et penitus confirmare audeo, quoniam semper existimabo filios honestos et in patriam utiles habere, maximam fore parentibus gloriam.

—Fortasse memores sitis narrationis quam in aula sæpius a magistro audiebamus vel apud illos qui de antiquis rebus scripserunt libentissime legebamus.

—Narra igitur brevissime hanc.

—Quædam femina ornamenta sua, quæ illa ætate præclarissima erant, Corneliæ gaudens ostendit. —Quæ res meæ Corneliæ ex his magis placuit?

Ea sederat prope amicam et magnum auri et argenti pondus aspiciebat. Pulchris oculis illud observabat lætoque vultu aurum tractabat.

—Sane ditiorem te me esse existimo. Feliciorem multis feminis procul dubio te iudico sed infeliciorem quam me amicam meam semper habebo.

—Cur? Nonne auro abundare summum hominibus bonum putabimus?

Dum hæc inter se comiter tractabant, filii ab schola læti redibant. Totam domum vocibus excitabant pueri. Ii ob teneram ætatem aspectu et facie pulcherrimi, in matris brachia gaudentes se iniecerunt, dum mater manibus diutius eorum capita et genas suavissime tangebat.

—Ii mea gloria et maximum mihi gaudium erunt. Ipsos ut ditissimum auri pondus vere æstimabo.

Tiberius Gracchus natu minimus ut populus vitam feliciorem habeat vehementer curat. Agricolæ, quia multis et acerrimis bellis adesse debuerant, agros et fundos pæne omnino reliquerant. Sic illos domini exiguo auro sibi comparaverant. Amplissima igitur prædia in paucorum manus venerunt, dum maximam nationis partem miseram ducere vitam cogunt, nec ulla remedii infelicioribus spes manet. Hunc iniustum rerum modum etiam nostris diebus aliquando vidimus.

Tiberius Gracchus legem agrariam dedit populo præsertim utilem. Hanc legem magnæ miseriæ remedium imposituram esse credebat. Agros multis, qui alimentis carent, dat aliaque diligentissime conficit quæ ditioribus minime placent.

Tunc aliqui ex romanis Tiberium Gracchum occidere intendunt et Nasica viri fugientis sua manu caput miserrime abscidit. Tandem Tiberii cadaver in flumen iniecit.

Simillimus Tiberio Caius Gracchus natu maximus fuit ac simillimum vitæ finem etiam invenit.

B

Vide in lectionibus 42-43.

amat-	*urus, a, um esse*
monit-	*urum, am, um esse*
lect-	*uri, æ, a esse*
audit-	*uros, as, a esse*

D

Exercitium 166:
Repete exercitia 155 et 160.

Exercitium 167:
Repete exercitia 156 et 161.

Exercitium 168:
Repete exercitia 157 et 163.

Exercitium 169:
Forma positivum, comparativum et superlativum horum adiectivorum.

1. Facilis. 2. Vacuus. 3. Bonus. 4. Novus. 5. Gracilis. 6. Benevolus. 7. Malus. 8. Sacer. 9. Ferus. 10. Magnificus. 11. Humilis. 12. Nequam. 13. Multus. 14. Maledicus. 15. Pulcher. 16. Similis. 17. Idoneus. 18. Dissimilis. 19. Parvus. 20. Magnus. 21. Miser. 22. Acer. 23. Antiquus. 24. Tener. 25. Utilis. 26. Celer. 27. Egregius. 28. Difficilis. 29. Vetus. 30. Facilis. 31. Nimius. 32. Tutus. 33. Præcipuus. 33. Assiduus. 34. Ineptus. 35. Exiguus. 36. Niger.

Exercitium 170:
Repete exercitia 158 et 164.

Exercitium 171:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid de Gracchis fratribus audiveratis? 2. Cur hæc sunt inter se dissimillima? 3. Quid de te ipso asseris? 4. Quæ mater eorum fuit? 5. Quid de eadem dicis? 6. Ubi de ipsa audiveramus? 7. Narra illud quod ei accidit cum quadam romana amica. 8. Quid Cornelia illi respondit cum amica de suis ornamentis quæsivit ab ea? 9. Quid de divitiis illa et quid Cornelia existimabat? 10. Ubi sæpius divites spem collocare solent? 11. Quid præsertim sapientes æstimare debebunt? 12. Quos filios Cornelia vidit venientes ab schola? 13. Describe eosdem. 14. Quomodo ii et mater se gesserunt? 15. Quomodo amorem erga matrem filii exprimebant? 16. Quæ verba dixit amicæ suæ Cornelia? 17. Quid præsertim T. Gracchus de populo curavit? 18. Cur reliquerant fundos romani agricolæ? 19. Quid postea accidit? 20. Quam vitam miseri agricolæ agunt? 21. Quomodo hunc modum rerum iudicabat T. Gracchus? 22. Enumera illa quæ ad remedium harum

rerum fecit. 23. Quid de eisdem divites putabant? 24. Quid etiam hodie accidere videmus? 25. Cur romani eum occiderunt? 26. Describe vel narra hoc. 27. Narra aliquod factum huic simile. 28. Quid de Caio Graccho?

LECTIO QUINTA ET QUADRAGESIMA

A

Antiqua et hodierna arma

—Re quidem vera utrique nostrum magnopere placeret aliquod urbis museum visitare; neuter enim haec hucusque visimus.

—Ego libentissime vobis illud ostendam, nam sæpe sæpius ipsius aulas studii causa percurri.

Itaque pervenimus ad museum. Ante ædificii ianuam quidam peritissimus artifex statuam mira arte confecerat. Hæc strenuum militem vestibus militaribus indutum, arma portantem et in equo sessum repræsentabat.

—Fortasse oporteret hoc tabulatum primum visere; in illo enim res antiquas expositas habemus. Quæque illarum non parum artis secum habent.

—Hic romanorum castra in exemplo facta aspicere potestis. Intus adsunt tabernacula, quæ communia exercitui habitacula erant.

—Cur non omnia eiusdem generis sunt sed alia ab aliis diversa?

—Ita tibi dicere auderem: In his magis exiguis milites noctu cubant, nam per diem fere totum tempus militaribus exercitiis dicant nec ullus miles immunis ab illis erit. In istis exercitus duces habitant. Illud quod pulchrum signum ad ianuam ostendit, tabernaculum est illius qui imperatoris munus exercer: consulis vel prætoris in Republica.

Cum Respublica cecidit et in regnum romani hanc mutaverunt, ipsi reges, numquam tamen reginæ, castra, ut supremi exercitus duces, sæpius habitant.

—Quomodo murum qui oppidum circumdat vocares?

—Hæc mœnia appellamus. Eisdem milites castra, oppida et urbes muniebant ac contra acerrimos hostes se defendebant.

Prope parietes alias invenimus statuas, quæ diversa arma secum portabant.

—Nemo nostrum istis gravioribus armis hodie pugnaret.

—Forte romani milites nobis fortiores erant.

—Quæ antiquorum arma præcipua fuisse existimares?

—Hoc a tempore maxime pendet. Nam alia dum reges Romæ regnabant milites adhibebant. Postea, ut in aliis artibus, etiam in armis antiqui profecerunt. Tamen distinguere debemus inter arma quibus se ab hostibus defendebant et illa quibus eisdem nocebant. Hæc simpliciter tela vocarem. Liceat ex his enumerare gladium et ensem; pugionem et sicam; sagittam et arcum; pilum, hastam et lanceam. Revera nullus miles hæc omnia secum portare posset. Sed horum quisque propriis gaudebat iuxta ordinem aciei. Eques enim armis levioribus egebat, dum ii qui pedibus dimicabant gravia aut levia adhibebant.

—Indica nobis differentias, si quæ sint, inter aliqua ex his quæ enumerasti.

—Sane nullam inter gladium et ensem fuisse affirmarem præter hanc: postremum verbum poetæ præsertim usurpant. Illud itaque frequenter in poesi invenire licet. Tamen gladius omnium utilissimum fuit, nam illo hostem vulnerare, cædere eius membra, ac denique eundem occidere poterant.

Pilum telum erat quod milites in hostium aciem iaciebant dum hasta, maioris ponderis quam pilum, pedibus pugnabant.

Ex armis quibus milites se ab hostium vulneribus defendebant clipeus et scutum præcipua quidem erant. His omnibus strenue romani sæpe ab hostium copiis triumpharunt. Nemo vestrum recte æstimaret quam multum hæc ad victoriam et triumphos illis profuissent.

Denique ex signis militaribus quæ exercitus adhibet hæc maioris momenti habe: vexilla et imagines.

Sed hodie multa alia periculosiora scientifici invenerunt quæ non modo homini sed toti societati nocere possunt. Vix quisquam ex iis qui tunc temporis vixerunt hæc arma nos habituros esse crederet; naves ac currus loricatos, tormenta bellica, omnis generis pyrobolos, ac præsertim atomica missilia quis cogitaret?

B

1. Pronomina indefinita

(aliqua)

(Compositio ex forma *quis,* v. g. *quis*que;
" " " *qui,* v. g. *qui*dam)

	masc.	*femin.*	*neutrum*	
1	aliquis	aliqua	aliquod vel aliquid	"alguno"
2	quisquam	- ulla	quidquam vel quicquam	
3	ullus	ulla	ullum	"
4	quidam	quædam	quoddam vel quiddam	"cierto"
5	nullus	nulla	nullum (adiect.)	"ninguno"
6	nemo		(substant.)	"nadie"
7	nihil			"nada"
8	uterque	utraque	utrumque	"cada uno de los dos"
9	neuter	neutra	neutrum	"ninguno de los dos"
10	quisque	quæque	quodque vel quidque	"cada"(a) "cada uno"(s)
11	quivis	quævis	quodvis vel quidvis	"cualquiera"
12	alius	alia	aliud	"otro" (varios)
13	alter	altera	alterum	"otro" (dos ejemplares)
14	totus	tota	totum	"entero", completo
15	unus	una	unum	"único"

In *gen.* et *dat.* singularis aliqua pronomina ex his terminationem habent in *-ius* et *-i.* V. g. 3, 5, 8, 9, 12, 13, 14, 15. Un- *ius,* un *-i;* alter- *ius,* alter- *i.*

2. **Verbum**

Infinitivus

a) am- are b) mon- ere

Præteritum imperfectum subiunctivi				
S.:	am	arem	mon	erem
	am	ares	mon	eres
	am	aret	mon	eret
P.:	am	aremus	mon	eremus
	am	aretis	mon	eretis
	am	arent	mon	erent

C

rex - regina - regnum - regnare - (regere)
mœnia - munire - munus - *com*munis - *im*munis
triumphus - triumphare — vulnus - vulnerare
(imperare) - imperator — poeta - poesis
musa - museum — (ars) - artifex
equus - eques — miles - militaris
strenuus - strenue —

dimicare - (pugnare) — cubare - iacere
hostis - inimicus — sica - pugio
telum: arcus - sagitta — gladius - ensis
lancea - hasta - pilum — missile - pyrobolus - tormentum
arma: clipeus - scutum — vexillum - imago
castra - tabernaculum — exercitus - copiæ - acies
Respublica - Gubernium - Consul - Prætor
currus / loricatus / atomicus / iuxta / ut (finalis).

abscindo	abscindis	abscindere	abscidi	abscissum
cædo	cædis	cædere	cecidi	cæssum
cubo	cubas	cubare	cubui, avi	cubitum
exigo	exigis	exigere	exegi	exactum
iacio	iacis	iacere	ieci	iactum
rego	regis	regere	rexi	rectum
retineo	retines	retinere	retinui	retentum

D

Exercitium 172:
Adhibe pronomina indefinita:

1. (*Unus*) lectione non (*totus*) corporis nomina enumerare possemus. 2. (*Quivis*) militi proprii ordinis tela et arma præbetis. 3. (*Quisque*) tabernaculum consueta ad ianuam imagines et vexilla ostendebat. 4. (*Alter*) imperatoris milites maiores triumphos in acie obtinuerint. 5. (*Uterque*) duces vulnera gladio receperant dum dimicabant. 6. (*Neuter*) verbo, scilicet lancea et pilo, idem telum exprimemus. 7. (*Quisque*) clipeo vel scuto strenue in acie dimicaverant. 8. (*Nemo*) tunc temporis licebat arcum et sagittam adhibere. 9. (*Alius*) ex equo hastis pugnabunt, (*alius*) necesse erit pedibus vel curru ensibus dimicare. 10. (*Quidam*) regem in castris habitare milites aspexerant. 11. (*Aliquis*) reginis munus imperatoris in exercitu exercere placuit. 12. Nec (*quicquam*) de operibus factis eis dixi. 13. (*Uterque*) verbo "hostis" et "inimicus" diversam rem indicare volumus. 14. (*Quidam*) reges regnare et triumphare milites viderunt. 15. (*Quisque*) urbem strenui milites mœnibus et missilibus defendent. 16. Iuxta militum numerum (*uterque*) exercitus pyrobolos, currus loricatos et atomica missilia usurpabit.

Exercitium 173:
Usurpa præteritum imperfectum subiunctivi

1. Invitavi amicum ut mecum museum (*visitare*). 2. Fortasse pater meus domi (*manere*). 3. Rogavisti artificem ut tibi suum opus (*monstrare*)? 4. Utinam ego (*abstinere*) ab spectaculo. 5. Mater filio ægroto iusserat ut (*cubare*) mature et dormire (*curare*). 6. Quis (*audere*) magistro eius officium indicare? 7. His lectionibus vos puerorum mentes (*docere*). 8. Operarii (*laborare*) ut domini eis (*iubere*). 9. A patre meo petivi ut amicum telephonio (*vocare*). 10. Hospites rogarem ut nostram domum (*intrare*). 11. Equites in exercitiis (*triumphare*) si recte et strenue (*pugnare*). 12. Tibi (*licere*) e convivio discedere. 13. Utinam vos avum (*persuadere*) ut domum veniret. 14. Nos puellæ donum (*præbere*) si pulchre aulam (*ornare*). 15. Incolam rogaverunt ut (*ostendere*) hospites urbem. 16. Ii (*negare*) ipsos opus fecisse. 17. Libenter soror mea tibi donum pulcherrimum (*dare*) si celeriter ac sedulo (*laborare*). 18. Sine dubio tu meam domum (*visitare*) si posses,

Exercitium 174:
Repete exercitium 156. Sed adhibe præteritum imperfectum subiunctivi.

Exercitium 175:
Exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. Medicus ab ægroto crura (*abscindere*) quia vitæ periculum creabant. 2. In valetudinario, necessitate coacti, chirurgici ei manus (*cædere*). 3. Eo quod infirmus eram, per diem in lecto (*cubare*). 4. Nos (*exigere*) ab alumnis ut lectionibus accurate et instanter studerent. 5. Ipse regnum officiose per multos annos (*regere*). 6. Vos (*retinere*) libros quos vobis magistra comiter dederat.

Exercitium 176:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid vobis hodie magnopere placeret? 2. Cur? 3. Quid nobis amicus promisit? 4. Describe statuam quam videris ante museum. 5. Cur illud ita vocamus? 6. Cur primum tabulatum percurremus? 7. Describe romanorum castra et tabernacula. 8. Compara hæc cum hodiernis militaribus ædificiis. 9. Quæ genera tabernaculorum invenitis? 10. Adfuerunt castris sæpe reges? 11. Ad quid milites mœnia adhibent? 12. Enumera aliqua antiqua arma. 13. Quam differentiam invenis inter telum et arma? 14. Quibus egebant milites cum dimicabant? 15. Idem significamus utroque verbo ense et gladio? 16. Quando hoc vel aliud adhiberemus? 17. Cur poetis utrumque usurpare licer? 18. Cur gladius prœliis utilissimus fuit? 19. Quibus armis indigebant antiqui milites ut se ab hostibus defenderent? 20. Quomodo eques et milites pugnabant? 21. Quas differentias inter bella antiqua et hodierna nobis indicare auderes? 22. Quomodo antiquos milites iudicares? 23. Quæ militaria signa exercitus romanus adhibet? 24. Quid antiqui de his cogitarent? 25. Ex his quæ diximus describe vel narra quæ tibi magis placuerint. 26. Compara quædam antiqua arma cum hodiernis. 27. Repete breviter ideas lectionis.

LECTIO SEXTA ET QUADRAGESIMA

A

Alimenta

—Quo tendis? Puellæ a magistra quæsiverunt dum propere via ambulabat.

—In nundinas eo. Aliquid ad prandium emere cuperem. Mecum etiam venite. Ibi quæ vos in schola docui exposita in abacis videbitis.

Itaque via incedimus et in nundinas simul convenimus. Paulo post latissimam aulam intramus. Ubique populum, viros scilicet et mulieres, effusum aspicimus. Ii ante mercium locos stant vel ex alia in aliam tabernam, res venditas videntes manibusque tractantes, pertranseunt.

—Accedite in hunc locum. Quisnam ita multas et gratissimas fruges nos hic reperire crederet?

—Utrique nostrum penitus placeret si quæcumque videbimus explicares.

—Libentissime, idque ultro vobis facerem.

—Hanc lactucam vocamus. Folia viridi colore gaudent quæ multis grate sapiunt dum edunt. Cocum aceto, sale et oleo illam perfundere videritis. Aspicite quot genera panis sint. Mollem ac dulcem, etiam lacte et saccharo pistores in suis pistrinis conficiunt.

—Qualis ex his utrique edere placeret?

—Re vera omnes gustum delicatum habent sed nobis quivis grate saperet.

—His quæ in capsis videtis exquisitum ius coci præparare sciunt. Illud etiam, aliter insipidum esset, sale condient.

—Sæpe observavi panis frustis pauperes offam componere. Quod vix divitum domibus accidet, nam ii frugibus terræ, olere præsertim, hanc sibi parant gratissimam.

—Tamen illud affirmare auderem: Cum esurimus vel fames nos vehementer premit etiam escas male conditas, epulas delicatas esse diceremus. Sic quidam dixit paupertatem optimum sal esse cibis.

—Quod multis quoque accidit cum sitiunt. Tunc aquam, quam fortasse nihil æstimarent, magnis haustibus hauriunt.

—Ova inter præcipua hominis alimenta medici habent, et eadem sæpius manducamus vel sumimus.

—Quisnam lac maximis laudibus non celebraret? Hoc enim matres pueros nutriunt eodemque vires augent et crescunt. Etiam cum iuvenes et viri sumus hoc egemus alimento. Medici, si forte quis in morbum inciderit, statim ut æger lacte vivat diligenter imperant.

—Ego singulis diebus hoc potu scyphum implere et haurire assuevi, quod nunquam, ne impendentis laboris causa, omitterem.

Lacte etiam caseum præparant coci, quem pauperes quoque ut bellaria sæpe sumunt post prandium.

Multis in regionibus carnem vel piscem incolæ edunt quotidie, ubi præsertim terra pratis abundat vel mare nationem circumdat.

—Quomodo hæc coci frigunt?

—Butyro vel adype; aliquibus tamen locis oleum adhibent. Hæc prunis vel electrico rivulo cito fervet, nec fumum, qui oculis noceat, producit.

—Ubi escas servabimus?

—In pennu, sed hodie apparatus emere possumus quos scientifici confecerunt ut frigus producant. Illud enim magis quam calor et ignis alimenta sana servabit.

—Quid tandem de bellariis nobis diceres?

—Nihil vos de hoc indicare auderem. Quæ vestrum harum exquisitarum rerum, quas sæpe gustavit, esset ignara?

Ex pomis, saccharo, uvis et similibus bellaria præsertim constare scitis.

B

1. **Pronomina relativa et interrogativa composita** (aliqua)

	Masc.	*femin.*	*neutrum*	
1	quisquis	—	quidquid vel quicquid	"cualquiera que"
2	quicumque	quæcumque	quodcumque	" "
3	quisnam? vel quinam?	quænam?	quodnam? vel quidnam?	"quién?" "cual?" "qué?"
4	uter?	utra?	utrum?	"cual de los dos?"
5	quot?			"cuántos?"

2. **Verbum**

Infinitivus

a) leg- ere b) aud- ire

Præteritum imperfectum subiunctivi			
S.: leg	erem	aud	irem
leg	eres	aud	ires
leg	eret	aud	iret
P.: leg	eremus	aud	iremus
leg	eretis	aud	iretis
leg	erent	aud	irent

C

haurire - haustus — (venire) - *con*venire
(cedere) - *in*cedere — (sapere) - *in*sipidus
pistor - pistrina — pauper - paupertas
(rivus) - rivulus — (gratus) - grate

edere - (manducare) — butyrus - adeps
mollis - (tener) — exquisitus - delicatus
pruna - ignis - fumus

esurire - sitire — frigere - fervere
vendere - (emere) — dulcis - (amarus)
perfundere - condire - sal — nundinæ - merx
taberna - abacus — lac - caseus
ius - offa — fruges - olus - lactuca
bellaria - saccharum - pomum

nutrire/frustum/ovum/laus/scyphus/pennus/viridis
qualis/paulo.

edo	edis	edere, esse	edi	essum
ferveo	ferves	fervere	fervui, fervi	S. S.
frigo	frigis	frigere	frixi	frictum, frixum
haurio	hauris	haurire	hausi	haustum
incedo	incedis	incedere	incessi	incessum

perfundo	perfundis	perfundere	perfudi	perfusum
sumo	sumis	sumere	sumsi, sumpsi	sumtum, sumptum
vendo	vendis	vendere	vendidi	venditum

D

Exercitium 177:
Adhibe pronomina relativa et interrogativa.

1. (*Quicumque*) mecum in nundinas veniet, merces ipsi monstrabo. 2. (*Quisnam*, pl.) coci ova et olera condiderint? 3. (*Uter*) puero saccharum emisti? 4. Ex (*quot*) membris hominis corpus constat? 5. (*Quisquis*) sitientes vel esurientes videbitis alimentum et potum præbete. 6. (*Quicumque*) pauperem videbat aliquid cibi ei dabat. 7. In (*uter*) taberna fruges et caseos emerat? 8. (*Quisnam*) invitabimus ad prandium? 9. (*Quot*) panis frustis egetis? 10. Non (*quisquis*) video domum meam venire sino. 11. (*Quicumque*) suades de hoc ii accurate facient. 12. In (*quisnam*) pennu poma et bellaria servabitis?

Exercitium 178:
Construe orationes et adhibe præteritum imperfectum subiunctivi.

1. Alumni, petierunt, a, magister, ut, museum, et, arma, *monstrare.* 2. Forte, imperator, copiæ, imperavit, ut, e, castra, et, tabernacula, *exire.* 3. Ipse, nos, persuasit, ut, vexillum, et imago, *portare.* 4. Nec, arcus, nec, sagitta, hodie, exercitus, *egere,* sed, pyroboli, et, atomica, missilia. 5. Artifex, accurate, *adimplere,* quæ, ego, de, opus, is, *dicere*? 6. Quæ, differentia, inter, ensis, et, gladius, inter, clipeus, et, scutum, tu, *invenire*? 7. Cur, duces, milites, *permittere,* ut, bellici, currus, lancea, et, pilum, *usurpare*? 8. Quis, *videre,* rex, et regina, intra, exercitus, mœnia, habitare? 9. Quomodo, vos, munus, (pl.) commune, *exercere*? 10. Is, persuasit, eques, ne, in, acies, equus, *intrare.* 11. Libenter, inimicus, ego, *parcere,* si, is, *invenire.* 12. Poeta, triumphus, *celebrare,* audax, et, pulchra, poesis. 13. Nos, a, magister, quæsivimus, ubi, militare, (pl.) tormentum, *reperire.*

Exercitium 179:
Exerce præteritum plusquamperfectum et futurum perfectum indicativi.

1. Operarii ius et lactucam multo sale et adype *edere.* 2. In pistrinarum abacis pistores dulces ac molles pannes *vendere.* 3. Prunis

vel electricis rivulis offa in furno *fervere.* 4. Fruges et ova vos butyro in ignem *frigere?* 5. Magnis haustibus pueri lac in scyphis *haurire.* 6. Qualis ex his exquisitis ac delicatis pomis tu *sumere?* 7. Insipidas escas sale et oleo cocus *perfundere.* 8. Iuxta medici consilium ex suo regno exiverant et in regionem a morbo immunem *incedere.*

Exercitium 180:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quas, dum in nundinas deambulabas, invenisti? 2. Describe aliquam nundinarum aulam. 3. Enumera fruges in abacis expositas. 4. Quomodo ius parant coci et condiunt? 5. Describe prandium apud pauperem. 6. Quando escæ gratissime sapiunt? 7. Enumera præcipua hominis alimenta. 8. Quando lac sumere soletis? 9. Quæ lacte præparare possunt coci? 10. Ubi præsertim carnem vel pisces edere assuescunt? 11. Quibus cocus indiget ut alimenta frigat? 12. Cur electricus rivulus ad hoc utilissimus est? 13. Ubi domi escas servatis? 14. Cur frigus melius quam calor sana alimenta servat? 15. Quibus pistores egent ut bellaria conficiant? 16. Unde uvæ proveniunt? 17. Describe pomum. 18. Compone dialogum quem accidere cogites in nundinis inter vendentem et ementem merces.

LECTIO SEPTIMA ET QUADRAGESIMA

(Repetitio 45-46)

A

Bellum Iugurthinum

—Pridem Caii Marii facta legeramus. Is enim præclarum ducem in bello iugurtino se præbuit.

—Ita profecto est. Ex humili familia genus ducens in summum rei politicæ pervenit.

—Sæpe sæpius ab aliis audiveram hoc: multa et hodiernis et antiquis temporibus viros strenuos ac laboris studiosos obtinuisse. Quicumque ergo audace constantia aliquid efficere intenderit illud,

procul dubio, tandem aliquando obtinebit. Quisnam hoc negaret?

—Marius in hispanico bello sub Scipione optime se exercuit. Hunc omnes imperatori simillimum putabant; uterque enim facta præclara gesserunt.

—Nemini displiceret si vel totum vel saltem quædam præcipua illius belli narrares.

—Itaque sic se res habent: Iugurtham Masinissæ nepotem vir tunc in Numidia regnans ut filium receperat simulque cum pueris suis eum nutrivit et docuit. Is in rerum publicarum studio et famæ desiderio omnibus facile præstabat. Etiam acerrimus hostis romanis erat. Ergo ipse cogitavit numidarum regnum se sibi esse capturum.

—Quomodo Numidarum reges gubernabant?

—Ii sub numida rege constituti erant. Tamen nihil magni momenti sine romanorum venia intendere et agere poterant. Hos Romæ socios recte diceremus. Nemo regni ordinem, sua, sponte, mutare auderet nec, quidquid romanis noceret, unquam aliis iuberet. At Iugurtha, ardenti spe summaque audacia, filios regis, qui tunc temporis iam decesserat, alium nequam ac mendax occidit, alium vero in prœlio vicit.

—Quidnam igitur populus romanus in virum ferocissimum egit?

—In eum bellum acerrimum ducere constituit, sed frustra aliquos duces in Africam misit; pæne omnes, quia Iugurtha verbis vel peritia eosdem superaverat, Romam victi rediverunt.

Tunc Metello, præclaro Romæ imperatori, populus ut bellum ageret imperavit. Marius istius ducis legatus in Numidiam venerat ipseque exercitui aliquando præesse debuit.

Itaque Metellus strenuum ac felix bellum incepit. Tamen Iugurtha post imperatoris victorias in eum vim retinuit, animos militum erexit; pæne ex Metelli copiis triumphum obtinuit ac tandem romanum exercitum oppressit.

—Quemnam modum Marius in bello usurpavit?

—Is magnopere exercitum auxit et maximis itineribus totam nationem percurrit pugnans et vincens hostes ubique. Tunc Iugurtha ad Getulos fugit ibique regem Bocchum in romanos excitavit. Ipse fecit ut rex cum viris strenuis et armis eum adiuvaret. Sed Marius Bocchi exercitum vicit et effudit ac regni castra in alta rupe posita, non sine multo labore, cepit.

Bocchus, victus in bello, legatos ad Marium misit istius fines ut relinqueret orantes. Sulla ex Mario nuntium ad regem portat, isque Boccho persuasit ut Iugurtham Romanis traderet. Eum igitur ad Marium duxerunt quem Romæ in triumpho ante se ut ambularet coegit.

B

Vide in lectionibus 45 et 46.

D

Exercitium 181:
Quod genus? Quem numerum et casum?

1. Cur hodie (*aliquis* pueri) non permisisti ut domo exirent? 2. (*Nullus* amicus) invitas ad convivium? 3. (*Nemo*) licebit vendere nostram domum. 4. Paulo post (*quidam*, pl.) in via ruentes invenimus. 5. (*Uterque*) mater vocabat. 6. (*Neuter*) pater veniam dedit ut festo adesset. 7. Emistis (*ulla* merx) in nundinis heri? 8. Non (*quivis*, pl.) in amicitiam recipit. 9. (*Quæque* mulier) pulchrum florem dederat. 10. (*Alter*) mecum in cinematographum duxi, (*alter*) imperavi ut domi permaneret. 11 (*Unus* vir) consilium obtinuit ut omnes ad festum convenirent. 12. Cum (*tota* familia) in montem excursionem faciemus. 13. (*Quisnam,* pl.) illum nuntium dicere auderes? 14. (*Utraque* alumna) magistra ad museum invitaverat? 15. (*Quicumque*, pl.) dixeris hoc indica etiam ne aliis manifestent. 16. (*Quæquæ* discipula) spectaculum delectat invita libenter ad illud.

Exercitium 182:
Comple terminationem verborum. Adhibe præteritum imperfectum subiunctivi.

1. Cur pueri post ludum esur- et sit-? 2. Quomodo coci insipida olera cond-? 3. Cur medicus ægroto non permit- ut ius, offam vel ovum ed-? 4. Cur ipse infirmo impon- ut fruges sine sale et lac sine saccharo sum-? 5. Mater nostra curabat ne filii magnis haustibus aquam bib-. 6. Sine dubio pistor ad furni ignem bellaria par-? 7. In tabernæ abacis tu illa dulcia poma exhib-? 8. Mane ancilla nobis imperabat ut lacte scyphos impler-. 9. Dominus a famulo post prandium postulabat ut cibos et mollia frusta in pennum port-. 10. Cur cocus escas adype vel butyro, et non oleo frig-? 11. Electrico rivulo melius quam prunis aqua ferv-? 12. Mater nostra nobis a pueris persuadebat ut

pauperibus etiam delicatos et exquisitos cibos præb-. 13. Qualis color ei magis plac-, viridis an ruber? 14. Ita fortis erat ut triumph- si dimic-. 15. Vos melius dorm- si habitaculum longe a foro hab-. 16. Nos recip- amicos si pater noster bene val-. 17. Ii ven- nostram domum si nos eosdem invit-.

Exercitium 183:
Repete exercitia 175 et 179.

Exercitium 184:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid de Caio Mario audiveras vel legeras? 2. Qualis eius familia fuit? 3. Cur is in summum rei politicæ ascendit? 4. Quibus quid simile accidere solet? 5. Quid de Iugurtha puero scis? 6. In quibus præstabat aliis? 7. Quæ ipse vehementer cupiebat? 8. Dic nobis aliquid de modo quo numidarum regnum erat. 9. Estne unus gubernii modus? 10. Quod gubernium optimum invenis? 11. Quomodo plerumque romani provincias gubernarunt? 12. Quid in Numidia ipsi fecerunt? 13. Quid regis filiis accidit? 14. Quid tunc romani in Iugurtham statuerunt? 15. Cur Metello imperatori ut bellum duceret imposuerunt? 16. Quod munus Marius in Metelli exercitum exercuit? 17. Quomodo se præbuit? 18. Narra aliqua quæ fortasse Iugurtha in romanos fecerit. 19. Describe modum belli Marii iam tunc imperatoris. 20. Quo Iugurtha fugerat et quid ibi obtinuerat? 21. Describe quomodo Marii exercitus regis castra ceperit. 22. Compone dialogum inter Bocchi legatos et Marium. 23. De qua re Sulla Boccho persuasit? 24. Cur Marius Iugurtham Romæ coegit ut ante eius currum incideret? 25. Quomodo romani in bello triumphantes victorias celebrant? 26. Describe triumphum. 27. Describe festum romano triumpho simile. 28. Repete breviter ideas lectionis.

LECTIO DUODEQUINQUAGESIMA

Repetitio 35-40.

Vide lectionem 13.

LECTIO UNDEQUINQUAGESIMA

A

Ratio temporis

Paulus. —Sæpe a te quæsivi quam vitæ rationem tum domi tum foris haberes. Sed animum tuum flectere nunquam obtinui.

Marius. —Nihil est de quo arguas me. Illud enim pridem tibi libenter ostendissem si opportunitas mihi adfuisset.

Antonius. —Nostræ igitur curiositati nunc fave.

Marius. —Domi a parentibus hanc consuetudinem accepimus mane prima luce, nimirum hora sexta vel septima, prout anni tempus sit, e lecto surgere.

Paulus. —Cur ita mature mater vos excitat? Nam illud tempus magis opportunum fuisset ut somno indulsissetis.

Antonius. —Ego ad horam octavam ipsam vel etiam usque ad horam octavam cum quadrante quotidie cubo. Sæpius accidit ut cum mater alta voce filios surgere iubet ego opportune penitus dormire fingo.

Marius. —Quod nobis minime facere licet. Cum enim aliquis nostrum propter frigus ignavus intra lectum permanserit mater nostra puerum urget et ipsa aurem exclamans dicit: Hora septima præter quinque momenta est. Sero in scholam hodie pervenis. Tamen a die vicesimo septimo iunii, quo vacationes incipimus, ad diem decimum septembris, per horam somnum protendere possumus.

Paulus. —Perge igitur; nimis enim curiosi sumus de tua vita. Agnovi vestros mores aliquantum nostris dissimiles exstitisse.

Marius. —Cum indui vestes quas noctu exueram, aliaque quæ ad munditiam pertinent confeci, hora circiter sexta cum dimidio vel serius ientaculum sumo.

Antonius. —Qua igitur hora scholam petis?

Marius. —Hora nona præter viginti momenta. Ab hora septima usque ad octavam singulis diebus lectionibus studeo. Tamen non modo festis sed etiam aliis diebus sacris sæpe adstare soleo.

Paulus. —Audivi multum tibi displicuisse studia in quibus nunc tempus impendis.

Marius. —Cave credas. Ipsa ita æstimo ut non modo non contemnam sed eisdem antea studuissem.

Antonius. —Quousque mane scholæ durant?

Marius. —Ad horam duodecimam præter quadrantem hæ se protendunt.

Antonius. —Quid postea domi facitis?

Marius. —Grate otium impendimus, vel ut pater noster ridens dicere solet: miscemus utile læto. Nec mihi nec fratribus ac sororibuc meis mater otiosos stare permitteret. Itaque omnibus diebus, præter diem dominicam, studere debemus.

Paulus. —Quot discipuli tuæ aulæ assistunt?

Marius. —Anno transacto tantum unus et viginti; tamen nunc numerus crevit usque ad undetriginta.

Antonius. —Sed quandonam luditis?

Marius. —Vespere saltem per duas horas ludis tempus damus. Sæpe tamen pater præmium filiis donat maxime cum lectionum qualificationes optimæ fuerunt.

Paulus. —Quot disciplinis hoc cursu studes?

Marius. —Novem, quas aliqui non multas esse existimant. Ii prorsus errant; tempus enim alumnis minime restat ut principalioribus se dent. Ego paucis accuratius studuissem. Illum errorem vehementer reiicio et penitus despicio.

Antonius. —Noctu vero quomodo tempus teritis?

Marius. —Post cenam televisionem per horam plus minusve aspicimus; theatro vel cinematographo adstamus vel simpliciter non usque ad multam noctem vigilamus atque sermonem protendimus.

B

1. Adiectiva numeralia

CARDINALIA	ORDINALIA
0. nullum	0
1. unus, a, um	primus, a, um
2. duo, duæ, duo	secundus. . . vel alter, a, um
3. tres, tria	tertius. . .

4.	quattuor	quartus...
5.	quinque	quintus...
6.	sex	sextus...
7.	septem	septimus...
8.	octo	octavus...
9.	novem	nonus...
10.	decem	decimus, a, um
11.	undecim	undecimus...
12.	duodecim	duodecimus...
13.	tredecim	tertius decimus...
14.	quatuordecim	quartus decimus...
15.	quindecim	quintus decimus...
16.	sexdecim	sextus decimus...
17.	septendecim	septimus decimus...
18.	duodeviginti	duodevicesimus...
19.	undeviginti	undevicesimus...
20.	viginti	vicesimus, a, um
21.	unus... et viginti	unus, a, um et vicesimus, a, um
22.	duo... et viginti	alter et vicesimus...
23.	tres... et viginti	tertius et vicesimus...
24.	quatuor et viginti	quartus et vicesimus...
25.	quinque et viginti	quintus et vicesimus...
26.	sex et viginti	sextus et vicesimus...
27.	septem et viginti	septimus et vicessimus...
28.	duodetriginta	duodetricesimus...
29.	undetriginta	undetricesimus...

Tertius decimus... magis latinum quam decimus tertius...

Duodevicesimus...; minus usitatum octavus decimus vel decimus octavus...

Alter et vicesimus... magis latinum quam vicesimus alter... vel vicesimus secundus... Eodem modo viginti unus... minus latinum quam unus et viginti. Tamen has formas usurpare potes.

Duo, duæ duo ut bonus... præter nominativum; dat. et abl. = duobus, duabus, duobus.

Tres, tria: gen. *trium*, dat. et abl. *tribus*.

Unus... et viginti etiam possumus dicere: viginti unus... Et sic in aliis.

2. Verbum

Præteritum infinitivi

a) amav- isse b) monu- isse

Præteritum pluquamperfectum subiunctivi				
S.:	amav	issem	monu	issem
	amav	isses	monu	isses
	amav	isset	monu	isset
P.:	amav	issemus	monu	issemus
	amav	issetis	monu	issetis
	amav	issent	monu	issent

3. Tempus

1. QUANDO	Ablativus	2. EX QUO TEMPORE?
Exprimimus *ablativo*: a) sine *in* cum verbis quæ ideam temporis significant. *die, nocte, hora sexta, mense octobri; anno tricesimo redivit.* b) aliter cum *in*: *in pace, in bello;* in morte sua illud dixit.		Ablativus *ab, ex.* Numerum autem, si est, ordinalem adhibemus. *A puero, a pueris; ex die quo, ex illo tempore*; *abiit a die vicesima.*
3. IN QUANTUM TEMPUS? IN QUODNAM TEMPUS?	**Accusativus**	**4. QUOUSQUE?**
Accusativus + *in*; aliquando *ad*: Habemus frumentum *in* duos annos. Te *ad* mensem Ianuarium exspectamus.		Accusativus + *ad, usque ad*: Numerum autem, si est, ordinalem adhibemus; *Ad* meridiem laboravit. *Usque ad* horam quintam studueras.

MENSURA TEMPORIS

quæ hora est?

vel quota hora est?

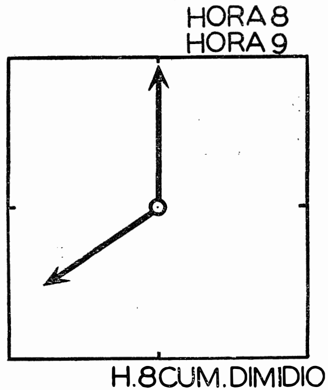
h. 9 præter 5 m. vel...
h. 9 præter 10 m.
vel 10 m. ante h. 9
h. 9 præter 15 m.
vel 15 m. ante h. 9

h. 9 præter 20 m.
vel 20 m. ante h. 9

h. 9 præter 25 mt.
vel 25 momenta ante h. 9

præter vel *ante*

Hora octava

Hora octava cum dimidio

Cum vel post

h. 8 cum 5 momentis
vel 5 m. post h 8
h 8 cum 10 mom.
vel 10 m. post h 8
h 8 cum quadrante
vel 15 m. post h 8
h 8 cum 20 m.
vel 20 m. post h 8
h. 8 cum 25 m.
vel 25 m. post h 8

C

(stare) - *ad*stare - *ex*stare
errare - error — favere - favor
(sistere) - *as*sistere — (tenere) - *per*tinere
(tendere) - *pro*tendere — (iacere) - *re*iicere
transire - (*per*transire) — ignavus - ignavia
otium - otiosus
(cura) - curiosus - curiositas
(portus) - opportunus - opportune - opportunitas

arguere - (urgere) — indulgere - (parcere)
contemnere - despicere — donare - (dare)
tum - tum — nimirum - (scilicet)
quandonam - (quando) — prorsus - (omnino)
ve (encl.) - vel

agnoscere - (ignoscere) — cavere - (negligere)
exuere - (induere) — præmium - (poena)
pax - (bellum) — mors - (vita)
plus - minus

fingere/flectere/durare/vigilare/ratio/vacatio
sermo/aliquantum/prout.

Nomina mensium hæc sunt:

Ianuarius, februarius, martius, aprilis, maius, iunius, iulius, augustus, september, october, november, december.

Dies hebdomadæ: dominica - lunæ - martis - mercurii - iovis - veneris - sabbati.

arguo	arguis	arguere	argui	argutum
caveo	caves	cavere	cavi	cautum
contemno	contemnis	contemnere	contempsi	contemptum
despicio	despicis	despicere	despexi	despectum
exuo	exuis	exuere	exui	exutum
faveo	faves	favere	favi	fautum
fingo	fingis	fingere	finxi	fictum
flecto	flectis	flectere	flexi	flexum
indulgeo	indulges	indulgere	indulsi	indultum
reiicio	reiicis	reiicere	reieci	reiectum
urgeo	urges	urgere	ursi	S. S.

D

Exercitium 185:
Lege hos numeros. Adhibe primum cardinales, deinde ordinales.

1, 3, 7, 2, 4, 9, 6, 8, 5, 10, 13, 16, 11, 17, 12, 14, 19, 15, 18, 20, 25, 29, 21, 23, 24, 22, 27, 26, 30, 28.

Exercitium 186:
Ex quot diebus constat:

Mensis, hebdomada, mensis ianuarius, mensis iulius, mensis september, mensis martius, mensis februarius, mensis aprilis, mensis december, mensis iunius, mensis maius, mensis november, mensis augustus, mensis october.

Enumera dies hebdomadæ

Exercitium 187:
Efforma interrogationes cum loquutionibus: "quando?", "ex quo tempore?", "in quantum tempus?", "in quodnam tempus?", "quousque?"

1. Amicus advenit domum hora undecima. 2. Usque ad horam tertiam vespere studueramus. 3. Protendimus sermonem ab hora sexta. 4. In quattuor menses merces in nundinis emite. 5. Ad mensem septembrem nuntios de tuo adventu exspectabunt. 6. Ad horam septimam cinematographo adfui. 7. Tempore pacis otium televisioni dabant. 8. Nocte duas horas cursus disciplinis alumni dicant. 9. Nostræ lectiones ad horam duodecimam durant. 10. In vacationibus theatro assistere poteritis. 11. A pueris tui filii Ferdinandus et Paulus præmia et optimas qualificationes obtinuerunt. 12. In multam noctem sermoni inter nos indulsimus. 13. Avus tuus anno vicesimo per hanc urbem transivit.

Exercitium 188:
Responde his quæstionibus. Adhibe propriam præpositionem, si quæ sit, et casum.

1. Quando emisti domum? (*in, ad, ex* annus 10, mensis september). 2. In quantum tempus ova et fruges habebitis? (*in, ad, usque ad* 2 mensis, 4 hebdomada, 1 annus). 3. Quousque ignavi famuli heri vigilaverunt? (*ex, ad, in,* usque ad hora 3, lux, multa nox, hora 1). 4. Ex quo tempore regnavit? (*ab, in, ex* annus 30, mensis december, dies quo vendidimus agrum). 5. In quodnam tempus meam domum convenietis?

(*ad, usque ad, ex, in* mensis martius, annus 14, dies dominica). 6. Quando agnovisti eius errorem? (*in, ad, ab* tempore scholæ, nox, mors sua). 7. Ex quo tempore debuit se cavere ab illo otioso et nequam viro? (*ad, ex, ab, in* annus 25, mensis iulius, superior hebdomada). 8. Quousque adstabis convivio? (*in, ad, ex, usque ad* hora 9, mane, tempus scholæ). 9. Quando autocinetum ab statione exibit? (*in, ad, ab, mane,* hora 5, hebdomada transacta dies lunæ).

Exercitium 189:
Comple terminationes verborum. Adhibe plusquamperfectum subiunctivi.

1. Certe errav- magister si hæc in schola affirmav- 2. Quam rationem de tuo opere præbu-? 3. Utinam ipsi suam opportunitatem agnov-. 4. Ego abstinu- a curiositate si mihi rem confirmav-. 5. Heri a labore operarii cessav-. 6. Pater filio imperav- ne ignaviæ se traderet si ei opportune rem nuntiav- magister. 7. Pauperi præbu- olera et poma si suam paupertatem manifestav-. 8. Exclamav- cum ignis manus tuas tetigit. 9. Penna, non stylo, epistolam subsignav- puer. 10. Hospites tibi nuntios communicav- si eisdem id manifestav-. 11. Utinam tempus ad studium habu- alumni. 12. Laborav- magis pueri si illis præmium donav- magistri. 13. Insipidus cibus fuisset si sale caru-. 14. Pennus abundav- caseo, saccharo et adype si dominus non ignavus fuisset. 15. Ægrotus morbum superav-. 16. Ego famulum heri laudav-. 17. Nos munus optime exercu-. 18. Vos filios de pigritia monu-.

Exercitium 190:
Exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum subiunctivi.

1. Alumnus magistrum de lectione *arguere.* 2. Ab illius hominis favore ego prorsus *cavere.* 3. Despicere convivæ offam et ius propter insipidum gustum. 4. Nos *contemnere* imprudentem et mendacem officiarium. 5. Cur vestes ad ludos *exuere?* 6. Mater fidei filii favere omnibus modis. 7. Me dormire aliquantum *fingere.* 8. Quandonam ipse animum inimici *flectere*? 9. Iuvenes tum potui tum etiam cibo fortasse *indulgere.* 10. Vos amicum *reiicere* ob patris consilium. 11. Tu puellas in earum laboribus *urgere.*

Exercitium 191:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus.

1. Quid a Mario sæpe quæsiveras? 2. Quid tibi Marius respondit? 3. Qua hora ipse dixit se surgere solere? 4. Cur ita mature mater filios excitat? 5. Ad quam horam cubat Antonius? 6. Quid fingit is cum mater eum vocat? 7. Ex quo tempore Marius somnum protendere potest? 8. Enumera menses anni et dies hebdomadæ. 9. Qua hora ientaculum sumitis? 10. Quando sacro ades? 11. A quo tempore huic rei studetis? 12. Cui fortasse studuisses? 13. Quousque vestræ scholæ durant? 14. Quot discipuli in aulis anno transacto erant? 15. Finge dialogum inter Marium et Antonium de rebus ad scholam pertinentibus. 16. Quandonam ludunt pueri? 17. Quandonam ludorum tempus protendere potestis? 18. Quot disciplinas hoc cursu habetis? 19. Quæ præsertim tibi placuissent? 20. Quid de hac disciplinarum ratione existimant magistri? 21. Cur qui paucas esse dicunt, errant? 22. Quomodo tempus impenditis noctu? 23. Quid noctu aspicitis? 24. Expone argumentum alicuius operis. 25. Cur aliquando sermonem protenditis?

LECTIO QUINQUAGESIMA

A

Agitatio taurorum

—Veni ut te ad taurorum agitationem invitarem; audivi enim maxima fama taurarios lusuros esse in platea.

—Re vera nunquam huic spectaculo adfui. Illud reieceram non quod quicquam metuissem, metus enim nulla causa fuisset; sed quia credideram stultum futurum fuisse ludo interesse, ad audiendum clamorem gentis in platea adstantis, et ad spectandam taurorum mortem et dolorem.

—Quod falsum fuisse tu ipso probabis.

In officina scamna pridie conduximus nam aliquoties tesseras vix emere potueramus.

—Quomodo civitatem petemus? Hæc enim 70 vel 80 quilometra inde abest.

—Curru ferreo.

—Plus quam 400 vel 500 viri ac mulieres nobiscum iter faciebant. Hora circiter 2 vespere urbem pervenimus. Currus ferreus pæne 90 quilometra horam egerat.

—Oportet nos properare ut locum nostrum statim obtineamus. 65 publicas autorædas prope plateam numeravimus. Plurima autocineta ac birotæ proxima loca penitus implebant. Plateam intravimus.

Latissima in medio est aurea arena; ibi spectaculum agitatores vel lusores ducent. Sedilibus plebem effusam aspiceres. Populus, undique conveniens mirum ac strenuum ludum visurus subsellia curiosus compleverat cum incipiendi signum præses dedit. Paulo supra, longus podiorum ordo adest eis qui ludo præsunt destinata. Hi magistratus civitatis ac præfecti sunt. Magistratus eos dicimus qui de iure ac iustitia præsertim curant, quique iudicum munus exercent. Præfectos vocamus eos qui tum in civili tum in militari re civitatem gubernant. Hi omnes magna auctoritate, dignitate et honore apud populum gaudent.

Sic se habet taurorum agitatio breviter descripta. Agitatores aliique qui eos in ludo iuvabunt, quos ministros recte diceres, pulchram deambulationem incedunt. Quisque sua instrumenta portat, ipsos quoque gladios quos agitatores adhibebunt ad tauros occidendos.

Cum omnes de platea recesserunt, duo equites ad præsidis podium accedentes ab eo claves stabulorum postulant. Tandem omnium oculos in taurum emissum intentos videres.

Exit e stabulo ferocissima bellua. Hæc luce nondum assueta aliquantum sistit; sed statim magna velocitate adversus homines ruit. Ministri agitatoris, qui hunc primum taurum ludere debet, hoc sibi munus habent, ut tauri vires probent; quod principi taurario necessarium est ad plenam de illo scientiam acquirendam. Unus igitur e ministris obicit strenue tauro venienti sagulum sed simul corpus in aliam partem eleganter imponit vitans facile vulnus.

Tum alius et alius, suam quisque artem exhibendo, bellum eludit. Pulchrum diceres spectaculum cum quis iterum atque iterum stans ad sese taurum invitat et summa arte et audacia illum eludit. Populus clamat magna voluptate captus, tunc maxime cum belluæ cornua pæne pectus taurarii tetigerunt. Intrat nunc in plateam eques, cuius munus est tauri vires minuere, longam lanceam portando. Equi ventrem, ne taurus iratus cornibus vulneret, accurate protegunt. Belluam aspexisses ingenti vi et ira excitatam equum urgentem ut vulneraret et occideret,

dum eques ex loricato equo in tauri tergum opportunus lanceam iniicit et gravi vulnere illum castigat.

Veniamus iam ad spicula 6 numero quæ in belluæ tergo figere debet lusor ne illius furor in discrimen vitam inducat. Furit taurus vulneribus. Sed ne longius sermonem protendam, breviter dicam: Nunc principis taurarii opus maximi momenti adest. Fortis et audax aureum gladium clamyde operit sicque tauro se obicit. Tota platea supremam spectando pugnam spiritum retinet. Taurarius gracilis ac maxime strenuus feram in medio eius cursu elegantissime clamyde eludit. At ubi hæc sistit, accedit taurarius attente circunspiciendo quo robusto corpori vulnus imponere possit. Tunc feræ clamydem rubram ostendit ipsaque adhuc furiosa, at viribus exstinctis, taurarium petit. Is ense celeriter tauri cor penetrat ibique fixus manet. Ingens bellua celerrimo motu ruit. Populus taurarium laudans, magnum in cælum clamorem sustulit.

Hæc quæ dixi obscura ac imperfecta penitus sunt. Illud mirum arte et audacia plenum spectaculum, re vera ludum apud strenuos et audaces hispanos, nunquam recte fingere poterit qui aliquando non eidem adfuerit.

B

1. Adiectiva numeralia

CARDINALIA	ORDINALIA
10. decem	decimus, a, um
20. viginti	vicesimus...
30. triginta	tricesimus...
40. quadraginta	quadragesimus...
50. quinquaginta	quinquagesimus...
60. sexaginta	sexagesimus...
70. septuaginta	septuagesimus...
80. octoginta	octogesimus...
90. nonaginta	nonagesimus...
100. centum	centesimus, a, um
200. ducenti, æ, a	ducentesimus...
300. trecenti...	trecentesimus...

400. quadringenti...	quadringentesimus...
500. quingenti...	quingentesimus...
600. sescenti...	sescentesimus...
700. septingenti...	septingentesimus...
800. octingenti...	octingentesimus...
900. nongenti...	nongentesimus...

2. Verbum

Præteritum infinitivi

a) leg- isse b) audiv- isse

*Præteritum plusquamperfectum **subiunctivi***				
S.:	leg	issem	audiv	issem
	leg	isses	audiv	isses
	leg	isset	audiv	isset
P.:	leg	issemus	audiv	issemus
	leg	issetis	audiv	issetis
	leg	issent	audiv	issent

	GERUNDIUM	GERUNDIVUM	SUPINUM
N.:	* * *		* * *
G.:	Tempus *tacendi* Sum cupidus *legendi*		* * *
D.:	Ineptus *gubernando*	Vide Infra	* * *
A.:	Is aptus est ad *legendum*		Venio *lectum* Venient *petitum* pacem
Ab.:	Puer discit *legendo* Estne varietas *in* scribendo?		Indignum erat *auditu.*
G.:	am- andi mon- endi leg- endi aud- iendi		* * *
D.: Ab.:	am- ando mon- endo leg- endo aud- iendo	am- andus, a, um mon- endus, a, um leg- endus, a, um aud- iendus, a, um (declina ut adiectivum bonus, a, um)	am- atu (*abl.*) mon- itu lec- tu aud- itu
Ac.:	am- andum mon- endum leg- endum mon- endum		am- atum mon- itum lec- tum aud- itum

1. *Gerundium* est substantivum verbale. Substituit infinitivo præsentis vocis *activæ* in omnibus casibus singularis præter nominativum.

2. *Supinum* est forma verbalis vocis activæ quæ tantum duos casus habet.

Formam in *-um* adhibere potes cum verbis quæ motum significant. Oratio finalis. Formam in *-u*, post aliqua adiectiva. (Non sæpe hanc adhibemus).

3. *Gerundivum* est adiectivum verbale vocis passivæ.

Adhibemus loco gerundii cum hoc accusativum habet. (Huic in syntaxi studebis).

3. Orationes subordinatæ FINALES

	Oratio princip.	*Oratio subordinata*	
1	Petivit civitatem	ut	videret matrem suam
2	Petivit civitatem		ad serviendum matri suae (gerundium) ad *videndam matrem suam* (gerundivum)
3	*Is* petivit civitatem Misit *Marcum*		visur*us* matrem suam *salutaturum* amicum suum

1. Participium *-urus* adhibere possumus cum huius subiectum est vel subiectum vel complementum directum orationis principalis. Ponimus hoc in casu quo repetitur in oratione principali.

Formam *-dus* adhibere possumus cum huius subiectum est subiectum orationis principalis et habet præterea complementum directum. Ponimus cohærendo cum complemento directo.

2. Plerumque orationes finales pone latine ut in *hispano sermone,* cum adhibeas *ut et subiunctivum.*

3. Cfr. orationes subordinatas completivas, p. ad videndam relationem inter tempora orationis principalis et subordinatæ.

4. Potes usurpare gerundium cum verbum principale *non habet* complementum directum; aliter, gerundivum.

5. Negatio ad orationes finales est *ne.*

6. *Participium futuri vocis activæ* efformamus ex supino; amat- urus, a, um; monit- urus...; lect- urus... audit- urus... Ex "*sum*" futurus, a, um.

C

(decet) - dignus - *in*dignus - dignitas
(agere) - agitare - agitator
furere - furor - furiosus
clamare - clamor — metus - metuere
(ludere) - lusor - *e*ludere — (ducere) - *con*ducere
(iacere) - *ob*icere — iuvare - (*ad*iuvare)

iux - iudex — (movere) - motus
(claudere) - clavis — (sedere) - sedile
ira - iratus — (civis) - civilis

præses - præfectus - magistratus
princeps - (præcipuus) — gens - plebs
sagulum - clamys — bellua - fera

recedere - (appropinquare) — exitus - adventus
voluptas - dolor

currus - ferreus - quilometrum
dignitas - honor(s) — taurus - cornu - taurarius

tollere/arena/stabulum/podium/audacia/spiculum
ne/adversus.

capio	capis	capere	cepi	captum
conduco	conducis	conducere	conduxi	conductum
eludo	eludis	eludere	elusi	elusum
furo	furis	furere	insanivi	S. S.
intendo	intendis	intendere	intendi	intensum, tum
iuvo	iuvas	iuvare	iuvi	iutum
metuo	metuis	metuere	metui	S. S.
obicio	obicis	obicere	obieci	obiectum
recedo	recedis	recedere	recessi	recessum
tollo	tollis	tollere	sustuli	sublatum

D

Exercitium 192:
Lege hos numeros. Exerce primum cardinales, deinde ordinales.

20. 30. 33. 35. 32. 40. 42. 31. 44. 47. 50. 48. 51. 53. 56. 58. 55. 53. 59. 61. 73. 68. 98. 71. 95. 75. 93. 78. 62. 64. 90. 80. 89. 74. 101. 109. 118. 215. 260. 277. 311. 318. 400. 466. 370. 281. 520. 512. 538. 602. 629. 644. 709. 766. 723. 761. 730. 714. 808. 838. 869. 871. 900. 904. 919. 936. 972. 784.

Exercitium 193:
Comple terminationes verborum. Usurpa præteritum plusquamperfectum subiunctivi.

1. Ego amicum tuum Iohannem agnov- si hac via transiv-. 2. Utinam operarii melius ædificium muniv-. 3. Hoc tempore vos magnum opus facere intend-. 4. Procul dubio tu in itinere periv-. 5. Pater pueri periculum animadvert-. 6. In curru ferreo nos rediv- si exitus horam sciv-. 7. Patris præceptis ego obœdiv-. 8. E tabulato per scalas ægrotus descend- si valuisset. 9. Quid facere tuæ domi cupiv-? 10. Nunquam a domino meo de suo præcepto rationem petiv-. 11. Laborem quem eis imposuisti finiv- si vacationes non fuissent. 12. Hospiti tuam civitatem ostend-. 13. Ego melius dormiv- si per diem non otiosus mansissem. 14. Post cenam radiophonium familia audiv- si electricus rivulus opportune pervenisset. 15. Nave iter facere inde vos fortasse constitu-. 16. Autocinetum hora sexta mane exiv- si potuisset. 17. Utinam mea domo frater tuus Ludovicus pertransiv-.

Exercitium 194:
Adhibe gerundium et supinum:

1. Inveni opportunitatem (*indulgere*) tuo errori. 2. (*Iuvare*) alios eorum amorem obtinebis. 3. Difficile erat (*videre*). 4. Dignus fuit (*despicere*). 5. Alumni didicerunt librum (*legere*). 6. Præses aptissimus erat ad (*regere*). 7. Erasne cupidus (*videre*) spectaculum? 8. Petiverint theatrum festum (*spectare*). 9. Mulier nimis curiosa erat (*legere*) litteras. 10. Facile erat (*dicere*) sed difficile (*facere*). 11. (*Vigilare*) et a malo (*cavere*) iuvenis virtutem acquisivit. 12. Advenimus in stationem tesseras itineris (*educere*). 13. Modus (*dicere*) erat magistratu dignus. 14. A puero studiosus eras (*discere*). 15. Esto diligens scholæ (*assistere*). 16. In curru ferreo redibo amicum ægrotum (*videre*). 17. Magister semper opportunus est ad (*dicere*).

Exercitium 195:
Construe orationes finales. Usurpa, si potes, "ut" vel "ne" et subiunctivum, gerundium, gerundivum, participium futuri.

1. Conduximus sedilia in platea (*videre* famosos agitatores taurorum). 2. Elusit belluæ furore (*occidere* eum). 3. Audacia lusor tauro sagulum obiciet (gens eius artem *laudare*). 5. Plebs clamar (taurarius magis ad belluæ cornua clamyde *accedere*). 6. In tauri ter-

gum spicula imponent (taurus magno motu et ira hominem *petere*). 7. Propter dolorem e platea recessisset (vulnus *curare*). 8. Is feram non metuit (*amittere* auctoritatem et honorem apud populum). 9. Adventu principis taurarii in arenam populus in sedilibus stetit (eumdem *salutare*). 10. Furiosum clamorem aliqui sustulerunt (ministri metum *contemnere*). 11. Equites exierunt et in præfecti civilis podium accesserunt (*petere* claves). 12. Fere 90 quilometra horam percurrimus (*videre* primi tauri exitum). 13. Populus clamaverat (præmium principi lusori *dare*). 14. Aperimus televisionem aliquantum spectaculum in otio studiorum *aspicere*). 15. Iure pessimas qualificationes ob ignaviam obtinuisti (cursu veniente disciplinis magis *studere*). 16. Plus minusve 2 horas sermonem propter curiositatem protenderunt (de lectione magistrum *arguere*). 17. Pete cinematographum (ludum *videre*).

Exercitium 196:
Exerce præteritum plusquamperfectum subiunctivi.

1. Puer *capere* librum, si potuisset. 2. Pater duo sedilia ad festum *conducere.* 3. Quandonam tu amico *obicere?* 4. Alumni spei prorsus magister *eludere* si præmium non dedisset. 5. Filius *furere* si festo assistendi veniam negavisset. 6. Pace ac diligentia lectionem ad scholam parare vos *intendere.* 7. Ego in tuis studiis te libenter *iuvare.* 8. Iudicem vir *metuere* si aliquid indignum fecisset. 9. Opportune e convivio tu *recedere.* 10. Magnum clamorem plebs *tollere* si lusor erravisset.

Exercitium 197:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Ad quid amicus tuus domum tuam venit? 2. Qui agitatores ludebant? 3. Cur hoc mirum spectaculum hucusque reieceras? 4. Quomodo tesseras conduxistis? 5. Quibus modis petere civitatem potuissemus? 6. Quantum vestrum oppidum a civitate abest? 7. Quot quilometra horam currus ferreus egerat? 8. Ad quid autorædæ publicæ et birotæ venerant? 9. Describe plateam. 10. Describe populum adstantem. 11. Ad quos destinata erant magnifica podia? 12. Cur iudices aliquos viros in vita civili vocatis? 13. Qui sunt præfecti et qui sunt

magistratus? 14. Describe initium agitationis. 15. Quid equites postulabant a præside agitationis? 16. Ad quid claves petierant? 17. Describe taurum emissum e stabulo. 18. Ad quid ministri hunc tentabant? 19. Quid taurarius facit cum bellua ad sese appropinquat? 20. Quando populus præsertim clamat? 21. Ad quid eques intrat plateam? 22. Cur equi ventrem protexerunt? 23. Quomodo eques a fera se defendit? 24. Quomodo imponant tauro spicula describe. 25. Quid antea de hoc cogitavisses? 26. Describe principis taurarii opus. 27. Ad quid populus clamorem sustulerat? 28. Quid dixisses de agitatione taurorum antea, et quid diceres nunc? 29. Quæ maxime tibi placuerunt? 30. Finge dialogum de agitatione inter duos viros habitum. 31. Repete breviter ideas lectionis.

LECTIO PRIMA ET QUINQUAGESIMA

(Repetitio 49-50)

A

Primum bellum civile

—Sic Romæ primum civile bellum initium habuit. Anno 88 a. Ch. Mithridates, rex Ponti, qui cupidus imperium possidendi erat, magnam Asiæ partem sibi ceperat. Ibi romani præstantem ac divitem provinciam pridem constituerant.

Tunc audax triumphis ac summa ardens spe ipsam Græciam transivit ad effundendos inde romanos et in Italiam prorsus reiiciendos. Cogitaverat enim hanc romanam provinciam pugnando ac hostes vincendo suo regno addere posse. Ab hoc igitur anno usque ad annum 63, quo illum Pompeius penitus superavit, multa ac gravia pericula tum exercitui tum etiam ducibus Mithridates frequenter creavit.

—Quis tunc temporis imperium exercitus obtinuit? Nam existimo populum romanum cito aliquem ex ducibus misisse ut bellum duceret adversus fortem et audacem hostem, nimirum Mithridatem. Is enim aptus ad præparandum et regendum exercitum ex historia et factis apparet. Eius audacia et auctoritas in magno honore apud milites erat.

—Certe, ita est. Optime rem pependisti. Quid mirum ac laudatu dignum profecto fuit regem Mithridatem nec vim nec potentiam imperii romani metuisse, ac magno furore per multos annos in Romam bellum duxisse.

Itaque populus Syllam misit ut illum penitus opprimeret.

—Dic nobis, si tibi placet, aliqua de eius vita et moribus.

—Libentissime faciam. Sylla a præclarissima romana familia genus ducebat. Bello iugurthino quæstor Marii fuit et in Africam eum miserunt imperatorem adiutum. Dum is iuvenis erat ludo et conviviis Romæ parcendo, vitam immoderatam egerat. Itaque cum Marius vidit quem ignavum ad pugnandum cum fortissimis hostibus existimabat, amare eum recepit. At Sylla tum iugurthino tum cimbrico bello strenuum se monstravit in dimicando ac prudentem in bello quod Sociale appellare solemus. Huic populus romanus illud supremum munus iam diu cupienti donavit; Syllam nimirum consulem creavit.

Hi duo Marius scilicet et Sylla, qui tunc diversis partibus romanæ gentis præerant, bellum ad maximam sibi gloriam acquirendam vehementer gerere cupiebant. Senatus Syllam elegit isque adversus Mithridatem Roma exivit.

At Marius, cuius in animo imperii illius belli desiderium magis magisque creverat, studio ac peritia obtinuit ut Senatus in sui favorem sententiam mutaret. Eum igitur pro Sylla ducem adversus regem bellum acturum elegit.

—Ergo hoc factum civile bellum accendit?

—Re vera ita est. Utinam Senatus rem melius pependisset. Multa eaque indigna romanæ genti et imperii auctoritati vitasset.

Sylla, cuius animus nunquam infortunio se flexerat, celer Romam redivit et Marii copias reiecit ac effudit.

—Quid denique post hæc Mario accidit?

—In Africam parva navi pertransivit et in campum carthaginiensem, olim civitate florentem, pervenit is quem sæpius populus romanus consulem creaverat.

—Quod etiam novissimis diebus animadverteris. Ipse Marius hoc indicavit cum cuidam viro ab illo quærenti respondit: "Nuntia tuo domino te vidisse Caium Marium in magnæ civitatis campo sedentem".

—Ergo Syllæ victoria civili bello finem imposuit?

—Minime, sed hæc fere prima facta exstiterunt quorum initium hactenus tractavimus. Maximus dolor, metus ac infortunium Marii adventu totam urbem occupabit. Sed de hoc fortasse iterum vobis pauca dicam.

B

Vide in lectionibus 49 et 50.

amav- monu- leg- audio-	*issem* *isses* *isset* *issemus* *issetis* *issent*	amav- monu- leg- audiv-	*isse*

amat- monit- lect- audit-	*um* *u*	amat- monit- lect- audit-	*urus* *ura* *rum*

D

Exercitium 198:

Responde quæstionibus. Usurpa proprium casum et numerum cardinalem aut ordinalem.

Qua hora exit ab statione currus ferreus? Hora 2.00; 3.15; 4.20; 6.40; 5.23; 7.36; 8.45; 9.12; 10.30; 11.50; 12.00.

Ex quo tempore, quousque vixit Cicero? (106-43) Cæsar? (100-44) Augustus? (63-14) Socrates? (470-399) Plato? (523-347) Sophocles? (496-406).

In quantum tempus habetis frumentum? (5) vinum? (12) domum? (220) televisionem? (14) autocinetum? (9) fabricam? (300) palatium? (670).

Dic latine hos numeros adhibendo cardinales: 39. 58. 77. 96. 105. 114. 123. 142. 408. 260. 181. 193. 212. 323. 242. 251. 670. 294. 305. 316. 327. 448. 259. 271. 588. 930. 320. 833. 649. 365. 374. 391. 400. 470. 513. 619. 411. 560. 709. 801. 755. 877. 903.

Exercitium 199:
Repete exercitia 189 et 193.

Exercitium 200:
Usurpa gerundium et supinum.

1. Aliquando nocte tempus impendimus sermonem (protendere). 2. Conduxerat avus meus famulum assiduum in (vigilare). 3. Puer aptus erat (fingere) cum in errorem incidebat. 4. (Assistere) theatro et cinematographo neglexerat alumnus aliquantum cursus disciplinas. 5. Recessi ab spectaculo (vitare) iram matris. 6. Difficile (intelligere) quam lætus sit plebis motus in agitatione taurorum. 7. Duo accesserunt præsidis podium (petere) claves stabulorum. 8. (Flectere) belluæ cornua lusor in cor ensem iniecit. 9. Strenue feram (occidere) agitator a præfecto obtinuit præmium et favorem populi. 10. Magistratus utilis fuit ad (iuvare) in hac opportunitate. 11. Operarius sollicitus erat (adiuvare) suos comites. 12. (Parare) singulis diebus lectiones alumnus difficilem cursum superavit. 13. Pulchrum (videre) inveni taurarium sagulum vel clamydem tauro obicientem. 14. Avus advenerat (dare) nepoti donum promissum.

Exercitium 101:
Construe orationes finales. Usurpa semper "ut" et subiunctivum; etiam, si potes, gerundium et gerundivum, supinum et partic. -urus.

1. Tempestas gratissima est. Eximus in campum. 2. Pater meus dedit mihi argentum. Emam tesseras ad theatrum. 3. Amicus tuus invitabat te. Ades convivio. 4. Advenimus in stationem. Faciemus iter curru ferreo. 5. Tua soror ad fenestram erat. Viatores aspiciebat. 6. Mense transacto Austriam venerat. Altos montes ascendebat. 7. Alumni legissent librum. Discebant artem et scientiam. 8. Filii veniam a patre petierunt. Poterant adire cinematographum. 9. Iudex sententiam dedit. Nequam virum castigaverunt. 10. Mater domi mansit. Puella lectioni studebat. 11. Magna velocitate iter facit. Cito in urbem pervenit. 12. Filius tuus empserat pennam. Faciet pulchrum laborem. 13. Venient amici tui in theatrum? Certe, illud spectabunt. 14. Poterunt exspectare amicum domi? Non. Sero in scholam pervenient. 15. Iter aeroplano facies? Non. Fortasse quid malum mihi accidat. 16. Emimus diarium. Nuntios scire possumus. 17. Scripseras litteras. Salutem matri tuæ dabis.

Exercitium 102:
Repete exercitia 190 et 196.

Exercitium 103:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Narra initium primi belli civilis. 2. Quo anno incepit bellum adversus Mithridatem? 3. Cur romani exercitum in regem miserunt? 4. Ad quid aptus Mithridates erat? 5. Quid forte laudatu dignum in Mithridate inveneris? 6. Enumera aliquos famosos duces apud romanos. 7. Dic nobis aliqua de Syllæ moribus. 8. In quibus rebus Sylla strenuum et prudentem se monstravit iugurthino et cimbrico bello? 9. Quod munus ei pupulus romanus donat? 10. Ad quid Marius et Sylla bellum mithridaticum ducere cupiebant? 11. Quomodo Marius obtinuit ut Senatus in sui favorem sententiam mutaret? 12. Finge dialogum habitum hac opportunitate inter Marium et Senatum. 13. Quid romani vitassent si Mario imperium exercitus adversus Mithridatem non tradidissent? 14. Quid Sylla fecit cum res Romæ factas cognoverat? 15. Finge orationem Marii apud milites. 16. Repete breviter ideas 3 paragraphorum 1æ p. 17. Quo Marius fugit post Syllæ victoriam? 18. Ad quem campum pervenit? 19. Dic aliqua de Carthagine. 20. Quid Marius viro respondit? 21. Finiverat tunc bellum civile?

LECTIO ALTERA ET QUINQUAGESIMA

A

In vestium officina

—Non possum differre vestium officinam adire. Magnopere novis vestibus indigeo. Itaque quam primum in illam ibo.

—Opus tibi, sine dubio, erit virum his in rebus peritum ferre, ne periculum subeas tempus et pecuniam amittendi. Libenter tecum ibo, nam et locum et sartorem cognovi qui modico pretio ac summa arte et diligentia vestes tibi conficiet.

—Mihi magna voluntas est aliqua parvo pretio emendi. Eamus igitur eo quo præfers. Ascensorio in recens tabulatum ascendimus. Ibi vestes veneunt et conficiunt. Frequens concursus, scilicet complures viri ac mulieres aderant. Portis ii continui introeunt diebus potissimum quibus nova primum exponunt. Nonnulli ex iis assidui sartorum clientes sunt. Eo etiam concurrunt iuvenes sartores ut de eorum arte discant.

Ingentem mercium copiam variis et hodiernis exemplaribus pulcherrime dispositam videres. Mihi valde placuit ordo quem ubique observavi.

Inivimus per amplam aulam, luce et pulchritudine splendentem, deambulationem. In abacis, lætis coloribus pictis, quis merces expositas spectaret. Famuli celeres et summa comitate ac diligentia linteamina, stragula, sindones, varia et decora serica afferunt, clientibus offerunt, ostendunt ac iterum ex abacis auferunt. Ipsi uniuscuiusque rei de qua ab illis quæris pretium tibi dicunt vel quidquid vestium ignarus desiderasset, statim quod scire opporteret, protulissent. —Hoc æstimo $ 25.00 D.; illud $ 3.500 A.; quod nuper abstuli $ 1.300 P. facio. —Istud hoc mense decembri minime vir elegans indueret. Hic color nunc apud omnes cordi est. Qualitas illius lintei optima est quamque plurimi æstimo.

Illud nobis valde placuit quod ii viri cuique clienti repente et accurate de universis quæstionibus responderent, nec unquam eos memoria falleret.

—Quam ex his vestibus præferres? Amicus quæsivit a me.

—Re vera præfero sartorem adire ut is mihi vestimentum conficiat; quamquam sufficit vestem minoris induere. Nam nec ære abundo nec nunc temporis pecunia mihi superest.

—In hoc ipso tabulato complures sartores invenies ex quibus unum commendatum habe de quo, nisi memoria me fallit, initio tibi dixi. Summam rerum omnium copiam quivis inveniet nec ulla adest his in magnis ædificiis inopia, quidquid homo de vestimentis desiderat. Spero te etiam rem quam cupis obtenturum esse.

In sartorum aulam introimus. Plurimi viri proprio muneri assidue se dant. Alii lintea et pannos forficibus secant; alii acu et filo ope electricarum machinarum illa suunt.

Sartor extulit e capsa regulam et mei corporis mensuras accurate cepit ad vestes sedulo conficiendas. Ipse elegi panni colorem.

—Quem præferres hoc anni tempore? Ego a sartore quæsivi.

—His mensibus melius esset obscuro colore se induere. A mense autem aprili usque ad octobrem potius clarum amarem. Ego tibi hoc unicum linteum commendarem, quamquam pluris æstimo. Illud tamen non ita pulchrum parvo habeo nec tibi unquam sinerem ut afferres. Potius qualitatem rei quam quantitatem præ oculis habere debemus, nonne? Post aliquos dies potes in officinam venire. Penitus vestes confectas habebis.

—Vale, igitur.

—Valete, vos quoque, amici.

B

1. Adiectiva numeralia

CARDINALIA		ORDINALIA
1.000	mille	millesimus, a, um
2.000	duo milia	bis millesimus...
3.000	tria milia	ter millesimus...
100.000	centum milia	centies millesimus...
1'000.000	decies centena milia	decies centies millesimus...

Mille = adiectivum indeclinabile: mille *homines*; etiam m. *hominum* (un millar de).

Milia = substantivum, postulat gen: milia *hominum.*

2. Verba irregularia

	IRE	FERRE
INDICATIVUS	*eo*	fer- o
	is	*fers*
Præsens	it	fert
	imus	fer- imus
	itis	*fer-tis*
	eunt	fer- unt
Imperfectum	ibam	fer- ebam
	ibas, etc.	fer- ebas...
Futurum	*ibo, ibis*	fer- am
	... *ibunt*	fer- es...
SUBIUNCTIVUS	*eam*	fer- am
Præsens	*eas,* etc.	fer- as...
Imperfectum	irem	*ferrem*
	ires...	*ferres...*
IMPERATIVUS	i	*fer*
	ite ...	*ferte...*
INFINITIVUS	ire	*ferre*
PARTICIPIUM	iens	ferens
	euntis	fer- entis
GERUNDIUM	*eundi...*	fer- endi...

1. Hæc verba non sunt irregularia nisi temporibus *ex radicali præsentis* formatis.

2. In verbo *eo* (*eo, is, ire, ivi, ii, itum*) radicale *i* mutatur in *e* ante *a, o, u*; futurum in *bo*.

3. Verbum *fero* (*fero, fers, ferre, tuli, latum*) habet tria radicalia *fer-. tul-. lat-.*

4. *Fero* in imperfecto, participio et gerundivo habet easdem terminationes ac *moneo.*

5. (Vox passiva formatur ex activa, præter *fertis* in præs. indicativo).

3. **Pretium**

1. Hic liber viginti nummis constat.
2. Quanti emisti domum? Parvo.
3. Honores non magni in vita nostra putavimus.

ERGO

1. Pretium *determinatum* ponimus in *ablativo.*
2. Pretium *indeterminatum* ponimus in *ablativo cum magno, plurimo, parvo...* vel in *genitivo cum tanti, quanti, pluris, minoris.*
3. Cum verbis quæ *æstimationem* indicant (indeterminatam) (*æstimo, duco, puto, facio, sum...*) ponimus in *genitivo* loco ablativi.

C

Ferre

*af*ferre - *au*ferre - *ef*ferre - *dif*ferre
*of*ferre - *re*ferre - *pro*ferre - *præ*ferre
(ire) - *con*currere - *con*cursus
(super + esse) - superesse
(spes) - sperare
suere - sutor — cliens - clientela
(vestis) - vestimentum — (linum) - linteum - linteamen
potius - potissimum

exemplar - (exemplum) — universus - (omnis)
complures - (plurimi) — recens - (novus)
repente - (subito) — quam primum - (statim)
valde - vehementer — eo - (in illum locum)

varius - unicus — quantitas - qualitas
copia - inopia

fallere - memoria — regula - mensura
pretium - pecunia — forfex - acus - filum
pannus - sericum — sindon - stragulum

opus est/voluntas/continuus/nonnullus/frequens
quamquam.

affero	affers	afferre	attuli	allatum
concurro	concurris	concurrere	concurri	concursum
fallo	fallis	fallere	fefelli	falsum
differo	difers	differre	distuli	dilatum
fero	fers	ferre	tuli	latum
effero	effers	efferre	extuli	elatum
eo	is	ire	ivi, ii	itum
ineo	inis	inire	inivi, ii	initum
suo	suis	suere	sui	sutum

D

Exercitium 204:
Lege hos numeros. Usurpa primum cardinales, deinde ordinales.

1.000. 1.220. 1.500. 1.870. 2.415. 2.650. 3.300. 4.104. 5.170. 9.299. 13.402. 19.781. 33.112. 61.987. 82.876. 99.653. 101.643. 117.551. 225.869. 639.860.

Exercitium 205:
Quanti emisti?

Pennam auream ($ 25 D: dollarium) Speculum (7.00 A: argenteus) Scientiarum librum (80,25 P: pesseta) Mensam ex ligno (550 A) Sellam ex ferro (9.00 D) Equum (190 D) Domum 100.900 A) Fundum (21.330 P) Aeroplanum (200.800 D).

Quanti æstimas?

Cupam ex auro (1.700 A) Iter ex Austria in Americam facere (1.200 D) Acquirere novam machinam electricam (6.300 N: nummus) Tesseram ad theatrum (3.00 D) Novas vestes (50.00 D). Tabaccum (7.00 A) Visitare museum (5.00 P) Emere hodiernam tabulam pictam (115 D) Cenam sumere in diversorio (3.00 N).

Exercitium 206:
Exerce verbum "fero" et composita; verbum "eo" et composita. Adhibe modos et tempora infra indicata.

1. Mecum (*ferre*, ind. fut. impf.) virum peritum in vestium officinam. 2. Frater meus Iosephus (*ire*, ind. fut. impf.) ad emenda

linteamina et pannos apud sartorem. 3. Famuli (*offerre,* ind. impf.) universis clientibus lintea et varia serica. 4. Habe curam ne (*subire,* sub. præs.) periculum emendi vestimenta maximo pretio et pessima qualitate. 5. Ego (*differre,* sub. plusq.) acquirere novas vestes modica quantitate si mihi essent. 6. Frequens clientela (*introire,* ind. imperf.) potissimum cum recentia exemplaria famuli exponebant. 7. (*efferre,* ind. perf.) regulam ac sindonis mensuram accurate cepit. 8. Itaque (*inire,* sub. præs.) nos deambulationem ut emamus parva pecunia aliqua utilia potius quam elegantia. 9. Tu (*præferre,* ind. perf.) complura stragula sed minoris emere. 10. Opus est sartori adhibere forficem, acum et filum ut opus suum perfectum (*afferre,* sub. præs.). 11. Vidimus famulos (*offerre,* part.) universo concursui magnam linteorum copiam. 12. Eo (*introire,* inf.) speramus quo clientibus famuli quam primum serviunt. 13. Magna ei voluntas est emendi quod tu (*præferre,* sub. præs.). 14. Sartorem nunquam memoria fallebat cum continuus suam de vestibus sententiam (*proferre,* ind. impf.). 15. Propter inopiam rerum (*ire,* sub. plusq.) in aliam veestium officinam ubi (*offerre,* sub. plusq.) lintea maxima qualitate. 16. (*Subire,* sub. imperf.) periculum emendi in optima officina quamquam vestibus non egeres.

Exercitium 207:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Cur in vestium officinam adire cupitis? 2. Quod consilium tibi amicus tuus dedit? 3. Finge dialogum inter virum vestibus novis egentem et amicum qui eum invitat ut ad sartorem adeat. 4. Describe ædificium, concursum et modum sese gerendi populi. 5. Describe aulam vestium. 6. Quid famuli clientibus offerunt? 7. De quibus rebus ii repente et accurate respondent? 8. Quam vestem præferres?. 9. Cur sartoris officinam petunt ii viri? 10. Describe hanc. 11. Quid extulit sarto ut corporis mensuram sumeret? 17. Quem lintei colorem præ tuleris? 13. Finge dialogum inter te et sartorem de hac re. 14. Quanti varia lintea et pannos sartor æstimavit? 15. Quæ consilia de hoc vobis dedit?

LECTIO TERTIA ET QUINCUAGESIMA

A

Adsumus iudicio

—Visne mecum tribunal adire et adstare iudicio? Hodie mane de scelere iuvenis, qui suum propinquum interfecit, erit.

—Certe, sed mallem quam primum petere tribunal; fortasse, si exitum distulerimus, locum aptum ad spectandum non inveniemus. Ipsum senem multum cognovi, et, quamquam diversam ætatem habebamus, nonnullos tamen sermones cum illo frequens feci.

—Re vera eum sollicitum ac comitem inveni, mihique et omnibus meis familiaribus gratissimus fuerat. Quamobrem iuvenis facinus incredibile dictu putaverunt cum illud sciverunt.

Cum aulam intravimus plebs illam iam omnino impleverat quia iudicium maximo accusationum ac defensionum motu futurum esse sperabat.

Circunspeximus aulam. Iudicium tunc temporis inceperat. Eos qui huic intererant sic collocatos vidi:

Locum præcipuum tribunal occupat, quod iudices tres nigris induti vestibus constituunt. Dimidium tenet tribunalis præses. Ad dexteram et sinistram illius partem alii iudices sedent qui simul cum præside sententiam de reo ferent.

Aspiceres accusatorem sedentem prope parvam mensam ad dexterum tribunalis locum positam. Ad sinistrum autem secretarius, qui omnia in iudicio dicta diligens scribet.

Cum reum attente observavissem credere noluissem illum barbaram et atrocem cædem commisisse. Nemo ex vultu eum sceleratissimum putavisset. Sedebat post suum defensorem vel patronum. Re vera maximo odio iuvenem senem odisse vel immoderatam pecuniæ cupiditatem habuisse illud facinus demonstrat.

Is, delicata facie ac pulchra recenti ætate, oculis universam multitudinem circunspiciebat.

Fere in dimidio locum vidisses ubi testes suum testimonium pro reo vel contra illum emittere debebant. Ii gravissimum iusiurandum

protulerant antea se verum dicturos. Etiam duo viri e civitatis diariis aderant qui, adversus defensorem collocati, multa scitu digna scribebant.

Ex his quæ testes affirmaverunt, hanc historiam componere potui: Maxima in culpa iuvenem esse; cupiditate ductum voluisse scientem scelus committere. Iuvenis cum genere tum comitate florens ac valens fuit. Is frequens avi domum venerat et ab eo nummos sæpius petiverat, quos, cum libido eum cepisset ac vitam flagitio dedisset, pessime impendebat. Quod cum scivisset avus se nunquam iterum ei nummos daturum dixit.

Tunc iuvenis se iactans iuravit ipsum facile hos obtenturum esse. Cogitabat enim furtum committere et rapere quidquid posset. Sic nocte domi occultus mansit. Itaque cum senex tranquille cubaret iuvenis eum petivit et interfecit. Is neque clamare neque resistere potuit; itaque nullum auxilium a vicinis vel famulo accepit. Ipse nepos ambitione et audacia ductus crimen atrox commisit; omnium enim pessimum delictum est propinquum occidere et maximam impietatem erga illum, nam pietatis virtus urget nos ut colamus et amemus parentes et avos præsertim. Quam virtutem is consulto violavit. Impius iuvenis cum interfecisset avum et domum spoliasset a pecuniis quas invenire portuit, fugit. De hoc igitur crimine eum accusant.

Cum iam universi testes sua testimonia dixissent, ipse accusator surrexit. Is facultate quam ei suum munus accusandi tribuebat, orationem præclaram habuit in qua proposuit et probavit illa omnia quæ iuvenem penitus nocentem fuisse patefaciebant.

Vere illum omnibus adstantibus odiosum suis verbis accusator fecit. Ut eum capitis pœna damnarent a iudicibus petiit.

Tunc præses patrono dicendi potestatem dat. Is pro iuvene affert illa quæ eius culpam minuant. Ipsam cædem et bonorum spoliationem facta fuisse demonstrare vult non penitus consulto. Sed eo quod furiosus et ignorans rei momenti fuerat.

Cum iam omnes suam exposuissent sententiam tribunalis præses iudicium finire decrevit. Iudices intra aulam clausi manserunt ut decernerent iuvenis pœnam. Hanc cum accurate pependerint, publicam facient. Absolvent an condemnabunt nepotem?

B

1. **Verba irregularia**

	VELLE	NOLLE	MALLE
INDICATIVUS **Præsent**	vol- o *vis* vult vol- umus *vultis* vol- unt	nol- o *non vis* non vult nol- umus *non vultis* nol- unt	mal- o *mavis* mavult mal- umus *mavultis* mal- unt
Imperfectum	vol- ebam vol ebas...	nol- ebam nol- ebas...	mal- ebam mal- ebas...
Futurum	vol- am vol- es...	nol- am nol- es...	mal- am mal- es...
SUBIUNCTIVUS Præsens	*velim* *velis...*	*nolim* *nolis...*	*malim* *malis...*
Imperfectum	*vellem* *velles...*	*nollem* *nolles...*	*mallem* *malles...*
IMPERATIVUS		noli nolite	
INFINITIVUS	*velle*	*nolle*	*malle*
PARTICIPIUM	vol- ens vol- entis	nol- ens nol- entis	

1. *Volo* habet duo radicalia: *vol-* et *vel-*.

2. Tria verba habent præsens subiunctivi in *-im* ut *sim.*

3. *Volo, nolo, malo*: Infinitivum petunt si est idem subiectum; subiunctivum si diversum. Plerumque omittimus *ut*: *Volo facere hoc. Voluisti ut veniret. - Volo studeas et ne facias illud.*

4. Tempora præterita horum verborum sunt regularia: *Volui, nolui, malui...*

2. Orationes subordinatæ TEMPORALES

CUM

	Oratio subordinata		Oratio principalis
1.	Cum	*intravi*	legebatis
2.	Cum	dux hostes *peteret*	ii eum occiderunt
	Cum	magister *intravisset*	discipuli steterunt

ERGO: *INDICATIVUS*: si est *mere temporalis*, "cuando". Pone plerumque ut in hispano sermone.

Sed: "Cuando *venga*", *"cum venero* videbo amicum meum". Sic plerumque.

SUBIUNCTIVUS: *tempus + causa.*

Hispano sermone reddimus sæpe gerundio vel particula "como" et subiunctivo: *Cum videret* "como viese" "viendo". *Cum vidisset*, "como hubiese visto" "habiendo visto".

CFR. p. ad relationem inter tempora orationis princ. et subordinatæ.

C

(mittere) - *com*mittere — (ponere) - *pro*ponere
(sistere) - *re*sistere — quamobrem - quam ob rem
odisse - odium - odiosus — iurare - *ius*iurandum
spolium - spoliare - spoliatio — fur - furtum
scelus - sceleratus — testis - testimonium
pius - *im*pius - pietas - *im*pietas

decernere - (statuere) — facultas - potestas
cupiditas - ambitio — delictum - facinus
flagitium - facinus — propinquus - familiaris
barbarus - atrox — contra-(adversus)
cum - tum

absolvere - damnare — accusatio - defensio
accusator - defensor

interficere - cædes — reus - culpa
crimen - pœna

iactare / violare / auxilium / secretarius, a / occultus

absolvo	absolvis	absolvere	absolvi	absolutum
colo	colis	colere	colui	cultum
committo	committis	committere	commisi	commissum
decerno	decernis	decernere	decrevi	decretum
interficio	interficis	interficere	interfeci	interfectum
malo	mavis	malle	malui	S. S.
nolo	non vis	nolle	nolui	S. S.
propono	proponis	proponere	proposui	propositum
rapio	rapis	rapere	rapui	raptum
resisto	resistis	resistere	restiti	restitum
tribuo	tribuis	tribuere	tribui	tributum
volo	vis	velle	volui	S. S.

D

Exercitium 208:

Construe sententias. Usurpa modos et tempora infra indicata; primum verbum indicatum, deinde alia duo: V. g., in l. primum "velle", deinde "nolle" et "malle".

1. Ego (*velle,* subi. impf.) adire, iudicium. 2. Impius, iuvenis, (*malle,* ind. plusq.) de, barbarum, scelus, quicquam, dicere. 3. Tu (*malle*, subi. plusq.) audire, defensor, contio, dicens, pro, odiosus, et, sceleratus iuvenis? 4. Nos (*velle,* subi. impf.) nonnullum, testimonium (plur.), de, cædes, ac, delictum, accusator, audire. 5. Cur, plebs, (*nolle,* ind. imperf.) ut, iudices, reus, dammare, caput, vel, mors, pœna? 6. Ego (*malle,* subi. præs.) testis, iusiurandum, proferre, de, impietas, et, furtum, nepos. 7. Sine, dubium, tu (*velle*, ind. fut.) introire, in, tribunal, ut, audire, accusatio, et, defensio, atrox, facinus. 8. Propter, libido, et, ambitio, iuvenis, iuravit, se, (*velle,* inf. perf.) crimen, et, spoliatio, contra, senex, committere. 9. Tribunal, præses, (*nolle*, ind. fut.) secretarius, facultas, dicendi, dare, de, cupiditas, et, culpa, fur. 10. (*Velle,* part. præs.) pietas, violare, iuvenis, (*malle,* ind. impf.) occultus, in, suus, familiaris, cubiculum, manere, et, ille, interficere. 11. Testes (*nolle*, ind. præs.) affirmare, iuvenis, senex, odisse, impium, odium. 12. Consulto, is, (*velle,* ind. perf.) propinquus, occidere, quam-

obrem, lex, iudices, potestas, dare, ut, mors, idem, damnare. 13. Iuvenis, (*velle*, part.) avus, interficere, nocere, cum, iustitia, tum, pietas. 14. (*Nolle*, ind. fut. perf.) senex, auxilium, a, vicini, petere? 15. Iuvenis, primum, pius, in, avus, fuit, postea, (*malle*, ind. plusq.) vita, flagitium, dare. 16. Tu (*velle*, ind. fut.) quam primum, e, tribunal, exire?

Exercitium 209:
Forma orationes temporales adhibendo "cum" in verbis subsignatis.

1. Pueri domum introeunt. *Ii ex schola venire.* 2. Eum memoria nunquam fallebat. *Compluribus clientibus respondere.* 3. Pluris æstimabo linteum et pannum. *Qualitatem optimam invenire* (*subi*). 4. Sartores egent acu, filo et forfice. *Ii linteamina suere.* 5. Continuus populi concursus vestium officinam visitabat. *Pretium vestimentorum modicum* esse. 6. Serici copiam emere non potuit. *Pecuniam non habere* (subi). 7. *Videre inopiam exemplarium* (subi) ex ædificio exivimus. 7. Proprio ære mulier sindones et stragula emebat. *Merces visitare frequenter.* 8. Respondes universæ clientelæ. Ea a te potissimum *quærere.* 9. *Famuli afferre et offerre mercium magnam quantitatem* nobis (subi). Parvo aere varia lintea emere potuimus. 10. *Vos concurrere et inire per tabulatum deambulationem,* (subi.) *Periculum* subiistis amittendi aliquid quod opus vobis erat. 11. Clientes ædificium non frequentes visitant. *Differre vel auferre statim expositas merces.* 12. *Ei pecunia superesse* (subi). Voluntas feminæ fuit emendi multa quæ famuli e capsis efferebant. 13. Fer tecum virum. *Ire eo quo linteamina veneunt* (subi). 14. Re vera ii audiunt silentio. *Famulus pulchra verba proferre.*

Exercitium 210:
Exerce præteritum perfectum vel plusquamperfectum subiunctivi.

1. Iudices reum *absolvere* si scivissent eum esse innocentem. 2. Nunquam tu *committere* delictum, si pœnam ex patre tuo timuisses. 3. Cum impii liberi *interficere* suum parentem postea læti cenam sumpserunt. 4. Cum *rapere* ego argentum e capsa mater mea vidit me. 5. Cum domina illud *proponere* omnes *convivæ* sederunt et manducaverunt alimenta. 6. Nos strenue periculo *resistere* si vires habuissemus. 7. Cum minister famulo potestatem *tribuere* hospitibus ministrandi is oleum et acetum ad mensam portavit. 8. Si pater meus noctu nos clamantes

audivisset, *decernere* iratus dare regulam servandi silentium. 9. Etiam impii potius *colere* parentes si vitam moderatam egissent.

Exercitium 211:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Vultis nobiscum tribunal adire? 2. Cur malebatis quam primum aulam introire? 3. Quando senem cognoveras? 4. Quos sermones cum illo habueratis vel miscueratis? 5. Describe senem. 6. Quid familiares tui dixerunt cum facinus atrox cognoverunt? 7. Describe aulam iudicii populo plenam. 8. Describe personas quæ tribunali intersunt. 9. Quid faciunt in iudicio accusator et defensor? 10. Cur testes specialem locum occupabant? 11. Describe præsertim reum. 12. Qui et qua de causa gravissimum iusiurandum debent proferre? 13. Cur voluerint assistere iudicio ii viri ex diariis? 14. Narra vitam sceleratam iuvenis. 15. Quid dixit senex cum nepotis mores cognoverat. 16. Cur iuvenis occultus mansit in dormitorio? 17. Describe cædem et mortem. 18. Cur tranquille senex discumbebat? 19. In quam virtutem nepos peccavit et cur? 20. Finge dialogum inter aliquem testem et accusatorem. 21. Dic nobis aliqua ex contione accusatoris. 22. Profer aliqua patroni. 23. Cur noluerit eum accusare sed voluerit defendere? 24. Quid denique iudices facient? 25. Quando sententiam sciemus? 26. Quid maluisses de iuvenis pœna?

LECTIO QUARTA ET QUINQUAGESIMA

(Repetitio 52-53)

A

Primum bellum civile

—Cum Sylla ad bellum mithridaticum iter fecisset Marius in Italiam quam primum redivit. Quivis cogitare posset quo animo in urbem perveniret.

—Ergo is Romam cum exercitu advenit?

—Certe, nam ex militibus complures veteri et strenuo duci fideles esse maluerant.

—Sed quid Marius agere poterat qui nullo imperio tunc temporis gaudebat, cum Senatus suam sententiam mutasset?

—At profecto magni exercitus vim secum ducebat. Cum ipso in prœliis pugnaverant et e multis eisque acerrimis hostibus triumphaverat. Cum iisdem militibus Romam introivit ad spoliandam civitatem cupidus sibi imperium obtinendi.

—Sed quomodo illud accidere potuit? Nam certum est consules habere militum copias hisque quibusvis impiis et sceleratis civibus restitissent quibusque vigilare debuissent, ne quis pacem populi violaret vel periculum Respublica subiret.

—Sane, sed tunc quid diversum accidit; unus enim ex consulibus Marii partibus se adiungere voluit.

—Uter consulum fuit?

—Cinna qui cum Sylla Africam peteret multa eaque consule indigna egit. Is qui defensor urbis et pacis adversus sceleratorum facinora stare debuisset, maluit ambitioni ac impietati in patriam se committere. Is ergo Marium ex Africa vocavit qui consulis consiliis forte obœdiens ac furore ardens Romam venit.

Scelera quæ tunc ibi locum habuerunt universi iam pridem audierunt; quamobrem hæc narrare nollem. Quinque dies ac noctes atrocissimas cædes atque flagitia barbari milites commiserunt. Libido, cupiditas auri et odium sub ferocissimis hominibus civitatem tenuit. Furta et domorum divitum spoliationem ubique vidisses. Tristissimum quidem spectaculum se offerebat aspiciendum.

—Quid tandem de Marii vita addere velles?

—Is cuius animum atrocia et odiosissima facta opprimebant in morbum incidit, quo summa omnium civium lætitia decessit.

—Sed quid fecit Sylla cum Marii et Cinnæ crimina cognovit?

—Ipse adversus illos suum exercitum conduxit in Italiam quo advenit cum iam Marius decesserat. Prope Illiricum Cinnæ milites, quo loco is Syllæ copias exspectabat, illum irati ignava et infelici morte interfecerunt; nullus enim ex his ducis pœnas et feroces mores ferre potuerat.

—In quosnam igitur Sylla, cum omnes suos inimicos victos vidisset, bellum tulit?

—Adversus eos qui Marii partibus præfuerant. Utinam Sylla, qui tot virtutibus erat ornatus, aliam inire viam maluisset.

—Quorumnam exempla ipse repetet?

—Eorum quos e medio tollere penitus intendit. Se dictatorem creavit. Eadem infelicissima tempora Marii et Cinnæ Roma sub Sylla iterum vidit.

B

Vide in lectionibus 52 et 53.

D

Exercitium 212:
Repete exercitia 204 et 205.

Exercitium 213:
Repete exercitia 206 et 208.

Exercitium 214:
Repete exercitium 209:

Exercitium 215:
Repete exercitium 210.

Exercitium 215:
Exerce verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid Marius intendit cum Sylla ad bellum mithridaticum iter fecit? 2. Cum quibus voluit Romam advenire? 3. Cur complures milites ei esse fideles maluerant? 4. Quæ ipse cum suis militibus diu fecerat? 5. Finge dialogum inter milites et Marium milites invitantem ut cum eo in Italiam tendant. 6. Cur consules Romæ exercitum habebant? 7. Uter consulum mallet Marii partibus se adiungere? 8. Unde et quo Cinna Marium vocat? 9. Finge narrationem de his quæ Romæ, post Marii adventum, acciderunt. 10. Dic nobis Marii finem. 11. Quid in Illirico accidit? 12. Cur milites consulem interfecerunt? 13. In quos Sylla bellum ducet? 14. Quibus virtutibus præsertim Sylla ornatus erat? 15. Quid is Romæ fecit post victoriam?

LECTIO QUINTA ET QUINQUAGESIMA

Repetitio 42-46
Vide lectionem 13

LECTIO SEXTA ET QUINQUAGESIMA

A

Cursus universitarius: medicus, iurisconsultus

Alumni consessum habent. Ii enim in Instituto Bacchalaureati cursus finiverunt. Curriculum igitur in Universitate anno proximo incipient. A nullo ex illis nova studiorum ratio electa est. Itaque aliqui qui de cursus electione dubitant, peritum magistrum hac in re consulere statuerunt.

—Quid de medicina cogitas? Sumne ego aptus ad illam exercendam? Quærit ab eo alumnus fortasse omnium sapientissimus.

—Primum pendere debes illa quæ semper et ubique hoc in cursu requisitæ sunt, et attendere ad virtutes quibus te ornatum existimas.

Medicos enim quotidiani labores urgent, qui omnibus, etiam vehementer medicinam amantibus, molestiis pleni sunt.

Ii ægrotos inspiciunt et tractant etiam eos qui periculosis et molestissimis morbis affecti sunt. Nonne medicum vidisti noctu incommode prope ægri. lectum vigilare, ei servire, eidem medicinas cocleario vel ex poculo comiter dare? Sæpius repente corporis pars ab illo secta est ut vitaret mortem et expelleret infirmitatem. Ab ipso medicinæ in schedulis præscriptæ sunt et consilia ægri familiæ collata.

Is promptus esse debet ut infirmis assistat. Medici intendent morbum pellere et illos ab ingrata re penitus liberare. Ab iis qui vitam hominis vere æstimaverunt, nunquam ab officio destitum est dum spes remaneret infirmis remedium inveniendi. Ægroti vires aliquando recuperaverint si medici fideles suo muneri reperti sint.

Pende igitur sedulo hæc; habe præ oculis virtutes quæ iis exactæ sint et compara cum qualitatibus quibus te gaudere putavisti. Nec dubius nec iussu aliorum quis cursum incipere debet cum ad illum aptis virtutibus careat.

—Iuris facultati nomen meum dare constitui. Res attente a me diu considerata est. Quod de hoc consilium mihi dares? Sumne ego aptus ad iurisprudentiam?

—Optime, nisi me fallit memoria, illa Ciceronis verba hoc loco afferrem quæ advocati vel iuris consulti virtutes indicant quæque usu et cotidiana vita vera fuisse comprobatum est; "Servius... multum vigilavit, laboravit, præsto multis fuit, multorum stultitiam... pertulit..., vixit ad aliorum arbitrium non ad suum".

Is igitur clientes recipere comitate debet; is etiam consulentibus respondebit ipsis quoque sceleratis, avaris et erga eum male affectis. Bene diceres libertatem de se ipso curandi advocatum amisisse.

Inter varias, sæpe etiam propinquorum, factiones arbiter erit. Multoties ardua negotia ab illo soluta sunt. Ipse oratoris munus exercuit et iusta artificia adhibere valuit. Advocatus leges locandi, transferendi fundos aliaque his similia sciet. Is tamen longe ab avaritia esse debebit. Maximam laudationem atque gratulationem apud nos merebit maximumque ex societate meritum sibi iuris consultus contulerit si ab illo pecuniæ cupiditas sit reiecta, quæ non parum homines incitare solet.

Illud magistri munus erit: hac lege alumnos instruere et instituere.

B

1. **Verbum**

Infinitivus præteriti (v. p.)

amat-	us,	a,	um	esse
monit-	*um,*	*am,*	*um*	*esse*
lect-	i,	æ,	a	esse
audit-	*os,*	*as,*	*a*	*esse*

Præteritum perfectum — **Indicativi — subiunctivi**

amat-	us,	a,	um	sum	sim
monit-	us,	a,	um	es	sis
lect-	us,	a,	um	est	sit
audit-	i,	æ,	a	sumus	simus
	i,	æ,	a	estis	sitis
	i,	æ,	a	sunt	sint

2. Orationes passivæ

Oratio *activa*	1. Puer amavit matrem	
Oratio *passiva*	1. *Mater amata est a puero*	Persona
O. A.	2. Taurus vulneravit taurarium	
O. P.	2. *Taurarius vulneratus est tauro*	Non persona
O. A.	Sed: Malva decepit me	
O. P.	Sed: *Ego deceptus sum a malva*	Ad modum personæ
O. A.	3. Pueri pervenerunt in scholam	
O. P.	*Perventum est a pueris in scholam*	Impersonale
O. A.	4. Iuvenis occidit senem gladio	
O. P.	4. *Senex occissus est a iuvene gladio*	Complem. circums.
O. A.	5. a) Creavi Cæsarem consulem	Duo accus. eiusdem rei
O. P.	5. *Cæsar creatus est a me consul*	" " "
O. A.	5. b) Docuisti Antonium litteras	Duo accus. diversæ rei
O. P.	5. *Antonius doctus a te litteras*	" " "

ERGO:

1. *Subiectum transit in ablativum agentem cum præpositione* a, ab, *si est persona vel ad modum personæ. Verbum manet eodem modo et tempore sed vocis passivæ et cohæret cum novo subiecto. Complementum directum in subiectum patiens.*

2. Sine præpositione cum est non persona.

3. Verbum ponimus in tertia persona singularis.

4. Complementa indirecta (dativus) et circumstantialia (ablativus) manent *immutata.*

5. a) Si verbum duos accusativos habet eiusdem rei *utrumque in nominativo ponimus.*

b) Si verbum duos accusativos habet personæ et rei, mutamus *in nominativum accusativum personæ; alius eodem modo manet.*

6. *Mutamus orationem passivam in activam sic: Ablativus agens transit in subiectum agens. Verbum ponimus eodem tempore et modo et cohæret cum subiecto. Subiectum patiens transit in complementum directum. Complementa indirecta et circunstantialia manent immutata.*

C

(ferre) - *con*ferre - *trans*ferre
(tendere) - *at*tendere - *con*tendere
pellere - *ex*pellere — (sistere) - *de*sistere
(manere) - *re*manere — (capere) - *re*cuperare
(probare) - *com*probare — (spicere) - *ins*picere
(quærere) - *re*quirere — (sedere) - *con*sessus
liber - liberare - liberatas — merere - meritum
(legere) - electio — dubitare - dubius
arbiter - arbitrium — laus - laudatio
(iubere) - iussus — (currere) - curriculum
avarus - avaritia — (ars) - pulchritudo

præscribere - (præcipere) — locare - (conducere)
instituere - instruere — factio - (pars)
arduus - difficilis
advocatus - iurisconsultus - iurisprudencia

Universitas - Facultas
Institutum - Bacchalaureatus

considerare/præsto esse/incitare/usus/orator

confero	confers	conferre	contuli	collatum
desisto	expellis	instruis	destiti	destitum
expello	desistis	instruere	expuli	expulsum
inspicio	remanes	inspicere	inspexi	inspectum
instruo	desistere	expellere	instruxi	instructum
mereo	remanere	inspicis	merui	meritum
pello	pellis	merere	pepuli	pulsum
remaneo	meres	pellere	remansi	remansum
tranfero	transfers	transferre	transtuli	translatum

D

Exercitium 216:
Muta in vocem passivam has orationes:

1. Ancilla mundavit aulam. 2. Famulus lumen exstinxit. 3. Alumni intraverunt in aulam. 4. Magister creta tabulam signavit. 5. Magistri pueros propter eorum pigritiam puniverunt. 6. Puellæ peniculo et unguentis comas sibi composuerunt. 7. Puer suum caput in angusto lavacro incommode lavit. 8. Bellua cornibus virum occidit. 9. Magistri tuum filium ob constantiam scholæ ducem creaverunt. 10. Accusator iudici quærenti respondit. 11. Intravimus in scholam cum iam hora transiverat. 12. Accepistis ientaculum et adhibuistis mantellum et cultrum. 13. Quando advenisti? 14. Quis docuit filium tuum hispanam linguam? 15. Puellam pulcher flos decepit? 16. Exivi domo heri circa horam decimam. 17. Fera militem vicit.

Exercitium 217:

Muta has orationes passivas in activas:

1. De crimine ambitionis fur absolutus est. 2. Commisæ sunt ab sceleratis cædes multæ et pessima facinora. 3. Propter furti culpam reus damnatus est. 4. A defensore decretum est orationem pro accusato dicere. 5. Impius nepos cupiditate et libidine victus est. 6. Restitum est a me flagitio et impietati iuvenis. 7. Iuratum est a te interficere barbarum virum? 8. Multa et præclara verba prolata sunt ab accusationis defensore. 9. Creati estis iudices vos quibus lex facultatem dabat. 10. Auxilium præbitum est eis qui in magnum discrimen erant. 11. Testimonia a testibus contra familiarem dicta sunt. 12. Equo in cursu is superatus est. 13. Celeri navigio cito ad portum perventum est. 14. A quo magistro doctus es litteras? 15. Mihi data sunt dona pulcherrima a fratribus. 16. A domino huius domi vina infusa sunt in pocula et urceos. 17. Aqua mundati estis a matre. 18. Puniti sumus a patre ob ignaviam nostram.

Exercitium 218:

Adhibe infinitivum præteriti vel præteritum perfectum subiunctivi vocis passivæ.

1. Antonius se iactabat ab ipso (*facere*) falsum iusiurandum et (*committere*) pessima scelera. 2. Negasti in defensione (*violare*) sacram domum ab occulto fure et (spoliare) cum templum tum illius

sacrarium. 3. Utinam nondum cursus (*incipere*). 4. Velim ne ab amico electio curriculi (*facere*). 5. Malis ut a patre venia (*dare*) sorori tuæ ut locet aliquas vestes. 6. Iudex affirmavit delictum et spoliationem domus (*comprobare*) a iurisconsulto. 7. Malim ut ab amico (*dubitare*) de tua libertate in medicinæ electione. 8. Utinam arbiter a vestro advocato (*eligere*). 9. Fortasse a patre (*præscribere*) ut filius magis attendat et consideret rem. 10. Sine dubio nobis dices quæ (*requirere*) ut iudicium instituamus et recuperemus bona. 11. Sciveras illum consiliorum ope ab avaritia (*liberare*)? 12. Audivisti facinus ab homine avaro (*proponere*)? 13. Forte iussu magistri ab alumnis in aulam (*intrare*). 14. Fortasse studentium consessus (*habere*) domi fratris tui.

Exercitium 219:
Exerce præteritum perfectum indicativi vocis activæ et muta in idem tempus v. p.

1. Amici domi *remanere.* 2. Alumnus (*merere*) laudationem propter obtentum Bacchalaureatum. 3. Tu iuvenem (*instruere*) de usu librorum in Universitate. 4. Nos (*desistere*) ab artificiis et falsis modis in Instituto. 5. Ego (*conferre*) alumnorum merita ut eis præmia darem. 6. Medici (*inspicere*) ægrotos in valetudinario. 7. Medicinis is (*expellere*) morbum. 8. Forte tu (*transferre*) filium Marcellum in aliam facultatem? 9. Vos (*pellere*) ex civitate factiones quæ semper interfuerunt?

Exercitium 220:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Qui habent consessum? 2. Cur ab illis hic consessus habitus est? 3. De qua re ii dubii inventi sunt a te? 4. Quem de hoc consulent? 5. Finge dialogum inter magistrum et iuvenem qui medicinæ studere cupit. 6. Indica illa quæ a medicis semper acta sunt. 7. Cui promptus medicus debet esse? 8. Narra illa quæ tibi forte acciderunt cum medicum visitasti: scilicet virum, quæstiones, quæ ei respondisti. 9. Quid iuvenis debet sedulo pendere et considerare? 10. Cur est ita arduum officium medicinæ? 11. Cur populus magni æstimat medicos? 12. Quid de iurisprudentia a magistro quæsivit alumnus? 13. Quid ab eo responsum est? 14. Repete tuis verbis dicta a Cicerone de hac re.

15. Quomodo se gerere debet cum clientibus? 16. Quibus respondebit? 17. Finge dialogum inter advocatum et clientem de aliquo fundo quem ille recuperare vult. 18. Cur advocatus sæpe arbiter debet esse? 19. Quas leges optime sciet iurisconsultus? 20. Quid de cupiditate ipsius sentis? 21. Quod erit princeps munus optimi magistri?

LECTIO SEPTIMA ET QUINQUAGESIMA

A

Cursus universitarius: ingeniarius, vir militaris, sacerdos.

—Velim ingeniarii cursus incipere. A puero enim mihi multum matheses delectabant.

—Re vera semper, at hodiernis præsertim temporibus, huius cursus momentum magnum fuit. Sed ingenii virtutes quæ exactæ sunt iure præclaras diceremus.

—Quæ igitur ingeniarius conficit?

—Hæc pendent a re quam tibi sumas ad studendum. Ab ingeniariis antiquitus viæ paratæ erant magnaque ingenii monumenta constructa; scilicet pontes, ut flumina sine periculo exercitus et viatores traicerent; opera munitionum in castris et urbibus: castella, ageres, turres, fossæ quibus et se ab hostibus defenderent et illos oppugnare et expugnare possent.

Hodie ab ingeniariis alia his difficiliora opera confecta sunt tum in viis et fodinis tum in rebus electricis, mechanicis et similibus.

—Ergo magna facilitate ad matheses discendas gaudere debent ii qui ingeniarii cursui studere velint?

Certe, sine qua hac in re nunquam periti fient. Præterea aliis virtutibus egent, verbi gratia, constantia ne desinant, propter molestiam, illa quæ in finem ducere debebunt.

—Pater meus vir militiæ deditus est. Ei valde placeret si filii, præsertim ego qui maximus natus sum, eundem cursum inciperent.

—Sane hæc sæpius patres cupiunt: ut filii eorum cursui studeant. Quod non raro eis penitus nocet cum aliquis munus exercet cui virtutibus vel qualitatibus caret.

Res militaris maximam patriæ dilectionem postulat ut dignus ac strenuus miles fiat. Pro illa enim tempus et vires, vita quoque sæpe a militaribus viris oblata est. Ipsi præterea frequenter duris exercitationibus se dare debebunt: ii agmina accurate instruent, ut re vera strenue bellent et victores in patriam redeant. Pæne in omnibus nationibus duces fuerunt a quibus non modo tumultus aversi sunt sed patrii quoque hostes penitus superati sunt. Si a vobis patriæ historiæ lectæ essent ibi præclara militum ac ducum facta invenissetis. Alii in æquore navibus in acribus pugnis contenderunt; alii suis legionibus vel cohortibus non modo hostibus occurrerunt sed difficillimas etiam urbium oppugnationes egerunt hasque in ruinas redegerunt. —Estne tibi hoc animi robur ac vis?

—Nemo nostrum a te de sacerdotio quæsivit. Tamen omnium nobilissimum munus habui; quam nobilitatem ei inesse putavi eo quod tum ex persona Christi tum ex officiis quæ adimplere debet, maxima dignitate sacerdotium gaudet. Sacerdos enim non humanis sed divinis rebus deditus est. Inventum esset a me aliud insignius onus quam totum Deo et religioni se dare?

Audivi a quodam viro dictum esse vere Deum homines æstimavisse quia non immortalibus angelis sed hominibus mortalibus, simulque in multa sæpe peccantibus, hæc sacratissima officia commiserat.

—Hoc in cursu multas virtutes ab Ecclesia iam initio exactæ erant ut digni illo munere fierent. Sacerdos enim ad aliorum servitium vitam ager; is pro christianis quotidie Deo preces fundere debet et petitiones eidem offerre. Ipse supplex multa, pro se et pro aliis, a Iesuchristo poscet ut impetret ea quibus egent in vita. Is misericordiam exercebit hominum peccata delendo ipseque misericors omnibus erit. Is etiam curabit de Sanctæ Virginis cultu et sanctorum in ecclesiis ac religiosis fanis. Et quod omnium maximi momenti est: in sacramentis, consiliis, multisque aliis modis, homines iuvabit ut vitam æternam obtineant.

—Audivi sacerdotes ad studium se penitus consecrare debere.

—Certe, nam ii Dei verba singulis hebdomadis prædicant et diffacillimas quæstiones ope consilii solvere debent.

Re vera magnus est sacerdotis status et maximum humanitati servitium ii præbent.

B

2. Verbum

Infinitivus præteriti (v.p.)

amat-	us, a, um esse
monit-	*um, am, um esse*
lect-	i, æ, a, esse
audit-	*os, as, a esse*

Præterit.	*Plusquampf.*	*Indicativi*	*Subiunctivi*
amat-	us, a, um	eram	essem
monit-	us, a, um	eras	esses
lect-	us, a, um	erat	esset
audit-	i, æ, a	eramus	essemus
	i, æ, a	eratis	essetis
	i, æ, a	eratis	essent

2. Verba irregularia

Fio

	Indicativus	*Infinitivus*	*Subiunctivus*
Præsens	fio fis fit fimus fitis fiunt	*fieri*	fiam fias...
Imperfect.	fiebam fiebas...		*fierem* fieres...
Futurum imperfect.	fiam fies...		

1. Radicale præteriti in verbo *fio* est regulare: fact- us...
2. *Fio* est forma passiva verbi *facio*. Formæ irregulares habent terminationem activam sed significationem passivam.

3. *Composita a facio*: Quæ finiunt in *-ficio* habent vocem passivam in *-ficior*: proficior. Quæ finiunt in *-facio*, habent vocem passivam in *-fio*: patefio.

4. Verbum *fio* etiam significat "llegar a ser".

C

(pugnare) - *ex*pugnare - *op*pugnare - *op*pugnatio
ab + vertere — avertere
ob + currere — occurrere
re + agere — redigere
fodere - fodina - fossa
(sancire) - sacerdos - sacerdotium
religio - religiosus
(noscere) - nobilis - nobilitas
(servus) - servitium
(vincere) - victor
(gignere) - ingenium - ingeniarius
(miser) - misericors - misericordia
(pater) - patrius - (patria)
(ruere) - ruina
(homo) - humanus - humanitas
mortalis - immortalis

(poscere) - postulare — prædicare - (nuntiare)
bellare - (pugnare) — traicere - (transire)
desinere - cessare — æquor - (mare)
robur - vis — agmen - (acies)

fundere - preces — Virgo - cultus - fanum
munitio - agger — turris - castellum
militia - legio - cohors — supplex - petitio

impetrare/delere/matheses/pons/tumultus/onus/status
facilitas/æternus/mechanicus.

averto	avertis	avertere	averti	aversum
deleo	deles	delere	delevi	deletum
desino	desinis	desinere	desivi, ii	desitum
fodio	fodis	fodere	fodi	fossum
fundo	fundis	fundere	fudi	fusum

occurro	occurris	occurrere	occurri	occursum
posco	poscis	poscere	poposci	S. S.
redigo	redigis	redigere	redegi	redactum
traicio	traicis	traicere	traieci	traiectum

D

Exercitium 221:
Muta in vocem passivam has orationes.

1. Avia coquerat escas. 2. Famulus forte obtulisset convivis bellaria in aureis catinis. 3. Post cenam puer mundaverat labia sicca mappula. 4. Nisi pater filio imperavisset, nunquam illud fecisset. 5. Numeravisti ante prandium argenteas furculas et lagenas? 6. Cur hoc anno seminavistis exigua grana in arvi sulcis? 7. Aratrum ex ferro melius in terram humidam penetravisset. 8. Recolueratis paleas in area et separaveramus maturas ac immaturas spicas? 9. Utinam prata servi rigavissent. 10. Bestia operarium vulneraverat. 11. Robusti servi heri mature in frugiferum campum pervenerant. 12. Quando maritus tuus advenisset? 13. Farina ancilla coquerat in furno mollem ac exquisitum panem. 14. Propter eius peritiam famulum domi cocum feceram.

Exercitium 221:
Adhibe præteritum plusquamperfectum indicativi vel subiunctivi vocis passivæ.

1. In æquore strenue a legione (*bellare*). 2. (*Avertere*) hostes ex turre castelli si aggeres et fossæ essent. 3. Equibus (*delere*) agmina in pontis oppugnatione? 4. Cur a cohorte (*desinere*) mechanicis armis urbem oppugnare? 5. Urbs a militibus (*expugnare*) si ingeniarii munitiones præparavissent. 6. In ruinas (*redigere*) castellum si operarii machinis amplam fodinam fodissent. 7. Ab exercitus robore (*ocurrere*) hostibus ut tumultum solveret. 8. Cur preces a sacerdote (*fundere*)? 9. Pro quo illud (*postulare*)? 10. Donum a te non (*impetrare*) nisi petitio opportune facta esset. 11. De misericordia a religioso viro (*prædicare*).

Exercitium 222:
Construe sententias. Usurpa modos et tempora infra indicata verbo "fieri".

1. Pater meus (*fieri,* præt. perf. ind.) magister matheseos. 2. Tui officii gravius onus magna facilitate tibi (*fieri,* fut, impef. indi.)

levius. 3. In christiana religione (*fieri,* præt. perf. ind.) humanum sed nobile et æternum sacerdotium. 4. Quando filii tui advocati vel iurisconsulti (*fieri,* præs, subi) nescimus. 5. Ab alumnis (*fieri,* imperf. ind.) consessus ad cursus in Universitate electionem. 6. Cur (*fieri,* præt. perf. subi.) arbiter inter Instituti factiones? iussu an merito? 7. (*Fieri,* præs. ind.) laudationes bene meritis in medicinæ facultate ad finem curriculi. 8. Cur magnum silentium in aula? (*fieri* fut. perf. ind.) 9. Sani (*fieri,* fut. imp. ind.) si medici remedia usurpatis. 10. Dixerunt (*fieri* inf. præt.) fanum Virginis cultus locum. 11. Quis ex ministris (*fieri,* præt. plusq. subi) Reipublicæ præses? 12. Tuæ sorores Eugenia et Isabella (*fieri,* præt. impf. ind.) magistræ post Bacchalaureatum. 13. Necesse vobis est (*fieri,* inf. præs.) inter vos veri amici.

Exercitium 223:
Muta has orationes passivas in activas.

1. Cur illud molestum artificium ad usum requisitum esset? 2. Ventum est heri in scholam a mea sorore? 3. Forte contentum esset ab alumnis in aula de libertate dicendi. 4. Ob avaritiam famulus ex officina expulsus est. 5. Domi locatæ sunt parvo pretio. 6. Ex Helvetia a fratre victore in ludis reditum est. 7. Puellæ a matre institutæ et instructæ erant maxima cura. 8. Collata erant ab oficiariis dona ob ardua servitia statui tributa. 9. Missa ad te essent magistri opera si amplius temporis ibi remansisses. 10. Auro emptum est a divite commodum autocinetum. 11. Vocatus esses ad convivium si domi adfuisses. 12. Donati essetis præmio in certamine si illud meruissetis. 13. Traiectum est flumen a viatore sine periculo. 14. Ingenio hominum patria et immortalia opera confecta sunt.

Exercitium 224:
Exerce præteritum plusquamperfectum vocis activæ et muta in idem tempus vocis p.

1. Nos (*avertere*) periculum quod impendebat. 2. Puella (*desinere*) donum poscere. 3. Alumnus (*delere*) tabulam ne magister hanc videret. 4. Agricolæ (*fodere*) terram ad seminandum triticum in agris. 5. Filia lacrimas (*fundere*) quia eius mater illam castigaverat. 6. Liberi patri ex civitate advenienti (*occurrere*). 7. Nos saccharum aviæ domi (poscere) multoties. 8. Pueri ludis vestes in pessimum statum (*redigere*). 9. Pontes (*traicere*) cum amici domicilium visitaveras.

Exercitium 225:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Cur velis ingeniarii cursum incipere? 2. Quid de ingeniario his temporibus cogitas? 3. Quæ is conficit? 4. Quas virtutes habebit? 5. Cur eligeres hunc cursum? 6. Quid diceres de facilitate mathesim discendi? 7. Cur dubitas de militiæ electione? 8. Finge dialogum inter iuvenem et patrem de hoc cursu. 9. Enumera propria militaris viri. 10. Quæ virtutes a militia præscriptæ sunt? 11. Finge dialogum inter iuvenem et sacerdotem de hoc munere. 12. Quibus præsto is esse debet? 13. Ad quæ præsertim attendere debet. 14. Cur maximum munus est? 15. Narra institutionem sacerdotii.

LECTIO DUODESEXAGESIMA

(Repetitio 56-57)

A

Syllæ dictatura

—Cur Sylla a se ipso factus est dictator?

—Re vera summi imperii cupiditas ad hoc eum incitaverat. At præcipuam dictatoris rationem, ita censemus nos, hanc invenimus: Ipse Romam servare voluerat.

—Mirum quidem hoc reperimus: dura ac scelerata ab illo instituta erat dictatura et tamen salvam reddere Rempublicam volebat.

—Hoc vobis explicare intendam. Antiquitus populus romanus et nobilitas, paucorum scilicet imperium, vires coniunxerant in Reipublicæ bonum et salutem. Tunc temporis populi romani vis multum creverat. Quamobrem hanc minuere Syllæ in mente erat. Maxima Reipublicæ infortunia effusa sunt ob nimiam plebis potentiam et vim, ita Sylla aliique censebant.

—Estne verum hoc? sæpius de hac re a vobis disputatum est.

—Saltem magistratus quos Bellis Punicis adfuisse scivistis, propter suam imperitiam Reipublicæ multum nocuerunt. Sed tamen magna Im-

perii beneficia collata erant eo quod ope suorum magistratuum partem in Reipublicæ gubernio populus habuerat. Quod quidem etiam hodie aliquibus locis fit.

Sylla igitur cum de Mario et eius partibus triumphasset se dictatorem constituit. Quod cum ab illo factum esset, novo facinoris et ambitionis exemplo, tabulas sic dictas proscriptionis in publicum dedit. In quibus nomina eorum quos occidere cupiebat, constabant.

Multi publici et privati viri summa duritia et odiosas adhibendo industrias ex urbe expulit. Nulla fides nec amicitia adest quam non Sylla, immemor iustitiæ, petat ac decipiat.

Occisorum bona a se vel ab amicis, nulla vel minima pecunia, comparata erant. In prædia ditissima ii scelerati summa avaritia intrabunt et ad se bona vi transferent, ut si hæc perditissimis omnium servata essent. Maximis præmiis donabant famulos qui dominis, filios qui patribus caput absciderant.

Sylla cum pæne omnino inimicorum partes oppressisset et Rempublicam liberatam ac recuperatam esse iudicasset novum ordinem constituit: senatui imperium restituit quod habuerat. Tunc subito e dictatura discessit ut homo privatus fieret.

—Quod populo, sine dubio, mirum fuit: videbat enim in foro deambulantem eum cuius præsentia et nomen omnes terruerat. Ipsa salus ac gloria salva remanebat eius qui ferox ac nequam in multos fuerat.

—Sylla in campum discessit ubi domum omnibus rebus abundantem possidebat et tranquille vitam agere incepit.

Sed opus quod Sylla firmissimum ac in posterum saluti Reipublicæ multum temporis duraturum esse speraverat mutationem ipsamque mortem sustinere non valuit.

Syllam insignibus virtutibus ornatum esse scimus quas vitiis a se pepulerat ac penitus obruerat. Ex quibus qui Statui præsunt vel præerunt pessima habent exempla quæ considerent et vitare curent.

B

Vide in lectionibus 56 et 57

D

Exercitium 226:
Construe orationes sed exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi vocis passivæ.

1. Pueri, tacere, adventus, magister. 2. Pater, comprobare, pessima, facta, filius. 3. Optime, ego, noscere, termini, provincia. 4. Vos, contendere, pro, libertas, frater. 5. Dominus, considerare, de, delictum, famulus. 6. Tu, dubitare, de, electio, cursus. 7. Cur, vos, longior, epistola, pater, vester, non, scribere? 8. Ego, locare, domus, parvum, pretium. 9. Advocatus, post, arduus, labor, requirere, et recuperare, bona, cliens. 10. Medici, medicina, præscripta, liberare, ægrotus, et, expellere, morbus. 11. Iussus, pater, post, Bacchalaureatus, filii, eligere, hæc, Facultas, in, Universitas. 12. Nos, instituere, concessus, ut, curriculum, Institutum, consideraremus. 13. Quando, officiarius, educere, libri, ex, pluteus, in, bibliotheca? 14. Cur, vos, mandare, papyri, typi vel prelum? 15. Constare, decora, enciclopedia, in, schedularium? 16. Cur, tu, locare, autocinetum?

Exercitium 227:
Construe orationes, sed exerce præteritum perfectum activæ vel plusquamperfectum subiunctivi vocis passivæ.

1. Fortasse, arbiter, malum, artificium, incitare, factiones, ad, pugna. 2. Utinam, tuum, meritum, dare, præmium, in, schola. 3. Cur, pater, pervenire, (præt. perf.) domus, sero? 4. Cur, magistræ, tribuere, (præt. perf.) tam, magna, laudatio, puella? 5. Forte, officiarii, advenire, in, officina. 6. Infirmaria, curare, de, ægrotus, in, valetudinarium, si, chyrurgicus, ei, illud, imperavisset. 7. Singulis diebus, operatius, laborare, in, ager, et, removere, terra. 8. Convivæ, potare, dulcia, vina, et, fumare, gratum, tabacum. 9. Autoræda, exire, ex, statio, si, potuisset. 10. Nos, recedere, ex, forum, si, metuissemus, tumultus. 11. Fortasse, adire (præt. perf.) ad, festum, iuvenes. 12. Utinam, tu, redire, hora, decima.

Exercitium 228:
Usurpa modos et tempora infra indicata verbi "fieri".

1. Post pugnam, ii *fieri* (præt. perf. ind.) iterum ac sponte amici. 2. *Fieri* (præt. imp. subi.) optimus ingeniarius si quis eum adiuvaret. 3. *Fieri* (fut. imperf. ind.) sacerdotes post multos annos ardui studii. 4. Nos *fieri* (præs. ind.) perfecti fabri dum laboramus sub optimo ma-

gistro. 5. *Fieri* (præt. impf. ind.) preces et petitiones Deo et sanctæ Virgini. 6. *Fieri* (præs. subi.) iuvenes periti in litteris et artibus dum student. 7. Utinam *fieri* (præt. perf. sub.) fratres mei alumni huius cursus. 8. Tu *fieri* (præt. plusq. subi.) medicus si familia tua te adiuvavisset. 9. Officiaria dicit *fieri* (inf. præt.) duo exemplaria huius scripti.

Exercitium 229:
Repete exercitia 219 et 224.

Exercitium 230:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Cur Sylla factus est dictator? 2. Cur tibi mira apparet ratio huius hominis? 3. Explica quomodo antiquitus esset Romæ gubernium. 4. Cur Sylla populi imperium minuere volebat? 5. Quando populi magistratus romano imperio nocuerant? 6. Narra hoc. 7. Quando Sylla se dictatorem constituit? 8. Quæ erant tabulæ dictæ proscriptionis? 9. Finge narrationem de his quæ tunc Romæ acciderunt. 10. Narra aliquid simile huic quod audieris vel legeris. 11. Quid de divitum bonis? 12. Quomodo famulos et filios incitabant ad scelera commitenda? 13. Quando Sylla restituit senatui imperium? 14. Cur ipse homo privatus factus est? 15. Finge dialogum inter homines videntes Syllam per forum deambulantem. 16. Quo Sylla discessit? 17. Quam vitam ibi agebat? 18. Quid Sylla de suo opere putabat? 19. Tamen quid cito accidit? 20. Quibus virtutibus ornatum Syllam diceres? 21. Quibus vitiis is se dedit? 22. Quæ discere possunt Statuum præsides?

LECTIO UNDESEXAGESIMA

A

Viri in oppido omnibus noti: ianitor, sutor, agens ordinis

Fortasse nimis de Universitatis cursu diximus.

—Nequaquam, hæc enim materia abundans ac maximi momenti est, et qui optime vitæ rationem elegerit re vera multum sibi et aliis adeptus erit.

—Nunc autem de quibusdam hominibus dicemus qui in nostra vicinitate omnibus familiares ac cari semper habiti sunt.

Primus omnium ianitor multis est, de quo non pauca dicere possemus.

—Eamus igitur et visitemus eum, qui optimus modus aliquem cognoscendi erit.

Ianitorem invenimus sedentem prope portam et hospites exspectantem.

—Salve, domine.

—Salvete, vos quoque; ab illo nobis responsum est.

Aliqua de diversis rebus minoris momenti, ut mos est, initio tractavimus. Cito tamen, ut amici, sermonem miscemus inter nos.

—Estne tibi munus hoc gratum?

—Certe, a me per multos annos exercitum est. Maxima tamen patientia ornatus debet esse ianitor ad hoc onus libenter sustinendum. Ego multa ingrata et incommoda assuetus sum pati.

—Sed quid delectamenti tibi erit? nam sic quietus velut in custodia domus quotidie manere, quis ferre posset?

—Non eadem omnibus placent. Me valde delectat hospites comiter et officiose excipere; illos comitari vel ianuam clave aperire, denique quidquid servitium eis præstare possum hoc libenter facio. Patentem domi aditum dominis facere cum hanc reversi sunt noctu labore fessi, hoc mihi quoddam parvum ac iucundum delectamentum secum fert.

—Quod aliud munus ianitori impositum est?

—Sæpe custodes domi fimus. Frequenter domum fideles custodiendo impedivimus ne fures vel latrones pecuniam dominis eriperent.

Ab omnibus vicinitatis incolis dilecti semper erunt, ita censeo, propter patientiam, ianitores domorum.

Nunc adimus sutorem. Eius officinam clientes frequentes ingredi solent. Ibi quasi concilium vel conventus sive vulgus sive collegæ sæpius celebrant. Sutores vulgo ut eruditi habiti sunt, quo ipsi se vehementer delectant.

—Salve.

—Avete, vos quoque. Is læte nos excipit et salutat.

—Estne tibi nimis laboris?

—Certe, at ab hoc nunquam fugi.

—Fortasse opus tibi maxime commendatum, a te minime factum erit.

—Non ita, sed, etsi usque ad multam noctem laborare debui, illud tamen penitus confeci. Ipse ostendit nobis calceos quos diligenter et eleganter composuerat.

—Ego semper conatus sum meum servitium amicis quam primum præstare.

—De quo nos tibi gratias plurimas agimus.

—Quanti æstimas opus?

—Tribus dollariis.

Multum temporis hoc miro sutore fruiti sumus de minimis cum eo tractando; nam de quacumque re tentabamus dicere is non pauca vera aut falsa miscebat.

—Quem alium virum dixisti nobis in oppido valde familiarem esse?

—Custodem vel agentem ordinis, quem vulgo "policia" appellamus.

—Quod est huius munus?

—Agentis ordinis est iura civium servare, prohibere quominus turba vel scelerati pacem perturbent; arcere a delicto pessimos incolas eosque in carcerem includere. Ipsi quoque impediunt quominus insidias in viros vel coniurationes in Rempublicam inquieti ac nefarii homines parent.

—Itaque a civibus magni habiti erunt ii qui iura ac libertatem defendunt?

—Certe, et, dum illi vigiles ingratas noctes in vigilia ducunt, incolæ tranquille quiescere possunt.

B

1. Verbum

Infinitivus præteriti (v. p.)

amat-	us,	a,	um	esse
monit-	*um,*	*am,*	*um*	esse
lect-	i	æ,	a,	esse
audit-	*os,*	*as,*	*a,*	esse

Futurum perfectum indicativi

amat-	us,	a,	um	ero
monit-	us,	a,	um	eris
lect-	us,	a,	um	erit
audit-	i,	æ,	a	erimus
	i,	æ,	a	eritis
	i,	æ,	a	erunt

2. Verba deponentia

Heri *reversi sumus* domum nostram. - *Adepti eratis* præmium in schola. Audivi vos *comitatos esse* magistrum.

Verbum deponens: Habet *formam passivam* sed *significationem activam*.
Habet tamen formas activas: in *gerundio, supino, participio præsentis et futuri;* in *infinitivo futuro.*

3. Coniunctiones
(coordinationis)

A. COPULATIVÆ

a) Copulativæ affirmativæ

Pueris *et* puellis ludi semper gratissimi fuerunt.

Senatus populus*que* romanus decretum de militibus dederunt.

Omne ingenium at*que* omne studium dominus in emptione domus impendit.

Pater tuus optimum librum scripsit et magno ac sapienti viro dignum.

et: Unit etiam res diversas.
-que: Semper est enclitica, id est, addimus illam verbo.
atque: Exprimit fortius quam *et* distinctionem inter ea quæ iungit.
ac: Ut *atque*. Ante consonam usurpatur.

Et semper me coluit *et* ab studiis meis non abhorret.

Tum græce *tum* latine magister vester optime legit.

Cum semper *tum* hodie taurorum agitatio multum mihi placet.

Nunc hic *nunc* ibi quotidie alumnus libros quærebat ad studendum.

Modo cito *modo* lente singulis diebus scientificus per urbem deambulat.

et . . . et . . .
tum . . . tum . . .
cum . . . tum . . .
nunc . . . nunc . . .
modo . . . modo . . .

et . . . et . . . aliasque particulas adhibemus *ut maiore vi distinctiones inter membra unita significemus.*

b) Copulativæ negativæ

Unum membrum

nec: Hoc dixit in oratione imprudens vir, *nec* mirum est.
neque: *Neque* vero hoc solum medicus de ægroto affirmavit.
(Potest dici: *neque ullus, neque unquam, neque usquam, neque quidquam, neque quicquam* pro: et nullus, et nunquam, et nusquam, et nihil, et nemo).

Duo membra

neque . . . neque . . .
nec . . . nec . . .
neque . . . nec . . .
nec . . . neque . . .
neve . . . neve . . .

B. DISIUNCTIVÆ

Vel aeroplano *vel* autocineto iter meum in Neerlandiam cras faciam.

Scripta, quæ ad me misit, duas tres*ve* paginas habet.

Id ergo est pronuntiatum, quod verum *aut* falsum est.

vel: Indicat *parvam differentiam* inter res quas separat.
-ve: Eodem modo ac *vel.* Est enclitica.
sive (seu): Fere ut *vel.*
aut: Indicat *magnam differentiam* inter res quas separat.

C. ADVERSATIVÆ

Iuvenes fortes sunt, *at* senes vi ac robore carent.

Antonius nunc mecum est, *sed* tamen domum eius tibi magnopere commendo.

Certe mea oratio tibi displicuit, *verum* non falsum in ea dixi. In convivio locuti sunt tres magistri, alumnorum *autem* unus. Marcus scientiis se dicat, ego *vero* aliis studiis deditus sum. Iudices officiarium adsolverunt, *tamen* is pecuniam rependere debuit.

Non modo (*non solum*) salutabat eum *sed* (*verum*) *etiam* osculum ei dabat.

Hoc non modo non laudari, *sed ne* concedi *quidem* potest.

at: Indicat *magnam oppositionem* inter sententias.
sed, verum: Indicant *minorem oppositionem* inter sententias.
autem, vero: Indicant *parvam oppositionem.*
tamen: Orationem præcedentem *limitat.*
non modo ... sed etiam ...; non solum ... sed etiam ...
non modo, (non solum) ... verum etiam ...
non modo non ... sed ne ... quidem.

C

(cum + mandare) - commendare
(rapere) - *e*ripere — (capere) - *ex*cipere
turba - *per*turbare — (legere) - *col*lega
(domus) - domesticus — (comes) - comitor
custos - custodia - custodire — (vigere) - vigil - vigilia
vulgus - vulgo — (vicus) - vicinus - vicinitas

impedire - prohibere — adipiscor - (obtinere)
arcere - (expellere) — abhorrere - (fugere ab)
conor - (intendere) — fruor - (se delectare)
ingredior - (intrare) — revertor - (redire)
concilium - conventus — latro - (fur)
insidiæ - coniuratio — nefarius - (sceleratus)
carus - (dilectus) — iucundus - (gratus)
nequaquam - (minime) — quominus - (ne)
etsi - (quamquam)
quietus - *in*quietus

patere - aditus — ianitor - (ianua)
sutor - calceus

præstare/carcer/stipendium/eruditus/fessus.

adipiscor	adipisceris	adipisci	adeptus sum
comitor	comitaris	comitari	comitatus sum
conor	conaris	conari	conatus sum
fruor	frueris	frui	fruitus sum
ingredior	ingrederis	ingredi	ingressus sum
patior	pateris	pati	passus sum
revertor	reverteris	reverti	reversus sum

abhorreo	abhorres	abhorrere	abhorrui	S. S.
arceo	arces	arcere	arcui	S. S.
eripio	eripis	eripere	eripui	ereptum
exerceo	exerces	exercere	exercui	exercitum
includo	includis	includere	inclusi	inclusum
misceo	misces	miscere	miscui	mixtum
pateo	pates	patere	patui	S. S.

D

Exercitium 231:

Muta has sententias in orationes passivas. Adhibe futurum perfectum indicativi.

1. Quis hospites excipiet? 2. Hortum et domum famuli custodient. 3. Qui impedient ne latrones res ex vicinis eripiant? 4. Dominus prohibet quominus concilia vel conventum domi habeatis. 5. Monebis domesticum custodem ob eius pigritiam. 6. Opus eruditum vestro collegæ commendabitis? 7. Ianitor clave perturbabit nos dum in insidias vel coniurationem erimus. 8. Qui aditus domorum patentes facient? 9. Cur vigilem in custodiam domus famulum pones? 10. Quomodo turba intrabit forum? 11. Cur manebis in vigilia nocte? 12. Carus sed inquietus puer iucundam fabulam nobis narrabit. 13. Quietus sutor nostræ vicinitati calceos cito componet. 14. Tibi servitium, etsi ingratum est, præstabo. 15. Pueri velut antiqui amici ludent in viridario. 16. Nequaquam prohibebimus vos quominus teneatis vestram domum.

Exercitium 232:

Adhibe præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. Tuo ingenio præmium matheseos in schola hoc anno (*adipiscor*). 2. Milites et privati viri plaustris motoriis et machinis bellare et oppugnare aggerem atque castellum magno robore (*conor*). 3. Vos

(*comitor*) cohortes ac legiones dum oppugnationem urbis intendebant. 4. Nos (*ingredior*) fanum ut divinum cultum exerceremus. 5. Cur iudex non (*patior*) impetrare veniam et misericordiam pro familiari tuo? 6. Sicut milites ex agmine et prœlio sic vos victores ex ludis patriis (*revertor*).

Exercitium 233:
a) **Adhibe coniunctiones disiunctivas.**

1. Scripto posuisti, mare ... æquor. 2. ... miser est homo ... dives, misericors et religiosus apud omnes apparebit. 3. Plebs nobilitas in militia stipendia meruerunt in hodierno bello. 4. Magister noster hæc dixit: animus hominis mortalis ... immortalis esse debet. 5. Ad construendam turrim et pontem architecti paraverunt fossam... fodinam.

b) **Adhibe coniunctiones adversativas.**

6. Antiquitus nobilitas sibi nimios favores postulabat ... plebs penitus se opponebat. 7. Matrem infortunium nimis misere afficiebat, ... solatium ei erat in Deum fiduciam collocare. 8. Amicus tuus noctu domum venit ... eum non potui videre. 9. Maxima alumnorum pars adfuit scholæ, alii ... foris remanserunt. 10. Magistra explicavit sententias ... discipulæ non illud penitus intellexerunt. 11. Conduximus duo cubicula in diversorio ... non potuimus ibi quiescere. 12. Pater filio præceptum domum mature revertendi imposuerat ... ille huic non obœdivit. 13. Antonius in historia eruditus est, Marcus ... in geographia.

Exercitium 234:
Exerce præteritum plusquamperfectum subiunctivi.

1. Utinam faber (*exercere*) magis temporis munus suum. 2. Pauper (*arcere*) miseriam domo sua si voluisset laborare accuratius. 3. Fortase latro, (*eripere*) e fabrica aliqua instrumenta. 4. In carcerem (*includere*) agens latronem si eum invenire potuisset. 5. Cum (*abhorrere*) a labore dominus filium castigavit. 6. Cum (*patere*) aditus populus ingressus est ædificium. 7. (*Miscere*) famulus vina ne ita fortia essent.

Exercitium 235:
Enuntia verba supra indicata:

E

Responde his quæstionibus:

1. De qua re nunc nobis dices? 2. Enumera personas quæ valde familiares sunt in nostra vicinitate. 3. Quomodo invenisti ianitorem? 4. De quibus tractavistis initio sermonis? 5. Quid is de suo munere vobis dixit? 6. Cur multa ipse passus est? 7. Enumera quæ fiunt a ianitore. 8. Finge dialogum inter ianitorem et hospitem de officio illius. 9. Quid impedire possunt ianitores? 10. Cur ab omnibus amantur? 11. Quis est sutor? 12. Qui sæpe eum comitati sunt in officina? 13. Quod est munus sutoris? 14. Quomodo se gerit cum amicis? 15. Cur gratus vobis fuit eius sermo? 16. Quis alius valde familiaris est in oppido? 17. Finge brevem dialogum de eius munere. 18. Enumera illa quæ ab agente fiunt. 19. Quid ii impedire solent? 20. Quæ ordinis agens defendere debet? 21. Finge brevem narrationem de aliqua re audita vel lecta

LECTIO SEXAGESIMA

A

Sermo inter amicos

—Quo vespere ibimus?

Illud non tenes memoria? Pollicita sum meæ amicæ nos visitaturos esse eius domum. Confidebam enim te mecum venturum esse.

Mater pueros paravit ac læti cuncti exierunt. Illi namque semper gavisi sunt in campum vel amicorum domicilium proficisci. Ab ipsis amatur domo egredi et prodire ubi ludere possint inter se. Hæc eorum conditio semper fuit hisque beatiores se existimant esse quam nos.

Constituimus prope ædes quas ianitor cito nobis aperuit.

—Salvete.

—Avete vos quoque. Quomodo vos habetis?

—Bene valemus. Vos etiam bene valetis?

—Certe.

Feminæ vultum inter se osculantur dum viri eleganter manibus se invicem salutant.

—Sed sedeamus, si placet.

—Quando ex exteris nationibus reversi estis?

—Voluissemus ibi manere usque ad mensem octobrem, etenim tempestas hoc anni tempore gratissima est. Antonius autem existimavit quam primum nos regredi oportere. Ab omnibus Mexicum et Habana laudantur. Patrem meum, qui crebra itinera eo egerat, audivi de his urbibus magna admiratione loquentem. Quod nobis etiam visum est.

—Habesne, Antoni, hic photographias quas illinc attulisti?

—Ignoscatis mihi velim. Apud avum illas reliqui heri. Has ad vos mittere curabo cum easdem ad me reddiderit.

—Incertus rumor ortus est, nescio a quo sparsus, te non bona valetudine fruitam esse. Estne verum hoc?

—Huius nuntii origo fuit epistola a nostra filia scripta in qua de multis rebus non accurate tractavit. Hanc reprehendi quod falsam opinionem de nostra familia gignere poterat. Filius noster Marcus iter faciens in morbum incidit. Sed nunc bene est et optima gaudet valetudine.

—Sane, illæ gentes, de quibus locuti sumus, a nobis valde æstimantur; similes nostris invenimus, quas ut visitetis vobis instamus.

—Illinc attulimus tabacum aliaque pulchra quæ hic vix invenietis.

—Audivi pretiosas gemmas a peritis artificibus ibi elaborari.

—Fortasse, sed Mexici præsertim opera ex argento pulcherrime conficiunt. Quare empta sunt vobis ab sponso aliqua parva dona.

—Maximas agimus vobis gratias. Miramur de vestra comitate quam rependere curabimus.

—Sed possimus caffeum sumere. Habana capsam attulimus ex qua quid gustabimus nunc.

—Quo pueri profecti sunt?

Ii in ludis se occupant nec de alia re curant.

—Mentionem, ni fallor, antea de negotiis tuis fecisti. Quo loco res est? Quomodo automovilium venditio se habet?

—Hæc bene geritur ita opinor, sed magno labore indiget. Multas urbes ac domos visere debeo multasque pati molestias ex clientibus.

Tunc affertur caffeum parvis sed elegantibus poculis illudque a nobis potatur et læti de multis loquimur.

Dum hac in domo manemus et gratum sermonem cum delectatione habemus, nox imminet.

—Hodie eritis convivæ ad cenandum, quod, vestra voluntate fidens, ausa sum vos invitare. Mensa consuetis epulis paratur sed maximo amore vobis oblatis.

—Ignoscite nobis sed ad domum reditum quam primum facere debemus.

Nos ad invicem salutem dicimus et domum nostram regredimur. His et similibus minimis, at gratis sermonibus, visitationis tempus læti transegimus.

B

1. Verbum

Infinitivus præsens (v.p.)

am-	ari	leg-	i
mon-	eri	aud-	iri

				Præsens indicativi				
S.:	am	or	mon	eor	leg	or	aud	ior
	am	aris	mon	eris	leg	eris	aud	iris
	am	atur	mon	etur	leg	itur	aud	itur
P.:	am	amur	mon	emur	leg	imur	aud	imur
	am	amini	mon	emini	leg	imini	aud	imini
	am	antur	mon	entur	leg	untur	aud	iuntur

2. Verba semideponentia

Gavisus sum iustitia. - *confissa erat* tua misericordia.

Verba semideponentia: Habent *formam passivam* et *significationem activam* sed tantum in temporibus actionis perfectæ.

Sunt hæc quattuor: *audeo, gaudeo, soleo, fido* et horum composita. *ausus sum ... gavisus sum ... solitus sum ... fissus sum...*

3. Coniunctiones
(coordinationis)

D. CAUSALES

Discubuerunt mature, *nam* ii omnino defatigati erant propter ludos. Telephonio medicum vocavimus; mater *enim* in morbum inciderat.

Oportunissimo tempore ordinis agens venit; *namque* gravis rædarum collisio accidit.

Duram ei impone pœnam; *etenim* tibi potestas est.

Nam, enim: Explicant et probant sententiam aut verbum quod præcedit.

"porque", "en efecto". *Enim* secundo loco ponimus. Etiam exemplum explicant.

Namque, etenim: Fortiores sunt quam simplices.

E. ILLATIVÆ

Per annum mathesi non studuisti, *ergo* suspensus es in examinibus.
Nihil pecuniæ, quam tibi dedi, habes; hanc *igitur* hodie vespere consumpsisti.

... *itaque* acriter a patre tuo reprehensus et castigatus es.
Quare (*quamobrem, quapropter*) si cursu proximo te vacationibus delectare vis...

Ergo, igitur: Significant consequentiam argumentationis. *Igitur* sæpe postponimus.

Itaque: Hanc adhibemus cum factum ex iis quæ dicta sunt colligimus.

Quare, quamobrem, quapropter usurpamus eodem fere sensu atque *itaque.*

B

(fides) - fidere - *con*fidere
(pendere) - *re*pendere — sistere - *con*sistere
(agere) - (*trans*igere) — (os) - osculum - osculor
(mirus) - miror - *ad*miratio — orior - origo
(cena) - cenare — opinor - opinio
(valere) - valetudo — (venire, vendere) - venditio
(delectare) - delectatio — (visitare) - visitatio
ædes - ædificium

instare - imminere — gignere - (creare)
polliceor - (promittere) — consuescere - (assuescere)
proficiscor - prodire — loquor - (dicere)

rumor - (fama) — cunctus - (omnis)
creber - (frequens) — illinc - (inde)

egredior - regredior — reprehendere - (laudare)
reditus - exitus

spargere/videor/gemma/automobile/exterus/caffeum
mentio/pretiosus/beatus.

egredior	egrederis	egredi	egressus sum
miror	miraris	mirari	miratus sum
loquor	loqueris	loqui	locutus sum
opinor	opinaris	opinari	opinatus sum
orior	oriris	oriri	ortus sum
osculor	oscularis	osculari	osculatus sum
polliceor	polliceris	polliceri	pollicitus sum
proficiscor	proficisceris	proficisci	profectus sum
regredior	regrederis	regredi	regressus sum
videor	videris	videri	visus sum

gigno	gignis	gignere	genui	genitum
immineo	immines	imminere	imminui	S. S.
insto	instas	instare	institi	instatum
spargo	spargis	spargere	sparsi	sparsum
transigo	transigis	transigere	transegi	transactum

Exercitium 236:
Comple terminationes verborum: Adhibe præsens indicativi.

1. Puer ab ipsa matre educ-. 2. A medicis patienter multa ingrata toler-. 3. Tu frequenter in schola laud-. 4. Calamis mundæ litteræ ab alumnis scrib-. 5. Nos a pulchris coloribus sæpe decip-. 6. Fecunda arva machinis ab agricolis ar- et ser-. 7. A pueris multoties plor-. 8. Forum ædificiis circund-. 9. Novis typis liber imprim-. 10. Tuguria a pauperrimis habit-. 11. Tecta ferro oper-. 12. Viæ a multitudine imple-. 13. Ab optimis alumnis præmia obtin- in schola. 14. In scribendo multi discipuli exercit-. 15. Ab operariis multum laborat- in agris. 16. Frater meus nomin- magister a ministro. 17. Scrib- a vobis hodie? 18. Nescubi sit officiarius. 19. Quis doc- a te mathesim? 20. Homo vulner- tauro in platea. 21. Aditus domus a ianitore clave aper-. 22. Insidæ

vel coniurationes a latrone par-. 23. Concilia vel conventus a sutoris collega hab-. 24. Imped- ne inquieta turba in vigilia vicinitatem perturbet.

Exercitium 237:
Adhibe verba semideponentia:

1. Qua hora egred- automobile? 2. Quod præmium filius tuus adiintraremus. 2. Vulgus (*gaudeo,* præt. plusq. ind.) propter triumphum sui ducis. 3. Fortasse (*soleo.* fut. perf. ind.) pueri sero domum reverti. 4. Mater (*confido,* præt. plusq. ind.) misericordia iudicis. 5. Ego nunquam (*fido,* præt. perf. ind.) rumore vulgi vel opinione nefarii. 6. Forte tu (*audeo,* fut. perf. ind.) pecuniam a patre tuo eripere? 7. Vos (*gaudeo,* præt. plusq. ind.) quod pater domum reversus erat.

Exercitium 238:
Usurpa verba deponentia in præsente indicativi.

1. Qua hora egred- automobile? 2. Quod præmium filius tuus adipisc- in schola? 3. Qui comit- virum eruditum in urbis visitationem? 4. Quod servitium præstare vos con- caro hospiti? 5. Fru- convivæ domesticis sed iucundis cibis. 6. Ingred- vigil custos vestras ædes? 7. Pat- pater tuus excipere domo incertum virum? 8. Artifices loqu- cum admiratione de vestris pretiosis gemmis. 9. Nos mir- de conditione præstita in ludis. 10. Ego opi- matrem meam abhorrere a venditione huius domus. 11. Sorores oscul- crebris osculis fratris vultum. 12. Cum deambulamus circum forum, or- inter vulgum magnus tumultus. 13. Agentes ordinis pollic- latrones arcere a furto vel in carcerem includere. 14. Ego proficisc- hodie in exteram nationem cum avo. 15. Cuncti amici regredi- domum propter malam valetudinem patris mei. 16. Mihi vid- reditum amici mei nequaquam futurum esse hodie, etsi ipse pollicitus est. 17. Vos opin- maximam delectationem et gustum inveniri in isto caffeo? 18. Re vera tu con- consuescere te cibo? 19. Vulgo homines loq- etiam de re illis ignota.

Exercitium 239:
Exerce futurum perfectum indicativi.

1. Consuetudo *gignere* amicitiam, nonne? 2. Cum prodeant iam *imminere* nox. 3. Nos *instare* vehementer patrem ut tibi beneficium quam primum rependat. 4. Is rumorem inter omnes *spargere* ut per-

turbet populum. 5. Iuvenis *transigere* maximam partem diei visitando amicos et urbem.

Exercitium 240:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus.

1. Quid pollicita es hodie amicæ tuæ? 2. Quid domi mater fecit? 3. Cur pueri læti domo egrediuntur? 4. Quid ab ipsis maxime amatur? 5. Quæ est puerorum conditio? 6. Quid faciunt feminæ dum viri se salutant? 7. Quando amici tui reversi sunt ex exteris nationibus? 8. Cur non remanserunt ibi amplius temporis? 9. Quid de Mexico et Habana viri opinantur? 10. Finge dialogum inter dominam et hospitem loquentes de his civitatibus. 11. Qui rumor sparsus est? 12. Cur mater filiam reprehendit? 13. Quando incidit Marcus in morbum? 14. Enumera aliqua quæ amici tui invenerunt his in regionibus. 15. Quid amicis ei attulerunt? 16. Cur vobis placet in visitatione sumere caffeum? 17. Quid dominus opinatur de suis negotiis? 18. A quo geritur venditio automobilium? 19. De quibus rebus loqui solemus cum visitamus amicos? 20. Ad quid nos invitaverunt? 21. Cur non amplius temporis domi mansistis? 22. Quando regresi sunt suam domum? 23. Cur omnibus gratissima est domi amicorum visitatio? 24. Finge aliquam narrationem de visitatione a te facta in Colombia.

CONVERSACION:

Quinta fase: Es una forma más avanzada de la conversación continua o sostenida respecto de la fase anterior.

Permaneciendo el control del profesor sobre las respuestas del alumno, debe dársele una mayor libertad de expresión. Siguen, naturalmente, ceñidas sus respuestas a las ideas de la lectio, pero es conveniente permitirle una mayor amplitud de frase; ésta, sin embargo, será aún breve sin rebasar las formas gramaticales y el Vocabulario aparecido hasta ahora.

Partiendo del objetivo asignado a esta fase: una forma más avanzada de la conversación continua o sostenida, permanecerán las modalidades de la fase anterior: breves repeticiones de parágrafos y el

diálogo. Mas también en estas formas de conversación désele una libertad mayor, que vaya en gradación ascendente y desemboque, de un modo natural, en la libertad de expresión característica a la fase siguiente.

Esta advertencia debe tenerse presente en todas ellas; incluso es aplicable a las etapas de latín escrito.

Respecto de la formación y práctica de sentencias básicas continúese con la forma indicada en la fase tercera. Aun cuando no señalemos modo especial de practicarse esta modalidad, téngase presente que su ejercicio no debe omitirse en las cinco etapas comprendidas en el volumen primero.

Las formas gramaticales y la sintaxis que va apareciendo le dirán al profesor qué formas prácticas deberán ejercitarse y dominarse. Ya sabe el modo de estructurarse. Naturalmente, pueden ser algo más complejas que las de las fases anteriores, pero ha de tenerse en cuenta que lo fundamental en ellas es el dominio de las sentencias básicas. Este es su fin principal, aunque su eficacia se haga sentir en otros campos.

LECTIO PRIMA ET SEXAGESIMA

(Repetitio 59-60)

A

Secundum bellum civile

Orta est inter Pompeium et Cæsarem gravis ac plena periculo pugna; nam hic superiorem, ille vero neminem supra se pati poterat. Inde secundum bellum civile duxit originem.

Vix credibili laudis et imperii cupiditate uterque pulsus, bonum patriæ suam gloriam maluit. Sed non hæc una tanti belli ratio exstitit, nam ii contrarias de modo Rempublicam gubernandi opiniones habebant. Pompeius nobilitatis imperium fovit, dum Cæsar populi potentiam auxit hac de causa, ut ipse dux fieret; visum est enim ei hanc esse optimam gubernii rationem: unius scilicet imperium.

Cæsar ad sibi plebis gratiam adipiscendam multa gessit et effudit. His artibus consulatum adeptus est. Cum munus suum finivisset Galliam

provinciam gubernandam obtinuit. Ibi maximis triumphis imperii limites auxit. In his bellis multa eaque præclara Cæsaris facta narrantur, quæ in historiis ab ipso scriptis leguntur.

Cæsaris gratia apud populum in dies maior fiebat, quod eos qui Romæ potentes esse cupiebant metu perturbabat. Tunc vir, Marcellus nomine, petivit ut tempus imperii Cæsaris in Gallia quam primum finiret, quoniam ibi omnia in pace constituta erant. Legiones quoque quas sibi Cæsar in provincia paraverat, cum quibus difficillimas victorias adeptus erat, aut sponte aut vi relinquere debebat.

Cum Cæsari visa essent hæc in eum alienum animum ostendere, scriptum senatui misit in quo rationes constabant quibus se adhuc provinciam et legiones retinere debebat. Senatus ac præsertim Pompeius, quia Cæsaris potentia eius ambitionibus nocebat, illius rationes reiciunt. Qua re maxime iratus Cæsar Rubiconem transivit cum legionibus. Tunc secundum bellum civile incepit.

Cæsar in Italiam rediit cum suis copiis ab ipso optime instructis. Multæ civitates ab exercitu captæ et occupatæ sunt. Quod cum fecisset Brundisium petivit. Ibi Cæsar contendit impedire ne Pompeius in Græciam transiret, quod minime obtinuit.

Cum sæpius Cæsar ex pompeianis triumphasset, Dyrrachium venit ubi Pompeium circumdare et opprimere conatus est; nihil tamen adipiscitur.

Deinde Cæsar in Thesaliam tendit. Ibi cum vigilibus ac strenuis equitibus Pompeii copias apud Pharsaliam penitus fudit. Is in Ægyptum fugit. Ibi exterarum nationum ope feliciter Cæsari resistere poterat. Sed dum e nave in terram descendit nefarius vir, a rege Ægypti Ptolemæo forte missus, misere eum occidit.

Omnia in posterum Cæsari felicissime evenerunt; etenim pompeianorum copias quæ remanserant cum in Africa vicit tum in Hispania apud Mundam ipsius Pompeii filios superavit. Civile bellum finitur; at aliud accidit factum quod ad mutandam Romæ historiam non parum valuit: Cæsaris potentis imperium.

B

Vide in lectionibus 59 et 60

D

Exercitium 241:
Muta has orationes activas in passivas.
Adhibe futurum perfectum indicativi.

1. Cui dominus tua negotia commendabit? Quam domum domesticus custos hac nocte custodiet? 3. Excipietis hodie caros collegas? 4. Cui alumno prohibebis quominus ex schola vespere prodeat? 5. Aliquis in nostra vicinitate mihi difficile servitium præstabit? 6. Ianitor clave domi aditum nostro vicino aperiet. 7. Inquieta turba coniurationem parabit. 8. Latrones in vigilia sive concilia sive conventus habebunt ad insidias divitibus parandas. 9. Hodie ordinis agens in custodiam nonnullos ex inquietis ducet ne vulgum incitent. 10. Quando tuo amico beneficia rependes? 11. Cur filium ob incertum rumorem reprehendis? 12. Ego semper peritia famuli fidam? 13. Exercitationibus consuescetis scribere accurate litteras. 14. In quo humanitas consistet? 15. Hoc anno automobile in exteras nationes exietis? 16. Reditum in patriam aeroplano procul dubio cuncti faciemus. 17. Nonne hospites nobiscum hodie noctu cenabunt? 18. Cras atomicum missile ad experimentum scientifici mittent.

Exercitium 242:
Usurpa præsens indicativi.

1. Quæ medicamenta ægroto is adipisc-? 2. Quis doctus scientificus nos comit- in excursione? 3. Quid vos con- pingere in sacra basilica? 4. Num tu fru- indoctos et inquietos pueros litteras docendo? 5. Episcopi albis indumentis presbyterium ingred-. 6. Nullo modo nos pat- illos mercenariis famulis gravia onera imponere. 7. Viator ab statione iam revert-? 8. Qua hora tu vespere egred- ad visitationem faciendam? 9. In consessu negotiorum ii de venditione ædium loqu-? 10. Medicus mir- de optima valetudine puellæ. 11. Nos non eodem modo opin- de conditionibus ad automobiles emendos. 12. In nostris crebis conventibus sæpe or- mentio de te. 13. Cur tu imprudens tuæ sorori pollic- pretiosas gemmas ab extero adducere? 14. Ego hora nona ad iucundum iter faciendum proficisc-. 15 Magna delectatione nos domum birota regred-. 16. Vos fru- caffeo quod vobis Habana attuli. 17. Or- variæ opiniones de origine huius facti. 18. Omnes vos simili admiratione loqu- de egregia architectura templi. 19. Quid tibi vid- de nostra civitate?

Exercitium 243:
Exerce præsens indicativi.

1. Ab hospite Parisiis hodie red-? 2. A quo loc- duo cubicula in hoc diversorio? 3. A quibus perag- hodie illuc sancta ministeria? 4. Cur a te introduc- domum ignoti viri? 5. Ab Antonio Vindobonam hodie noctu ex-. 6. Tu laud- a magistro ob scenas eleganter confectas. 7. Vos interrog- sæpe ab alumnis in schola. 8. Nos doc- scientias ab erudito scientifico. 9. Urbs visit- frequenter a viatoribus. 10. In hoc diversorio comed- nimio pretio. 11. Ego libris rap-. 12. Universitatis comites elig- ut in exterum per duos menses eant. 13. Vos omnes invit- ut exornetis aulam ad festum. 14. Lectio optime sc- ab alumna Maria a Carmine. 15. Nos in subsellis separ- ne tumultus ibi fiat. 16. Ab hospite sed- in ludis prope feminam Agatham. 17. Dum lusores certant capsæ ab invitatis aper-. 18. Tu mon- ne in spectaculum nobiscum venias. 19. Ego appel- primus omnium in schola. 20. Factio inter pueros gign- incerto rumore.

Exercitium 244:
Adhibe præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. Automobilia (*egredior*) ex statione circiter hora septima mane. 2. Nos omnes (*miror*) quod tale festum parare potuisti. 3. Ii negotiorum viri (*loquor*) de venditione mercium magno pretio. 4. Tu forte (*opinor*) de electione cursus in Universitate. 5. Mater filium domum advenientem (*osculor*). 6. Mulier (*polliceor*) se redituram esse mature. 7. In autoræda publica nos (*egredior*) e civitate cum adhuc tenebræ essent. 8. (*Regredior*) iuvenes ab excursione in veloce navigio. 9. (*Videor*) patri nostro non mittere filios in illam scholam. 10 Quomodo cupiditas (*gignere*) odium inter familiares tuos? 11. Quod periculum (*imminere*) nostræ familiæ? 12. Cur tam vehementer vos (*instare*) ut adimpleremus promissa? 13. Cur tu (*spargere*) famam de adventu magistri? 14. Alumni tempus (*transigere*) implorando veniam de peccato commiso sua pigritia.

Exercitium 245:
Enuntia verba supra indicata:

E

Responde his quæstionibus:

1. Cur orta est pugna inter Cæsarem et Pompeium? 2. Cur hoc bellum vocas civile? 3. Quibus de causis ortum est? 4. Quas partes Pompeius fovebat? 5. Quas vero Cæsar? 6. Cur is populi potentiam augere volebat? 7. Quid de gubernii modo Cæsar opinatus est? 8. Quid ab eo agitur ad plebis gratiam sibi adipiscendam? 9. Quod munus post consulatum adeptus est? 10. Quomodo Cæsar se gessit in bellis gallicis? 11. Cur Pompeius aliique Cæsaris potentia perturbantur? 12. A quo petitum est ut Cæsaris imperium in Gallia finiret? 13. Cur ille strenuas legiones sibi paraverat? 14. Cur ab illis præcipitur Cæsari ut has legiones relinquat? 15. Quid ei visum est de hoc? 16. Finge dialogum inter Marcellum imperantem et Cæsarem qui iussui Senatus non vult obœdire. 17. Qua de causa Pompeius præsertim illud consilium dedit? 18. Quis erat Pompeius? Dic aliqua de vita et de persona. 19. Quando secundum bellum civile ortum est? 20. Unde Cæsar egressus est et quo cum legionibus suis profectus est? 21. Dic aliqua de legionibus romanis. 22. Cur Pompeius Brundisium tendit? 23. Quid conatus est impedire Cæsar Brundisii? 24. Quid Dyrrachii accidit? 25. Cur Cæsar Thessaliam progreditur? 26. Cur Pompeius fugit? 27. Quando is occisus est? 28. Quo Cæsar post mortem Pompeii proficiscitur? 29. Quos vicit apud Mundam? 30. Quid accidit postea? 31. Quibus virtutibus ornatus erat? 32. Quæ tibi videntur fuisse in Cæsare vitia? 33. Narra nobis aliquod factum a te lectum vel fictum.

LECTIO ALTERA ET SEXAGESIMA

Repetitio 48-53

Vide lectionem 13

LECTIO TERTIA ET SEXAGESIMA

A

De arboribus

—Quorsum nunc tendimus?

—In agrum. Ibi plurimas arbores intueri et observare poteritis. His utendo, explicationem de plantis plane intelligetis.

—Confiteor me oblitum esse de nostra hodierna lectione.

Læti viam aggressi sumus, quæ non nimis longa nobis visa est. Magnam lætitiam ac voluptatem alumni experiuntur, ii enim avidi oculis cernere et manibus tractare res appetunt.

Rustico vallo circumdatum vastum hortum prope collem reperimus. Longe a nobis lacus aderat. Ante ianuam hoc nigris litteris "aditus prohibitus" viatoribus monstrabatur. Quod cum legissent timor sodales invasit ne non veniam consequi possemus ad ingrediendum.

Custos, quem magister comiter locutus est, non invitus officiose ianuam ex ligno aperuit. Cernimus mirificum hortum multis ac variis plantis abundantem.

—Quare aliæ arbores aliis locis plantaverunt?

—Quia non omnes eadem indigent terra. Agricolæ aptissimam eligunt, nam duabus arboribus ad diversam speciem pertinentibus eadem prodesse aut obesse potest.

—Nonne vos etiam plantas vestræ domi colitis?

—Certe, ibi cum adhuc pater meus vivebat, ab ipso multæ arbores, præsertim quercus et fagi, plantabantur. Pueri, pro viribus, adiuvabamus. Vespere, post reditum ab schola, maiores natu terram fodebamus et ab unoquoque propria arbor rigabatur, dum reliqui explorabant hortum et tenuis passibus vastabant prata.

—Quibus periculis teneræ arbores sunt obnoxiæ?

—Frigidi venti sæpe magnum eis intulerunt damnum. Incredibili impetu in eas incidunt, foliis spoliant et evellunt.

Hi arborum et fructuum pernicies et exitium esse possunt.

—Venti in horto nostro poma destruebant nec aliquando his fruebamur. Agricolæ igitur providere debent ne fructus perdantur quod ut consequantur apta media adhibebunt.

—Scis arboris partes accurate describere?

—Certe, harum rerum adhuc bene recordor. Arbor constat ex radicibus, trunco et ramis. Radix pars ima arboris est. Hæ alimentum plantis sugunt et præbent. Radices et rami trunco coniunguntur ac per hunc terræ succus in summos ramos ascendit. Mediam itaque partem tenet inter ramos et arboris tegmen.

In ramis autem arbores flores et folia producunt. Ex floribus fructus gratissimi nascuntur.

Optime alumnus arborem descripsit; ab eo istius partes signabantur dum præ sodalibus loquebatur. Nos lætabamur quod is plane lectionem didicerat et perspicue explicuerat.

Alia multa beneficia nobis arbores præbent, verbi gratia, umbra a calore viatores defendunt. Hi etiam foliis locum passeribus offerunt ubi nidos collocent vel noctu dormiant vel a pluvia fugiant et procellas secure vitent ne misere moriantur. Denique cum arbor satis crevit hanc secant agricolæ, cuius ex ligno naves ac domos multaque alia ad usum hominum conficimus.

Cum hora prandii advenerat omnes sub altæ fagi tegmine sedimus. Escas domi paratas eduximus lætique gratissimum convivium simul habuimus.

B

1. Substantivum

Prima declinatio

a) GENUS:

Omnia nomina habent genus femininum: bon*a* magistr*a*, pigr*a* alumn*a*.

Exceptiones: Pauca nomina quæ se referunt *ad viros*: agricola, nauta... Aliqua nomina *fluminum*: Sequana.

b) QUÆDAM PARTICULARIA:

Aliqua nomina tantum *in plurali adhibemus*: Athenæ, divitiæ, epulæ...

Sunt nomina quæ in plurali significationem mutant: *copia* (abundatia); copiæ (exercitus...).

Dea et *filia* habent dativum et ablativum: *deabus, filiabus.*

Secunda declinatio

a) GENUS:

Nomina in -er omnia habent genus masculinum: puer sanus.

Nomina in -um omnia habent genus neutrum: gratum convivium.

Nomina in -us omnia habent genus masculinum: peritus operarius, præter: nomina *arborum*: papyrus, fagus... (pæne omnia), *genus femininum.*

nomina *urbium et regionum*: Corinthus, Aegyptus. Hæc habent g. femininum. Sunt aliæ paucæ exceptiones.

b) QUÆDAM PARTICULARIA:

Aliqua nomina tantum *in plurali adhibemus*: liberi.

Aliqua nomina mutant genus in plurali: Cælu*m*, cæl*i*, locu*s*, loc*a*. Vel loci.

2. **Verbum**

Infinitivus Præsens (v.p.)

am- ari mon- eri

Præteritum imperfectum indicativi				
S.:	am	abar	mon	ebar
	am	abaris	mon	ebaris
	am	abatur	mon	ebatur
P.:	am	abamur	mon	ebamur
	am	abamini	mon	ebamini
	am	abantur	mon	ebantur

Differentia: 1ª (a) 2ª (e).

3. **Præpositiones**

Accusativi	*Ablativi*
Vide in pagina ...	Vide in pagina...

Accusativi et ablativi

1:

Si non datur motus, non mutatio loci: ABLATIVUS (*ubi*)
Si datur motus, it est, mutatio loci: ABLATIVUS (*ubi*)

IN	*in + accusativus*:	
	a) —ivimus in Germaniam, in urbem	*a dentro de*
	—profectus est in occidentem	*hacia* (dirección)
	b) —fovebat pietatem in Deum	*para con*
	—dixit orationem in Antonium?	*contra*
	—do ei pecuniam in agri emptionem	*para* (fin; también *ad*)
	—te in mensem maium exspectamus	*para* (para qué tiempo)
	—habemus frumentum in duos dies	*para* (para cuánto tiempo)
	in + ablativus:	
	a) —hic mons est in Helvetia	*en, dentro de*
	b) —occisus est in itinere.	*en*, (tiempo)
SUB	*sub + accusativus*:	
	a) —victor misit hostes sub iugum	*debajo de*
	—ibimus sub montem	*al pie del*
	b) —regrediar sub vesperum	*hacia* (tiempo)
	sub + ablativus:	
	a) —Aliqua animalia sub terra habitant	*debajo de*
	—Milites sub muro fuerunt	*al pie del*
	b) —Is vixit sub rege Carolo	*bajo* (sentido figurado)

SUPER

2:

super + *accusativus*:
—cibus est super mensam — *sobre* (tocando)
—nuntium dixit is super cenam — *durante* (tiempo)

super + *ablativus*:
—Hac super re nobis locutus est — *acerca* de (raro)

C

(petere) - *ap*petere - *im*petus
*e*vellere - (vellere) — (iungere) - *con*iungere
(peritus) - experior - experientia
(lætus) - lætor - lætitia
damnum - (damnare) — (timere) - timor

intueor - (inspicere) — confiteor - (agnoscere)
aggredior - (petere) — cernere - (spectare)
invadere - vastare — destruere - perdere
consequor - (adipiscor) — sodalis - (comes)
pernicies - exitium — avidus - (cupidus)
(rus) - rusticus — (credere) - (*in*credibilis)
(tener) - tenuis — invitus - (non libenter)
plane - perspicue — quare - (cur)
quorsum (quo)

obliviscor - (recordor) — obesse - (prodesse)
providere - (negligere) — nascor - morior
collis - vallis
planta - quercus - fagus
(arbor) - radix - truncus - ramus - tegmen

passer - nidus

explorare/inferre/sugere/vallum/lacus/passus
lignum/species/vastus/medius/obnoxius/reliquus.

aggredior	aggrederis	aggredi	aggressus sum
confiteor	confiteris	confiteri	confessus sum
consequor	consequeris	consequi	consecutus sum
experior	experiris	experiri	expertus sum
intueor	intueris	intueri	intuitus sum
lætor	lætaris	lætari	lætatus sum
morior	moreris	mori	mortuus sum
nascor	nasceris	nasci	natus sum
obliviscor	oblivisceris	oblivisci	oblitus sum
recordor	recordaris	recordari	recordatus sum

cerno	cernis	cernere	crevi	cretum
destruo	destrui	destruere	destruxi	destructum
evello	evellis	evellere	evelli	evulsum
infero	inferis	inferre	intuli	illatum
invado	invadis	invadere	invasi	invasum
perdo	perdis	perdere	perdidi	perditum
sugo	sugis	sugere	suxi	suctum

D

Exercitium 246:
Comple terminationes:

1. Ampl- Sequan- cingit urbem Parisi-. 2. Rustic- agricol- secum laboris intrumenta adduxerunt. 3. Venit pater in civitatem cum du- fili- quæ nunquam hanc visitaverant. 4. In vestris campis germinant tenera olera et crescunt altissim- arbor-. 5. Per vastissim- Aegypt- flumen pæne omnium longissimum defluit. 6. Profecto pulchr- Corinth- reliquimus cito quia nobis tempus deerat. 7. Fag- alt- crescit et foliis plen-. 8. Vast- querc- durum lignum habet et passeres in ill- arbor- nidos sub tegmine ponunt. 9. In Græciam pervenio ad Athen- visend-. 10. Diviti- abundare cui non placet? 11. Aviatores copi- aeroplanis per oceanum vehebant. 12. Loc- electa optim- sunt ad explorandam regionem.

Exercitium 247:
Muta has orationes activas in passivas.

1. Providebamus ne nobiscum quis invitus veniret. 2. Mirificum potum poculum continebat. 3. Qui avi fundos administrabant? 4. Quare

artifex pessime statuam elaborabat? 5. Quibus rebus tempus dicabatis? 6. Cum scripsissem epistolam hanc subsignabam. 7. Fulgura pueros terrebant. 8. Timor augebat exitium incredibile civitatis. 9. Ex fonte aqua defluit quam tenuis haustibus bibebamus. 10. Reliquæ naves procellæ obnoxiæ lente navigabant. 11. Cur amicum instabas ut negotium sibi sumeret? 12. In diariis a gubernio postulabatis ne nova onera subditis imponerent. 13. Tabellarius sollicitus ad portam remanebat. 14. Pater pueros in viridario ludentes observabat. 15. Duas horas in cinematographo sæpe impendebamus.

Exercitium 248:
Repete exercitia 50 et 92.

Exercitium 249:
Usurpa verba deponentia in imperfecto indicativi.

1. Ingeniarii mirificum opus (*aggredior*). 2. Nos plane (*confiteor*) appetere escas quas videbamus. 3. Puer (*consequor*) inferri ad spectaculum. 4. Magno lacus impetu urbs incredibile damnum ac perniciem (*experior*). 5. Tu forte (*intueor*) collem vallo circumdatum. 6. Ii (*lætor*) quod exercitus hostium campos invaserit et vastaverit? 7. Multi (*morior*) eo quod automobilia maxima velocitate ducant. 8. (*Obliviscor*) vos de domini valetudine quærere? 9. Non (*recordor*) te aspicere maxima admiratione ac delectatione spectaculum illud?

Exercitium 250:
Exerce præteritum perfectum et plusquamperfectum vocis passivæ.

1. Ludi (*cerno*) a pueris attente. 2. Plantæ truncus crebris fulguribus (*destruo*). 3. Radix arboris (*evello*) quia oleribus oberat. 4. Exteri viri (*infero*) in ædificium ut noctem ibi transigerent. 5. Nos (*invado*) incerto rumore de visitatione præsidis. 6. Pretiosæ gemmæ (*perdo*) dum regrediebamur a venditione fundi. 7. A cunctis pueris (*sugo*) lac primo vitæ anno.

Exercitium 251:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quorsum proficiscimur? 2. Cur arbores magnas observando lætitiam experimur? 3. Quid prope collem reperitur? 4. Cur vallo circumdatur? 5. Quid ante ianuam legitur? 6. Cur timor sodales invasit? 7. Cur hortus a custode vigilatur et custoditur? 8. Ex quibus ianuæ construuntur? 9. Quot sunt arborum species? 10. Cur non omnes arbores in eadem terra plantamus? 11. Quibus pater tuus magnopere delectabatur? 12. Describe patrem et pueros laborantes in horto. 13. Quæ pericula arboribus teneris gignitur? 14. Enumera damna quæ tibi videantur plantis accidere. 15. Quid provideri debet ab agricolis? 16. Loquere de arboribus vel describe nobis eorum partes. 17. Quibus plantæ alimentum sugunt? 18. Quo coniunguntur tegmen et radices? 19. Quid rami producunt? 20. Quid magis miraris in arbore? 21. Quæ alia beneficia nobis arbores rependunt? 22. Ubi passeres consueverunt consistere? 23. Cur agricolæ arbores secant? 24. Quæ multa ex ligno conficimus? 25. Quid de utilitate arborum opinaris? 26. Cur reprehendimus pueros teneras arbores destruentes? 27. Finge aliquam narrationem vel descriptionem de re in qua præcipuum munus plantæ habeant.

LECTIO QUARTA ET SEXAGESIMA

A

Animalia

In hac tabula aliqua animalia picta observare potestis. Hæc omnia ea sunt quæ in silvis vitam agunt. Pauca ex illis enumerabo, exempli gratia: leonem, serpentem, vulpem, elephantum et lupum.

Vulpes animalium callidissimum est. Ea domorum sæpes vel valla transgreditur; avium aularum tenus ascendit et in rapinam procedit. Dum timidæ aves dormiunt, quietis ac paribus passibus, dolo vulpes ingreditur. Infesta unguibus per collum unam arripit forasque trahit, quin ullum sui facti vestigium relinquat.

Hoc aliquando spectare potui: vulpem, scilicet, avium turbam persequentem dum hæc impar illius ferocitati ad tecta confugiebat.

Videte leonem; stat. Pellis color fere ruber est. Ipse superbus silvarum rex venestum caput ostendit. Aspero rugitu leonis non modo

homines sed aliæ quoque feræ terrentur. Nos admiramur huius elegantiam sed effugimus ab impetu feræ.

Animalia in multis homines superant. Sic alia miram celeritatem habent; alia autem magnis viribus gaudent. Homo tamen in multis beluas superat, mente scilicet ac voluntate præsertim. Homo mente cogitat et voluntate vult. Ratione super bestias magnopere eminet ipsaque harum ferocitatem ac superbiam domare valet.

Serpens vorax ac periculosum animal est. Hic etiam viris strenuis terrorem infundit; cuius nomen a verbo serpere ex progrediendi modo inventum est.

Olim ferocissimam pugnam inter leonem et serpentem spectavi: serpens collum et caput erigens sæviebat, dum leo, dentibus et unguibus minans, tum terga vertebat tum serpentem strenue petebat. Denique hic longo corpore leonis corpus adstrinxit linguaque venenum infudit dum eius vi beluæ ossa frangebantur.

Elephantus corporis magnitudine eminet. In multis regionibus Africa elephantis abundabat hisque loco plaustri motorii incolæ utebantur. Dura onera ab eis immanibus elephantis imponebantur, quæ faciliter portabant.

Lupus gregum terror habetur. Cum nives altiores montes operiunt lupi in pagos descendere solent et ovilia fame petunt. Ibi agnos et oves pastor coniunxerat. Fascium ignibus multoties pastores illos fugabant at sæpe nec vocibus infestissimos hostes terrere poterant. Lupi voracibus dentibus ovium carnes devorant. Non semel miseri pastores extra ovilia ossa per campos invenerunt.

Olim pulcherrimas fabulas de moribus animalium audiveramus, de agno et lupo, verbi gratia, qui ad eundem fortem pervenerant.

Agnus ob lupi ferocissimos mores eum penitus timebat. Agnus in inferiore ripa, lupus in superiore aderat.

—Cur hic venisti? ab eo fera quæsivit.

—Hunc fontem optimam defluere aquam agni audiveramus.

Lupus, capitis et manuum motu agno signum faciebat; isque natu minor lupi mentem non intellexit.

—Procul dubio aquam perturbare cupiveras, nonne?

—Minime, sed aqua egebam propter calorem.

At lupus eum devorare constituerat, nam iam ab antiquo tempore ii inimicissimi erant inter se.

—Sed vos de lupis pessima pridem dixeratis.

—Non ita, ego saltem non feci nam nondum natus eram.

Lupus dum agnum audiebat clam cum gaudio ridebat quod ille nequam odoratu carnis agni gratum odorem sentiebat.

—Vos agnos mendaciores hominibus iudico. Aliud enim verbis dicere consuevistis et aliud palam agitis.

Lupus sæpe agni pellem tangebat. —Sane, nunquam tam suavem tuam pellem esse existimavi; suaviorem sine dubio tuam carnem inveniam.

—Ignosce meæ ætati quam habeo, quoniam iunior sum. Ita pridem lupi recentioribus agnis ignoscebatis.

—Sane, mendacium dicis et a morte sub meis manibus fugere curas. Lupus decorum collum dentibus tenuit et ferocissimus occidit et devoravit agnum frustra matrem vocantem.

B

1. **Substantivum**

Tertia declinatio

a) GENUS:

1. *Masculinum*:
   Nomina finita in o, or, os, er et imparisyllaba es.

o. *Sulmo* est parvus sed pulcher.
or. Rosarum *color* gratissimus erat.
os. *Flos,* quem ex tuo horto accepi, multum sorori meæ placuit.
er. *Aer* hodie nimis agitatus est ut aeroplana possint volare.
es. *Paries,* quem operarius ædificavit, vento irruit.

Exceptiones:

Multæ sunt excepciones quarum præcipuas frequenti usu faciliter disces.

Magni momenti sunt: substantiva in *-io* derivata ex substantivis vel adiectivis.

Regio ampla est; *ratio* vitæ optima fuit.

2. *Femininum*:
   Nomina finita in as, aus, es (parisyllabum), *is, x, s* si præcedit consona.

as. *Aetas* in qua vixit avus tuus dissimilis nostræ erat.
aus. *Laus*, quam tibi magister dedit, bene a te merita est.
es. *Nubes* per totum diem cælum operuit, imminens et fœda.
is. *Vallis*, per quam transivimus in excursione, angustissima erat.
x. *Nix* mollis tegebat campos et domos
s. Plebs irritata ante domum ministri stetit exigens ab eo alimenta.

Exceptiones:
Multæ sunt exceptiones quarum præcipuas frequenti usu faciliter disces.

3. *Neutrum*:
Nomina finita in c, a, l, e, n, t, ar (calentar), *ur, us.*
c. *Lac* pueris præsertim utilissimum est.
a. *Poema*, quod scripsisti, omnibus amicis tuis placuit.
l. *Tribunal* occupatum erat a iudicibus.
e. *Mare* sæpe ventis agitatur et ineptum fit ad navigandum.
n. *Lumen*, quod accenderamus, non nobis fuit necessarium.
t. *Caput*, quod a longe aspicis, forte amici mei sit.
ar. *Calcar* acutum erat et equeo nimis displicebat.
ur. *Tibur* olim amplum et dives non multum ab urbe Roma distat.
us. *Corpus* nostrum indiget alimento et munditia.

Exceptiones:
Sunt aliquæ exceptiones quarum præcipuas frequenti usu disces.

QUÆDAM PARTICULARIA: Vide in pagina . . .

Quarta declinatio

a) GENUS:

Nomina finita in -us habent genus masculinum: *Adventus* patris mei nobis magnum gaudium fuit.

Nomina finita in -u habent genus neutrum: Tauri *cornu* taurarium vulnerat.

Exceptiones:
Manus, domus et alia pauca nomina habent genus femininum.
Propria manu hominem occidit.
Exivit ex misera *domo* cum pueris.

b) QUÆDAM PARTICULARIA:

Disyllaba in -*cus* et alia pauca habent dativum et ablativum pluralis in -*ubus* pro *ibus*: *lacubus, tribubus.*

Domus declinationem habet iuxta quartam et secundam, Sed: S. d: domui, abl.: domo; P. ac: domos; d. et abla.: domibus.

Quinta declinatio

a) GENUS:

Comprehendit nomina *feminina.*
Magna *spes* incitavi iuvenem ut ludis adesset.

Exceptio:
Dies: *Dies determinatus*: genus *masculinum*: Dies vicesi*mus* venit.
Aliter: genus *femininum*: Dies longissi*ma* fuit ægroto.
In numero plurali, eodem modo *meridies*, semper est masculinum.

2. **Verbum**

Infinitus Præsens (v.p.)

leg- i aud- iri

Præteritum imperfectum indicativi				
S.:	leg	ebar	aud	iebar
	leg	ebaris	aud	iebaris
	leg	ebatur	aud	iebatur
P.:	leg	ebamur	aud	iebamur
	leg	ebamini	aud	iebamini
	leg	ebantur	aud	iebantur

3. **Præpositiones**

a) Cum *genitivo* vel *ablativo*: *tenus.* Ascendit *Alpium* (*Alpibus*) *tenus.*

b) *Ad modum præpositionis*:

—Aliqua nomina vices gerunt præpositionum: *causa, gratia, loco.*

—Postulant casum genitivum et ponuntur post hunc.

Causa: Pugnavimus in hostes *libertatis causa.*

Gratia: Hæc mulier bona facta egit, *exempli gratia*, educavit filios, servavit patriam.

Loco: Sororem *loco matris* habui post mortem istius.

C

(gradior) - *trans*gredior — (cedere) - *pro*cedere
(rapere) - *ar*ripere — (sequor) - *per*sequor
(fugere) - *con*fugere — (miror) - *ad*miror
terrere - terror — (vorare) - *de*vorare - vorax
sævus - sævire
(magnus) - magnitudo — (ferus) - forocitas
(super) - superbus - superbia

sæpes - (vallum) — dolus - (insidiæ)
infestus - (inimicus) — venustus - (pulcher)
asper - durus

palam - clam — par - *im*par

callidus - vulpes — leo - rugitus
venenum - serpens - serpere
ovis - ovile - agnus
pastor - grex

frangere/eminere/domare/elephans (tus)/lupus/collum
verbera/fascis/avis/vestigium/immanis/frustra/semel
quin/tenus.

admiror	admiraris	admirari	admiratus sum
persequor	persequeris	persequi	persecutus sum
transgredior	transgrederis	transgredi	transgressus sum

domo	domas	domare	domui, avi	domitum
emineo	emines	eminere	eminui	S. S.
procedo	procedis	procedere	processi	processum
serpo	serpis	serpere	serpsi	serptum

D

Exercitium 251:
Comple terminationes.

1. Ex alt- rup- cacumine litus maris circumspiciebamus. 2. Acut- fam- premit sæpe fess- viator. 3. Excels- caput montis videbatur nobis placid- nub- tangere. 4. Præcipu- ratio eius magn- comitatis hæc erat. 5. In nostr- navigation- pisc- natant- prope puppim vidimus. 6. Vorac- leon- perebant rustic- ovil-. 7. Multi appetunt emere vast- coll- vestri fundi. 8. Radic- avid- sugunt alimentum arboribus. 9. Ex mirif- font- procedit aqua quam ad mensam bibitis. 10. In ist- famos- vall- aliquoties populus descendit. 11. Pulchr- flor- invenimus in horto. 12. Quam alt- pariet- construetis? 13. Mater ruit in med- tribunal ubi filius iudicabatur. 14. Cur pulchr- coniux flebat? 15. Virid- lumen ampullarum electricarum cubiculum illuminavit. 16. Long- navis hodie appulit ad portum. 17. Leo asper- rugit- terrorem gregi infundit. 18. Sæv- man- (sing.) cibum puero arripuit. 19. Ad q. diem opus reliquisti? Ad diem vicesim-.

Exercitium 252:
Muta in passivas has orationes activas.

1. Agni et oves ex lupo ad pastorem confugiebant. 2. Leo summa ferocitate custodem devorabat. 4. Serpens immani magnitudine ex sæpe dolo effugiebat. 5. Serpens terrens veneno frustra sæviebat. 6. Elephanti incredibile onus famuli imponebant. 7. Quæ vestigia media in via perspicue cernebas? 8. Truncus arboris radices et ramos coniungebat. 9. Cur passerum nidos in fago destruebatis? 10. Quare plantas pueri evellebant? 11. Explorabant sodales tui tegmen quercus ut nidos invenirent? 12. Cur inferebamus tam magnum damnum et exitium comitibus? 13. Summo impetu lacus aquæ oppidum invadebant. 14. Agricolæ providebant ne reliquas species arborum perderent. 15. Turba suis passibus viridarium vastabat. 16. Invitus opus conficiebam. 17. Tenui voce lectionem dicebamus. 18. Pari vel impari vi pueri sæpe pugnas infesti instituebamus. 19. Callidus puer matrem decipiebat. 20. Ob verbera is matrem aliquando fugiebat.

Exercitium 253:
Repete exercitium 249; adhibe præteritum imperfectum indicativi.

Exercitium 254:
Adhibe præteritum plusquamperfectum indicativi.

1. Custos ferarum superbum leonem *domare* quin quidquam timeret. 2. Venusta fagus super omnes arbores nostri horti *eminere.* 3. In foro urbis mirificam statuam præsidi nos *erigere.* 4. Pater domi non superbia sed prudentia *procedere.* 5. Ad pueri perniciem serpens in viridario *serpere.*

Exercitium 254:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid in tabula observari potest? 2. Enumera aliquas feras. 3. Describe vulpem. 4. Quid soleat facere dic nobis. 5. Cur vulpe aves terrentur? 6. Quo aves, dum persequitur eas vulpes, confugiunt? 7. Describe leonem. 8. Quibus terrorem rugitu infundit? 9. Cur is rex silvarum appellatur? 10. Quæ in illo admiramur et quæ etiam effugimus? 11. In quibus animalia homines superant? 12. In quibus tamen homo animali præest? 13. Describe serpentem. 14. Cur hunc serpentem vocatis? 15. Describe pugnam inter leonem et serpentem. 16. Quo præsertim elephantus ab aliis animalibus distinguitur? 17. Ubi his multum incolæ utebantur? 18. Quæ illis imponebantur? 19. Describe lupum. 20. Quando in pagos descendunt? 21. Quomodo pastores hos fugaverunt? 22. Quas fabulas de feris cognoscis? 23. Ubi has legis? 24. Finge dialogum inter lupum et agnum ad fontem. 25. Repete amplius narrationem de agno et de lupo. 26. Quid de his fabulis censes? 27. Quam utilitatem pueris habent?

LECTIO QUINTA ET SEXAGESIMA

(Repetitio 63-64).

A

De vita Ciceronis

Libenter aliqua de Ciceronis vita ad te mitto, quæ sæpe in tuis litteris a me postulasti. Is enim homnes hodierni temporis, que televisione ac radiophonio utuntur et pyrobolos atomicos construunt, etiam multa docere potest.

Hi præclari viri tam magnam in se continent virtutem ac vim ad homines instituendos ut non pati debeamus eos mori inere. Pauca elegi ex istius vita quæ forte maxime desideraveris.

Cicero adhuc iuvenis suam dicendi libertatem adversus dictatorem Syllam ostendit. Bona enim a Chrysogono, Sullæ liberto, invadebantur. Nemo rem periculosam aggredi audebat, publice, scilicet, avidum divitiarum verbo persequi. At Cicero id fecit, qua de causa effugere Athenas debuit ne in bonis vel in vita aliquid damni ei accideret.

Ibi nonnulli præclari philosophi ab illo audiebantur, quod semper appetiverat. Etiam insulam Rhodum se contulit ut Molonem, omnium dicendi clarissimum magistrum, audiret.

Romam regressus, quæstor in insula Sicilia fuit. Quo in munere illius diligentiam ac comitatem, saltem multoties, incolæ siciliani experti sunt.

Cicero consul creatur. Sergius Catilina incredibili audacia vastam coniurationem parabat. Is, et quia consulatum petitionem non consecutus erat, et quia aere alieno opprimebatur, et quia, ut ego existimo, modum gubernii mutare volebat, incepit rem clam disponere. Etiam publice cives terrere audebat.

Cum pluribus viris nobilibus Ciceronem interficere, urbem igne devorari et militibus tradere vastandam constituerat. Sceleratorum turba in omnes bonos cum quibus se coniunxerat, eum comitabatur.

Hanc coniurationem Cicero destruxit ac penitus e civitate evulsit. Catilina Roma effugit, dum eius socii in carcerem mittebantur et interficiebantur. Non tamen Catilina a consilio destitit. Ipsi in animo erat vi arripere consulatum. Hac de causa sævus ac superbia ductus exercitum paravit ut in Romam bellum inferret. Sed aspero in prœlio hic callidus, immanis ac superbus vir, simul cum exercitu, victus et interfectus est.

Strenue ab omnibus dimicatum est. Ipse Catilina longe a suis, inter hostium corpora quos occiderat, mortuus inventus est. Natus tibi videretur in perniciem et exitium decoris atque virtutis Reipublicæ, quam tamen iuxta falsam gubernii ideam instituere volebat.

Cicero Rempublicam servavit eo quod ipse coniurationem omnibus patefecit et ea disposuit et providit quæ necessaria erant ad illam destruendam. Etiam vitæ periculo dolum et ferocitatem Catilinæ sua auctoritare oppugnavit. Quod magis eminet, si recordaris multos eosque famosos viros tum timore, melius terrore dicerem, ductos, tum aliis de causis, quas nobis non licet nunc explorare, vix in coniuraitonem egisse.

Paucis post annis Cicero reus factus est a Clodio quod, ita ab illo nequam plane dicebatur, cives romanos interfecisset. Ciceronem perdere, si posset, quærebat. Qua de causa urbem reliquit et in exteram nationem se contulit.

Ante duos annos Cicero in patriam vocatus est. Maximo gaudio omnes ordines Ciceronis reditu afficiuntur.

Quam partem secutus est in bello quod ortum est inter Pompeium et Cæsarem? A me procul dubio quæres.

Pompeii; sed non facile dictu est cur ita egerit Cicero. Is enim Cæsarem admirabatur. Tamen, quia Pompeius modum democraticum defendere videbatur, hunc Cicero secutus est. Præ omnibus is Reipublicæ Constitutionem servare cupiebat, quæ ad imperium Romam duxerat.

Sæpe a te auditum erit Ciceronem multoties politicas partes mutavisse. Re vera quod diceres "politicum idearium" idem in Cicerone semper fuit. Ab eo non propria utilitas quærebatur, sed illos secutus est qui magis eius de Gubernio ideis consulere videbantur.

De quibus tamen forte in aliis epistulis tractabimus.

Vale.

B

Vide in lectionibus 63 et 64

D

Exercitium 255:
Comple terminationes.

1. Medici asserunt ill- medicin- prodesse iis qui infirm- aur- sint. 2. Alumnus mendacio negavit se litterari- opus neglegisse. 3. Etiam vos percipitis grat- odor- ciborum in proxima caupona? 4. Cocus probavit almentum quod ei displicuit quia amar- sapor- invenit. 5. Filiæ matrem pulchr- flor- miserunt ob festum. 6. Terebamus tempus iuxta veter- consuetud- audiendo magnific- musicæ soni.-. 7. Avus aliquando in terram cadebat propter magn- cæcitat- qua laborabat. 8. Quantum distat vestre- parochia a diversorio? 9. Mater propri- man- pueri comam vel parv- pectin- mane pectebat. 10. Nostr- capill- a sedul- tonsor- singulis mensibus in tonstrina tondentur. 11. Fixit in alb- pariet- venustam tabulam quia coniugi placebat. 13. Rogabat a doct- iudic- ut vestr- parent- ignosceret. 14. Aliquando nimi- calor- opprimimur, aliquando vero nimi-

frigor- 15. Aliqui presbyteri præsertim iucund- ponder- vinculi seu voti sponte se adstringunt. 16. Puella venust- faci- propter su- iuventut- florebat. 17. Ante excursionem aquæ lagenas in frigid- font- iniecimus. 18. Conscenderant primi alt- mont- et erexerant ibi statuam in triumphum. 19. Aeroplanum in campum aviationis appulit maxim- securitat- quin viatores balteo egerent. 20. Ex tot- orb- terrarum Romam homines ruunt ut videant egregi- urb-.

Exercitium 256:
Efforma orationes et adhibe præteritum imperfectum indicativi vocis passivæ.

1. Cerei, lucere, et, exornare, triclinii pavimentum. 2. Soror, plicare, vestes, et, immiscere, potus. 3. Ductor, automobile, decedere, dum, vehiculum, vehere, merces. 4. Parcere, pater, filius, suus, quamquam, peccare, multum, in, is. 5. Nos, discedere, ab, spectaculum, cum, exire, quartus, taurus, 6. Famulus, pendere, sarcinæ, in, statione, et, nos, solvere, debita, pecunia. 7. Tibi, sufficere, pecunia, quæ, requirere? 8. Medici, currere, ut, ægrotus, adiuvare. 9. Quando, vos, facere, iter, in, Helvetia? 10. Circiter, hora, septima, autoræda, primum, exire, ab, statio, secundum, ante, hora, undecima. 11. Hospites, pervenire, ex, Colombia, in, curru, ferreo. 12. Iuxta, lex, data, officiarius, explorare, sarcinæ, viatores. 13. Duodecim, quilometra, pedes, nos, percurrere, in, deambulatione. 14. Vicini, domus, relinquere, mane mature, ut, ad, labor, se conferre. 15. Cubicularius, parare, lectus, et, curare, munditia. 16. Feminæ, caupona, petere, ut, emere, panis, et, caro. 17. Vos, exteræ, nationes, vix, cognoscere.

Exercitium 257:
Repete exercitium 249 sed usurpa præteritum imperfectum indicativi.

Exercitium 258:
Repete exercitia 250 et 254.

Exercitium 259:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quid ad me mittis de Ciceronis vita? 2. Quos is docere potest hodie? 3. Quid de præclaris viris censetis? 4. Quomodo se gessit Cicero in Syllam? 5. Quis erat Chrysogonus? 6. Cur nemo audebat publice in eum dicere? 7. Quo fugere debuit Cicero? 8. Quomodo tempus ibi transegit? 9. Cur insulam Rhodum venit? 10. Quomodo se gessit dum quæstor in Sicilia fuit? 11. Finge descriptionem Catilinæ. 12 Quibus decausis is coniurationem parat? 13. Qui eum sequebantur? 14. Quid Catilinæ sociis accidit? 15. Quomodo pugnatum est in bello a Catilina? 16. Quid de hoc tibi videtur? 17. Cur dicis Ciceronem Rempublicam servavisse? 18. Compara modum sese gerendi Ciceronis et aliorum romanorum. 19. Cur in exterum confugere debuit Cicero? 20. Quid de eius reditu multi senserunt? 21. Cur is Cæsaris partes non secutus est? 22. Cur Pompeii partes secutus est? 23. Quid maxime Cicero cupiebat? 24. Quid de Cicerone multi affirmant? 25. Estne verum hoc? 26. Quid de hoc tibi videtur? 27. Finge descriptionem de coniuratione vel de re simili huic.

LECTIO SEXTA ET SEXAGESIMA

A

Animalia

Aliqua de feris dixistis in superiore lectione. Hæc complebuntur pauca de animalibus domesticis addendo. Sic finem explicationi imponemus. Quid explicuerit magister scire velimus.

Canis ut ovium et boum custos diligens habetur, qui gregem vigilat dum hæc herbam pascit ne qua erret vel feris vexentur oves. Canis ante dominum redeuntem ambulat et haud mora, eius signis paret.

Procul dubio in vestris fundis celeres canes habebitis. Imprudens enim est noctu custodiam famulis tantum commitere. Quomodo pravi prædones noctis horas exspectaverint legimus vel audivimus. Tunc spoliationi, turpitudinibus, cædibus aliisque nocturnis ac turpibus factis se dant. Sed forte improvisus canis latratus auditur et prædo statim fugit prædamque dimittit. Canes enim a pravitate homines deterrent et dominorum domos servant.

Hi equo sunt fideliores sed minus utiles illo vestra experientia habebuntur. Equis iter in urbem facere possumus. His gravia onera famulus imponit multaque alia munera hominibus præstant. Quantæ utilitati nobis sint omnes præsertim agricolæ sæpe experti sumus.

Olim cum nondum machinæ inventæ erant equi summo honore æstimabantur. Sic equester ordo inter romanos erat et pars exercitus præcipua equites dicebantur esse.

Tardos boves videritis asportantes currus vel iugi servituti subiectos per campos aratra trahentes. Paulatim ambulat dum opus diurnum peragunt et in finem perducunt, nec fatigari videntur.

Quam utiles apud pauperes gallinæ habeantur nemo est qui ignoret. Hæ teneros pullos, divitum exquisitum victum, educunt. Hanc sæpe albis filiis stipatam aspexeris, quod pueris pulchrum spectaculum est quodque læti respiciunt ac contemplantur. Ex gallinis ova procedunt quæ vili vel parvo prætio in nundinis emuntur. Sed ne nimis in his minimis moremur finem lectioni imponamus. Utilissima, ita etiam opinaberis, nobis donata sunt animalia.

B

1. Verbum

Infinitivus præsens (v.p.)

am- ari mon- eri

Futurum imperfectum indicativi				
S.:	am	abor	mon	ebor
	am	aberis	mon	eberis
	am	abitur	mon	ebitur
P.:	am	abimur	mon	ebimur
	am	abimini	mon	ebimini
	am	abuntur	mon	ebuntur

2. Adverbia (magis usitata)

Scio certo amicum tuum hodie domum venisse.

Mater *valde irata* filiam castigavit. - Invenio puerum *valde pulchrum.*

Iuvenes *nimis sero* ex excursione domum rediverunt.

ERGO:

Adverbia se iungunt verbis, adiectivis et etiam adverbiis ut ea donent qualitate aut definiant.

Affirmandi

ita	así si.
ita prorsus	así, ni más ni menos
certe	ciertamente
sane	enteramente
nimirum	claro está
quidem, equidem	a la verdad (*quidem* 2o loco).

Negandi

non	no (negat orationem)
non ita	ni así; no señor.
haud	no (negat conceptum).
nequaquam, minime	de ningún modo
ne... quidem...	ni siquiera

HAUD: afficit tantum adi., adv. et verbum:

haud dubio, haud facile, haud scio (*yo* no sé si, quizás).

Dubitandi

{ *fortasse* / *forte* } | { *forsitan* / *forsan* } = plerumque cum subiunctivo

3 Orationes INTERROGATIVÆ INDIRECTÆ

Interr. dir.	*Oratio princip.*	*Oratio subordinata*	
Quid facis?	Scio (T. prim.)	quid facias	Actio simultanea
Quid fecisti?	Scio " "	quid feceris	" anterior
Quid facies?	Scio " "	quid facturus sis	" posterior
Quid faciebas?	Sciebam (Sec.)	quid faceres	Actio simultanea
Quid feceras?	Sciebam "	quid fecisses	" anterior
Quid faceres?	Sciebam "	quid facturus esses	" posterior

1. Interrogatio pendet a verbis *intellectus, sensus et linguæ.*

2. Verbum subordinatæ ponitur in subiunctivo iuxta concordantiam datam.

3. *Plerumque pone ut in hispano sermone sed mutando indicativum in subiunctivum.*

4. Dubito (*haud scio, nescio*) an pater tuus veniat "*dudo que venga*".

Dubito (*haud scio, nescio*) an non veniat pater tuus "*dudo que no venga*".

5. *Verba interrogativa*:

Latine eadem sunt in interrogatione directa et indirecta. Sed verbum hispanum ("*si*" latine reddimus):

I. indir. simplex

Dic mihi *num* venerit pater tuus.
Dic mihi venerit*ne* pater tuus.

I. indir. composita

Nescio *utrum* venerit an manserit pater tuus.
Nescio venerit*ne an* manserit pater tuus.
Nescio venerit *an* manserit pater tuus.
Nescio *utrum* venerit (*ne*) pater tuus necne.

C

(mittere) - dimittere — (portare) - *as*portare
(iacere) - *sub*iacere — (agere) - *per*agere
(ducere) - *per*ducere — (spicere) - *res*picere
pravus - pravitas — turpis - turpitudo
pascere - (pastor) — (servus) - servitus
(mora) - motor — præda - prædo
(equus) - equester - equitatus

parére - (obœdire) — stipare - (circumdare)
celer - tardus — diurnus - nocturnus

canis - latratus — bos - iugum
gallina - pullus - ovum

vexare/deterrere/fatigare/victus/improvisus/vilis.

moror	moraris	morari	moratus sum
opinor	opinaris	opinari	opinatus sum

pasco	pascis	pascere	pavi	pastum
subicio	subicis	subicere	subieci	subiectum
perago	peragis	peragere	peregi	peractum
respicio	respicis	respicere	respexi	respectum

D

Exercitium 260:
Comple terminationes et adhibe futurum imperfectum indicativi.

1. Iugum asport- tardis bobus. 2. Err- a te si ad finem opus perduxeris. 3. Parentibus par- a filiis. 4. A qua turba prædo stip-? 5. Cur puer a magistro vex-? 6. Gallinæ et pulli vulpe devor- nisi de his curaberis. 7. Nullo modo tu turpi servitudine vex-. 8. Incolæ nocturno canis latratu terre-. 9. In nundinis victus vili pretio a nobis obtin-. 10. Latro arc- a præda ovilis canum ferocitate. 11. Experientia præfecti oppidum a pravitate liber-. 12. Celeri equitatu equestrium oppugn- castellum. 13. Diurnus labor a te retin- cum bona valetudine gaudeas. 14. Tu sine dubio mon- a magistro si improvisum et inutile opus confeceris. 15. Vos observ- a filiis dum domi laborabitis. 16. Latro ab agente ordinis fug- ne alienam rem arripiat. 17. Ovium grex a

pastore vigil- ne lupus sæpem transgrediatur et aliquam devoret. 18. Ego castig- a matre verberibus si abfuerim ab schola. 19. Nos hodie vespere visit- ab amicis.

Exercitium 261:
Efforma interrogationes indirectas in hunc modum:

Nescio. Quid domi facis?
Nescio quid domi facias.

1. Nescimus. Quid in vestris negotiis facitis? 2. Optime mater scit. Quid foris nos facimus? 3. Sine dubio magistra a te quæret. Cur tam sero ad scholam pervenisti? 4. Nondum scio. Quid cras faciam? 5. Quære a filia tua. Ubi mature ibit? 6. Quæsivisti a Stephano. Qui visitabunt nos hodie vespere? 7. Nunc intendebam audire. Quos nuntios dabat radiophonium? 8. Utinam illud cito scias. Qui approbaverunt examina? 9. Haud dubio sensistis hoc etiam vos. Quomodo filius ita se gessit cum hospite? 10. Iam telephonio viator quæsiverat. Ubi aviationis campus invenitur? 11. Dic nobis. Quomodo heri tempus impendisti? 12. Certe, ego etiam scio. Quis iuvenis te comitatus est heri vespere? 13. A mense transacto sciebam. Quo ibunt lusores? 14. Quære ab officiaria. Quando navis appellet ad portum? 15. Communicabis mihi nuntium quam primum. Qua hora advenit velivolum in quo iter facit Iosephus? 16. A priore hebdomada sciveram. Qui ex Iberoamerica ad hanc Universitatem veniebant?

Exercitium 262:
Pone verba deponentia in futuro imperfecto indicativi.

1. Nihil ego *opinor* de tuo adventu in urbem. 2. Nimis vos *moror* si iter hac via feceritis. 3. Vos *admiror* magnitudinem voracis serpentis cum hunc videritis. 4. Tu forte *recordor* mei consilii dum aeroplanum conscendis. 5. Nos *lætor* quod sine periculo domum amicus pervenerit. 6. Mater *osculor* filium cum viderit eum. 7. Tibi amplam et pulchram nostram stationem *videor.* 8. Hospites te per urbem *comitor.* 9. Vos *conor* timorem pravo homini infundere si legem transgressus sit. 10. Qui visitant museum *intueor* mirificam tabulam prope. 11. Cur artifex *moror* ita cum ecclesiam percurrit?

Exercitium 263:
Exerce præteritum perfectum indicativi vocis passivæ.

1. Grex a pastore *pascere* in pratis prope frigidum fontem. 2. Immanis elephantus per collum a custode *subicere*. 3. Rapina a latrone *peragere* quin ullum vestigium relinqueret. 4. Impar leonis ac serpentis pugna *respicere* atentissime a pueris.

Exercitium 264:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Quæ sunt animalia fera? 2. Quæ sunt domestica? 3. Suntne elephantus et lupus animalia domestica? 4. Suntne agnus et ovis feræ? 5. Enumera quæ fieri soleant canibus. 6. Cur noctu præsertim fundos vigilare debebunt? 7. Cur noctu latro in rapinam procedit? 8. Describe aliquem furtum quem forte legisti. 9. Quomodo canis furem fugat? 10. Describe equum. 11. Suntne fideliores canibus? 12. Enumera illa quæ equibus peragantur. 13. Cur antiquitus magis quam hodie equi æstimabantur? 14. Describe bovem. 15. Enumera illa quæ agricolæ bobus imponant. 16. In quibus præsertim boves eminent? 17. Cur hodie vix adhibentur in agricultura? 18. In quibus differunt rustici boves et hi quibus in taurorum agitationes utimur. 19. Cur tam utiles gallinæ habentur? 20. Ubi ova emuntur? 21. Narra fabulam de animalibus vel aliquid aliud.

LECTIO SEPTIMA ET SEXAGESIMA

A

Minotauri fabula

Quantum homo animalia superet ex hac pulcherrima fabula quæ apud græcos scriptores legitur discere poteritis:

Theseus filius Ægi, atheniensium regis, erat. Eius mater maritum in Articam non est comitata sed apud patrem longo tempore remansit. Ægeus antequam regnum peteret uxori dixerat: Expedit ut cum filius inventutis ætatem attigerit ad me mittere cures. Is me in bello sequetur;

præclara facinora adoriemur simul. Hoc te hortor ut peragas. Cum is tam robustus sit ut lapidem sub quo gladium collocavi loco movere possit, ne amplius temporis morata sis. Mitte ad me filium. Hoc a te precor ut exsequaris.

Post multos annos Theseus a matre ad illum lapidem ducitur. Illi facile fuit lapidem loco movere. Postquam patris gladium invenit ad regem profectus est. In itinere nonnullos latrones necavit. Iniuria ab eo ensem aufferre constituerant. Sed strenue in via gladio omnes stravit.

Cum pervenisset ad patrem iam senectute confectum is filium multum temporis osculatus est. Deinde precibus ab eo petivit ut pacem regno restitueret taurum agros vastantem vi interficiens nec ob metum ab incepto desisteret.

Ante Thesei adventum viri athenienses Minoi, cretensium regi, bellum intulerant in quo regis filius vitam amiserat. Ira incitatus Minos cum victis atheniensibus —nam ei bene bellum successerat— pacem constituit. Sed hæc conditio illis a rege imponitur: ut certis annis in perpetuum septem adolescentes totidemque virgines in insulam Cretam mittant. Hi pueri puellæque ex civibus colligentur et sorte deligentur. Summa quidem atheniensibus calamitas de qua amare querebantur.

Hos omnes Minotaurus horribile monstrum lacerabat eorumque carnibus sese alebat. Is ex duabus partibus inter se dissimilibus constabat: nam pars inferior hominis, dum superior tauri erat. Sic rem nobis fabula narrat.

Nemo ausus erat in labyrinthum penetrare nec monstri mortem moliri. Quod si quis ingressus erat nunquam ex illo incolumis evaserat et excesserat.

Theseus cum hæc audivisset sua sponte delectos comites qui adolescentia vigebant convocat. Satis vigoris sed plus animi eis erat ad rem aggrediendam. Multum eorum iuventuti confidebat. Ii fœdus inter se ineunt ac iurant se nunquam rem deserturos esse donec civitatis pestem eiciant. Iniustum esset cives tam magnis tormentis interire propter ignaviam.

Cum in Cretam venissent ii auxilium Ariadnæ, Minois filiæ, nacti sunt. Ea Thesei ardebat amore; adolescentium ac virginum miseretur.

Theseus ac iuvenes quos secum adiunxerat labyrinthi limen penetrant. Re vera magnum eventum adoriuntur, quem præclari exsequentur.

Intus fletus ac gemitus virginum auditur horrore plenus. Quo magis ingrediuntur locum iuvenes eo magis Minotaurus fugit per an-

gustas vias. Nimis eis periculi est ne errent et in lucem revertere non possint. Quod ut vitent ipsa Ariadna filum iuvenibus donat. Ut exeant ii illud sequi debent, aliter per labyrinthum frustra errabunt.

Perventum est ad pugnam. Quam strenue utraque pars pugnavisset nemo est qui diceret. Theseus suique comites ensibus illum petebant; is cornibus aliisque multis modis se instanter defendebat. Tandem Theseus feram retinere potuit et in cor gladium vi penitus infixit.

Hoc modo pacem ac felicitatem is Atticæ restituit.

Alias fabulas græcas legeres. Arte et ingenio tum populus tum scriptores antiqui easdem confecerunt.

B

1. Verbum

Infinitivus præsens (v.p.)

leg- i aud- iri

Futurum imperfectum indicativi				
S.:	leg	ar	aud	iar
	leg	eris (ere)	aud	ieris (ere)
	leg	etur	aud	ietur
P.:	leg	emur	aud	iemur
	leg	emini	aud	iemini
	leg	entur	aud	ientur

2. Adverbia (magis asitata)

Quantitatis

admodum; nimis, satis;
multum, magis, minus;
parum, paulum;
tantum, quantum, aliquantum

Possunt afficere verbum, adiectivum, substantivum

V. g.: Operarius { PARUM / SATIS / NIMIS } → laboravit (verb.) / → peritus est (adiect.)

V. g.: Habemus { PARUM / SATIS / NIMIS } → vin*i* / → pan*is* (subst.) / → carn*is*

1. *Magis* peritus; (melius): *peritior.*
2. *Tantum, quantum;* in adiectivis *tam, quam.*
3. *Parum,* "poco"; *paulum* "un poco" *Satis* etiam *sat.*
4. Adverbia in *-o*: *multo, paulo, tanto, quanto, aliquanto* adhibe cum comparativis.

Officiarius peritior erat *quam* faber.
Tam officiosam invenio puellam *quam* matrem.
Multo velocius est aeroplanum quam autocinetum.

C

sequor - *as*sequor - *ex*sequor
(legere) - *col*ligere - *de*ligere
(cedere) - *suc*cedere — (figere) - *in*figere

evadere - excedere — expedire - (convenire)
attingere - nanciscor — adorior - (aggredior) - molior
hortor - (consilium dare) — revertere - (redire)
necare - (interire) — pestis - calamitas
sors - fortuna — gemitus - fletus

antequam - postquam
quo magis . . . eo magis . . .

adolescens - adolescentia - iuventus - senectus
monstrum - labyrinthum

sternere/restituere/queror/lacerare/alere/tormentum
fœdus/eventus/limen/inceptum/toitdem/donec.

adorior	adoriris	adoriri	adortus sum
assequor	assequeris	assequi	assecutus sum
hortor	hortaris	hortari	hortatus sum
misereor	misereris	misereri	misertus sum
nanciscor	nancisceris	nancisci	nactus sum
precor	precaris	precari	precatus sum
queror	quereris	queri	questus sum
sequor	sequeris	sequi	secutus sum

alo	alis	alere	alui	alitum, altum
evado	evadis	evadere	evasi	evasum
infigo	infigis	infigere	infixi	infixum
restituo	restituis	restituere	restitui	restitutum
sterno	sternis	sternere	stravi	stratum
vigeo	viges	vigere	vigui	S. S.

D

Exercitium 265:

Muta in passivas has orationes activas.

1. Te interficient nisi ab his pravis hominibus fugeris. 2. Ante horam decimam domum reverteritis. 3. Laboribus assuescent alumni exercitationibus. 4. Latro tuas gemmas rapiet. 5. Ad aliud tempus lectionem geographiæ prætermittam. 6. Peribitis in montibus nisi nives vitabitis. 7. Reum occident quia nemo illum defendit. 8. Gravia onera pueris imponemus? 9. Medici abscindent ægroto crura. 10. Hora quinta vespere a labore cessabis. 11. Cogemus illum ut immoderatum laborem intermittat. 12. Infirmus intendet se abstinere a tabaco tres dies. 13. Discedemus cum visitaverimus domum. 14. Architecti statuam fulcient ne cadat. 15. Ædificium aquæ obruent. 16. Proteges familiam amici tui quia dives es. 17. Retinebitis libros dum ego illud permittam. 18. Cur semina terra agricolæ tegent?

Exercitium 266:

Comple terminationes vel pone verba ubi desunt.

1.Parum felicit- habuit amicus in munere. 2. Nimis timor- invaserat eos qui eventum aspexerunt. 3. Habetis satis vin- ad convivium? 4. Tam celerem invenis elephantum . . . equ-? 5. Multo lentior est

currus ferreus ... aeroplan-. 6. Paulo ignavior est soror ... frater. 7. Quanto vehementius studebitis ... felici- eritis. 8. Sat aliment- pauperi dedistis? 9. Aliquanto celer- iter in autoræda facietis. 10. Iuvenis parum experient- in suo officio monstravit? 11. Tam vastus est vester fundus ... noster? 12. Multo beatior est dominus ... operarius?

Exercitium 267:
Usurpa verba deponentia in futuro imperfecto indicativi.

I. Adolescens *adorior* necare monstrum labyrnthi. 2. Scriptor magna fortuna inceptum *assequor.* 3. Ego illos *hortor* ne limina transgrediantur antequam ipsis imperem. 4. Postquam eos videris *misereor* pauperum calamitatis. 5. Ludorum ductor *nanciscor* sibi adiungere fortem iuventutem. 6. Mater, ut filii gemitus et fletus exstinguat, multoties eum *osculor.* 7. Vos instanter *precor* ne senem in eius calamitate dimittatis. 8. Sponsa *queror* de pessima sorte ac fine quem maritus attigit. 9. In tua adolescentia senectutis consilia *sequor* ne in malum incidas.

Exercitium 268:
Usurpa præteritum perfectum et plusquamperfectum indicativi.

1. Pullos et gallinas tritico *alere.* 2. Improvisus prædo, postquam pravitatem et turpitudinem commisit, incolumis *evadere.* 3. Taurarius, donec clamydem tauro ostendebat, magno vigore ensem in belluæ cor *infigere.* 4. Latro *restituere* prædam quam secum asportaverat. 5. Nos viam *sternere* floribus ut Præsidem reciperemus.

Exercitium 269:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus

1. Quis erat Theseus? 2. Cur eius mater non maritum secuta est in Atticam? 3. Dic tuis verbis ea quæ coniugi commendaverat Ægeus. 4. Ubi gladium posuerat? 5. Finge dialogum inter Ægeum et eius sponsam. 6. Cur latrones iuvenis interfecit? 7. Quid pater a Theseo petivit? 8. Quam conditionem Minos atheniensibus imposuerat? 9. Unde coligebant et selligebant iuvenes et virgines? 10. Quomodo cum illis Minotaurus se gerebat? 11. Describe hoc monstrum. 12. Quos convocavit

Theseus? 13. Quid cum ipsis facere intendebat? 14. Quod fœdus inter se inierunt? 15. Cur ita fecerunt? 16. Cuius auxilium nacti sunt? 16. Quæ erat Ariadna? 17. Describe pugnam. 21. Quomodo fera se defendebat? 22. A quibus fabulæ antiquæ confectæ sunt? 23. Quid de ipsis existimas?

LECTIO DUODESEPTUAGESIMA

(Repetitio 66-67)

A

Romulus et Remus

Quis urbem Romam fundavit? Fabula sic narrat rem: Procas, albanorum rex, duos filios habuit: Numitorem scilicet et Amulium. Alba Longa latinum oppidum est ubi Numitor regnum exercet. Sed frater eius Amulius bella in illum movit atque e regno Numitorem eiecit.

Is Rheam Silviam filiam habuit. Amulius tenuit feminam et collocavit ut ministrum intra templum Vestæ. Volebat enim impedire quominus mulier filios gigneret. Sed tunc deus Mars adest et femina duorum filiorum mater efficitur.

Amulius vix quiescere potest, nam in eum bellum a pueris movebitur et amara prœlia creabuntur. Itaque, cupiens pueros occidere, vocavit miseros servos quibus se ipsum satis argenti daturum esse promisit, si clam Silviæ filios interficerent. Satis est ut in flumen Tiberim eos iniciatis.

Servi pueros observant et dum domus penitus tranquilla est illos plorantes arripiunt. Forte flumen super ripas erat effusum inque hoc parvos intulerunt; sed aquæ cum recesserunt, ipsos in sicco reliquerunt sanos.

Tunc, ita traditum est, adest magna lupa quæ, audiens gemitus et fletus puerorum, cucurrit ut eos adiuvaret. Hi, fame coacti, lac, quod ipsis lupa præbet, avidi sugunt.

Fastulus, regius pastor, rem animadvertens, pueros accipit et domum illos portat. Eius sponsa libenter tanquam filios educat et nutrit. Ii inter pastores vitam agebant moderatam viresque ludis augebant. Latrones a gregum rapinis sæpe arcent et fugant. Hac de causa fratribus insidiæ ab illis parantur ut eosdem capiant et occidant. Quodam die accidit ut Remus a latronibus caperetur, Romulus autem se strenue defendit et fugit.

Tunc pastor Faustulus Romulo indicavit quis esset eius avus et quæ esset mater. Quo nuntio iratus et cupidus fratrem liberandi, processit cum pastoribus in oppidum ubi Remus in carcerem tenebatur. Quod non sine difficultate consecutus est. Occidit præterea Amulium et avum Numitorem in regnum restituit.

Deinde Romulus et Remus locum eligunt ubi expositi erant ut ibi urbem instituerent.

Haec pulchre fabula narrat. Nihil tamen veri scimus de antiqua historia romana. Romani hanc tantum post tertium sæculum scripserunt. Tunc, quia græcam historiam, scientiam et philosophiam amabant, fabulam quam audistis finxerunt. Sic Romam et romanos elevare putaverunt quia Romulo et Remo græcum Æneam avum tribuebant.

B

Vide in lectionibus 66 et 67

D

Exercitium 270:
Construe sententias et adhibe futurum imperfectum indicativi, vocis passivæ.

1. Celer, equus, asportare, sarcinæ, pondus. 2. Iuvenis, a servitute, dimittere, propter, diligentia. 3. Adolescens, errare, si, inceptum, exsequi. 4. Vir, fatigare, in, labor, propter, senectus. 5. Pueri, in, diurnum, opus, parére, magistri. 6. Boves, in, viride, pratum, pascere. 7. Nocturnus, latro, pravum, opus (plur.) peragere. 8. Tardus, passus, (plur.) bos, labor, in, finis, perducere. 9. Canis, respicere, victus, cum, dominus, manducare. 10. Scriptor, stipare, turpis, ac, vilis, iuventus. 11. Nos, gallina, subicere, ova. 12. Fur, tormenta, vexare. 13. Puer, alere, lac, dum, nondum, ætatis, annus, attingere. 14. Pater, deligere, optimus, magister, filii. 15. Quomodo, pestis, et, calamitas, vitare? 16. Optima, sors, et, felicitas, ex, eventus, nos, excedere. 17. Labyrinthi monstrum, horror, iuvenes, corpora, lacerare. 18. Bona, fortuna, tu, in, patria, revertere. 19. Gemitus, et, fletus, (plur.) mater, ad, limen, filius, vocare. 20. Iniuria, pravum, fœdus, ii, tecum, inire.

Exercitium 271:

a) **Adhibe præsens indicativi vocis passivæ**

Tu refutare sententiam. Capillus albere. Nares olere unguentum. Lingua sapere alimenta. Tu apprehendere manus matris. Ego exigere

discipulo lectionem. Ii extendere dextera brachia. Amici vos inducere in malum. Adhuc restare aliquid faciendum. Hodie vos omittere lectionem. Faber arborem scindere. Æger adhuc cubare.

b) **Adhibe præteritum imperfectum indicativi vocis passivæ.**

Pugione fures dominum vulnerare. Cocus sale fruges condire. Vos edere bellaria in pistrina. Nos convenire in tabernam ut cibos emeremus. Ego esurire propter longam deambulationem. Olera fervere ad furni ignem. Exquisita offa nimis frigere. Parvis haustibus dulce ius in scyphis haurire. Pauperes se nutrire lactucis et caseo propter suam paupertatem. Pistores perfundere saccharum in panis frustis. Tu sitire quia nimis deambulare.

c) **Adhibe futurum imperfectum indicativi**

Hodie ego cinematographo adstare. Nos arguere magistrum ob pessimam qualificationem. Vos assistere ad theatrum et televisionem tempore vacationum. Cavere ab ignavia. Despicere opportunitatem studendi disciplinis cursus. Otium et pax durare multos annos. Tibi exstare præmium in schola. Nos exuere vestes cum petimus lectum. Mater favere ægroto filio. Labore tu forte flectere. Libri pertinere ad amicum. Milites protendere sinistram manum. Operarii reicere domini mandatum.

Exercitium 272:
Repete exercitium 261.

Exercitium 273:
Repete exercitia 262 et 267.

Exercitium 274:
Repete exercitia 263 et 268.

Exercitium 275:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Narra fundationem Romæ iuxta fabulam. 2. Finge narrationem huic similem. 3. Finge dialogum inter Romulum et pastorem Faustulum illi indicantem suam originem. 4. Finge descriptionem construc-

tionis urbis Romæ moderno modo, scilicet adhibens instrumenta hodierna...

LECTIO UNDEXESAGESIMA

Repetitio 55-60.

Vide lectionem 13

LECTIO SEPTUAGESIMA

A

Autumnus, hiems

—Ex quot temporibus annus constat?

—Annum quattuor tempora complent: Hiems, autumnus, ver, æstas. Ex quibus hæc adiectiva proveniunt: hiemale, vel hibernum, autumnale, verum et æstivum tempus.

—Velim a te nobis aliqua de quovis anni tempore explicentur.

—Autumno dies cito decrescunt ac solis calor vim suam amittit. Vespere animadvertimus quomodo sol maturius occidat. Sæpe contingit ut tempestas placida ac mitis sit. Raro hoc tempore fulgurabit vel tonabit; frequenter vero pluet et aliquando ninget.

—Placetne tibi autumnus? Nam multi, ne plerique dicam, triste ac fœdus hoc anni tempus esse arbitrantur.

—Singula tempora sua pulchritudine gaudent. Autumno arbores folia deponunt ac nudæ in silvis permanent; quod etiam voluptatem habet non modo poetis sed etiam omnibus pulchra percipientibus.

Tunc multi fructus maturantur. Vineæ magnos racemos exhibent. Alacres iuvenes ac puellas ut contempleris te invito dum racemos recolunt.

—Aliquando vidimus in campis hoc tempore agricolas novis machinis terram volventes. Opus est illis triticum seminare autumno, nonne?

—Certe. Cum mensis november advenerit, tempestas paulatim suavitatem amisit. Sidera vix noctu fulgent in cælis. Imber insanus nos sæpe cruciat. Adest iam hiems. Tunc a multis impedimur.

Nix densis floccis cadit et omnia operit pulchre. Quomodo nive tellus ornetur sæpe animadverteris.

Vix iuvenes sollicitantur ludis. Absunt hiberno tempore illæ veri tempestatis deliciæ. Vires et animi multis senibus præsertim deficiunt. Domi luditur, domi tempus teritur eaque optimum nobis præsidium ac solatium esse dicitur. Frigemus et calorem ibi quærimus.

Per fenestram nivem vel pluviam aspicimus et forte puerum vel operarium laceris vestibus indutum videmus. Quomodo frigore crucietur specta; nos tamen apricis vestibus fruimur. Ii in magna rerum necessitate versantur. Hieme ut pauperes perterreantur velim a puero discas, dum tu omnium satietate iaceas in lecto vel ad mensam exquisitis epulis abundantem sedeas. Multarum divitiarum potiris; is autem forte nec sibi necessariis gaudet. Hæc iniusta bonorum differentia invidiam gignit atque discordiam. Pauper diviti invidet ac nefas hanc vitæ rationem esse existimat. Civium concordia vix stare potest. Fas est nos viribus laborare ut hæc rerum conditio iuxta leges iustitiæ et amoris mutetur.

Nec tamen verearis ne ex hieme omnia mala nobis oriantur, addam libenter: Quæ nobis hieme ingrata videntur, suo ingenio et audacia homines dominantur; quod eorum facta rite testantur.

Sic aspexeris quomodo a viatoribus et mercatoribus pelagum seu pontum non ratibus sed magnis ac pulcherrimis trasatlanticis iter prosperum conficiatur. Ipsi iuvenes non raro etiam in periculosis ludis vires exercent. Operarii eodem studio ad labores quotidie se dant.

Sed ne amplius temporis in his rebus immoremur, hæc ad aliam lectionem relinquamus.

B

1. **Verbum**

Infinitivus præsens (v.p.)

am- ari mon- eri

Præsens subiunctivi				
S.:	am	er	mon	ear
	am	eris (ere)	mon	earis (are)
	am	etur	mon	eatur
P.:	am	emur	mon	eamur
	am	emini	mon	eamini
	am	entur	mon	eantur

2. Verba impersonalia

1. Pessimam tempestatem habemus: nunc fulgurat et tonat; postea *ninget* vel *pluet.*

   Aegrotum *pænitebat* quod non sumpserat medicinam.

   Oportet quam primum litteris die festi acceptis respondere.

2. *Accidit ut* diarium illum magni momenti nuntium omitteret.

   Apparuerat meam sororem tibi invitationem ad cinematographum misisse.

3. *Opus est* duo cubicula in diversorio locare.

4. Pete ludorum campum; ibi mane *luditur* sed vespere *quiescitur.*

   Dictum est currum ferreum e via, velocitatis causa, exivisse.

Verba impersonalia:

Adhibentur tantum in tertia persona singularis sine subiecto.

Verba sub 1. sunt proprie personalia.

Sub 2. sunt personalia sed sæpe adhibentur ut impersonalia.

Sub. 3. Verbum *sum* cum aliquibus substantivis vel adiectivis efformat sententias impersonales.

Sub 4. Omnia verba usurpata in tertiis personis singularis vocis passivæ habent sensum impersonalem.

3. **Adverbia** (magis usitata)

Loci

Pronom.	*Ubi?*	*Quo?*	*Qua?*	*Unde?*
IS →	ibi	eo	ea	inde
HIC →	h*i*c	h*u*c	h*a*c	h*in*c
ISTE →	ist*i*c	ist*u*c	ist*a*c	ist*in*c
ILLE →	ill*i*c	ill*u*c	ill*a*c	ill*in*c
IDEM →	*ibi*dem	*eo*dem	*ea*dem	(*ind*idem)
	*ubi*que		usquequa-que	*und*ique

1. Adverbia supra enumerata efformantur, id est, habent radicem ex *pronominibus demonstrativis.*

2. Sunt alia adverbia quæ etiam præpositionum munere funguntur: prope, longe: supra, infra...

C

trans + fretum — transfretare
(venire) - provenire — (crescere) - *de*crescere
(ponere) - *de*ponere — (colere) - *re*colere
(terrere) - *per*terrere — (moror) - *im*moror
(arbiter) - arbitror — invidere - invidia

dominor - potior — contemplor - (spectare)
contingere - accidere — cruciare - (tormentum dare)
vereor - (timere) — deliciæ - suavitas
tellus - (terra) — imber - (pluvia)
mitis - (suavis) — prosperus - (felix)
demissus - (tristis)

deficere - sufficere — concordia - discordia
nudus - apricus — fas - nefas
(sanus) - *in*sanus

fulgere - tonare — pluere - ningere
floccus - nix — vinea - (racemus)
mercator - (merx) — pelagus - pontus - ratis
hiems - autumnus — ver - aestas - aestus
hiemalis vel hibernus - autumnalis - vernus - aestivus

ingredior/sollicitare/testor/volvere/iacere/varietas
lacer/satietas/plerique/præsidium/sidus.

arbitror	arbitraris	arbitrari	arbitratus sum
contemplor	contemplaris	contemplari	contemplatus sum
dominor	dominaris	dominari	dominatus sum
immoror	immoraris	immorari	immoratus sum
impedior	impediris	impediri	impeditus sum
potior	potiris	potiri	potitus sum
testor	testaris	testari	testatus sum
versor	versaris	versari	versatus sum

contingo	contingis	contingere	contigi	contactum
decresco	decrescis	decrescere	decrevi	decretum
deficio	deficis	deficere	defeci	defectum
fulgeo	fulges	fulgere	fulsi	S. S.
iaceo	iaces	iacere	iacui	S. S.
invideo	invides	invidere	invidi	invisum
occido	occidis	occidere	occidi	occasum
tono	tonas	tonare	tonui	tonitum

Exercitium 276:
Comple terminationes. Adhibe præsens subiunctivi.

1. Cum a puero clam- adiuva eum. 2. Pauper a te iuv- si quo indigeat. 3. Forte ab sponsa sper- nos cum marito ituros esse in stationem. 4. Damn- pravus homo si hoc mereat. 5. Iuret- a iudicibus se reos absoluturos si neminem spoliaverunt. 6. Forsitan tu incit- ad remanendum domi amici. 7. Cum nos liber- a carcere donum præfecto offerremus. 8. Loc- ab operario domus vili pretio. 9. Del- peccatum cum peccaverit. 10. Vos mon- a magistro cum lectionem male dixeritis. 11. Tu arc- ab spectaculo si ita visum sit patri tuo. 12. Forte vos prohib- quominus ædificium ingrediamini. 13. Commend- illi ut opus maiore cura conficiat. 14. Inst- ut veniant hodie noctu ad cenandum nobiscum. 15. Explor- locus ne forte aliquis ingressus sit. 16. Nos ab optimis magistris doc- in scholis. 17. Utinam castig- cum hoc merueris.

Exercitium 277:

a) **Dic modos impersonales præsentis, imperfecti, futuri indicativi verborum: Fulgurare. Tonare. Pluere. Ningere. Pænitere. Oportere.**

b) **Usurpa iuxta modum impersonalem hæc verba in imperfecto, perfecto et plusquamperfecto indicativi vocis passivæ.**

Conducere. Eludere. Obicere. Recedere. Tollere. Auferre. Concurrere. Fallere. Ferre. Differre. Efferre. Inire. Introire. Offerre. Subire. Suere. Præferre. Committere. Decernere. Iactare. Proponere. Resistere. Violare. Attendere. Comprobare Conferre. Considerare. Contendere. Desistere. Dubitare. Expellere. Inspicere. Instruere. Pellere. Præscribere. Requirere. Recuperare. Transferre. Avertere. Bellare. Desinere. Expugnare. Fodere. Impetrare. Occurrere. Oppugnare. Poscere. Postulare. Redigere.

Exercitium 278:

Responde quæstionibus usurpando adverbium proprium formatum a pronomine quod indicabo.

Ubi? (is) *Unde*? (hic) *Quo*? (iste) *Qua*? (ille) *Ubi*? (hic) *Unde*? (iste) *Quo*? (ille) *Qua*? (idem) *Ubi*? (iste) *Unde*? (ille) *Quo*? (idem) *Qua*? (hic) *Ubi*? (ille) *Unde*? (idem) *Quo*? (hic) *Qua*? (is) *Ubi*? (idem) *Unde*? (is) *Quo*? (is) *Qua*? (hic).

Exercitium 279:

Efforma sententias sed adhibe præsens subiunctivi.

1. Forte tu arbitr- nefas esse pauperibus succurrere. 2. Venit ut contempl- varietatem veris et autumni. 3. Forsitan is cruciet- frigore tempore hiberno. 4. Emitte satis vini ne forte a convivis sollicit-. 5. Mon- magistratus nisi optime opus suum exsequatur. 6. Nos amore domin- si volumus audiri ab alumnis. 7. Ne nimis vos loquendo immor-. 8. Forte hodie vespere nos prohib- quominus rate mare transfretemus. 9. Æstivo et hiemali tempore calore fructus matur-. 10. Hieme sidera videbis quomodo serius or-. 11. Animadvertistis quomodo mercator pelago seu ponto perterr-? 12. Cives domin- deliciis ac suavitate concordiæ. 13. Fas est ut mites et grati fructus mand-. 14. Necessitate pauperes forsitan sollicit- ut insanis imbribus hiemali tempore iter faciant. 15. Forte familiares mei in discordia vers-. 16. Pueri ex aprico loco contempl- quomodo densi flocci in tellurem cadant.

Exercitium 280:

Exerce præteritum plusquamperfectum subiunctivi vocis activæ.

1. Si adfuisses scholæ non illud malum tibi *contingere*. 2. Aquæ non *decrescere* si tantam quantitatem non sumpsissent. 3. *Deficere* vinum convivis. 4. Sidera *fulgere* si nubes cælum non operuissent. 5. In lecto *iacere* nisi mater a somno nos excitavisset. 6. Pauperes *invidere* divitibus si necessariis caruissent. 7. Sol *occidere* maturius si hiemale tempus fuisset. 8. *Tonare* nisi ventus nubes sparsisset.

Exercitium 281:

Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Enumera anni tempora. 2. Dic quæ adiectiva ex illis formentur. 3. Enumera illa quæ accidere soleant autumno tempore. 4. Cur tibi placet aut displicet autumnus? 5. Qui fructus autumno maturant? 6. Qui recolunt fructus? 7. Cur agricolæ triticum hoc tempore seminant? 8. Quid mense novembri animadvertisti? 9. Quid de nive nobis dicis? 10. Describe nivem cadentem in terram. 11. Cur domi hiberno tempore manetis? 12. Quid sæpe per fenestras aspexistis? 13. Describe puerum laceris vestibus. 14. Quid de nimia paupertate opinaris? 15. Quorum divites potiuntur? 16. Quid de his arbitraris? 17. Quæ bona ex hieme proveniunt? 18. Describe vel narra quod videris vel legeris de hoc.

LECTIO PRIMA ET SEPTUAGESIMA

A

Ver, æstas

Ver advenit. Mihi quidem gratissimum tempus semper fuit. Tanta rerum varietate tellus splendet quantam nemo suspicari auderet. Vide quomodo autumni suavitate ac iucundæ tempestatis deliciis nobis frui liceat.

Ver iterum advenit scilicet iuventus, lætitia ac vitæ felicitas adest. Etiam hominum discordiam, ut nivis floccos, disparuisse quis crederet. Aspice quomodo arborum folia lenibus ventis agitentur et flores agrestibus locis suavissimo odore, violas, rosas redoleant.

Amnes claris fluctibus, dissolutis nivibus, in pelagum præcipites defluunt. Fas erit veri temporis satietate frui. Peto a te ut aprici loci ac panni vestium quibus hiberno tempore utebamur, quam primum obliviscaris. Vide quomodo arbores pomis se induant ac plantæ humi succis augeantur.

Alacres iuvenes sollicitantur ad ludos; gestiunt colludere viresque ludendo reficiunt. Agrestibus locis competitores congrediuntur pila, folle, cursibus, saltu; dum natu maiores et pueri e saxo mirantur peritiam roburque; victoribus gratulantur ac præmia oblata largiuntur.

Aspice ut ab agricolis, oriente iam sole, hilari vultu fundos colendo tempus impendatur. Interea felix sponsa, pueris ad scholam missis, domesticos exercet labores et curat ut sponsus ab opere redux gratis epulis fruatur.

Ver tanquam adolescentiam significat ac repræsentat cui multa oblectamenta hac in ætate offerentur. Ineunte vere, scilicet hominis iuventute, omnia ei læta esse nec ulla inania, vana vel tristia existimantur. Senectutem vero similem hiberno tempori diceres. Sicut enim natura, hieme imminente, frigore ac nivibus obruitur sic etiam animadvertere potes quomodo hæc vitæ ratio ærumnis ac infirmitatibus prematur.

Ea tamen suam pulchritudinem et oblectamenta secum fert, quæ a iuventutis voluptatibus differunt. Oportet igitur hæc honesta quibus delectari possimus, invenire. Manet tamen omnibus spes altioris vitæ quæ æterna iuventute ornatur.

Æstas adest. Calore per dies ac noctes premimur omnes. Sæpe noctes transegimus quin somnus nos occuparet. Horæ sistere videntur et multos dies nos vixisse putamus.

Æstate gratissimum est campum petere ibique sub arborum umbra ab studiis et laboribus cursus quiescere. Nullum umquam otium iucundius habuimus hoc.

Cælos, remotis nubibus, mira claritate splendere cerneres. Aspice quomodo passeres calore penitus oppressi ad rivi aquam accedant et arborum tegmen quærant.

Subito tonat et fulgurat atque horribili sonitu aer impletur. Fulgur in messes cadens aspexi. Oritur statim magnum incendium et voracibus flammis totus agricolæ labor consumitur.

Singulis hebdomadis mare libentissime petimus et frigidis in undis natamus. Pueros tuemur ne in periculum audaces incidant; sæpe enim æstivo tempore multi amiserunt vitam sub parentum oculis et gemitibus.

Iuvenibus montes ascendere placet et ad frigidum fontem sedere. Hic vires reficiunt et loci pulchritudine fruuntur.

B

1. **Verbum**

Infinitivus præsens (v.p.)

leg- i aud- iri

Præsens subiunctivi				
S.:	leg	ar	aud	iar
	leg	aris (are)	aud	iaris (are)
	leg	atur	aud	iatur
P.:	leg	amur	aud	iamur
	leg	amini	aud	iamini
	leg	antur	aud	iantur

2. **Adverbia** (magis usitata)

temporis

(Sufficiat enumerare aliqua quæ iam sæpius usurpavimus).

QUANDO?:

hodie - heri - cras
pridie - postridie - quotidie
nunc - tunc - antea - postea, deinde
nuper - pridem; olim, quondam
aliquando - sæpe; semper - nunquam; interdum
statim - nondum; adhuc
interea; abhinc.

QUANDIU?:

diu - paulisper.

2. ORATIONES PARTICIPIALES

1. Adiuvi amicum meum, quia laborabat.
—Adiuvi amicum meum *laborantem*.

2. Postquam domum fecerunt incendium eam destruxit.
—*Domum factam* incendium destruxit.

3. Vidi hominem qui via veniebat.
—Vidi hominem *venientem* via.
Vidi domum quam incendium destruxit.
—Vidi domum incendio *destructam.*

4. Cum eras puer sæpe mater te castigabat.
—*Te puerum* sæpe mater castigabat.

5. Cursor cum exercitationes faceret cecidit.
—*Cursore* exercitationes *faciente*, cecidit arbiter.

6. Cum destructa esset domus omnes fugerunt.
—*Domo destructa*, omnes fugerunt.
Cum latro nactus esset pecuniam profugit.
—Latro, *nacta pecunia*, profugit.

7. Cum tu esses magister, optime scientias didicimus.
—*Te magistro*, optime s. didicimus.

a) Sic orationem subordinatam mutamus in orationem participialem:
—omittitur coniunctio causalis, temporalis...; vel relativum; vel verbum "sum".
—verbum subordinatum ponitur in participio præsentis vel præteriti, prout actio sit *simultanea* vel *anterior* actioni orationis principalis.
—partic. præsentis ponitur in eodem casu in quo repetitur *subi.* in orat. principali; partic. præteriti in eodem casu in quo repetitur *compl. directum* vel *subi. patiens.*

b) Si non repetitur subi. vel compl. directum in oratione principali, tunc potest poni *in ablativo absoluto.*

C

(parére) - *dis*parere — (solvere) - *dis*solvere
(incendere) - incendium — (clarus) - claritas
(firmus) - infirmitas — (ager) - agrestis
(ducere) - *re*dux

colludere - congredior — largior - (concedere)
tueor - (defendere) — amnis - (rivus)

saxum - (rupis) — oblectamentum - (delectamentum)
lenis - (suavis) — ærumna - (calamitas)
hilaris - (lætus)

reficere - vires — tantus - (quantus)

gestire/suspicor/gratulor/saltus/viola/præceps/honestus.

congredior	congrederis	congredi	congressus sum
gratulor	gratularis	gratulari	gratulatus sum
largior	largiris	largiri	largitus sum
suspicor	suspicaris	suspicari	suspicatus sum
tueor	tueris	tueri	tuitus sum

colludo	colludis	colludere	collusi	collusum
dissolvo	dissolvis	dissolvere	dissolvi	dissolutum
reficio	reficis	reficere	refeci	refectum

D

Exercitium 282:

Utere voce passiva in sequentibus sententiis. Adhibe præsens subiunctivi.

1. Cave ne pueros æquoris undæ operiant. 2. Prope castelli aggerem imperator agmen instruat ut legionis cohors bellum inferat. 3. In fano vici sacerdotes cultum instaurent ut preces religionis causa quotidie fundant. 4. Impera ut nobilitas ad militiam properet ut oppugnatio maiore facilitate fiat. 5. Fuge ne turris ruina opprimat te. 6. Forte carceris aditum patentem inveniamus. 7. Suade eis ne conventus vel concilia permittant. 8. Ianitor in vigilia ne desinat custodire domos. 9. Exspecto ut frater meus suam opinionem de valetudine patris exponat. 10. Ne duras conditiones operariis imponamus. 11. Forsitan magistri reditus magnam delectationem in alumnis gignat. 12. Properate ut collem ante æstum ascendatis. 13. Cave ne domus aquarum impetu damnum recipiat. 14. Ne rugitus leonis terreat te cum hunc audieris. 15. Cura ne timor pueros noctu invadat. 16. Ordinis agens includat latronem in carcerem. 17. Emat tibi pater tuus sigilla ad involucrum. 18. Ne hospes vestes in cubiculo relinquat. 19. Forte mater et iuvenes filiæ pretiosas vestes ad convivium afferant. 20. Mittat ad me soror Regina photographiæ apparatum.

Exercitium 283:
Adhibe orationes participales, si potes.

1. Operarium, quia laborabat, adiuvi. 2. Cum magister nobis opus ad crastinum diem imposuisset, exivimus. 3. Cursor, dum currebat in platea, cecidit. 4. Cum transgressa esset vulpes sæpem, aves ad tectum confugerunt. 5. Quamquam canis puerum persequebatur, is domum meam non confugit. 6. Quia lupus omnes terrebat, nos illum interfecimus. 7. Vidi famulum tuum dum domum redibat. 8. Postquam lusores nostram factionem vicerunt, reversi sumus ad urbem. 9. Operarius domi parietem construens, cecidit. 10. Quia dona pueris præbebat, matres magistram diligebant. 11. Cum sol oriebatur, eum stantes aspeximus. 12. Postquam arripuit pecuniam, custodes in carcerem eum duxerunt. 13. Cum artifex peregisset opus sibi impositum illud admirati sumus. 14. Cum adorti essent civitatem aeroplana pyrobolis cives fugerunt. 15. Cum regressi essent ab excursione oppidi forum petierunt. 16. Antonius, cum loquebatur de amico suo eum laudabat. 17. Cum ad montem proficiscamur, petite scholam. 18. Cum eram puer sæpe comitabar patrem meum in officinam.

Exercitium 284:
Comple terminationes verborum et adhibe præsens subiunctivi.

1. Ubi sunt iuvenes qui competitores dicuntur ut cum illis vos congred- in ludis? 2. Magister tuus hodie orationem coram tribunali dicet, cura ut gratul- ei postea. 3. Filius a te pecuniam ad cinematographum vel theatrum petet, cave ne nimis ei larg-. 4. Animadverte quomodo officiarii suspic- viatores res prohibitas in sarcinis portare. 5. Impero vos ut tue- pueros ne forte propter audaciam in periculum vitæ incidant. 6. Utinam ab alumnis Universitatis in cursibus hodiernis collud. 7. Cura ut incolas officiose et attente tractes ne amicitia, qua, fruimur, dissolv-. 8. Operariis abundantes epulas præbete ut vires quas amiserint refic-.

Exercitium 285:
Enumera aliqua adverbia temporis.

Exercitium 286:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Enumera anni tempora. 2. Cur tibi ver semper placuit? 5. Quibus nobis licet vere frui? 4. Quid secum ver affert? 5. Qui maxime flores redolent? 6. Quo defluunt amnes? 7. Cur nec apricis locis nec densis vestibus vere indigemus? 8. Cur hilares iuvenes colludere inter se amant? 9. In quibus ludis maxime se exercent? 10. Describe senes et pueros spectantes e saxo iuvenes ludentes. 11. Quid vere significatur? 12. Quid a viro, dum iuvenis est, existimatur? 13. Cum quo anni tempore senectutem comparares? 14. Cur? 15. Quæ oblectamenta senibus vita offert? 16. Impedit forte infirmitas quominus vir multis delectetur? 17. Quæ omnibus hominibus spes remanet? 18. Quomodo sæpe æstivo tempore noctes transegisti? 19. Quid nobis facere placer dum æstus vos premit? 20. Cur passeres aquam petunt et arborum tegmen quærunt? 21. Quid sæpe vespere aspexistis? 22. Describe procellam. 23. Cur oritur in messibus incendium? 24. Quid singulis hebdomadis agere consuevistis? 25. Cur pueros tueri matres debent? 26. Quid maxime iuvenibus hoc tempore placer? 27. Describe excursionem in montes.

LECTIO ALTERA ET SEPTUAGESIMA

(Repetitio 70 et 71)

A

Caius Iulius Cæsar

Caius Iulius Cæsar, nobilissima genitus familia, annum agens sextum et decimum, patrem amisit. Paulo post Corneliam duxit uxorem. Cuius cum pater esset Syllæ inimicus, voluit Sylla Cæsarem *compellere* ut eam *dimitteret* neque id potuit efficere. Ob eam causam Cæsar bonis spoliatus, cum etiam ad mortem quæreretur, mutata veste, *elapsus est* ex urbe...

compellere - obligar
dimittere - abandonar
elabor - escapo

Cæsar, mortuo Sylla, et composita *seditione* civili, Rhodum *secedere* statuit ut, per otium, Appollonio, tunc clarissimo dicendi magistro, operam daret...

seditio - sedición
secedere - retirarse

Iulius, Cæsar, quæstor factus, in Hispaniam profectus... Cum vero *Gades,* quod est Hispaniæ oppidum, venisset, visa Alexandri Magni imagine, *ingemuit* et lacrimas fudit. Causam quærentibus amicis: "Nonne, *idonea* dolendi causa est, quod *nihildum* memorabile gesserim, ea ætate qua Alexander iam terrarum orbem *subegerat*?	*Gades* - Cádiz *ingemere* - gemir *idoneus* - a propósito *nihildum* - aún nada *subigere* - someter
His artibus consulatum adeptus est; *collega*que ei datus Marcus Bibulus, cui Cæsaris consilia *haud* placebant. Inito magistratu, Cæsar legem agrariam tulit, hoc est, de dividendo *egenis* civibus agro publico...	*collega* - colega *haud* - no *egenus* - pobre
Iulius Cæsar, *functus* consulatu, Galliam provinciam sorte obtinuit. Gessit autem novem annis, quibus in imperio fuit, fere: Galliam in Provinciæ Romanæ formam adduxit; Vercingetorigem, Arvernorum regem, qui Gallias ad *rebellionem* concitaverat, in *deditionem* redegit; Germanos qui trans Rhenum incolunt, primus Romanorum, ponte *fabricato*, aggressus, maximis affecit *cladibus.* Britannos, antea ignotos, vicit, iisque pecunias et *obsides* imperavit. Quo in bello multa Cæsaris facta egregia narrantur... (Cæsaris partes in bello civili iam antea exposuimus).	*fungor* - desempeño *rebellio* - rebelión *deditio* - rendición *fabricare* - fabricar *clades* - derrota *obses* - rehén
Bellis civilibus confectis, Cæsar, dictator in perpetuum creatus, agere *insolentius* cœpit... Quare *coniuratum est* in eum a sexaginta et amplius viris, Cassio et Bruto ducibus *conspirationis.*	*insolenter* - insolente *coniurare* - conjurarse *conspiratio* - conspiración.
Cum igitur Cæsar *idibus* Martiis in senatum venisset, *assidentem* specie officii circunsteterunt *illicoque* Tullius Cimber, unus e coniuratis, quasi aliquid rogaturus, propius accessit, *renuentique* togam ab utroque humero *aprehendit.* Deinde clamantem: "ista quidem vis est", Cassius vulnerat paulo infra *iugulum.*	*idus* - idus *assidere* - sentarse *illico* - al punto *renuere* - rehusar *apprehendere* - agarrar *iugulum* - garganta

Cæsar Casii brachium arreptum *graphio traiecit* conatusque *prosilire,* aliud vulnus accepit. Cum Marcum Brutum, quem loco filii habebat, in se irruentem vidisset, dixit: "Tu quoque, fili mi!". *Dein* ubi animadvertit undique se *strictis* pugionibus peti, *toga* caput *obvolvit* atque ita tribus et viginti *plagis confossus est.*

graphium - punzón
traicere - traspasar
prosilire - saltar
dein - después
stringere - desenvainar
toga - toga
obvolvere - envolver
plaga - herida
confodere - herir

(Desumptum ex "*De viris illustribus*". pp. 138-144 A Courval et J. Lejard, edit. 20ª. París, 1934).

B

Vide in lectionibus 70 et 71.

D

Exercitium 287:
Usurpa præsens subiunctivi.

1. Veni ut contempl- taurorum agitationem. 2. Loquatur is altius ut vox longius aud-. 3. Cum venerim statim a famulo porta aper-. 4. Magna dignitate lusor ad præsidis et præfecti podium vide quomodo revert-. 5. Vir insanus forsitan metu ac furore nunc simul cruc-. 6. Egred- cito navis ne ventus vela laceret. 7. Nos mature domum regred- quia noctis tenebræ imminent. 8. Vide quomodo mater filii vultum sæpius oscul-. 9. Utinam patrem pollic- eum fundi venditionem aggressurum. 10. Relinquamus navigium ne forte propter ventum naufragium exper-. 11. Arma a militibus depon- antequam hiemale tempus immineat. 12. Ne ad umbram fructus collocaveris ut calore matur-. 13. Forte mercator necessitate sollicit- ut mare hieme transfretet. 14. Recol- a famulis fructus antequam autumnales imbres immineant. 15. Audi quomodo mater quer- de magna linteorum inopia in oppido. 16. Monui te ut proficisc- mane mature ne periculum subeas in itinere. 17. Postulo a vobis ne oblivisc- doni quod soror appetit.

Exercitium 288:
Usurpa iuxta modum impersonalem hæc verba in imperfecto et perfecto indicativi vocis passivæ.

Cenare. Consistere. Consuescere. Gignere. Prodire. Rependere. Reprehendere Spargere. Transigere. Appetere. Cernere. Destruere. Evellere. Explorare. Inferre. Invadere. Perdere. Providere. Sugere. Vastare. Arripere. Confugere. Devorare. Domare. Effugere. Eminere. Erigere. Imponere. Infundere. Procedere. Sævire. Serpere. Terrere. Asportare. Dimittere. Errare. Fatigare. Parere. Pascere. Peragere. Perducere. Respicere. Stipare. Subicere. Vexare. Adiungere. Alere. Attingere. Colligere. Deligere. Evadere.

Exercitium 289:
Muta has orationes in participiales, si potes.

1. Nationes, quia bellum timebant, fœdus inter se inierunt. 2. Cum canis latrat, fur domo fugit. 3. Vidistis ædificia quæ atomicus pyrobolus destruxit. 4. Cum femina iuvenis erat eius pulchritudinem viri mirabantur. 5. Quamquam suspensus es in examinibus, pater tuus tibi permisit æstivas vacationes ad oram maris habere. 6. Si perfeceris tua scripta, typis mandabo. 7. Loquebar cum sodale, qui me ad follis ludum internationalem invitabat. 8. Revertam domum, antequam visitatio meorum familiarium incipiat. 9. Victi in ludis quos habuimus, regressi sumus ad urbem. 10. Contemplor ædificium quod alluvies diruit. 11. Cum eramus alumni in Instituto, sæpe inter nos tumultus habebamus. 12. Si se exercuissent frequentius, obtinuissent poculum aureum in competitionibus. 13. Quia tractoriam amiserat, non potuit tunc in aeroplanum ascendere. 14. Quia æstu in excursione opprimimur, nobiscum aquam portamus.

Exercitium 290:
Repete exercitium 283.

Exercitium 291:
Repete exercitium 289.

Exercitium 292:
Enuntia verba supra indicata.

E

Responde his quæstionibus:

1. Ex qua familia Cæsar natus erat? 2. Quæ erat Cornelia? 3. Ad quid Sylla Cæsarem compulit? 4. Quo Cæsar secessit post Syllæ mortem? 5. Quis erat Apollonius? 6. Quo profectus est Cæsar quæstor? 7. Narra illud Cæsaris ante Alexandri imaginem. 8. Quam legem tulit Cæsar? 9. Cur hanc dederat? 10. Quam provinciam obtinuit? 11. Enumera illa quæ a Cæsare facta sunt in Gallis vel aliis locis. 12. Ubi Cæsaris facta narrantur? 13. Quos libros is scripsit? 14. Qui coniurari sunt in æsarem? 15. Cur facta est hæc coniuration? 16. Quis Brutus erat? 17. Narra quomodo coniurati Cæsarem interfecerint. 18. Quæ verba fertur Cæsarem dixisse cum Brutum vidit? 19. Cur Brutus ingressus est coniurationem? 20. Narra rem huic similem.

LECTIO TERTIA ET SEPTUAGESIMA

A

Expositio universalis bruxellensis: Introductio

Cancellos ingressi hora decima matutina, *inferimur* in Expositionem *alluvie* simul intrantium. In hoc magno nationum conventu, quem "Pacis Civitatem" appellari quidam voluerunt, nihil non novum *offendimus.*

inferre - introducir
alluvies - inundación
offendere - tropezar

Percellimur in primis tanta varietate gentium quæ huc *catervatim* conveniunt: hæ gentes, ex omni *plaga* collectæ, *strepunt* undique disparibus *loquellis*: alii alios consalutant, aliis ad tempus valedicunt: sunt qui, postquam terras et nationes plures *traiecerunt* vel ipsos oceanos *tranarunt,* gaudio effluant agnoscentes vicinos, eosque peramanter *alloquantur.* Tanta est simul ingredientium hominum frequentia, ut *nullibi* sine tumultu ambuletur.

percellere - herir, admirarse.
catervatim - en masa
plaga - región
strepere - alborotar
loquella - lengua
traicere - atravesar
tranatare - cruzar
alloquor - hablar
nullibi - en ninguna parte.

Quanta, Deum immortalem, est cupiditas ignota noscendi! Hi omnes, qui sunt? unde venerunt? Quidve hinc se educturos sperant? Nostri similes sunt, eadem nostra curiositate ducuntur, iisdem quæstionibus agitantur, eodemque fere timore futura *prospiciunt.* Labores longissimi itineris *perpessi,* hunc conveniunt videre cupientes quid *abditum* remotumque mundus hic noster -tantum brevissimo tempore progressus- produxerit. Quidquid multa cogitatione et experientia ubique gentium inventum est, hic exhibendum speratur. Et quidem, quanta inventa sunt! Maiora *nempe* viginti hosce annos quam plura *anteacta* sæcula!

prospicere - mirar
perpetior - padezco
abdere - esconder
nempe - ciertamente
anteactus. . . - pasado

Sed non sine quadam animi inquietudine hos tantos progressus *laudibus efferimus.* Plura inventa sunt quæ bella foveant quam quæ pacem alant, easque ingentes naturæ vires educere et tractare didicimus, quas forsitan comprimere et *cohibere* nesciamus. Paci omnia hæc adhibenda esse Expositio Bruxellensis proclamat, beatioremque iis vitam hominum iri redditum; hæc quæ sunt omnium gentium desideria, hic confirmata fore speramus.

laud. eff. - alabar
cohibere - contener

Hæc ingrediens fatri meo alloquor, homini multorum negotiorum cura *distracto,* nec tamen a communi inquietudine alieno. Sed *absonum* est in medio tumultuantium discursu philosophari. Nihilominus, de his *confabulamur* donec, negligenter reliqua aspicientes, ante ingens Atomium *consistimus*: volumus enim Expositionis *perlustrationem* incipere in media eius parte constituti.

distrahere - arrastrar
absonus... - disonante
confabulor - charlar
consistere - detenerse
perlustratio - recorrido

Eodem fere est iter iis omnibus qui nobiscum una simul ingressi, nam illud novi cuiusdam generis ædificium eumdem fere concursum eamdemque admirationem hodie habet quam cum

instauratum est, ita ut cum multitudine *obluctandum* sit si velimus *propius* accedere.

instaurare - inaugurar
obluctare - luchar
propius - más cerca

B

1. Verbum

Infinitivus præsens (v. p.)

am- ari   aud- iri

Præteritum imperfectum subiunctivi				
S.:	am	arer	mon	erer
	am	areris (ere)	mon	ereris (ere)
	am	aretur	mon	eretur
P.:	am	aremur	mon	eremur
	am	aremini	mon	eremini
	am	arentur	mon	erentur

2. Formæ periphrasticæ

a) Coniugatio periphrastica ACTIVA

1. Si *iturus est* Claudius ad cursus automobilium quam primum eat.
2. Nihil quod *nociturum erat* operariis reliquimus in fabricis.
3. Cum taurus *egressurus esset* ex stabulo omnis multitudo siluit.
4. Si *scripturus sum* litteras ad præsidem adiuva me, ne errem.

Periphasticam vocamus quia omnes formæ phrase componuntur: *amaturus sum*...

Activam vocamus quia actionem significat.
Ope huius periphrasis sequentia exprimimus:

Voluntatem vel intentionem aliquid faciendi, sic in 1.
Possibilitatem, facultatem vel veniam aliquid faciendi, sic in 2.
Imminentiam, sic in 3. ("estando a punto de salir").
Necessitatem vel obligationem, sic in 4. (Rarius hoc sensu, "si debe haber...").

Modus coniugationis: Fit unione participii futuri activi (amaturus...) et verbi auxiliaris "esse".

Sic:	*Indicativus*
Præs.:	amat- urus, a, um sum...
Imperf.:	amat- urus, a, um eram...
Fut. imp.:	amat- urus, a, um ero...
Perf.:	amat- urus, a, um fui...
Plusq.:	amat- urus, a, um fueram...
Fut. perf.:	amat- urus, a, um fuero...
	Subiunctivus
Præs.:	amat- urus, a, um sim...
Imperf.:	amat- urus, a, um essem...
Perf.:	amat- urus, a, um fuerim...
plusq.:	amat- urus, a, um fuissem...
	Infinitivus
Præs.:	amat- urum, uram, urum, esse.
Perf.:	amat- urum, uram, urum, fuisse.

Exercitium 293:

Efforma sententias et adhibe præteritum imperfectum subiunctivi, vocis passivæ.

1. Verum, puella, manifestare, si, mater, ea, imperare. 2. Si, soror, tua, pulchra, vestimenta, aspicere, ipsa, desiderare. 3. Nos, movere, ad, exemplaria, emere, si, posse, folia, percurrere. 4. Tu, sine, dubio, a, nobis, adiuvare, si, illud, precari. 5. Operarius, advenire, ut, labor, adimplere, ipse. 6. Ornamenta, elaborare, artifex, si, scire. 7. Memoria, augere, si, colere, alumnus. 8. Ludi regulæ, servare, lusores, si, arbiter, compellere, hi. 9. Nos, terrere, taurus, si, in, arena, descendere. 10. Dux, advenire, ut, navis, parare, nautæ. 11. Tu, valedicere, amici, si, reditus, in, patria, eidem, communicare. 12. Dona, adducere, ex, Germania, si, pecunia, ego, habere. 13. Periculum, excursio, iuvenes, vitare, si, consilia, obœdire. 14. Venit, ut, tu, probare, quod, dixisti. 16. Cocus, cibus, gustare, ne, forte, convivæ, displicere.

Exercitium 294:
Efforma coniugationem periphrasticam activam ex formis infra datis.

Amo. Mones. Legit. Audimus. Amatis. Audiunt. Collocabam. Docebas. Exercebat. Collocabamus. Docebatis. Exercebant. Habebo. Laboravimus. Monueramus. Mundaveris. Habuistis. Laborabis. Monueris. Mundaveratis. Occupem. Parares. Salutaverim. Vidisses. Occupavissemus. Paraveris. Salutet. Vocatis. Adhibebat. Castigabis. Condemnaverant. Habitabitis. Iudicem. Interrogares. Laudaverit. Portavero. Audivissetis. Feceramus. Ludetis. Vivant. Accipietis. Recipere. Timuisse. Curavisses. Præparavero. Finire. Duci. Puniveras. Servare. Scribamus. Aspiciebatis. Affeceratis. Toleravi. Superabitis. Vincant.

E

Responde his quæstionibus:

1. Describe tuis verbis Expositionem ut in lectione legisti. 2. Describe rem huic similem 3. Narra factum quod audieris vel legeris. 4. Finge dialogum de expositione. 5. Finge dialogum de alia re quæ tibi placeat. 6. Lege primam paragraphum et explica sed ita ut amplificehanc iuxta placitum. 7. Lege secundam et fac eodem modo, et sic de ceteris.

LECTIO QUARTA ET SEPTUAGESIMA

A

Expositio universalis bruxellensis: Atomium

Fulget undique Atomium, quod solem totius diei in laminis illis alluminicis accumulat: sed quid *portenti* est hoc ædificium vel potius, estne ædificium dicendum? esse signum et velut imaginem moleculæ chrystallinæ ferri magnetici, velut symbolum industriarum quæ dicuntur metallorum et electricitatis. Video figuram cubicam, in qua *vertices* occupantur *sphaeris,* quæ atomos significant, aristæ vero tubulato alluminio describuntur. Sed quorsum hæc?

portentum - portento

vertex - vértice
sphæra - esfera

Hic *latet,* mihi respondetur, architecturæ signis expressum, summum nostræ ætatis problema et maximi momenti quæstio; hæc vis atomica seu molecularis (sic dicta quod *discindendis* atomorum nucleis *exquiratur*), quam vim homo sibi tanto labore aperuit et *subigere* conatur, quamque ad pacificos usus adhiberi nemo non desiderat, explicanda erat quodammodo *gentibus*, tantæ rei *prorsus* ignaris. Cum vero hæc doceri non possint nisi difficillimis et plerique homines nondum parati sint ut *secretiora* atomi *exquirant*, hic eis præbetur imago quædam in qua id exhibetur, et quo modo atomi nucleo cohaereant, et qua ratione ab eo recedant et in *vacuo,* non longe tamen, *volutentur.* Hinc atomica vis describitur, *cogitatione* tantum *percipienda*: fugit enim oculorum *aciem* ipsa atomi *discissio* eiusque elementorum quasi *scintillaris resultantia* et *proiectio.*

latere - ocultarse
discindere - desintegrar
exquirere - buscar
subigere - someter
gens - gente
prorsus - completamente.
secretus... - secreto
exquirere - investigar
vacuus... - vacío
volutare - dar vueltas
cogitatio - entendimiento.
percipere - captar

Qui ad Atomium accedit, hæc sibi mysteria aperienda fore exspectat, at tam ascendens in id quam ab eo descendens, invenit ubique vel parietibus *defixa* vel a quavis *ansula* suspensa, vulgata illa interrogationis signa??? quæ mysterium abditum *latuisse* declarant: etsi aliquid figuris et umbris nobis de atomo significatum est, imo et permissum audire quemdam proiectorum atomorum *fragorem* in ea quæ radioactivitas *vocitatur,* quota vero tanti *arcani* nobis commisa est?

acies, ei. - penetración
discissio - desintegración.
scintilla - chispa;
resultare - rebotar;
proicere - despedir
defigere - clavar
ansula - asita
latere - esconder
fragor - fragor
vocitare - designar

Hæc nihilominus non impediunt quin ad Atomium gentes sese *impellant* et *comprimant,* gestientes quam primum *scansoriam machinam* intrare ut in sublime tollantur: cum vero hæc machina, quæ velocissima inter omnes sui generis Europæ prædicatur, non sufficiat omnibus simul transmittendis patienter quisque *vicem cogitur* exspectare. Tum stantibus licet

arcanum - misterio
impellere - empujar
comprimere - apretujar.
sc. mach. - escalera eléctrica.
vicem - vez

meditari quam beatior vita illius hominis sit, qui commodissime iacet stratus lecto, quamque iucunda spes illorum qui de *metuenda* vi atomica nihil pertimescendum sciant. Ah...! *Nunquid* illa interrogationis signa nos interrogant quid in hominis aut bonum aut perniciem actura tandem sit hæc *recens* atomi pseudo-*deitas*, cui statuam hanc ingentem ereximus? Espectantis est multa *delira* ac *disparata* configere. Tandem, scansorio illo velocissimo vecti, *ecce* nos quoque in atomo summa constituimur.

cogere - obligar
metuere - temer
nunquid - acaso
recens - moderno
deitas - deidad
delirus... - delirante
disparatus - sin conexión.

Exeuntes e scansorio, mirum! invenimus in atomo summa, potius intra ipsam atomum, non tantum homines deambulare posse, sed et sedere et prandium sumere, cum ibi sit amplum adornatum triclinium: inde *multiplex* totius Expositionis *prospectus* aperitur: miramur circumiacentes nationum aedes, sed cum a subsequente caterva *premamur,* non possumus non eis locum dare. Tum descendere pedibus incipimus, reliquas sphæras percurrendo et plura de vi nucleari in eis illustrata discendo. Quod magis miraberis, intra singulos tubos scalæ *instruuntur,* per quas commodissine descendas...

ecce - he aquí
multiplex - múltiple
prospectus - panorama.
premere - oprimur
instruere - disponer

B

1. **Verbum**

Infinitivus præsens (v.p.)

leg- i   aud- iri

Præteritum imperfectum subiunctivi				
S.:	leg	erer	aud	irer
	leg	ereris (ere)	aud	ireris (ere)
	leg	eretur	aud	iretur
P.:	leg	eremur	aud	iremur
	leg	eremini	aud	iremini
	leg	erentur	aud	irentur

2. Formæ periphrasticæ

b) Coniugatio periphrastica PASSIVA

1. *Opus* commissum nunc *nobis faciendum est.*
2. *Parendum est patribus a filiis* ut pietatem colant.
3. Nunc *est canendum.*

Periphrasticam vocamus quia omnes formæ phrase componuntur: *amandus sum.*

Passivam quia passionem, id est, actionis receptionem, significat.

Ope huius paraphrasis exprimimus *necessitatem vel obligationem.*

Subiectum agens ponitur in *dativo*, sic in 1 et 2.

Si verbum petit dativum tunc subiectum agens ponitur in *ablat. cum* præp. sic in 2.

Potest habere constructionem *personalem*, sic in 1 vel *impersonalem*, 2, 3.

Modus coniugationis: Fit unione gerundivi (amandus...) et verbi auxiliaris "sum".

Sic: *Indicativus*

Præs.:	am	andus, a, um sum...
Imperf.:	am	andus, a, um eram...
Fut. imp.:	am	andus, a, um ero...
Perf.:	am	andus, a, um fui...
Plusq.:	am	andus, a, um fueram...
Fut. perf.:	am	andus, a, um fuero.

Subiunctivus

Præs.:	am	andus, a, um sim...
Imperf.:	am	andus, a, um essem...
Perf.:	am	andus, a, um fuerim...
Plusq.:	am	andus, a, um fuissem...

Infinitivus

Præs.:	am	andum, am, um esse.
Perf.:	am	andum, am, um fuisse.

Exercitium 295:

Muta has orationes activas in passivas.

1. Sutor sueret linteum si acum et filium haberet. 2. Cur femina vestes ex serico indueret? 3. Cur cliens panni qualitatem reiceret? 4. Triunphares in concursu si adesses. 5. Iudex venit ut reum absolveret. 6. Forsitan accusator crimen de cæde proponeret. 7. Reo auxilium in accusatione præstarem si possem. 8. Falleres si de libidine vel flagitio eum accusares. 9. Quod scelus vel quam impietatem committeret vir? 10. Resisterent iudicis potestati si possent. 11. Princeps civitatis defensor advenit ut defensionem pro accusato instrueret. 12. Advocatus ab electionibus in factione desisteret nisi libertatem consessus haberet. 13. Vidi quomodo alumni in Universitatis cursu de Bacchalaureato contenderent. 14. Rectoris iussu curriculum in aliud Institutum transferrem. 15. Multa merita tibi conferres si amplius temporis studeres. 16. Arbitri artificia eluderemus si hæc sciremus. 17. Forsitan lusores magnis exercititationibus instrueretis. 18. Vidi quomodo barbarum lusorem e campo comites expellerent.

Exercitium 296:

a) **Efforma coniugationem periphrasticam passivam ex formis infra datis.**

Experior. Moraris. Exsequitur. Hortabaris. Infigebat. Introibam. Nanciscimini. Restituam. Querar. Revertebatis. Sequaris. Sternunt. Vigetis. Arbitratus sum. Decreverat. Contemplati sumus. Deposueramus. Dominatus sis. Iacuerat. Impediti essent. Perterrueritis. Maturaverint. Potiri. Concitavisse. Sollicitaverin. Versatæ sint. Intueris. Evasero. Respexeras. Peregissemus. Stipare. Subiecisse. Erigeres. Effugeremus. Inferrent. Læteris. Mortuus esset. Intuetur. Provideret.

b) **Transfer in formam periphrasticam passivam has orationes.**

1. Facio opus quod mihi commiserunt. 2. Obœdiebatis patribus et eorum præceptis. 3. Hodie pueri canent in templo. 4. Cras artifex conficiet opus. 5. Veniam postquam festa transierint. 6. Visitabant urbem æstivo tempore. 7. Mater observavit filium ludentem cum sodalibus. 8. Laudavissemus fabrum si opus maiore cura confecisset. 9. Forsitan optimus scholæ alumnus hæc scriberet. 10. Antonius singulis diebus domum nostram adveniebat. 11. Visitabo universalem expositionem anno veniente. 12. Forte hodie noctu pater ex nundinis perve-

niat. 13. Imperet ei ut exspectet foris comitem. 14. Nostræ vacationes mense iulio incipient. 15. Officiarius quam primum in officinam veniat. 16. Superavissetis comites in ludis si optime regulas scivissetis. 17. Dicit se hodie perventurum.

E

Responde his quæstionibus:

1. Describe tuis verbis Expositionem ut in lectione legisti. 2. Describe rem huic similem vel diversam. 3. Finge dialogum inter visitantes Expositionem. 4. Narra factum quod audieris vel legeris vel composueris. 5. Lege primam paragraphum lectionis et explica sed ita ut amplifices hanc iuxta placitum. 6. Lege secundam paragraphum et fac eodem modo, et sic de ceteris.

LECTIO QUINTA ET SEPTUAGESIMA

(Repetitio 73 et 74)

A

Octavius Cæsar Augustus

Octavius, Iuliæ, Caii Cæsaris sororis, nepos, patrem *quadrimus* amisit. A maiore *avunculo* adoptatus, eum in Hispaniam profectus secutus est. Deinde ab eo Appolloniam missus est, ut *liberalibus studiis vacaret.* Audita avunculi morte, Romam rediit, nomen Cæsaris sumpsit, *collectoque veteranorum* exercitu, opem Decimo Bruto tulit, qui ab Antonio Mutinæ *obsidebatur.*

Octavius bellum Mutinense duobus prœliis confecit in quorum altero, non ducis modo, sed militis etiam functus est munere. Nam *aquilifero graviter* vulnerato, aquilam humeris subiit, et in castris *reportavit.* Postea, *reconciliata* cum Antonio gratia, iunctisque cum ipso copiis, ut Caii Cæsaris *necem ulcisceretur*, ad urbem hostiliter accesit: inde quadringentos milites ad senatum misit, qui sibi consulatum, nomine exercitus, *deposceret*. . .

quadrimus - de 4 años
avunculus - tío materno.
liberalia studia - bellas letras.
vacare - entregarse a
colligere - reunir
veteranus - veterano
obsidere - asediar
aquilifer - portaestandarte.
graviter - gravemente
reportare - devolver
reconciliare - hacer las paces.
nex - muerte
ulciscor - me vengo

Octavius Cæsar, nondum viginti annos natus, consulatum invasit, novamque proscriptionis tabulam proposuit...

deposcere - exigir

Octavius, inita cum Antonio societate, Marcum Brutum Cæsaris *interfectorem,* bello persecutus est. Quod bellum, quanquam æger atque *invalidus,* duplici prœlio transegit, quorum priore castris exutus, vix fuga evasit; altero victor, se gessit *acerbius*...

interfector - matador
invalidus - inválido
acerbe - acervamente

Octavius ab Antonio iterum *abalienatus est,* quod is, *repudiata* Octavia sorore, Cleopatram, Aegypti reginam, duxisset...

abalienare - enajenar
repudiare - repudiar

Octavius cum Antonio apud Actium, qui locus in Epiro est, *navali* prœlio dimicavit. Victum et fugientem Antonium persecutus, Aegyptum petiit, obsessaque Alexandria, quo Antonius cum Cleopatra confugerat, *breve* potitus est.

navalis - naval
breve - en breve

Tandem Octavius, hostibus victis, solusque imperio potitus *clementem* se exhibuit. Omnia in eo plena *mansuetudinis* et humanitatis visa sunt. Multis ignovit, a quibus sæpe graviter *læsus* fuerat, quo in numero fuit Metellus, unus ex Antonii præfectis...

clemens - clemente
mansuetudo - mansedumbre.
lædere - ofender

Octavius in Italiam rediit, Romamque triumphans ingressus est. Tum bellis toto orbe compositis, Iani *gemini* portas sua manu clausit, quæ *tantummodo* bis antea clausæ fuerant...

geminus - gémino, doble.

Tunc omnes præteritorum malorum *oblivio* cepit, populusque romanus præsentis otii lætitia *perfruitus est.* Octavio maximi honores a senatu *delati sunt.*
(Desumptum ex *De viris illustribus.* A Courval et J. Lejard, edit. 20, París, 1934).

tantummodo - solamente.
præteritus - pasado
oblivio - olvido
perfruor - gozo
deferre - ofrecer

B

Vide in lectionibus 73 et 74.

Exercitium 297:
Construe orationes; adhibe formam passivam et præteritum imperfectum subiunctivi.

1. Sutor, calcei, componere, si, tempus, habere. 2. Volebat, ut, rumor, per, urbs, spargere. 3. Ex, lignum, facere, faber, ianuæ, si posset. 4. Latro, relinquere, præda, si, latratus, canis, audire. 5. Forte, adolescens, magna, felicitas, pervenire. 6. Meus, avus, adiuvare, vir, si, videre, is. 17. Utinam, magister, interrogare, ego. 8. Vos, exspectare, mercator, si, opus, esse. 9. Forsitan, diaria, furtus, nuntiare. 10. Ego, spectare, festum, ut, hoc, in, periodica, describere. 11. Tunc, is, vocare, mea, soror? 12. Quando, alumna, scribere, liber? 13. Tu, audire, pueri, fletus, propter, frigus, hiems. 14. Ubi, nos, invenire, machina, photographica? 15. Magis, pecuniæ, ego, rependere, si, habere. 16. Cur, heri, tanti, viri, in, theatrum venire? 17. Utinam, currus, ferreus, ad, hora, septima, redire. 18. Plerique, conficere, opus, si, magister, imperare, ii. 19. Vos, emere, automobile, si hoc, egere.

Exercitium 298:
Transfer in formam periphrasticam activam has orationes.

1. Iuvenes colludunt in oppidi foro. 2. Competitores congrediebantur agrestibus locis. 3. Arbiter lusorum cœtus dissolvit. 4. Gratulabor amico propter triumphum in saltu. 5. Largiemini victoribus dona promissa. 6. Curabimus ne incendium messes destruat. 7. Nobis prosperum ac felix iter amicus paraverat. 8. Hospes domum improvisus venisset. 9. Autoræda nimis temporis Neapoli immoraretur. 10. Veniant ut civitatem nostram visitent. 11. Perago officium sedulo. 12. Sua experientia præmia certaminis obtinebunt. 13. Petivi templum ut orarem. 14. Attuleras pretiosam vestem tuæ sorori. 15. Palam intenderemus domum vendere. 16. Experiebantur magnum oblectamentum dum ludos aspiciebant. 17. Sodales cum tumultu viridarium invasissent. 18. Reliqui alumni magistræ adventu fugerent. 19. Pueri passerum nidos in ramis arborum exploraverint.

Exercitium 299:
Transfer in formam periphrasticam passivam has orationes.

1. Prodo ex ædificio hora quarta. 2. Loquetur advocatus de culpa huius rei. 3. Cum perveneris longam epistolam nobis scribes. 4. Post reditum amici eum domum invitaveramus. 5. De venditione fundi nihil opinatus sum. 6. In emptione mercium non nimis pecuniæ exigetis. 7. Proficiscebantur cuncti pueri cum familiaribus suis. 8. Oblitus esses negotii si in morbum incidisses. 9. Omnes in nostra civitate petent forum ut cursus contemplentur. 10. Legeritis optimos libros in vacationibus. 11. Regrediantur in pagum post quinque dies. 12. Cenabis apud amicam tuæ sororis. 13. Prima luce cras egrediemur. 14. Petunt a divite viro ut eis nummos præstet. 15. Pueri tacebunt dum parentes loquuntur. 16. Hinc propere in vicum progrediebar. 17. Excipiamus hospites cum amore. 18. Nemo faverit otioso et ignavo iuveni. 19. Vix tuum propinquum, post tam longum tempus, agnosceres. 20. Sæpe theatro vel televisioni assistebat.

E

Responde his quæstionibus:

1. Narra Octavii Cæsaris vitam ut in lectione invenitur sed propriis verbis. 2. Finge aliam narrationem de re huic simili. 3. Finge narrationem de quavis alia re quæ tibi magis placeat. 4. Lege primam paragraphum et explica sed ita ut amplifices hanc iuxta placitum. 5. Lege secundam paragraphum et fac eodem modo et sic de ceteris.

LECTIO SEXTA ET SEPTUAGESIMA

Repetitio 61-66.
Vide lectionem 13.

LECTIO SEPTIMA ET SEPTUAGESIMA

A

Expositio universalis bruxellensis: Sanctæ Sedis ædificium

Hæc de architectura disputantes prope iam ad ædes Civitatis Dei perveneramus, in quibus inventuri eramus aliud architecturæ genus sane novissimum in quavis ædificiorum parte. Has ædes, in modum munitæ *arcis extructas* erat

arx - alcázar

videre: apparebant enim ante oculos nostros *rimæ illæ* minutissimæ, solido urbis muro *exsectæ,* quæ imaginem antiquæ arcis oculis *ingerebant.* Intra muros autem, turris quædam, in *propugnaculum* urbis erecta, eandem munitæ urbis speciem confirmabat, *munitiones* vero Civitatem Dei, ut *æquum* erat, *patulam* relinquebant.

exstruere - construir
rima - rendija
exsecare - cortar
ingerere - ofrecer
propugnaculum - defensa.
munitio - fortificación
æquus. . . - justo

Vestibulum ingressi accessimus ad "hominem cogitantem" a Rodin *sculptum*: tum denique in memoriam nostram venit hanc Expositionem, homini in primis debuisse *consulere*, non rebus: hominem vero beatiorem reddi si tantum res sint ad usus nostros magis hodie aptæ quam fuerint in periodo paleolythica: sin non minore vivitur in præsens, si nihil certum scitur de iis quæ, benigno Dei *numine* in animis nostris perfecta sunt aut perfici possunt, si de futuris post mortem non nisi tenebras *tremuli* palpamus, totus progressus modernus non est tanti ut Bruxellas conveniamus, nisi forte *horulas* vacuas volumus terere *circumcursantes.* In hac Dei Civitate plura cogitanda præbentur quam contemplanda, et animus qui per terrena *hucusque* ductus est, ad superiora, *atque adeo* ad divina est erigendus. Qualis hominis origo? quis finis? quid sibi volunt dolor, servitus, bellum, ærumnæ omnes? quantum hodierna technica inservit ad solvendam de felicitate hominis quæstionem?

patulus. . . - patente
sculpere - esculpir
consulere - atender
numen - poder.
tremulus... - trémulo
horula - horita
circumc. . . - dar vueltas.
hucusque - hasta aquí
atque adeo - y hasta

Civitas Dei hæc quærenti *abunde* respondet; in ea enim Dei sapientia loquitur per eam quæ in hoc mundo semper antiqua est et semper nova, Ecclesia Christi. Non enim hæc quæ ad religionem pertinent, hodiernus progressus technicus inter antiqua reiecit et *amandavit*; ea potius desiderat ut progressus ipse compleatur et recte dirigatur.

abunde - abundantemente.
amandare - apartar

Plurima in Civitate Dei fuissent lentius *invisenda*, plura accuratius nunc essent commemoranda: illud certe retinendum, *nullibi* aptius quam in Civitate Dei datum esse responsum iis quæ a *moderantibus* Expositionem postulata essent. Non tam vis atomica erat exploranda, quam ipse homo tuendus, quem hæc vel iuvare *munifice* vel misere *discerpere* potest: nec tam humani progressus exhibenda erant miracula, quam explorandus modus quo homo, non *abdicata* hominis dignitate et libertate, ad omnia sibi prospera ducatur. Nihil sovietici exhibuerunt de multis hisce rebus quas eis reliquus orbis *criminatur*: at in Civitate Dei, ostensis illis tribus captivis quos Ecclesiæ Silentis testes esse voluerunt, elata voce proclamata est veritas quædam quam Sovietici *alte celare* conati sunt.

invisere - visitar
nullibi - en ninguna parte.
moderor - rijo
munifice - espléndidamente.
discerpere - destrozar
abdicare - abdicar
criminor - acuso
alte - profundamente
celare - ocultar

(Desumpta ex "Bruxellensia" F. Sánchez Vallejo, S. J. in Ephemeridibus *Humanidades*, 23 (1959) 139-155).

B

1. **Verbum**

Infinitivus futuri (v.p.)

amat-	um iri	lect-	um iri
monit-	um iri	audit-	um iri

	Imperativus			
Praes:	am	are	leg	ere
	am	amini	leg	imini
	mon	ere	aud	ire
	mon	emini	aud	imini

Vix usurpatur præsens nisi in deponentibus. Fere nunquam futurus.

2. Verba defectiva

Postquam cinematographo se dedit *cœpit* haberi clarior.
Memineram te mercatorem in expositione Bruxellarum vidisse.
Memineris sodalis qui eidem Facultati aderat?
Oderunt a photographis photopingi quocumque progrediebantur.
Scriptorem *odissem* propter iniuriam nisi misericors fuissem.

His verbis deest *radicale præsentis* et supinum. Complentur aliis verbis.

Memini et *odi* habent significationem præsentis, imperfecti... quamvis forma sit præteriti...

AIO

Præsens: *aio, ais, ait, aiunt*
Imperf.: *aiebam*... (totum)
Perfect.: *ait.*

INQUAM

Præsens: *inquam, inquis, inquit, inquiunt*
Imperf.: *inquiebat*
Futurum: *inquies*
Perfect.: *inquisti, inquit.*

D

Exercitium 300:
Pone imperativum pro forma adhibita.

1. Comitaris patrem tuum avi domum. 2. Ingrediemini tribunal cum iudicium de morte et ambitu inceperit. 3. Patieris conscientiæ pœnam eo quod in pietatem peccavisti. 4. Reverteris cum noctis tenebræ immineant. 5. Egrediemini crastino die cum mater vobis iusserit. 6. Polliceris te ad ludos cum amicis iturum. 7. Aggredieris opus cum Universitatis cursum finiveris. 8. Confitebimini illum domi exitium fecisse. 9. Consequeris turbæ timorem infundere. 10. Lætabimini de adventu et donis quæ avus vobis affert. 11. Obliviscœris præcepti quod

tibi pater imposuit. 12. Recordabimini horroris et perniciei aquarum alluvie civitati allatæ. 13. Assequeris felicissimum finem si ab incepto non destiteris. 14. Precabimini a præside ut reo ignoscat. 15. Quereris de vili victu ac tormentis fratris tui. 16. Sequimini hac via quæ in civitatem vos ducet. 17. Satis temporis in statione immoraris. 18. Impediemini quominus scelerati e carcere exeant. 19. Congredieris cum sodalibus in certamine scholarum.

E

Responde his quæstionibus:

1. Describe tuis verbis Expositionem ut in lectione legisti. 2. Finge aliam descriptionem vel narrationem huic similem. 3. Finge descriptionem vel narrationem de quavis alia re. 4. Lege primam paragraphum et explica sed ita ut amplifices iuxta placitum. 5. Lege secundam paragraphum et fac eodem modo, et sic de ceteris.

LECTIO DUODEOCTOGESIMA

Repetitio 68-73.
Vide lectionem 13.

LECTIO UNDEOCTOGESIMA

Repetitio 75-77.
Vide lectionem 13.

Se pone este apéndice I, no a modo de pequeña antología, sino como preparación a la lectura de los fragmentos clásicos.

La experiencia del Método ha dado que el salto de la prosa confeccionada de acuerdo con las finalidades ya indicadas a la lectura de selecciones de autores clásicos les resulta un poco arduo.

En realidad hay algo de psicológico en ello. No es difícil que exista en el subconsciente cierta persuasión de autor clásico latino, igual a versión o lectura difícil.

Como en casi todo autor, se dan diversas categorías de dificultades. Y aquí no hemos seleccionado precisamente las más difíciles.

Pero, aparte de esto, existe cierta dificultad objetiva. El profesor deberá tener en cuenta este hecho.

Para atenuarla ha parecido conveniente añadir algunos fragmentos de una dificultad intermedia para el estadio en que se hallan o deben hallarse los alumnos.

Antes de pasar al segundo volumen, el profesor verá si conviene detener, durante 5 a 6 días, a los alumnos en la lectura exclusiva de los trozos elegidos. Durante ellos consumirán todo el tiempo en leerlos conforme al método indicado. Podrían añadir cierto tiempo de preparación para que cada alumno diera cuenta de las ideas o parafraseara una parte del fragmento en latín durante la clase.

No se ponen como algo que entra en el Método, sino como una añadidura que se usará o no según crea conveniente el profesor.

En caso de emplearse no deben demorar más de una semana en su lectura.

El significado de las palabras desconocidas deben deducirlo los alumnos de otras palabras conocidas o del contexto.

APENDIX I

PASSIO SS. PERPETUÆ ET FELICITATIS

Apprehensi sunt adolescentes catechumini, Ravocatus et Felicitas conserva eius, Saturninus et Secundulus; inter hos et Vibia Perpetua honeste nata, liberaliter instituta, matronaliter nupta, habens patrem et matrem et fratres duos, alterum æque catechumenum, et filium infantem ad ubera. Erat autem circiter annorum viginti et duo. Hæc ordinem totum martyrii sui iam hinc ipsa narravit, sicut conscriptum manu sua et suo sensu reliquit.

Cum adhuc, inquit, cum prosecutoribus essemus et me pater verbis evertere et deicere pro sua affectione perseveraret: Pater, inquam, vides, verbi gratia, vas hoc iacens, urceolum sive aliud? et dixit: Video. Et ego dixi ei: Numquid alio nomine vocari potest quam est? et ait: Non. Sic et ego aliud me dicere non possum nisi quod sum, Christiana. Tunc pater motus hoc verbo mittit se in me, ut oculos mihi erueret; sed vexavit tantum, et profectus est, victus cum argumentis diaboli. Tunc paucis diebus quod caruissem patrem, Domino gratias egi, et refrigeravi absentia illius. In ipso spatio paucorum dierum baptizati sumus; et mihi Spiritus dictavit non aliud petendum ab aqua nisi sufferentiam carnis. Post paucos dies recipimur in carcerem: et expavi, quia nunquam experta eram tales tenebras. O diem asperum! æstus validus turbarum beneficio, concussuræ militum, novissime macerabar sollicitudine infantis ibi. Tunc Tertius et Pomponius, benedicti diaconi qui nobis ministrabant, constituerunt præmio ut paucis horis emissi in meliorem locum carceris refrigeraremus. Tunc exeuntes de carcere universi sibi vacabant; ego infantem lactabam iam inedia defectum; sollicita pro eo adloquebar matrem et confortabam fratrem, commendabam filium; tabescebam ideo quod illos tabescere videram mei beneficio. Tales sollicitudines multis diebus passa sum, et usurpavi ut mecum infans in carcere maneret; et statim convaluit et revelata sum a labore et sollicitudine infantis, et factus est mihi subito prætorium, ut ibi mallem esse quam alicubi.

Tunc dixit mihi frater meus: Domina soror, iam in magna dignatione es: tanta es ut postules visiones et ostendatur tibi an passio sit an commeatus. Et ego quæ me sciebam fabulari cum Domino, cuius

beneficia tanta experta eram, fidens repromisi ei dicens: Crastina die tibi renuntiabo; et postulavi, et ostensum est mihi hoc. Video scalam aeream miræ longitudinis, pertingentem usque ad cælum, et angustam, per quam nonnisi singuli ascendere possent; et in lateribus scalæ omne genus ferramentorum infixum erat ibi: gladii, lanceæ, hami, macheræ, veruta: ut, si quis neglegenter aut non sursum adtendens ascenderet, laniaretur et carnes eius inhærerent ferramentis. Et erat sub ipsa scala draco cubaris miræ magnitudinis qui ascendentibus insidias præstabat et exterrebat ne ascenderent. Ascendit autem Saturnus, qui postea se propter nos ultro tradiderat, quia ipse nos ædificaverat; et tunc cum adducti sumus præsens non fuerat. Et pervenit in caput scalæ, et convertit se et dixit mihi: Perpetua, sustineo te; sed vide ne te mordeat draco ille.

Et dixi ego: Non me nocebit, in nomine Jesu Christi. Et de sub ipsa scala, quasi timens me, lente eiecit caput; et quasi primum gradum calcarem, calcavit illi caput, et ascendi. Et vidi spatium inmensum horti, et in medio sedentem hominem canum in habitu pastoris, grandem oves mulgentem: et circumstantes candidati milia multa. Et levavit caput et aspexit me et dixit mihi: Bene venisti, tegnon. Et clamavit me, et de caseo quod mulgebat dedit mihi quasi buccellam; et ego accepi iunctis manibus et manducavi; et universi circumdantes dixerunt: Amen. Et ad sonum expetracta sum, commanducans adhuc dulce nescio quid, et retuli statim fratri meo, et intelleximus passionem esse futuram.

Post paucos dies rumor cucurrit ut audiremur. Supervenit autem et de civitate pater meus, consumptus tædio, et ascendit ad me, ut me deiceret dicens: Filia, miserere canis meis, miserere patri, si dignus sum a te pater vocari; si his te manibus ad hunc florem ætatis provexi, si te præposui omnibus fratribus tuis: ne me dederis in dedecus hominum. Aspice fratres tuos, aspice matrem tuam et materteram, aspice filium tuum, qui post te vivere non poterit. Depone amicos et animos; ne universos nos extermines: nemo enim nostrum libere loquetur, si tu aliquid fueris passa. Hæc dicebat quasi pater pro sua pietate, basians mihi manus, et se ad pedes meos iactans et lacrimans me iam non filiam nominabat, sed dominam. Et ego dolebam casum patris mei, quod solus de passione mea gavisurus non esset de toto genere meo; et confortavi eum dicens: Hoc fiet in illa catasta quod Deus voluerit; scito enim nos non in nostra potestate esse futuros, sed in Dei. Et recessit a me contristatus.

Alio die cum pranderemus, subito rapti sumus ut audiremur et pervenimus ad forum. Rumor statim per vicinas fori partes cucurrit, et factus est populus immensus. Ascendimus in catastam, interrogati ceteri confessi sunt. Ventum est ad me. Et apparuit pater illico cum filio meo, et extravit me de gradu dicens: Supplica, miserere infanti. Et Hilarianus procurator, qui tunc loco proconsulis Minucii Tamiani defuncti ius gladii acceperat: Parce, inquit, canis patris tui, parce infantiæ pueri. Fac sacrum pro salute imperatorum. Et ego respondi: Non facio. Hilarianus: Christiana es? inquit. Et ego respondi: Christiana sum. Et cum staret pater ad me deiciendam, iussus et ab Hilariano proici, et virga percussus est. Et doluit mihi casus patris mei: quasi ego fuissem percussa, sic dolui pro senecta eius misera. Tunc nos universos pronuntiat et damnat ad bestias; et hilares descendimus ad carcerem.

. . . Deinde post dies paucos Prudens miles optio, præpositus carceris, nos magnificare cœpit intellegens magnam virtutem esse in nobis; qui multos ad nos admittebat, ut et nos et illi invicem refrigeraremus. Ut autem proximavit dies muneris, intrat ad me pater meus consumptus tædio, et cœpit barbam suam evellere et in terram mittere, et prosternere se in faciem, et improperare annis suis et dicere tanta verba quæ moverent universam creaturam. Ego dolebam pro infelici senecta eius.

Pridie quam pugnaremus video in horamate hoc: venisse Pomponium diaconum ad hostium carceris et pulsare vehementer. Et exivi ad eum et aperui ei; qui erat vestitus discinctam candidam, habens multiplices galliculas. Et dixit mihi: Perpetua, te exspectamus, veni. Et tenuit mihi manum, et cœpimus ire per aspera loca et flexuosa. Vix tandem pervenimus anhelantes ad amphitheatrum et induxit me in media arena, et dixit mihi: Noli pavere; hic sum tecum et conlaboro tecum. Et abiit. Et adspicio populum ingentem adtonitum. Et quia sciebam me ad bestias damnatam esse, mirabar quod non mitterentur mihi bestiæ. Et exivit quidam contra me Aegyptius specie cum adiutoribus suis pugnaturus mecum. Veniunt et ad me adolescentes decori adiutores et fautores mei. Et exspoliata sum, et facta sum masculus. Et cœperunt me fautores mei oleo defricare, quomodo solent in agonem; et illum contra Aegyptium video in afa volutantem. Et exivit vir quidam miræ magnitudinis, ut etiam excederet fastigium amphitheatri, discinctatus purpuram inter duos clavos per medium pectus, habens et galliculas multiformes ex auro et argento factas, et ferens virgam quasi lanista et ramum viridem in quo erant mala aurea. Et petiit silentium et dixit: Hic Aegyptius si hanc vicerit, occidet illam gladio; hæc si

hunc vicerit, accipiet ramum istum. Et recessit. Et accesimus ad invicem et cœpimus mittere pugnos; ille mihi pedes adprehendere volebat, ego autem illi calcibus faciem cædebam. Et sublata sum ab aere, et cœpi eum sic cædere quasi terram non calcans. At ubi vidi moram fieri, iunxi manus, ut digitos in digitos mitterem, et apprehendi illi caput, et cecidit in faciem; et calcavi illi caput. Et cœpit populus clamare et fautores mei psallere. Et accessi ad lanistam et accepi ramum. Et osculatus est me et dixit mihi: Filia, pax tecum. Et cœpi ire cum gloria ad portam Sanavivariam. Et experrecta sum. Et intellexi me non ad bestias, sed contra diabolum esse pugnaturam; sed sciebam mihi esse victoriam. Hoc usque in pridie muneris egi, ipsius autem muneris actum si quis voluerit scribat.

CYPRIANUS MARTYRIBUS ET CONFESSORIBUS CHRISTI DOMINI NOSTRI IN DEO PATRE PERPETUAM SALUTEM

Exsulto lætus et gratulor, fortissimi ac beatissimi fratres, cognita fide ac virtute vestra, in quibus mater Ecclesia gloriatur, gloriata et nuper quidem, cum confessione perstante suscepta pœna est, quæ confessores Christi fecit extorres. Confessio tamen præsens quantum in passione fortior, tantum clarior et maior in honore est. Crevit pugna, crevit in pugnantium gloria. Nec retardati estis ab acie tormentorum metu, sed ipsis tormentis magis estis ad aciem provocati, fortes et stabilis ad maximi certaminis prœlium prompta devotione prodistis. Ex quibus quosdam iam comperi coronatos, quosdam vero ad coronam victoriæ proximos, universos autem, quos agmine glorioso carcer inclusit, pari ac simili calore virtutis ad gerendum certamen animatos, sicut esse oportet in divinis castris milites Christi, ut incorruptam fidei firmitatem, non blanditiæ decipiant, non minæ terreant, non cruciatus ac tormenta devincant, quia maior est, qui in nobis est, quam qui est in hoc mundo, nec plus ad deiciendum potest terrena pœna, quam ad erigendum tutela divina. Probata res est certamine fratrum glorioso, qui ad tormenta vincenda ceteris duces facti, exemplum virtutis ac fidei præbuerunt, congressi in acie, donec acies succumberet victa.

Quibus ego vos laudibus prædicem, fortissimi fratres? Robur pectoris vestri et perseverantiam fidei quo præconio vocis exornem? Tolerastis usque ad consummationem gloriæ durissimam quæstionem, nec cessistis supplicis, sed vobis potius supplicia cesserunt. Finem doloribus, quem tormenta non dabant, coronæ dederunt.

Laniena gravior ad hoc perseveravit, non ut stantem fidem deiceret, sed ut homines Dei ad Dominum velocius mitteret. Vidit admirans præsentium multitudo cæleste certamen Dei et spiritale prœlium Christi, stetisse servos eius voce libera, mente incorrupta, virtute divina, telis quidem sæcularibus nudos, sed armis fidei credentes armatos. Steterunt torti torquentibus fortiores, et pulsantes ac laniantes ungulas pulsata ac laniata membra vicerunt. Inexpugnabilem fidem superare non potuit sæviens diu plaga repetita, quamvis rumpta compage viscerum torquerentur in servis Dei iam non membra, sed vulnera. Fluebat sanguis, qui incendium persecutionis extingueret, qui flammas et ignes gehennæ glorioso cruore sopiret. O quale illud fuit spectaculum Domino. Quam sublime, quam magnum, quam Dei oculis sacramento ac devotione militis eius acceptum, sicut scriptum est in psalmis Spiritu Sancto loquente ad nos pariter et monente: "Pretiosa est in conspectu Domini mors iustorum eius". Pretiosa mors est hæc, quæ emit inmortalitatem prætio sui sanguinis, quæ accepit coronam de consummatione virtutis.

Quam lætus illic Christus fuit, quam libens in talibus servis suis et pugnavit et vicit protector fidei et dans credentibus tantum, quantum se credit capere qui sumit. Certamini suo adfuit, prœliatores atque adsertores sui nominis erexit, corroboravit, animavit. Et qui pro nobis mortem semel vicit, semper vincit in nobis. Cum vos, inquit, tradiderint, nolite cogitare quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

Documentum rei præsens prœlium præbuit. Vox plena Spiritu Sancto de martyris ore prorupit, cum Mappalicus beatissimus inter cruciatus suos Proconsuli diceret: "Videbis cras agonem".

Et quod ille cum virtutis ac fidei testimonio dixit, Dominus implevit. Agon cælestis exhibitus, et Dei servus in agonis promissi certamine coronatus est. Hic est agon, quem propheta Isaias ante prædixit dicens: "Non pusillum vobis certamen cum hominibus, quoniam Deus præstat agonem". Et ut ostenderet, quis hic agon futurus esset, addidit dicens: "Ecce virgo in uterum accipiet et pariet filium, et vocabitur nomen eius Emmanuel". Hic est agon fidei nostræ, qua congredimur, qua vincimus, qua coronamur. Hic est agon, quem nobis ostendit Beatus Paulus Apostolus, in quo oportet nos currere et ad coronam gloriæ pervenire. "Nescitis, inquit, quia qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, unus tamen accipit palmam. Sic currite, ut occupetis. Et illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam".

Item suum certamen ostendens, et hostiam se cito Domino futurum esse promittens ait: "Ego iam libor, et tempus instat assumptionis meæ. Bonum agonem certavi, cursum perfecti, fidem servavi. Iam superest mihi corona iustitiæ, quam mihi reddet Dominus illa die, ille iustus iudex, non solum autem mihi, sed et omnibus qui diligunt adventum eius". Hunc igitur agonem per prophetas ante prædictum, per Dominum commissum, per apostolos gestum Mappalicus suo et collegarum suorum nomine Proconsuli repromisit. Nec fefellit in promisso suo vox fidelis. Pugnam quam spopondit exhibuit, et palmam quam meruit accepit. Istum nunc beatissimum martyrem et alios participes eiusdem congressionis, et comites in fide stabiles, in dolore patientes, in quæstione victores ut cæteri quoque sectimini et opto pariter et exhortor; ut quos vinculum confessionis et hospitium carceris simul iunxit, iungat etiam consummatio virtutis et corona cælestis, ut lacrimas matris Ecclesiæ, quæ plangit ruinas et funera plurimorum, vos vestra lætitia tergatis, et ceterorum quoque stantium firmitatem vestri exempli provocatione solidetis. Si vos acies vocaverit, si certaminis vestri dies venerit, militate fortiter, dimicate constanter, scientes vos sub oculis præsentis Domini dimicare, confessione nominis eius ad ipsius gloriam pervenire; qui non sic est ut servos suos tantum spectet, sed et ipse luctatur in nobis, ipse congreditur, ipse in certamine agonis nostri et coronat pariter et coronatur.

Quod si ante diem certaminis vestri de indulgentia Domini pax supervenerit, vobis tamen maneat voluntas integra et conscientia gloriosa. Nec contristetur aliquis ex vobis quasi illis minor, qui ante vos tormenta perpessi, victo et calcato sæculo, ad Dominum glorioso itinere venerunt. Dominus scrutator est renis et cordis, arcana perspicit et intuetur occulta. Ad coronam de eo promerendam sufficit ipsius testimonium solum, qui iudicaturus est. Ergo utraque res, fratres carissimi, sublimis pariter et illustris. Illa securior ad Dominum victoriæ consummatione properare; hæc lætior, accepto post gloriam commeatu in Ecclesiæ laude florere. O beatam Ecclesiam nostram, quam sic honor divinæ dignationis illuminat, quam temporibus nostris gloriosus martyrum sanguis illustrat. Erat ante in operibus fratrum candida; nunc facta est in martyrum cruore purpurea; floribus eius nec lilia nec rosæ desunt. Certent nunc singuli ad utriusque honoris amplissimam dignitatem. Accipiant coronas vel de opere candidas, vel de passione purpureas. In cælestibus castris et pax et acies habent flores suos, quibus miles

Christi ob gloriam coronetur. Opto vos, fortissimi ac beatissimi fratres, semper in Domino bene valere et nostri meminisse. Valete.

CÆCILII FIRMIANI LACTANTII DE MORTIBUS PERSECUTORUM

Constantinus, rebus in urbe compositis, hieme proxima Mediolanum concessit. Eodem Licinius advenit ut acciperet uxorem. Maximinus ubi eos intellexit nuptiarum solemnibus occupatos, exercitum movit e Syria, hieme cum maxime sæviente, et mansionibus geminatis in Bithyniam concurrit, debilitato agmine. Nam maximis imbribus et nivibus et luto et frigore et labore iumenta omnis generis amissa sunt, quarum miserabilis per viam strages speciem iam futuri belli et similem cladem militibus nuntiabat. Nec ipse intra fines suos moratus est, sed transiecto protinus freto ad Byzantii portas accessit armatus. Erant ibi milites præsidiarii, ad huius modi casus a Licinio collocati. Hos primum muneribus et promissis illicere temptavit: postea vi et oppugnatione terrere; nec tamen quicquam vis aut promissa valuerunt. Iam consumpti erant dies undecim, per quos fuit spatium nuntios litterasque mittendi ad imperatorem, cum milites non fide, sed paucitate diffisi se ipsos dediderunt. Hinc promovit Heracliam, et illic eadem ratione detentus aliquot dierum tempus amisit. Et iam Licinius festinato itinere cum paucis Hadrianopolim venerat, cum ille, accepta in deditionem Perintho, aliquantum moratus processit ad mansionem milia decem et octo: nec enim poterat ulterius Licinio iam secundam mansionem tenente, distantem milibus totidem. Qui collectis ex proximo quantis potuit militibus, pergebat obviam Maximino, magis ut eum moraretur quam proposito dimicandi aut spe victoriæ, quippe cum ille septuaginta milium armatorum exercitum duceret, ipse vix triginta milium numerum collegisset. Sparsi enim milites per diversas regiones fuerant, et adunari omnes angustiæ temporis non sinebant.

Propinquantibus ergo exercitibus iam futurum propendiem prœlium videbatur. Tum Maximinus eiusmodi votum Iovi vovit, ut si victoriam cepisset, christianorum nomen extingueret funditusque deleret. Tunc proxima nocte Licinio quiescenti adsistit angelus Dei monens, ut ocius surgeret atque oraret Deum summum cum omni exercitu suo: illius fore victoriam si fecisset. Post has voces cum surgere sibi visus esset et cum ipse qui monebat, adstaret, tunc docebat eum, quomodo et quibus verbis esset orandum. Discusso deinde somno, notarium iussit

acciri et sicut audierat, hæc verba dictavit: "Summe Deus te rogamus; Sancte Deus, te rogamus. Omnem iustitiam tibi commendamus. Per te vivimus, per te victores et felices existimus. Summe, Sancte Deus, preces nostras exaudi: brachia nostra ad te tendimus: exaudi Sancte, Summe Deus". Scribuntur hæc in libellis pluribus, et per præpositos tribunosque mittuntur, ut suos quisque milites doceat. Crevit animus universis, victoriam sibi credentibus de cælo nuntiatam. Statuit imperator prœlium diei kalendarum maiarum, quæ octavum annum nuncupationis eius implebant, ut suo potissimum natali vincerentur, sicut ille victus est Romæ. Maximinus voluit præire maturius: pridie mane aciem composuit, ut natalem suum postridie victor celebraret. Nuntiatur in castra movisse Maximinum. Capiunt milites arma obviamque procedunt. Campus intererat sterilis ac nudus, quem vocant Serenum. Erat iam utraque acies in conspectu. Liciniani scuta deponunt, galeas resolvunt, ad cælum manus tendunt, præeuntibus præpositis, et pro imperatore precem dicunt. Audit acies peritura precantium murmur. Illi oratione ter dicta, virtute iam pleni, reponunt capitibus galeas, scuta tollunt. Procedunt imperatores ad colloquium. Ferri non potuit Maximinus ad pacem: comtemnebat enim Licinium ac desertum iri a militibus existimabat, quod ille esset in largiendo tenax, ipse autem profusus: eoque proposito moverat bellum, ut, exercitu Licinii sine certamine accepto, ad Constantinum duplicatis viribus statim pergeret.

Ergo propius acceditur, tubæ canunt, signa procedunt. Liciniani, impetu facto, adversarios invadunt. Illi vero perterriti nec gladios expedire nec tela iacere quiverunt. Maximinus aciem circumire ac milites Licinianos nunc percibus sollicitare, nunc donis. Nullo loco auditur. Fit impetus in eum, et ad suos refugit. Cædebatur acies eius impune et tantus numerus legionum, tanta vis militum a paucis metebatur. Nemo nominis, nemo virtutis, nemo veterum præmiorum memor: quasi ad devotam mortem, non ad prœlium venissent: sic eos Deus summus iugulandos subiecit inimicis. Iam strata erat ingens multitudo. Videt Miximinus aliter rem geri quam putabat. Proiecit purpuram et sumpta veste servili fugit ac fretum traiecit. At in exercitu pars dimidia prostrata est, pars autem vel dedita vel in fugam conversa est: ademerat enim pudorem deserendi desertor imperator. At ille kalendis maiis, id est una nocte atque uno die, Nicomediam alia nocte pervenit, cum locus prœlii abesset milia centum sexaginta, raptisque filiis et uxore et paucis ex palatio comitibus, petivit orientem. Sed in Cappadocia, collectis ex fuga et ab oriente militibus, substitit. Ita vestem resumpsit.

Licinius vero, accepta exercitus parte ac distributa, traiecit exercitum in Bithyniam paucis post pugnam diebus, et Nicomediam ingressus gratiam Deo, cuius auxilio vicerat, retulit; ac die iduum iuniarum. Constantino atque ipso ter consulibus, de restituenda Ecclesia huius modi litteras ad præsidem datas proponi iussit: "Cum feliciter tam ego Constantinus Augustus quam etiam ego Licinius Augustus apud Mediolanum convenissemus, atque universa, quæ ad commoda et securitatem publicam pertinerent, in tractatu haberemus, hæc inter cætera, quæ videbamus pluribus hominibus profutura, vel in primis ordinanda esse credimus, quibus divinitatis reverentia continebatur, ut daremus et Christianis et omnibus liberam potestatem sequendi religionem quam quisque voluisset, quo quicquid divinitatis in sede cælesti, nobis atque omnibus, qui sub potestate nostra sunt constituti, placatum ac propitium possit existere. Itaque hos consilium salubri ac rectissima ratione ineundum esse credidimus, ut nulli omnino facultatem abnegandam putaremus, qui vel observationi christianorum vel ei religioni mentem suam dederet, quam sibi ipse aptissimam esse sentiret; ut possit nobis summa divinitas, cuius religioni liberis mentibus obsequimur, in omnibus solitum favorem suum benevolentiamque præstare. Quare scire dicationem tuam convenit placuisse nobis, ut, amotis omnibus omnino conditionibus, quæ prius scriptis ad officium tuum datis super christianorum nomine continebantur, et abrogentur illa, quæ plane sinistra et a nostra clementia aliena videbantur, et nunc libere ac simpliciter unus quisque eorum qui eandem observandæ religionis christianorum gerunt voluntatem, citra ullam inquietudinem ac molestiam sui id ipsum observare contendant. Quæ sollicitudini tuæ plenissima significanda esse credidimus, quo scires nos liberam atque absolutam colendæ religionis suæ facultatem isdem christianis dedisse. Quod cum isdem a nobis indultum esse pervideas, intellegit dicatio tua etiam aliis religionis suæ vel observantiæ potestatem similiter apertam et liberam pro quiete temporis nostri esse concessam, ut in colendo quod quisque delegerit, habeat liberam facultatem, neque cuiquam honori, neque cuiquam religioni aliquid a nobis detrahi videbatur. Atque hoc insuper in persona christianorum statuendum esse censuimus, quod, si eadem loca, ad quæ antea convenire consuerant, de quibus etiam datis ad officium tuum litteris certa ante hac forma fuerat comprehensa, priore tempore aliqui vel a fisco nostro vel ab alio quocumque videntur esse mercati, eadem christianis sine pecunia et sine ulla pretii petitione, postposita omni frustratione atque ambiguitate, restituant; qui etiam dono fuerunt

consecuti, eadem similiter isdem christianis quantocius reddant; etiam si dono fuerunt consecuti si petiverint de nostra benevolentia aliquid, vicarium postulent, quo et ipsis per nostram clementiam consulatur. Quæ omnia corpori christianorum protinus per intercessionem tuam ac sine mora tradi oportebit. Et quoniam idem christiani non ea loca tantum ad quæ convenire consuerunt, sed alia etiam habuisse noscuntur, ad ius corporis eorum, id est ecclesiarum, non hominum singulorum pertinentia ea omnia, lege quam superius comprehendimus, citra ullam prorsus ambiguitatem vel controversiam isdem christianis, id est corpori et conventiculis eorum, reddi iubebis, supra dicta scilicet ratione servata, ut ii, qui eadem sine pretio sicut diximus restituant, indemnitatem de nostra benevolentia sperent. In quibus omnibus supra dicto corpori christianorum intercessionem tuam efficacissimam exhibere debebis, ut præceptum nostrum quantocius compleatur, quo etiam in hoc per clementiam nostram quieti publicæ consulatur. Hactenus fiet, ut sicut superius comprehensum est, divinus iuxta nos favor, quem in tantis sumus rebus experti, per omne tempus prospere successibus nostris cum beatitudine publica perseveret. Ut autem huius sanctionis et benevolentiæ nostræ forma ad omnium possit pervenire notitiam, prælato programmate tuo, hæc scripta et ubique proponere et ad omnium scientiam te perferre conveniet, ut huius benevolentiæ nostræ sanctio latere non possit".

His litteris propositis etiam verbo hortatus est, ut conventicula in statum pristinum redderentur. Sic ab eversa Ecclesia usque ad restitutam fuerunt anni decem, menses ylus minus quattuor.

Sequenti autem Licinio cum exercitus tyrannus profugus concessit, et rursus Tauri montis angustias petiit; munimentis ibidem ac turribus fabricatis, iter obstruere conatus est; et inde detrusus, perrumpentibus omnia victoribus Tarsum prostremo confugit. Ibi cum iam terra marique premeretur nec ullum speraret refugium angore animi ac metu confugit ad mortem quasi remedium malorum, quæ Deus in caput eius ingessit. Sed prius cibo se infersit ac vino ingurgitavit, ut solent ii qui hoc ultimo se facere arbitrantur, et sic hausit venenum. Cuius vis referto stomacho repercussa valere non potuit in præsens, sed in langorem malum versa est pestilentiæ similem, ut diutius protracto spiritu cruciamenta sentiret. Iam sævire in eum cœperat virus. Cuius vis cum præcordia eius ureret, insustentabili dolore usque ad rabiem mentis elatus est, adeo ut per dies quattuor insania percitus haustam manibus terram velut esuriens devoraret. Deinde post multos gravesque cruciatus,

cum caput suum parietibus infligeret, exilierunt oculi eius de caveis. Tunc demum amisso visu, Deum videre cœpit candidatis ministris de se iudicantem. Exclamabat ergo sicut ii, qui torquentur, solent, et non se, sed alios fecisse dicebat. Deinde quasi tormentis adactus fatebatur Christum, subinde deprecans et implorans ut suimet misereretur. Sic inter gemitus, quos tanquam cremaretur edebat, nocentem spiritum detestabilem genere mortis efflavit. Quæ omnia secundum fidem, scienti enim loquor, ita ut gesta sunt mandanda litteris credidi, ne aut memoria tantarum rerum interiret aut si quis scribere historiam voluisset, corrumperet veritatem, vel peccata illorum adversus Deum vel iudicium Dei adversus illos reticendo. Cuius æternæ pietati gratias agere debemus, qui tandem respexit in terram, quod gregem suum partim vastatum a lupis rapacibus partim vero dispersum reficere ac recolligere dignatus est, et bestias malas extirpare, quæ divini gregis pascua protriverant, cubilia dissipaverant. Ubi sunt modo magnifica illa et clara per gentes Ioviorum et Herculiorum cognomina, quæ primum Dioclete ac Maximiano insolenter adsumpta ac post modum ad successores eorum translata, viguerunt? nempe delevit ea Dominus et erasit de terra. Celebremus igitur triumphum Dei cum exsultatione, victoriam Domini cum laudibus frequentemus; diurnis nocturnisque precibus celebremus; celebremus ut pacem post annos decem plebi suæ datam confirmet in sæculum. Tu præcipue, Donate carissime, qui a Deo mereris audiri, Dominum deprecare, ut misericordiam suam servet æternam famulis suis propitius ac mitis, ut omnes insidias atque impetus diaboli a populo suo arceat, ut florescentis Ecclesiæ perpetuam quietem custodiat.

S. Leonis Magni

IN SOLEMNITATE NATIVITATIS DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI

Salvator noster, dilectissimi, hodie natus est: gaudeamus. Neque enim fas est locum esse tristitiæ ubi natalis est vitæ: quæ, consumpto mortalitatis timore, nobis ingerit de promissa æternitate lætitiam. Nemo ab huius alacritatis participatione secernitur. Una cunctis lætitiæ communis est ratio: quia Dominus noster, peccati mortisque destructor, sicut nullum a reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit. Exsultet sanctus, quia propinquat ad palmam; gaudeat peccator, quia invitatur ad veniam: animetur gentilis quia vocatur ad vitam. Dei

namque Filius secundum plenitudinem temporis, quam divini consilii inscrutabilis altitudo disposuit, reconciliandam Auctori suo naturam generis assumpsit humani, ut inventor mortis diabolus per ipsam quam vicerat vinceretur. In quo conflictu pro nobis inito, magno et mirabili æquitatis iure certatum est, dum omnipotens Dominus cum sævissimo hoste non in sua maiestate, sed in nostra congreditur humilitate, obiciens ei eandem formam eandemque naturam, mortalitatis quidem nostræ participem, sed peccati totius expertem. Alienum quippe ab hac nativitate est, quod de omnibus legitur: Nemo mundus a sorde, nec infans, cuius est unius diei vita super terram. Nihil ergo in istam singularem nativitatem de carnis concupiscentia transivit, nihil de peccati lege manavit. Virgo regia Davidicæ stirpis eligitur, quæ sacro gravidanda fœtu, divinam humanamque prolem prius conciperet mente, quam corpore. Et ne superni ignara consilii ad inusitatos paveret affatus, quod in ea operandum erat a Spiritu Sancto, colloquio discit angelico: nec damnum credit pudoris, Dei genitrix mox futura. Cur enim de conceptionis novitate desperet, cui efficientia de Altissimi virtute promitritur? Confirmatur credentis fides etiam præuntis attestatione miraculi, donaturque Elisabeth inopinata fœcunditas ut qui conceptum dederat sterili, daturus non dubitaretur et virgini.

Verbum igitur Dei Deus, Filius Dei, qui in principio erat apud Deum, per quem facta sunt omnia, et sine quo factum est nihil, propter liberandum hominem ab æterna morte factus est homo: ita se ad susceptionem humilitatis nostræ sine diminutione suæ maiestatis inclinans, ut manens quod erat, assumensque quod non erat, veram servi formam ei formæ, in qua Deo Patri est æqualis, uniret; et tanto fœdere naturam utramque consereret, ut nec inferiorem consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio. Salva igitur proprietate utriusque substantiæ, et in unam coeunte personam, suscipitur a maiestate humilitas, a virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas: et ad rependendum nostræ conditionis debitum, natura inviolabilis naturæ est unita passibili, Deusque verus et homo verus in unitatem Domini temperatur, ut, quod nostris remediis congruebat, unus atque idem Dei hominumque mediator, et mori posset ex uno, et resurgere posset ex altero. Merito igitur Viriginieæ integritati nihil corruptionis intulit partus salutis: quia custodia fuit pudoris editio veritatis. Talis igitur, dilectissimi, nativitas decuit Dei virtutem et Dei sapientiam Christum, qua nobis et humanitate congrueret, et divinitate præcelleret. Nisi enim esset verus Deus, non afferret remedium: nisi esset homo verus, non præberet exem-

plum. Ab exsultantibus ergo angelis, nascente Domino, Gloria in excelsis Deo canitur, et pax in terra bonæ voluntatis hominibus nuntiatur. Vident enim, cælestem Jerusalem ex omnibus mundi gentibus fabricari: de quo inenarrabili divinæ pietaris opede, quantum lætari debet humilitas hominum, cum tantum gaudeat sublimitas angelorum?

Agamus ergo, dilectissimi, gratias Deo Patri, per Filium eius Spiritu Sancto, qui propter multam caritatem suam, qua dilexit nos, misertus est nostri; et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christo, ut essemus in ipso nova creatura, novumque figmentum.

Deponamus ergo veterem hominem cum actibus suis, et adepti participationem generationis Christi, carnis renuntiemus operibus. Agnosce, o christiane, dignitatem tuam: et divinæ consors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conversatione redire. Memento, cuius capitis et cuius corporis sis membrum. Reminiscere quia erutus de potestate tenebrarum, translatus es in lumen Dei et regnum. Per baptismatis sacramentum Spiritus Sancti factus es templum. Noli tantum habitatorem pravis de te actibus effugare, et diaboli te iterum subicere servituti, quia pretium tuum sanguis est Christi, qui veritate te iudicabit, qui misericordia te redemit: qui cum Patre et Spiritu Sancto regnat in sæcula sæculorum. Amen.

APPENDIX II

SI TE ENCUENTRAS ANTE UNA PALABRA CUYO SIGNIFICADO IGNORAS PROCURA DESCUBRIRLO POR LOS ELEMENTOS DE QUE CONSTA

Distinguimos:

1. Palabras *yuxtapuestas*: benedicere, agricultura (de bene y dicere; de ager y cultura) = vocablo (radical) + vocablo.

2. Palabras *compuestas*: invenire (de in y venire) = prefijo + vocablo.

3. Palabras *derivadas*: domicilium (de domus y un sufijo) = vocablo + sufijo.

Prefijos:

1. Son casi todas las preposiciones.

2. Algunos prefijos que solamente encontramos en composición con vocablos: V. g. *dis* (*di*) *dis*tare (indica separación); *in, nec* (*ne*) *in*grauts, nescire (indican negación, privación); *re* (*d*) recipere, redire (indica hacer de nuevo algo o retornar); *amb* ambire (indica alrededor: *circa* vel *circum*).

Algunas

Transformaciones en las palabras compuestas:

En las Vocales

Capere: acc*i*pere; f*a*cere: prof*i*cere
Las vocales *a* y *e* en sílaba abierta (cuando termina en vocal) aparecen cambiadas en *i*).

*A*ptus: in*e*ptus; factus: prof*e*ctus
La vocal *a* en sílaba cerrada (cuando termina en consonante) aparece cambiada en *e*.

Claudere, incl*au*dere: incl*u*dere
Contracción: Formamos una sola vocal de dos.

En las Consonantes

In + luminare = i*ll*uminare
Asimilación: La consonante final del primer elemento se hace como la consonante inicial del segundo.

In + ponere = i*m*ponere
Aproximación de consonantes.

Tres + decem = tredecim
Desaparece la primera consonante.

(De *Grammaire Latine de base* R. Gal. p. 11 Editions O.C.D.L. París, 1956).

APPENDIX III

ALIQUA SUFFIXA MAGNI MOMENTI

Nomina	*-tor -trix* *-sor*	agens	victor, victrix defensor
	-or, -io (ionis) *-us, -tura*	actio	amor, quæstio sensus, agricultura
	-tus, -tas (f) *-tudo, -ia* (f)	qualitas	virtus, libertas magnitudo, audacia
	-men (n) *-ium* (n)	factum unitum actioni	certamen hospitium
	-ulus, -ellus, -ulum	diminutiva	servulus, pusculum
Adiectiva	*-ilis* *-bilis*	possibilitas	docilis credibilis
	-lus, -ulus	diminutiva	parvulus
	-eus	materia	aureus
	-anus, -inus, -ensis	origo	romanus, latinus, atheniensis
	-ius, -alis *-ilis, -ester*	pertinet ad	regius, navalis servilis, aquester
Verba	*-to, -ito*	repetitio actionis	iacto
	-sco	incipit actio	senesco

(Ex *Gramática Latina,* t. I, pp. 212-216. J. M. Oleza, S. J. Edit. Subirana, Barcelona, 1945).

PARS ALTERA

SYNTAXIS

INDICACIONES

Esta segunda parte comprende toda la Sintaxis. Ya se ha tratado una buena parte de ella en lo que precede. Era necesario para la conversación, el latín escrito y la lectura. La Morfología y la Sintaxis no pueden tratarse por separado; con ambos elementos se forman las estructuras.

Aquí se amplifica y se completa la que en la primera parte se dió. De este modo se facilita el dominio de una parte difícil de la lengua latina: la sintaxis.

Se ha seguido el mismo principio que nos orientó en la morfología: la concepción funcional de la gramática, cuando se trata del dominio de una lengua.

Se han elegido fragmentos clásicos de relativa dificultad. A partir de la mitad, más o menos, se ha eliminado, de intento, poner la significación de las palabras. Los alumnos deben deducir su significado de otras palabras conocidas o del contexto.

Aunque no aparezca ante el alumno, hemos pretendido dar cierta unidad a los trozos elegidos; podría sintetizarse en una idea del Imperio Romano a través de diversas manifestaciones. Los últimos temas corresponderían al Imperio Romano cristiano.

El modo de proceder es sustancialmente el mismo de la parte primera.

Puesto que hallarán mayor dificultad en la lectura, es muy conveniente que los fragmentos sean leídos primeramente por el profesor y repetidos después por los alumnos. Puede también seguirse este procedimiento, cuando sean más fáciles: dar ligeras indicaciones a los alumnos y encomendarles la preparación íntegra señalándoles un tiempo prudencial.

Se ha añadido el ejercicio R. cuya finalidad es importante: Con él tratamos de repetir todo el vocabulario y todas las formas gramaticales vistas en la parte primera. No es necesario hacerlo en clase; como de ordinario apremiará el tiempo disponible, se recomienda reservarlo para el estudio privado de los alumnos; éstos no deben omitirlo por ninguna razón. Se trata de reasegurar lo adquirido anteriormente.

LECTIO PRIMA

A

INTRODUCTIO: IMPERII ROMANI decus ac dedecus.

Iam primum iuventus, laboris simul ac belli patiens erat. In castris per *diuturnas* exercitationes usum militæ discebat, magisque in armis et militaribus equis quam in *luxuria* ac conviviis voluptatem habebat.

diuturnus - diario
luxuria - lujuria

Igitur talibus viris non labor *insolitus*, non locus ullus *asperus* aut arduus erat, non armatus hostis eos terrebat; virtus enim omnia domuerat. Quisque hostem cædere, murum ascendere, æqualibus *præclare antecedere* properabat. Hæc divitias, bonam famam magnamque nobilitatem putabant. Laudis avidi, pecuniæ *liberales* erant; maximam gloriam, divitias non *opulentas* sed moderatas volebant.

insolitus - insólito
asperus - áspero
præclare - preclaramente
antecedere - superar
liberalis - liberal
opulentus - opulento

At profecto in omni re dominatur fortuna. Ipsam crudelem tyrannum vocare auderem. Ea ex *libidine* magis quam ex vero res aut *obscurat* aut celebrat.

libido - capricho
obscurare - oscurecer

Atheniensium res gestæ, ut ego æstimo, satis amplæ magnificæque fuerunt, verum *aliquanto* minores tamen quam fama feruntur. Sed quia floruerunt ibi scriptorum magna ingenia, per terrarum orbem Atheniensium facta pro maximis celebrantur. Ita eorum qui fecerunt, virtus tanta habetur, quantum eam verbis potuerunt *extollere* præclara ingenia.

aliquanto - un tanto
extollere - ensalzar

At populo romano nunquam ea copia fuit, quia *peritissimus quisque* maxime negotio *incumbebat.* Ingenium sine corpore nemo exer-

P. quisque - los más

cebat. Optimus quisque facere quam dicere, sua facta ab aliis laudari quam ipse aliorum narrare malebat.

hábiles.
incumbere - dedicarse

Igitur domi *militiæque* boni mores colebantur: concordia maxima, eximia *liberalitas*, minima avaritia erat. Ius bonumque apud eos non legibus sed natura vigebat.

militiæ - gen. loci
liberalitas - liberalidad

Discordias et *simultates* cum hostibus exercebant, cives cum civibus de virtute *certabant.* In templis deorum magnifici, domi *parci*, in amicos fideles ac liberales erant. His artibus: audacia in bello, ubi pax *evenerat equitate* seque remque publicam curabant.

simultas - riña
certare - competir
parcus - frugal
evenit - sucede
equitas - equidad

Nulla ergo *imbecillitas* nec animi nec corporis adfuit inter antiquos romanos. Ii iuxta *paterna* exempla, diuturnis laboribus et *maiestatem* imperii ornare curaverunt. Quarum rerum ego maxima *documenta* hæc habeo: in bello enim sæpius *vindicatum* est in eos, qui contra *imperium* in hostem pugnaverant, quique tardius *revocati* prœlio excesserant, quam qui signa relinquere aut pulsi loco cedere ausi erant.

imbecillitas - debilidad
paterna - paterno
maiestas - majestad
documentum - prueba
vindicare - vengar o reclamar.
imperium - mandato
revocare - llamar

In pace vero beneficiis magis quam metu imperium gubernabant, et ignoscere quam ulcisci malebant.

Sed postquam labore atque iustitia respublica crevit, sævire fortuna ac miscere omnia cœpit. Qui pericula et asperas res facile tolerabant, iis otium atque divitiæ oneri miseriæque fuerunt. Nam avaritia fidem, *largitio* et *sumptus* moderationem ac rerum publicarum administrationem penitus *subvertit.*

largitio - derroche
sumptus - gasto
subvertere - aniquilar

(Ex Sallustio "Bellum Catilinæ" eduxi et adaptavi. 7-10).

Animadverte:

Generatim tantum præbebimus significationem verborum quæ non inveniuntur in lectionibus præcedentibus huius Methodi.

B

1. Oratio simplex

a) *Elementa essentialia*:

O. simpl.: ↗ *subiectum* ← Miles
↘ *prædicatum* ← est strenuus = præd, *nominale.*
(Ego) venio = præd. *verbale.*

Subiectum: Persona aut res *de qua* aliquid dicitur: (*Miles, ego*).
Prædicatum: *Quod* de persona aut de re dicitur: (*est strenuus, venio*).

Cæsar ← *respondit* =in *numero*: hic S.; in *persona*: hic 3ª.
Miles *est strenuus*- in *numero*: hic S.; in *genere*: hic masc.; in *casu*: hic nominativus.
} *cohærent*

Ergo:

Verbum cohæret *cum subiecto* in numero et persona.

Adiectivum prædicatum cohæret *cum substantivo* vel pronomine in n. g. et c.

2. Oratio composita

Elementa essentialia:

O. Comp.: 2 vel plures orationes partiales

2. *Dixit* se *venturum esse* cras.
3. Magister *venit, audit* et *respondet* meæ quæstioni.

Ergo:

2. *subordinata* = *eget* alia oratione ut ipsam determinet.
3. *coordinata* = *non eget* alia or. ut...

C

Forma orationes. Cura concordantiam prædicati cum subiecto. Adhibe in verbis præsens indicativi.

1. Labor, insolitus, apparere. 2. Pueri, tacere, cum, magister, intrare, schola. 3. Opera, a magistro, imposit- ardu- et asper- esse? 4. Ex tecto, lucerna, pendere. 5. Ianua, claus- esse, sed, lumen, accens- in vestro, cubiculo, invenire, domina. 6. Quis vestrum, accipere, donum? 7. Null- puer, capere, oleum, in cæna? 8. Qua hora, vos, discumbere? 9. Qua hora, tu, excit-, a matre? 10. Iterum, ego, exire, ad nov- patris, officin-. 11. Lucernæ, esse, extinct-, sed, habitacula, esse, illuminat-. 12. Nos, recipere, libros, ex Anglia. 13. Aliquanto, recent-, esse, penna, quam, liber. 14. Liberi, cito, adhibere, mappam, postquam, se lavare. 15. Somnia, trist-, pueris, esse? 16. Esse, scamna, commod-?

Exercitum 2.
Forma orationes primum coordinatas, deinde subordinatas.
Adhibe in verbis imperfectum indicativi.

1. Hi, pueri, æqualibus, antecedere; (*enim, quia*) diuturnis exercitiis, ad ludos, se parare. 2. Vos, a certamine, excedere; (*nam, quod*) revocare, lussores, magister. 3. Casu, is, cædere, amicum; (*tamen, etsi*) ipsum, non parum, amare. 4. Labori, ego, aliquando, incumbere; (*etenim, quoniam*) avidus præmii, esse. 5. Tunc, dominus, de servi pigritia, ulcisci; (*sed, quanquam*) sæpe, paternus, ac liberalis, ei, esse. 6. Ita pessime, ii, laborare; (*ergo, ut subi.*) debere, domo, exire. 7. Tyrannus, quotidie, in milites, sævire; (*autem, tametsi*) aliquando, æquitas, servare. 8. Sumptus et largitiones, propter nimia, liberalitas, ei, esse, quotidie; (*itaque, ut subi.*) familiæ felicitatem, subvertere.

D

Exercitium R.
Adhibe pronomina interrogativa.

1. Puer sumpsit cultrum; . . . sumpsit puer? 2. Nauta salvavit viatores; . . . salvavit nauta? 3. Puella se induit aureis vestimentis; . . . se induit puella? 4. Magistra puniverat filios amicarum; . . . filios magistra puniverat? 5. Domina vinum infunderat in argentea pocula

convivarum; . . . domina infuderat vina? 6. Pater cultro escas in prandio secabat; . . . pater escas in prandio secabat? 7. Ex pulchris ac exiguis urceis eduxeram aquam; . . . eduxeram aquam? 8. Catini epulas peritissimi coci continent; . . . epulas continent catini? 9. Supra pavimentum pendet lucerna; supra . . . pendet lucerna?

E

Collocutio:

1. Unde sumpsimus nostram lectionem hodiernam? 2. Quibus rebus Sallustius incubuit? 3. Auderes enumerare aliqua opera ipsius? 4. In quibus præsertim romana iuventus se exercebat? 5. Pro quibus certat hodierna iuventus? 6. Compara romanam iuventutem cum iuventute hodierni temporis. 7. Lege (vel legat magister) aliquas paragraphos; repete et amplifica tuis verbis præ oculis habendo tantum ideam generalem. 8. Quæ documenta habes ut probes nullam imbecillitatem dari inter romanos? 9. Enumera virtutes ac vitia præcipua quæ inter ipsos inveniuntur. 10. Quid tibi videtur de hoc iudicio Sallustii? 11. Fac sinopsim præcipuarum idearum huius lectionis Sallustii. 12. Imitare descriptionem et fac quid simile huic de statu tuæ nationis. 13. Ad quæ maxime attendere debet scriptor rerum? 14. Cur historia vocatur "magistra vitæ"? 15. Cur historia maxime valet ad informandos animos iuvenum? 16. Discipulus, ope exemplorum, inveniat elementa ex quibus constat oratio simplex, composita; differentiam inter orationes coordinatas et subordinatas. Exprimat hæc verbis simplicibus.

Animadverte: In quæstionibus quæ exigunt responsum exrta lectionem, v. g., n. 14, noli curare multum de veritate rei. Fiunt præsertim ut alumni exerceant linguam latinam maiore libertate. Non debent amittere tempus in consulendis libris etsi breviter et cum fructu possint quærere de quæstione.

LATIN ESCRITO

Quinta etapa: Comprende dos ejercicios que puede combinar el profesor: *Repetir* el ejercicio de la lección, pero en forma de sumario; es decir, tratando de reducir y expresar de un modo personal las ideas contenidas en aquella. *Escribir* breves historias o pequeñas disertaciones a propósito del asunto tratado en la lectio. Pueden inspirar al profesor algunas de las preguntas que se hacen en la collocutio. Comprenderá las lecciones 1 a la 20.

Pueden sustituírse, a juicio del profesor, por los siguientes ejercicios: Primero, una imitación ceñida al original, sin que sea una copia. Se trataría de seguir al autor en las ideas y aun en la forma externa. Después, al día siguiente, una imitación libre tanto en el tema como en la expresión; pero teniendo en cuenta la marcha general del trozo original. (La experiencia da que resulta muy provechoso).

Para el *Latín hablado*, vea al final de la lección tercera.

LECTIO ALTERA

A

Exercitus propagavit et defendit romanum imperium.

Ac *nimirum* (dicendum est enim quod sentio) rei militaris virtus *præstat* ceteris omnibus. Hæc nomen populo romano, hæc huic urbi æternam gloriam *peperit*; hæc orbem terrarum parere huic imperio coegit. Omnes *urbanæ* res, omnia hæc nostra præclara studia et hæc *forensis* laus et industria latent in tutela ac præsidio bellicæ virtutis. *Simul atque increpuit* suspicio tumultus, artes *illico* nostræ *conticescunt.*

Summa dignitas est in iis, qui militari laude *antecellunt*; omnia enim, quæ sunt in imperio et in statu civitatis, ab his defendi et firmari putantur. Summa etiam utilitas, *si quidem* eorum consilio et periculo cum re publica, tum etiam nostris rebus perfrui possumus.

nimirum - ciertamente
præstare - aventajar
parere - parir
urbanus - urbano
forensis - forense
latere - ocultarse
s. atque - luego que
increpare - propagarse
illico - al punto
conticescere - enmudecer.
antecellere - sobresalir
si quidem - puesto q.

Duæ sunt artes, quæ possint locare homines in amplissimo gradu dignitatis: una imperatoris, altera oratoris boni. Ab hoc enim pacis ornamenta retinentur, ab illo belli pericula *repelluntur.* Cæteræ tamen virtutes ipsæ per se multum valent: iustitia, fides, *pudor, temperantia*; quibus te, Servi, excellere omnes intellegunt.

repellere - rechazar
pudor - pudor
temperantia - templanza.

Sed nunc de studiis ad honorem *appositis,* non de *insita* cuiusque virtute disputo. Omnia ista nobis studia de manibus *excutiuntur*, simul atque aliquis motus novus *bellicum* canere coegit.

apponere - poner
inserere - sembrar, injertar.
excutere - sacudir, escaparse de

Etenim, ut sic ingeniosus poeta et auctor valde bonus, prœliis promulgatis, "pellitur e medio" non solum ista vestra verbosa *simulatio* prudentiæ, sed etiam ipsa domina rerum, "sapientia, vi geritur res, spernitur orator", non solum odiosus in dicendo ac *loquax*, verum etiam "bonus; *horridus* miles amatur", vestrum vero studium totum *iacet.*

bellicum - clarín
simulatio - simulación
loquax - locuaz
horridus - fiero
iacere - estar por los suelos.

Quod si ita est, cedat, opinor, Sulpici, forum castris, otium militiæ, stylus gladio, umbra soli. Sit denique in civitate ea prima res, propter quam ipsa est civitas omnium princeps.

(Cicero, Pro Murena, X, 22; XI, 24; XIV, 30).

B

1. Elementa completiva orationis.

a) *Subiecti*
↗ *attributum*: Miles *moderatus* strenuus est
→ *appositum*: Urbs *Roma* pulcherrima est
↘ *genitivus*: Exprimit, inter alia, hæc:

possessionem:	Filius *Petri* hic est.
qualitatem:	Ibi adest statua *miræ pulchritudinis.*
partem:	magna pars *militum* est intus.

Attributum: = adiectivum se iungens substantivo *sine* verbo copulativo.

Appositum: = substantivum quod ponitur prope aliud substantivum. Est velut declaratio accessoria illius.
Etiam complementa *directa et indirecta* possunt habere attributa, apposita et genitivum:

Vidi iudicem iustum et misericordem.
Visitavi Romam, Italiæ *matrem.*

	↗	*Complementum obiecti*:	Magister *lectionem* explicat (Vel directum).
b) *Verbi*	→	*Complementum indirectum*:	Magister *alumnis* lectionem explicat.
	↘	*Compl. circumstantiale*:	Magister alumnis lectionem explicat *magna peritia.*

Compl. obiecti vel directum (accusativus): *In eum cadit actio* quam exprimit prædicatum verbale (verbum transitivum).

Compl. indirectum (dativus): Persona aut res *cui tribuitur* aliquid.

Complementum circumstantiale:. (ABL., *acc.*,. dat.): *Exprimit circumstantiam,* v. g., temporis, loci, modi, etc...

Aliqua verba habent complementum obiecti:

↙	↗	*in dativo*: Litteræ tuæ *mihi* valde placuerunt.
intransitiva		*in ablativo*: Operarius *domo carebat.*
	↘	*in genitivo*: *Memini tui consilii.*

2. **Orationes coordinatæ.**

	I	II	III
	Apellavi Marcum	*et*	is cito venit
	Magister	*vel*	castigat discipulum *vel*..
	Nunc historiam explico	*sed*	antea scientias docui
	Heri domo mansisti	*nam*	ægrotaveras.
Utrum	Triticum recoluimus	*ergo*	arvum seminavimus.
	Venis	an	manes?
	Venisne	an non?	
	Venis	necne?	

1. Sunt orationes *compositæ* (duo vel plura verba) inter se *independentia.*

2. *Particulæ* sunt *coordinatæ.* Modus et t. ut orat. simplex vel ut *in hispano sermone.*

C

Exercitium 3.
Efforma orationes. Defige mentem in elementis completivis.

1. *Asperum,* imperium, omnibus, semper, displicent. 2. Magna, liberalitas, homo *opulentus,* adiuvarunt, pecuniis indigentem. 3. Tyrannus, libidine et luxuria, maiestas, *imperium,* penitus, nocuit. 4. Equidem, *horridus,* miles, illico, urbanos viros, debellarunt. 5. Nimirum, Habana, *urbs,* pulcherrima, in, multa, aliæ, urbes, præstavit et antecelluit. 6. Simul atque, sonus, *bellicum, prœlium,* signum, increpat, iacent, ac, conticescunt, forensia exercitia. 7. *Artifex,* statua, *opus, pulcherrimum,* spirare videbatur, cum excuderat. 8. Apponimus, *amplæ, mensæ,* et, cedimus, magistratus, *civitas, duces.* 9. Excutimus, animal, e, manus, *dextera,* et, pellimus, longe, a, nos. 10. Agricola, *diligens,* arbores, *bonæ,* inseruit, ut, *melior,* fructus, parerent. 11. Inimicus, *ferox vir,* ipse, repulit, et, eidem, *magna,* temperantia, pepercit. 12. Radio, figura, *mira, pulchritudo,* feceras.

Exercitium 4.
Construe orationes. Attende præsertim ad elementa completiva verbi. Adhibe plusq. indicativi.

1. Antonius, *in, cursus,* certare. 2. Ego, excedere, *e, ludi,* si quidem, *urgens, labor,* incumbere, debui. 3. Pater, revocare, *filius,* quia, insolitum, infortunium, *in, familia,* evenire. 4. Vestis, *niger, color,* obscurare, aliquanto, facies, puella. 5. Tu, nimis, extollere, *vir,* quod, *alii, æquitas,* ac, *liberalitas* antecellere. 6. Puer, *summa, ira,* sævire, *in,* amici, *quia, iniuriæ, acceptæ,* ulcisci, volebat. 7. Pater, domus, subertere, *nimii, sumptus,* et, *largitiones?* 8. Loquax, iudex, vindicare, ius, *suus, cliens, in, iudicium.* 9. Domini, sæpe, liberales, *sui, operarii,* esse? 10. Ego, invenire, *multum, documentum,* imbecillitas, illorum, iuvenum, *in, ludi.* 11. Vos, præstare, et, antecellere, *omnes, in, diuturni, labores.* 12. Feminæ, apponere, *mensæ,* et, puellæ, conticescere, ac, cedere, *convivæ.*

Exercitium 5.
Construe sententias sic:

Ægrotavi. Multum laboraveram (nam). Ægrotavi nam multum laboraveram.

1. In tabulatum ascendimus. Videre infirmum egebamus (nam). 2. Artifex excuderat miram statuam. Sic eum rogaverat Præses (enim). 3. Feminæ pudor iacebat. Mater præclare ei honorem restituit (sed). 4. Pueri illico latuerunt. Belli rumor equidem increpuit (*igitur*). 5. In officinam pervenistis. Cubiculi numerum nondum vobis dederant (*itaque*). 6. Pepercisti inimico tuo. Eum debellare et repellere potuisses (*tamen*). 7. Amici negotium optime noveras. Aliquis tibi de illo dixerat (*ergo*). 8. Magister bona valetudine fruebatur. Nondum laborare poterat (*at*). 9. Alia mihi ab illo debita vindicabo, alia ei libenter donabo (*vero*). 10. In sacello nos Deum oramus. Eo multum semper egemus (*nam*). 11. ... venit mater tua ... manet? 12. Venit ... mater tua ...?

Exercitium R.
Comple terminationes adiectivorum et substantivorum.

1. Forte inveneris triclin- omnino vacu-. 2. Reponam aure- pocul- in capsis. 3. Servabimus papir- pretios- in ferre- plute-. 4. Ne signent propr- nomin- in schedulario. 5. Mandate vestr- enciclopedi- apt- prel-. 6. Cur imprimitis historiam fœd- typ-? (pl). 7. Ordina libros in alt- plute- (pl). 8. Etiam in optim- libr- reperietis fals- histori- 9. Inept- fabr- nuper inveni a labore quiescentem. 10. Alumn- studios- (pl.) artium valde placebat musea visere. 11. Sileamus dum grat- studi- (pl.) operam demus. 12. Suntne etiam metall- pretios- ferrum et cuprum? 13. Quando visitabimus in vestr- oppid- muse-, pulchr- tabul- plen-? 14. Alumnæ tacuerunt cum magistræ in amplissim- aul- intrarunt? 15. Sero venisti in commod- domicili-, mature, tamen, ex humid- habitacul- exivisti. 16. Ad sinistr- vi- reperies commodissim- subselli- (pl.). 17. Cito præparabo grat- ientacul- operari- laboribus dedit-. 18. Comede iterum ex epul- in mensam apposit-.

E

Collocutio.

1. Lege primam paragraphum et præbe ideam propriis verbis. 2. Cur, iuxta mentem Ciceronis, miles advocato dignitate antecellit? 3.

Compara militarem artem et oratoriam. 4. Quid de milite quidam poeta affirmavit? 5. Quam conclusionem ex dictis Cicero educit? 6. Quid tibi videtur de his? 7. Institue comparationem, iuxta tuam mentem, inter militiam et advocati munus. 8. Quod officium erit Romæ? Quibus in rebus populus romanus excelluit præsertim. 10. Exemplorum ope inducat alumnus elementa completiva subiecti et verbi. 11. Explicet attributum, appositum; complementum directum, indirectum et circumstanciale.

NOTA:

Al llegar a este estudio del Método vea el profesor si los alumnos están preparados para emplear en latín algunos de los recursos que se indican:

1. *Breves discursitos* escritos en latín sobre algún tema de Historia romana; vida romana o literatura romana. Serían trabajitos redactados con corrección, sin pretensiones de elegancia, que leerían en clase ante sus compañeros. El tiempo de preparación podría ser el correspondiente al estudio privado, v. g. unos 3 cuartos de hora para un trabajo de 5 a 8 minutos de duración. A los demás alumnos se les podría obligar a tomar nota para resumir lo dicho por el actuante. Sería un modo de asegurar su atención y cerciorarse de que han seguido el trabajo. El material, breve y concreto, lo proporcionaría el profesor.
2. Este mismo trabajo pero dicho de *viva voz*. Podría redactarlo todo él o solamente preparar bien concretamente las ideas.
3. *Explicación en latín de grabados,* mapas o gráficos referentes a la Historia o vida romana.
4. *Uso del proyector* para explicar filminas o diapositivas sobre Historia, vida o arte romano.
5. *Dramatización* utilizando el diálogo, o componiendo un sencillo acto dramático, de alguna narración v. g. de Virgilio, Ovidio, Cicerón... que representarían en clase.
6. *Utilización* del teatro de marionetas (o guiñol) para dicha dramatización; mejor aún para temas de tipo cómico.
7. *Redacción* de lo que pudiera llamarse Revista Escolar, en latín. Alguna vez en el curso. Podrían colaborar todos o seleccionarse los trabajos mediante un concurso eliminatorio.
8. *Discusiones* sobre un tema fácil preparadas de antemano en que uno exponga la doctrina y los demás la objeten.
9. *Empleo* de las llamadas *mesas redondas* en los diversos aspectos que ofrecen.

TODO ESTO que se indica puede hacerse también con TEMAS MODERNOS, a juicio del Profesor.
DESE a los alumnos iniciativa en este aspecto.
(Los recursos audio-visuales indicados en el prólogo al tomo I de ningún modo se excluyen).

LECTIO TERTIA

A

Ad Romam

(Repetitio 1-2)

Exaudi, regina tui pulcherrima mundi,
inter sidereos [1] Roma recepta polos, [2]
exaudi, genitrix [3] hominum genitrixque deorum
(non procul a cælo per tua templa sumus):
te canimus semperque, sinent dum fata, canemus:
hospes nemo potest immemor esse tui.
Obruerint citius scelerata oblivia [4] solem,
quam tuus ex nostro corde recedat honos.
Nam solis radiis æqualia munera tendis,
qua circumfusus fluctuat Oceanus...
Fecisti patriam diversis gentibus unam:
profuit invitis, te dominante, capi.
Dumque offers victis proprii consortia [5] iuris,
orbem fecisti quod prius urbis erat.

(Hæc Romæ laus *Namatiani* poetæ edita est
anno 416 post Ch. N.).

1. *Sidereus*: cælestis. 2. *Polus*: Polo, extrema mundi. 3. *Genitrix*=mater. 4. *Oblivium*: ex obliviscor. 5. *Consortium*: participatio.

B

Vide in lectionibus 1 et 2

C

Exercitium 5.
Construe orationes. Attende præsertim ad concordantiam prædicati cum subiecto et ad elementa completiva eiusdem. Adhibe fut. indicativi.

1. Esse, animus, homo, *immortal-?* 2. Minister, *salus Reipublicæ, relinquere,* imperium? 3. Vis, *senectus,* minuere, propter, ætas. 4. Senatus, capere, consilium, *gravissim-* et iubere, socii, aufferre, copiæ?

5. Quid, *arbitrari, iustissim-,* iudic-, de, scelus, hic, gens? 6. *Clar-* magister, loqui, de, Habana, *vestr-, pulcherrim-, civitas,* in, vetus, theatrum, *urbs.* 7. Quandonam, proficisci, legati, ad Præses, *Respublica?* 8. Forte, nondum, ægrotus, valere, in, viridarium, descendere, *pulcherrim- locus.* 9. Ego, reddere, donum, adolescens, *proprinquus,* cum illud, emere, in, *mercex,* caupona. 10. *Civitas,* magistratus decernere, gratiæ, referre, incolæ, propter, *ingens,* monumentum erect-. 11. Vos, probare, lectio, argumenta, *res,* omnium, præcipua. 12. Metus, *puer,* vehementer, eum, terrere.

Exercitium 6.

Construe orationes. Attende præsertim ad elementa completiva verbi. Adhibe præteritum perfectum indicativi.

1. Prætor, iubere, tollere, vexilla, *ex, tabernacula,* et, uti, legiones, in, *munitio,* agger? 2. Puellæ, postulare, *a, pater,* ut, quam primum, domus, redire. 3. Princeps, se, iungere, *matrimonium,* ob, *virtus,* et, *pulchritudo,* puella. 4. Nos, vereri, ne, iuvenis, nequam, interficere, *nox,* frater, suus. 5. Etiam, viri, certare, in, *ludi, dies, dominicæ?* 6. Evenire, ut, lusor, antecedere, *peritia, singuli, competitores.* 7. Cursor, excedere, ex, *cursus,* quia, sævire, sicque, velle, ulcisci, inimicos. 8. Tu, extollere, alumnus, aliquanto, præclarius, quia, *totæ*, vires, labor, incumbere. 9. Iuvenes, nostri, *magna, æquitas,* subvertere, adversarios, *in, ardui, ludi.* 10. Isabella, obscurare, pulchra, facies, *longi, capilli.* 11. *Insolitum, imperium*, mater, revocare, filiam, *ex*, mare, *ora.* 12. Nos, vindicare, res, quæ, *nos,* debebant, iuvenes, propter, *diuturni, sumptus.*

Exercitium R.

Substitue pronomine interrogativo, substantivum vel pron. demonstrat. Muta etiam personam verbi.

1. Habet *documenta* probantia largitionem et libidinem senis. 2. Mensam *ad convivium* apponetis in viridario. 3. Ob mandata *parentum* pueri conticuerunt. 4. Cedimus locum *feminis* in via ob comitatem. 5. Loquax advocatus antecellebat multis *in forensibus studiis.* 6. Poetæ statuam excudit artifex arduo labore. 7. *Radio* architectus viridem papirum signabat. 8. Exteri viri *templi* maiestatem mirabantur. 9. Propter *imbecillitatem* (corporis) vix ægrotus spirare poterat. 10. *Paternis* consiliis consequeris ut filius parcus et urbanus fiat. 11. Excute *manu* folia ex capite, ne lucem oculis impediant. 12. Satæ sunt *ab operariis*

pinus (pino). 13. Arbores parient *gratissimos* fructus æstivo tempore. 14. *Horridi* viri frigida aqua vulnus lavavisti. 15. *Simulatione* multa magistri in schola celaverint. 16. *Minimo* pretio comparabitis cubicula in diversorio civitaris. 17. Plerique Universitatis alumni habitabant in *vestra* via.

E

Collocutio

1. Lege poesim Namatiani et explica ideas ibi contentas. 2. Quæ utilitas adest in poesi? 3. Ubi poetæ inspirationem quærunt? 4. Quæ differentia est inter poesim dramaticam et liricam? 5. Cur multis maxime placere solet lírica poesis? 6. Quæ maxime invant in dramatica repræsentatione? 7. Unde dramata præsertim argumenta repetunt? 8. Instituant duo ex alumnis dialogum de utilitate poeseos. Alius rem defendat, et alius impugnet; vel de alia simili re. 9. Aliquis vel aliqui ex alumnis, si ita magistro videtur, faciant aliquid de rebus in finem lect. 2 indicatis.

CONVERSACION:

Sexta fase: El profesor continuará empleando en la collocutio los recursos más importantes o menos dominados pertenecientes a las fases anteriores.

Durante esta nueva fase empléese esta doble clase de recursos: a) explicación, mediante ejemplos, de la parte teórica dada en la sección B. Puede hacerse de modo variado: o bien pregunta el profesor, o bien se entabla un diálogo entre el alumno, que ha preparado de antemano la exposición, y los compañeros que preguntan o ponen dificultades, etc.... b) Algunos de los recursos que se indican más arriba: 3, 4, 5, 6, 8, 9. *Las discusiones y mesas redondas* suelen tener especial atractivo e interés para los alumnos, si se escoge bien el tema y se preparan con esmero. De otro modo, se acostumbran a ser facilitones e incurren en faltas frecuentes de incorrección. De ningún modo debe omitirse la contestación a las preguntas de la collocutio.

LECTIO QUARTA

A

Reipublicæ romanæ duces: CAMILLUS

Civitas Roma in opere ac labore *reficiendi* urbem tenebatur. M. Cornelius Scipio et post eum M. Furius Camillus creatur *interrex*. Is, qui, etsi *severus*, iustitiam maxime colebat, *decreto* tribunos militum consulari potestate sibi *delegit* et creavit.

reficere - rehacer
interrex - regente
severus - severo
decretum - decreto
deligere - elegir

Volsci, veteres Romæ hostes, arma ceperant ut ipsius *dominationem* penitus *eicerent*. Novus quoque terror accesserat *defectione* latinorum, qui, post pugnam ad lacum Regillum, per annos prope centum *stabili* nec *ancipite* fide in amicitia populi romanorum fuerant.

dominatio - dominación.
eiere - arrojar
defectio - deserción
stabilis - firme
anceps - dudoso

Inter tantos undique labores apparuit omnibus defendi debere rem publicam dictatoremque M. Furium Camillum *renunciari*.

renunciare - nombrar

Is C. Servilium Ahalam magistrum equitum nominavit ac, non *supplex* sed gravissimo decreto imperavit, ut seniores quoque, quibus aliquid roboris forte superesset, pro *offensa* republica pugnarent. Ipse *minatus est se vindicem* esse futurum in patriæ *proditores*. Fortasse, quod non alibi confirmatum invenimus, hæc *ære* fixa remanere iussit. Multoties *inæqualia* de eadem re invenies scripta.

supplex - suplicante
offendere - ofender
minor - amenazo
vindex - vengador
proditor - traidor
æs - bronce
inæqualis - desigual

Postquam ita rem paraverat, *inflammatas* ira copias præmittit ad pugnam. Singuli milites sui ordinis armis se induunt: *galea* et ense. Agricolæ quoque milites, hos enim etiam ex agris Camillus *contraxerat*, *rastra* et *vomeres* adhibent, quæ ex *inaratis* terris extulerant. Hos omnes imperator protinus *exegit* ad prœlium.

inflammare - inflamar
præmittere - enviar por delante.
galea - yelmo
rastrum - rastrillo
vomer - reja
contrahere - reunir

A Volscis auditur Camillum ducem esse exercitus hostium. Magnus in eos intulit terror; itaque vallo se ipsi ocultant. *Congerunt* arborum ramos ut locum *tenebrosum* faciant. Re vera volscorum *ænea proles* ignavior ac *deterior* apparet.

inaratus - inculto
exigere - preparar
congerere - reunir
tenebrosus - tenebroso
æneus - de bronce
proles - prole, raza
deterior - inferior

Quos simul atque animadvertit Camillus ignem in sæpem inicit. Forte erat vis magna venti *versa* in hostem; itaque non aperuit solum incendio viam, sed *flavis,* ac longis flammis in castra tendentibus volsci pertimuerunt. Hoc modo fudit hostes Camillus aliique exercitus duces; militi prædam donavit et agrum volscorum *depopulatus est.* Maxima in omnes *irrupit* lætitia omnesque facto *exultaverunt.*

vertere - volver
flavus - rojo
depopulor - devasto
irrumpere - irrumpir
exultare - gozarse

Etruria *prope* omnis armata Sutrium, socios populi romani, obsidebat; qui *legationem* mittunt ut Camillus opem eis ferat. Cuius spei moram cum pati fortuna obsessorum non potuisset, per *pactionem* urbem hostibus tradiderunt. Eo forte tempore Camillus cum exercitu pervenit. Eum vocibus ac lacrimis pueri et mulieres, qui ad *exsilium trahebantur,* precati sunt; quibus commotus, ego etruscis luctum *protinus* feram. Iterum igitur eodem die Sutrium capitur.

prope - casi
legatio - legación
pactio - pacto
exsilium - destierro
trahere - arrastrar
protinus - inmediatamente.

Camillus in urbem Romam triumphans rediit. Longe plurimos captivos ex Etruscis ante currum duxit. Alias victorias legimus Romæ consecutum esse. Merito igitur inter præcipuos urbis antiquæ duces habetur.

(Ex *Titi Livii Historiis eduxi et adaptavi* VI, cc. 1-3).

B

1. Concordantia

a) *VERBI cum pluribus SUBIECTIS*:

Numerus: *Sella et mensa* e ligno *sunt.*
Sella et *mensa* e ligno *est.*

Persona: *est* eadem = pers.: Antonius et frater meus *venerunt.*

non = pers.: *Ego* et frater meus exiv*imus.*

non = pers.: *Tu* et soror tua ibi adfu*istis.*

b) *PRÆDICATI cum pluribus SUBIECTIS*:

Numerus: Pater meus et mater mea *mortui sunt.*

Genus: *non idem* = gen.: *Antonius* et sponsa eius sal*vi* sunt.

non = gen.: *Mulier* et aurum eius *salvæ* sunt | *res animatæ*

non=gen.: Templum et statua *pulchra* sunt.

ERGO:

a) Si *plura* subiecta, verbum *in numero plurali* ponitur. Vel cum *proximiore* cohæret.
Si *eadem persona*: *in hac* ponitur.
Si *non eadem* = Si adest *prima*, hæc præfertur.
Si adest *secunda, hæc* pro tertia.

b) Si *ad plura subi.* se refert: prædic - in numero plurali;
Si *eiusdem generis*: *in hoc* ponitur *prædicatum.*
Si *non eiusdem g.*: si adest *masc., hoc* præfertur.
si adest *fem., hoc* præfertur. — *res animatæ*
si *inanimata,* in g. *neutro.* pl.

2. Enuntiativæ

1. Multa *ignoro*
2. *Veniat* pater tuus
   Venerit pater tuus
3. Non veniret pater tuus, si...
   Non venisset pater tuus, si...

UT IN HISPANO SERMONE

1. Realis. 2. Potentialis. 3. Irrealis.

Etsi hispane sit verbum in præsente (venga), latine potest poni in præs. vel præt. subiunctivi (veniat, venerit).

C

Exercitium 7.

Fac orationes ut cohæreant verba cum subiectis in numero vel persona. Adhibe præteritum perf. indicativi.

1. Agricola, et, miles, congerere, arborum, ramos, ad ignem. 2. Teresiola, et, magistra, tuus, contrahere, pueri, ex, pagi. 3. Ego, et, ludorum, rector, deligere, lusores. 4. Iuvenis, et, puer, depopulari, vinea. 5. Tu, et, soror, tua, Catharina, eicere, canis, e, triclinium. 6. Medicus, et, arbiter, exigere, competitores, ad, certamen. 7. Ego, orator, et, operarius, inflammare, turbas, ut, domum, magistratus, irrumpere. 8. Vos, et, ordinis, custos, minari, nequam, viri. 9. Frater, eius, soror, et, amicus, trahere, comes, quia, offenderat, nomen, mater. 10. Tu, et, puella, nocte, pertimescere. 11. Ego, et, magistratus, uti, radiophonium, ut, præmittere, nuntius, et, renunciare, præfectus, civitas. 12. Aegrotus, et, pater, meus, cito, vires, reficere, stabilis, et, severa, ratio.

Exercitium 8.

Construe orationes. Connecte verbum cum pluribus subiectis, in numero et persona. Adhibe præt. plusq. indicativi.

1. Quandonam, amicus, tuus, et, amica, nasci? 2. Hospes, coniux, et, ancilla, decedere, et, sequi, regia, via. 3. Nobilis, eques, et, eius, donum, solatium, pauper, conferre. 4. Forum, et, platea, ampl-, esse. 5. Avus, tuus, et, amicus, periculosus, morbus, pati? 6. Nepos, et, avia, tueri, supplex, pauper. 7. Flamma, ventus, et, alluvies verti, in, ædificia urbs. 8. Ego, convivæ, et, minister, commoveri, clamores, plebs, adventus, Præses, ad, spectaculum. 9. Ænea, statua, et, vexillum afferri, in, palatium, decretum, magistratus. 10. Proditor, amicus, et, uxor, revocari, ex, exilium, ab, interrex? 11. Alumna, libri, et, ornamenta, servari, a, periculum, incendium? 12. Rastrum, et, vomer, reperiri, in, ager, inaratus, ab, agricola?

Exercitium 9.

Forma orationes enuntiativas reales, potentiales, irreales. Adhibe in realibus, præsens vel præt. perf. indicativi.

1. Equidem, cursor, antecellere, alii. 2. Utinam, vos, apponere, protinus, mensa. 3. Non, ego, cedere, locus, si, esset, vir. 4. Nimirum, mos, esse, suscipere, cura, de, hospes. 5. Forte, invitati, convenire. 6. Minime, nos, venia, reliquis, concedere, si, non, res, nescivissemus.

7. Sane, inquam, tu, noscere, adventus, viator. 8. Fortasse, maiores, nostri, conari, construere, hæc, magna, ædificia, si. ... 10. Certe, auxilium, ego, petere, in, automobilia, collisio. 11. Utinam, tu, finis, opus, quam, primum, imponere. 12. Nos, deambulare, usque, ad, fines, provinciæ, si, potuissemus. 13. Re vera, ego, tradere, fur, potestas, auctoritas. 14. Forte, ii, adducere, liberi, ad, spectaculum. 15. Certe, quædam, mulier, amittere, in, forum, canis., et, bursa. 16. Artifex, opus, conficere, si, paria, vel similia, instrumenta, habuisset.

D

Exercitium R.

Adhibe pronomen personale, etiam "is" ... vel substitue pronomine substantivum.

1. (*Ego*) tenebrosum vallis locum visitavimus in excursione? 2. *Pueri* incendio destruxerunt horti sæpem? 3. *Puerum* vidi vindicem iniurias a fratre acceptas. 4. (*Tu*) de ludis cum amicis pactionem fecistis? 5. *Termini* arva separant. 6. Cursus sæpe *lusoribus* nocuerunt. 7. (*Ego*) proficiemus multum hoc anno in Arithmeticæ studiis. 8. Circum fundos *agricolæ* arbores serunt. 9. (*Tu*) proderit seminare quam primum frugifera prædia. 10. Circa prata *vicinorum* etiam tritici spicæ crescunt. 11. (*Ego*) coquet uxor in furno sana alimenta. 12. Dedimus *operariis* frumentum ex farina confectum. 13. Ex (*tu*) recepimus gratissima dona in tuo adventu. 14. Filiæ *vicinarum* recolebant triticum in sulcis? 15. (*Tu*) indigebamus ad ludos ut hos disponeres.

Collocutio:

1. Quos Roma delegit ut urbes reficerent? 2. Quid nomine "interrex" intelligimus? 3. Quos decreto Camillus creavit? 4. Cur Volsci arma ceperant? 5. Cur dominationem romanorum eicere volebant? 6. Qua amicitia latina cum romanis fuerant? 7. Cur magni momenti hæc defectio in romanos erat? 8. Quid decreto imperavit Camillus? 9. Suntne inæqualia scripta de una eademque re? 10. Quibus armis se induunt milites ad pugnam? 11. Auderes aliqua describere? 12. Quæ arma adhibent agricolæ? 13. Quid de volscorum prole diceres? Quomodo se gesserunt? 14. Cur Etruria legationem ad Camillum miserat? 15. Finge dialogum inter mulieres quæ ad exsilium trahebantur, et Camillum. 16. Quid eis is promisit et adimplevit? 17. Narra historiam huic similem vel finge hanc. 18. Videar magister utrum alumni possint conficere aliquid ex his quæ in lect. 2. indicantur.

LECTIO QUINTA

A

Reipublicæ romanæ duces: P. C. SCIPIO ÆMILIANUS

(Scipio Aemilianus amicis suis narrat quomodo a Masinissa in eius regno receptus sit somniumque noctu habitum, in quo Scipio Maior Africanus futuram gloriam ei prædicit).

"Videsne illam urbem, quæ parere populo Romano coacta per me, *renovat pristina* bella nec potest quiescere (ostendebat autem Carthaginem de excelso et pleno stellarum illustri et *claro* loco), ad quam tu oppugnandam nunc venis pæne miles? Hanc hoc biennio consul *evertes,* eritque *cognomen* id tibi per me partum, quod habes adhuc a nobis *hæreditarium.* Cum autem Carthaginem *deleveris,* triumphum egeris *censorque* fueris et obieris legatus Ægyptum, Syriam, Asiam, Græciam, deligeris iterum consul absens bellumque maximum conficies, Numantiam *excindes.* Sed cum eris curru in Capitolium *invectus,* offendes rem publicam consiliis perturbatam nepotis tui".

renovare - renovar
pristinus - antiguo
clarus - refulgente
evertere - destruir
cognomen - sobrenombre.
hæredit - heredado
delere - destruir
censor - censor
excindere - arrasar
invehere - conducir adentro de.

"Hic tu, Africane, ostendas oportebit patriæ lumen animi, ingenii, consiliique tui. Sed eius temporis ancipitem video quasi *fatorum* viam. Nam... in te unum atque in tuum nomen se tota *convertet* civitas, te senatus, te omnes boni, te socii, te latini intuebuntur; tu eris unus, in quo *nitatur* civitatis salus, ac, ne multa, dictator rem publicam constituas oportet, si impias propinquorum manus effugies".

fatum - hado
convertere - volverse hacia.
nitor - me apoyo

"Sed *quo* sis Africane, *alacrior* ad tutandam rem publicam, sic habeto: omnibus qui patriam conservaverint, adiuverint, auxerint, certum esse in cælo *definitum* locum, ubi beati *ævo* sem-

quo alacr. - para que...
definire - determinar

piterno fruantur: nihil est enim illi principi deo qui omnem mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius quam concilia *cœtusque* hominum iure *sociati*, quæ civitates appellantur: Harum rectores et *conservatores* hinc profecti huc revertuntur"...

ævum - tiempo, vida
cœtus - reunión
sociare - unir
conservator - conservador.

"Sed sic, Scipio, ut avus hic tuus, ut ego, qui te genui iustitiam cole et pietatem, quæ cum magna in parentibus et propinquis, tum in patria maxima est; ea vita via est in cælum et in hunc cœtum eorum, qui iam vixerunt et corpore *laxati* illum incolunt locum, quem vides, (erat autem is splendidissimo *candore* inter flammas *circus* elucens), quem vos, ut a *Graiis* accepistis, orbem *lacteum nuncupatis*".

laxare - aliviar, librar
candor - blancura
circus - círculo
Graii - griegos

Ex quo omnia mihi contemplanti præclara cetera et mirabilia videbantur. Erant autem eæ stellæ, quas nunquam ex hoc loco vidimus, et eæ magnitudines omnium, quas esse nunquam *suspicati sumus*, ex quibus erat ea minima, quæ ultima a cælo, *citima* terris, luci lucebat aliena... Iam ipsa terra ita mihi parva visa est, ut me imperii nostri, quo quasi punctum eius attingimus, pæniteret...

lacteus - lácteo
nuncupare - llamar
suspicor - sospecho
citer - del lado de acá

Quæ cum dixisset, "Ego vero", inquam, Africane, siquidem bene meritis de patria quasi *limes* ad cæli aditum patet, quamquam a pueritia *vestigiis* ingressus patris et tuis decori vestro non defui, nunc tamen tanto præmio exposito *enitar* multo vigilantius". Et ille: "Tu vero enitere et sic habeto, non esse te mortalem, sed corpus hoc; nec enim tu is es quem forma ista declarat, sed mens cuiusque is est quisque, non ea figura, quæ digito demonstrari potest"...

limes - puerta
vestigium - huella
enitor - me esfuerzo

B

1. Nominativus

Dicunt cras venturum esse Nationis Præsidem.
Dicitur cras venturum esse Nationis Præsidem.
In senectute memoria minuitur nisi eam *exerceas.*

Subiectum incertum ↗ vel in 3ª P. activ.
→ vel in 3ª S. passiv.
↘ vel in 2ª S. subi.

UT IN HISPANO SERMONE.

2. Orationes interrogativæ simplices.

Quis venit? *Ubi* est amicus magistri?		
Nonne adest faber?	Resp.	*Certe.*
Num ancilla abest?	Resp.	*Non.*
Ades*ne* magister?	Resp.	*Certe*; *non.*
Adest magister?	Resp.	*Certe*; *non.*

Quærunt aliquid vel de aliquo.
Unum membrum.
vel 1. Pronomina aut adverbia interrogativa (*quis... ubi...*).
vel 2. Particulæ:

↗ Nonne (+): *Certe.*
→ *Num* (—): *Non, minime.*
↘ *Ne* (?): *Certe aut non* (vel sine particula).

C

Exercitium 10.
Exerce subiectum incertum vel indeterminatum.

1. *Dicere* turbas delevisse et excidisse domum Ministri. 2. *Ferre* parentes filium pollicitos esse autocinetum ob optimas in studiis qualificationes. 3. *Narrare* improbum alumnum magistrum despexisse. 4. Obtinebis præmium nisi constantiam *deponere.* 5. Domus tua ventis evertetur nisi eam *renovare.* 6. *Affirmare* eius amicum in eum versum esse negotiorum causa. 7. *Suspicor* iuvenum cœtum sociari in nos ad suffragia obrinenda. 8. Vox minuitur nisi eam *exercere.* 9. Alumni non aulam ingredientur nisi contrarium eis *persuadere* rector. 10. *Dicere* æquum testem protulisse testimonium æquitate. 11. *Ferre* latronem effugisse e custodis manibus.

Exercitium 11.
Pone modo interrogativo. Pone pro signo particulam propriam. Da etiam responsum.

1. Eniteris in studiis (+). 2. (—) inveheris autocineto in officinam. 3. Laxaberis (?) in laboribus. 4. (+) hodie alumni scholam perturbabunt. 5. (—) nuncupabor cognomine patris mei. 6. Niteris (?) ad examen in gratiam magistri. 7. (+) minati sunt Præsidi ut renuntiaret eos magistratus. 8. (—) huc traxerunt comites lusorem. 9. Deliget (?) rector clarissimos alumnos ad certamen.

D

Exercitium R.
Efforma adiectiva possessiva.

1. (*Nos*) duces contraxerunt copias et exegerunt ad bellum. 2. (*Vos*) operarii congerebant folia et inflammabant. 3. (*Ego*) amici irruperunt in hortum et depopulati sunt arbores. 4. (*Tu*) sorores refecerunt protinus vestes. 5. (*Nos*) parentes præmiserunt nuntios ut admonerent de suo adventu. 6. Eiecimus foras canes ne offenderent (*vos*) puellas. 7. Viridis sæpes circumdat (*tu*) ædificium. 8. In (*vos*) aula discipuli pertimescunt severum magistrum? 9. Forte nihil de (*nos*) patione cum comitibus sciebatis. 10. Adhuc agricolæ (*sui*) inaratos campos colunt rastris et vomeribus? 11. Interrex (*sui*) decreto condemnavit proditores? 12. Quot utensilia deteriora invenistis in (*vos*) fabrica? 13. Quæ vestigia reliquerunt in (*nos*) via fures?

Collocutio:

1. De quo agitur in lectione præcedente. 2. Quam urbem ostendebat avus Scipioni Æmiliano? 3. Cur Africani cognomen Scipioni Maiori dederunt? 4. Cur hoc nomen Æmilianus hæreditarium habebat? 5. Quæ pristina bella indicat hic S. Maior? 6. Quæ erat civitas Numantia? 7. In quo aliis civitatibus præstavit? 8. Quid de fatis romani sentiebant? 9. Quod officium censoris erat? 10. Cur Æmilianum reipublicæ conservatorem vocares? 11. Quomodo intelligis illud: ævo sempiterno frui? 12. Quem orbem lacteum romani dicunt? 13. Quæ consilia suo nepoti S. Maior dedit? 14. Quid de immortalitate corporis et animi is senserat? 15. Quod iudicium dare auderes de hac narratione? 16. Quid de subiecto indeterminato dicis? 17. Explica aliquantum orationes interrogativas simplices. 18. Faciat aliquis quod magistro videatur de rebus in lect. 2 indicatis.

LECTIO SEXTA

(Repetitio 4-5)

A

(Hæc oda alegorica iuxta alios refertur ad ultimum bellum inter Octavium et Sextum Pompeium; iuxta alios ad prœlium acciense, in quo Octavius penitus vicit Antonium et Cleoaprtam).

O navis, referent in mare te novi
fluctus; O quid agis? Fortiter occupa
portum. Nonne vides, ut [1]
nudum remigio latus
et malus celeri saucius [2] Africo [3]
antemnæque gemant, ac sine funibus
vix durare carinæ [4]
possint imperiosius
æquor? Non tibi sunt integra lintea, [5]
non di, quos iterum pressa voces malo.
Quamvis Pontica [6] pinus,
silvæ filia nobilis,
iactes et genus et nomen inutile,
nil [7] pictis timidus navita [8] puppibus
fidit. Tu, nisi [9] ventis
debes ludibrium, cave.
Nuper sollicitum quæ mihi tædium, [10]
nunc desiderium curaque non levis
interfusa nitentes [11]
vites æquora Cycladas [12].

(*Horatius,* ex Epodis, I, 14).

1. *Ut* = quam. (nudum sit). 2. *Saucius* = fractus. 3. *Africo*: venti magna agitatio. 4. *Carinæ*: parva navis. Pl. pro sing. 5. *Lintea*: Velorum apparatus. 6. *Pontica pinus* = navis ex Ponto (ex pontico ligno). 7. *Nil* = nihil (pro *non*). 8. *Navita* = nauta. 9. *Nisi* ... nisi vis ludibrium esse ventorum. 10. *Tædium*: sollicitudinis objectum. 11. *Nitentes*: ex marmore quo insulæ abundabant. 12. *Cycladæ*: Novem insulæ maris Ægei.

B

Vide in lectionibus 4 et 5

C

Exercitium 12.
a) Connecte verba cum subiectis in numero vel persona. Adhibe futurum perfectum indicativi.

1. Ductor, et amicus, invehere, infirmus, in, nosocomium. 2. Frater, meus, et, tuus, se sociare, ut, pugnent, in, ludi, adversus, competitores. 3. Ego, et, socii, mei, nitor, in, proprii, labores, ut, præmia, consequamur. 4. Forte, tu, et, soror mea, laxare, durum, exercitium, alumnæ. 5. A, præfectus, ludi, ego, et, comes, meus, optim- lusor- nuncupat- ... 6. Vos, et, hospites, agmina, petere, ut, mœnia, et, tela, æquitatus videatis. 7. Operarius, et, eius, sponsa, carere, etiam necessaria, et queri, de, infortunium. 8. Birota, autoræda, et, autocinetum, e, ferrum, esse.

b) Fac cohæreat verbum cum pluribus subiectis in numero et persona. Adhibe præter. perfect. subiunctivi formæ passivæ.

9. Ab, agricola, et, operarius, seminare, grana, in, sulci, et, terere, paleæ, in, area. 10. Prata, et, arva, humida, et, blanda, facere, pluvia. 11. Grana, et, arborum, fructus, sicc- et inmatur- operire, foliis, ab, agricola. 12. Magna, fiducia, medicus, et, chirurgicus, consulere, ab, infirmus, de, morbus, et, medicamenta. 13. Maritus, et, sponsa eius, conor servare, filius, a, malum, suis, præceptis. 14. Muliet, et, eius, filius, magnum, solatium, adipiscor, si, præceperitis, puer, domi, remanere. 15. Aurum, et, vestes, servare, in, ædificii incendium.

Exercitium 13. ..
Exerce subiectum incertum vel indeterminatum.

1. *Dicere* vos vidisse domum mundissimam et decoram. 2. *Ferre* cras eos exposituros esse picturas tui amici. 3. *Narrare,* tu, coram, populus, et, pro, amicus, dicere, oratio. 4. In pueritia, forte non quidquam consequaris, nisi plorare. 5. *Affirmare* vestrum incolam properasse et redivisse heri noctu. 6. *Rumor spargere* castra viatorum esse prope mare. 7. Amittitur munus nisi officium *imperare.*

Exercitium 14.
Forma orationes enunt., reales. potentiales, irreales.

1. Vos, discere, optime, historia. 2. Utinam, quiescere, operarii, a, durus, labor. 3. Mercenarius, non, umquam, tugurium, habitare, si nummi ei fuissent. 4. Platea, abundare, commoda, subsellia, 5. Forte, ei, dominus, levare, onus. 6. Sine dubio, febris minuere, si medicinæ ei non defuissent. 7. Pater, filii, comparare, pulchram domum quia se iunxerat in matrimonio. 8. Forte, maritus, domum, acquirere, si pecuniam habeat. 9. Ad, tempus, conviva, pervenire, si non nimis ædificium distaret.

D

Exercitium R.
Efforma adiectiva possessiva. Adhibe primum n. singularem deinde pl.

1. Hortati sumus virum ne iniret societatem cum (*tu*) fratre de negotiis. 2. Eum interest non dimittere operarium (*eius*). 3. Universi, te auctorem laudaverunt de (*tu*) scripto. 4. Mulier incredibili impetu sociam premebat ut ad (*ego*) festum veniret. 5. In excursione traiecimus (*tu*) fundum et constitimus in (*ego*) prato. 6. In festo (*tu*) vicini orta est rixa propter diversam de psaltationibus opinionem. 7. (*Tu*) filiæ examen meruit ut admirationem magistrarum excitaret. 8. Miser operarius iacebat plane derelictus in (*eius*) lecto ob periculosum morbum.

E

Collocutio

1. Lege poesim et da sensum breviter. 2. Dic aliqua de Horatii vita. 3. Quod genus poeseos coluit? 4. Auderes comparare Virgilium et Horatium? 4. Cur plerisque magis Virgilius placet? 5. Indica præcipuas virtutes poeseos liricæ. 6. Dic nobis quos poetas legeris et cur tibi placuerint. 7. Enumera aliquos liricos poetas tuæ nationis. 8. Enumera alios ex exteris. 9. Submitte ad crissim aliquem ex his. 10. Aliquid ex dictis in lect. 2.

LECTIO SEPTIMA

A

Reipublicæ romanæ hostes: HANNIBAL

Missus Hannibal in Hispaniam primo statim adventu omnem exercitum in se convertit: Hamilcarem iuvenem redditum sibi veteres milites credere; eundem vigorem in vultu *vim*que in oculis, *habitum* oris *lineamenta*que intueri. *Dein* brevi effecit, ut *pater* in se minimum momentum ad favorem *conciliandum* esset.

Nunquam ingenium idem ad res diversissimas, parendum atque imperandum, habilius fuit. Itaque haud facile *discerneres*, utrum imperatori an exercitui carior esset; neque Hasdrubal alium quemquam *præficere* malle, ubi quid fortiter ac strenue agendum esset, neque milites alio duce plus confidere aut audere.

Plurimum audaciæ ad pericula *capessenda*, plurimum consilii inter ipsa pericula erat. Nullo labore aut corpus *fatigari* aut animus vinci poterat. Caloris ac frigoris patientia par; cibi *potionisque* desiderio naturali, non voluptate modus *finitus;* vigiliarum somnique nec die nec nocte *discriminata* tempora: id, quod gerendis rebus superesset, quieti datum est neque molli *strato* neque silentio *accersita*; multi sæpe militari sagulo opertum humi iacentem inter custodias *stationesque* militum *conspexerunt.* Vestitus nihil inter æquales excellens; arma atque equi *conspiciebantur.* Equitum peditumque idem longe primus erat. Princeps in prœlio ibat, ultimus *conserto* prœlio exedebat.

Has tantas viri virtutes ingentia vitia æquabant: *inhumana* crudelitas, perfidia plus quam Punica, nihil veri, nihil sancti, nullus *deum*

vis - energía
habitus - aspecto
lineamentum - fisonomía

dein - deinde
pater - similitudo cum patre.
conciliare - captar (se)
discernere - distinguir
præficere - poner al frente.

capessere - afrontar.

fatigor - me fatigo

potio - bebida
finire - limitar
discriminare - distribuir

stratum - la cama y las ropas.
statio - puesto de guardia
conspicere - ver, resaltar

conserere - tratar, entrelazar

metus, nullum ius iurandum, nulla *religio.* Cum hac *indole* virtutum atque vitiorum triennio sub Hasdrubale imperatore *meruit* nulla re, quæ agenda videndaque magno futuro duci esset, prætermissa.

(Ex *Tito Livio*, L. XXXI, c. IV).

æquare - igualar
inhumanus - inhumano
deum = deorum
religio - conciencia
indoles - caracter
merere - servir en la milicia.

Hannibal, Amilcaris filius, cartaghiniensis. Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus romanus omnes gentes virtutes superarit, non est *infitiandum* Hannibalem tanto præstitisse ceteros imperatores prudentia, quanto populus romanus *antecedebat* fortitudine cunctas nationes: nam, *quotiescumque* cum eo congressus est in Italia, semper discessit superior. Quod nisi domi civium suorum invidia debilitatus esset, romanos videretur superare potuisse. Sed multorum *obtrectatio devicit* unius virtutem. Hic autem, velut *hæreditate,* relictum, odium paternum erga romanos sic conservavit ut prius animam quam id deposuerit. Qui quidem cum patria pulsus esset et alienarum opum indigeret, nunquam destiterit animo bellare cum romanis.

infitior - niego
antecedere - sobrepujar
quotiescumque - cuantas veces
obtrectatio - detracción, malignidad.
hæreditas - herencia
devincere - vencer

Hac igitur, qua diximus, ætate cum patre in Hispaniam profectus est. Cuius post obitum. . ., equitatui omni præfuit. Sic Hannibal, minor quinque et viginti annis natus, imperator factus. . . Saguntum *fœderatam* civitatem vi expugnavit, tres exercitus maximos comparavit. *Saltum* Pyrenæum transiit; quacumque iter fecit, cum omnibus incolis *conflixit*; neminem nisi victum *dimisit.* Ad Alpes posteaquam venit, quæ Italiam ab Gallia *seiungunt,* quas nemo unquam cum exercitu ante eum, præter Herculem Graium, transierat. . ., alpicos conantes prohibere *transitu, concidit,* loca patefecit, itinera munivit, effecitque ut ea elephantus ornatus ire posset, qua antea unus homo *inermis* vix poterat *repere. Hac copias traduxit in Ita-*

fœderatus - aliado
saltus, us - desfiladero
Pyrenæus - del Pirineo
confligere - luchar
dimittere - dejar
seiungere - separar
alpicus - alpino
transitus - paso
concidere - derrotar
inermis - inerme
repere - arrastrarse

liamque pervenit...

Quæ dum in Asia geruntur, accidit casu ut legati *Prusiæ* Romæ apud L. Quintium Flaminium *consularem* cenarent; atque ibi de Hannibale *mentione* facta, ex his unus diceret eum in Prusiæ regno esse. Id postero die Flaminius senatui detulit. *Patres conscripti*, qui, Hannibale vivo, nunquam sine insidiis futuros existimabant, legatos in Bithiniam miserunt, in his Flaminium, qui a rege peterent ne inimicissimum suum secum haberet, sibique dederet. His Prusias negare ausus non est. Illud *recusavit*, ne id a se fieri postularent quod adversus ius hospitii esset; ipsi si possent, comprehenderent; locum, ubi esset, facile inventuros. Hannibal, enim, uno loco se tenebat, in castello quod ei a rege datum erat muneri; idque sic ædificarat, ut in omnibus partibus ædificii exitus haberet, scilicet verens ne usu veniret quod accidit.

Prusias - el Rey P.
consularis - consular
mentio - mención
p. conscrip - cónsules
recusare - rehusar

Huc cum legati romanorum venissent, ac multitudine domum eius circumdedissent, puer, ab ianua prospiciens, Hannibali dixit plures præter consuetudinem armatos apparere. Qui imperavit ei ut omnes *fores* ædificii circumiret, ac propere sibi nuntiaret, num eodem modo undique obsideretur. Puer cum celeriter, quid esset, renuntiasset, omnesque exitus occupatos ostendisset, sensit id non *fortuito* factum sed se peti, neque sibi diutius vitam esse retinendam. Quam ne alieno arbitrio dimitteret, venenum, quod semper habere consuerat, sumpsit.

fores - entrada
fortuito - fortuitamente

(Ex Cornelio Nepote, liber De Excellentibus ducibus exterarum gentium, Hannibal, cc. I, III, XII).

B

1. a) *Parentes meos diligo.* - *Pulchrum librum legeram.*
   b) *Me delectat* taurorum agitationem spectare.
2. Cras *Matritum* ibimus. - Decem *menses* tecum laboravi.

3. Illud accuso fratrem tuum. - Idem omnes pueri lætantur.

4. *Te* universi concives *Præsidem declaraverunt.* - *Iuvenes artem doceo.*

1. **Accusativus**

ACC.

1. ac. COMPLEMENTUM DIRECTUM
   - → a) cum verbis transitivis
   - → b) cum verbis impersonalibus.
2. ac. COMPLEMENTUM CIRCUMS.
   - → loci
   - → temporis
   - → durationis
   - → extensionis (mensuræ)
   - → distantia
   - → finis (Hoc feci *ad bonum* patriæ).
3. ac. relationis (V. generic)
4. *duplex accusativus.*

1. a) Multa verba adhibentur nunc *transitive*, nunc *intransitive* iuxta significationem:

—*Vos consulo* in multis. - *Consulite* melius *pueris.*

Multa verba *intransitiva* efformant *composita transitiva*:

Verba *motus* cum *præpos.*: *circum, præter. trans.*:

Vere *transivimus* Alpes.

Verba *motus* cum *præp.*: *ad, in, ob, per,* sed cum mutant significationem simplicis.:

Aggrediemini hostes? Operarii inierunt consilium.

Cum simplicis significationem servant, sæpe præpositionem ferunt: Adibimus ad officiarium.

b) Multa verba *impersonalis* (pænitet me ...) vel adhibita *ad modum impersonalium* (me fugit...).

2. Hæc singillatim tractabimus.

3. Indicat respectum sub quo fit affirmatio. Sunt *pronomina neutra* vel quædam adiectiva (v. g., id, illud, idem, quid, nihil, pauca...).

4. Duo acusativi (alius *personæ, alius, rei*): Verba significantia: *vocare, declarare,* (se) *præbere;* DOCERE, POSCERE, CELARE...).

2. Orationes imperativæ

Cum venerit, *faciat* hoc puer. - *Faciamus* nos etiam hoc.
Accipe librum. *Vitate* omnino spectaculum hoc.
Ne feceris hoc. - *Noli* (*nolite*) *facere* hoc.

Prima et *tertia* pers. Præsens subiunctivi.

Secunda pers. ——→ Prsens imperativi (*Mandatum*).

→ Præt, perf. subi. (*prohibitio*) (*ne*) vel noli, nolite et præs. infinitivi.

Desiderativæ

	Utinam (ne) veniat magister	
	Utinam (ne) venerit magister	potentiales
UT IN HISP. SERMONE.	Utinam (ne) veniret magister	irreales
	Utinam (ne) venisset magister.	

C

Exercitium 15.

In orationibus cura præsertim de complemento directo, de compl. interno, relationis et de duplice accusativo.

1. Lusor, seiunxerint, peritior, in, duas partes. 2. Is, testes, infitiati sunt, propter, religio. 3. Medicus, defatigatur, et, strenue, capessit, labor, et, periculum, morbi. 4. Consularis, devicit, inermis, fœderatus, in, alpici, saltus. 5. Miles, fortuito, conflixerant et conseruerant, pugna, ex, stationes. 6. Quis, victor, in, ludi, præfectus, declaravit? 7. Comes, dicere, recusavit, ut, favor, sodales, sibi, conciliaret. 8. Inhumanus, dominus, æquabat, habitus, indoles. 9. Nonne, tu, pænitet, de inmoderata potione? 10. Is, delectat, congredi, cum amici, et, concidere, ipsi. 11. Ego, is, accusabo, quod, operarii, dimittat, sine, pecunia, et, tollat, iniuste, cibus. 12. Iuvenis, se, præbuit, strenuus, cum, comites, præfuit, et, meruit, sub, pater. 13. Quotiescumque, fores, aperis, ad, transitus, nos, transimus, per hæ. 14. Circumdederunt, muri, cum, intus, fures, conspexerunt. 15. Lusores, agressi sunt, arbiter, in exercitationes.

Exercitium 16.

Muta has orationes in imperativas.

1. Fugit ab illo ingrato spectaculo. 2. Non deles tua scripta. 3. Evertitis et relinquitis omnino vestrum domicilium Magnæ Viæ. 4. Iudex definivit utriusque hæreditatem. 5. Non exscindetis arbores in vestris ludis. 6. Non suspicabatur de sene. 7. Enititur quo magis facilius præmium consequatur. 8. Non mutat lineamenta pulchri oris. 9. Non fecisti mentionem de amici obtrectationibus. 10. Primum renovas linteamina, dein mutas stratum. 11. Puer vitat repere domi et perturbare fratres. 12. Instituitis arbitros et committitis eis directionem ludorum. 13. Non negligitis repetere lectionem hodiernam. 14. Non metuimus versari diu in his occupationibus. 15. Cedit alteri locum et impedit aditum aliis in ædibus. 16. Perficitis opus et non contemnitis restituere tempus amissum. 17. Egrediebaris e fano et petebas domum mature. 18. Non querimini de pœna imposita a magistro.

D

Exercitium R.

Qui casus? Adhibe primum numerum singularem deinde pluralem.

1. Illud (*tu*) accidit propter tuam cupiditatem. 2. Reddidisti amico instrumenta quæ (*ego*) præstiterant? 3. Noli terere tempus

cum (*ego*), aliter molestiis afficietur pater tuus. 4. Sermo inciderat in (*tu*) quem, (quos) noscebamus. 5. Ad (*tu*) pertinet prohibere aditum in cubiculo. 6. Hodie tempus cum (*te*) impendemus. 7. Plerique censebant ad (*ego*) epistolas deferre. 8. Amore (*tu*) frater se continuit a turpi flagio et furto. 9. Aliquis (*ego*) retinuit vel eripuit libros magistræ. 10. Discedam a (*tu*) postquam consecutus sim illa quibus indigeo. 11. Quis (*tu*) removit rem e loco? 12. Puer non modo (*ego*) admittet ad ludendum, sed etiam statuit (*tu*) etiam vocare. 13. Cur omisisti addere in litteris nuntios de quibus (*ego*) dixeras. 14. Infirmaria optime se habuit (*ego*) cum, dum ægrotavimus in valetudinario et nosocomio. 15. Undique per scalas vel ascensorio populus ascendit ut (*tu*) visitent.

E

Collocutio:

1. Quomodo milites Hannibalem in Hispaniam missum receperunt? 2. Describe eum. 3. Lege paragraphos secundam et tertiam at loquere breviter de eius virtutibus. 4. Quæ præcipua vitia Hannibalis censeres fuisse? 5. Quid de eius odio in romanos. 6. Quid putat Cornelius Nepos de populi romani virtute et Hannibalis? 7. Quæ fuerunt præcipua inter illa prœlia et in quibus Hannibal victor evasit? 8. Quos montes conscendit et pertransit? 9. Lege mortem apud C. Nepotem et repete propriis verbis. 10. Quid æquus iudex de virtute, in belli peritia, fortitudine iudicaret? 11. Quid sane in illo reprehenderet? 12. Quid vero ei ignosceret? 13. Finge dialogum inter Hannibalem et servum ante illius mortem. 14. Narra factum aliquod huic simile. 15. Faciat unus ex discipulis aliquid ex eis quæ indicantur in lectione 2.

LECTIO OCTAVA

A

Pugna cannensis

Hannibal, luce prima, *Baliaribus,* levique alia armatura præmissa, transgressus flumen, ut quosque *traduxerant* ita in acie locabat; Gallos Hispanosque equites prope ripam, *lævo* in cornu, adversus Romanum equitatum, dextrum cornu *Numidis* equitibus datum, media acie

Baliaris - habitante de las Baleares,
traducere - atravesar
lævus - izquierdo
Numida - h. de Nu-

peditibus firmata, ita ut *Afrorum* utraque cornua essent, *interponerentur* his medii Galli atque Hispani. Afros Romanam crederes aciem; ita armati erant armis et ad Trebiam, ceterum magis quam *cæsim* adsueto petere hostem, brellis Hispanisque scuta eiusdem formæ fere erant, *dispares* ac dissimiles gladii, Gallis *prælongi* ac sine *mucronibus*, Hispano, *punctim* magis quam *cæsim* adsueto petere hostem, brevitate habiles et cum mucronibus.

midia.
pedes - infantería
Afer - africano
interponere - poner entre.

dispar - desigual
prælongus - muy largo
mucro - punta
punctim - de punta

Ante alios habitus gentium harum cum magnitudine corporum tum specie terribilis erat; Galli super *umbilicum* erant nudi, Hispani *linteis prætextis* purpura *tunicis,* candore miro fulgentibus, constiterant. Numerus omnium peditum, qui tum stetere in acie, milium, fuit quadraginta, decem equitum. Duces cornibus præerant sinistro Hasdrubal, dextro Maharbal; mediam aciem Hannibal ipse cum fratre Magone tenuit. Sol, seu de industria ita locatis, seu quod forte ita stetere, *peropportune* utrique parti *obliquus* erat, Romanis, in meridiem, Pœnis in septemtrionem versis. Ventus *Vulturnum* regionis incolæ vocant adversus Romanis *coortus* multo pulvere in ipsa ora volvendo *prospectum* ademit.

cæsim - de corte
ante - mas que
umbilicus - ombligo
linteus - de tela
prætexere - bordar
tunica - túnica

peropportune - muy oportuno.
obliquus - de lado
Vulturnus - Vulturno
coorior - me levanto
prospectus - vista

Clamore *sublato*, procursum ab *auxiliis* et pugna levibus primum armis commissa: deinde equitum Gallorum Hispanorumque lævum cornu cum dextro Romano concurrit, minime *equestris* more pugnæ; frontibus enim adversis concurrendum erat, quia nullo circa ad *evagandum* relicto spatio, *hinc*, amnis, hinc peditum acies claudebant. In directum *utrimque nitentes*, stantibus ac *confertis* postremo turba equis, vir virum amplexus *detrahebat* equo.

Pedestre magna iam ex parte certamen factum erat; acrius tamen quam diutius pugnatum est, pulsique Romani equites terga vertunt.

aufferre - levantar
auxilia - tropas auxiliares.

equestris - de caballería.
evagare - evolucionar
hinc, h. p. aquí...
utrimque - por ambas partes.
confertus - apretado
pedestris - de infantería.

Sub equestris finem certaminis coorta est peditum pugna, primo et viribus et *animis* par, dum *constabant ordines* Gallis Hispanisque; tandem Romani, diu ac sæpe conisi, obliqua fronte acieque densa impulere hostium *cuneum*, nimis tenuem eoque parum validum, a cetera *prominente* acie... Qui cuneus, ut pulsus æquavit frontem primum, dein cedendo etiam sinum in medio dedit. Afri circa iam cornua fecerant, inruentibusque incaute in medium Romanis circumdedere alas; mox cornua extendendo clausere et ab tergo hostes...

animus - coraje
constare - estar firme
ordo - fila
cuneus - cuña
prominere - sobresalir.

Iam et sinistro cornu Romano, ubi sociorum equites adversus Numidas steterant, consertum prœlium erat, *segne* primo et a Punica cœptum *fraude*. Quingenti ferme Numidæ, præter solita *arma telaque* gladios occultos sub loricis habentes, specie *transfugarum* cum ab suis, *parmas* post terga habentes, *adequitassent*, repente ex equis *desiliunt*, parmisque et iaculis ante pedes hostium proiectis, in mediam aciem accepti ductique ad *ultimos*, considere ab tergo iubentur.

segnis - lento
fraus - engaño
arma et t. - armas defensivas y ofensivas.
transfuga - desertor
parma - escudo pequeño.
adequitare - galopar
desilire - saltar
ultimos - retaguardia

Ac dum prœlium ab omni parte conseritur, quieti manserunt; postquam omnium animos oculosque occupaverat certamen, tum, arreptis scutis, quæ *passim* inter *acervos* cæsorum corporum strata erant, aversam adoriuntur Romanorum aciem, tergaque ferientes, ac *poplites* cædentes, *stragem* ingentem ac maiorem aliquanto pavorem ac tumultum fecerunt.

passim - acá y allá
acervus - montón
poples - corva
strages - matanza

Cum alibi terror ac fuga, alibi *pertinax* in mala iam spe prœlium esset, Hasdrubal, qui ex parte præerat, *subductos*, ex media acie Numidas, quia segnis eorum cum adversis pugna erat, ad persequendos passim fugientes mittit, Hispanos et Gallos equites Afris prope iam fessis cæde magis quam pugna *adiungit* ... Cn. Len-

pertinax - encarnizado
subducere - retirar
adiungere - juntar

tulus, tribunus millitum, cum, *prætervehens* equo, sedentem in saxo *cruore oppletum* consulem vidisset: "L. Æmili", inquit, "quem unum *insontem* culpæ *cladis* hodiernæ dei respicere debent, cape hunc equum, dum et tibi virium aliquid superet, et comes ego te tollere possum ac protegere. Ne funestam hanc pugnam morte consulis feceris; etiam sine hoc lacrimarum satis luctusque est".

præterv. - pasar a c.
cruor - sangre
oppletus - cubierto
insons - inocente
clades - desastre

Ad ea consul: "Tu quidem, Cn. Corneli, *macte* virtute esto; sed cave, frustra *miserando*, exiguum tempus e manibus hostium evadendi absumas. Abi, nuntia publice patribus, urbem Romanam muniant, ac, priusquam victor hostis advenit, præsidiis firment; *privatim* Q. Fabio, Æmilium præceptorum eius memorem et vixisse adhuc et mori"...

macte - v. e. animo
miseror - me lamento
privatim - privado

Quadraginta quinque milia quingenti pedites, duo milia septigenti equites, et *tantadem* prope civium sociorumque pars, cæsi dicuntur... undetriginta tribuni militum... octoginta præterea aut tenatores, aut qui eos magistratus gessissent...

tantadem - otro tanto

(Ex Tito Livio, 1. XXII, cc. 46, 47, 49).

B

1. **Genitivus**

1. a. Accepi librum *Petri.*
   b. Heri visitavimus templum *magnæ pulchritudinis.*
   c. *Unus militum* perivit. *Quis vestrum* hoc vidit? *Satis peritiæ* is habet.

2. a. *Avidum gloriæ* lusorem invenio.
   b. Imperator *peritissimus* belli erat, sed *imperitus artium.*
   c. Pueri vultus *similis* est *vultus* matris (vel *vultui* m.)

3. a. *Magistri est* docere optime pueros et iuvenes.
   b. *Memini tuorum beneficiorum* sed *oblitus sum iniuriarum illius.*
   c. Miseret me *operariorum* tuguria *habitantium.*

GENITIVUS *Complet*

1. NOMEN PRONOMEN	→	a. possesssivus
	→	b. qualitatis
	→	c. partitivus
2. Aliqua ADIECTIVA	→	a. avidus et similia
	→	b. peritus, contraria et sim.
	→	c. similis, contraria et sim.
3. Aliqua VERBA.	→	a. esse
	→	b. memini, obliviscor et similia
	→	c. impersonalia: miseret, tedet...

Genitivus etiam munus complementi *circumstantialis* exercer; sed de hoc singillatim tractabimus.

Aptus, idoneus = *accus.* + *ad.*

Obliviscor ... = gen. personæ; gen. vel, ac. rei. (Obliviscor tui; ludi, ludum).

Memini: Etiam meministi mei, me, de me; meministi doni, donum, de dono.

Recordor: Etiam recordaris de me.

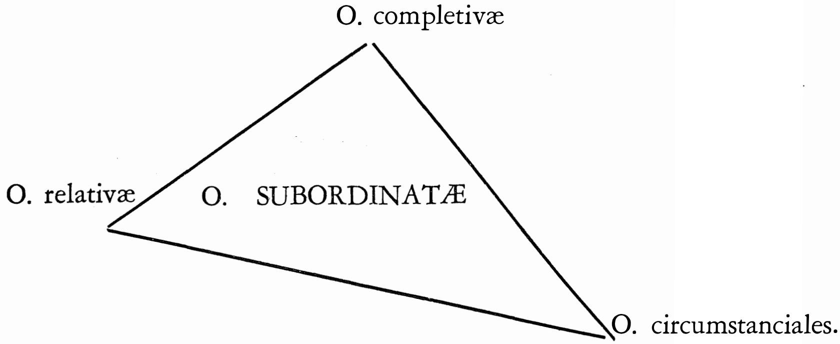
V. *accusandi, absolvendi* ...: Accusant Antonium *homicidi* (vel *de* h.)

Moneo et composita: Monui Marcum *periculi* (vel *de periculo*).

Interest, refert: Interest *omnium* (g. pers.)
Interest (*ad honorem*) (a. rei).

Sed pro genitivis personalibus: *mei, tui, sui, nostri, vestri* - *mea, tua, sua, nostra, vestra.*

2. **Orationes** SUBORDINATÆ

O. SUBORDINATÆ

O. Subordinatæ:

Egent alia oratione ut habeant sensum completum vel ut eum determinent.

— **Completivæ:**

Funguntur munere *complementi obiecti* (*directi*):
Spero *te venturum esse hodie domum meam.*
Rogavi eum *ut visitaret ægrotum*
Lætor *quod* optime examen *præbuisti.*
Funguntur munere *subiecti*: (cum verbis vel locutionibus *impersonalibus*)
Eis licet *quærere a magistro*
Dicitur *amicum tuum perivisse.*

— **Relativæ:**

Se iungunt ope relativo alicui termino o. principalis.
Alumnos *qui quotidie lectioni studet* multum proficiet.
Ludi, *quos invenes sæpe exercemus,* saluti nostræ prosunt.

— **Circunstantiales:**

Æquivalent complemento circumstantiali.
Hoc feci *quia me fames coegit.*
Aberam *cum amicus meus venit.*

C

Exercitium 17:
Attende præsertim ad diversa genera genitivorum.

1. Adequitabamus, in, milites, equi, ad cursus. 2. Quis, eques, evagabit, et, suferret, vexillum? 3. Puellæ, prætexent, tunica, magna, pulchritudo. 4. Pedites, gloria, avidi, confertus, ordo, hostes, traducunt et prætervehunt. 5. Iuvenes, vestes, dispares, utrimque, de equi, peropportune, desiluerant. 6. Milites, bellum, periti, se, interponunt, mucrones, et, parmæ, inter, pertinaces, acies. 7. Memineris, cruor, et, strages, quæ, passi sumus, propter, transfugæ? 8. Miseret, te, insontes, pueri, qui, comites, subduxerunt, ex, schola. 9. Accusant, equestris, ordo, quia, in, lævum, cornu, segne, duxerit, prœlium. 10. Ex prominens, rupes, prælongus, prospectus, regio, circumspiciebamus. 11. Interest, ad honor, tuus, ut, operarius, vestes, linteæ, possideat. 12. Meus, refert, monere, amicum, periculum. 13. Est, ordo, custodes, passim, urbs, vigilare. 14. Oblitus es, hodie, ludus pilæ. 15. Interest, vester, accusare, vicinus, furtum.

Exercitium 18:
Exerce orationes completivas, relativas, circumstanciales elemento infra dato.

1. Promisi ... (compl.) 2. Magister ... docet scientias. (rel.). 3. Spectaculo aberamus ... (circums.) 4. A patre meo petam ... (compl.) 15. Iuvenes ... de periculo monuisti (rel.) 6. Illud egisti... (circums.) 7. Gaudeo ... (compl.) 8. Operarii ... dedisti ... (rel.) 9. Accusant hunc virum de morte ... (circums.) 10. Obliviscor ... (compl.) 11. Tedet me ... (circums.) 12. Recordaris magistræ ... (rel.).

D

Exercitium R.
Responde quæstionibus et adhibe primum "hic", deinde "iste"..., postea "ille"...

1. Quis fixit tabulam in pariete? 2. Quam formam terra habet? 3. Quibus modis munus tuum adimplebis? 4. Quo voto cum Deo te adstrinxisti? 5. Quæ indumenta elegerat femina in expositione vestium? 6. Quas cærimonias confecerat minister extra sacrarium? 7. Qui elaboravissent statuas? 8. Quibus indumentis episcopus se induet? 9. Quo

consecraverit templum? 10. Quarum filios doces? 11. Cui muneri te applicas? 12. Quibus copiis præeris? 13. Quas dominas alibi adiuvabimus? 14. Erga quam alumnam sententiam dabis? 15. Cuius mulieris bona administrabo? 16. In quo festo canes et organum pulsabis? 17. Quibus peccatis parcunt sacerdotes? 18. Qui pinxerint has pulcherrimas picturas baptisterii? 19. Quorum venia hoc opus peregistis? 20. Ex quo loco veniebatis? 21. Enuntia verba sequentia: aperio, ascendo, do, descendo, dico, duco, incido, incipio, invenio, nosco, pendeo, succo, valeo, venio, afficio, admitto, circumdo, consulo, expono, impono, præcipio, sustineo, remaneo, statuo.

Collocutio:

1. Cur pugnam cannensem dicimus? 2. Inter quos habita est? 3. Quibus Hannibal usus est in ea? 4. Describe ordinem totius exercitus. 5. Describe Gallos et Hispanos. 6. Lege paragraphum primam et secundam "clamore... et pedestre..."; refer hæc propriis verbis. 7. Narra fraudem numidarum. 8. Narra factum et collocutionem habitam inter Lentulum et consulem. 9. Quæ ei consul dixit? 10. Cur hac in pugna victi sunt romani? 11. Quibus virtutibus hi præsertim eminuerunt? 12. Quas partes Hannibal gessit in prœlio? 13. Qui alii belli periti duces interfuerunt? 14. Quid de consulis fortitudine censes? 15. Novisti aliud factum huic simile in hodierna historia? 16. Ope exemplorum explicet alumnus aliqua de genitivo. 17. Ope exemplorum explicet alumnus orationes subordinatas. 18. Faciat aliquis ex alumnis quod magistro videatur de indicatis in lect. 2.

LECTIO NONA

(Repetitio 7-8)

A

(Dum Virgilius scriptioni Æneidos operam dat, moritur Marcellus, filius sororis Augusti, qui hæres istius in imperio futurus erat. Virgilius invenem describit versibus merito apud omnes famosis (860-887) Dicitur, dum poeta coram Octavia, Marcelli matre, hos versus recitaret, ipsam, captam carminis pulchritudine et ardentissimo filii desiderio, sensum amisisse).

Sic pater Anchises atque hæc mirantibus [1] addit:
"aspice, ut [2] insignis spoliis Marcellus [3] opimis
ingreditur victorque viros [4] supereminet omnes.
Hic rem Romanam magno turbante tumultu [5]
sistet, [6] eques sternet Pœnos [7] Gallumque rebellem
tertiaque arma patri [8] suspendet capta Quirino".
Atque hic Æneas (una namque ire videbat
egregium forma iuvenem et fulgentibus armis,
sed frons læta parum et deiecto lumina vultu)
"quis, pater, ille, virum qui sic comitatur euntem?
filius, anne [9] aliquis magna de stirpe nepotum?
qui strepitus circa comitem! quantum instar [10] in ipso!
sed nox atra caput tristi circumvolat [11] umbra".
Tum pater Anchises lacrimis ingressus [12] obortis:
"o nate, ingentem luctum ne quære [13] tuorum;
ostendent terris hunc tantum fata neque ultra
esse sinent. Nimium vobis Romana propago [14]
visa potens, superi, propria[15] hæc si dona fuissent.
Quantos ille [16] virum [17] magnam Mavortis [18] ad urbem
campus aget[19] gemitus! vel quæ, Tiberine,[20] videbis
funera, cum tumulum præterlabare[21] recentem!
Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos
in tanta spe tollet avos, nec Romula quondam
ullo se tantum tellus iactabit alumno.
Heu pietas, heu prisca fides [22] invictaque bello
dextera! non illi se quisquam impune tulisset
obvius armato, seu cum pedes iret in hostem
seu spumantis equi foderet calcaribus armos.[23]
Heu, miserande puer, si[24] qua fata aspera rumpas,
tu Marcellus eris manibus date lilia plenis,
purpureos spargam flores animamque nepotis
his saltem accumulem donis et fungar inani
munere" sic tota passim regione vagantur
aëris[25] in campis latis atque omnia lustrant.
Quæ postquam Anchises natum per singula duxit
incenditque animum famæ venientis amore.
Exin[26] bella viro memorat quæ deinde gerenda,
Laurentisque[27] docet populos urbemque Latini[28]
et quo quemque modo fugiatque feratque laborem.

(*P. Vergilli Maronis* Æneidos liber VI, versus 854-892).

1. Dat. 2. *ut* = quam. 3. *Marcellus*: Claudius Marcellus, quinquies consul. Inter præclara, vicit et necavit ducem Gallorum. 4. Heroas. 5. *Tumultus*: Bellum in Italia vel in Galia. 6. *Sistet*: In eo Romæ rubor constabit. 7. *Pœnos*: Is vicit Hannibalem prope Nolam, 214. 8. *Patri Quirino* = Romulus, qui deus evasit iuxta romanos. 9. *Anne* = an. 10. *Instar*: Tantum hic adhibetur sine genitivo. 11. *Circumvolat* = tegit. 12. *Ingressus* = incepit (loqui). 13. *Ne quære*: Noli quærere. 14. *Propago* = gens. 15. *Propria* = durabilia. 16. *Ille* (campus). 17. *Virum* = virorum. 18. *Mavortis* = Martis. 19. *Aget*: Hará oír. 20. *Tiberine*: Deus Tiberis. 21. *Præterlabare*: Cum defluas ante... 22. *Prisca fides*: antiquus honor. 23. *Armos*: Terga (Ijares). 24. *Si qua*... Utinam rumpere possis fata. 25. Aëris=aëriis (nebulosis). 26. *Exin* = Exinde, (tunc). 27. *Laurentisque populos* = Latini. 28. *Latini urbem* = Lavinium, caput regis Latini.

B

Vide in lect. 7 et 8.

C

Exercitium 19.
Exerce accusativum et genitivum. Adhibe præterit. perfectum indicat.

1. Sine dubio, tu, amittere, librum, magister. 2. Cur, vos, præterire, egregius, auctor, in convivium? 3. Ob, tua, petitio, dominus, solvere, occultum, debitum (pl.) pater tuus. 4. Aliqui, pueri, ob, furor, contendere, trahere, ludi, competitores. 5. Intus, patere, simulacra, mira, pulchritudo. 6. Ope, magister, alumnus, evadere, peritissimus, ars. 7. Os, puella, simile, mater, sua, apparere. 8. Testes, accusare, nefarius, illud: quod, complures, spoliare, argento. 9. Arbiter, prodere, lusores, cupidus, pecunia, rapere. 10. Ego, delectare, contemplari, et cernere, Austria montes. 11. Nos, suspicere, hospes, nondum, attingere, statio. 12. Quis, hæ, feminæ, consuescere, domus, revertere, ita, sero? 13. In, supplicium, reus, propter, cædes, dominus, videtur, tu, fuisse, iustum? 14. Ut, vitaret, mater, tristitia, celare, tutum, iter (pl.) aeroplanus.

Exercitium 19.

Quos casus hæc verba postulant? Usurpa præterit. plusq. indicativi.

1. Puella, poscere, pater, venia, in, matrimonium. 2. Accusator, accusare, Antonium, cædes, custos, ordo. 3. Cur, omnes, interest, opinari,

in, hæ, res? 4. Nonne, vester, refert, avertere, filii, a, periculosa, excursio? 5. Cur, tam cito, tu, oblivisci, lectio, explicata? 6. Cur, vos, non, recordari, viatores? 7. Qui, consuescere, vos, consulere? 8. Nonne, tu, pænitere, habuisse, pars, in, tumultus? 9. Nos, pertransire, urbs, in, excursione. 10. Alumna, adire, magistra, ut, ea, parceret, et, aufferret, pœna. 11. Is, minime, fugere, quia, potens, erat, competitor. 12. Ego, memini, munus, a, mater, commendatum. 13. Hospites, circumire, forum, ut, ædificio, contemplarentur. 14. Præses, ingredi, concilium, cum, iam, conventus, inceperat.

Exercitium 20.
Pone in modo imperativo verba sequentia:

1.Auxilia, adequitant prope pedites. 2. Non traducitis ordines primos. 3. Is suffert vocem ut bene audiatur. 4. Subducimus milites fatigatos. 5. Non prætervehitis aggeres ne transfugæ vos occidant. 6. Feminæ prætexunt vexilla militum. 7. Non misereris de clade et strage hostium. 8. Equestris ordo evagat circum amplum forum. 9. Nos interponimus pedites inter flumen et montem. 10. Non desilitis et detrahitis comites e curribus. 11. Statis quamvis cruore oppleti. 12. Te adiungis ultimis pugnantibus. 13. Capessunt pericula magno animo. 14. Congrederis prope stationem.

D

Exercitium R.
Responde quæstionibus et adhibe primum "hic"..., deinde "iste"..., denique "ille"...

1. Quis erexit illud altare? 2. Qui exornaverunt triclinium? 3. Quarum filiæ implorabant? 4. Quibus rebus sermonem inmiscuistis? 5. Ad quos negotiorum viros vos iunxistis? 6. Quos racemos pueri gustant? 7. Cui presbyter pepercerat? 8. Cui imagini cereum dicas? 9. Inter quas dona distribues? 10. In quam capsam litteras iniciam? 11. Ad quem epistolam misisti? 12. Quæ optavisses in cursum? 13. In quibus ephemeridibus articulum litterarium scripsisti?

Collocutio:

1. Quid intendit narrare Virgilius in parte adlata? 2. Quis fuit M. Claudius Marcellus? 3. Describe illum. 4. Cur Romulum, Quirinum vocabant romani? 5. Quis comitatur Æneam cum inferos visit? 6.

Quis fuit Marcellus iuvenis? 7. Cur romani vehementer eius mortem senserant? 8. Lege verba Anchisis et refer breviter ideam. 9. Quæ tibi in versibus Virgilii magis placuerunt? 10. Cur? 11. Finge dialogum inter Æneam et eius patrem de Marcello. 12. Finge dialogum inter Virgilium et Matrem Marcelli dum poeta recitat versus. 13. Posset quis alumnorum legere illud pulcherrimum Homeri: collocutionem inter Andromacham et Hectorem et comparare cum hac paragrapho Virgilii. 14. Videat magister utrum possint fieri aliqua ex enumeratis in lect. 2.

LECTIO DECIMA

A

REIPUBLICÆ ROMANÆ DUCES: GNÆUS POMPEIUS

Ego enim sic existimo, in summo imperatore quattuor has res inesse oportere, scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem...

Iam vero virtuti Gn. Pompei quæ potest oratio par inveniri? Quid est quod quisquam aut illo dignum aut vobis novum aut cuiquam *inauditum* possit adferre?... Neque enim illæ sunt solæ virtutes *imperatoriæ,* quæ vulgo existimantur, *labor* in negotiis, fortitudo in periculis, *industria* in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in *providendo* quæ tanta sunt hoc uno quanta in omnibus reliquis imperatoribus, quos aut vidimus aut audivimus, non fuerunt...

inauditus - no oído
imperatorius propio del emperador.
labor - dinamismo
industria - habilidad
providere - planear

Est hæc divina atque incredibilis virtus imperatoris. Quid? ceteræ, quas paulo ante *commemorare* cœperam, quantæ atque quam multæ sunt! Non enim bellandi virtus solum in summo ac perfecto imperatore quærenda est, sed multæ sunt artes eximiæ *administræ* comitesque virtutis. Ac primum quanta innocentia debent esse imperatores! quanta deinde in omnibus rebus *temperantia*! quanta fide, quanta

commemorare - enumerar.
administra - la que ayuda.
temperantia - tem-

facilitate, quanto ingenio, quanta *humanitate*! Quæ breviter, qualia sint in Gn. Pompeio consideremus; summa enim omnia sunt, *Quirites*, sed ea magis ex aliorum *contentione* quam ipsa per sese cognosci atque intelligi possunt... ..

Iam vero ita faciles aditus ad eum privatorum, ita liberæ *quærimoniæ* de aliorum iniuriis esse dicitur, ut is, qui dignitate principibus excellit, facilitate infimis par esse videatur. Iam quantum consilio, quantum dicendi *gravitate*, et copia valeat, in quo ipso inest quædam dignitas imperatoria, vos, Quirites, hoc ipso in loco sæpe cognostis. Fidem vero eius quantam inter socios existimari putatis, quam hostes omnes omnium generum sanctissimam iudicarint? Humanitate iam tanta est, ut difficile dictu sit, utrum hostes magis virtutem eius pugnantes timuerint an *mansuetudinem* victi dilexerint...

Et quoniam auctoritas quoque in bellis admistrandis multum, atque in imperio militari valet, certe nemini dubium est, *quin* ea re idem ille imperator plurimum possit. Vehementer autem pertinere ad bella administranda, quid hostes, quid socii de imperatoribus nostris existiment, quis ignorat, cum sciamus homines in tantis rebus, ut aut metuant aut contemnant, aut ament, opinione non minus et fama quam aliqua ratione certa conmoveri? Quod igitur nomen unquam in orbe terrarum clarius fuit? cuius *res gestæ* pares? de quo homine vos, id quod maxime facit auctoritatem, tanta et tam præclara iudicia fecistis?...

Quod si Romæ Gn. Pompeius privatus esset homo hoc tempore, tamen ad tantum bellum is erat deligendus atque mittendus; nunc cum ad ceteras summas utilitates hæc quoque opportunitas adiungatur, ut in iis ipsis locis adsit, ut habeat exercitum, ut ab iis qui habent, ac-

planza.
facilitas - afabilidad
humanitas - sentido humano.
Quirites - ciudadano
contentio - contraste
quærimonia - queja
d. gravitas - fondo
mansuetudo - mansedumbre.
quin - que
res gestæ - hazañas

cipere statim possit, quid exspectamus? aut cur non, ducibus dis immortalibus, eidem, cui cetera summa cum salute rei publicæ commissa sunt, hoc quoque bellum regium commitamus?

(*Cicero,* De imperio Gn. Pompeii, 28, 29, 36, 42, 43, 50).

B

1. Dativus

1. a. 1. Dedi *misero* pecuniam. - *Magistris* respondi de variis quæstionibus.
   2. Hoc alimentum *tuæ saluti nocebit.* - *Obœdiam tuis præceptis.*
   3. *Ei accidit* infortunium. - *Licet vobis* adire ludos.
   4. Multi viri mortem *servituti anteposuerunt.* - Quis *præerit* vobis?

b. *Sunt mihi* tres fratres et duæ sorores.

c. Colitis prædia non *vobis* sed *filiis.*

d. Hoc negotium *tibi erit detrimento.* - Vertis id *mihi stultitiæ.* Horologium *tibi muneri* misi.

DATIVUS *Complet*	1. VERBA → a. Complementum indirectum 1. *cum verbis transitivis.* 2. *cum verbis intransitivis.* 3. *cum verbis impersonalibus.* 4. *cum verbis compositis.* → b. Dativus *possessivus.* → c. Dativus *commodi* vel *incommodi* → d. Dativus *effectus* vel *finis.*

a. 2. Hæc verba reduci possunt ad hæc *genera*: v. quæ *prodesse* aut *necere* significant; similia et contraria. V. quæ *obœdire,* et *fidere* significant; similia et contraria.

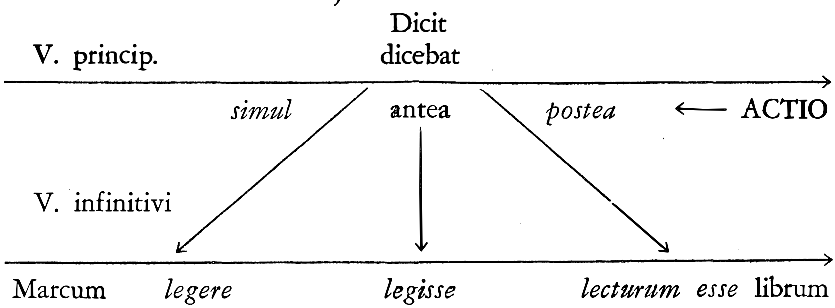
3. V. g.: accidit, evenit, contingit, videtur, convenit, necesse, est, etc....
4. Multa v. *transitiva* aut *intransitiva composita* ex præpositionibus: *ad, ante, cum, in* . . .
   Nota hæc: Latine cum verbum simplex est transitivum etiam est tr. v. compositum, in genere. Sed cum v. simplex est intransitivum, *compositum* est transitivum aut intrasitivum. Cfr. quæ diximus cum de accusativo egimus.

b. Latino sermone possessionem exprimimus etiam alio modo diverso ac verbis *habere, possidere,* i. e.: verbo"sum" cum dativo.

c. Ergo constructio est *duobus dativis.*

2. Orationes subordinatæ COMPLETIVÆ

A) INFINITIVI

ERGO:

in oratione subordinata:

Verbum: = *in infinitivo*
Subiec. = *in accusativo*

1. Ut ponamus tempus infinitivi attendimus ad *actionem* huius *respectu orationis principalis.*

2. Cum subiectum infinitivi est *pronomen personale tertiæ personæ*: Si pronomen *est subiectum* verbi principalis ponitur *se.* Aliter *eum, eam* . . .
   V. g.: Marcus dicit *se* esse sapientem; sed magister negat *eum* esse sapientem.

3. Subiectum infinitivi *tantum* exprimitur cum est *diversum* in duabus orationibus. Sed in verbis *intellectus, sensus* et *linguæ* exprimitur *semper.*
V. g.: Oportet *te* facere hoc. - Oportet (me) facere hoc. - Sciebas *te* facturum esse hoc.

4. *Prædicatum* ponimus in eodem casu ac *subiectum*:
V. g.: *Puer* potest esse *utilis.* - Scio puerum esse *utilem.*

5. O. subordinatæ infinitivi latino sermone, hispane habent duas formas: *In infinitivo*: "puedo ver el campo". *In indicativo* vel *subi.*: cum particula "que": "se dice que vendrá". Primam formam construe *ut in hispano sermone.* Alteram iuxta regulas datas.

Verba quæ postulant INFINITIVUM: (aliqua)

a) Verba *intellectus, sensus et linguæ*: intelligere, cogitare, scire...; sentire, audire, videre...; dicere, affirmare, narrare...

b) Verba *voluntatis*: velle, cupere, iubere... Sed in aliquibus ut velle, optare, cupere... tantum *cum idem est subiectum* in duabus orationibus. Aliter in subi.

c) Verba *affectuum*: gaudere, dolere... (Etiam admittunt *quod et indic.*) V. g.: Mater dolet filium suum *perivisse.* - M. d. *quod* f, s, perivit.

d) Verba *impersonalia*: oportet, licet, decet... et expressiones æquivalentes: necesse est, mos est,... adesse festo.

e) *Expressiones impersonales* quas efformamus adiectivis et v. copulativo: falsum est eum scripsisse librum. f) Verba *posse, debere*...

C

Exercitium 21:
Quem casum adhibebis? Pone primum in n. singulari deinde in plurali.

1. Pater dederat *filius pulcherrim- donum* propter eius laborem et industriam in studiis. 2. Quot fratres et quot sorores sunt *is?* 3. *Qui* providet architectus ædificium construere? 4. Hoc negotiorum infortunium *ego* fuit *dolor et iusta quærimonia.* 5. Temperantia, facilitas et humanitas prioris gubernatoris *plerique, concives* præsertim, valde pla-

cebat. 6. Hodie *tu* licebit in oram descendere si *mater* bene parueris et *lectio* studueris. 7. *Tessera* misi *amicus* sui festi *donum*. 8. Automobilium collisio *iuvenis* accidit propter nimiam velocitatem. 9. Ego præero *comites* in ludibus? 10. Ob incredibiles res gestas *is ceteri omnes* præses anteposuit. 11. Ob contentionem cum reliquis pueris is *tu* videtur inaudita mansuetudine ornatus. 12. *Soror mea* evenit ut magistra eam ultimam in ordine commemoraret. 13. Hodie *exquisiti cibi operarius* offeram. 14. Estne *miser agricola* fundus vel ager? 15. Pater meus *sua ancilla* omnino fidebat, non ita mater *servus*.

Exercitium 22:
Construe orationes completivas in hunc modum:
Domi audivi. Amicus hodie veniet.
Domi audivi amicum hodie venturum esse.

1. Soror tua dicit. Ego universitatis cursum approbavi. 2. Hoc maxime vollo: Hodie vespere oram cum amicis peto. 3. Illud præsertim doleo. Tu dilectissimam matrem amisisti. 4. Inter cives mos est. Hospites ludis adstant. 5. In radiophonio nunc nuntium audivi. Cras Moderator nostram civitatem visitabit. 6. Quam primum iube operarios. Ii a laboribus cessant. 7. Familia mea vehementer gavisa est. Tu visitasti domum et commoratus es apud ipsam. 8. Licet nobis etiam. Quærimus difficultates a magistro 9. Vos quoque poteritis. Conficitis opus impositum a patre. 10. Multum de hoc cogitavi. Cras negotium vendam et incipiam scribere in actis diurnis huius civitatis. 11. Sæpius a te audivi hoc maxime te cupere. Visitas Europam æstivo tempore. 12. Magna tristitia eum affecit. Dilectissima soror Antonia mense transacto mortua est. 13. Ex nuntiis in televisione acceptis scivi. Pervenit cœtus Iusorum ad nostram civitatem. 14. Hic mos apud antiquos erat. Victores in certaminibus coronant. 15. Ultro nobis hoc promiseratis. Nos excursionem curru ferreo ad nationis caput faciemus. 16. Illud verum fuit. Antonius in gravissimum morbum incidit. 17. Filius tuus Georgius affirmat. Is sapientissimus inter comites est. Sed magister negat. Is verum dicere.

D

Exercitium R.
Adhibe pronomina "is",... "idem",... "ipse"...

1. (*Is*) tetenderunt civitatem ut sua scripta typis mandarent. 2. (*ipse*) tabellario litteras tradiderat. 3. Non (*idem*) involucro utar ad

epistolam mittendam. 4. (*Ii*) urbis diaria minime placent. 5. (*Ipsæ*) magistrarum scripta pueri ruperunt hodie mane. 6. (*Idem*) sigilla mutat ut collectionem compleat. 7. (*Ii*) hominum sponsa velocissimo ac tuto velivolo ex Austria in Neerlandiam volaverunt. 8. (*Idem*) pretio veneunt tesseras ad ludos. 9. Cum (*ipse*) abivimus ex statione et conscendimus aeroplanum. 10. (*Is*) tractoriam comiter dedit ut inde in exteram regionem iret postridie. 11. Ex insula in urbem pervenit quia iterum ab (*idem*) iudice illud exigebatur. 12. (*Is*) feminam inveni dum puerum puniebat. 13. Quid requiritur ut (*idem*) præmium obtinere possimus?

E

Collocutio:

1. Quis fuit Pompeius? 2. Quibus virtutibus ad bellum erat ornatus? 3. Quas virtutes hominis proprias quisque dux habere debet? 4. Cur? 5. Quæ hominibus maxime placere solent cum eos quotidie tractamus? 6. Quid est gravitas dicendi? 7. Cur in suis contionibus adhiberi debet ab oratore? 8. Quid de aliis virtutibus Pompei diceres? 9. Enumera aliquas res gestas Pompeii. 10. Cur ita eum Cicero laudat? 11. Cum quo alio duce illum comparare auderes? 12. Cur inter ipsum et Cæsarem maximæ differentiæ ac inimicitiæ exstiterunt? 13. Quibus partibus uterque favebat? 14. Lege in historia aliquod bellum a Pompeio confectum et narra in schola. 15. Narra aliquod factum militare hodiernis temporibus patratum. 16. Peragatur ab alumnis aliquid ex enumeratis in lect. 2.

LECTIO UNDECIMA

A

Reipublicæ romanæ: CÆSAR, Pugna pharsalica.

. . . Sed nostri milites, dato signo, cum infestis pilis *procurrissent* atque animadvertissent non concurri a Pompeianis, usu periti ac superioribus pugnis exercitati, sua sponte cursum *represserunt* et ad medium fere spatium constiterunt, ne *consumptis* viribus appropinquarent, parvoque intermisso temporis spatio ac

procurrere - adelantarse

consumere - agotar

rursus renovato cursu, pila miserunt celeriterque, ut erat præceptum a Cæsare, gladios *strinxerunt.* Neque vero Pompeiani huic rei defuerunt. Nam et tela missa exceperunt et impetum legionum tulerunt et ordines conservarunt, pilisque missis, ad gladios redierunt.

stringere - desenvainar

Eodem tempore equites ab sinistro Pompei cornu, ut erat imperatum, universi procurrerunt, omnisque multitudo *sagittariorum* se *profudit.* Quorum impetum noster equitatus non tulit, sed paulatim loco motus cessit, equitesque Pompei hoc aerius instare et se *turmatim* explicare aciemque nostram a latere aperto circumire cœperunt.

sagittarius - saetero

turmatim - en tropel

Quod ubi Cæsar animadvertit quartæ acie, quam instituerat ex cohortium numero, dedit signum. Illi celeriter procurrerunt infestisque signis tanta vi in Pompei equites impetum fecerunt, ut eorum nemo consisteret omnesque conversi non solum loco *excederent,* sed protinus incitati fuga montes altissimos peterent. Quibus *submotis,* omnes sagitarii *funditoresque destituti,* inermes, sine præsidio, interfecti sunt. Eodem impetu cohortes sinistrum cornu, pugnantibus etiam tum ac *resistentibus* in acie Pompeianis, circumierunt eosque a tergo sunt adorti.

excedere - retirarse

submovere - retirar

funditor - hondero

destituere - destituir

resistere - resistir

Eodem tempore tertiam aciem Cæsar quæ quieta fuerat et se ad id tempus loco tenuerat, procurrere iussit. Ita cum recentes atque integri defessis *successissent*, alii autem a tergo adorirentur, sustinere Pompeiani non potuerunt atque universi terga verterunt. Neque vero Cæserem fefellit, quin ab iis cohortibus, quæ contra equitatum in quarta acie collocatæ sunt, initium victoriæ oriretur, ut ipse in cohortandis militibus pronuntiaverat. Ab his enim primum equitatus est pulsus, ab isdem factæ cædes sa-

succedere - substituir

gittariorum ac funditorum, ab isdem acies Pompeiana a sinistra parte *circumita* atque initium fugæ factum. Sed Pompeius, ut equitatum suum pulsum vidit atque eam partem, cui maxime confidebat, perterritam animadvertit aliis quoque diffisus, acie excessit protinusque se in castra equo contulit et iis centurionibus, quos in statione ad prætoriam portam posuerat, clase, ut milites exaudirent. "Tuemini, inquit, castra et defendite diligenter, si quid durius acciderit. Ego reliquas portas circumeo et castrorum præsidia confirmo". Hæc cum dixisset, se in prætorium contulit, summæ rei *diffidens* et tamen eventum expectans.

circumire - rodear

diffidere - desconfiar.

Cæsar, Pompeianis ex fuga intra vallum compulsis, nullum spatium perterritis dare oportere existimans milites cohortatus est, ut beneficio fortunæ uterentur castraque oppugnarent. Qui, etsi magno æstu fatigati (nam ad meridiem res erat *perducta* tamen ad omnem laborem animo parati imperio paruerunt).

perducere - prolongar

(*Cæsar,* Commentarii de Bello Civili, liber III, XCIII-XCV).

B

1. Dativus

2. a. Iuvenis *arti aptissimus est.* - *Puella inepta musicæ* erat
   b. Marcus *familiaris mihi* est. - Is inimicus *Præsidi fuit*
3. Cum veneris *obviam tibi ibimus.* Opus est vivere *convenienter naturæ.*

DATIVUS COMPLET	2. Aliqua ADIECTIVA	→ a. *aptitudinem*, similia et contraria significantia → b. *propinquitatem*, sim et c.
	3. Aliqua Adverbia	(Haec adhibita ut subs = gen.)

2. Consecutio temporum

ACTIO O. Subordinatæ potest esse *simultanea, anterior, posterior* actioni orationis principalis. (cfr. lectionem transactam).

TEMPUS O. principalis potest esse *primarium* aut *secundarium.*
T. primaria = *Præsentia, et futura* indicat. subi. infinitivi et patric.
T. secundaria = *Præterita.*

Relatio inter tempora et actionem

C. TEMPORUM (A)

T. primarium: *SCIO...* →
- → quid *facias* = præs. subi. SIMULTANEA
- → quid *feceris* = præt. subi ANTERIOR
- → quid *facturus* *sis...* = *urus* sim... POSTERIOR

T. secundarium: *Sciebam* →
- → quid *faceres* = imperf. subi. SIMULTANEA
- → quid *fecisses* = plusq. subi. ANTERIOR
- → quid *facturus* *esses,* = urus essem... POSTERIOR

Scio quid *accidat.* - Sciebam quid *accideret:*
Si v. non habet supinum vel est in voce passiva = præsens vel imperfectum subiunctivi pro forma - *urus sim...* vel -*urus essem...*

In aliquibus orationibus datur hæc: (B)

T. primarium:
Opto → *Præsens S.* = ut, ne *veniat* = SIMULT. vel POST.
→ Præt. perf. S. = ut, ne *venerit* = ANTERIOR.

T. secundarium:
ROGABAM eum → Præt. imperf. S. = ut, ne *veniret* = SIM. vel P.
→ Præt. plusq. S. = ut, ne *venisset* = ANTERIOR.

ERGO:

Differentia: Actiones simultanea et posterior ponuntur eodem modo; i. e. in præsente vel imperfecto S. prout tempus sit Pr. vel Sec.

Orationes complet. (præter *non dubito quin*) finales, temporales = B.

C

Exercitium 23:

Comple terminationes et pone substantiva et adiectiva in proprio casu. Adhibe numerum singularem:

1. Omn- homin- conveniens est labor et industria in suis negotiis. 2. Estne magister familiaris amic- tu-? 3. Quis vestrum est aptus administration- rei familiaris? 4. Quando obviam ibimus hospit- venient-? 5. Cur non te geris semper constanter tu- patr-? 6. Non admisit puellam in officina quia inepta erat labor- et comitar-. 7. Estne avus tuus æqualis m- amic-? 8. Opus esset rectori viros tractare convenienter humanit- facilitat- et mansuetudin-. 9. Vestra urbs propinquissima est ips- capit- reipublicæ. 10. Uxor tua Cæcilia amica mesoror- Agnet- fuit. 11. Utilis ac necessarius cuiv- oper- providit inauditas et incredibiles res gestas in bellando. 12. Estne imperatorium palatium vicinum (*hic*) pulcherrim- oppid-. 13. Construe habitaculum utiliter nostr- necessitat-. 14. Tuæ querimoniæ impares sunt dolor-. 15. Competitores erunt pares periti- et velocitat-. 16. Respondisti inutiliter quæstion- quam proposui.

Exercitium 24.

Quomodo poneres orationem subordinatam? Exerce consecutionem temporum.

1. Nescio quid *facere* (ant.) perterriti viatores. 2. Sciebat quid *evenire* (ant.) resistentibus militibus. 3. Impera his lusoribus ut *succedere* (post.) defatigatis. 4. Loquamur eis ne *diffidere* (post.) robori sodalium. 5. Nescis quid facientibus excursionem *evenire* (post.). 6. Noli perducere ludos ita ut *defatigari* (simult.) iuvenes nimis. 7. Omnes sciebamus quis *esse* (post.) præses. 8. Ei accidisset ut *submoveri* (simult.) et *excedere* e munere si ibi fuisset. 9. Retine hic funditores et sagittarios ne turmatim se *profundere* et *concurrere* (post.). 10. Scitis quid *agere* (post.) ordinis custos ad reprimendos audaces

pueros. 11. Optarem ne nos iter *inire* (post.) aeroplano. 12. Mavis ne *ludere* (ant.) his duris cursibus. 13. Salutabis hospitem cum *pervenire* (ant.) domum hodie noctu. 14. Sciebatis a quo *substitui* (post.) præfectus civitatis. 15. Re vera nescio a quo *dici* (post.) oratio pro reo in tribunale. 16. Suspicabamur quomodo *defendere* (post.) dominum coram iudicibus. 17. Reprime iuvenem ne *consumere* (post.) vires. 18. Nescimus a quibus *pugnare* (post.) infestis et strictis gladiis iuxta antiquum ordinem.

D

Exercitium R.

Substitue verba subsignata pronominibus "Is"..., "ipse"..., "idem"...

1. Experti sumus æquitatem *iudicum* dum loquebantur in curia. 2. Fruemini *viris* magna humanitate et moderatione. 3. Incerti exitus petivimus *magistros* ut cursus qualificationes nobis dicerent. 4. Ad aures pervenit nuntius de morte *taurariorum*. 5. Aditus patebat *clientibus* tantum. 6. Auxerat rumor *cohortium* ingressu in urbem. 7. Se coniecerunt adversus *lusores* resistentes ut frangerent eorum virtutem et robur. 8. Quasdam conditiones *amicarum* filiis imposuerunt ut assistere possent conventui. 9. Valde *puellas* affecit cinematographum quod heri noctu spectaverunt. 10. Contionem habui cum *comitibus* de societate quam inire volumus. 11. Si opes *operariis* fuissent hoc mense nostram regionem visere potuissent. 12. Noster carissimus æger heri decessit propter *infirmariorum* imperitiam. 13. Cum tempus frigidum est *pueri* se domum recipiunt. 14. *Puellæ* hodie ex extero redibunt ubi per duos annos litteris studuerunt. 15. Obliti estis munire portas ne a *furibus* spoliaremur. 16. Iuxta *feminarum* iudicium domus aptissima pueris erat, sol enim illam calidam faciebat. 17. Currus ferreus hora decima in stationem perveniet, adibimus ergo salutare *hospites*. 18. Enuntia hæc verba: animadverto, careo, consto, construo, disco, impleo, intellego, quiesco, video, vivo, acquiro, appareo, aspicio, disto, figo, luceo, ludo, minuo, moveo, scribo, sedeo, splendeo.

E

Collocutio:

1. Quinam hoc in prœlio interfuerunt? 2. Quæ causa fuit huius pugnæ? 3. Quibus militaribus virtutibus ambo ornati erant? 4. Describe pugnam pharsalicam iuxta Cæsaris descriptionem. 5. Describe aliud prœlium quod legeris aut finxeris. 6. Cur Cæsar Romæ imperium

ambibat? 7. Quomodo se gessit postquam illud assecutum est? 8. Cur in eum coniurationem inierunt? 9. Quis inter eos maxime interfuit? 10. Describe mortem Cæsaris. 11. Finge dialogum inter Cæsarem et Brutum. 12. Ope exemplorum explicet aliquis consecutionem temporum. 13. Indicet magister aliquod opus ex his quæ in lectione 2. leguntur.

LECTIO DUODECIMA

(Repetitio 10-11)

A

(Horatius civilia bella exsecratur occasione pugnæ inter Octavium et Sextum Pompeium).

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
    aptantur enses conditi?
Parumne campis et Neptuno[1] super[2]
    fusum est Latini[3] sanguinis?
Non ut superbas invidæ[4] Carthaginis
    Romanus arces ureret,
intactus aut Britannus ut descenderet
    sacra catenatus via,
sed[5] ut secundum vota Partherum sua
    urbs hæc periret dextera?
Neque hic lupis mos nec fuit leonibus
    nunquam nisi in dispar[6] feris.
Furorne cæcus an rapit vis acrior[7]
    an culpa? Responsum date!
Tacent, et albus ora pallor inficit,
    mentesque perculsæ stupent.
Sic est: acerba fata Romanos agunt[8]
    scelusque fraternæ necis,[9]
ut immerentis fluxit in terram Remi
    sacer nepotibus cruor.

1. *Neptuno* = mari. 2. *Super*, se refert ad "campis et Neptuno". 3. *Latini* s.: pendet a parumne. 4. *Invidæ* = emulæ. 5. *Sed* = non. 6. *In dispar* (genus). 7. *Acrior* vis: fatum. 8. *Agunt* = persequuntur. 9. *Fraternæ necis*: Remus occisus est a fratre Romulo.

B

Vide in lect. 10 et 11.

C

Exercitium 25.

Comple terminationes. Quem cassum usurpabis? Adhibe numerum pluralem.

1. Dabis fili- veniam adeundi cursus in stadio? 2. Præstabit comit- 90 nummis ut ludorum competionibus adsint? 3. Antonius diffidebat lusor- quia destituti erant viribus. 4. Convenit præfect- ut succedant imperit-. 5. Cura ne accidat ut alumni turmatim ante scholam concurrant quia nocebunt parvior-. 6. Estne rector- intentio submovendi inept-? 7. Perduximus collocutionem non nobis sed hospit-. 8. Facerem comit- iniuriam si ipsos deciperem. 9. Restitimus competit- et procurrimus prim-. 10. Necesse est vos circumire civitatem ne exter- contigat ut errent. 11. Vix ocassionem habuimus inveniendi iuvenes aptos mechanic- oper-. 12. Nuper habuimus magistratum in civitate infestum civ-. 13. Hoc anni tempore hunc colorem vest- præferres? 14. Indica parent- cur perterrueris tuas sorores. 15. Nihil pecuniæ est, igitur non iter facient ut visitent avos carissimos nepot-.

Exercitium 26.

Efforma orationes completivas.

1. Puer parenti promisit. Ego studebo lectioni crastina die. 2. Fortasse vos etiam illud audivistis. Redivit filiuus ex extero. 3. Viator maxime voluit. Dies consumpta sit visitando civitatis fora. 4. Gavisæ sunt illud puellæ. Provident labore et industria excursionem iuvenibus. 5. Omnino falsum est hoc. Is relinquet cursum Universitatis. 6. Haud dubio vobis oporteret. Commemoravistis res gestas, facilitatem et humanitatem nostri Præsidis. 7. Certe scio quod vos ignorare videmini. Avi nostri in autocineto vespere pervenient. 8. Hoc pater iussit. Ego proficiscar noctu ut studia prosequar. 9. Antonius suis parentibus scripsit: Ego optimas qualificationes in examinibus obtinui. 10. Valde hic cupiebamus. Mutamus domum quia nimis abest ab Universitate. 11. Hoc vobis licebit. Egredimini domo et visitatis Berolinum, Vindobonam et Bruxellas. 12. Audivimus a magistro et legimus in libris. Sinæ pulcherrima et maxima natio est. 13. Præfectus stationis affirmavit. Currus ferreus egredietur vespere hora tertia.

Exercitium 27.
Exerce consecutionem temporum.

1. Nescimus quos pueri *persequi* (simult.). 2. Sine dubio scis cum quibus *egredi* (ant.) liberi. 3. Vehementer optamus ne *exire* (ant.) domo hac tempestate. 4. Cur instanter eum rogabas ut *assistere* (post.) convivio? 5. Optime sciebam quid *evenire* (post.) si soror reiceretur in examine. 6. Audivisti cur maritus uxorem iter *prohibere?* (post.). 7. Instanter hortabor tabellarium ut quam primum litteras *distribuere.* (post.). 8. Certior factus est avus cur nepos visitationem in alium diem *differre* (ant.). 9. Nescio quomodo non *defendi* (ant.) accusatus te. 10. Certe non intellego cur ita se *gerere* (simult.) cum operariis. 11. Quære ab officiaria; forte ea sciebat quandonam *advenire* aeroplanum. 12. Omnes steterunt cum director *ingredi* (ant.) in aulam exspectabant. 13. Venit ut *visitare* (oost.) familiares et propinquos suos. 14. Scitis a quo artifice tabula *pingi?* (post.).

D

Exercitium R.
Adhibe futurum perfectum indicativi.

1. Haud hubio in statione vos *stare* in ordine ante officina. 2. Tu sollicitus *promittere* sorori ac parentibus aliquod donum ex extero afferre. 3. Viator nimium pondus in sarcinis secum *adducere.* 4. Aliquid amplius argenti viatores *solvere* causa ponderis sarcinarum. 5. Interdum ego *nuntiare* meum iter amicis. 6. Forte tu *pendere* machina electrica sarcinas meas. 7. Paulisper multitudo tranquille se *recipere* in aulas. 8. Sedula femina aeroplani portam viatores iam *aperire.* 9. Vos *valedicere* parentibus et comitibus. 10. Tandem ob securitatem tu *cingere* balteos antequam aeroplanum e campi aviationis exeat. 11. Enuntia verba: accipio, adimpleo, adstringo, benedico, conficio, distinguo, eligo, genuflecto, induo, adiuvo, cano, decedo, dirigo, erigo.

E

Collocutio:

1. Quid Horatius hac poesi intendit? 2. Lege poesim et da sensum propriis verbis. 3. Cur mare Neptunum appellat? 4. Cur Carthaginem Romæ æmulam vocat? 5. Cur de Britannis dicit "intactus"? 6. Quid de fatis crediderant romani? 7. Narra breviter quod de Romulo et Remo ante fundationem Romæ dicitur. 8. Explica aliquantum bellum inter Octavium et S. Pompeium. 9. Quis fuit Octavius? 10. Dic quæ scias

de illius vita. 11. Explica ope exemplorum consecutionem temporum. 12. Debet peragi aliquid ex indicatis in lect. 2.

LECTIO DECIMA TERTIA

(Repetitio 1-6)

Es muy importante, dentro de la concepción de este método para asegurar su eficacia, no omitir ninguna repetición, aun cuando parezca dominarse lo que en ellas se trata de conseguir.

Se repetirán las lecciones que, a su vez, son repetición de otras, v. g., en ésta, las lecciones 3 y 6. A no ser que al profesor le pareciere repetir las lecciones 1-2 y 4-5.

Modo de proceder:

Parte gramatical: Leer dos o tres veces la teoría de la gramática y repasar los esquemas de formas gramaticales. Primero los de las lecciones 1-2.

Vocabulario: Leer dos o tres veces (no para aprenderlo de memoria) el vocabulario. Echar mano del Glosario solamente en el caso de que no logre hacerse presente el concepto o significado de la palabra. Debe tratar de hallarlo, como ya se ha indicado, de un modo racional: acudiendo a la palabra simple o primitiva; compuesta o derivada...

Ejercicios: Se harán en clase oralmente y se repetirán después en el estudio privado por escrito. En el ejercicio oral no debe pasar el profesor a otra frase mientras cada una de ellas no haya salido con perfecta corrección. También se tendrá en cuenta el que salgan con más expedición que cuando se vieron por primera vez. Se procederá primero con los ejercicios de la lección 3.

Conversación: El profesor seguirá los ejercicios que se ponen en la sección E, pero puede él innovar, aumentar las preguntas..., con tal de que se mantenga dentro de las formas que se quiere repetir y no emplee vocabulario desconocido. Exigirá una contestación correcta y directa y hará repetir la frase cuantas veces sea necesario. No se olvide que tratamos de formar *hábitos correctos de lenguaje.*

En este estadio del aprendizaje debe haber más libertad tanto en el tema como en el uso del vocabulario y de las formas gramaticales en la conversación. Ya se indica en la collocutio.

Se procederá primero con los ejercicios de la lección 3. Una vez que se hubiere terminado con esta parte se hará lo mismo con la parte gramatical y vocabulario de las lecciones 4-5. Se procederá del mismo modo con los ejercicios y conversación de la lección 6.

Si el método se viera no en un curso normal de una hora de clase y otra de estudio privado, sino en un cursillo intensivo, habría que retrasar quizá estas repeticiones; v. g., habría que comenzar en la 21 y cada seis lecciones incluir otra de repetición, que en este caso sería de la 1 a la 6... procediendo conforme se ha indicado.

LECTIO QUARTA DECIMA

A

Reipublicæ romanæ duces: IULIUS AGRICOLA

Natus erat Agricola Gaio Cæsare tertium consule, *idibus* Iuniis: *excessit* quarto et quinquagesimo anno, decimum *kalendas* Septembris, Collega Priscinoque consulibus. Quod si *habitum* quoque eius posteri noscere velint, *decentior* quam *sublimior* fuit; nihil impetus in vultu; gratia oris supererat. Bonum virum facile crederes, magnum libenter. Et ipse quidem, quamquam medio in spatio integræ æta tis ereptus, quantum ad gloriam, longissimum ævum peregit. *Quippe* et vera bona, quæ in virtutibus sita sunt, impleverat, et consulari ac triumphalibus ornamentis prædito quid aliud *adstruere* fortuna poterat? Opibus nimis non audebat, speciosæ (non) *contigerant.* Filia atque uxore *superstitibus,* potest videri etiam beatus incolumi dignitate, florente fama, salvis *adfinitatibus* et amicitiis futura effugisse. Nam sicut ei non licuit durare in hanc beatissimi sæculi lucem ac principem Traianum videre,

Idus, uum (f) - Idus
excedere - morir
kalendæ - calendas
habitus - fisonomía
decens - bien proporcionado.
sublimis - alto
quippe - puesto que
adstruere - añadir
contingere - tocar
superstes - el q. sobrevive.
adfinitas - familiar

quod *augurio* votisque apud nostras aures *ominabatur*, ita festinatæ mortis grande solatium tulit evasisse postremum illud tempus, quo Domitianus non iam per *intervalla* ac *spiramenta* temporum, sed continuo et velut uno ictu rem publicam *exhausit*...

ominor - presagio
intervallum - intervalo.
spiramentum - espacio

Tu vero felix, Agricola, non vitæ tantum claritate, sed etiam opportunitate mortis. Ut *perhibent* qui interfuere novissimis sermonibus tuos, constans et *libens* fatum excepisti tamquam pro virili portione innocentiam principi donares. Sed mihi filiæque eius præter *acerbitatem* parentis eripti auget *mæstitiam*, quod adsidere valetudini, fovere deficientem, *satiari* vultu complexuque non contigit. Excepimus certa mandata vocesque, quas penitus animo figeremus. Noster hic dolor, nostrum vulnus, nobis tam longæ absentiæ conditione ante quadriennium amissus est. Omnia sine dubio, optime parentum, adsidente amantissima uxore superfuere honori tuo: paucioribus tamen lacrimis *comploratus* es, et novissima in luce desideravere aliquid oculi tui.

exhaurire - agotar
perhibere - atestiguar
libens - con gusto
acerbitas - amargura
mæstitia - tristeza
saciare - saciar
complorare - lamentarse.

Si quis piorum manibus locus, ut sapientibus placet, non cum corpore extinguuntur magnæ animæ, placide quiescas, nosque domum tuam ab infirmo desiderio et *muliebribus* lamentis ad contemplationem virtutum tuarum voces, quas neque *lugeri* neque *plangi* fas est. Is verus honos, ea coniunctissimi cuiusque pietas. Id filiæ quoque uxorique præceperim, sic patris, sic mariti memoriam *venerari*, ut omnia facta dictaque eius secum *revolvant*, formamque ac figuram animi magis quam corporis complectantur, non quia *intercedendum* putem imaginibus quæ marmore aut ære finguntur, sed, ut vultus hominum, ita simulacra vultus imbellica ac mortalia sunt, forma mentis æterna, quam

muliebris - mujeril
lugere - llorar
plangere - deplorar
veneror - venero
revolvere - meditar
intercedere - oponerse

tenere et exprimere non per alienam materiam et artem, sed tuis ipse moribus possis.

Quidquid ex Agricola amavimus, quidquid mirati sumus, manet mansurumque est in animis hominum in æternitate temporum, fama rerum; nam multos veterum velut *inglorios* et ignobiles oblivio obruit: Agricola posteritati narratus et traditus superstes erit.

inglorius - sin gloria

(Cornelius TACITUS, Agricola, XLIV - XLVI).

B

1. Ablativus

1. Visitavimus palatium *magna pulchritudine* (vel *magnæ* pulchr.).
2. a) Tabula a *perito pictore* depingitur.
   b) Iuvenes *ludis* valde *delectantur.*
   c) Medicus medicinis morbum *expulit ex amico.* - *Arcete* infirmum. puerum fullis *ludo* (vel *ab, ex, de ludo*).
   d) *Egemus tua pecunia ut emamus automobile.* - Pistrina *pane abundat.*
   e) Montium *pulchritudine fruimur* in excursione.

ABLATIVUS Complet	1. NOMEN → Abl. *qualitatis* 2. VERBA → a. abl. agens = res animata (ab + abl.) → b. abl. medii = res inanimata → c. abl. separationis → d. abl. carentiæ aut abundantiæ → e. aliqua verba deponentia... ABLATIVUS COMPLEMENTUM CIRCUMSTANTIALE

2\. c. Ex verbis *separationis* præcipua sunt multa composita ex particulis: *ab, dis, se.*

d. Hic habes aliqua verba valde usitata: *abundare, affluere, gaudere, carere, egere, idigere, spoliare*

e. V. g.: *fruor, fungor, lætor, utor, potior, vescor...*

Aliqua verba admittunt duplicem constructionem, v. g.:
Magistri *donaverunt* ei coronam (vel d. *eum corona* abl.).
Mater *induit, exuit puerum veste* (vel m. i. *vestem puero*, dat.).

Opus est: habet constructionem impersonalem cum ablativo:
V. g.: *opus est* filiis *auctoritate* patris.

2. **Orationes subordinatæ COMPLETIVÆ**

B. SUBIUNCTIVI: UT, NE

	O. principalis	*O. subordinata*	
1. TEMPUS *primar.*	Rogo, rogabo, rogavi (he r.) rogavero, rogem, roga eum	ut, ne adsit convivio	ACTIO *simult.* vel *posterior*
2. TEMPUS *secund.*	Rogavi (rogué) rogabam, rogaveram eum	ut, ne adesset conv.	ACTIO *simult.* vel *posterior*
3. TEMPUS *primar.*	Opto, optabo, optavi (he d.) optavero, optem, opta	ut, ne is adfuerit c.	ACTIO *anterior*
4. TEMPUS *secund.*	Optavi (deseé) optabam, optaveram	ut, ne adfuisset c.	ACTIO *posterior.*

Plerumque

Verba quæ postulant SUBIUNCTIVUM: (aliqua) UT IN HISPANO SERMONE

A)	Verba quæ *imperare* significant et similia.		
	Particulæ		ut, ne
B)	Verba quæ *rogare*	" " "	ut, ne
C)	" " *optare*	" " "	ut, ne
D)	" " *obtinere*	" " "	ut, ne
E)	" " *accidere*	" " "	ut, ut non

Verba sub c) et similia postulant infinitivum cum idem est subiectum orationis principalis et subordinatæ.

Volo, nolo, malo, = cum *ut* aut *sine* coniunctione: Volo (*ut*) facias hoc.

C

Exercitium 28:

Exerce ablativum. Adhibe numerum singularem.

1. Ancillæ ornaverunt aulam *mira venustas.* 2. Testimonium perhibitum est a *veracissimus testis.* 3. Libens deambulationem faciam quia *excursio* valde me delector. 4. Arceam cæcum *periculum* offendendi in via. 5. Eges *levis vestis* prope litus. 6. Haud dubio perfruemini *varietas* et *pulchitudo* ludorum. 7. *Quod munus* functus es anno transacto? 8. *Quo* caret avus in eius oppido? 9. Lætati sumus *hic nuntius*: nos Sinas et Indiam æstivo tempore visitaturos esse. 10. *Quæ res* fures spoliaverunt vestram domum? 11. *Qui medicus* præmium certaminis chirurgiæ donaverunt? 12. Cum tempus frigidius habemus opus nobis est *vestis calidior.* 13. In officinis vestium urbis inveniuntur exemplaria *modernus vestitus* induta. 14. Ab *ægrotus* expellam infirmitatem hac medicina. 15. Flumen quod pagum meum pertransit hiberno tempore abundat *aqua.* (pl.) 16. Diversorii famula *maxima facilitas* ac comitas se gessit nobiscum 17. *Res politic-* et *ars* meus avus vehementer se delectat.

Exercitium 29:

Forma orationes completivas subiunctivi.

1. Impera pueris (neg.) *exhaurire* saccharum. 2. Rogavi eam (neg.) *lugere* et *complorare* tam acriter ob canis mortem. 3. Avi vestri optarent... vos *excedere* cum honore quam inglorios superstites esse. 4. Accidet... tempestas *esse* pessima ad deambulandum per montes. 5. Rogavissem socium (neg.) ita secum *revolvere* negotium. 6. Contigi ... ego hebdomada posteriore tuam uxorem *salutare.* 7. Scriptor Ephemeridium obtinuerat... multi *emere* librum quem in lucem ediderat. 8. Professor in suis litteris scripsit: Opto... huic cursi universitario tu *assistere.* 9. Mallem, quæso vobis,... diem natalem in alium *transferre.* 10. Consequar ex ductore... usque ad provinciæ fines parvo pretio nos *ferre.* 11. Imperaverimus plebi... discedere ex foro. 12. Cur non petis a familiari tuo... ex Habana cum liberis *venire*? 13. Valde cupio... tu mathesis examina *approbare.* 14. Præfero ... officiaria *mittere* mane telegrammata. 15. Nollet mater ... vos heri *uti* televisione sine eius venia. 16. Persuade convivis ... post cenam concentus (concierto) *habere.* 17. Obsecrati estis Ministro ... *permittere* inaugurari automobilium fabricam in oppido?

D

Exercitium R.

Adhibe aut non præpositiones. Usurpa præpositiones accusativi vel ablativi.

1. *Propter adfinitatas* qua coniuncti eramus iter fecimus (ex, Athenæ, Anglia, pagus, *in* Londinium, Hispania, Bogota, urbs.). 2. Maxima mæstitia infirmam affecit quia *ob morbus* permanere debebat *intra lectus.* 3. Nescio cur posuerit ampullam electricam *infra mensa* et sellas *super hæc.* 4. Qua redibis? (*per*, navis, via, Massillia, Barcino, Caracæ, Brassilia?) 5. Quis alius præter tu comitabitur me cum iter faciam. (in, Vindobona, Lusitania, America, Cuba, Colombia?) 6. Ædificabunt diversorium (*trans* rivus, *circa,* forum, *extra* urbs?). 7. Accedemus aeroplano mane (*ad* Roma, Cæsaraugusta, Bruxelæ, Sanctus Iacobus, Alpes). 8. *Inter pagus et flumen* sed *prope via* invenitur diversorium quod quæritis. 9. *Ex amplissima domus* divitis petivi tuguria quæ *circum civitas* et *ante montes* cernis. 10. Circiter hora nona cucurrimus *in statio* ne *propter mora,* currum ferreum amitteremus. 11. *Post felix et placida excursio,* in qua nullus quidem viator periculum subiit, adibunt vicum

(*ex* urbs, Neapolis, Neo-Eboracum (Nueva York). 12. Componite rixas quæ *inter tu et pater tuus* dantur. 13. Vellem *per orbis* iter facere in propulsionis aeroplanum et vetera oppida visitare. 14 Recte infelix et imprudens ductor *propter velocitas* adivit vitæ periculum (*apud, ad, in,* Antonius, Urbs bonaerensis, Hispalis, Olissipo, (Lisboa), rus). 15. Sistite *in statio* et patefacite sarcinas. 16. Ignoscite mihi, quod moram faciam, nam primum venio (*in* Londinium, ora, Salmantica, Oxonia, (Oxford) Habana, Ægyptus, *ex* Xaponia, (Japón), Helvetia). 17. Enuntia verba: inmisceo, iungo, parco, perago, pingo, relinquo, ago, cognosco, distribuo, inicio, mitto, pervenio, proficio, recipio, reperio, tendo, trado.

Collocutio:

1. Quis erat Iulius Agricola? 2. Quo tempore vixit? 3. Qualis habitus illius fuit? 4. In quibus rebus maxime floruit? 5. Quos animi sensus erga eum tibi videtur ostendere Tacitum? 6. Quid de eius futura fama scriptor æxistimat? 7. Cum quo alio insigni viro comparares? 8. Cur Tacitus Traianum imperatorem laudat? 9. Compone orationem in qua breviter extollas quendam virum excellentem. 10. Efforma dialogum cum alio sodale in quo de excellentia duorum virorum disputetis. 11. Præbe sodalibus præcipuas ideas huius Taciti narrationis. 12. Peragat alumnus quicquid ex indicatis in lect. 2.

LECTIO QUINTA DECIMA

A

Republicæ romanæ perturbatores: VERRES.

(1) Cicero narrat quomodo Verres, rapax et iniustissimus Siciliæ proconsul, regem Antiochum e multis gemmis et pulcherrimo candelabro spoliaverit.

. . . Reges Syriæ, regis Antiochi filios pueros, scitis Romæ nuper fuisse; qui venerant non propter Syriæ regnum (nam id sine *controversia* obtinebant, ut a patre et a maioribus acceperant); sed regnum Ægypti ad se et ad Selenem matrem suam pertinere arbitrabantur. Ii posteaquam temporibus rei publicæ exclusi

controversia - disputa

per senatum agere, quæ voluerant, non potuerunt, in Syriam in regnum patrium profecti sunt. Eorum alter qui Antiochus vocatur, iter per Siciliam facere voluit, itaque, isto prætore, venit Siracusas.

Hic Verres hereditatem sibi venisse arbitratus est, quod in eius regnum ac manus venerat is, quem iste et audierat multa secum præclara habere et suspicabatur. Mittit homini munera satis large, hæc ad usum domesticum: olei, vini quod visum est, etiam tritici quod satis esset, de suis *decumis*. Deinde ipsum regem ad cenam vocavit. Exornat ample magnificeque triclinium; exponit ea, quibus abundabat, plurima et pulcherrima vasa argentea, nam hæc aurea non dum fecerat; omnibus curat rebus instructum et paratum ut sit convivium. Quid multa? rex ita *discessit*, ut et istum copiose ornatum et se honorifice acceptum arbitraretur.

decumis = decimos

discedere - retirarse

Vocat ad cenam deinde ipse prætorem; exponit suas copias omnes, multum argentum, non pauca etiam pocula ex auro, quæ, ut mos est regius et maxime in Syria, gemmis erant distincta clarissimis. Erat etiam vas *vinarium* ex una gemma *pergrandi, trulla* excavata *manubrio* aureo, de qua, credo, satis idoneum satis gravem testem, Q. Minucium, dicere audistis.

vinarium - de vino
pergrandis - muy grande
trulla - vaso
manubrium - mango

Iste unumquodque vas in manus sumere, laudare, mirari. Rex gaudere prætori populi romani satis iucundum et gratum illud esse convivium.

Posteaquam inde discessum est, cogitare nihil iste aliud, quod ipsa res declaravit, nisi quemadmodum regem ex provincia spoliatum *expilatumque* dimitteret. Mittit rogatum vasa ea, quæ pulcherrima apud eum viderat; ait se

expilatumque - robado

suis *cælatoribus* velle ostendere. Rex, qui istum non nosset, sine ulla suspicione libentissime dedit. Mittit etiam trullam gemmeam rogatum; velle se eam diligentissime considerare. Ea quoque ei mittitur... Candelabrum e gemmis clarissimis opere mirabili perfectum reges ii, quos dico Romam cum attulissent, ut in Capitolio ponerent, quod nondum perfectum templum *offenderant*, neque ponere potuerunt neque vulgo ostendere ac proferre voluerunt, ut et magnificentius videretur, cum suo tempore in *cella* Iovis optimi maximi poneretur, et clarius, cum pulchritudo eius recens ad oculos hominum atque integra perveniret, statuerunt id secum in Syriam *reportare*, ut, cum audissent *simulacrum* Iovis optimi maximi dedicatum, legatos mitterent, qui cum ceteris rebus illud quoque eximium ac pulcherrimum donum in Capitolium afferrent.

cælatores - cinceladores

offendere - encontrar

cella - hornacina

reportare - volver a llevar

simulacrum - estatua

Pervenit res ad istius aures nescio quo modo... Iste petit a rege et eum pluribus verbis rogat ut id ad se mittat; cupere se dicit *inspicere,* neque ea aliis videndi potestatem esse facturum.

Antiochus, qui animo et *puerili* esset et regio, nihil de istius *improbitate* suspicatus est; imperat suis, ut id in prætorium involutum quam occultissime deferant. Quod posteaquam attulerunt involucrisque reiectis constiterunt, clamare iste cœpit dignam rem esse regno Syriæ, dignam regio munere, dignam Capitolio... Cum satis iam perspexisse videretur, tollere incipiunt, ut *referrent.* Iste ait se velle illud etiam atque etiam considerare; nequaquam se esse satiatum; iubet illos discedere et candelabrum relinquere. Sic illi tum *inanes* ad Antiochum revertuntur.

puerilis - infantil

improbitas - maldad

referre - devolver

inanis - vacío

Rex primo nihil metuere, nihil suspicari; dies unus, alter, plures; non referri. Tum mittit, si videatur, ut reddat. Iubet iste posterius ad se reverti. Mirum illi videri; mittit iterum; non redditur. Ipse hominem appellat, rogat ut reddat.

impudentia - desvergüenza

Os hominis insignemque *impudentiam* cognoscite ... Ubi videt eum *nihilo* magis minis quam precibus *permoveri* repente hominem de provincia iubet ante noctem decedere; ait se *comperisse* ex eius regno piratas ad Siciliam esse venturos.

nihilo - nihil
permovere - conmover
comperire - enterarse

(*Cicero,* Actio in C. Verrem secunda, l. IV (De signis), cc XXVII-XXIX).

B

1. **Ablativus**

3. Actio clausa est *discessu* iudicis a *tribunali.* - Vidimus reum *a carcere liberum.*

4. a. Amicus *abundans divitiis* me libenter adiuvit.
   b. Iuvenes *læti victoria* convivium habuerunt. - Lusorem *præmio dignum* iudicaverunt arbitri.

ABLATIVUS *complet*	3. SUBSTANTIVA et ADIECTIVA → ex verbis separationis 4. ADIECTIVA → a. abundantiæ aut carentiæ et similia. ↘ b. lætitiæ, dignitatis et similia.

3. Aliqua subst. et adiectiva derivata a verbi sepparationis: *secessio, discessio, liber, vacuus...*

2. Orationes subordinatæ COMPLETIVÆ

B) SUBIUNCTIVI:

1. *ne*, *ne non* (*ut*)
2. *ne*, *quin*, *quominus*
3. *quin*.

= V. TIMENDI

1. *Ne* ←——— *Timeo* ne veniat (—) *que*: NEGATIVA
ne non (*ut*) ←——— Timeo ne non (ut) (+) *que no*: AFFIR.

= V. IMPEDIENDI
et OBSTANDI

2. *Ne* ←——— *Impedior* morbo *ne* amicum visitem (—) NEGAT.
quin ←——— *Non obstitit quin* exiret (+) AFFIRM.
quominus ←——— *Impedimento* mihi est q. veniat AF. et N.

EXPRESSIONES NEGATIVÆ

3. *Non multum abest*... *quin* adsim ludis.
Non possum facere... *quin* quotidie ad te scribam
Non dubito... quin hodie amicus veniat.

C

Exercitium 30.
Construe orationes. Attende præsertim ad ablativum.

1. Liber, a, labores, non, amplius, differam, molestum, iter. 2. Hæc, templum, invenitur, vacuum, a, frequens, concursus. 3. Consule, filius, ut, alienus, sit, talia, negotia. 4. Invenies, pennus, domestica, et, modica, alimenta, abundans. 5. Advocatus, nudus, omnis, pudor, et, humanitas, iniuste, damnavit, amicus. 6. Tu, dives, divitiæ, ne, desieris, sucurrere, miseri, in, hæc, calamitas. 7. Immunis, a, pectus, infirmitas, medicus, permisit, ut, aliqui, passus, deambularet. 8. Hæc, inopia, res, aliena, est, a, tuus, pater. 9. Is, secessio, a, societas, potius, profuit, quam, nocuit, collegæ. 10. Mons, Everest, nunquam, nudus, a, nives, viatores, inveniunt. 11. Tuti, tuum, consilium, intendemus, ascendere, colles, regio. 12. Amnis, abundans, aurum, creverat, recentes, pluviæ.

Exercitium 31.
Quomodo poneres orationes completivas subiunctivi? Pone particulam pro signo.

1. Cum vidissem uxorem tristissimam propter filiæ mortem timui (—) *desperare.* 2. Eduximus omnes pueros domo timentes (+) *posse* vitare morbum. 3. Nolo obstare (+) *inspicere* pergrande simulacrum in cella. 4. Impedimento vobis erit (+) *offendere* virum inanem pecunia. 5. Non *dubitabo* (+) vos *discedere* permoti e cinematographo. 6. Veretur (—) impudentia et improbitate iuvenis trullam cælatori *referre.* 7. Haud dubio sua puerili controversia impediet (+) recentes nuntios *comperire.* 8. Obstabis (+) filia cursum Universitatis *incipere*? 9. Non multum aberit quin atomica vi naves in maribus *navigare.* 10. Non dubito (+) post aliquot annos nos *posse* visere sidera atomicis missilibus. 11. Nihilo prohibet (+) modernis inventionibus homines moderate *uti.* 12. Omnino resistam (+) *haberi* meum festum tanto pretio. 13. Obstitisses (+) phisicis experimentis nos adesse si scivisses? 14. Impediebamur alluvie plebis (+) museum *visitare.* 15. Non possum facere (+) *dessistere* a salutatione cosmonautæ qui incredibili velocitate terram circumdedit.

Exercitium R.
Comple terminationes.

1. Cum deambulamus per multum tempus fam- et sit- premimur. 2. Propter fulgur- cacumin- mont- videbantur ardere. 3. Eme in caupona vinum et tener- pan- (pl.) ne acut- fam- opprimat nos. 4. Adventu ipsius auxerat egregi- pulchritu- feminæ. 5. Circumspice region-, ibi in vall- (pl.) abundant- font- inveniebantur. 6. Nimis tempor- impedimus in rup- (pl.) prope oram mar-. 7. Apud famos- Tiber- diversorium magnum ædificatur ut viat- quiescere possint cum redeant ex excursion-. 8. Pastquam solis lux exstinguitur lumin- (pl.) accendimus. 9. Invita hospi- familiam ut tempus hodie teramus in litor- maris. 10. E *nix* (pl.) deffluxerunt aquæ ita ut viæ sint transitu difficiles. 11. Deducat tibi cubicularius vest- (pl.) apt- difficil- navigation-. 12. Qua hora navigium appellet propter maxim- celerit-? 13. A rect- nav- nobis monstrata sunt gubernaculum, mali, aliaque nautarum propria. 14. Trasatlantic- nav- exhibebant proras sublimiores quam onerariæ.

E

Collocutio:

1. Quis Verres fuit? 2. Cur reges Syriæ Romam petierunt? 3. Cur non obtinuerunt e consulibus regnum? 4. Cur Antiochus Siracusas venit? 5. Describe cenam apud Verrem Antiocho paratam. 6. Cur debebant urbem Romam petere reges romanorum socii? 7. Quæ Antiochus in prætoris honorem paravit? 8. Describe convivium. 9. Describe Verrem adstantem convivio. 10. Qua intentione Verres mittit famulum rogatum vasa Antiochi? 11. Cur attulerat candelabrum Romam? 12. Cur iterum secum in Syriam reportabat? 13. Narra quæ acciderunt Siracusis postea. 14. Explica ope exemplorum orationes subordinatas lectionis. 15. Perage aliquid ex his quæ in lect. 2 habes indicatas.

LECTIO SEXTA DECIMA

(Repetitio 14-15)

A

Dædalus et Icarus

Dædalus interea, Creten[1] longumque perosus[2]
exsilium, tactusque loci natalis amore,
clausus erat pelago. Terras licet, inquit, et undas
obstruat,[3] at cælum certe patet: ibimus illac;
omnia possideat, non possidet aëra Minos.
Dixit, et ignotas animum dimittit in artes,
naturamque novat. Nam ponit in ordine pennas,
a minima cœptas, longam breviore sequente,
ut clivo[4] crevisse putes; sic rustica quondam
fistula[5] disparibus paulatim surgit avenis;[6]
tum lino medias[7] et ceris alligat imas,
atque ita compositas parvo curvamine[8] flectit,
ut veras imitetur aves. Puer Icarus una
stabat et, ignarus sua se tractare pericla,[9]
ore renidente modo, quas vaga moverat aura,
captabat plumas, flavam modo pollice[10] ceram
mollibat[11] lusique suo mirabile patris
impediebat opus.
... Postquam manus ultima cœpto

imposita est, geminas opifex libravit in alas
ipse suum corpus, motaque pependit in aura.
Instruit et natum, "medioque ut limite curras,
Icare, ait, moneo, ne, si dimissior ibis...
unda gravet pennas, si celsior, ignis adurat;[12]
me duce, carpe viam". Pariterque præcepta volandi
tradit, et ignotas umeris acommodat alas.
Inter opus monitusque genæ maduere[13] seniles[14]
et patriæ tremuere manus. Dedit oscula nato
non iterum repetenda suo, pennisque levatus
ante volat comitique timet, velut ales[15] ab alto
quæ teneram prolem produxit in aëra nido;[16]
hortaturque sequi damnosasque[17] erudit artes,
et movet ipse suas et nati respicit alas.
Hos aliquis, tremula dum captat harundine[18] pisces,
aut pastor baculo[19] stivave[20] innixus arator
vidit, et obstupuit,[21] quique æthera carpere possent,
credidit esse deos. Et iam Iunonia[22] læva...
cum puer audaci cœpit gaudere volatu,
deseruitque ducem, cælique cupidine tractus,
altius egit iter. Rapidi vicinia[23] solis
mollit odoratas, pennarum vincula, ceras;
tabuerant[24] ceræ; nudos quatit ille lacertos[25]
remigioque carens non ullas percipit auras,
oraque cærulea patrium clamantia nomen
excipiuntur aqua, quæ nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec iam pater: "Icare, dixit,
Icare, dixit, ubi es? Qua te regione requiram?
Icare", dicebat: pennas adspexit in undis,
devovitque[26] suas artes corpusque sepulcro
condidit; et tellus a nomine dicta sepulti.[27]

(Ex Ovidii Metamosphosibus VIII, 183...).

1. *Creten*: Crete-Cretes, ac. græcus. 2. *Perosus*: Part. præter. cum activa significatione, (perodi). 3. *Obstruat* (Minos). 4. *Clivus*: declive. 5. *Fistula*: Flauta. 6. *Avenis...*: de tubos desiguales. 7. *Medias*: Pennæ quæ in dimidio sunt. 8. *Curvamen*: Curvatura. 9. *Pericla* = pericula. 10. *Pollice*: Pollex, icis (m.) (Digitus pollex). 11. *Mollibat*: mollire: blandam facere ceram. 12. *Adurat*: adurere.

13. *Maduere*: madére (empañar). 14. *Senilis*: a senex. 15. *Ales, itis*: avis. 16. *Nidus*: nido. 17. *Damnosas*: ars quæ damnum affert. 18. *Harundo*, inis (f.). 19. *Baculum*: (patet signific.). 20. *Stiva*: esteva. 21. *Obstupuere*: admiratione capti sunt. 22. *Iunonia*: Insula Samos quæ consecrata erat deæ Iunoni. 23. *Vicinia*: proximitas. 24. *Tabescere*: fieri liquida cera. 25. *Lacertos*: musculi. 26. *Devovere*: maledicere. 27. *Sepulti*: part. a sepelire.

B

Vide in lect. 14 et 15.

Exercitium 32.
1. **Qui casus?**

1. Navigium amissum est a *rector* propter inexperientiam. 2. Num gubernantur hodie bellica navigia sine *velum* et *remus*? (pl.). 3. Egent celeres naves *ventus* ut celeriter navigent? 4. Expellite aquam ex *navis* ne in naufragium ruatis. 5. Crastino die fruemur *societas* frequens dilectorum sociorum. 6. Gaudemus *salus* patris quam iterum recuperavit. 7. Pisces vehuntur *procella* et *unda* (pl.) ex puppi. 8. Ob molestiam quam passa est officiose et comiter discessit domina consessus. 9. Excesserit *locus* cum nuntium sciverit. 10. Liber ab *officium* consulto studio se dabat. 11. Tuti a *periculum* probabimus vires nostras in ludis. 12. Estne fundus *arbores* abundans? 13. Quot *membra* dicis constare hominis corpus?

Exercitium 33.
Efforma orationes completivas subiunctivi.

1. Hoc postula a puero. Non persequitur alites. 2. Illud imperabat magister. Delete scripta. 3. Etiam hoc quæso a vobis: removete senatorem a munere eius. 4. Eos admonui. Non agitent audacia taurum furiosum. 5. Maximam animi delectationem non invitus obtinebit. Ipse cum operariis laborabit. 6. Haud dubio continget. Carmen quod scripsisti non ullum præmium assequetur. 7. Vos omnes illud conamini. Occurrite visitatori venienti et servite ei diligenter. 8. Utinam adeptus sim quod optavi. Alumni vertent paginam quam eis indicavi. 9. Velim illud vehementer. Medicus inspicit infirmum et medicinas reportat. 10. Multum metuimus. Pauper inanis e palatio non decedit. 11. Improbitas et impudentia viri nos terret. Invenimus eum permotum et vino captum. 12. Illud ei periculum est. Non retulit cælatori opus sed

ab ipso eum expilavit. 13. Puerilis et stultus viator exiget a te hanc rem. Comitaris eum ad spectandum vulgare theatrum. 14. Huic rei quidem obstitissemus. Intermisissetis opus imperfectum ad crastinum diem. 15. Non dubitat hoc. Tu diligis tanquam fratres operarios qui in fodinis quotidie laborant. 16. Nullum dubium est tibi. Durus et asper labor homini est qui peragitur in agris et fabricis. 17. Restiterim iniustitiæ præfecti. Non abutitur patientia et labore operarii.

D

Exercitium R.
Comple terminationes:

1. Quis asseret spirit- material- esse? 2. Inest in cerebr- sedes nostr- sens-? 3. Nos sæpe fallit memoria propter defect- vis- et audit-. 4. Negas ex vult- et aspect- hominis nos posse animum deducere? 5. Quibus sens- percipitis color-, sonit- et extern- obiect-? 6. Cui sens- inest tact- et odorat-? 7. Quomodo producimus idone- vision- et cæcit-? 8. Suntne suav- gust- fruct-? 9. Inest cæc- vis ocul-? 10. Habemus etiam intern- sens-? 11. Quod momentum tribueres cæter- homin sens-? 12. Sunt nocent- an innocent- qui alios sens- spoliant? 13. Suntne verac- an mendac- qui dicunt nihil sentire? 14. Cur ita extollis momentum sens- nostr-? 15. Cur gaudemus magna vi audit-?

E

Collocutio:

1. Quinam erant Dædalus et Icarus? 2. Quo loco inveniebantur? 3. Quid Dædalus cogitavit? 4. Quibus ornatus erat ut rem in praxim deduceret-? 5. Describe opus eius. 6. Quid interea filius faciebat? 7. Quæ consilia ei pater dedit? 8. Describe eorum volatum. 9. Quid pastor et arator de iis cogitant? 10. Quid puer intendit dum volat? 11. Cur cecidit in mare? 12. Narra patris dolorem. 13. Quid tibi de hac descriptione videtur? 14. Explica ope exemplorum orat. compl. subi. 15. Fac aliquam ex lect. 2.

LECTIO SEPTIMA DECIMA

A

Reipublicæ romanæ perturbatores: CATILINA

L. Catilina, nobili genere natus, fuit magna vi et animi et corporis sed ingenio malo prauoque. Huic ab adulescentia bella intestina, cædes, rapinæ, discordia ciuilis grata fuere, ibique iuuentutem suam exercuit. Corpus patiens *inediæ, algoris*, uigiliæ supra quam cuiquam credibile est. Animus audax *subdolus, uarius*, cuius rei lubet simulator ac dissimulator, alieni adpetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus: satis eloquentiæ, sapientiæ parum. *Vastus* animus immoderata incredibilia, nimis alta semper cupiebat.

inedia - ayuno
algor - frío
subdolus - insidioso
uarius - doblado
Vastus - insaciable

Hunc post dominationem L. Sullæ *lubido* maxuma inuaserat rei publicæ capiundæ, neque id quibus modis adsequeretur, dum sibi regnum pararet, quicquam *pensi* habebat. Agitabatur magis magisque in dies animus ferox inopia *rei familiaris* et conscientia scelerum, quæ utraque eis artibus auxerat, quas supra memoraui. Incitabant præterea corrupti ciuitatis mores, quos pessuma ac diuorsa inter se mala, luxuria atque auaritia, uexabat. . .

lubido - deseo
pensi - cuidado
res familiaris - patrimonio

Catilina ubi eos, quos paulo ante memoraui, venisse videt, tametsi cum singulis multa sæpe egerat, tamen in rem fore credens uniuorsos appellare et cohortari, in abditam partem ædium secesit, atque ibi, omnibus *arbitris* procul amotis, orationem huiuscemodi habuit:

arbiter - testigo

"Ni uirtus fidesque uostra spectata mihi forent, nequiquam *oportuna res* cecidisset; spes magna, dominatio frustra fuissent neque ego per ignauiam aut vana ingenia incerta pro certis captarem. Sed quia multis et magnis tem-

oportuna res - fortuna

pestatibus uos cognoui fortis fidesque mihi, eo animus ausus est maxumum atque pulcherrumum facinus incipere, simul quia uobis eadem quæ mihi bona malaque esse intellexi: nam idem uelle atque idem nolle, ea demum firma amicitia est.

Sed ego quæ agitaui omnes iam antea diuorsi audistis. Ceterum mihi in dies magis animus accenditur, cum considero, quæ conditio uitæ futura sit, nisi nosmet ipsi uindicamus in libertatem. Nam postquam res publica in paucorum potentium ius atque *ditionem* concessit, semper illis reges, tetrarchæ *uectigales* esse populi, nationes *stipendia* pendere; ceteri omnes strenui boni nobiles atque ignobiles, uolgus fuimus sine gratia, sine auctoritate, eis obnoxii, quibus, si res publica ualeret, formidini essemus. Itaque omnis gratia, potentia, honos, diuitiæ apud illos sunt aut ubi illi uolunt; nobis relinquere pericula, iudicia, *egestatem.* Quæ tandem patiemini o fortissimi uiri?, nonne emori per uirtutem præstat quam uitam, miseram atque inhonestam, ubi aliænæ superbiæ ludibrio fueris, per dedecus amittere?

ditio - poder
uectigal - tributario
stipendium - tributo
egestas - miseria

Verum enimuero pro *deum* atque hominum fidem uictoria in manu nobis est, uiget ætas, animus ualet, contra illis annis atque diuitiis omnia consenuerunt. Tantum modo incepto opus est, cetera res *expediet.* Etenim quis mortalium, cui uirile ingenium est, tolerare potest, illis diuitias superare, quas profundant in extruendo mari et montibus coæquandis, nobis rem familiarem etiam ad necessaria? illos binas aut amplius domos continuare, nobis *larem* familiarem nusquam ullum esse? Cum tabulas, *signa, toreumata* emunt, noua diruunt, alia ædificant, postremo omnibus modis pecuniam trahunt, uexant, tamen summa lubidine diuitias

deum - deorum
expedire - facilitar
lar - hogar
signa - estatuas
toreuma - objetos cincelados

suas uincere nequeunt. At nobis est domi inopia, foris æs alienum, *mala res,* spes multo asperior; denique quid reliquum habemus præter miseram *animam?* Quin igitur *expergiscimini?* En illa, illa quam sæpe optastis libertas, præterea diuitiæ, decus, gloria in oculis sita sunt. Fortuna omnia ea uictoribus præmia posuit. Res, tempus, pericula, egestas, belli spolia magnifica magis quam oratio mea uos hortantur. Vel imperatore uel milite me utimini; neque animus neque corpus a uobis aberit. Hæc ipsa, ut spero, uobiscum una consul agam, nisi forte me animus fallit ut uos seruire magis quam imperare parati estis".

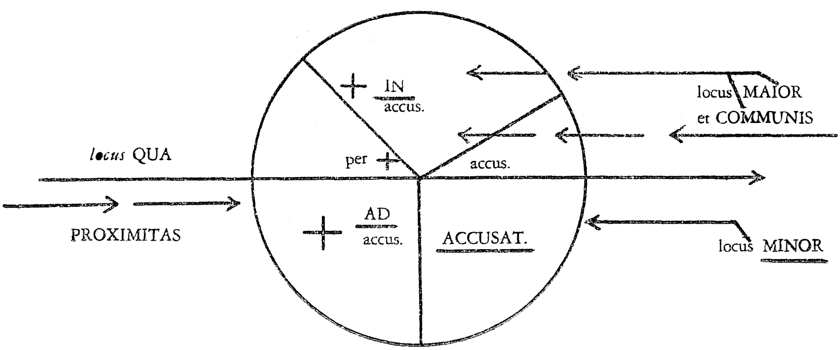
mala res - malo el presente
expergisciscor - despertar

(*C. Sallusti Crispi* Bellum Catilinæ, V, XX).

B

1. Accusativus

Quæstiones loci QUO at QUA

QUO tendimus?

in + *accusativus*:	Germaniam	(l. *maior*)	(*a dentro de*)
" "	agrum	(l. *communis*)	(" " ")
" *accusativus*:	Romam	(l. *minor*)	(" " "

ad + *accusativus*:	Germaniam	(*hasta, cerca de*)
" "	agrum	(" " ")
" "	Romam	(" " ")

ERGO etiam cum nominibus loci *minoris* adhibemus *ad* cum quæstio est "PROXIMITAS".

Domus et *rus*: eodem modo ac locus minor (*sine* præpositionibus). *Sed* animadverte differentiam:

Venit in *pulchram* domum. - Venit in *illam* domum. = *non pos.*
Venit domum *meam*. - Venit domum *Marci* = *possessio.*

Questiones secundariæ loci Quo:

a) *Quorsum* tendimus? (Hacia dónde...?) = DIRECTIO
Eodem modo ac antea sed loco *in* potes ponere *ad*. Potes addere *versus* ante aut post.
In Italiam, ad Italiam; In Italiam versus, versus in I...

b) *Usque ad*...? (Hasta dónde...? = TERMINUS
Cum *ad*. Potes addere usque ante vel post.
Ibo *usque ad Romam; ad Romam* usque ibo.

QUA tendimus?

per + accusativus:	Germaniam	(l. maior)	
" "	agrum	(l. communis)	
" "	Romam	(l. minor).	*Etiam in abl. sine præp.*

Via, terra, ager, porta et alia substantiva = *abl. sine præp.*

2. Orationes subordinatæ COMPLETIVÆ

C) INDICATIVI: QUOD

1. Gaudeo *quod* in cursibus primum *obtinuisti* præmium.
2. Laudo eum *quod* misero puero pecuniam *dedit*.
   Accusavit custodem *quod permisit* ut pueri hortum intrarent.
3. Accidit *quod* hospes meus nondum *pervenit*.
4. Adde *quod* non ad me nuntios *misisti* telephonio.
   Prætereo *quod* te multoties monere *debui*.

INDICATIVUM + QUOD → V. affectus
→ V. laudis et contraria; accusationis et similia
→ V. eventus
→ V. complectionis, contraria et similia.

UT IN HISPANO SERMONE.

Sed muta subi. *in indicativum.*

Hanc particulam multi vocant "quod" explicativum, quia oratio subordinata explicat vel declarat ideam.

Quod explicativum æquivalet expressioni hispanæ "el hecho de que".

C

Exercitium 34:

Efforma interrogationes cum adverbiis "quo", "qua", "quorsum", "usque ad".

1. *Via Aerea* Roman et Massilliam tetendimus. 2. *Ad* Vindobonam noctu in aeroplano perveniemus. 3. *Maguntia* in patria redivisti? 4. *Versus* in Sinas iter faciet degatio. 5. *Usque* ad Habanam hoc mense maio navigationem agetis? 6. *Mediolano* in Helvetiam montes traiecisti? 7. *Domum tuam* noctu mature rediveram. 8. *Per* Peruviam (Perú) in Brassiliam advenero. 9. *In* aliam domum sine domini venia intravisti? 10. *In* Status Fœderatos (Estados Unidos) ex India tendam. 11. *Ampla via* duc autocinetum ne cum aliis collidas. 12. *Usque ad* pontem ferreum in mea deambulatione perveniam. 13. Domo tua rus meridie pete. 14. *Angusta porta* ingressus est et exivit latro. 15. Proficiscere *Marci domum* cum negotium tractaveris.

Exercitium 35:
Responde propriis præpositionibus aut sine his.

1. Quo ire constituisti? (*in,* Italia, Roma, rus, fabrica). 2. Qua in Germani tendimus? (*per,* Gallia, aerea via, Helvetia, Bruxellæ).

3. Quo epistolæ advenerunt? (*ad,* Mediolanum, Habana, domus, officina). 4. Quorsum tendetis? (*In, ad, versus,* Iaponia, Sinæ, Status Fœderati, Vindobona, ager, ædificium). 5. Qua redivistis in patriam? (*per,* terra, Cæsaraugusta, ager, via magna). 6. autorædæ nunc pervenerint? (*ad, in, usque ad,* Parisii, Athenæ, Londinium, Barcino, Sanctus Iacobus, Neapolis). 7. Qua in Brassiliam iverint? (*per,* Hispania, Caracæ, mare). 8. Quorsum tendes? (*in, ad, versus,* domus, castellum, flumen, militum castra, oppidum). 9. Qua pertransivistis? (Magna via, porta, mare, Maguntia, Salamantica, Colombia). 10. Quo puer intravit? (*in,* ecclesia, pulchra domus, sua domus, officina, Institutum, amici domus).

Exercitium 36:
Construe orationes completivas indicativi cum particula "quod".

1. Sine dubio clientes gaudebunt. Eis negotium *expedire.* 2. Illud in te maxime laudabo. *Expergisci* mane mater et petere Universitatem. 3. Iudex accusavit furem Is subolus, varius, vastus et divitiarum spoliator *esse.* 4. Addere etiam hoc debes. Ille magna fortitudine perferre algorem, inediam et egestatem. 5. Optime fecisti. *Habere* pensum de laris pace et de rerum familiarum statu. 6. Illud orator præterivit. Vectigal stipendia Status ob libidinem et nimiam ditionem *fraudare.* 7. Si arbiter fecerit hoc haud dubio illud accidet. Improbitas et impudentia magistratus *crescere.* 8. Tibi gratulor de hoc. *Adipisci* maximum quod a præside propositum studentibus erat. 9. Consolare de tristia ob filii mortem. Is optime se *gerere* cum parentibus et amicis. 10. Reprehendi hoc in filio tuo. Ipse *decipere* comites in ludis. 11. Graviter feret magistra rem. Tu tabulam *delere.*

D

Exercitium R:
Comple terminationes primum numeri singularis, deinde pluralis.

1. Viridarium nosocomii florent- et vari- flor- albet. 2. Hospit- valde displicuit *mos* et consuetud- huius civitatis. 3. Quid exprimitur in recent- leg- de convenient- habitation- pauperum? Estne permissum attendere egenis in divit- palatio? 5. Quid patria postulat de præclarior- virorum cultu? 6. Crederes quid decor- an dedecor- esse iuvenem ornatu feminam redolere? 7. Quos diceres clar- color- et quos ingratior- sapores? 8. Te delectas acrior- sapor-? 9. Quibus utimini tensor-? 10. Re vera inutile ducerem calid- vest- uti cum vim calor- sentimus. 11. Ope utilior- instrument- tondimus hodie capita in tonstrinis. 12. Tibi

persuaderem ut saperes et gustares dulcior- potus- quos senex die festo obtulit convivis. 13. Ultro et instanter defendit alumnus idem esse homin- gnar- aut ignar- rerum inveniri; res clar- aut obscur- exponere? 14. Singuli pergimus difficil- itin-.

Collocutio:

1. Quibus moribus prædituserat Catilina? 2. Quibus virtutibus ornatus erat? 3. Quæ præcipua eius vitia? 4. Quid intendit facere post Sullæ dominationem? 5. Qua de causa id intenderat? 6. Qui eum comitabantur? 7. Describe iuvenes qui Catilinam sequuntur. 8. Da nobis breviter ideas quas Catilina in sua concione agitat. 9. In quibus præsertim orator insistit? 10. Quibus animos coniuratorum maxime excitabat? 11. Quid de oratoriis virtutibus Catilinæ tibi videtur? 12. Quomodo eum, iuxta moderna verba, vocares? 13. Quos huic similes cognovisti? 14. Describe vel finge coniuratorum consessum. 15. Fac aliquid ex his quæ in lect 2. indicantur.

LECTIO DUODEVICESIMA

A

Romana philosophia: L. ANNÆUS SENECA

(Seneca Marciam de filii dilectissimi morte suo libello consolatur)

Proinde non est quod ad sepulchrum filii tui curras pessima eius et ipsi molestissima istic iacent, ossa *cineresque*, non magis illius partes quam vestes aliaque *tegimenta* corporum. Integer ille nihilque in terris relinquens sui fugit et totus excessit; paulumque supra nos commoratus, dum *expurgatur* et *inhærentia* vitia *situmque* omnen mortalis ævi excutit, deinde ad excelsa *sublatus*, inter felices currit animas.

Excepit illum cœtus sacer, Scipiones Catonesque, interque *contemptores* vitæ et beneficio suo liberos parens tuus, Marcia. Ille nepotem suum (quamquam illic omnibus omne *cogna-*

cinis - ceniza
tegimen - cobertura
expurgare - purificar
inhærere - adherir
situs, us - suciedad
sufferre - llevar
contemptor - despreciador
cognatum - familiar

tum est) *applicat* sibi nova luce gaudentem et vicinorum siderum *meatus* docet, nec ex coniectura, sed omnium ex vero peritus, in *arcana* naturæ libens ducit, utque ignotarum urbium monstrator hospiti gratus est, ita *sciscitanti* cælestium causas domesticus *interpres*. Et in profunda terrarum permittere *aciem* iubet: iuvat enim ex alto relicta respicere.

applicare - acercar
meatus - marcha
arcanus - oculto
sciscitor - pregunto
interpres - intérprete
acies - mirada

Sic itaque te, Marcia, gere, tanquam sub oculis patris filiique posita, non illorum quos noveras, sed tanto excelsiorum et in summo locatorum: *erubesce* quicquam humile aut vulgare agere et mutatos in melius tuos flere. Æternarum rerum per libera et vasta spatia dimissos, non illos *interfusa* maria *discludunt* nec altitudo montium aut *inviæ* valles aut incertarum vada Syrtium; omnia *in plano* habent, et ex facili, mobiles et expediti et *in vicem pervii* sunt intermixtique sideribus.

erubescere - avergonzarse
interfundere - correr entre
discludere - separar
invius - intransitable
o. in pl. - unidos
in v. pervii - se penetran mutuamente

Puta itaque ex illa arce cælesti patrem tuum, Marcia, cui tantum apud te auctoritas erat quantum tibi apud filium tuum, non illo ingenio quo civilia bella defluit, quo *proscribentes* in æternum ipse proscripsit, sed tanto elatiore quanto est ipse sublimior, dicere: "Cur te, filia, tam longa tenet *ægritudo*? Cur in tanta veri *ignoratione*, versaris, ut inique actum cum filio tuo iudices, quod integro domus statu, integer ipse ad maiores se recepit suos? Nescis quantis fortuna procellis *disturbet* omnia? quam nullis benignam facilemque se præstiterit, nisi qui minimum cum illa *contraxerant?* Regesne tibi nominem felicissimos futuros, si maturius illos mors instantibus *subtraxisset* malis? an romanos duces, quorum nihil magnitudini deerat, si aliquid ætati detraxeris? an nobilissimos viros clarissimosque, ad *ictum* militaris gladii *composita* cervice servatos?

proscribere - proscribir
ægritudo - tristeza
ignoratio - ignorancia
disturbare - perturbar
contrahere-(se) - comprometerse
subtrahere - arrebatar
ictus-us - herida
componere - ofrecer

Respice patrem atque avum tuum: ille in alieni *percussoris* venit *arbitrium*: ego nihil in me cuiquam permisi eis, cibo prohibitus, ostendi tam magno me quam vivebam animo scripsisse. Cur in domo nostra diutissime lugetur qui felicissime moritur?

percussor - asesino
arbitrium - juguete

Coimus omnes in unum videmusque, non alta nocte circumdati, nihil apud vos, ut putatis, optabile, nihil excelsum, nihil splendidum, sed humilia cuncta et gravia et *anxia* et *quotam* partem luminis nostri cernentia. Quid dicam nulla hic arma mutuis *furere* concursibus, nec classes *classibus* frangi *nec parricidia aut fingi* aut cogitari, nec fora litibus *strepere* dies perpetuos, nihil in obscuro, *detectas* mentes et aperta *præcordia* et in publico medioque vitam et omnis ævi prospectum notitiamque? Iuvabat unius me sæculi facta componere, in parte ultima mundi et inter paucissimos gesta: tot sæcula, tot ætatum *contextam* seriem, quidquid annorum est, licet visere; licet surrectura, licet ruitura regna prospicere, et magnarum urbium lapsus, et maris novos cursus...

coire - estar unidos
anxius - ansioso
quotus - insignificante
furere - enfurecerse
classis - armada
strepere - resonar
detegere - descubrir
prœcordia, orum - corazón
contegere - encubrir

Nos quoque, felices animæ et æterna *sortitæ* cum deo visum erit iterum ista *moliri,* labentibus cunctis, et ipsæ parva ruinæ ingentis *accesio*, in antiqua elementa vertemur".

sortior - tengo parte
molior - reconstruyo
accesio - parcela

Felicem filium tuum, Marcia, qui ista iam novit.

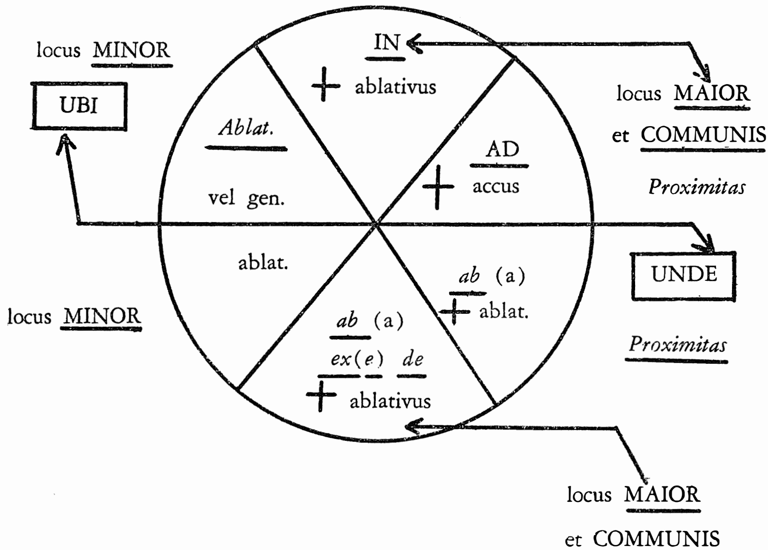
(L. Annæus Seneca, Ad Marciam de Consolatione, XXV-XXVI).

B

1. Ablativus

Quæstiones loci UBI et UNDE

Cfr. sequens schema ut videas differentiam inter præpositiones *ab*, *ex*, *de*.

UBI est?

in + *ablativus*:	Germania	(1. maior)
"	agro	(1. communis)
"	Barcinone	(1. *minor*)
"	Athenis	(1. ")
"	Parisiis	(1. ")
genitivus:	Romæ	(1. ") Sed sing. 1æ dec.
	Londini	(1. ") Sed sing. 2æ dec.

Sed: *domi, domi Marci*; *in pulchra domo*; *in illa domo.*
Sic etiam cum verbo *rus.*
Ergo: si inveniuntur cum pronomine vel adiectivo non possessivo, sequuntur regulas generales.
Sunt aliæ exceptiones.
Cum nominibus personæ: *apud* + accusativum: *apud Marcum.*

UNDE venis?

a vel *ab*; *ex* vel *e*; *de* + *ablativus*: Germania (l. maior)
a vel *ab*; *ex* vel *e*; *de* + *ablativus*: agro (l. *communis*)
" Roma (l. *minor*)

Sed *domo, Marci domo*; *ex pulchra domo, ex illa domo.*
Sic etiam *rus.*

2. **Orationes subordinatæ COMPLETIVÆ**

D) INTERROGATIVÆ INDIRECTÆ.

Interr. dir.	*Oratio princip.*	*O. subordinata*	
Quid facis?	Scio (T. pr.)	quid facias	Actio *simult.*
Quid fecisti?	Scio " "	quid feceris	" *anter.*
Quid facies?	Scio " "	quid facturus sis	" *poster.*
Quid faciebas?	Sciebam (t. s.)	quid faceres	" *simult.*
Quid feceras?	Sciebam " "	quid fecisses	" *anter.*
Quid faceres?	Sciebam " "	quid facturus esses	" *poster.*

1. Interrogatio indirecta pendet a verbis *intellectus, sensus,* et *linguæ.*
2. Verbum subordinatum ponitur *in subiunctivo* iuxta concordantiam datam.

3. *Plerumque pone ut in hispano sermone, sed mutando indicativum in subiunctivum.*

4. *Dubito* (*haud scio, nescio*) *an* pater tuus *veniat* "dudo que venga". *Dubito* (*haud scio, nescio*) *an* non *veniat* pater tuus "*dudo que no* venga".
Latine eadem sunt in interrogatione directa et indirecta. Sed verbum hispanum "*si*" latine reddimus:

I. *indirec. simplex*

Dic mihi *num* venerit pater tuus.
Dic mihi venerit*ne* pater tuus.

I. indirec. composita.

Nescio *utrum* venerit *an* manserit p. t.
Nescio venerit*ne* *an* manserit pater t.
Nescio venerit *an* manserit pater t.
Nescio venerit p. t. *necne.*

C

Exercitium 37.

Efforma interrogationes cum adverbiis "ubi" et "unde".

1. Pueri fortasse inveniuntur in agro. 2. Domi, dum quiescebam, pulchrum librum legi. 3. Roma exivi heri noctu. 4. Ex Hispania in Americam venimus. 5. In Hispanoamerica multa eaque pulcherrima inveniuntur. 6. Londinii amico præmium propter Scientiam de electrotecnia donaverunt. 7. Apud Marcum hospites diu manserunt. 8. De Germania in Africam venerunt? 9. Ab India in Oceaniam ire cupiebamus. 10. Ex agro in domicilium, post diuturnos labores, quotidie operarii veniunt. 11. In urbe bonaerensi medici post medicinæ consessum, optima nosocomia heri visitaverunt. 12. Amici domo sero, propter protractam collocutionem, exiverant. 13. Athenis antigua ædificia alumni qui ad iter, instructionis causa, invitati erant, accurate inspexerunt.

Exercitium 38.

Responde ablativi præpositionibus aut sine his.

1. Ubi avunculus tuus habibat? (*in,* campus Londinium, maris ora, Africa). 2. Unde heri vespere veniebatis? (*ex*, ager, domus, officina,

rus). 3. Ubi anno transacto fuistis? (*in,* Hispanoamerica, Athenæ, Caracæ, Bruxellæ, Barcino, Iaponia, Neapolis). 4. Unde isti taurarii venient? (*de,* platea, domus, forum, Matritum, Peruvia). 5. Ubi librum invenisti? (*in,* pulchra domus, cubiculum, Parisii, via, Antonii domus). 6. Unde abfustis? (*a, ab,* nosocomium, diversorium, Germania, schola, Sinæ). 7. Ubi lusores competiones habebant? (*in, apud,* Marcus, sua domus, ampla domus, forum). 8. Ubi linguæ iaponicæ studueratis? (*in,* Status Fœderati, aula, Universitas, Berolinum). 9. Unde rediverunt follis lusores priore æstu? (*Ex,* Brassilia, Neerlandia, Iberoamerica, Austria, Athenas, Colombia).

Exercitium 39:

Fac orationes interrogativas indirectas, sic:
Nescio. Quid domi facis?
Nescio quid domi facias.

1. Sciebamus. Quid tuis in negotiis faciebas? 2. Dubitamus. Venit domum pater tuus? 3. Non quicquam intelleges. Quid iudex dicet cras? 4. Quæsivi ex puero. Quid heri fecisti? 5. Clarum illud apparuisset Quot dollariorum impenderas in autocineti emotione? 6. Dic nobis. Pervenit iam domum ex nundinis soror tua Agnes? 7. Haud dubio hoc scit. Venit an mansit in fundo minister? 8. Cito ex radiophonio sciemus. Radioaudientibus expositionem vestium televisione monstrabunt? 9. Re vera cito sciam ex te. Quando opus, quod prelo mandavi, conficient? 10. Minime illud intellexerant. Cur discesserunt e convivio cum nundum hoc finiverat? 11. Nunc ex radiophonio nuntium capere intendo. Quis eorum in certamine vicit? 12. Utinam certiores facti sint. Quarum filii salvi evenerunt ex naufragio? 13. Hanc rem nesciebam. Ubi scelerati mercatorem necaverunt? 14. Quære ab illo quam primum. Qua hora adveniet soror tua Emma ex itinere in exterum?

C

Exercitium R.

Adhibe formam imperativam loco temporis usurpati.

1. Attente *consideras* rem ne decipiaris in negotio. 2. *Completis* opus imperatum et *cavetis* a nimia cura illius. 3. Sortiris in tessera ad Nativitatis præmia. 4. Egredimini mature domo ne currum ferreum amittatis. 5. *Aspicis* quomodo cursores ad lapidem evolent. 6. Tu, stationis custos, *abis* cito et *succedis* comiti tuo. 7. *Ingrederis* mare hac placida

tempestate quia non subibis periculum. 8. Longo temporis spatio *statis* ad portam exitus et *revertitis* postquam aeroplanum aviationis campus reliquerit. 9. Ad saxum optimum locum *nactus es* ut cursus ratium spectes. 10. Præbetis auxilium eis potissimum qui in magno discrimine inveniuntur. 11. *Effertis* mercaturas ex statione ne pereant humiditate. 12. Enuntia hæc verba: accedo, advenio, conscendo, dispono, educo, obtineo, præsto, quæro, requiro, vinco, viso, adduco, cingo, ostendo, pendo, percurro, peto, promitto, removeo.

E

Collocutio:

1. Quis erat Seneca? 2. Quid de eius vita legisti? 3. Quo munere apud Neronem functus est? 4. Quæ fuit eius mors? 5. De quibus rebus is præsertim scripsit? 6. Quid in his paragraphis intendit? 7. Qui fuerunt Scipio et Cato? 8. Cur recordatur illorum nunc Seneca? Enumera motiva quæ feminæ Seneca affert ut de morte filii eam consoletur. 9. Compara hæc motiva cum illis quæ in christiana religione exhibentur. 10. Quid tibi de Senecæ philosophia videtur ex his paragraphis? 11. Quos alios antiquos philosophos novisti? 12. Qui inter græcos maxime eminent? 13. Quid de rebus maximi momenti censuit, nempe, de Dei existentia, de immortalitate animi, de hominis fine et similibus? 14. Explica ope exemplorum orationes interrogativas indirectas. 16. Fac aliquid ex indicatis in lect. 2.

LECTIO UNDEVICESIMA

A

(Virgilius describit pestem magnamque stragem omni animalium generi hac inlatum)

Hic quondam morbo cæli miseranda coorta est
tempestas totoque autumni incanduit [1] æstu
et genus omne neci pecudum [2] dedit, infecit [3] pabula tabo...
Sæpe in honore deum [4] medio stans hostia [5] ad aram,
lanea[6] dum nivea circumdatur infula vitta,
inter cunctantes[7] cecidit moribunda ministros,
aut si quam ferro mactaverat [8] ante sacerdos,

inde neque impositis ardent altaria fibris,[9]
nec responsa potest consultus reddere vates,[10]
ac vix suppositi[11] tinguntur sanguine cultri
summaque ieiuna[12] sanie infuscatur harena.
Hinc lætis vituli vulgo moriuntur in herbis;
et dulcis animas plena ad præsepia reddunt:
hinc canibus blandis rabies[13] venit, et quatit ægros
tussis[14] anhela sues ac faucibus angit obesis.
Labitur infelix studiorum atque immemor herbæ
victor equus fontisque avertitur et pede terram
crebra ferit, demissæ aures, incertus ibidem[15]
sudor et ille quidem morituris frigidus; aret[16]
pellis et ad tactum tractanti dura resistit.
Hæc ante exitium primis dant signa diebus...
Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
concidit et mixtum spumis vomit[17] ore cruorem
extremosque ciet[18] gemitus. It tristis arator
mærentem abiungens[19] fraterna morte iuvencum,
atque opere in medio defixa relinquit aratra.
Non umbræ altorum nemorum,[20] non mollia possunt
prata movere animum, non qui per saxa volutus[21]
purior electro[22] campum petit amnis; at ima
solvuntur[23] latera, atque oculos stupor urget inertis
ad terramque fluit devexo[24] pondere cervix.
Quid labor aut benefacta iuvant? Quid vomere terras
invertisse gravis? atque non Massica[25] Bacchi
munera, non illis epulæ nocuere repostæ:[26]
frondibus et victu pascuntur simplicis herbæ,
pocula sunt fontes liquidi atque exercita cursu
flumina, nec somnos abrumpit cura salubris.
Tempore non alio dicunt regionibus illis
quæsitas ad sacra boves Iunonis et uris[27]
imparibus ductos alta ad donaria currus.
Ergo ægre rastris terram rimantur,[28] et ipsis
unguibus infodiunt fruges, montesque per altos
contenta cervice trahunt stridentia plaustra.[29]

(*P. Vergili Maronis*, Georgicon III, 478-536).

1. *Incanduit*: Incandescere (urere). 2. *Pecudum*: pecus, udis (f.) Animalia minoris generis: oves, capellæ... 3. *Infecit*: pascua veneno maculavit. 4. *Deum* = deorum. 5. *Hostia* = victima. 6. *Lanea*: Dum lanea infula circundatur (victimæ caput) nivea vitta. 7. *Cunctantes*: Cunctor (dubitantes). 8. *Mactare* = sacrificare. 9. *Fibris* = visceribus. 10. *Vates*: qui futurum prædicit. 11. *Suppositi*: infra positi. 12. *Ieiuna sanie*: corrupto sanguine. 13. *Rabies*: Rabia. 14. *Tussis*: Tos. 15. *Ibidem*: eodem loco. 16. *Aret*: Arida fit. 17. *Vomit*: Ore expellit. 18. *Ciet* (cieo, is, ere, cievi, cietum vel citum) emittere intendit. 19. *Abiungens*: Ab aratro separat. 20. *Nemorum*: (nemo, ris, n.) Silva. 21. *Volutus*: (volvo) defluens. 22. *Electrum*: ámbar. 23. *Solvuntur*: distenduntur. 24. *Devexo* (deveho) pronus in terram. 25. *Massica*: vinum ex monte Massico. 26. *Repostæ* = repositæ. 27. *Uris*: (urus, i) taurus qui silvas pererrat. 28. *Rimantur*: (rimor, aris...) arant. 29. *Plaustrum*: carreta.

B

Vide in lect. 17 et 18

C

Exercitium 40:
Responde quæstionibus et adhibe, aut non, propriam præpositionem.

1. Ubi doctor habuit sermonem (conferencia) de atomo? (*in*, universitas, domus sua, urbs. 2. Unde nuntium de Præsidis adventu receperitis? (*ex*, radiophonium, litteræ, Londinium, Helvetia, Olissippo, onis (Lisboa). 3. Quo hac via tendetis? (*in*, *ad*, America, insula, domus, rus). 4. Qua in peninsulam venient? (*ad, per, in, oceanus, angusta* via, Athenæ, Sanctus Paulus, Belgium). 5. Ubi heri fuerint ingeniarii? (*in, ad ab,* rus, forum, Lusitania, Antonii domus, Sicilia, Sancta Fides). 6. Unde tam cito pervenistis? (*Ex, de, pe, in,* Sinæ, Austria, Olissippo, Caracæ, Peruvia) nostra domus, vicina domus). 7. Qua in patriam rediverunt artifices? (*in, per, ab,* usitatus locus, terra, longa via, Neo Eboracum, Roma, præcipua oppida, Hispalis). 8. Quo profecti sunt operarii? (*apud, in, ex,* fabrica, domus, Bruxellæ, Bonæ Auræ, (Buenos Aires). Hispanoamerica, chicagiensis civitas).

Exercitium 41.
Efforma orationes interrogativas indirectas iuxta modum iam datum.

1. Nescitis forte illud. Quod pergit hospes tuus? 2. Sine dubio hoc recordaris. Quis pinxit novam musei tabulam? 3. Iam antea vobis explicavi hoc. Quomodo diversa elementa chemica (química) miscentur? 4. Optime scio etiam ego. Quis oferret donum magistratus sponsæ? 6. Neque tu bene sciebas. Cur eum induxit et admisit inter administratores negotii? 7. Dicite nobis. Contendet etiam lusor an se abstinebit a ludis? 8. Certe non intellexi. Cur progressus es autocineto usque ad terminum montis. 9. Quæremus ab eo. Cur oppugnavit defensorem rei et indignus læsit amicitiam? 10. Ex televisione nuntium capiemus. Cuius nationis cœtus ludentium nanciscetur præmium in certamine? 11. Quære statim a familia. Quomodo interivit avus? 12. Re vera nunquam magister nobis explicavit. Quomodo reactio nuclearis in atomis fit?

D

Exercitum R:
Forma comparativum et superlativum adiectivorum; positivum, comp. et superlat. adverbiorum.

1. Brevis. 2. Studiosus. 3. Præclarus. 4. Tutus. 5. Velox. 6. Ingens. 7. Robustus. 8. Felix. 9. Prudens. 10. Diligens. 11. Tranquillus. 12. Iniustus. 13. Facilis. 14. Pulcher. 15. Gracilis. 16. Acer. 17. Humilis. 18. Tener. 19. Dissimilis. 20. Difficilis. 21. Idoneus. 22. Brevis. 23. Similis. 24. Magnificus. 25. Celer. 26. Piger 27. Nimius. 28. Vacuus. 29. Dexter. 30. Præcipuus. 31. Miser. 32. Exiguus. 33. Sacer. 34. Maledicus. 35. Enuntia verba: respondeo, solvo, surgo, valedico, compono, curro, gero, ignosco, patefacio, reddo, sisto.

E

Collocutio:

1. Quid his versibus describit Vergilius? 2. Unde sumpti sunt hi? 3. Refer ideas descriptionis. 4. Describe equi mortem. 5. Fac breviter crisim (juicio crítico) de hac. 6. Describe tauri mortem. 7. Fac etiam breviter crisim de hac. 8. Cur tibi videtur Vergilium esse vere humanum poetam? 9. Indica illa quæ magis ad humanitatem pertineant in postrema descriptione. 10. Cur Vergilii poesis gustum litterarium efformat?

11. Cur Vergilii poesis humanismum auget? 12. Quem alium auctorem inter antiquos maxime humanum invenis? 13. Proba breviter hoc. 14. Fac aliquid ex indicatis in lect. 2.

LECTIO VICESIMA

Repetitio 7-12.
Vide lectionem 13.

LECTIO UNA ET VICESIMA

A

Romana eloquentia: CICERO in Antonium

Sed nullum est istud, mihi crede, præsidium! caritate te et benevolentia civium *sæptum* oportet esse, non armis. Eripiet et extorquebit tibi ista populus Romanus, utinam salvis nobis!... Habet populus Romanus, ad quos gubernacula rei publicæ deferat; qui ubicumque terrarum sunt, ibi omne est rei publicæ præsidium vel potius ipsa res publica, quæ se adhuc tantum modo ulta est, nondum recuperavit. Habet quidem certe res publica adulescentes nobilissimos paratos defensores;... Et nomen pacis dulce est et ipsa res salutaris, sed inter pacem et servitutem plurimum interest. Pax est tranquilla libertas, servitus postremum malorum omnium non bello, sed morte etiam repellendum...

sæptum - sæpire - cercar.

Recordare igitur illum, M. Antoni, diem, quo dictaturam *sustulisti;* pone ante oculos lætitiam senatus populique romani, confer cum hac immani *nundinatione* tua tuorumque: tum intelleges quantum inter lucrum et laudem intersit. Sed nimirum, ut quidam morbo aliquo et sensus stupore suavitatem cibi non sentiunt, sic libidinosi, avari, facinorosi, veræ laudis gustatum non habent.

sufferre - abolir

nundinatio - mercado

Sed si te laus *allicere* ad recte faciendum non potest, ne metus quidem a fœdissimis factis potest avocare? Iudicia non metuis: si propter innocentiam laudo; *sin* propter vim, non intellegis, qui isto modo iudicia non timeat, ei quid timendum sit? Quod si non metuis viros fortes egregiosque cives, quod a corpore tuo prohibentur armis, tui te, mihi crede, diutius non ferent. Quæ est autem vita dies et noctes timere a suis? Nisi vero aut maioribus habes beneficiis obligatos, quam ille quosdam habuit ex iis, a quibus est interfectus, aut tu es ulla re cum eo comparandus.

allicere - atraer
avocare - apartar
sin - pero si

Fuit in illo ingenium, *ratio*, memoria, litteræ, cura, cogitatio, diligentia; res bello gesserat, quamvis rei publicæ calamitosas, et tamen magnas; multos annos regnare meditatus, magno labore, magnis periculis quod cogitarat effecerat; muneribus, monumentis, *congiariis,* epulis multitudinem imperitam *delenierat.* Quos præmiis, adversarios clementiæ specie *devinxerat*; Quid multa? attulerat iam liberæ civitati, partim metu, partim patientia, consuetudinem serviendi.

ratio - cálculo
congiarii - largueza
delenire - conciliar
devincere - vencer

Cum illo ego te dominandi cupiditate conferre possum, ceteris vero rebus nullo modo comparandus es. Sed ex plurimis malis, quæ ab illo rei publicæ sunt inusta, hoc tamen bonum extitit, quod didicit iam populus romanus quantum cuique crederet, quibus se committeret, a quibus caveret.

Hæc non cogitas, neque intellegis, satis esse viris fortibus didicisse quam sit re pulchrum, beneficio gratum, fama gloriosum tyrannum occidere? an, cum illum homines non tulerint, te ferent? *Certatim posthac,* mihi crede, ad hoc opus curretur neque occasionis *tarditas* expectabitur.

certatim - a porfía
posthac - después
tarditas - tardanza

Respice, quæso, aliquando; quibus ortus sis non quibuscum vivas, considera; mecum, ut vo-

les, redi cum re publica in gratiam. Sed de te tu videris; ego de me ipso *profiteor.* Defendi rem publicam adulenscens, non deseram senex; contempsi Catilinæ, gladios, non pertimescam tuos. *Quin etiam* corpus libenter obtulerim, si *repræsentari* morte mea libertas civitatis potest, ut aliquando dolor populi Romani pariat, quod iam diu *parturit.* Etiam si abhinc annos prope viginti hoc ipso in templo negavi posse immaturam esse consulari, quanto verius nunc negabo seni! Mihi vero, patres conscripti, iam etiam optanda mors est, *perfuncto rebus* iis, quas adeptus sum quasque gessi. Duo modo hæc opto, unum, ut moriens populum Romanum liberum relinquam (hoc mihi maius ab diis immortalibus dari nihil potest), alterum, ut ita cuique eveniat, ut de re publica quisque mereatur.

profiteor - hago mi confesión.

quin etiam - más aún
repræsentare - recuperar.
parturit - *parturire* - estar de parto

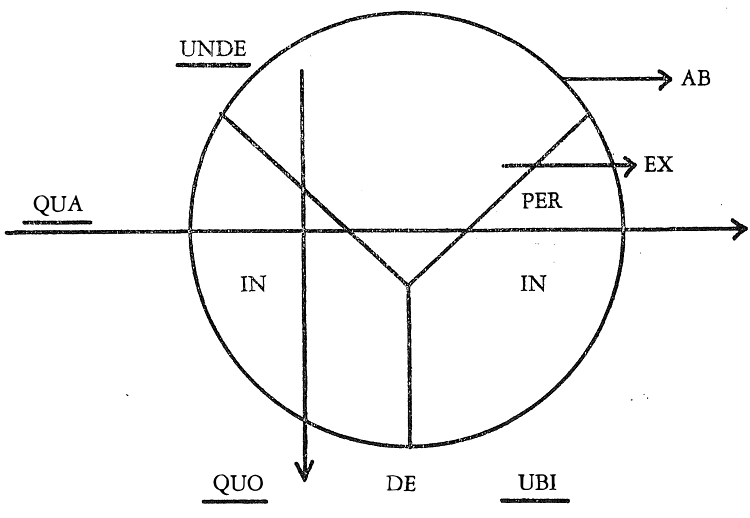
perfungor - pasar
res - honor

(*M. Tulli Ciceronis* in M. Antonium Oratio Philippica altera, ex peroratione). XLIV-XLVI.

B

1. **QUATTUOR** casus quæstionis

LOCI. (sinopsis)

	Locus Maior. 1. COMMUNIS.	*L. Minor.*	PROXIMITAS
UBI estis? →	IN + *ablativus* s. in Italia s. in agro	ABLATIVUS *vel genitivus* s. Athenis s. Romæ	AD vel APUD + *accusat.* s. ad Romam s. apud R.
QUO itis? →	IN + accusat. i. in Italiam i. in agrum	ACCUSATIVUS i. Athenas i. Romam	AD + *accusat.* i. ad Athenas i. ad agrum
UNDE VENITIS? →	E vel EX + *ablativus* v. ex Italia v. ex agro	ABLATIVUS v. Athenis v. Roma	A vel AB + *ablat.* v. a præside
QUA iter facitis? →	PER + *accusativus* Iter f. per Italiam, per agrum, per Romam (etiam *Roma* - abl. - cum 1. *minoribus*).		

L. Maior: Nationes, regiones, insulæ maiores.

L. communis, patet. Cætera, loca minora considera.

2. Orationes subordinatæ COMPLETIVÆ SUBIUNCTIVI (sinopsis)

VERBUM PRINCIPALE exprimit:		ORATIO SUBORDINATA CONIUNCTIO	MODUS
A)	voluntatem, petitionem, obtentum, successum.	UT	SUBIUNCT.
Completiv. SUBIUNC.	*Pater imperat (rogat)*	*ut filius*	*adsit convivio*
		NE	
	Pater imperat (rogat)	*ne filius*	*adsit convivio*
		UT	
	Accidit	*ut filius*	*adsit convivio*
		UT NON	
	Accidit	*ut filius*	*non adsit c.*
B)	timorem, obstaculum.	NE	SUBIUNCT.
	Pater timet	*ne filius*	*adsit convivio*
Completiv. SUBIUNC.		NE NON (UT)	
	Pater timet	ne non filius	adsit convivio
		NE	
	Impedior morbo	*ne amicum*	*visitem*
		QUIN	
	Non obstitit	*quin quotidie*	*ad te scribam*
		QUOMINUS	
	Impedimento mihi est	*quominus*	*hospes veniat*
		QUIN	
EXPRESSION NEGATIVÆ	*Non dubito*	*quin*	*amicus veniat*
C)		*Partícula interrogativa*	SUBIUNCT.
INTERROG. INDIRECT.	Scio	quid...	*facias...*

C

Exercitium 42.
Repete exercitia 35 et 38.

Exercitium 43.
Repete exercitia 29, 31 et 39.

D

Exercitium R.

Efforma comparativum et superlativum adiectivorum; positivum, comparativum et superlativum adverbiorum.

1. Bonus. 2. Malus. 3. Iuvenis. 4. (Extra). 5. Dives. 6. Magnus. 7. Senex. 8. Humilis. 9. Parvus. 10. Infra. 11. Novus. 12. Multus. 13. Ferus. 14. (post). 15. Nequam. 16. Idoneus. 17. (Præ). 18. (Intra). 19. Aeger. 20. (Prope). 21. Tener. 22. Multi. 23. (Ultra). 24. Dissimilis. 25. Mendax. 26. Magnificus. 27. Benevolus. 28. Pulcher. 29. Difficilis.

E

Collocutio:

1. Quis erat Antonius? 2. Cur Cicero contra eum sæpe locutus est? 3. Ad quid inservit exordium? 4. Quid intendimus in probatione? 5. Quod munus est perorationis. 6. Quæ pars ex his omnibus præcipua est et cur? 7. Quid præ oculis habere debemus cum orationem conficimus? 8. Cur magni momenti est habere determinatum finem? 9. Cur etiam ad audientes attendere debemus dum paramus concionem? 10. Cur difficultates audientium præ oculis habebimus? 11. Quomodo sensibus (sentimiento) uti debet orator? 12. Quid de ordine, claritate et vi oratoria diceres? 13. Da nobis sinopsim idearum in his paragraphis contentarum. 14. Amplifica quæ tibi optima visa sunt. 15. Peragat alumnus aliquid ex indicatis in lectione 2.

LATIN ESCRITO:

Sexta etapa: Se supone al alumno con un dominio tal que sea capaz de realizar estas o parecidas tareas:

—Escribir breves discursitos sobre algún tema de Historia romana, vida o literatura romana.

—Escribir cartas o relaciones epistolares.

—Redacción de lo que pudiera llamarse "Revista escolar" o trabajos repartidos de antemano a los alumnos sobre diversos temas; pueden ser leídos en clase, al menos los mejores.

—Escribir sobre temas modernos libremente elegidos por el profesor y, aun en algún caso, por los mismos alumnos.

—El profesor podrá, por sí, dar a sus alumnos temas que le parezcan útiles y atractivos. Tenga en cuenta una dificultad intermedia, de acuerdo con la base avanzada en que se hallan y el dominio del latín escrito.

LECTIO ALTERA ET VICESIMA

A

Romana educatio

(Quintilianus, *celebris* eloquentiæ magister, sapientissima consilia eis qui docent hic præbet).

celebris - célebre

Sumat igitur ante omnia parentis erga discipulos suos animum, ac *succedere* se in eorum locum, a quibus sibi liberi tradantur, existimet. Ipse neve habeat vitia neve ferat. Ne austeritas eius tristis, ne *dissoluta* sit comitas, ne inde odium hinc contemptus oriatur. Plurimus ei de rebus honestis ac bonis sermo sit; nam quo sæpius monuerit, hoc rarius castigabit. Minime iracundus sit, neve tamen ea *dissimulet* quæ oportet emendare. Interrogantibus libenter respondeat, non interrogantes *percontetur* ultro.

succedere - sustituir
dissolutus - sin control
dissimulare - disimular.
percontor - pregunto

Ubi discipulos laudat, neve malignus sit neve effusus, quia res altera tædium laboris, altera securitatem parit. Ubi emendat, ne *obiurget*, quasi oderit; nam id quidem timidos a studio *fugat.* Ipse multa quotidie dicat, quæ secum auditores referant. Licet enim satis exemplorum ex lectione *suppeditet*, tamen viva illa, ut dicatur vox *alit* plenius præcipueque eius præceptoris, quem discipuli, si modo recte sunt instituti, et amant et verentur. Vix autem dici potest, quanto libentius imitemur eos, quibus faveamus.

obiurgare - reprender
fugare - ahuyentar
suppeditare - proporcionar.
alere - alimentar - estimular.

Nec illud quidem indignum est quod admoneamus, ingenia puerorum nimia interim *emendationis* severitate *deficere*; nam et desperant et dolent et *novissime* oderunt, et, quod maxime nocet, dum omnia timent, nihil conatur. Quod etiam *agrestibus* notum est, qui *frondibus* teneris *falcem* non adhibent, quia ferrum timere videntur et nondum *cicatricem* pati posse. Iucundus ergo tum maxime debet esse præceptor, ut remedia molli manu *leniantur;* laudari aliqua, ferre quædam, mutare etiam, dum modo rationem reddat cur id fiat. Nonnumquam hoc quoque erit utile, ipsum totas dictare materias, quas et imitetur puer et interim tamquam suas amet.

emendatio - enmienda
deficere - decaer
novissime - al fin
agrestis - campesino
frons - hoja
falx - hoz
cicatrix - cicatriz
lenire - suavizar

Plura de officio docentium locutus, discipulos id unum interim moneo, ut præceptores suos non minus quam ipsa studia ament, et parentes esse non quidem corporum sed mentium credant. Multum hæc pietas conferet studio; nam ita et libenter audient et dictis credent et esse similes cupient, in ipsos denique cœtus scholarum læti alacresque convenient, emendati non *irascentur*, laudati gaudebunt. Nam ut illorum officium est docere, sic horum præbere se dociles.

irascor - me airo

(Quintilianus, Institutiones Oratoriæ libri XII, 2, 9).

B

1. Accusativus et ablativus TEMPORIS

Conceptus *temporis* similes sunt loci conceptui. Simili etiam modo hos exprimimus:

Ablativus	
1. QUANDO? (ubi) Exprimimus *ablativo* a) sine *in* cum verbis quæ ideam temporis significant. *die, nocte, hora sexta, mense octobri*; *anno decimo* ibo. b) aliter cum *in*: *in pace, in bello*; *in morte* sua hoc *affirmavit.*	2. EX QUO TEMPORE? (unde) *Ablativus* + *ab, ex* *A puero, a pueris*; *ex die quo, ex illo tempore*; *abiit a die decima.* *Numerus* = *ordinalis* (etiam in 1 et 3).
Accusativus	
3. QUOUSQUE? (quo) *ad, usque ad* + *accusativus* *Ad, usque ad horam nonam* exspectavimus.	4. QUANDIU? (qua) *Per* + *accusativus* (vel *sine* per) Aliquando, sed raro, *ablativus.* Amicus vixit *triginta annos.* *Per noctem* pugnaverunt.

Per + accusativum = duratio non interrupta.

2. Orationes subordinatæ RELATIVÆ

A) Mere relativæ = indicativum

	Oratio principalis	*Oratio subordinata*	
1.	Magistri laudaverunt eos Venerunt ii Invitant amicos	qui quos quibus	præmia obtinuerunt vocaveratis musica multum placet
2.	Maximis verbis laudavit	quidquid	audivit.
3.	Re vera parvus est pagus	ubi	natus es.

Particulæ relativæ:

Relativum: *qui quæ, quod et composita.*
Relativa indefinita: *quicumque*...
Adverbia relativa: *quo, qua, ubi, unde.*

UT IN HISPANO SERMONE ←——— *Modi et tempora.*

B) Relativæ circumstantiales = subiunctivum

Relat. *finalis*: Vocavi medicum *qui exploraret* ægrotum = *ut*...

Relat. *causalis*: Iuvenis *qui* strenuus *esset*, vicit = *quia erat.*

Relat. *consecut*: Faber non est adeo peritus, *qui hoc peragat*:
= *ut* hoc peragat.

Relat. *concessiva*: Iudicem, qui eum absolvisset occidit.
= *quamquam absolvit*...

Consecutio temporum: Iuxta dicta (B).

C

Exercitium 44.

Efforma interrogationes cum locutionibus "quando" ?, "ex quo tempore" ?, "quousque" ?, "quandiu"?

1. Succedes ministro in munere eius hebdomada veniente. 2. A mense iulio novus pistor nobis suppeditat panem. 3. Usque ad horam septimam vespere examinatores alumnos de scientiis percontati sunt. 4. Duos annos moderator (jefe) huius stationis fui. 5. Ab anno decimo meus filius pæne omnino se a vitio mendatii emendatus est. 6. In ludis arbiter competitores obiurgavit propter imperitiam eorum. 7. Libenter alam operarium usque ad diem quo laborare incipiat. 8. Per diem ægroto vires deficiebant. 9. Exercitationum tempore musicæ moderator irasci solet frequenter. 10. Dominus Paulus viginti annos rector nostræ consociationis fuit.

Exercitium 45:

Responde his quæstionibus. Adhibe propriam præpositionem, si qua est, et casum.

1. Quando hæc urbs destructa est aviatione? (*in, ad, ex,* annus 44, mensis maius, hebdomada 4 septembris). 2. Quosque spectabimus adventum hospitis in aerodromo? (*in, ad, ex, usque ad* multa nox, hora 7 vespere, lux, crastinus dies). 3. Ex quo tempore cognovisti meos familiares? (*ex, ab, in* superior mensis, annus 59, dies tui festi, mensis december). 4. Quandiu volavit aeroplanum circum urbem? (*per, in, ab,* 2 horæ, nox, 70 momenta, dies). 5. Quando lusores in stadium (estadio) exibunt ad certandum inter sese? (*ab, in, ex,* hora 2 vespere, non hodie sed dies veniens, hora septima vespere, dimidium concionum). 6. Quandiu duravit televisionis programma? (*per, ad, usque ad, in,* tota nox, 3 horæ 75 momenta, integer dies). 7. Ex quo tempore noster professor (profesor) dominus González docet Matheses et Chimiam? (Química) (*ex, ad, ab, per,* hiems transacta, cursus novus, mensis februarius, dies 22 martii). 8. Quandiu postremum universale bellum duravit? (*per, usque ad, in,* 5 anni 60 menses, multæ hebdomadæ).

Exercitium 46:
Efforma orationes relativas

a) **indicativi:**

1. Chorus ex Austria venit. Nos conduximus *ei* optimum urbis diversorium. 2. Domus tuæ sororis Marcellæ multum mihi placuit. *Hanc* illi et eius iuveni promisso pater emit. 3. Liber re vera magni momenti tibi fuit. *Ex hoc* multa ad thesim conficiendam sumere potuisti. 4. Ego optime novi dominam Hiu *Huius* filius mecum in officina laborat. 5. Dominus Nairn et dominus Sang minime iter hodie facient. *Horum* parvæ puellæ repente ægrotaverunt. 6. Duæ amicæ habitant in eadem via. Apud *eas* cum filiis vixi per mensem.

b) **subiunctivi:**

6. Eum comiter salutavi in via. *Is studere* in berolinensi universitate ante decem annos. 8. Voca statim secretariam. *Ea* machina *scribere* epistolas ad socios. 9. Articulus non est adeo confectus. *Hunc* periodici director *includere* in crastina editione. 10. Avus ægrotus liquorem (licor) sumpsit. *Hic* ei *nocere.* 11. Sartorem uxor adivit. *Is* elegantes vestes ad filiæ nuptias (boda) *conficere.* 12. Hiberno tempore Alpes montes ascendemus. *Nos* periculosa exercitia in nivibus *facere.* 13. Non ita puella organum pulsabat. Ea in certamine *interesse.* 14. Illud vobis multum delectat. Vos *manere* Bruxellis

D

Exercitium R:
Exerce comparationem. Cum particula "quam". Sine hac.
Usurpa primum numerum singularem, deinde pluralem.

1. Miles, strenuus, esse, quam, poeta. 2. Atomicum, missile, velox, esse, quam, currus, et, equus. 3. Lancea, vel, pilum, longus, esse, quam, ensis. 4. Pyrobolus, habemus, terribilis, quam, saggita, et, hasta. 5. In acie, utilis, habete, currus loricatus, quam, arcus, clipeus, et, mœnia. 6. Aliqui, magis, amant, militare, gubernium, quam, politic-. 7. Fuit, communis, in, Respublica, consul, et, prætor, quam, rex, et, regina, in, regnum? 8. Habetis, castra, et, tabernacula, utilis, quam, musea? 9. Vulnus, ex, telum, profundum, erat, quam, ictus, tormentum. 10. Opus, aviator, audax, fuit, quam, gubernator, navis. 11. Enuntia verba: tango, transmitto, addo, ardeo, augeo, circumspicio, defluo, doceo, emo, impendo, includo, operio, opprimo, premo, amitto, appello, compleo, deduco.

E

Collocutio:

1. Quis fuit Quintilianus? 2. Quos libros scripsit? 3. Cur magni æstimatur apud omnes? 4. Quas ideas magistros docere intendit? 5. Quid de magistri vitæ exemplo dicit? 6. Quem modum servare debemus in correctione puerorum? 7. Cur magistris commendar ut tamquam parentes pueris se præbeant? 8. Cur puerilis educatio ita in adulta ætate valet? 9. Cur apud pueros imagines et narrationes tantum semper valuerunt? 10. Cur apud eos magni momenti est parentum auctoritas? 11. Cur magistri exempla tam magnam habet vim? 12. Quid de suavitate et severitate in puerorum educatione censes? 13. Quæ methodus in hodierna schola multum adhibetur? 14. Quæ scientiæ multum conferunt ad pueri educationem? 15. Peragatut aliquid ex indicatis in lectione 2.

LECTIO TERTIA ET VICESIMA

(Repetitio 21-22)

(Ovidius noctem qua Romam relinquere debuit hac poesi describit. Nescimus qua de causa in exsilium ab Augusto condemnatus sit. Ex libro Tristium 13).

Cum subit[1] illius tristissima noctis imago
qua mihi supremum tempus in urbe fuit,
cum repeto[2] noctem, qua tot mihi cara reliqui,
labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
Iam prope lux aderat, qua me discedere Cæsar
finibus extremæ iusserat Ausoniæ[3]
Nec spatium fuerat nec mens satis apta parandi:
torpuerant longa pectora[4] nostra mora.
Non mihi servorum, comitis non cura legendi,
non aptæ profugo vestis opisve[5] fuit.
Non aliter stupui, quam qui Iovis[6] ignibus ictus
vivit et est vitæ nescius[7] ipse suæ.
Ut[8] tamen hanc animi nubem dolor ipse removit,
et tandem sensus convaluere mei,
adloquor extremum mæstos abiturus amicos,

qui modo de multis unus et alter erant.
Uxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat,
imber[9] per indignas[10] usque cadente genas.
Nata[11] procul Libycis aberat diversa sub oris,
nec poterat fati certior esse mei.
Quocumque aspiceres, luctus gemitusque sonabant,
formaque non taciti funeris intus erat.
Femina[12] virque meo, pueri[13] quoque funere mærent,
inque domo lacrimas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in parvis grandibus uti,
hæc facies Troiæ, cum caperetur erat...
Hac prece adoravi superos ego, pluribus uxor,
singultu[14] medios impediente sonos.
Illa etiam, ante lares,[15] passis adstrata capillis,
contigit[16] exstintos ora tremente focos,
multaque in adversos effudit verba penates[17]
pro deplorato non valitura viro...
Quid facerem? blando patriæ retinebar amore;
ultima sed iussæ nox erat illa fugæ...
Ter limen tetigi, ter sum revocatus, et ipse
indulgens animo pes mihi tardus erat.
Sæpe "vale" dicto, rursus sum multa locutus,
et quasi discendens oscula summa[18] dedi.
Sæpe eadem mandata dedi meque ipse fefelli,
respiciens oculis pignora cara meis.
Denique "Quid propero? Scythia est, quo mittimur", inquam,
"Roma relinquenda est. Utraque iusta mora est.
Uxor in æternum vivo mihi viva negatur,
et domus et fidæ dulcia membra domus,
quosque ego dilexi fraterno more sodales,
o mihi Thesea[19] pectora iuncta fidei.
Dum licet amplectar: nunquam fortasse licebit
amplius: in lucro est quæ datur hora mihi"...
Dum loquor et flemus, cælo nitidissimus alto,
stella gravis[20] nobis, Lucifer ortus erat...

1. *Subit*: Subintelligitur, menti vel mentem. 2. *Repeto* (i. e. *memoria.*) noctem. 3. *Ausonia* = Italia. 4. *Pectora* = Cor. 5. *Ops*: ajuar. 6. *Iovis ignibus* = Fulmine. 7. *Vitæ nescius* = amens. 8. *Ut* = ubi. 9. *Imber, bris* = lacrimæ. 10. *Indignæ* = Immerentes. 11. *Nata,* filia

12. *Femina virque* = Feminæ virique. 13. *Pueri* = Servi. 14. *Singultus, us*: sollozo. 15. *Ante lares*: Dii protectores familiæ. 16. *Contigit ore* = Osculata est. 17. *Penates* = hic ut *lares.* 18. *Summa* = postrema. 19. *Fide Thesea*: con fidelidad de Teseo. 20. *Gravis* = contraria.

B

Vide in lect. 21 - 22.

C

Exercitium 47:
Repete exercitium 40.

Exercitium 48:
Repete exercitium 33, 41.

Exercitium 49:
Repete exercitium 45.

Exercitium 50:
Construe orationes relativas subiunctivi.

1. Exivi obviam patri meo. *Is redire.* Ex longo itinere per Americam negotiorum causa. 2. Visita aulam et loquere cum magistris. Eæ *recipere* filiam tuam ut instruant. 3. Lacus et montes regionis illius non ita magni erant. *Hi* comparati *posse* cum aliis quos ego in Asia videram. 4. In autocineto collisit. *Hic* optimus ductor *esse.* 5. Vocabo officiariam in biblioteca. *Ipsa* mihi *tradere* optimam fabulam romanensem (novela). 6. Auge stipendium operario. Is multos filios *habere.* 7. Non ita lata est Massilia. *Hæc* tu *comparare* cum Londinio. 8. Viator miratus est magnitudinem fluminis. *Is videre* in Sinis Yang tse Kiang.

D

Exercitium R:

Comple terminationes. Pone adiectiva in gradu superlativo.

1. Etiam frigus propter sens- tact- sentimus. 2. In palat- suaviter (boni) sapores percipimus? 3. Nas- inest odorat- sensus, quo (acres et suaves) olores percipitis. 4. Quomodo etiam feræ affect- exprimunt facie? 5. Assuescimus manifestare sens- etcogitationes intellect etiam genis et fronte? 6. (Intra) et (supra) cordis affect- decet matri osculo

in fili- manifestare. 7. Licet et oportet etiam (parva) beneficiorum memores esse, immemores autem (magnæ) iniuriæ. 8. (Novus) apparat-, quod microscopia vocamus, observare possumus cellulas, et textilia? 9. Prætermittimus ad (prope) diem tractare de ossibus, de pelle et sanguine? 10. (Multi) vocem emittunt quin oris musculos moveant. 11. Etiam son- effermamus dentibus et pectore nostro?

E

Collocutio:

1. Quis fuit Ovidius? 2. Quæ opera scripsit? 3. Quem locum inter romanos poetas ei tribueres? 4. Cur in exsilium damnatus est ab Augusto? 5. De qua re agit in hac poesi? 6. Quomodo vocatur hic modus poeticus? 7. Præbe nobis ideas breviter. 8. Quibus virtutibus eminet hæc descriptio? 9. Quæ sunt præcipuæ virtutes Ovidii in eius operibus? 10. Quæ sunt ipsius maiora vitia? 11. Quid diceres si eum cum Vergilio comparares? 12. Quid de utriusque sensibus (sentimientos) censes? 13. Cur nos hac re Vergilius præsertim allicit? 14. Indicet magister principaliores ideas et aliquantum explicet eas ut discipuli die sequente de his tractent.

CONVERSACION:

Séptima fase: Si se han seguido fielmente los pasos indicados y se han dominado, al menos bastante bien, las etapas anteriores puede procederse a esta nueva fase, que es de gran libertad de expresión; siempre como es obvio, controlada por el profesor, no dejada al arbitrio del alumno.

El recurso típico de ésta es el siguiente: el profesor indicará las ideas principales de un tema que habrá preparado de antemano. Tendrá cuidado al seleccionarlo, de que resulte atractivo e interesante a los alumnos.

Desarrollará brevemente en clase dichas ideas. Los alumnos, durante el tiempo que diariamente deben dedicar a la preparación de la collocutio, prepararán su desarrollo latino para dar cuenta de él en la clase. La preparación pueden hacerla o cada uno en particular o en binas, pero de modo que en este caso conste de la seriedad de la preparación. De ningún modo debe omitirse la contestación a las preguntas de la collocutio.

El uso de "mesas redondas", con temas que se presten a la discusión, les resulta especialmente grato.

LECTIO QUARTA ET VICESIMA

A

Romana pœsis: IPSIUS LAUDATIO

Quos si ipsi hæc neque *attingere* neque sensu nostro gustare possemus, tamen ea mirari deberemus etiam cum in aliis videremus.

attingere - vislumbrar

Quis nostrum tam animo *agresti* ac duro fuit, ut Roscii morte nuper non commoveretur? qui cum esset senex mortuus tamen propter excellentem artem ac *venustatem* videbatur omnino mori non debuisse. Ergo ille corporis motu tantum amorem sibi conciliarat a nobis omnibus: nos animorum incredibiles motus celeritatemque *ingeniorum* neglegemus?

agrestis - rudo

venustas - gracia

ingenium - inteligencia.

Quotiens ego hunc Archiam vidi, iudices (utar enim vestra benignitate, quoniam me in hoc novo genere dicendi tam diligenter attenditis) quotiens ego hunc vidi, cum litteram scripsisset nullam, magnum numerum optimorum versuum de iis ipsis rebus, quæ tum agerentur, *dicere ex tempore,* quotiens revocatum eandem rem dicere commutatis verbis atque sententiis!

d. ex t. - improvisar

Quæ vero accurate *cogitateque* scripsisset, ea sic vidi probari, ut ad veterum scriptorum laudem pervenirent. Hunc ego non diligam, non admirer, non omni ratione defendendum putem?

cogitate - con reflexión.

Atque sic a summis hominibus eruditissimisque accepimus, ceterarum rerum studia ex doctrina et præceptis et arte constare, poetam natura ipsa valere ac mentis viribus excitari et quasi quodam spiritu *inflari.* Quare *suo* iure noster ille Ennius sanctos apellat poetas quod

inflare - llenar

suo - propio

quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur.

Sit, igitur, iudices, sanctum apud vos, *humanissimos homines,* hoc poetæ nomen, quod nulla unquam *barbaria* violavit! Saxa et *solitudines* voci respondent, bestiæ sæpe *immanes* cantu flectuntur atque consistunt: nos instituti rebus optimis non poetarum voce moveamur? Homerum Colophonii cives esse dicunt suum, Chii suum vindicant, Salaminii *repetunt,* Smyrnæi vero suum esse confirmant, itaque etiam *delubrum* eius in oppido dedicaverunt, permulti alii præterea pugnant inter se atque contendunt.

humanus - culto
barbaria - salvajismo
immanis - feroz
repetere - reclamar
delubrum - templo

. . . Nam si quis minorem gloriæ fructum putat ex Græcis versibus percipi quam ex Latinis vehementer errat, *propterea quod* Græca leguntur in omnibus fere gentibus, Latina suis *finibus,* exiguis sane, continentur. Quare si res eæ, quas gessimus, orbis terræ regionibus definiuntur, cupere debemus, quo manuum nostrarum tela pervenerint, *eodem* gloriam famamque penetrare, quod cum ipsis populis, de quorum rebus scribitur, hæc ampla sunt, tum iis certe, qui de vita gloriæ causa dimicant, hoc maximum et periculorum *incitamentum* est et laborum.

propterea q. - porque
finis - límite
eodem - allí
incitamentum - acicate.

Quam multos scriptores rerum suarum magnus ille Alexander secum habuisse dicitur! Atque is tamen, cum in Sigeo ad Achillis *tumulum* adstitisset: O fortunate, inquit, adulescens, qui tuæ virtutis Homerum *præconem* inveneris! Et vere; nam nisi *Ilias* illa exstitisset, idem tumulus, qui corpus eius *contexerat,* nomen etiam *obruisset.*

tumulus - sepulcro
præco - pregonero
Ilias - Ilíada
contegere - cubrir
obruere - soterrar

(*M. Tulli Ciceronis* pro A. Licinio Archia poeta, 17-19-23-24).

B

1. Particularia quæstionis TEMPORIS

Tantum exemplis indicantur:

a) (Ad quantum temp.): Habemus triticum *in duos annos.*
b) (Quanto tempore.): Domum construximus *duobus annis.*
c) (Intra quantum t.): Cursum meum finiam *intra duos annos.*
d) (Quanto t. a. aut post.): *Ante* (*post*) *duos dies,* vel *tribus ante* (*post*) *diebus* quam natus sum avus decessit.
e) (Q. t. a. aut post aliquod factum): Frater domum venit *paucis diebus ante* matris mortem.
f) (Quo tempore evenit...): *Abhinc duos dies* (a. *duobus diebus*) hospes domum venit.

Sufficiat hæc indicare ne alumnus obruatur. Intelligat bene principaliores quæstiones. Has exerceat etiam sed ne nimis curet de illis.

UT IN H. SERMONE

2. Orationes subordinatæ CIRCUMSTANTIALES

CAUSALES

	Oratio principalis	*Oratio subordinata*	
INDICAT. 1.	Marcus heri convivio non adfuit Magister puerum laudat Amico donum dedisti	*quia* *quod* *quoniam*	ægrotabat. bene studet eum amas
SUBIUNCT. 2.	a) Is carnem non manducabat b) Puer scholae non aderat hodie c) Non passus sum infortunium	*quia* *quod* *cum*	*noceret* saluti æger *esset* *abessem*

Particulæ: *quia, quod, quoniam;* siquidem...
non quia, non quod, non quo.

2. a) Indicatur *mens alterius* (subiecti o. princ.) non scribentis.
b) Causa adducta non est vera causa sed "*pretextus*".
c) Aequivalet gerundio hispano causali: "Estando ausente" = "porque estaba"... vel "como" et subi = "como estuviese"...

3. ATTRACTIO MODALIS

Latine ponuntur *in subiunctivo* orationes *subordinatæ*, quæ iuxta regulas proprias deberent poni in indicativo, quia pendent ab oratione subordinata *in subiunctivo vel in infinitivo.*

Hoc accidit præsertim cum or. subord. est *intime coniuncta* cum sua or. principali (subordinata) quam complet.

V. g. Cæsar imperavit ut *interficerentur* qui *capti essent.*
Mos est Athenis *laudari* eos qui *sint* in prœliis *interfecti.*

Exercitium 51.

Construe orationes iuxta infra indicata:

1. Iuxta medici testimonium ægrotus vitam habet 2 *anni* (Ad quantum t.). 2. Operarii currum bellicum conficient 3 *hebdomadæ* (Quanto t.). 3. Curriculum universitarium meæ sororis finietur 5 *anni* (Intra quantum t.). 4. Tua filia natu maxima mortua est ... natus sum (Quanto t. ante aut post. Dic diversis modis). 5. Fortasse domum novam habitemus ... veteris venditio. (Quanto t. ante aut post aliquod factum. Dic diversis modis). 6. Præses visitavit urbem ... 7 *anni* (Quo t.-) Dic diversis modis.

Exercitium 52.

Construe orationes causales et adhibe præsertim particulas "quia", "quod", "quoniam", "siquidem".

1. Pueri pugnaverunt acriter. *Is patris nobilitatem despicere.* 2. Reor me non sollicitare ministri auxilium. *Audivi absentem esse.* 3. Professor matheseos minime cursui se iungit, non quod pessimam *habere* valetudinem, sed quia viribus non *fidere.* (subi.). 4. Post iter reficit vires. Haud dubio vos defatigati *esse.* 5. Domina Sanz iuveni puellæ ne componat nimis vultum, instabat. Ea pulchra esse. (Subi.). 6. Singuli pietate ducti validas preces fundimus coram *Deo.* Nobis non *sufficere* animi vires. 7. Antonius non conducet mihi tesseram ad ludos. Sufficientem pecuniam non *habere.* 8. Fluctibus navis flammas exstinxerunt. Nautæ illam servare velle. 9. Non potui adire domum et gratulationem ob festum aviæ dare, *cum* corporis vires me *deficere* (Subi.). 10. Magister iræ motibus sæpe parcit, non quod ferox vel

sævus *esse* sed quia illos cohibere *nescire* (Subi.). 11. Transtulimus cursum in aliam Universitatem. Optimos proffesores *designare.*

Exercitium 53.

Exerce attractionem modalem.

1. Accidit ut pæne omnes perirent qui *abstare* cinematographo propter incendium. 2. Re vera opportunus dominus fuit quia iussit invitare ad festum eos qui filium *agnoscere.* 3. Mos est in thesis defensione arguere eos qui hanc *defendere,* ut qualificationis ratio bene et opportune efformetur. 4. Puella frustra affirmavit se litteras iuvenis reiecturam esse ubi primum *recipere.* 5. Fili mi, existimo bene tibi eventurum esse quod tuam voluntatem *flectere* ad tui patris mandatum. 6. Ignavæ et otiosæ officiariæ monui ut ab ignavia et curiositate se caveret cum *laborare.* 7. Socio meo rogavi ut operarium faveret quantum *posse.* 8. Ob suum lætum modum et mores mihi videtur amicum meum despecturum esse magistrum si eum loquentem *videre.* 9. Iubeo ut præbeas hospiti optimum caffeum ubi domum *venire.* 10. Professor de alumno dicit eum errare quod hæc *affirmare* in examine. 11. Soror mea sæpe auderet a patre petere ut indulgeat quod ego in eum *committere.* 12. Roga viatorem ut percurrat civitatem quo *velle.*

D

Exercitium R.

Adhibe præsens subiunctivi.

1. Impera puerum ne *flere* eo quod in terram ceciderit. 2. Ita fidem domino in officina servabis ut non quicquam *fraudare* ex capsis. 3. Utinam ei *imponere* mandatum relinquendi hoc iter, ne *perire.* 4. *Fugere,* si ei placet, ab Universitate; ipsi munus non facile imponam. 5. *Abstinere* se ægrotus a tabaco per mensem. 6. *Cessare* officiariæ huius ministerii a labore ob nationis festum. 7. Utinam ne *intermittere* opus quod sartori commendavi ad filiæ tuæ nuptias. 8. Ego *velle* hospitem accommodes in optimo diversorii cubiculo. 9. *Abscindere* medici crura si in magnum vitæ discrimen eum adducant. 10. Curabo explicare ordine lectionem ut bene ideas *apprehendere* vos. 11. Enuntia verba: diligo, exhibeo, quæso, ruo, salveo, sto, veho, assero, constituo, distinguo, percipio, produco, sentio, admoneo, albeo, credo, exprimo, floreo, negligo, oleo, pecto, pergo, permitto.

Collocutio:

1. Exprime breviter ideas huius lectionis. 2. Cur Cicero laudat ita poesim? 3. Quam utilitatem invenis in poesi? 4. Cur non est despicienda poesis sed laudanda? 5. Cur antiqui affirmarunt poesim donum deorum esse? 6. Cur colitur etiam hodie poesis in cultis nationibus? 7. Quos tu summos poetas haberes? 8. Estne semper poesis quod adstricta oratione, vel versibus, scribitur? 9. Estne etiam poesis quod soluta oratione vel prosa exprimitur? 10. Floruitne multum Romæ poesis? 11. Quam hac in re magis æstimares? Romam an Græciam? 12. Quos summos Graciæ poetas diceres? 13. Quibus præsertim virtutibus gaudere debet poesis quæ lirica appellatur? 14. Quod munus in hac sensus habere debet? 15. Indicet magister principaliores ideas alicuius thematis, et aliquantum explicet, ut discipuli die sequente tractent de his.

LECTIO QUINTA ET VICESIMA

A

Romanus modus: LAUDIS STUDIUM

Nam nisi multorum præceptis multisque litteris mihi ab adulescentia suasissem nihil esse in vita magno opere *expetendum* nisi laudem atque *honestatem*, in ea autem persequenda omnes *cruciatus* corporis, omnia pericula mortis atque exsilii parvi esse ducenda, nunquam me pro salute vestra in tot ac tantas *dimicationes* atque in hos *profligatorum* hominum quotidianos impetus obiecissem.

expetere - desear
honestas - virtud
cruciatus, us - tormento.
dimicatio - lucha
profligatus - canalla

Sed pleni omnes sunt libri, plenæ sapientium voces, plena exemplorum *vetustas*; quæ iacerent in tenebris omnia, nisi litterarum lumen accederet. Quam multas nobis imagines non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum fortissimorum virorum *expressas* scriptores et Græci et Latini reliquerunt! quas ego mihi semper in administranda republica proponens animum et mentem meam ipsa cogitatione hominum excellentium conformabam. . .

vetustas - antigüedad
expressus - acabado

Neque enim est hoc *dissimulandum*, quod obscurari non potest, sed præ nobis ferendum: trahimur omnes studio laudis, et optimus quisque maxime gloria ducitur. Ipsi illi philosophi etiam in iis libellis, quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt; in eo ipso, in quo *prædicationem nobilitatemque* despiciunt, prædicari de se ac nominari volunt...

dissimulare - ocultar
prædicatio - elogio
nobilitas - renombre

Atque ut id libentius faciatis, (absolvere Archiam) iam me vobis, iudices, iudicabo et de meo quodam amore gloriæ nimis acri fortasse, verum tamen honesto vobis confitebor. Nam quas res nos in consulatu nostro vobis simul pro salute huius urbis atque imperii et pro civibus proque universa re publica gessimus, *attigit* hic versibus atque *inchoavit*. Quibus auditis, quod mihi magna res et iucunda visa est, hunc ad perficiendum *adornavi*. Nullam enim virtus aliam *mercedem* laborum periculorumque desiderat præter hanc laudis et gloriæ; qua quidem detracta, iudices, quid est, quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo et tam brevi tantis nos in laboribus exercemus?

attingere - esbozar
inchoare - comenzar
adornare - facilitar los medios.
merces - recompensa

Certe si nihil animus *præsentiret* in posterum et si, quibus regionibus vitæ spatium circumscriptum est, iisdem omnes cogitationes terminaret suas, nec tantis se laboribus frangeret neque tot curis vigiliisque *angeretur* neque *totiens* de ipso vita dimicaret. Nunc insidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes et dies animum gloriæ *stimulis* concitat atque admonet non cum vitæ tempore esse dimitendam *commemorationem* nominis nostri, sed cum omni posteritate *adæquandam*.

præsentire - presentir
angere - angustiar
totiens - tantas veces
stimulus - acicate
commemoratio - recuerdo.

An vero tam parvi animi videamur esse omnes, qui in re publica atque in his vitæ periculis laboribusque versamur, ut, cum usque ad extremum spatium nullum tranquillum atque

adæquare - igualar

otiosum spiritum duxerimus, nobiscum simul moritura omnia arbitremur? An statuas et imagines, non animorum simulacra, sed corporum, studiose multi summi homines reliquerunt: consiliorum relinquere ac virtutum nostrarum effigiem non multo malle debemus, summis ingeniis expressam et politam? Ego vero omnia quæ gerebam iam tum in gerendo spargere me ac disseminare arbitrabar in orbis terræ memoriam sempiternam.

(*M. Tulli Ciceronis* pro A. Licinio Archia poeta X-XII).

B

1. Accusativus et genitivus EXTENSIONIS (mensuræ) Accusativus et ablativus DISTANTIÆ

1. Ibi latitudo *agri ducentos passus patet,* (*extenditur*).
   Eduxi aquam ex puteo *trium cubitorum.*

2. Aberamus *tria milia* passuum ab ora maris. - Aberamus viginti *passus*...
   Aberamus *tribus milibus* passuum ... - Aberamus viginti *passibus*...

1. EXTENSIO:
   → ACCUSATIVUS = cum verbis, adi. et. adverb. quæ extensionis habent: *patet, latus*...
   → GENITIVUS = Cum pendet a *substantivo* (G. explicativus).

2. DISTANTIA: → ACCUSATIVUS et ABLATIVUS.

2. Orationes subordinatæ CIRCUMSTANTIALES

FINALES

	Oratio principalis		*Oratio subordinata*	
1. a)	Petivi civitatem	*ut*	*viderem* matrem meam	SUBIUNCT.
b)	Petivi civitatem	*ne*	*viderem* inimicum	
2. a)	Petivi civitatem	*ad*	*videndam* matrem m.	GERUNDIV.
b)		*causa,*	*videndæ matris*	GERUNDIUM
		gratia	videndi matrem	
3.	Petivi civitatem	*ad*	*serviendum matri m.*	GERUNDIUM
4.	Petivi civitatem		*visurus* matrem m.	PARTIC. FT.
5.	*Accepi filium t.*		*erudiendum* ←	GERUNDIV.
6.	Petivi civitatem		matrem meam *visum*	SUPINUM
	Quotidie se exercet	QUO	FACILIUS *vincat*	(Comparativ.)

Habes signatas formas quæ *magis* adhibentur.

Gerundivum vel *adiectivum verbale* cohæret cum verbo *ad quod* refertur. In hoc casu, matrem. Adhiberi potest cum est v. *transitivum.*

Gerundium adhiberi potest cum est v. *intransitivum.* Ponitur in hac unica forma *-um;* compl. indir. vel. circumst. ponitur in proprio casu.

Causa vel *gratia* postulant *genitivum.*

Partic. futuri cohæret cum v. ad quod se referat: *nom,* vel *acc.*

Gerundivum vel *adi. verbale* sine *ad* cum v. quæ significant: "dar", "entregar", "recibir" . . . Cohæret cum verbo ad q. se referat.

Supinum, adhibetur tantum cum v. *motus.*

C

Exercitium 54.
Quem casum?

1. Londinium pæne *25 q.* extenditur. 2. Parisii absunt a Berolino plus quam *2.000 q.* 3. Domi operarii foderunt puteum *10 cubitus.* 4. Oceanus Atlanticus multis in locis *1.000 m.* altus est. 5. Fecimus gratissimum iter per Tiberinum flumen cuius latitudo *330 p.* est. 6. Viatores comtemplati sunt ecclesiæ turrim, quæ fere *150 cubitus* alta est. 7. Hispanoamerica non minus quam *7.000 q.* abest a Sinis. 8. Pueri æstiva tabernacula *2.000 p.* a maris ora posuerunt. 9. Circuitus urbis Habanæ *30 q.* patet. 10. Viæ prope litus pulcherrima huius urbis *8 q.* longa est. 11. Ora omnibus notissima Fluminis Ianuarii (Río de Janeiro) fere *3.000 m.* extenditur. 12. In excursione tantum *2.000 p.* a monte Everest aberamus. 13. Alpes montes conscendimus qui *4.000 m.* altitudinis habent.

Exercitium 55.

Construe orationes finales. Usurpa, si potes, etiam gerundium, gerundivum, supinum, ET PARTICIPIUM FUTURI:

1. Veni in Germaniam. Disco quotidie linguam germanicam. 2. Mater mea misit ad me pecuniam. Emo modico pretio novas vestes. 3. Scribe cito ad patrem tuum. Ille tibi permittet visere Peruviam nobiscum æstivo tempore. 4. Amicus meus domum promissæ sponsæ mane petivit. Is eius matri ob festum gratulatus est. 5. Utinam pater magistram meam inveniat. Loquetur de meis qualificationibus. 6. Exercuisses vocem cum optimo magistro. Potuisses canere in "Opera" quam alumni heri habuerunt. 7. Iuvenis dominæ domum veniet. Ea clavichordium (n) (piano) ludet. 8. Accendite radiophonium. Audiemus internationalem ludum inter hispanos et anglos. 9. Adire cupio crastino die domum sartoris. Mihi conficiet novam vestem. 10. Invitavit domum suam hospitem. Is obtulit optimum tabacum quod Habana secum attulerat. 11. Scribe domino Hopel. Is tibi inveniet munus in suis officinis. 12. Eduximus foras pueros. Non perturbabunt collocutionem convivarum.

D

Exercitium R:
Adhibe pronomina indefinita:

1. (*Unus*) subsellio duo pueri sedebant cupidi agitationem videndi. 2. (*Quivis*) agitator audacia belluam clamyde eludebat. 3. (*Quisque*) podium magistratus ac præfecti uxores et filias ostendit. 4. (*Uterque*) iudices et præsides sine metu lusores taurorum contemplantur. 5. (*Neuter*) agitatori plebs triumphi honores contulit. 6. (*Nemo*) lusor metuit taurum cum se sagulo eleganter obicit. 7. Ex ministris (*alius*) spiculis adversus feram currunt, (*alius*) vero a cornibus istius recedunt. 8. Cum (*quidam*) comitibus iter feci curru ferreo ad mortum plateæ vespere contemplandum. 9. (*Uterque*) filio pater sedile conduxit, nam magna voluptate nos agitatio delectat. 10. Nec (*quicquam*) dignitatis habuisti cum hominem induxisti ut se morti exponeret. 11. (*Alter*) viro gens ius præmii libenter tribuet. 12. Enuntia hæc verba: Sapio, suadeo, tondeo, assuesco, defendo, divido, fugio, imprimo, indigeo, iubeo, maneo, occido, rapio, rideo.

E

Collocutio:

1. Præbe nobis ideas quas Cicero hic tratat. 2. Quas rationes affert pro laudis studio? 3. Quæ motiva homines movere solent ut sibi laudem comparent? 4. Quos animi motus laudis studium ostendit? 5. Quæ multa commissa sunt propter laudem? 6. Quæ laus tibi videtur optima viris ac mulieribus esse? 7. Cur ita vehementer appetimus omnes immortalitatem? 8. Quibus in rebus monstramus hoc immortalitatis desiderium? 9. Quo modo huic satisfacere possumus? Quæ esset optima vitæ ratio cum simus in animo immortales? 10. Cur tantum Deus plene immortalitatis cupidinem satisfacere potest? 11. Quid de suo immortalitatis desiderio Vergilius, Horatius, Cicero, Alexander, aliique multi hodierni dixerunt? 12. Cur parentes a filiis, magistri a discipulis etc... immortales fieri se fingunt? 13. Indicet magister ideas alicuius rei quam die sequente discipuli tractent.

LECTIO SEXTA ET VICESIMA

(Repetitio 24-5)

(Vergilius narrat quomodo Orpheus sponsam Eurydicem amiserit. Georgica IV, 452-528).

"Non te nullius exercent [1] numinis iræ;
Magna luis [2] commissa: tibi has miserabilis Orpheus [3]
Haudquaquam [4] ob meritum pœnas, ni fata resistant,
Suscitat, et rapta graviter pro coniuge sævit.
Illa quidem, dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Servantem ripas alta non vidit in herba...
Ipse, cava solans, ægrum [5] testudine [6] amorem,
Te, dulcis coniux, te solo in litore secum,
Te, veniente die, te, decedente, canebat.
Tænarias [7] etiam fauces, alta ostia Ditis [8],
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus, Manesque [9] adiit Regemque [10] tremendum
Nesciaque humanis precibus mansuescere corda.
At cantu commotæ Erebi [11] de sedibus imis
Umbræ ibant tenues simulacraque luce carentum...
Quin ipsæ stupuere domus eaque intima Leti [12]
Tartara, [13] cæruleosque implexæ crinibus angues
Eumenides, [14] tenuitque inhians tria Cerberus [15] ora,
Atque Ixonii [16] vento rota constitit orbis.
Iamque pedem referens casus evaserat omnes,
Redditaque Eurydice superas veniebat ad auras
Pone sequens (namque hanc dederat Proserpina [17] legem),
Cum subita incautum dementia cepit amantem,
Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere Manes:
Restitit, Eurydicenque suam, iam luce sub ipsa,
Immemor, heu! victusque animi respexit. Ibi omnis
effusus labor, atque immitis rupta tyranni
Fœdera, terque fragor stagnis auditus Avernis. [18]
Illa: "Quis et me, inquit, miseram, et te perdidit, Orpheu?
"Quis tantus furor? En iterum crudelia retro
"Fata vocant, conditque natantia [19] lumina somnus,
"Iamque vale: feror ingenti circumdata nocte,

Dixit, et ex oculis subito, ceu fumus in auras
Commixtus tenues, fugit diversa,[20] neque illum,
Prensantem nequiquam[21] umbras et multa volentem
Dicere, præterea vidit; nec portitor Orci[22]
Amplius obiectam passus[23] transire paludem.[24]
Quid faceret? quo se rapta bis coniuge ferret?
Quo fletu Manes, qua Numina[25] voces moveret?
Illa quidem Stygia nabat iam frigida cymba.[26]
Septem illum totos perhibent ex ordine menses,
Rupe sub aeria, deserti ad Strymonis undam,
Flevise, et gelidis hæc evolviste sub antris,
Mulcentem tigres, et agentem[27] carmine quercus.
Qualis populea[28] mærens Philomela[29] sub umbra
amissos queritur fetus,[30] quos durus arator
Observans nido implumes detraxit; at illa
Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
Integrat,[31] et mæstis late loca questibus implet.
Nulla Venus,[32] non ulli animum flexere hymenæi.[33]
Solus Hyperboreas[34] glacies Tanaimque[35] nivalem,
Arvaque Ripæis[36] nunquam viduata pruinis[37]
Lustrabat, raptam Eurydicen atque irrita Ditis
Dona querens; spretæ Ciconum[38] quo munere matres,
Inter sacra deum nocturnique orgia Bacchi,[39]
Discerptum[40] latos iuvenem sparsere per agros.
Tum quoque marmorea caput a cervice revulsum
Gurgite[41] cum medio portans Oegrius Hebrus[42]
Volveret,[43] Eurydicen, vox ipsa et frigida lingua,
Ah, miseram Eurydicen, anima fugiente, vocabat;
Eurydicen toto referebant[44] flumine ripæ".
Hæc Proteus, et se iactu dedit[45] æquor in altum,
Quaque dedit, spumantem undam sub vertice torsit.[46]

1. *Exercent*: Persequuntur te... 2. *Luis...*: *expias...* 3. *Orpheus*: Legendarius poeta ex Tracia. 4. *Haudquaquam*: nullo modo. 5. *Ægrum*: dolorosum. 6. *Testudo, inis*: lira, citara. 7. *Tænarias*: Tænarus, mons in Laconia. 8. *Ditis*: vel Pluto, deus inferorum. 9. *Manes*: divinitates mortuorum. 10. *Regemque*: Plutonem. 11. *Erebi*: inferni. 12-13: *Leti*: Profundum sedis mortis. 14. *Eumenides*: furiæ inferorum. 15. *Cerberus*: Canis trium capitum; inferos servat. 16. *Ixonu*: damnatus a Iove. 17. *Proserpina*: Dea inferorum. 18. *Avernis*: Lacus prope Vesubium. Ibi

antiqui credebant ingressum ad inferos inveniri. 19. *Natantia*: el sueño cierra mis ojos flotantes. 20. *Diversa*: huye en dirección opuesta. 21. *Nequiquam*: nequicquam: frustra. 22. *Orci*: el barquero (Caronte) del Infierno (Orcus). 23. *Passus* (est). 24. *Palus -udis*: La laguna (Estigia) que rodea al Infierno. 25. *Numina*: divinitates. 26. *Cymba*: navícula (Carontis). 27. *Agentem*: secum ducit. 28. *Populea*: (sub umbra populi: álamo). 29. *Philomela*: Ruiseñor. 30. *Fetus*: filii. 31. *Integrat*: iterum incipit. 32. *Venus*: Dea amoris: nec amor... 33. *Hymenœi*: matrimonia. 34. *Hyperboreas*: regio septentrionalis. 35. *Tanaim*: Tanais = flumen (Don). 36. *Ripæis*: russici montes. 37. *Pruina*: escarcha. 38. *Ciconum*: Cicones: populus Thraciæ meridionalis. 39 *Bacchi*... Bacchanalia dei Bacchi, quæ locum habebant noctu. 40. *Discerpere*: descuartizar. 41. *Gurges -itis*: torbellino, remolino. 42. *O. Hebrus*: Flumen Thraciæ. 43. *Volveret* = volutaret. 44. *Referebant* = repetebant. 45. *Dedit...*: se proiecit. 46. *Torsit*: levantó un surtidor de espumas...

B

Vide in lect. 24 et 25.

C

Exercitium 56:

Repete exercitium 51 et 54.

Exercitium 57:

Efforma orationes causales.

1. Custodes ordinis latrones insequuntur. *Intendere* noctu rapere supellectilem. 2. Locate ædificium et minuite sumptus. Vos *egere* pecunia. 3. Expulerunt iuvenem e cinematographo. *Perterrere* puellas vocibus. 4. Is non se adiunget in ludis comitibus. *Velle* domi permanere (subi). 5. Æmilius minime præerit competitoribus. Non quod æger *esse*, ut ille significat, sed quia inani superbia eos nimis *urgere*. 6. Deseruimus excursionem in lacum, *cum* frigus *esse*. 7. Partim processerunt in deambulationem, partim in otii quiete manserunt. Non locus eis *esse* differentias componendi. 8. Custodes ordinis circumvenient forum. Latrones in carcerem *includere*. 9. Negotiator (negociante) amisit maximam pecuniæ quantitatem, non quod imprudens *esse* in negotiis, sed quia socius hanc ab illo *aufferre*. 10. Iuvenis puella faciem nimis componit. Pulchritudinem augere *velle*.

Exercitium 58:
Efforma orationes finales. Quas constructiones adhibere potes?

1. Convocavit socios negotiorum. *Instruere* eos de suspicionibus in secretarium. 2. Automibili iter eget. Quam primum *pervenire* in nosocomium. 3. Persequere furem (neg.) *effugere,* et nos assequi quod ablatum sit. 4. Exeamus in civitatem. Videre follis ludum nationalem quo competitiones clauduntur. 5. Separatim pueros collocabitis in convivio. (neg.) vocibus *obruere* convivas. 6. Scriptor ephemeridium usque ad multam noctem laboravit. Opportune *mittere* nuntios in officinam. 7. Pessimo artificio usus est. *Obtinere* aureum poculum lusoribus promissum. 8. Erigemus sapienti statuam e marmore in publico foro. Iuvenes *impellere* huius vestigia sequi. 9. Currus ferreus exivit ex statione hora nona. Pervenire urbem Neœboracensem hora quinta vespere. 10. Permanebo per duos menses Caracis. *Dominari* hispanam linguam. 11. Veni vespere domum. Saltationem vos habere cum sororibus meis.

Exercitium 59:

Repete exercitium 53.

D

Exercitium R:

Adhibe pronomina relativa et interrogativa

1. (*Quicumque*) mecum in urbem veniet, videbit pictorica musea. 2. (*Quisnam*) (pl.) construxerit hunc longissimum pontem supra lacum Maracabienem? 3. (*Uter*) iuveni tribuistris cathedram matheseos in oppositionum speciminibus? (specimen = examen.). 4. Ex (*quot*) membris hominis corpus constare medici dicunt? 5. (*Quisquis*) viri et mulieres invenientis invitate ad magnum conventum de artificialibus satellitibus (satelles, itis [m.]). 6. Non (*quisvis*) video saluto et si amici mei sint. 7. (*Quot*) pecuniæ eges ut televisionem optimam emas? 8. Enuntia hæc verba: abstineo, apprehendo, cogo, discedo, extendo, fulcio, obruo, resto, scindo, sufficio, tego, abscindo, cædo, cubo, exigo, iacio, retineo.

E

Collocutio:

1. Quid intendit narrare Vergilius? 2. Quis fuit Orphæus? 3. Quæ erat Eurydice? 4. Cur mortua est? 5. Quid tunc dilectus sponsus egit? 6. Qua conditione coniugem ei dederunt inferorum dii? 7. Quid fecit in via amore victus? 8. Narra quæ postea sequuntur. 9. Quomodo Orpheus dolorem solabatur? 10. Quid magis tibi placuit in hac poesi? 11. Cur tibi omnino humanam esse videtur? 12. Quibus virtutibus præditam esse sentis? 13. Cur aptissime amorem inter coniuges exprimit Vergilius? 14. Quibus mediis utitur ad hoc? 15. Compara hanc narrationem cum illa Homeri: collocutione inter Hectorem et Andromacham in libro sexto Illiados. 16. Dic illa quæ tibi momenti videantur. 17. Indicet magister principaliores ideas alicuius rei, et aliquantum has explanet ut discipuli die sequente tractent de his.

LECTIO SEPTIMA ET VICESIMA

Repetitio 14-19.

Vide lectionem 13.

LECTIO DUODETRICESIMA

A

Romanus amor in filios

(Servius Sulpicius Ciceronem solatur de morte dilectissimæ filiæ Tulliæ. Ad Familiares, IV, 5).

SERVIUS SULPICIUS M. T. CICERONI S. D.

Postea quam mihi renuntiarum est de obitu Tulliæ, filiæ tuæ, sane quam pro eo ac debui graviter molesteque tuli, communemque eam calamitatem existimavi. Qui, si istic affuissem, neque tibi defuissem coramque meum dolorem tibi declarassem. Etsi genus hoc consolationis miserum atque acerbum est, propterea quia per quos ea confieri debet, propinquos ac familiares, ii ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine

lacrimis multis id conari possunt, uti magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quam aliis posse suum officium præstare; tamen quæ in præsentia in mentem mihi venerunt, decrevi ad te perscribere, non quo ea te fugere existimem, sed quod forsitam, dolore impeditus, minus, ea percipias.

Quid est quot tanto opere te commoveat tuus dolor intestinus? Cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minus quam liberi cara esse debent; patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit, aut qui non illis rebus exercitatus animus callere iam debet, atque omnia minoris existimare?

At illius vicem, credo, doles. Quoties in eam cogitationem, necesse est, et tu veneris, et nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessime cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad videndum magno opere invitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? Ut cum aliquo adolescente primario coniuncta ætatem gereret? Licitum est tibi, credo, pro tua dignitate, ex hac iuventute generum deligere, cuius fidei liberos tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes videret, lætaretur, qui rem a parente traditam per se tenere possent, honores ordinatim petituri assent, in re publica, in amicorum negotiis libertare sua usi? Quid horum fuit, quod non prius, quam datum est, ademptum sit? "At vero malum est liberos amittere". Malum, nisi hoc peius est hæc sufferre et perpeti.

Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si forte eadem res tibi dolorem minuere possit. Ex Asia rediens cum ab Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere. Post me erat Aegina; ante me Megara; dextra Piræus; sinistra Corinthus, quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata et diruta ante oculos iacent. Cœpi egomet, mecum sic cogitare: "Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cum uno loco tot oppidum cadavera proiecta iacent? Visne tute, Servi, cohibere, et meminisse hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modo uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio populi Romani tanta diminutio facta; omnes provinciæ con-

quassatæ sunt: in unius mulierculæ animula, si iactura facta est, tanto opere commoveris? Quæ si hoc tempore non diem suum obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat...

Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, et eum, qui aliis consueris præcipere et dare consilium; neque imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur tenere se medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt; sed potius, quæ aliis tute præcipere soles, et tute tibi subiace, atque apud animum propone. Nullus dolor est, quam non longinquitas temporis minuat ac molliat. Hoc te exspectare tempus tibi turpe est, ac non ei rei, sapientia tua te occurrere. Quod si qui etiam inferis sensus est, qui illius in te amor fuit, pietasque in omnes suos, hoc certe illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ; da ceteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent; da patriæ, ut, si qua in re opus opera et consilio tuo uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit, noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quam rei publicæ tempora et aliorum victoriam lugere.

Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem apisci; fac aliquando intellegamus adversam te æque ferre posse, neque id maius, quam debeat, tibi onus videri, ne ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquilliore animo esse cognoro, de iis rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumque se provincia habeat, certiorem faciam. Vale.

B

1. Accusativus et genitivus ÆTATIS

1. Pater meus *septuaginta annos natus,* mortuus est.
= ACCUSATIVUS et numeri ORDINALES + *natus.*

ACCUSAT.

Frater tuus *vicesimum annum agit.* (19 años); *tollitur unus*
= ACCUSATIVUS et numeri ORDINALES + v. *agere.*

GENITIV.

2. Operarius *triginta annorum* cursum universitarium incepit.
= GENITIVUS.

2. Orationes subordinatæ CIRCUMSTANTIALES

1. *Diversæ partic.*
2. CUM.

TEMPORALES

Oratio subordinata			Oratio principalis	
1. a)	*Ubi, ubi primum* *Ut, ut primum* *Simul ac* *Postquam, posteaquam*	nuntiatum est	← (Luego q. / Así que / Tan pronto c.) se erexit ←	Luego q. Así que Tan pronto c. Después que
b)	*Ubi, ubi primum...*	cecideram cecidi cecidero	surgebam surgo surgam	Siempre que
2. a)	CUM → (Indicat.)	*intravi*	legebatis	
b)	CUM → (Subiunc.)	*intravisset*	steterunt	

1. a. ERGO *ut in hispano sermone.*
   Postquam in præsente = "desde que": *Postquam* sum Romæ.

   b. Datur *repetitio actuum.* Itaque adhibentur tempora repetitionis.
   Præt. plusq. tempori *transacto.*
   Præt. perf. tempori *præsenti.*
   Futur. perf. tempori *futuro.*

2. CUM
   ERGO:

INDICATIVUS: si est *mere temporalis* "cuando". Pone plerumque *ut in hispano sermone.*

Sed: "Cuando *venga*" = *cum venero*, videbo amicum meum. Sic plerumque.

SUBIUNCTIVUS: si *tempus* + *causa.*

Hispano sermone reddimus sæpe gerundio vel particula "como" . et subiunctivo:

Cum videret, "como viese", "viendo". *Cum vidisset*, "como hubiese visto", "habiendo visto".

C

Exercitium 60.

Responde quæstionibus prout infra indicatur.

1. Quando pater tuus mortuus est? (59 a.). 2. Quot annos soror tua Lucia aget? (13 a.). 3. Quando frater natu minimus cursum in Instituto incipiet (14 a.). 4. Quando incepistis hanc domum habitare? (Cum ego 5 a...). 5. Quot annos avia tua nunc habet? (76 a.). 6. Qua ætate is ingeniarius curriculum finivit? (27 a.). 7. Estne mortua iam mater tua? Qua igitur ætate? (29 a.). 8. Quot annos soror vestra Julia habebat cum se matrimonio iunxit? (28 a.). 9. 49 a. præses republicam regere incepit? nonne?

Exercitium 61.

Efforma orationes temporales. Adhibe particulas supra indicatas, prout sensus postulet.

1. *Tempestas tranquilla esse.* Habemus longam deambulationem prope maris oram. 2. *Recipere nuntium de matris morte telephonio.* Profectus est in urbem. 3. *Uxor domini ingredi.* Omnes invitati surrexerunt et salutaverunt eam. (*cum*). 4. *Iter nos facere curru automobili.* Multum temporis pluit. 5. *110 quilometra velocitatis is iter agere.* In plaustrum motorium colisit. 6. *Loqui* (*cum*) *magister in aula.* Alumni tacent. 7. Ego valde lætatus sum. *Frater tuus in collegio me visitavit.* 8. Adducam litteras tuas sorori meæ. *Ego pervenire domum.* 9. *Tempestas omnnio placida esse et vos vacationes agere.* Vultis nobiscum in nostra navicula excursionem maritimam facere? 10. *Magister invenire mendum discipuli.* Statim illud castigabat. 11. *Hospes pervenire in stationem.* Duces eum in commodissimum civitatis diversorium. 12. *Filius suspendi in examinibus Instituti.* Nos præmium promissum ei dare renuit. 13. *Tempestas calida esse.* Nos matris veniam habemus in mari balneum accipiendi. 14. *Parvus puer in cursu cadere.* Ipse solus surgit. 15. Se abscondit quam primum puer. *Pater videre eum fumantem* (*cum*).

D

Exercitium R.
Lege hos numeros.

7, 11, 21, 20, 29, 35, 38, 61, 44, 57, 88, 90, 99, 100, 107, 111, 134, 162, 168, 177, 190, 198, 204, 228, 273, 314, 398, 416, 474, 500, 532, 613, 639, 711, 770, 819, 866, 933, 972, 999, 1000, 1002, 1018, 1300, 1411, 2000, 2452, 3000, 3018, 4015, 7672, 10.000, 20.528, 40.987, 55.867, 71.243, 88.258, 100.000, 200.987, 500.721, 1.100.500. Enuntia hæc verba: edo, ferveo, frigo, haurio, perfundo, sumo, vendo, arguo, caveo, contemno, despicio, exuo, faveo, fingo, flecto, indulgeo, reiicio, urgeo, capio, conduco, eludo, intendo, iuvo, metuo, obicio.

E

Collocutio:

1. Quis erat Servius Sulpicius. 2. Qua in re eminuit? 3. Cur Ciceronem de morte filiæ consolatur? 4. Quas rationes ei affert ut in eius dolore eum consoletur? 5. Quid de his tibi videtur? 6. Quas rationes vel quæ motiva afferre solent christiani ut familiares vel amicos consolationem præbeant? 7. Cur tantopere patres filiorum mortem sentiunt? 8. Narra resurrectionem filii viduæ Naim a Iesuchristo factam. 9. Quid de morte antiqui scriptores senserunt? 10. Quid de morte in Evangelio dicitur? 11. Quos modos sese gerendi in morte dari existimas? 12. Quæ est doctrina christiana de morte? 13. Quæ vita post mortem cuique homini honesto erit? 14. Quam mortem subire tibi præferres? 15. Indicet magister principaliores ideas alicuius thematis et aliquantum has explicet ut discipuli die sequente de his tractent.

LECTIO UNDETRICESIMA

A

Romanos amor in filios

(Cicero respondet Servio eum de filiæ morte consolanti. Ad Familiares, IV, 6).

M. CICERO S. D. SERVIO SULPICIO

Ego vero, Servi, vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses; quantum enim præsens me adiuvare potueris et consolando et pro-

pe æque dolendo, facile ex eo intellego, quod, litteris lectis, aliquantum acquievi. Nam et ea scripsisti, quæ levare luctum possent, et in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit et quanti ipse me faceret, et quam suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cuius officia iucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solum et societas pæne ægritudines, sed etiam auctoritas consolatur; turpe enim esse existimo me non ita ferre casum meum, ut tu, tali sapientia præditus, ferendum putas.

Sed opprimor interdum et vix resisto dolori, quod ea me solacia deficiunt, quæ ceteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam et Q. Maximus, qui filium consularem, clarum virum et magnis rebus gestis, amisit, et L. Paulus, quo septem diebus, et vester Gallus, et M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eorum luctum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex re publica consequebantur; mihi autem amissis ornamentis iis, quæ ipse commemoras quæque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est. Non amicorum negotiis, non rei publicæ procuratione impediebantur cogitationes meæ, nihil in foro agere libebat, aspicere curiam non poteram; existimabam, id quod erat, omnes me et industriæ meæ fructus et fortunæ perdidisse.

Sed, cum cogitarem hæc mihi tecum et cum quibusdam esse communia, et cum frangerem iam ipse me cogeremque ille ferre toleranter, habebam quo confugerem, ubi conquiescerem, cuius in sermone et suavitate omnes curas doloresque deponerem. Nunc autem, hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ consanuisse videbantur, recrudescunt. Non enim, ut tum me a re publica mæstum domus excipiebat, quæ levaret, sic nunc domo mærens ad rem publicam confugere possum, ut in eius bonis acquiescam. Itaque et domo absum et foro, quod nec eum dolorem, quem de republica capio, domus iam consolari potest, nec domesticum res publica.

Quo magis te expecto teque videre quam primum cupio; magis mihi solatium afferre ratio nulla potest quam coniunctio consuetudinis sermonumque nostrorum. Quamquam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de causis et exopto quam primum videre, tum etiam ut ante commentemur inter

nos qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum et prudentis et liberalis et, ut perpexisse videor, nec a me alieni et tibi amicissimi. Quod cum ita sit, magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit iucunda nobis non agendi aliquid, sed illius consessu et beneficio quiescendi. Vale.

B

1. Ablativus et accusativus

— CAUSÆ
— INSTRUMENTI

1. Miles æger erat *ex vulnere*
Fur *aviditate* motus eripuit pulchram statuam.
Propter frigora frumenta in agris non erant.
Ob eius *peritiam* præmium artifici dederunt.

2. *Oculis* contemplamur pulchritudinem rerum
Pater *per filios* infortunium cognovit.

CAUSA:
↗ { ABLATIVUS (raro *de* + *abl.*: *qua de causa*)
  ex + *ablativus*
↘ { PROPTER + *accus.* (= *causa*)
  ob + *accusativus* (= *motivum*).

INSTRUMENTUM: ⟶ ABLATIVUS
↘ per + *accusativus* (cum de *personis* agitur).

2. Orationes subordinatæ CIRCUMSTANTIALES

TEMPORALES:

ANTEQUAM, PRIUSQUAM
DUM (*donec, quoad*)

	Oratio subordinata		*Oratio principalis*
1. a)	*Antequam* *Priusquam*	tuas litteras legi nuntium recepi	in urbem ire cupiebam ad illum scripseram
b)	*Antequam* *Priusquam*	*perveniret* dominus signum *daretur* a) tempus = INDIC. b) t + *intentio* = SUBI.	incepi laborare pueri aulam reliquerunt.
2. a) b)	DUM DUM	redeo domum consul *fiat* a) *duratio* t = INDIC. b) t + *intentio* = SUBI	cura ne ægrotus exeat patienter exspectate

1. b) Causa cur adhibeatur subiunctivus sæpe *levis* est. Invenies, igitur, subi. cum, præter tempus, aliquid aliud exprimitur.

2. a) *Dum* cum significat "mientras que" adhibet plerumque præs, indicativi: Magister *dum docet,* peritus in re fit.
   b) *Intentio* potest interpretari sic in exemplo dato: "a fin de que durante este tiempo", "en espera de que".

C

Exercitium 62:
Construe orationes. Adhibe præpositiones quæ usurpandæ sint.

1. Brachium, et, manus, abscissæ sunt, ægrotus, vulnus. 2. Necessitas, mutatio, induximus, in, labores, nostri. 3. Succi, stomachus, et, venter, medici, infirmus, sanitatem reddiderunt. 4. Diversa, et, moderna,

instrumenta, chirurgici, viscera, renes, et, hepar, explorabunt. 5. Avari, oculi, contemplabantur, pueri, alimenta, in, abaci, exposita, nimirum: casei, sacchari, frustra, prunæ, et, exquisita, poma. 6. Ob, propter? fames, puer, sugebat, magni, haustus, lac, ex, scyphus. 7. Adeps, vel, butyrus, fruges, coquit, in, igne, cocus. 8. Lactuca, sal, et ovum, quæ, in, nundinæ, femina, quotidie, emit, exquisitæ, epulæ, domi, paramus. 9. Electricus, rivulus, pistor, in, pistrina, mollis, panis, præparat. 10. Manus (pl.) vestes, induimus, et, exuimus. 11. Acus, et filum, panni, et, sindones, suunt. 12. Mitte, invitatio, ad, festum, tuus, filius.

Exercitium 63:
Construe orationes temporales. Adhibe particulas "Antequam", "priusquam" "dum".

1. Odiverat eum. *Certior factus esse de tua declaratione coram iudicibus.*. 2. Comprehendemus nefarium subito. *Confugere domum notam.* 3. Adorti sunt taurum. (*Dum*) *ingredi stabulum.* 4. Pueri, fatebuntur latrocinium. Iussu patris iubebantur. 5. Surrexi e lecto mane, *Mater mea irata pervenire.* 6. (*Dum*) *provideri de cursu iuvenis.* Studeat linguis quæ ei ad scientificam investigationem utilissimæ erunt. 7. Minime sinam crebros pueros intus ingredi. Veniam a domino habere. 8. (*Dum*) *famulus venire.* Cura ut animalia a viridario arceas. 9. *Præscribere de requisitis.* Ad specimen intendimus adferre 6. integras disciplinas. 10. Prætermittamus lectionem ad alium diem. *Incipere ludus in novo stadio urbis.* 11. Simulate moderatum faciei vultum. *Magister ingredi aulam.* 12. Manebimus hic. (*Dum*) *pluvia cessare et cælum clarius fieri.*

Exercitium R:
Adhibe gerundium et supinum.

1. Inveni opportunitatem (*indulgere*) tuo errori. 2. (*Iuvare*) alios eorum amorem obtinebis. 3. Difficile erat (*videre*). 4. Dignus fuit (*despicere*) propter iniuriam quam in patrem suum contulit. 5. Præses aptissimus erat ad (*regere*); eminebat enim sapientia et prudentia. 6. Erasne cupidus (*videre*) spectaculum quod in foro *offerebatur?* 7. Petiverint theatrum festum (*spectare*) ob magnificentiam et artem. 8. Mulier nimis curiosa erat (*legere*) litteras quas maritus eius quotidie recipiebat. 9. Facile erat (*dicere*) difficile (*facere*) propter nimias difficultates. 10. (*Vigilare*) et a malo (*cavere*) iuvenis virtutem ad futuram vitam adeptus est. 11. Advenimus in stationem tesseras itineris (*educere*), ne postea penitus dispareant. 12. Modus (*dicere*) erat ma-

gistrus dignus. 13. A puero studiosus erat (*discere*) eo quod cursum optimis qualificationibus habere cupiebas. 14. Esto diligens scholæ (*assistere*). 15. In curru ferreo redibo amicum ægrotum (*videre*). 16. Magister semper opportunus est ad (*dicendum*). 17. Enuntia hæc verba: recedo, tollo, affero, concurro, fallo, differo, eo, ineo, suo, effero, absolvo, colo, committo, decerno, interficio, nolo, propono, rapio, resisto, tribuo, volo.

E

Collocutio:

1. Cur Servio respondet Cicero? 2. Quas ideas evolvit in responsione? 3. Quid cogitat de consolatione quam ei contulit Servius? 4. Quæ amicitia intererat inter hos viros? 5. Quas alias amicitias inter romanos scriptores novisti? 6. Cur ita frequenter inter sapientes hæ inveniuntur? 7. Quibus virtutibus præsertim prædita esse debet amicitia? 8. Cur concordia in principalioribus dari debet? 9. Cur moraliter utilis erit amicis? 10. Cur mutua æstimatio? 11. Cur sacrificium aderit etiam? 12. Ubi præsertim vera amicitia demostratur? 13. Cur nobis Iesuschristus optimus omniaum amicus sese offert? 14. Quæ mala ex falsis amicis contingere possunt? 15. Indicet magister principaliores ideas alicuius thematis et aliquantum has explicet ut discipuli die sequente tractent de ipsis.

LECTIO TRICESIMA

(Repetitio 28-29)

A

(Virgilius narrat mortem Lausi, Mezentii filii, ab Ænea factam et patris iuvenis desperationem) Æneis, X, 808-858.

. . . sic obrutus undique telis

Æneas nubem belli,[1] dum detonet[2] omnis,
sustinet et Lausum increpitat[3] Lausoque minatur:
"Quo moriture ruis maioraque viribus audes?
Fallit te incautum pietas tua". Nec minus ille
exsultat demens, sævæ iamque altius iræ
Dardanio[4] surgunt ductori extremaque Lauso

parcæ[5] fila legunt: validum namque exigit ensem
per medium Æneas iuvenem totumque recondit.[6]
Transiit et parmam mucro, levia arma minacis,
et tunicam, molli mater quam neverat[7] auro,
implevitque sinum sanguis; tum vita per auras
concessit[8] mæsta ad Manes[9] corpusque reliquit.

At vero ut vultum vidit morientis ora,
ora modis Anchisiades[10] pallentia miris,
ingemuit[11] miserans graviter dextramque tetendit
et mentem patriæ subiit pietatis imago:
"Quid tibi nunc, miserande puer, pro laudibus istis,
quid pius Æneas tanta dabit indole dignum?
Arma, quibus lætatus, habe tua; teque parentum
manibus et cineri[12] si qua est ea cura, remitto.
Hoc tamen infelix miseram solabere[13] mortem:
Æneæ magni dextra cadis". Increpat[14] ultro
cunctantes[15] socios et terra[16] sublevat ipsum
sanguine turpantem comptos[17] de more capillos.

Interea genitor[18] Tiberini ad fluminis undam
vulnera siccabat lymphis[19] corpusque levabat
arboris acclinis[20] trunco. Procul aerea ramis
dependet galea et prato gravia arma quiescunt.
Stant lecti circum iuvenes; ipse æger,[21] anhelans,
colla fovet[22] fusus propexam[23] in pectore barbam;
multa super Lauso rogitat[24] multumque remittit,[25]
qui revocent mæstique ferant mandata parentis.
At Lausum socii examinem super arma ferebant
flentes, ingentem atque ingenti vulnere victum.
Agnovit longe gemitum præsaga mali mens.
Canitiem multo deformat pulvere et ambas
ad cælum tendit palmas et corpore inhæret.
"Tantane me tenuit vivendi, nate, voluptas,
ut pro me hostili paterer succedere[26] dextræ,
quem genui? Tuane hæc genitor per vulnera servor
morte tua vivens? Heu! nunc misero mihi demum
exitium infelix! nunc alte vulnus adactum!
idem ego, nate, tuum maculavi crimine nomen,
pulsus ob invidiam[27] solio sceptrisque paternis.
Debueram patriæ pœnas odiisque meorum:

omnes per mortes animam sontem [28] ipse dedissem!
Nunc vivo neque adhuc homines lucemque relinquo.
Sed linquam. Simul hoc dicens attollit in ægrum
se femur et, quanquam vis alto vulnere tardat,
haud deiectus equum duci iubet.

1. *Nubem belli* = densa spicula. 2. *Dum detonet* = exspectans dum impetus belli cesset. 3. *Increpitat* = obiurgat. 4. *Dardanio* = Troiano. 5. *Parcæ*: Deæ fati. 6. *Recondit* = inicit in corpus. 7. *Neverat* (neo) tejer. 8. *Concessit* = reliquit. 9. *Manes* = ad inferos. 10. *Anchisiades* = filius Anchisis. 11. *Ingemuit* (ingemisco), gemir 12. *Cineri* (cinis, eris, ceniza). 13. *Solabere* (solor) consolarse. 14. *Increpat* = vocat. 15. *Cunctantes* (cunctor), dudar. 16. *Terra*: e terra. 17. *Comptos*: (como, is...) peinar. 18. *Genitor* = pater. 19. *Lymphis* (lympha) aqua. 20. *Acclinis*: recostado. 21. *Æger* = debilis. 22. *Fovet* = mulcet. 23. *Propexam* = extensam. 24. *Rogitat*: quærit de. 25. *Remittit* = mittit. 26. *Succedere* = sese exponere. 27. *Invidiam* = odium. 28. *Sons*: culpabilis.

C

Exercitium 64:

Repete exercitia 60 et 62.

Exercitium 65:

Construe orationes temporales. Usurpa particulas quæ indicantur.

1. Defensor pro reo locutus est. (*Ubi*) *accusator contionem in eum dicere.* 2. Huius defensionem audiemus. (*Ubi primum*) *istorum testium testimonia exponere.* 3. Fugit impius iuvenis. (*Simul ac*) *facinus committere.* 4. Captus est fur. (*Postquam*) *resistere custodibus.* 5. Testis de scelere et flagitio dixit. (*Cum*) *iusiurandum coram iudicibus facere.* 6. Mei patris secretarius furtum committebat. (*Cum*) *ego officinam intrare.* 7. Nundinarum portæ aperiebantur. (*Ubi primum*) *clientum concursus venire.* 8. Complura et recentia ædificia visitasti. (*Postquam*) *in oppido tuo esse.* 9. Veni ad periclitationem (ensayo). (*Ubi primum*) *vos habere consessus in Facultate.* 10. Mutavit Antonius Universitatem. (*Cum*) *factiones inter studentes videre.* 11. Repetes examen. (*Ubi*) *in disciplinis suspendi.* 12. Certiorem eum de negotiis

facies. (*Simul ac*) *in officinam venire.* 13. Complures amicos visitavi. (*Postquam*) *in oppido tuo esse.* 14. Voca officiariam ærodromi. (*Ut primum*) *aeroplanum pervenire ut de adventu matris quæras.* 15. Filia tua minor natu lætata est vehementer. (*Cum*) *donum ei allatum ostendere.*

Exercitium 66:

1. **Construe orationes temporales. Usurpa particulas quæ indicantur.**

1. Frequens domum avi veniebat. (*Antequam*) *delictorum committere.* 2. Iudicium de eo habitum est. (*Priusquam*) pœnam ei imposuerunt. 3. Specta foris. (*Dum*) *dominus decernere quid agatur de mercibus.* 4. Advocatus inspexit documenta. (*Antequam*) *loqui coram iudicibus.* 5. Exivit viator e civitate. (*Priusquam*) *iussum redeundi accipere.* 6. Curam habe ne pueri strepitum faciant. (*Dum*) *mater in nundinas, ad emenda alimenta ire.* 7. Incipiam studere medicinæ. (*Antequam*) *maior fieri.* 8. Locate tesseram ad iter. (*Dum*) *ego loqui telephonio cum Stephano.* 9. Aeroplanum reliquit aerodromum. (*Antequam*) *signum ex turri dari.* 10. Electiones inter Universitatis alumnos factæ sunt. (*Priusquam*) *mensis aprilis advenire.* 11. Videbo utrum officina sit clausa necne. (*Antequam*) *ædificium relinquere.* 21. Cura ne ita velociter iter facias. (*Dum*Q *automobilia tam frequenter transire via.* 13. Spectate finem theatri. (*Dum*) *autor in scenam exire.*

D

Exercitium R:

a) **Exerce verba "fero", "eo" et horum composita.**

1. Mecum (*ferre,* indic. fut.) peritum arbitrum ad ludos. 2. Secretaria (*offerre,* ind. imperf.) domino scripta consessus diei transacti. 3. Præses (*ire,* ind. fut.) ad videndas pontis ruinas. 4. Ego (*differre,* ind. plusq.) reditum in urbem ob mathesis examen. 5. Propter inopiam panis (*introire,* indic. perf.) in pistrinam ut hunc emeremus. 6. Magna ei voluntas est emendi quod tu (*præferre,* subi. præs.). 7. Is (*Subire,* subi. imperf.) periculum vitæ si posset alios a naufragio servare. 8. Vide puellas (*offerre,* partic.) donum margristræ.

b) **Exerce verba "velle", "nolle", et "malle" in unoquoque exercitio.**

9. (*Velle,* subi. imperf.) tu visitare reum in carcere inclusum? 10. Ego (*malle,* subi. plusq.) sartorem petere ut vestem mihi conficere.

11. Forte tu (*malle,* subi. præs.) ut tuus collega te comitetur ad visitandum præsidem. 12. Haud dubio vos (*velle,* indic. fut.) imponere conditiones in venditione automobilis. 13. Testes (*nolle,* indic. imp.) mentionem facere de origine rumoris in morte vicini. 14. Rusticus (*malle,* indic. plusq.) arboris truncum secare, quam emere lignum ad reparandum tectum ædium. 15. Fortasse tu (*velle,* subi, plusq.) hospiti valedicere, antequam in suam urbem rediret. 16. Enuntia hæc verba: confero, desisto, expello, inspicio, instruo, mereo, pello, remaneo, transfero, averto, deleo, desino, fodio, fundo, occurro, posco, redigo, traicio.

E

Collocutio:

1. Quis est Lausus? 2. Quis est Mezentius? 3. Narra illius mortem. 4. Describe sensus animi Mezentii dum timet ne aliquid mali filio acciderit. 5. Describe adventum cadaveris Lausi et patris desperationem. 6. Quem sensum hic pulchre Vergilius inducit? 7. Cur tantopere Mezentius Lausum filium diligit? 8. Quæ facit poeta ut invenis mors nobis maxime dolenda apparear? 9. Lege mortem Hectoris in Iliada et compara easdem. 12. Quibus distinguitur dolor pro filii morte in patre et in matre? 13. Quibus qualitatibus amor patris in filios præditus esse solet? 14. Quibus etiam amor matris in filios? 15. Quibus naturæ donis hæc in utroque sexu respondent? 16. Indicet magister principaliores ideas alicuius rei et aliquantum has explicet ut discipuli die sequente tractent de ipsis.

LECTIO PRIMA ET TRICESIMA

A

Animi lucta pro vita honesta

(Sanctus Augustinus narrat quomodo habitu peccandi retineatur, dum Dei motionem ad conversionem vehementer sentiat. Confessiones, VIII, c. 11).

Sic ægrotabam et excruciabar accusans memetipsum solito acerbius, nimis ac volens, et versans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum, quo iam exiguo tenebar; sed tenebar tamen. Et instabas tu in occultis meis, Domine, severa misericordia flagella ingeminans timoris

et pudoris, ne rursus cessarem et non abrumperetur id ipsum exiguum et tenue, quod remanserat, et revalesceret iterum et me robustius alligaret. Dicebam enim apud me intus: "Ecce modo fiat, modo fiat", et cum verbo iam ibam in placitum; iam pæne faciebam et non faciebam, nec relabebar tamen in pristina, sed de proximo stabam et respirabam. Et item conabar et paulo minus ibi eram et paulo minus, iam iamque attingebam et tenebam; et non ibi eram nec artingebam nec tenebam, hæsitans mori morti et vitæ vivere, plusque in me velebat deterius inolitum quam melius insolitum, punctumque ipsum temporis, quo aliud futurus eram, quanto propius admovebatur, tanto ampliorem incutiebat horrorem; sed non recutiebat retro nec avertebat, sed suspendebat.

Retinebant nugæ nugarum et vanitates vanitatum antiquæ amicæ meæ, et seccutiebant vestem meam carneam et submurmurabant: "Dimittisne nos?" et "a momento isto non erimus tecum ultra in æternum" et "a momento isto non tibi licebit hoc et illud ultra in æternum". Et quæ suggerebant in eo, quod dixi "hoc et illud", quæ suggerebant, Deus meus? Avertar ab anima servi tui misericordia tua! Quas sordes suggerebant, quæ dedecora! Et audiebam eas iam longe minus quam dimidius, non tamquam libere contradicentes eundo in obviam, sed velut a dorso libere mussitantes et discedentem quasi furtim vellicantes, ut respicerem. Retardabant tamen cunctantem me abripere atque excutere ab eis et translire quo vocabar, cum diceret mihi consuetudo xiolente: "Putasne sine istis poteris?".

Sed iam tepidissime hoc dicebat. Apariebatur enim ab ea parte, qua intenderam faciem et quo transire trepidabam, casta dignitas continentiæ serena et non dissolute hilaris, honeste blandiens, ut venirem, neque dubitarem, et extendens ad me suspiciendum et amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum. Ibi tot pueri et puellæ, ibi iuventus multa et omnis ætas et graves viduæ et virgines anus, et in omnibus ipsa continentia nequaquam sterilis, sed fecunda mater filiorum gaudiorum de marito te, Domine. Et irridebat me irrisione hortatoria, quasi diceret: "Tu non poteris, quod isti, quod istæ? An vero isti et istæ in se ipsis possunt ac non in domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas et non in te stas? Proice te in eum, noli metuere; non se subtrahet, ut cadas: proice te securus, excipiet et sanabit te". Et erubescebam nimis, quia illarum nugarum murmura adhuc audiebam, et cunctabundus pendebam. Et rursus illa, quasi diceret: "Obsurdesce adversus immunda illa membra tua super

terram", ut mortificentur. Narrant tibi "delectationes, sed non sicut lex domini Dei tui". Ista controversia in corde meo non nisi de me ipso adversus me ipsum. At Alypius affixus lateri meo inusitati motus mei exitum tacitus opperiebatur.

B

1. Ablativus et genitivus PRETII

1. Hic liber viginti nummis constat.
2. *Quanti* emisti domum? *Parvo.*
3. Honores non *magni* in vita nostra *putavimus.*

ERGO:

1. Pretium *determinatum* ponimus *in ablativo.*
2. Pretium *indeterminatum* ponimus *in ablativo* cum *magno, plurimo, parvo*... vel *in genitivo* cum *tanti, quanti, pluris, minoris*...
3. Cum verbis quæ *æstimationem significant* (*indeterminatam*) (v. g.: *æstimo, duco, puto, facio, sum*...) *ponimus in genitivo* loco ablativi.

2. Orationes subordinatæ CIRCUMSTANTIALES

CONDITIONALES præter lb) ← UT IN H. SERMONE

		Or. subordin.	Or. princip.
		INDICATIVUM	
Realis.	1. a)	Si hoc *dicis*	erras
		Si hoc *dixerunt*	erraverunt
	b)	Si alte *loqueris*	audiemus te
		Si *veneris*	videbis amicum
		Præs. Præt. Fut.	
		SUBIUNCTIVUM	
	2.	Si pecuniam *habeam*	dem tibi
Potentialis.		Si pecuniam *habuerim*	» »
		Præs. vel *Perf.*	
		SUBIUNCTIVUM	
	3. a)	Si pecuniam *haberem*	darem tibi
Irrealis.			
	b)	Si pecuniam *habuissem* (Transacto tempore)	dedissem tibi
		Imperfectum *Plusquamperf.*	

ERGO:

In conditionalibus *realibus* supponimus conditionem *adimpletam vel adimpleturam esse.*

In *potentialibus* conditio affertur ut *possibilis.*

In *irrealibus* ut *contraria realitati* vel *præsenti* vel *transactæ.*

Sunt aliqua *particularia* in or. conditionalibus quæ omitto.

PARTICULÆ:

SI, NISI, *si non.*

sin "si al contrario", *si minus* "si no"

C

Exercitium 67.
Responde his quæstionibus:

Quanti emisti pennam argenteam? (14 D.). Quanti æstimas automobile "Ford"? (30.000 A.). Quanti ducitis hanc domum prope flumen? (124.000 P.). Quanti faciunt periti tabulam pictam "Las Hilanderas"? (789.000 D.). Quomodo actiones Bursæ hodie peraguntur? Magno, parvo, plurimo? Quanti emerunt societates petroliferæ 2 puteos in lacu Maracabiensi? (488.000 D.). Avus meus fundum emit 109 A. Quid tibi videtur de pretio huius? 295 P. in statione dedi ad tesseram itineris emendam. Quid censes de pretio?

Exercitium 68.
Exerce orationes conditionales.

1. (Pone diversis modis hanc orat. condic. realem)... ita tu affirmare rem recte loqueris. 2. (Condic. potent.)... tempus mihi esse, articulum litterarium scribere. 3. (Muta has orationes in condit. irreales): Si arbiter infirmus non est, ludum internationalem follis diriget. - Iuvenes puellæ lætantur si æstivas vacationes prope mare habere possunt. - Medicus adiuvat homines si id ab eo petunt. 4. (Efforma orat. condit. reales): Operarius domum emere, ... stipendium pro laboribus ei dari. Diversorii cubiculum familiæ placere,... in orientem verti. Nos exspectare tuam sororem Helenam ad cinematographum, ... quam primum se componere. 5. (Efforma orat. condit. potentiales): Ego ipsa nuptiis assistere, ... amica tua connubio iungi. - Elegantior, haud dubio, tu apparere,... hoc colore in vestibus uti. - Domina Suárez prohibere filiam quominus hunc iuvenem comitetur, ...

non scire eum. 6. (Muta has orationes in condit. irreales): Si aliquas partes agis in repræsentatione assistam theatro. Si examina Quemiæ habemus hodie, permittam tibi ut ex meo scripto aliquid transcribas. - Si crastino die manifestatio pro iusto operariorum stipendio est, sine dubio, ego etiam adero.

D

Exercitium R.

Muta has orationes in passivas.

Truncus fagi magno impetu exitium horti fecerat. 2. In ligno quercus passeres nidos ponunt. 3. Ob timorem incolæ domos vallis reliquerunt. 4. Dolo feræ greges devorant. 5. Pastor rugitu leonis ab ovile fugit. 6. Nondum invenimus vestigia serpentis qui transgressus est sæpes. 7. Verbera, iuxta antiquos, pueros indociles domabant. 8. Abscondemus gemmas ne latrones arripiant. 9. Pater præcepisset ne assisteres repræsentationi si adfuisset. 10. Cur coercebatis operarios ut per 10 horas laborarent? 11. Femina libros quibus ad specimen egebat, secum asportabat. 12. Concitaret populum in gubernium, si ei libertatem darent. 13. Magnis sumptibus mulier vestes et ornamenta sæpe emit ad suam pulchritudinem augendam. 14. Cur aspernebatis pauperem quia sordidas vestes induebat? 15. Distribueramus inter amicos tesseras quibus invitabantur ad concentum. 16. Enuntia hæc verba: adipiscor, comitor, conor, fruor, ingredior, patior, revertor, abhorreo, arceo, eripio, exerceo, includo, misceo, pateo, egredior, miror, loquor, orior, osculor, polliceor, proficiscor, regredior, videor, gigno, immineo, insto, spargo, transigo.

E

Collocutio:

1. Quis fuit Sanctus Augustinus? 2. Refer nobis aliqua de eius vita. 3. Quid de eius matre scis? 4. Cur a vit arecta aberravir? 5. Quæ vitia præsertim dominabantur ei? 6. Quid a conversione in Deum maxime eum detinebat? 7. Quæ sunt propria alicuius habitus contracti? 8. Narra illa quæ hic Augustinus exponit. 9. A quo urgebat ut convertereutur? 10. Cur in nobis tam frequentes et acres luctæ dari solent? 11. Quid est concupiscentia et unde hæc procedit? 12. Quis erat Alypius? 13. Quid Augustinus indicare vult cum se voces audire dicit, "dimittisne nos" etc... 14. Describe illam repræsentationem conti-

nentiæ exhortantis eum ad castitatem servandam. 15. Quomodo interpretaris illud dictum: "Militia est vita hominis super terram"? 16. Indicet magister principaliores ideas alicuius rei et aliquantum has explicet ut disciGpuli die sequente tractent de ipsis.

LECTIO ALTERA ET TRICESIMA

A

Conversio in Deum

(Sanctus Augustinus narrat suam conversionem in Deum, quæ tandem accidit. Confessiones, VIII, c, 12).

Ubi vero a fundo arcano alta consideratio traxit et congessit totam miseriam meam in "conspectu" cordis mei, oborta est procella ingens ferens ingentem imbrem lacrimarum. Et ut totum effunderem cum vocibus suis, surrexi ab Alypio —solitudo mihi ad negotium flendi aptior suggerebatur— et secessi remotius, quam ut posset mihi onerosa esse etiam eius præsentia. Sic tunc eram, et ille sensit, nescio quid enim, puto, dixeram, in quo apparebat sonus vocis meæ iam fletu gravidus, et sic surrexeram. Mansit ergo ille ubi sedebamus nimie stupens. Ego sub quadam fici arbore stravi me nescio quomodo et dimisi habenas lacrimis, et proruperunt flumina oculorum meorum, acceptabile sacrificium tuum, et non quidem his verbis, sed in hac sententia multa dixi tibi: "Et tu, Domine, usquequo?". "Usquequo, Domine, irasceris in finem?". "Ne memor fueris iniquitatum nostrarum antiquarum". Sentiebam enim eis me teneri. Iactabam voces miserabiles: "Quandiu, quandiu *cras et cras*? Quare non modo? Quare non hac hora finis turpitudinis meæ?".

Dicebam hæc et flebam amarissima contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis et crebro repententis quasi pueri an puellæ, nescio: "Tolle, lege, tolle, lege". Statimque mutato vultu intentissimus cogitare cœpi, utrumnam solerent pueri in aliquo genere ludenti canticare tale aliquid, nec ocurrebat omnino audisse me uspiam repressoque impetu lacrimarum surrexi nihil aliud interpretans divinitus mihi iuberi, nisi ut aperirem codicem et legerem quod primum caput invenissem. Audiveram enim de Antonio, quod ex evangelica lectione, cui forte supervenerat, admonitus fuerit, tanquam sibi diceretur

quod legebatur: "Vade, vende omnia, quæ habes, da pauperibus et habebis thesaurum in cælis: sequere me" et tali oraculo confestim ad te esse conversum. Itaque concitus redii in eum locum, ubi sedebat Alypius: ibi enim posueram codicem apostoli, cum inde surrexeram. Arripui, aperui et legi in silentio capitulum quo primum iniecti sunt oculi mei: "Non in comissationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitiis, non in contentione et æmulatione, sed induite Dominum Iesum Christum et carnis providentiam, ne feceritis in concupiscentiis" (Rom., 12, 13-14). Nec ultra volui legere nec opus erat. Statim quippe cum fine huiusce sententiæ quasi luce securitatis infusa cordi meo omnes dubitationis tenebræ diffugerunt.

Tum interiecto aut digito aut nescio quo alio codicem clausi et tranquillo iam vultu indicavi Alypio. At ille quid in se ageretur —quod ego nesciebam— sic indicavit. Petit videre quid legissem: ostendi, et attendit etiam ultra quam ego legeram. Et ignorabam quid sequeretur. Sequebatur autem: "Infirmum vero in fide recipite" (Ib., 14, 1). Quod ille ad se retulit mihique aperuit. Sed tali admonitione firmatus est placitoque ac proposito bono et congruentissimo suis moribus, quibus a me in melius iam olim valde longeque distabat, sine illa turbulenta cunctatione coniunctus est. Inde ad matrem ingredimur, indicamus, gaudet. Narramus, quemadmodum gestum sit: exultat et triumphat et benedicebat tibi, "qui potens est ultra quam petimus aut intelligimus facere". Quia tanto amplius sibi a te concessum de me videbat, quam petere solebat miserabilibus flebilibusque gemitibus. Convertisti enim me ad te, ut nec uxorem quærerem nec aliquam spem sæculi huius stans in ea regula fidei, in qua me ante tot annos ei revelaveras, et "convertisti luctum eius in gaudium" multo uberius, quam voluerat, et multo carius atque castius, quam de nepotibus carnis meæ requirebat.

B

1. Ablativus SEPARATIONIS

1. Cives *liberos a tyranno* faciemus.

2. Berolinum *ab ora remotissimum* est.
Iudicium clausum est *discessu* iudicis *ex tribunali.*
Mulieres *timore* belli *liberas* invenimus.

ERGO:

Substantiva, adiectiva et adverbia quæ ideam communem SEPARATIONIS significant eodem modo reddimus latine ac verba separationis:

ab + *ablativus* si de *personis* agitur.

ab, ex de + *ablat.* si de *re* (Etiam *sine præp.*).

2. Orationes subordinatæ CIRCUMSTANTIALES

CONCESSIVÆ

—ETSI, tametsi, ETIAMSI
—QUAMQUAM, QUAMVIS.

		Or. subordinata		*Or. principalis*
	1.	INDICAT. SUBI.		
Realis.	a)	*Etsi...*	*non vult*	cogo eum
Potent.	b)	*Tametsi...*	*nolit*	cogam eum
			noluerit	cogam eum
Irrealis.	c)	*Etiamsi...*	*nollet*	cogerem eum
			noluisset	coegissem eum
	2.	INDICATIVUM		
		Quamquam tibi durum est		curam habe de hoc
		Quamvis ridiculum est		illud tamen facit puer

Quamvis etiam potest adhiberi in concessivis *potentialibus cum subiunctivo.*

Licet etiam *subiunctivum* postulat. Tamen invenies cum *indic.*

CUM minus adhibetur; etiam cum subiunctivo.

ERGO:

Particulæ compositæ ex SI [I, a), b), c)] indicant circumstantiam quæ potest actionem impedire *et harum sintaxis* est similis sintaxi orationum conditionalium = realis, potentialis, irrealis.

C

Exercitium 69.
Construe orationes. Attende præsertim ad ablativum.

1. Iuvenes, finis, conventus, imposuerunt, *discessus*, præses, cœtus. 2. *Nudus*, qualitates, quæ, requiruntur, in, director, negotia, is, invenimus. 3. Estne, *remotum,* oppidum, litus, mare? 4. *Secessio,* partes, democraticæ, gubernium, in periculum, venit, ne potentia, in, camera, amittat. 5. Doce, populus, litteræ, et *liberus*, facies, servitus, ignorantia. 6. Aula, *vacua*, alumni, erat, propter, militare, spectaculum, quod, tunc, ex, forum, spectari, poterat. 7. *Inanis,* virtus, ad, pugna, quæ, debebar, noctu, sustinere, discessit, e, medium.

Exercitium 70.
Exerce orationes concessivas.

1. (Pone diversis modis, si potes). *Etsi* magnum Marco robur esse, tamen competitores eum vincere. 2. *Tametsi* matheses non multum ei placere, tamen optimus ingeniarius evadere. 3. *Etiamsi* aggeris munitio fortis esse, castellum nos opugnare. 4. *Quamquam* magnum ingenium tibi non esse, sine dubio tu posse peritus in munere evenire. 5. *Quamvis* mechanicus ego non esse, tamen necessitate automobile componere, coegi. 6. *Etsi* non impetrare puer veniam, mater amore compulsa ei parcere libentissime. 7. *Tametsi* desinere noster lusorius cœtus acriter pugnare, eum ex podio vocibus hos adiuvare. 8. *Etiamsi* nobis ocurrere in ludis partes contrariæ, non cessare contendere ad vincendum. 9. *Quamquam* re vera durum esse vitam amittere pro fratribus, nos libertatis causa eam offerre. 10. *Quamvis* incundum esse in otium manere domi, nos pauperibus auxilium præstare dum ii domos construunt. 11. *Etsi* milites fodinam ad oppugnationem noctu silentio fodere, hostes facile eos audire. 12. *Etiamsi* laeto vultu pater perditam filiam excipere domi, intus acriter sentire eius inhonestum modum. 13. *Tametsi* conari approbare examen nepos tuus, non hoc anno obtinere.

D

Exercitium R.
Muta has orationes in passivas.

1. Quibus paruit officiaria cum dominæ ei mandata imponebant? 2. Dimittamus canem ne latratu gallinas et pullos perturbet. 3. Perduxissemus usque in finem laboratorii experientias si lumen habuis-

semus. 4. Vili pretio operarius perducit laborem nocturnum ut possit in Universitate studere. 5. Prædonum corona nefarium virum stipat ut metus custodes imponat. 6. Respiciant ii diaria utrum in nos sors aleatoria (de la lotería) ceciderit. 7. Infirmarius stravit lectum ut ægrotu requiesceret. 8. Reverterat repente ob politicum eventum quod accidit. 9. Delegisti comites qui te comitentur in aerea excursione? 10. Utinam collegerint folia quæ scriptor amicis præstaverat. 11. Dux lusorii cœtus inibit fœdus cum alius cœtus duce. 12. Quid mirum, dum per montes deambulabat, ei evenit. 13. Ad humeros asportabimus victum in excursione quam crastino die paragemus. 14. Enuntia hæc verba: aggredior, confiteor, consequor, experior, intueor, lætor, morior, nascor, obliviscor, recordor, cerno, destruo, evello, invado, perdo, sugo.

E

Collocutio:

1. Lege primam paragraphum et repete breviter ideas. 2. Fac eodem modo in secunda paragrapho. 3. Idem dicendum de tertia. 4. Quis fuit Sanctus Paulus ex quo verba hic citantur? 5. Quæ scripsit? 6. Cur ita apud christianos in magno honore habetur? 7. Quid de inspiratione divina scis? 8. Cur frequenter a christianis sacra scripta leguntur? 9. Quæ sunt præcipua? 10. Quid tibi magis placet in Evangeliis? 11. Auderes exponere compendium vitæ Iesuchristi? 12. Quo fine miracula patrabat? 13. Quomodo demonstrares ipsius divinitatem? 14. Ad quid urgentur christiani eo quod fidem Iesuchristi teneant? 15. Quam regulam christianorum diceres? 16. Indicet magister principaliores ideas alicuius thematis ut discipuli die sequente tractent de his.

LECTIO TERTIA ET TRICESIMA

(Repetitio 31-32)

A

(Horatius amicum Sestum invitat ut deliciis se det eo quod vita brevis homini sit. I 4).

Solvitur[1] acris hiems grata vice[2] veris et Favoni,[3]
trahuntque siccas machinæ[4] carinas,
ac neque iam stabulis gaudet pecus aut arator igni,
nec prata canis albicant[5] pruinis.

Iam Cytherea[6] choros ducit Venus imminente luna,
iunctæque Nymphis Gratiæ[7] decentes[8]
alterno terram quatiunt pede, dum graves[9] Cyclopum[11]
Vulcanus[12] ardens urit officinas,[10]
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire[13] myrto
aut flore, terræ quem ferunt solutæ;
nunc et in umbrosis Fauno[14] decet immolare hædo.
seu poscat agna sive malit hædo.
Palida mors æque pulsat pede pauperum tabernas[15]
regumque turres. O beate Sesti,
vitæ summa brevis spem nos vetat inchoare longam.
Iam te premet nox fabulæque Manes
et domus exilis Plutonia: quo simul mearis,[16]
nec regna vini sortiere talis . . .

1. *Solvitur*: fit suavior. 2. *Vice*: reditu. 3. *Favoni*: Ventus Fabonius, prænuntiat veris adventum. 4. *Machinæ*: palancas. . . 5. *Albicant*: blanquean. 6. *Cytherea* (Venus): ita vocatur ex insula Cythera. 7. *Gratiæ*: tres G. deæ erant pulchritudinis et comitabantur Venerem. 8. *Decentes*: pulchræ. 9. *Graves*: labori dediti. 10. *Officinas*: fraguas. 11. *Cyclopum*: Gigantes immanes, qui Iovis fulmina conficiebant. 12. *Vulcanus*: deus ignis. 13. *Impedire*: coronare. 14. *Faunus*: divinitas campestris. 15. *Tabernas*: tuguria. 16. *Mearis*: discesseris.

B

Vide in lect. 31 et 32.

C

Exercitium 71.
Responde his quæstionibus.

1. Quanti emeratis arvum prope terminos fundi vicini positum? 2. Quanti æstimant periti viri actiones quæ a taberna argentaria (banco de giro) venduntur? 3. Quanti ducitis tesseram primi ordinis (clase) in curru ferreo? 4. Quanti faciunt iter in aeroplano ex Belgio in Africam? 6. Quomodo huius tabernæ argentariæ fenora (interés) æstimatur? Magno, parvo, plurimo? 7. Quanti ducitur ingressus in musicæ concentu hodierno? 8. Quanti est reparatio in automobilium statione? (garaje). 9. Quid tibi videtur de pretio prandii in diversorio?

Magno, parvo, plurimo, minimo? 10. Quanti emisti radii receptorium? (n.). 11. Quanti putant equorum cursus in curriculo (pista) aspicere? 12. Quid censes de Bursæ hodiernis actionibus?

Exercitium 72.
Repete exercitium 69

Exercitium 73:
Construe orationes conditionales.

1. (Adhibe præs., præt, fut. indic. ...) puer dormire, parentes visitare posse. 2. Ei placere res politicæ, libenter partem sumere in electionibus (subi, pone diversis modis). 3. ... iuveni puellæ tu nuntium dare de adventu filii tui, valde lætari ob hanc causam. (Adhibe indic. et pone diversis modis). 4. ...artificialis satelles (m.) hanc viam sequi, nos propriis oculis eum videre. (Usurpa subi., pone diversis modis). 5. ...tesseram primi ordinis emere viator, plus pecuniæ impendere. (Indic. Pone diversis modis). 6. ... operationes in taberna argentaria vel in Bursa negotiatores peragere, satis pecuniæ lucrari. (Subi. Pone diversis modis).

Exercitium 74.
Construe orationes concessivas.

1. Etsi inimicitiæ inter eos esse, tamen auxilium eius filio ægroto medicus præstare. (Usurpa indic. et subi., et pone diversis modis, nempe in indic. præs, præt. et futur.; cum agitur de subi, primum tempore primario, deinde secundario). 2. Tametsi cinematographi portam non aperire ianitor, tamen iuvenum turba foris exspectare. (Adhibe indic. et subi. Pone diversis modis.). 3. Eriamsi multum pecuniæ impendere in medicis oculistis, oculorum visionem non recuperare cæcus. (Utere indic. et sub. Pone diversis modis.). 4. Quamquam tibi ingratum esse abesse theatro-foro in collegio, cura domi permanere vespere. (Usurpa indic.). 5. Quamvis peritissimus esse in rebus socialibus, eum tamen tribunal non eligere in professorem (Adhibe indic. et pone diversis modis.). 6. Etsi procella arva destruere, incolæ famen non pati. (Adhibe indic. et subi. Pone diversis modis). 7. Tametsi musica nos magnum delectamentum experiri, hodie tamen non assitere concentui. (Utere indic. et subi. Pone diversis modis). 8. Etiamsi lusor periclitari quotidie non exsequi victoriam de competitore. (Adhibe indic. et subi Pone diversis modis).

D

Exercitium R.
Exerce præs. et fut. imperf. indicativi.

1. Quis *adipisci* præmium in Universitatis certaminibus? 2. Quam puellam alumnus *comitari* ad scholam? 3. Cur vos *conari* metum inicere magistro ne lectionem explicet? 4. Femina *frui* comitate amicarum et collocutione. 5. Ego *ingredi* aulam antequam subsellia occupentur. 6. Nonne mater tua *pati* in imo corde propter inopiam rerum ut alimentum filiis præbeat? 7. Nos *reverti* e theatro ante horam undecimam nocte. 8. Operarius *egredi* mane ad laborem hora septima. 9. Cur tu *loqui* de domesticis rebus cum feminis? 10. Cur vos non *mirari* de hodiernis scientificis inventis? 11. Quid ii *opinari* de conditionibus œconomicis Nationis? 12. Nonne matres *osculari* filias post reditum earum ex extero? 13. Quandonam *oriri* dissensio inter politicas partes Nationis? 14. Quid gestor negotiorium *polliceri* artificibus? 15. Quando tu *proficisci* in Iaponiam et Indiam? 16. Quando professor *regredi* ex scientificis investigationibus? 17. Quid tibi *videri* de photographiis quæ in Expositione exhibentur? 18. Enuntia hæc verba: admiror, persequor, transgredior, domo, emineo, procedo, serpo, moror, opinor, pasco, subicio, perago, respicio.

E

Collocutio:

1. Da nobis ideas huius poeseos. 2. Amplifica has aliquantum. 3. Quam vitæ rationem defendit Horatius? 4. Qua de causa illud intendit? 5. Quid tibi videtur de hoc? 6. Institue crisim de Horatii opinione. 6. Qui modus vitæ nobis intendendus est? 7. Quæ motiva præsertim nos ducere debent in vita moderata et honesta? 3. Qui modus deligendus est in pravas hominis inclinationes? 9. Institue comparationem inter doctrinam antiquam et christianam de vita. 10. Quæ sunt præcipua quæ recta ratio docet de modo sese gerendi hominis? 11. Enumera aliquos antiguos homines qui iuxta hæc vixerint. 12. Unde provenit magna hominis difficultas ad sequendam rectam vitæ viam? 13. Institue comparationem inter Horatium et Vergilium de vita morali et honesta. 14. Enumera præcipua a Iesuchristo edocta de moribus vitæ. 15. Refuta sententas eorum quæ brevitatem vitæ adducunt ut se vitiis dent. 16. Finge dialogum inter duos homines diversas et oppositas sententias defendentes. 17. Exponar magister principaliores ideas alicuius thematis et aliquantum amplificet ut discipuli die sequente de eis possint tractare.

LECTIO QUARTA ET TRICESIMA

Repetitio 21-26
Vide lectionem 13

LECTIO QUINTA ET TRICESIMA

A

Fortitudo animi in bono

(Sanctus Hieronymus iuvenem puellam Eustochium docet de virginis professione. Et patefacit quantas pro castitate pugnas ipse debuerit sustinere. Sancti Hieronymi selectæ epistulæ XXII).

...Noli tibi venire superbiam de proposito, sed timorem. Onusta incedis auro latro vitandus est. Stadium est hæc vita mortalibus: hic contendimus, ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes et scorpiones securus ingreditur... Quandiu hoc fragili corpusculo continemur, quandiu "habemus thesaurum istum in vasis fictilibus", et concupiscit spiritus adversus carmen et caro adversus spiritum, nulla est certa victoria...

O quotiens in heremo constitutus et in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum monachis præstat habitaculum, putavi me Romanis interesse deliciis! Sedebam solus quia amaritudine repletus eram. Horrebam sacco membra deformis, squalida cutis situm æthiopicæ carnis adduxerat. Quotidie lacrimæ, quotidie gemitus et, si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia conlidebam. De cibis vero et potu taceo, cum etiam languentes aqua frigida utantur et coctum aliquid accepisse luxuriæ sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaveram, scorpionum tantum socius et ferarum, sæpe choris intereram puellarum. Pallebant ora ieiuniis et mens desideriis æstuabat in frigido corpore et ante hominem suum iam carne præmortua sola libidinum incendia bulliebant.

Ita omni auxilio destitutus ad Iesu iacebam pedes, rigabam lacrimis, crine tergebam et repugnantem carnem hebdomadarum inedia subiugabam. Non erubesco infelicitatis meæ, quin potius plango non esse quod fuerim. Memini me clamantem diem crebro iunxisse cum

nocte nec prius a pectoris cessasse verberibus, quam domino rediret increpante tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam quasi cogitationum consciam pertimescebam et mihimet iratus et rigidus solus deserta penetrabam. Sicubi concava vallium, aspera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationi locus, illud miserrimæ carnis ergastulum; et, ut mihi ipse testis est dominus, post multas lacrimas, post cælo oculos inhærentes nonnunquam videbar mihi interesse agminibus angelorum et lætus gaudensque cantabam: "Post te in odorem unguentorum tuorum currimus..."

Nihil amantibus durum est, nullus difficilis cupienti labor... Amemus et nos Christum, semper eius quæramus amplexus, et facile videbitur omne difficile. Brevia putabimus universa, quæ longa sunt...

Egredere, quæso, paulisper e corpore et præsentis laboris ante oculos tuos pinge mercedem, quam "nec oculus vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit". Qualis erit illa dies, cum tibi Maria, mater domini, choris occurret comitata virgineis, cum post Rubrum Mare et submersum cum suo exercitu Pharaonem tympanum tenens præcinet responsuris; "Cantemus domino; gloriose enim magnificatus est. Equum et ascensorem proiecit in mare"...

Quotienscumque te vana sæculi delectarit ambitio, quotiens in mundo aliquid videris gloriosum, ad paradisum mente transgredere; esse incipe, quod futura es, et audies ab sponso tuo: "Pone me sicut signaculum in brachio tuo", et opere pariter ac mente munita clamabis: "Aqua multa non poterit extinguere caritatem et flumina non cooperient eam".

B

1. Ablativus ORIGINIS

Potest reduci ad quæstionem *loci* UNDE

1. AB, *ex* + *ablativus* → cum nominibus *personæ.* Præfert AB
   ↘ cum nominibus *rei.* Præfert EX

2. AB, *ex* + *ablativus* → cum de origine *proxima* = EX
   ↘ cum de origine *remota* = AB

3. Tantum *ablativus* → cum nominibus: *genus, locus, familia sanguis.*
   (Sæpe etiam cum part. *natus*)

1. Puella hauserat aquam *ex fonte.*
   Accepi triginta dollaria *a patre tuo.*
2. *Ex patre probo* natus est.
   A pravo in artibus peritissimo ortus erat.
3. Nobili *genere* natus erat prior Reipublicæ moderator.

2. Orationes subordinatæ CIRCUMSTANTIALES

CONSECUTIVÆ

Or. principalis		*Or. subordinata.*	
			SUBIUNCTIVUM
Tam	demens est	*ut*	illud *faciat*
Ita	demens erat	*ut non*	illud *faceret*
Talis	est	*ut*	eum *laudemus*
Tantu	erat	*ut non*	eum *admiraremur*

ERGO:
In principali inveniuntur *adverbia*: *tam, adeo, ita, sic, eo*
adiectiva: *talis, tantus, is*
Etsi plerumque servatur consecutio temporum, tamen aliquando non ita.
Pro negativa *ut non* invenies etiam *ut nemo, ut nihil*...

C

Exercitium 75:
Quem casum et quam particulam adhiberes?

1. Recepimus, 930 dollaria, taberna, argentaria, ad, domus, construere. 2. Scis, qui, parentes, hic, homo, occissus, nasci? 3. Nihil, interest, humile, aut, nobile, genus, oriri; nonne, tibi, ita, videtur? 4. Undenam, hausistis, aqua in excursione? fontes, qui, in, superior, mons, defluunt? 5. Quantum, pecunia, accepisti, pater, ut, nobiscum, in festa, ferialia, venias? 6. Estne verum, quamplures, belgæ, orti sunt, germanæ familiæ? 7. Qui, locus, hospes, tuus, origo, ducit? 8. Carulus, qui, in, concursus, præmium, obtinuit, lupa, et, canis, natus est. 9. Re-

cipe, mea, soror, pecunia, quæ indiges, ad, emere, tui, libri. 10. Qui, vir, argentarius, nummos, in commodum, (préstamo) accipiemus, ut, filia, vestes, ad numptiæ, conficiat? 11. Qua, familia, avus, tuus, oriundus, erat? 12. Sine dubio, nefarius, iuvenis, qui, puella, occidit, natus est, improbissimus, pater. 13. Suntne, modernæ, linguæ, ortæ,indoeuropea, ut, magister, nos, docuit?

Exercitium 76:
Construe orationes consecutivas.

1. Ita patronus accusatum defenderat ... eum iudices non *condemnare.* 2. Tantam perniciem ignis fabricæ iniecit ... operarii a laboribus cessare *debere.* 3. Adeo infelix est in Fisicæ studio ... ei *expedire* ingeniarii cursum relinquere. 4. Tam pulchra mater tua erat ... multi iuvenes eam nubere *velle.* 5. Tali statu domum dirutam invenietis ... (neg.) *oportere* illam iterum ædificare. 6. Adeo vehementes fuerint ... comites ad exitum scholæ ... in magistrum *concitare.* 7. Ita imparatus ad ludos se habuerat ut nemo *velle* stare pro eo. 8. Tam magnum operariis stipendium dat ... cito *invenire* qui eius domi laborare cupiant. 9. Adeo velocia moderna itinera in aeroplanis sunt... una die multa milia quilometrorum viatores *peragere.* 10. Tam ampla inveneris ludorum stadia ... fere centum milia adstantium, vel amplius recipere *posse.* 11. Talem tribunal iuvenem, invenit qui examen subibat, ... omnes eum *admirari.* 12. Tam improvisus accidit eventus ... (neg.) *posse* fugere familiæ. 13. Sic se præbuit puella in cantu ... adstantes *iubere* eam iterum audire. 14. Non es ita utilis in officina ... singulis diebus venire *debere.* 15. Ita precabor medicum pro amici salute ... eum operationi chirurgicæ *subicere.*

D

Exercitium R:
Exerce præsens et præter. imperf. subiunctivi.

1. Forte nos *aggredi* constructionem scholæ pro pueris huius vici. 2. Utinam puer *confiteri* rem ut mater ei parcat. 3. Forsitan secretaria *consequi* munus quod instanter petit. 4. *Experiri* nos vitæ infortunia ut aliorum dolores penitus intellegamus. 5. *Intueri* is ægroti vultum num tranquillus noctem transegerit. 6. Forte alumnæ *lætari* quod vestium expositionem cum magistra visitent. 7. Forsitan senex hodie noctu *mori* ob debilitatem cordis. 8. *Oblivisci* ego tuorum verborum quæ inconsulto dixisti. 9. Utinam tu *recordari* de speciminum proximitate ut

hæc optime pares. 10. Forsitan artifices *exsequi* hoc mense opus exornandi forum ad festa civitatis celebranda. 11. Utinam, puella, *assequi* patrum veniant hunc iuvenem nubas. 12. *Nancisci* nos ex collegii rectore assistere disputationi de socialibus quæstionibus. 13. Ii *sequi* usque in finem curriculum quod iniverunt. 14. Ne *queri* nos molestiis in itinere sublatis. Enuntia verba: adorior, assequor, hortor, misereor, nanciscor, precor, queror, sequor, alo, evado, infigo, restituo, sterno, vigeo.

E

Collocutio:

1. Quis fuit Sanctus Hieronymus? 2. Quid intendit hac epistula explicare? 3. Cur in Palestinam secessit? 4. Quas tribulationes passus est? 4. Quomodo se gessit in illis? 5. Quod exemplum nobis præbet? 6. Cur homines sæpius tentamur? 7. Quæ animi dispositio in illis esse debet? 8. In quibus Sanctus Hieronymus eminuit? 9. Quo tempore vixit? 10. Enumera principaliora huius ætatis. 11. Compara Sanctum Augustinum et Sanctum Hieronymum in eorum vitæ occupationibus. 12. Exponat magister principaliores ideas alicuius thematis et aliquantum explicet ut die sequente discipuli tractare possint de his.

LECTIO SEXTA ET TRICESIMA

A

Fortitudo animi in bono

(Sanctus Hieronymus Principiæ virgini eximiam matris eius Marcellæ fortitudinem in Romæ vastatione declarat; quæ locum habuit anno 410 sub Alarico Gothorum duce. Epistula CXXVII).

. . . terribilis de occidente rumor adfertur obsideri Romam et auro salutem civium redimi spoliatosque rursum circundari, ut post substantiam vitam quoque amitterent. Hæret vox et singultus intercipiunt verba dictantis. Capitur urbs, quæ totum cepit orbem, immo fame perit ante quam gladio et vix pauci, qui caperentur, inventi sunt. Ad nefandos cibos erupit esurientium rabies et sua invicem membra laniarunt dum mater non parcit lactantis infantiæ . . .

Cum interim, ut tanta confusione rerum Marcellæ quoque domum cruentus victor ingreditur. "Sit mihi fas audita loqui", immo a sanctis viris visa narrare, qui interfuere præsentes, qui te dicunt in periculo quoque ei fuisse sociatam intrepido vultu excepisse dicitur introgressos; cumque posceretur arum et defossas opes vili excusaret tunica, non tamen fecit fidem voluntariæ paupertatis. Cæsam fustibus flagellisque aiunt non sensisse tormenta, sed hoc lacrimis, hoc pedibus eorum egisse prostratam, ne te a suo consortio separarent, ne sustineret adulescentia, quod senilis ætas timere non poterat. Christus dura corda mollivit et inter cruentos gladios invenit locum pietas.

Cumque et te ad beati Pauli basilicam barbari deduxissent, ut vel salutem vobis ostenderet vel sepulchrum, in tantam lætitiam dicitur erupisse, ut gratias ageret Deo, quod te sibi integram reservasset, quod pauperem illam non fecisset captivitas, sed invenisset, quod egeret cotidiano cibo, quod saturata Christo non sentiret esuriem, quod et voce et opere loqueretur.

Post aliquod menses sana, integra vegetoque corpusculo dormivit in domino et paupertulæ suæ, immo per pauperes reliquit heredes claudens oculos in manibus tuis, reddens spiritum in tuis osculis, dum inter lacrimas tuas, illa rideret conscientia vitæ bonæ et præmiis futurorum. Hæc tibi, Marcella venerabilis, et hæc tibi, Principia filia, una et brevi lucrubratione dictavi non eloquii venustate sed voluntate gratissimi in vos animi et Deo et legentibus placere desiderans.

B

1. Ablativus MATERIÆ

1. Faber pulcherrima pocula *ex auro* confecit.
   Faber pulcherrima *aurea* pocula confecit.
   Faber pulcherrima pocula *de auro* confecit. (Poetice).

2. *De* filii tui *adventu* nihil audiveramus.
   Hac super re quam primum ad te litteras mittam.

1. MATERIA EX QUA aliquid fit: { EX + ablativus. / Mutatur *in adiectivum* / *de* + ablativus (Poetice).

2. MATERIA DE QUA agitur: → DE + *ablativus.* / → *Super* + *ablativus.*

2. Orationes subordinatæ CIRCUMSTANTIALES

COMPARATIVÆ

	Or. prin palis		*Or. subordinata.*	
UT. IN H. SERM.	1. *Ita, sic*	strenuus est miles	*ut*	tu
	Tam	diligens est puer	*quam*	puella
	Tantum	frumenti ei dedit	*quantum*	habebat
	Tot	homines aderant	*quot*	venerant
	Tantus	est filius	*quantus*	pater
	Talis	discipulus	*qualis*	magister
	Eo	prudentior erat	*quo*	maior fiebat
		= Comparativæ *simpliciter* = INDICATIVUM		
		Legit *facilius*	*quam*	scribit
		Faciebat *minus*	*quam*	poterat
UT. IN H. SERM.	2. (*Ita, sic*)	facit	*ut si*	sciat
	" "	faciebat	*velut si*	
			quasi,	
			tamquam (*si*)	sciret
		= Comp. *condicionales* = SUBIUNCTIVUM		

Sunt prætera aliæ particulæ.
POTIUS... QUAM (mas bien que) postulat etiam subiunctivum.

Eodem modo *dum, dummodo, modo* restrictivæ (con tal que...).

C

Exercitium 77.
Construe orationes. Pone diversis modis, si potes.

1. Hospites, vinum, in pocula, *argentum,* infundebant. 2. Quid, audivistis, *emptio,* domus, quæ, mensis, transactus, vendebatur? 3. Hodie, diaria, imprimuntur, in, materiæ, *papyrus.* 4. Acta diurna, heri, nun-

tius, dederat, *adventus*, moderator, in, nostra, civitas. 5. Gemma, quæ, sponsus, ob, festum, sponsæ, donaverat, *aurum,* confecta erat. 6. Parce mihi, *quæ,* res, tractabatis, cum, ego, ingressus, sum? 7. Officiaria, obtulit, vir, penna, *argentum*, ut, documentum, subsignaret. 8. Domina, Alvarez, scripsit, filius, absens, *emptio,* domus, in, novus, vicus, pro, operarii. 9. Iuvenis, domina, in, digiti, portat, annuli, *gemmæ*. 10. Prælectiones, *matheses,* et patriæ, litteræ, incipiunt, hora 10 et 12, mane. 11. Cur, in, bibliothecæ, plutei, conficiuntur, *ferrum*, et, non, *lignum*? 12. Televisio, nos, præbuit, nuntium, *nova, res,* inventa, ab, ingeniarius.

Exercitium 78.
Exerce orationes comparativas.

1. Ita ignavus esse hic adolescens, ... puer. 2. Tam pulchrum ego invenire ver, ... autumnum. 3. Tantum tormenti nobis inferre hiems,... æstus. 4. Tot discordiæ esse inter mercatores,... ambitines. 5. Eo horribilis calamitas esse ... maior fieri. 6. Ita loqui (præs.) iuvenis coram examinatores ... scire disciplinam. 7. Sic limen transgredi (præt.) ... metum non habere. 8. Talem ego invenire in moribus filium ... patrem. 9. Eo felicitas maior esse ... *laborare* homo. 10. Qualis fuit christianæ Religionis influxus in barbaris? 11. Tanta esse puella ... mater eius. 12. Tantum pecuniæ is amico indigenti dare ... negotium exigere. 13. Tot alumni ingredi aulam ... hodie in Universitatem venire. 14. Ita ego existimo, magister securius scribere ... dicere. 15. Sic rem patri explicare (præt.) ... verum esse.

D

Exercitium R.

a) **Dic modos impersonales præsentis, imperfecti et futuri indicativi verborum:**

Tonare, Oportere. Fulgere, Fluere, Ningere, Pænitere, Tædere, Miserere.

b) **Usurpa iuxta modum impersonalem hæc verba in imperfecto, perfecto et plusquamperfecto indicativi vocis passivæ.**

Cadere. Conspicere. Perspicere. Comperire. Firmare. Excutere. Præcipere, Reducere. Cingere. Depellere. Dissolvere. Expugnare. Immittere. Invidere. Nudare. Obsidere. Occultare. Parere. Pendere. Permittere. Prædicare. Recuperare. Spernere. Subicere. Temptare. Tendere.

Traducere. Vehere. Adiuvare. Advenire. Aequare. Alere. Antecedere. Arguere. Cedere.

Enuntia hæc verba: arbitror, contemplor, dominor, immoror, impedior, potior, testor, versor, contingo, decresco, deficio, iaceo, invideo, óccido, tono, occído.

E

Collocutio:

1. Quid intendit describere hic Sanctus Hieronymus? 2. Quæ erat Marcella? 3. Repete narrationem. 4. Quis fuit Alaricus? 5. Qui erant populi "barbari"? 6. Quid scis de barbarorum invasionibus? 7. Cur imperium romanum victum est ab iis? 8. Qui fuit magnus romanorum imperator hoc tempore? 9. Qui magni homines hac ætate vixerunt? 10. Qualis fuit christianæ Religionis influxus in barbaris? 11. Cur sic appellata est gothica arquitectura? 12. Unde ii viri proveniebant? 13. Cur locum habuerunt invasiones? 14. Quod exemplum ad vitam nobis præbet Marcella? 15. Cur indigemus fortitudine præsertim in vita moderna? 16. Cur hæc magna virtus est inter christianos? 17. Quibus in rebus indigemus fortitudine? 18. Qui homines hac virtute præsertim eminuerunt? 19. Exponat magister principaliores ideas de aliqua re et aliquantum explicet ut die sequente discipuli tractare possint de hac.

LECTIO SEPTIMA ET TRICESIMA

(Repetitio 35-36)

A

(Horatius hanc odam iuventuti romanæ dicat; quam hortatur ut militarem virtutem, patrium amorem et muneri fidelitatem colat, 3).

Angustam amice pauperiem pati
robustus acri militia puer
condiscat et Parthos feroces
vexet eques metuendus hasta,

vitamque sub divo[1] et trepidis agat
in rebus, illum ex mœnibus hosticis[2]
matrona bellantis tyranni[3]
prospiciens et adulta[4] virgo

suspiret, eheu, ne rudis[5] agminum
sponsus[6] lacessat[7] regius asperum
tactu leonum, quem cruenta
per medias rapit ira cædes.

dulce et decorum est pro patria mori:
mors et fugacem persequitur virum,
nec parcit imbellis iuventæ
poplitibus[8] timidoque tergo.

Virtus, repulsæ nescia sordidæ,
intaminatis[9] fulget honoribus,
nec sumit aut ponit secures
arbitrio populatis auræ.

Virtus, recludens[10] immeritis mori
cælum, negata temptat iter via,
cœtus[11] vulgares et udam[12]
spernit humum fugiente penna.

est fideli tuta silentio
merces: vetabo, quia Cereris sacrum
vulgarit arcanæ, sub isdem
sit trabibus[13] fragilemque mecum

solvat phaselon;[14] sæpe Diesper[15]
neglectus incesto addidit[16] integrum,
raro antecedentem scelestum
deseruit pede Pœna claudo.

1. *Sub divo*: al cielo raso. 2. *Hosticis*: hosticus (ab "hostis"). 3. *Tyranni*...: militaris ducis. 4. *Adulta*: casadera. 5. *Rudis*: inexpertus. 6. *Sponsus*: Prometido. 7. *Lacessat*: Provoque. 8. *Poples, itis*: corva. 9. *Intaminatus*: Incontaminado. 10. *Recludere*: aperire. 11. *Cœtus*: concursus. 12. *Udus*: Mojado. 13. *Trabes*: viga, albergue. 14. *Phaselon*: navicula. 15. *Diespiter*: Júpiter, pater diei. 16. *Addidit*: Juntó al inocente con el culpable.

B

Vide in lectionibus 35 et 36.

C

Exercitium 79.
Quem casum adhiberes? Pone diversis modis.

1. Unde hauriunt pueri aquam, *urceus* an lagena? 2. Quot nummos accepistis heri ad equorum cursus spectandos *pater vester*? 3. *Quæ familia* procedit Nationis Moderator? 4. Nihil audivistis *exitus* atomicarum rerum quæ geruntur? 5. *Quæ materia* conficiunt periti atomica missilia et artificiales satellites? 6. Suntne lusitani oriundi *gothicæ gentes*? 7. *Qui libri* educam illa quibus indigeo ad meam thesim præparandam? 8. *Quæ disciplinæ* a te examinatores quæsierunt in speciminibus? *Algebra* an *Scientiæ Naturales?* 9. Cur pluteos fecistis *lignum* hac præsertim regione? 10. Etiam hodie lagenas *vitrum* fabri conficiunt, tamen *aliæ materiæ* sæpe has confectas invenimus. 11. Ad modum mutui operarius accepit *dominus* 250 nummos. 12. Loquere sodalibus tuis *ea* quæ heri in civitatis diariis legisti de plebis rebellione. 13. Hic pictor *pater peritissimus* natus est quo cum instructus est in pictura. 14. Legi in ephemeridibus iudicium *tuus liber.*

Exercitium 80.
Efforma orationes consecutivas.

1. . . . esse (præs.) concordia inter illos . . . vix unquam disputationes habere. 2. . . . deliciis affici (præter. imperf.) lectione antiquorum poetarum . . . pæne omnes cognoscere. 3. . . . quantitate nivis floccus viam sternere (plusq.) . . . vix ullus domo exire audere. 4. . . . ratibus pelagus esse (imperf.) plenus . . . magna difficultate transfretare. 5. . . . a tellure sidera distare (præs.) . . . tantum alba puncta nobis apparere. 6. . . . magna esse (fut.) suavitas et varietas potuum . . . omnes invitati ad convivium ex illis bibere. 7. . . . satietate bellariorum affici (præt.) pueri . . . mater in lectum mittere eos. 8. . . . esse (imperf.) electrici luminis claritas . . . etiam minutissimas litteras nos legere posse. 9. . . . abundans hoc anno messis esse (præs.) . . . vix nos posse recolere in area. 10. . . . lætus ex nationibus redux ego ire (fut.) . . . iterum anno proximo easdem regiones visitare. 11. . . . præceps vallis saltus esse (imperf.) . . . nemo illum transire audere. 12. . . . magnum incendium esse (plusq.) . . . omnes vicini in exstinctione adiuvare.

Exercitium 81.

Efforma orationes comparativas.

1. Ita clades terribilis esse (præt.) ... exitium quod hiberno tempore nos sufferre debere. 2. Tam occulta esse (fut.) conspiratio in magistratus ... seditio. 3. Tot graphia alumnis ego præbere (fut.) ... illi ad laborem indigere. 4. Eo indecora esse (fut.) deditio ... obses generosus fieri. 5. Tam idoneum tu invenire (præt. imperf.) patrem ... avum? 6. Ita mulier puellam educare (præt. perf.) ... eius filiam esse. 7. Tantum papyri ad examina discipulis dare (imperf.) ... ad mathematicas operationes egere. 8. Ita me præparare (præs.) ad concionem coram amicis habendam ... nihil scire. 9. Tot puellæ saltationi adesse (præt. perf.) ... invitatæ esse. 10. Eo egenus opifex fieri (imperf.) ignav- esse. 11. Filius tuus celer- loqui ... scribere. 12. Tantum nepotem ego invenire (præt.) ... avum. 13. Talem sororem tuam eius amicæ reperire (præs.) ... mater. 14. Ita munus opifex femina fungi (præs.) ... semper illud exercere. 15. Ita viator cognoscere (imperf.) urbem ... frequenter hanc visitare.

D

Exercitium R.

a) **Efforma periphrasticam activam ex infra datis.**

Abdicamus, amandetis. Celat. Circumcursabimus. Commemorabant. Criminabamur. Discerpunt. Exsecat. Exstruxi. Ingenuerant. Moderaberis. Palpaberant. Proclamemus. Retinebis. Sculpserimus. Abalienabit. Colligerent. Detuleritis. Depoposcisset. Obsideremus. Perfruimur. Reconciliavissem. Reportaverim. Repudiabis. Ulciscar. Vacabitis. Vulgabatis. Volutaverat.

b) **Transfer in formam periphrasticam activam has orationes.**

1. Iuvenes otio colludunt in oppidi foro? 2. Competitores congrediebantur agrestibus locis. 3. Arbiter lussorum cœtus dissolvit ob rebellionem. 4. Gratulabor amico propter eius triumphum in saltu nationali. 5. Hospes domum nostram improvisus venisset. 6. Autoræda publica nimis temporis immoraretur ob collisionem automobilium. 7. Sua experientia et exercitationibus certaminis præmia obtinebunt. 8. Attuleras pretiosam vestem tuæ aviæ Isabellæ ex Iaponia. 9. Intenderemus domum vendere hoc mense. 10. Sodales post scholam viri-

darium cum tumultu invasissent. 11. Pueri passerum nidos in ramis arborum exploraverint. 12. Enuntia hæc verba: congredior, gratulor, largior, suspicor, tueor, deludo, dissolvo, reficio.

E

Collocutio:

1. Quid intentit Horatius hac oda? 2. Præbe nobis ideas poeseos. 3. Cur iuvenes amorem patrium colere debent? 4. Quibus in occassionibus hunc amorem præsertim exercere debemus? 5. Da nobis aliqua eximia patrii amoris exempla. 6. Cur iis qui hac in re eminuerunt concives statuas erigunt? 7. Quæ est militaris virtus? 8. Qui viri præsertim colere debent? 9. Cur Nationes patriæ defensoribus indigent? 10. Cur apud omnes magno honore habentur qui defensioni patriæ vitam dicant? 11. Quandonam maxime ii militarem virtutem ostendere debent? 12. Da nobis aliqua insignia exempla huius virtutis. 13. Quid significatur his verbis: "muneri fidelitas"? 14. Cur ita magni momenti est hanc virtutem colere inter cives? 15. Cur non modo primarii viri sed omnes, etiam feminæ et pueri, muneri fideles esse debent? 16. Cur omnino laudandus est qui in parvis rebus vel muneribus fidelis esse nititur? 17. Exponat magister principaliores ideas de aliquo themate et aliquantum explicet ut die sequente discipuli tractare possint de his.

LECTIO DUODEQUADRAGESIMA

A

Dei et vitæ æternæ desiderium

(Sanctus Augustinus narrat visionem quam ipse et mater sua Monica ad Ostiæ portum habuerunt, Confessiones, IX, 10).

Impendente autem die, quo ex hac vita erat exitura —quem diem tu noveras ignorantibus nobis— provenerat, ut credo, procurante te occultis tuis modis, ut ego et ipsa soli staremus incumbentes ad quandam fenestram, unde hortus intra domum, quæ nos habebat, prospectabatur, illic apud Ostia Tiberina, ubi remoti a turbis post longi itineris laborem instaurabamus nos navigationi. Colloquebamur ergo soli valde dulciter et "præterita obliviscentes in ea quæ ante sunt extenti" quære-

bamus inter nos apud præsentem veritatem, quod tu es, qualis futura esset vita æterna sanctorum, quam "nec oculus vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit". Sed inhiabamus ore cordis in superna fluenta fontis tui., "fontis vitæ", qui "est apud te", ut inde pro captu nostro aspersi quoque modo rem tantam cogitaremus.

Cumque ad eum finem sermo perduceretur, ut carnalium sensuum delectatio quantalibet luce corporea præ illius vitæ iucunditate, non comparatione, sed ne commemoratione quidem digna videretur, erigentes nos ardentiore affectu "in id ipsum" perambulavimus gradatim cuncta corporalia et ipsum cælum, unde sol et luna et stellæ lucent super terram. Et adhuc ascendebamus interius cogitando et loquendo et mirando opera tua et venimus in mentes nostras et transcendimus eas, ut attingeremus regionem ubertatis indeficientis, ubi pascis Israel in æternum veritate pabulo; et ibi vita sapientia est, per quam fiunt omnia ista, et quæ fuerunt et quæ futura sunt, et ipsa non fit, sed sic est, ut fuit, et sic erit semper. Quin potius fuisse et futurum esse non est in ea, sed esse solum, quoniam æterna est: nam fuisse et futurum esse non est æternum. Et dum loquimur et inhiamus illi, attingimus eam modice toto ictu cordis; et suspiravimus et reliquimus ibi religatas primitias spiritus et remeavimus ad strepitum oris nostri, ubi verbum et incipitur et finitur. Et quid simile verbo tuo, Domino nostro, in se permanenti sine vetustate atque innovanti omnia? . . .

Dicebam talia, etsi non isto modo et his verbis, tamen, Domine, tu scis quod illo die, cum talia loqueremur et mundus iste nobis inter verba vilesceret cum omnibus delectationibus suis, tunc ait illa: "Fili, quantum ad me attinet, nulla re, iam delector in hac vita. Quid hic faciam adhuc et cur hic sim, nescio, iam consumpta spe huius sæculi. Unum erat, propter quod in hac vita aliquantum immorari cupiebam ut te christianum catholicum viderem, prius quam morerer. Cumulatius hoc mihi Deus præstitit, ut te etiam, contempta felicitate terrena, servum eius videam. Quid hic facio?

B

1. Comparatio

	Primus terminus	*Secundus terminus*
1.	Cicero est sapientior Invenio Ciceronem sapientiorem	quam Antonius quam Antonium
2.	Cicero est sapientior Invenio Ciceronem sapientiorem	Antonio Antonio
3.	Facilius est dicere Ciceronem diligis magis	quam facere quam Cæsarem
4.	Nullus homo *amabilior*	puero
5.	Pater meus sustulit mortem	*qua* nihil durius est

1. Secundum terminum comparationis ponimus ut primum terminum cum particula *quam.*

2. Secundum terminum comparationis ponimus *in ablativo et omittimus particulam.* (Hoc tantum facere possumus cum primus terminus est in nominativo vel in accusativo). Sunt aliquæ exceptiones.

3. Aliquando secundus terminus comparationis est integra sententia. Aliquando comparamus res et non adest adiectivum comparativum. Tunc ponimus ut *in hispano sermone et*: *magis quam, minus quam, plus quam*...

4. *Solet poni* secundus terminus comparationis *in ablativo* sine *quam* cum primus terminus est subiectum orationis negativæ.

5. *Debet poni* secundus terminus comparationis in ablativo sine *quam* cum est *relativum.*

2. Orationes participiales

1. Adiuvi amicum meum, quia laborabat.	—Adiuvi amicum meum *laborantem.*
2. Postquam domum fecerunt, incendium eam destruxit.	—*Domum factam* incendium destruxit.
3. Vidi hominem quia via veniebat.	—Vide hominem *venientem* via.
Vidi domum quam incendium destruxit.	—Vidi domum incendio *destructam.*
4. Cum eras puer sæpe mater te castigabat.	—Te puerum sæpe mater castigabat.

a) Sic orationem subordinatam mutamus in orationem participialem:
—omittitur coniunctio causalis, temporalis . . .; vel relativum; vel verbum "sum".
—verbum subordinatum ponitur in participio præsentis vel præteriti, prout actio sit simultanea vel anterior actioni orationis principalis.
—participium præsens ponitur in eodem casu in quo repetitur *subiectum* in orat. principali; participium præteriti in eodem casu in quo repetitur *complementum directum vel subiectum patiens.*

b) *Si non repetitur* subiectum vel compl. directum in oratione principali, tunc potest poni in ablativo absoluto iuxta regulas infra datas.

3. Ablativus absolutus

1. { *Cursor, quia* exercitationes *faciebat,* cecidit arbiter.
↘ ↙
Cursore, exercitationes *faciente,* cecidit arbiter.

2. { *Cum victus esset iuvenis* in ludis, domum redivit.
↙ ↙
Victo iuvene in ludis, sodales domum rediverunt.

3. Cum latro noctu *nactus esset pecuniam* in occultam domum profugit.
↙ ↙
↙ ↙
Latro noctu *nacta pecunia*, in occultam domum profugit.

4. *Cum tu esses magister*, optime scientias omnes alumni didicimus.
↙ ↙
Te magistro, optime scientias omnes alumni didicimus.

ERGO:

a) Ablativus absolutus exercet munus orationis circunstantialis, temporis, causæ...

b) Ablativus absolutus potest adhiberi cum subiectum (*agens* aut *patiens* 1. 2.) vel *compl. directum* (3) orationis subordinatæ *non* ingreditur orationem principalem.

Construe sic:

Omitte particulam.
Adhibe participium præsens cum actiones sunt simultaneæ (1).
Cohæreat cum *subiecto* ad quod se refert, in genere, numero et casu.
Adhibe patric, transactum cum actio orat. subordinatæ est *anterior* actioni orationis principalis. (2. 3.).
Cohærear cum *complemento directo* vel cum *subiecto passivo* in genere, numero et casu.

c) Si verbum est "*sum*" tunc ponuntur in ablativo subiectum et attributum.
Verbum enim "sum" non habet participium (4).

Ablativus = quia in ablativo.
Absolutus = quia nulla conexio grammaticalis.

C

Exercitium 82.
Construe sententias et adhibe **comparationem. Usurpa diversos modos.**

1. Vestibulum, domus, elegans, aula ludorum. 2. Inveni, avunculus, peritus, in, scientiæ, magister. 3. Facile, est, problema, proponere, difficile, illud, bene, solvere. 4. Nullum, elementum, est, periculosum, radioac-

in, phisica. 6. Expositio, scientifica, erit, utilis, sermo, inter, nos. 7. Reperies, atomium, expositio, mirabilius, ædificium. 8. Grate, est, confabulari, labor, exercere. 9. Nulla, perlustratio, grata, mihi, fuit, deambulatio, in, expositio. 10. Sphæræ, ex, alluminium, constructæ, erant, quod, nihil, fulgens, repertum est. 11. Atomica, aeroplana, velocia, sunt, naves. 12. Haud dubio, putamus, propulsionis naves, celeres, automobilia. 13. Nihil, periculum, obnoxium, proiectio, atomorum, in, laboratorium. 14. Magister, noster, inquirit, in, capitis morbis, quod, nihil, utile, est, salus.

Exercitium 83.
Muta has orationes in orationes participiales, si potes.

1. Nationes, quia metuebant, fœdus inter se inierunt. 2. Postquam inceptum reliquerunt, alluvies illud destruxit. 3. Vidi saxum quod bellica tormenta avulserant. 4. Cum puellæ eratis sæpe violas mecum in pratis collegeratis. 5. Quamquam pessima valetudine laborat, tamen optime universitarium cursum sequitur. 6. Si compleveris hodie articulum litterarium typis mandabimus hunc. 7. Locutus sum homini qui societatem electricam mecum inire volebat. 8. Contemplatus sum ædificium quod fluminis aqua diruit. 9. Cum eras alumnus in Instituto obtinui mathesis cathedram. 10. Fortasse visitasti urbem Athenas quæ fuit illustris ac pulcherrima. 11. Adiuva eum in studiis quia te indiget ut progressum in scientiis faciat. 12. Postquam finem labori imposuerunt opifices fabricam reliquerunt ut sponsam et filios visitarent. 13. Si fecisses mandatum tibi donavissem tesseram ad theatrum. 14. Gratias age mulieri quæ curavit de tua filia dum in officina aderas. 15. Legi telegramma quod ad me misit amicus ex Germania. 16. Dum excursionem faciebant iuvenes unus ex illis in mare cecidit.

Exercitium 84.
Adhibe ablativum absolutum, si potes.

1. Cum ego in Universitate scientiis studerem, rectorem mutaverunt. 2. Quia nimis lectionis magister alumnis imposuit, ii sponte recusarunt scholæ assistere die sequente. 3. Cum suspenderentur in examinibus pater eis pœnam imposuit. 4. Quia mare pueros terret ii recusant balneum accipere. 5. Cum nactus esses Bacchalaureatum, cursum studiorum reliquisti. 6. Quia partes politicas victas secuti erant, clientes eos reliquerunt. 7. Cum sol ortus erit, carpe viam et propera

in urbem. 8. Cum rediverimus ab excursione vobis narrabimus quæ in ea nobis acciderint. 9. Dum frater meus in iuris Facultate studebat alumni inierunt rebellionem in professores. 10. Puer sequens celeriter puellam in terram cecidit. 11. Cum niterentur automobile construere opus imperfectum reliquerunt ob nimium laborem. 12. Quoniam defatigatur nimis in ludis mater eum prohibet quominus horum particeps sit. 12. Postquam opifex opus suum finivit accepit stipendium a domino. 13. Dum plebs automobilium cursum contemplatur duæ machinæ collidunt inter se. 14. Cum eratis iuvenes alterum mundiale bellum exortum est. 15. Cum spoliavissent fures tabernam argentariam cito fugerunt. 16. Dum regrediebamur ex consessu lumina civitatis exstinta sunt. 17. Quia Minister imperavit operariorum stipendia aucta sunt.

D

Exercitium R.
Efforma coniugationem periphrasticam passivam ex formis infra datis.

Salutas. Surgitis. Moramini, Terrebatis. Tolerebamus. Vastamus. Alsolvebas. Celabis. Lacessisti. Moliebamur. Obruunt. Prodiebatis. Professus est. Recessistis. Reieceram. Respiciemus. Maturaverint. Cælaverint. Concidero. Disposueritis. Exsecuti essent. Respexeras. Distribuere. Exhauriri. Fatigavisset. Intuleritis. Intuebaris. Tetendissemus. Adiuvarem. Occultaretis. Peragant. Intret. Sterneretis. Precemur. Obsederas.

E

Collocutio:

1. Quid narrat in paragraphis lectis Sanctus Augustinus? 2. Quas partes gerit Monica in vita Sancti Augustini? 3. Cur dicimus deberi etiam ei conversionem Augustini? 4. Cur proposita est matribus nostris vitæ exemplum? 5. Quid magis proprium matris est? 6. Cur omnes afficimur matris amore? 7. Quæ sunt virtutes matris quas præsertim admirari solemus? 8. Quæ est differentia inter amorem patris et matris in filios. 9. Narra historiam in qua matris amor erga filium mirabiliter ostendatur. 10. Cur ita proprium matris est filiis in eas peccantibus ignoscere? 11. Lege parabolam filii prodici et rem matri accommoda. 12. Dic tuis verbis illam visionem quam Augustinus et mater habuerunt. 13. Compara hunc vitæ statum Augustini cum illo quem scis habuisse ante conversionem. 14. Quid requiritur ut homo in hunc perveniat? 15. Quod est præcipuum virtutis præmium quod Deus homini donare

possit? 16. Compara felicitatem vitæ quæ in virtute et vitio inveniatur. 17. Exponat magister principaliores ideas de aliqua re et aliquantum explicet ut die sequente discipuli tractare possint de his.

LECTIO UNDEQUADRAGESIMA

A

Amor in Deum, summum in hominis vita

(Sanctus Augustinus exprimit quosdam amoris affectus in Deum, Confessiones, X, 6, 8; X, 27, 29; XIII, 9, 10).

Non dubia, sed certa conscientia, Domine, amo te. Percussisti cor meum verbo tuo, et amavi te. Sed et cælum terra et omnia, quæ in iis sunt, ecce undique mihi dicunt, ut te amem, nec cessant dicere omnibus, "ut sint inexcusabiles". Altius autem tu misereberis, cui misertus eris, et misericordiam præstabis, cui misericors fueris; alioquin cælum et terra surdis loquuntur laudes tuas. Quid autem amo, cum te amo? Non speciem corporis, nec decus temporis, nec candorem lucis ecce istis amicum oculis, non dulces melodias cantilenarum omnimodarum, non florum et unguentorum et aromatum suaviolentiam, non manna et mella, non membra acceptabilia carnis amplexibus: non hæc amo, cum amo Deum meum. Et tamen amo quamdam lucem, et quamdam vocem, et quemdam odorem, et quamdam cibum, et quemdam amplexum, cum amo Deum meum; lucem, vocem, odorem, cibum, amplexum interioris hominis mei, ubi fulget animæ meæ, quod non capit locus, et ubi sonat, quod non rapit tempus, et ubi olet, quod non spergit flatus, et ubi sapit, quod non minuit edacitas, et ubi hæret, quod non divellit satietas. Hoc est, quod amo, cum Deum meum amo...

Sero te amavi, pulchritudo tam antiqua et tam nova. Sero te amavi! Et ecce intus eras, et ego foris et ibi te quærebam; et in ista formosa quæ fecisti, deformis irruebam. Mecum eras, et tecum non eram. Ea me tenebant longe a te, quæ si in te non essent, non essent. Vocasti et clamasti et rupisti surditatem meam, coruscasti, splenduisti et fugasti cæcitatem meam. Fragrasti, et duxi spiritum et anhelo tibi. Gustasti, et esurio et sitio. Tetigisti me, et exarsi in pacem tuam... O amor qui semper ardes et numquam exstingueris! Caritas, Deus meus, accende me. Continentiam iubes: da quod iubes, et iube quod vis...

Corpus pondere suo mititur ad locum suum. Pondus non ad ima tantum est, sed ad locum suum. Ignis sursum tendit, deorsum lapis. Ponderibus suis aguntur, loca sua petunt. Oleum infra aquam fusum super aquam attollitur, aqua supra oleum fusa infra oleum demergitur: ponderibus suis aguntur, loca sua petunt. Minus ordinata inquieta sunt; ordinantur et quiescunt. Pondus meum amor meus; eo feror, quocumque feror. Dono tuo accendimus et sursum ferimur; inardescimus et imus, ascendimus "ascensiones in corde" et cantamus "canticum graduum". Igne tuo, igne tuo bono inardescimus et imus, quoniam sursum imus ad pacem Hierusalem, quoniam "iucundatus sum in his, qui dixerunt mihi: in domum Domini ibimus". Ibi nos collocabit voluntas bona, ut nihil velimus aliud quam permanere illic in æternum.

B

1. Gerundium et Gerundivum

G. Nunc alumnis tempus est *tacendi.*
Inveni opificem cupidum libros de scientiis *legendi*

D. Haud dubio frater tuus aptus est *gubernando.*

Ac. Mihi videtur hunc moderatorem natum esse *ad regendum.*
Instanter meos alumnos hortor *ad legendum.*

Ab. Homines etiam multa discimus *videndo.*
Invenies multos modos in lectionem *exponendo.*

Inveni opificem cupidum *librorum legendorum* de scientiis.
Invenies multos modos *in exponenda lectione.*

ERGO:

— Gerundium et gerundivum possunt poni in gent. dat. accus. et ablativo ut alia nomina.

— Gerundium regit eosdem casus ac in aliis modis et temporibus.

— Cum habet complementum directum potest *substitui gerundivo* sic: compl. directum ponitur in eodem casu gerundii; libros, lectionem = in gen. et ablat. (*librorum, lectione*)
gerundium, nunc gerundivum, cohærebit in *genere, numero et casu* cum substantivo: *librorum legendorum*; in *exponenda lectione.*

2. Stylus indirectus

Amicus tuus vicit in ludis sodales
Is *dixit* amicum eius *vicisse* in ludis sodales

Vincam ego sodales in ludis
Dixit se victurum esse sodales in ludis

Vinceres sodales in ludis si exercitationes faceres.
Dixit illum victurum fuisse sodales in ludis si exercitationes faceret.

Utinam soror tua veniat ad ludos videndos
Dixit utinam soror *illius veniret* ad ludos videndos
Dicit utinam soror *illius veniat* ad ludos videndos

Si hoc dicit in lectione errat.
Dixit illum errare, si hoc *diceret* in lectione
Dicit illum errare, si hoc *dicat* in lectione

Tu leges dum ego laborabo
Dixit illum lecturum esse dum ipse *laboraret*
Dicit illum lecturum esse dum ipse *laboret*

ERGO:

Oratio est in stylo *directo* cum verba ab aliqua persona dicta, exprimuntur *eodem modo* ac ipsa dixit.

Oratio est in stylo *indirecto* cum verba ab aliqua persona dicta exprimuntur *ita ut pendeant a verbis intellectus, sensus* et *linguæ.*

Praxis ad mutantum stylum directum in s. indirectum:

a) *Quoad modos et tempora*:

1. Orat. enuntiativas pone vel transfer in *infinitivum.* Servandæ sunt regulæ actiones simult. anter. aut post. respectu actionis orationis principalis.
   Sed: enunt. irreales adhibent forman *-urum fuisse.*

2. Aliæ orationes ponuntur in *subiunctivo* cum *consecutione temporum. Sed* quæ erant in infinitivo, gerundio, participio et irreales manent *ut erant.*

b) *quoad pronomina*:

ego, nos; noster	⟶	*mutatio*: *se; suus*
tu, vos; tuus, vester	⟶	*is vel ille* (plur.) *eius, illius* (plur.)
hic, iste	⟶	*is* vel *ille*
ille, suus	⟶	*non* mutantur.

C

Exercitium 85:

a) **Adhibe gerundium et gerundivum.**

1. Invenies opportunitatem (*indulgere*) eius errori. 2. (*Adiuvare*) eos qui te indigent eorum amorem obtinebis. 3. Scientifici multa nova invenerunt experimenta (*facere*). 4. Estne inter parentes diversitas in filios et filias (*tractare*)? 5. Sine dubio pueri cupidi erunt (*videre*) hoc lætum spectaculum. 6. Vos invenio nimis curiosas (*scire*) vitam et mores sodalium vestrarum. 7. Mater tua aptissima est domum et liberos (*gubernare*). 8. Modus illius socii in (*pertractare*) negotia re vera urbanus ac peritus simul est. 9. Singulis diebus scriptorem hortabor ad (*scribere*) aliqua de rebus civitatis. 10. Estote assidui (*assistere*) ad scholam quotidie ne cursum universitarium amittatis. 11. Minister, cum suam sententiam in consessibus præbet, semper opportunus est ad (*dicere*). 12. Quæ ex feminis puellis magis perspicua fuit in (*exponere*) lectionem? 13. Cur ita delectatis vos (*videre*) artium museum?

b) **Substitue, si potes, in exemplis datis gerundium gerundivo.**

Exercitium 86:

Transfer in stylum indirectum hæc.

1. Domina quam heri visitavimus dixit: "Sponsus meus et ego emimus novum ædificium prope Magnam Viam. Hoc habet sex habitacula, quæ occupabimus. Impendimus paucum argenti quia dominus amicus noster erat et is parvo pretio domum vendidit". 2. Acta hodierna hæc verba Reipublicæ Moderatoris repetunt: "Vestri filii cursu proximo habebunt aulas ubi possint commode studere. Ex vobis magnum auxilium accepi cum anno transacto suffragium pro me præbuistis in electionibus. Meum officium est vestris petitionibus iustis ac socialibus satisfacere". 3. Franciscus hæc in litteris suis parentibus scribebat: "Ego optima valetudine gaudeo; vestrorum consiliorum, præsertim matris meæ, quotidie, recordor; nec umquam obliscor. Quod ad studia attinet hæc non ita bene procedunt. Utinam studuis melius æstivo tempore, fortasse nunc minorem difficultatem invenirem. De vestra filia pauca eaque optima addere debeo. Ipsa studens geometriæ sedet prope mensam meam. Præbendo optimum inter sodales feminas examen, nacta est ut admittatur ad præmium extraordinarium quod singulis annis pro iis qui singularem qualificationem obtinuerint ab Educationis ministro institu-

tum est". 4. Tribunalis præses testes vocat eisque dicit: "Vos omnes, testimonia quæ forte habeatis in reum aut pro eo sponte dicetis. Sed antea debetis iusiurandum facere. Iuxta hoc, verum, non falsum, proferetis. Si quis vestrum falsum dicit, peccabit in sacrum iusiurandum. Dum tuum testimonium dicis secretarius scribet, sicque singulis testibus fiet".

D

Exercitium R:

Transfer in periphrasticam passivam has orationes.

1. Peragam opus quod mihi commiserunt. 2. Cur criminaris gubernium de statu œconomico huius urbis? 3. Quando proclamaberis præses consociationis? 4. Quando defertis vestes novas nubili puellæ? 5. Cur vacavistis heri ab scholis? 6. Cur suspenderant scientifici proiectionem in spatium artificialis satellitis? 7. Contemplati essemus missile atomicum si hoc proiecissent. 8. Transmittam ad te nuntios de radioactivitatis experimentis. 9. Hodie mane bellicam navem ad portum appulit, nonne? 10. Fabricam visitet commisio scientifica postquam requieverit aliquantum in diversorio. 11. Legerem fabulam romanensem quæ præmium obtinuit in certamine, si tempus mihi esset. 12. Incepissent æstivas vacationes mense transacto si examina approbavissent. 13. Iuvenis puella patrem premebat ut ei autocinetum emeret. 14. Cur nundinæ clausæ erant cum ad alimenta emenda pervenistis? 15. Cur currus armatos (tanque) milites proiecerunt in viam? 16. Mittam vobis telegramma postquam Sanctum Paulum pervenero. 17. Post cenam audiemus orationem radiophonicam a moderatore habitam.

E

Collocutio:

1. Quid intendit exprimere his paragraphis Sanctus Augustinus? 2. Lege primam paragraphum et præbe nobis ideas. 3. Lege secundam paragraphum et repete propriis verbis ideas allatas. 4. Cur queritur Augustinus de sua vita anteacta? 5. Lege tertiam paragraphum et expone ideas amplificando breviter has. 6. Cur amor in Deum ita æstimatur a S. Augustino? 7. Quibus gaudere debet verus amor in Deum? 8. Cur dicimus dilectionem proximorum esse ipsius Dei dilectionem? 9. Cur sæpe impedimur quominus homines diligamus? 10. In quo differunt sui ipsius amor et egoismus? 11. Quo modo nobis comparare possumus

dilectionem erga alios? 12. Undenam præsertim homini felicitas provenit? 13. Quid nobis confert ad felicitatem sui ipsius abnegatio pro aliorum bono? 14. Quæ eximia exempla de hac re posses adferre? 15. Exponat magister principaliores ideas alicuius thematis et aliquantum explicet ut die sequente discipuli possint tractare de his.

LECTIO QUADRAGESIMA

(Repetitio 38-39)

A

Vergilius Asinio Pollioni, tunc temporis Romæ celebri, hanc Eglogam dicat. Quid poeta hac symbolica Egloga docere voluerit, nondum nobis notum est).

Sicelides [1] Musæ, paulo maiora canamus!
Non omnes arbusta iuvant humilesque myricæ;[2]
si canimus [3] silvas, silvæ sint consule dignæ.

Ultima Cumæi [4] venit iam carminis ætas:
magnus ab integro [5] sæclorum [6] nascitur ordo.
Iam redit et Virgo,[7] redeunt Saturnia [8] regna,
iam nova progenies cælo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero quo ferrea [9] primum
desinet ac toto surget gens aurea mundo,
casta, fave, Lucina,[10] tuus iam regnat Apollo.

Teque adeo decus hoc ævi, te consule, inhibit,
Pollio, et incipient magni [11] procedere menses;
te duce, si quis manent sceleris [12] vestigia nostri,
inrita [13] perpetua solvent formidine terras.
Ille deum [14] vitam accipiet, divisque videbit
permixtos heroas, et ipse videbitur illis,
pacatumque reget patriis virtutibus orbem.

At tibi prima, puer, nullo munuscula cultu,[15]
errantes hæderas passim cum baccare [16] tellus
mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.
Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ
ubera, nec magnos metuent armenta leones.

Ipsa tibi blandos fundent [17] cunabula flores.
Occidet et serpens, et fallax herba veneni
occidet; Assiryum vulgo nascetur amomum.[18]

At simul heroum laudes et facta parentis
iam legere et quæ sit poteris cognoscere virtus,
molli paulatim flavescet campus arista,
incultisque rubens pendebit sentibus [19] uva
et duræ quercus sudabunt [20] roscida mella.
Pauca tamen suberunt priscæ vestigia fraudis,
quæ temptare Thetim [21] ratibus quæ cingere muris
oppida, quæ iubeant telluri infindere sulcos.
Alter erit tum Typhys [22] et altera quæ vehat Argo
delectos heroas; erunt etiam altera bella,
atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles. [23]
Hinc, ubi iam firmara virum et fecerit ætas,
cedet [24] et ipse mari vector nec nautica pinus
mutabit merces; omnis feret omnia tellus.
Non rastros patietur humus, non vinea falcem;
robustus quoque iam tauris solvet arator;
nec varios discet mentiri lana colores,
ipse sed in pratis aries iam suave rubenti
murice, [25] iam croceo [26] mutabit vellera luto;
sponte sua sandyx [27] pascentes vestiet agnos.

"Talia sæcla, suis dixerunt, "currite", fusis
concordes stabili fatorum numine Parcæ. [28]

Aggredere o magnos -aderit iam tempus- honores [29]
cara deum suboles, [30] magnum Iovis incrementum! [31]
Aspice convexo nutantem [32] pondere mundum,
terrasque tractusque [33] maris cælumque profundum;
aspice, venturo lætantur ut omnia sæclo.

O mihi tum longæ maneat pars ultima vitæ,
spiritus et quantum sat erit tua dicere facta!
Non me carminibus vincent nec Tracius Orpheus
nec Linus [34] huic mater quamvis atque huic pater adsit,
Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.
Pan [35] etiam, Arcadia [36] mecum si iudice certet,
Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.

Incipe, parve puer, risu[37] cognoscere matrem:
matri longa decem tulerunt fastidia menses.
Incipe, parve puer; cui non risere parentes,
nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

1. *Sicelides* = sicilienses (ex Sicilia). 2. *Myricæ*: quædam planta, el tamariz. 3. *Si canimus s.*: se refert ad bucolicam poesim. 4. *Cumæi c.*: Vaticinium Sibyllæ Cumarum. 5. *Ab integro*: = rursus. 6. *Sæclorum* = seculorum. 7. *Virgo*: Astrea, dea iustitiæ. 8. *Saturnia*: ætas felicissima in qua regnavit S. 9. *Ferrea*: (gens.) 10. *Lucina*: Apollinis soror, quæ natali puerorum præerat. 11. *Magni m.*: felices. 12. *Sceleris...*: Se refert ad civilia bella. 13. *Inrita* (vestigia) = deleta. 14. *Deum* = deorum. 15. *Cultus*: Cultivo. 16. *Baccare*: Yedra. 17. *Fundent*: Indicatur fertilitas. 18. *Amomum*: perfume. 19. *Sentis, is* (*m.*): cambronera. 20. *Sudabunt* = stillabunt. 21. *Thetis* = mare. 22. *Typhys*: gubernator navis in Argum. 23. *Achilles*: Heros in troiano bello. 24. *Cedet*: Hasta el mercader se despedirá de... 25. *Murex, icis*: púrpura. 26. *Croceo luto* = croco luto: de color azafranado: amarillo encendido. 27. *Sandyx*: planta colorante. 28. *Parcæ*: Tres deæ quæ vitæ filum nebant. 29. *Honores*: Se refert poeta ad suprema gubernii munera. 30. *Soboles*: descendencia. 31. *Incrementum* = progenies. 32. *Nutare*: agitarse. 33. *Tractus maris*: Immensitas maris. 34. *Linus*: Apollinis filius in musica peritissimus. 35. *Pan*: Deus agrorum et pastorum. 36. *Arcadia*: Una ex Peloponnesi urbibus. 37. *Risu* = ex ipsius risu.

B

Vide in lectionibus 38 et 39

C

Exercitium 87:

Adhibe ablativum absolutum, si potes.

1. Dum iuvenis domina ad amicam scriberet, hæc cum filia Agatha prope domum apparuit. 2. Cum birotam operarius inter publicas autorædas ducit ductores irati iniuriis eum petunt. 3. Quia nimium pondus caffei introducere volebat, custodes eum in carcerem incluserunt. 4. Cum femina bursam perditam inveniret maritus lætatus est. 5. Dum iter in curru ferreo facitis vigil tesseras petit ut has examini subiciat. 6. Cum essem iuvenis multoties Theatro-foro Universitatis assistebam.

7. Quia quidam iuvenis meam sororem Catharinam persequebatur parentes mihi commendarunt ut eam comitarer. 8. Postquam follis cœtus ludum internationalem amisit consociatio moderatorem mutavit. 9. Cum habita sint comitia ad deputatos eligendos iter Bruxellas faciam ut rei œconomicæ studeam. 10. Cum factus esset tumultus ab Instituti alumnis Educationis Minister decrevit ut clausum per mensem maneret. 11. Quia ignis scintillæ in laboratorii experimentis exortæ sunt, alumnæ turmatim foras exierunt. 12. Cum nondum scholæ inceperint iuvenes viri ac mulieres per perystyla (corredores) colloquuntur. 13. Cum nox imminet obtendere soleo velum (cortina) et accendere ampullas electricas. 14. Domina Chang cum repente omnem pecuniam amisisset in ludis coacta est educere filias ex collegio ubi educabantur. 15. Cum nominatus esset præfectus civitatis omnes concives magno gaudio affecti sunt. 16. Quoniam dominus Jaquier rei politicæ se dat vix domi cum sponsa et liberis immorari potest. 17. Quia excursionem faciendi cupidus es, instruam te aptis vestibus et calceis. 18. Postquam pervenimus ad finem itineris æstiva castra prope mare instruximus.

Exercitium 88:
Muta has orationes in orationes participiales, si potes.

1. Operarius exivit ex Ungaria (Hungría) quia ibi laborem non facile inveniebat. 2. Simul ac thesim ad lauream finietis hanc coram magistris defenderis. 3. Vidi currum ferreum qui eductus erat via velocitatis causa. 4. Cum iuvenis puella adhuc eras te frater meus Augustinus sæpe comitabatur. 5. Si ad festum tempestive pervenisses exquisita vina bibere potuisses. 6. Quia sponsa magnam de eo curam habet vitam felicem transigit cæcus. 7. Nisi machinis exstinxissetis incendium tota domus eo destructa esset. 8. Postquam tesseram adquisivi plateam petivi ut taurorum agitationem contemplarer. 9. Quia atomica experimenta faciunt scientifici maximam de radioactivitate curam habent. 10. Quamquam fortiter colliserunt, nemo tamen ductorum periculosum ictum passus est. 11. Quia dimissa est a labore officiaria mater eam consolata est. 12. Vocasti hominem qui arbores viridarii putavit ut ei debita solveres? 13. Cum puer eras mecum visitasti Hiberniam (Irlanda).

Exercitium 89:

a) **Adhibe gerundium et gerundivum.**

1. Estne tibi venia (*adstare*) hodie noctu dramaticæ inchoationi? (estreno). 2. Eritne soror tua Catharina apta (*studere*) medicinæ cursui? 3. Visum est examinatoribus hortari Georgium ad melius (*parare*) specimina Algebræ. 4. Invenies feminas quæ tempus terunt (*saltare*). 5. Quot horas consumpsit operariorum cœtus in (*exponere*) quæstiones de labore? 6. Feriarum tempore eis otium erit ad (*legere*) ephemerides. 7. Ob eius pessimam methodum in follis ludo eum arbiter iudicavit ineptum primo ordine (*ludere*). 8. Cur ita piger inveniris ad (*scribere*) parentes. 9. Multi iuvenes puellam (*videre*) in matrimonium expetebant (*pretender*). Nimis immorati sumus in (*visitare*) rerum industralium expositionem. 11. Cur non misereris pauperis (*parcere*) eius debitis?

b) **Substitue, si potes, in exemplis datis gerundium et gerundivum.**

Exercitium 90.

Transfer in stylum indirectum hæc.

1. Carolus litteras a patribus recepit in quibus hæc legebantur: "Speramus te invenisse locum ubi laborare possis. Si superest tibi tempus hoc impende in studendo Geometriæ et Fisicæ, nam hæ disciplinæ utilissimæ tibi erunt ut in tuo labore proficias. Noli exire nimis sero domo nec nimis frequenter cinematographo adsis. Illud requies simul corporis ac spiritus erit si pulchra et honesta est exhibitio. Utinam præ oculis habeas consilium parentum tuorum. Ne comitatus sis sæpissime amicos easque erunt tibi noti et bonis moribus assueti quibusque comes eris". 2. Agatha tempus terit ad fratrem suum epistulam scribendo. Hæc inter alia ei communicat: "Hodie mane periculum subii, quod vulgo dicitur: specimen habui. Nondum publice qualificationes exposuerunt sed, quod ad me attinet, certa sum, eo quod omnibus quæstionibus propositis respondi, me disciplinam approbavisse. Nunc, cum ab Universitate redeo, me comitatur iuvenis cui, ita existimo, ego valde placeo quique ante me in aula sedet. Quid tibi videtur de hoc? Res nondum a matre mea scitur. Quid hac in re fecisses? Multum tuam sententiam æstimo. Vereor ne mater irritetur quoniam ita me gero. Ubi primum litteras meas receperis scribe ad me cito ut tuæ sorori Agathæ consilium tuum præbeas. 3. Cæcilia intendit marito suo aliquos nuntios mittere

de domo. Hæc, plus minusve, cogitat ei nuntiare: "Postquam domo exivisti nihil novi accidit. Sæpe, cum laboro vel prandium pueris paro, me in dilectum sponsum cogitantem invenio. Quod tibi audire placebit, censeo, ab uxore. Redi quam primum. Quantum temporis cogitas te impensurum esse tuo in munere? Pueri quotidie de suo patre quæstiones mihi proponunt: Quando venit ex extero? Quid unicuique nostrum adferret? Tibi gratissimum esset tuorum filiorum voces, quæ de te loquuntur, audire". 4. Hæc in quodam religioso libro legi: "Serva honestatem in vita tua. Quid faceres ut in bonis moribus proficeres? Honorantur a te parentes? Tibi consilium præbeo, ne feceris, nempe, malum in quemque hominem".

D

Exercitium R.
Recole verba defectiva.

E

Collocutio:

1. Quot genera operum scripsit Vergilius? 2. Cur vocantur Bucolicæ? 3. Quem ex antiquis forte imitatus est? 4. Sunte in modernis litteraturis qui coluerint bucolicum genus? 5. Quid intendit hac egloga dicere poeta? 6. Cur symbolica dicitur? 7. Cui hanc dicat? 8. Quæ multæ interpretationes de hac datæ sunt? 9. Quam tibi seligeres ex his? 10. Cur ætatem quam Vergilius describit auream vocamus? 11. Da principaliores ideas poeseos. 12. Selige ex his quæ tibi pulcherrima videantur et aliquantum amplifica. 13. Possunt applicari aliqua in egloga dicta Iesuchristo? 14. Quid de religione Vergilii dicere posses? 15. Quid de ipsius moribus? 16. Quem locum inter poetas maximos ei præberes? 17. Cur? 18. Exponat magister principaliores ideas alicuius thematis et aliquantum explicet ut die sequente discipuli possint tractare de his.

LECTIO PRIMA ET QUADRAGESIMA

Repetitio 28-33.
Vide lectionem 13.

LECTIO ALTERA ET QUADRAGESIMA

Repetitio 35-40.
Vide lectionem 13.

INDEX GENERALIS

(Pars prima)

(Pars secunda)

Se terminó la impresión de este libro el 6 de Mayo de 1964, *en los Talleres de la Edit. Bedout. Medellín-Colombia.*